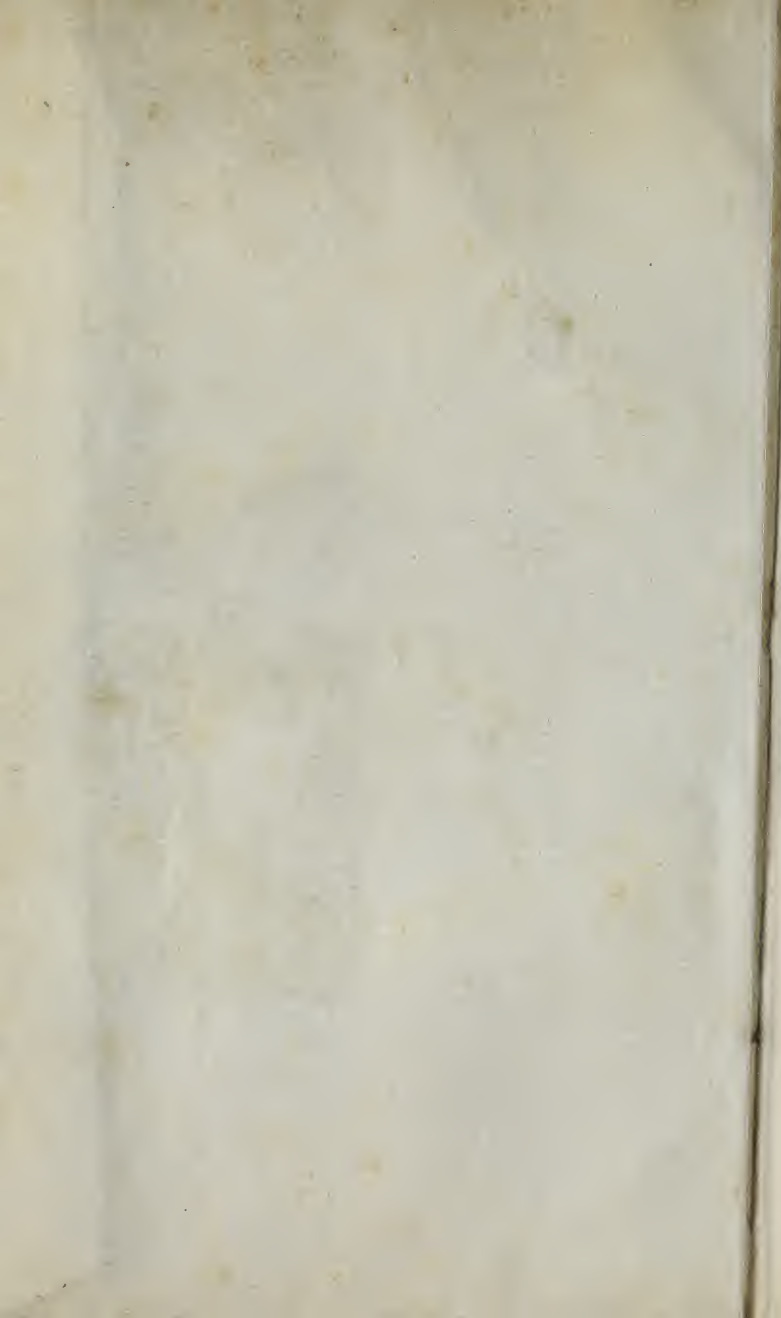

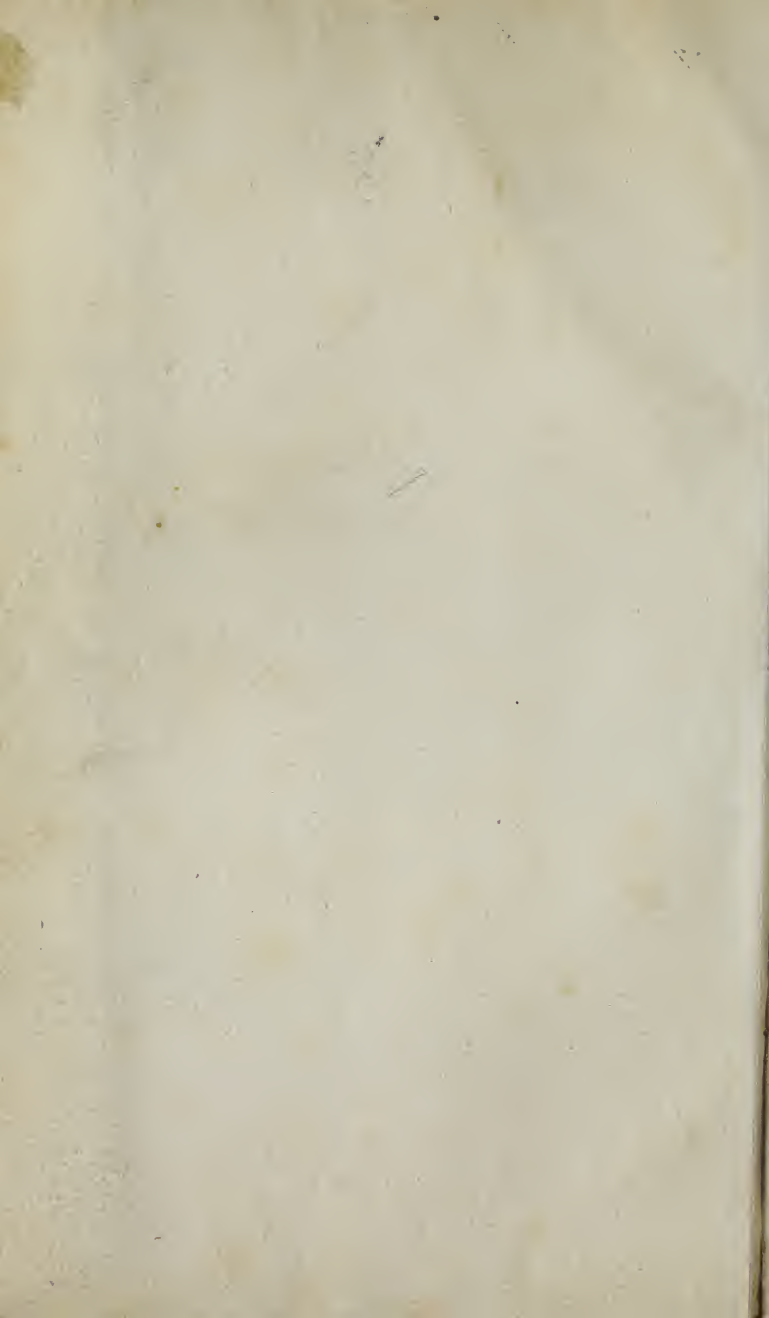
72

Digitized by the Internet Archive
in 2015

GEMMARVM
ET
LAPIDUM
HISTORIA.

QUAM

Olim edidit ANSELMUS BOETIUS de BOOT
Brugensis, RUDOLPHI II. Impera-
toris Medicus.

NUNC VERO

*Recensuit, à mendis repurgavit, Commentariis,
& pluribus, melioribusque Figuris illustravit,
& multo locupletiore indice auxit,*

ADRIANUS TOLL Lugd.-Bat. M. D.

LUGDVNI BATAVORVM,
Ex officina JOANNIS MAIRE.

MDCCCXXXVI.

1636

HISTORIA

QUINTA

DE REBUS IN AMERICA
DISCOVERIS ET REPERTIS
AB ANNO 1492

AD ANNUM 1600
AUCTORIS NOMINE
FRANCISCO DE TOLEDO
MAGISTRI
SOCIETATIS REGIAE
PHILOSOPHO

IN BIBLIOTHECA
MUSEI HISTORICIS
MADRIDENSIS

1016

Viris Ampliſſimis, Prudentiſſimiſque,

D. GULIELMO BONTIO, I. C. &
Prætori.

D. IOANNI RIPPARDI à Groenendijck.

D. GERARDO à LANSCHOT, Med. Doct.

D. GULIELMO MOERBERGEN, Med. Doct.

D. ROBERTO à ROSSVM.

*Vrbis Leydenſis Conſulibus. Nec non eiufdem Reip.
SCABINIS digniſſimis.*

E T

D. JOANNI WEVELICHOVIO, I. C. *Vrbis
Leydenſis Syndico, & Curatoribus à Secretis.*

MARTINUS TOLLIIUS, & JOANNES VERBURGH,
Petri TOLLII, A. T. F. tutores,

Felicitatem vovent.

ANSELMI BOETII lapidum
gemmarumque historiam, nunc
demum perfectionē ac nitorem
suum adeptam, nomini Vestro in-
scribi nemo mirabitur, nisi alte-
rum eius operis parentem TOLLIIUM
qui ignoret: cuius caussa tot impleta la-
chrymis verba, ab iis, quibuscumque opera ipsius
usui esse poterat. Dixeratis illum, grassante per
universam civitatem Vestram gravi adeo pesti-
lencia, Medicum urbis, quo ægrorum, penuria
(?) 2 pref-

prefforum, iusta haberetur cura. Qua in re ut
 prudenter à Vobis factum, ita & ipse maxima di-
 ligentia, donec vixit, suam exornavit Spartam.
 Nec aliter debuit, nec voluit civis Leydenfis,
 & sui Magistratus cultor. Neque suo fuisset one-
 re oppressus, nisi aliter omnium rerum Admini-
 stratori visum fuisset. Tanta enim in ipso animi e-
 rat magnitudo, ut moriendum potius duceret,
 quam id, quod semel impositum erat, aut prop-
 ter perfidiam abiiceret, aut propter infirmitatem
 animi deponeret. Nec alium res sortita eventum
 fuit. Vix enim quatuor & decem in munere suo
 implebat dies, cum ipse, lue correptus, extremum
 D E O Spiritum reddidit; eo profecto feliciorum,
 quod in pio & periculoso opere, cæteris detre-
 ctantibus, propriam salutem Reipublicæ postha-
 buerit. Nos ille testamento ultimæ voluntatis
 executores reliquit: & inter alia verborum hoc
 fuit, Amplissimo nomini Vestro hunc ut inscri-
 beremus librum; luculentissimis Commentariis
 à se illustratum auctumque, cuius etiam figuras, à
 negligenti ante & inculta manu, propriis sumpti-
 bus ad vivum à politissimo exactissimoque arti-
 fice exprimi curaverat, easque altera fere parte
 auctiores, persuasissimum habens, siquid in gem-
 meo hoc ac splendido opere, seu operis structore,
 desiderari posset, id porro à Vestro splendore,
 splendorem mutuaturum suum: gnarus specu-
 lum à Sole illustratum longius suos emittere ra-
 dios. Cuius cum fuerit auctor opinionis, nequa-
 quam nostrum est resilire ab eius instituto: & si
 velle-

DEDICATORIA.

vellemus, nec digniores Vobis reperire, nec aliis
 iustius dedicare poteramus. Subditus non solum
 fuit, sed civis, Vestra in urbe natus & educatus,
 Vestro etiam probatus iudicio. Et ut antea **BOE-**
TIIUS, **CÆSARÆ MAIESTATIS**, Medicus
 non alteri opus suum dedicavit: ita & **TOLLII**
 conamina non nisi vobis debentur. Paratus enim
 vobis ad omne obsequium vixit, nec alia morien-
 tis mens fuit. Faxit **DEVS** omnipotens, Amplif-
 simi Prudentissimique Viri, multi tales vobis ob-
 tingant subditi, quo summa in felicitate civita-
 tem Vestram regere valeatis.

Lugduni Batavorum VI. Kal. Ianuarias, An-
 no **CLDCCXXXVI**.

(?) 3

IN

IN HISTORIAM

Gemmarum & Lapidum

ANSELMI BOETII,

*Editiam nova cura clarissimi doctis-
simique viri*

ADRIANI TOLL, Medicinæ Doctoris,

SCAZON.

RECTE TOLLI, *cujus indoles gestit
Debere seculo, & otio fatiscentes
Incusat horas semifeminatorum,
Per eruditas ambulare doctorum*

*Sueta curas, extricare perplexa,
Purgare verum sordibus vetustatis;*

*Γαλλωιωτερωτάτων decus grande,
Recentiorum lima tersa scriptorum:*

*Vt nunc Eöos Indicosque splendores
Inter refulges, & tuos Smaragdorum
Radijs honores Sardoque diffundis,
Ditemque Hydaspem gemmeumque derivas
In nostra Gangen regna. Non tibi sputa
Et inquinata fercla ventris affecti
Molesta nunc sunt, pituita vel putris,
Aut ore manans turpe fætido tabum,
Aut pravè olentis vultus ater urinæ.
Quin transmarinis elegantijs totus
Nites decorè, & fulgetris lapillorum*

Gem-

Gemmisque luces undique, & coruscantem
Beryllon ardes, succinumque lychnique;
Onychesque nigras ipse quas iacit flammæ
Pyropus, in te torquet, & virescentes
Notas Iâspis lætior tibi pandit.

Carbunculusque, & pulcher ora Sapphirus,
Non usitatis ignibus magis, flagrant.

Preciosa scribis, ut Cylindrus, ut Baccæ
Vndis latenter obstrepant Erythræis,
Adamasque duras nil moretur incudes:

Quàm multiformis lividas averruncet
Pestes Achates, languidamque Torcöis
Venerem laceffat; vulsaque è mari magno
Coralla largas fluminum vias sistant.

Et tu feracis munus inclytum Cypri
Cerulea Cyanos, seu Pharum magis laudas
Scythicasque rupes, Caucasique prærupta,
Per te fugari disce torva nocturni
Portenta Morphei, & Incubum gravem lectis.

Cum ventre matris abditum latet pondus,
Pullus medetur & sonorus Ætites.

Aquasque Magnes allicit putrescentes.
Electra mentem, margarita languentes
Vires redonat; quique friget, in somni
Hyacinthus ægro somnolentiam suadet.

Quis splendor artis, quàm superba maiestas
Medici theatri est, Æsculapidum Patres.
Queis apparatus Cælites parant tantos,
Famulantur astra; format unda, quod sanet;
Aër medelam sufficit, vomunt fontes,
Montes ministrant. queis salubre quodcunque est,

*Arbusta stillant, saxa robur indulgent ;
Gemmae, lapillos, ferra, vitra, tot petras,
Hic Porphyriten, hic dat Alabastriten,
Illic Pyriten, hic bitumen & gypsum,
Aurum, cerussam, nitra, sulphur, argentum,
Opesque cunctas Mater alma largitur.*

*Centum iuvatur, læditur modis centum
Humana Vita. totus orbis obiectat
Et damna & usus. commodusque viventi
Incommodusque est: causa mortis, atque idem
Salutis autor, qualis hasta Pelide.*

*Ante ora morbi fomes & comes iuxta
Medicina præsto est. quicquid obvium tangis,
Sanum flagellat, allevat laborantem.*

*Corpus vacillat sæpius remorbescens,
Cadaverosis debitum sepulcretis.*

*Rursum resurgit, & valemus athletæ,
Vicesque servant Sanitasque Morbusque.
Et nunc amica; nunc iniqua Natura.*

*Quæ cuncta dum nos impiger doces TOLLI,
Æternitatis præmio supervive.*

*Quod si nepotes nomen oscitabundi
Tuum silenti nubibus tenebrabunt,
Lapides loquentur. & Boëtij famam,
Tuasque laudes Gemmulæ recognoscent.*

CASPAR BARLÆUS.

INTER omnes benevole Lector, qui de lapidibus, ac gemmis scripserunt, ac ad manus meas pervenerunt, nulli haecenus peculiari aliqua methodo usi sunt. Nam alii secundum alphabeti ordinem, ut Plinius, Albertus Magnus, & Ludovicus Dulcis, alii promiscue ut Franciscus Rueus, ac Andreas Baccius de iis tractarunt. Solus quod sciam Gesnerus in classes, vel à similitudine, vel nominibus rerum sumptas, gemmas, & lapides discrevit. Quia vero Gesneri methodus propter varias causas, quas hic recensere longum esset, mihi non placebat; à rarioribus, & carioribus tractationem incipere, mihi gemmis ipsis dignius esse, magisque convenire videbatur. Itaque à Diaphanis, ut ab Adamante omnium gemmarum pretiosissima, diaphana, nullogue colore prædita, exordium sumpsi: Deinde ab ea ad diaphanas colore præditas, & viliores gradatim progressus sum. Ita tamen, ut quæ eiusdem generis videbantur, licet dignitate multum inter se differrent, iisdem capitibus subiungerentur. Ut videre est post caput de Carbunculo, cui cæteræ gemmæ omnes rubræ, & diaphanæ licet viles subsequuntur, ut Granatus, Amethystus, Hyacinthus &c. Post rubinorum, & rubrorum lapidum Historiam, sequitur Margarita dignitate tertia ab Adamante: licet proprie inter lapides recenseri non deberet, quod potius mixtum osseum, quam petrosum sit. Sed sequutus sum hac in re vulgi sententiam, quod Margaritas inter gemmas numerat, ac plerunque Adamantibus, & rubinis aliis gemmis exclusis, dum peculiare, & regium aliquod

opus ex gemmis concinnat, adiungit. Post Margaritæ, sequuntur Cæruleæ gemmæ ut saphirus, & Opalus, qui aliquid cærulei habet. Has gemmas subsequuntur virides, flavæ, & semi diaphanæ: tandem opacæ, ac pretiosiores primo, ut Turcois, & Cyaneus. Deinde quæ fere ab animalibus desumuntur. Ita ut ab his paulatim ad ignobiliores lapides, & saxa perveniatur. Qui tamen ordo, ut verum fatear, mihi ipsi conscripto iam opere, non fatisfecit. Existimabam enim illustrius esse methodo aliqua absoluta, quam manca de gemmis agere. Itaque cum non dubitarem quin in classes non minus lapides, & gemmæ redigi, quam animalia, Herbæ, ac alia quævis possent: Tandem differentias quibus lapides, vel gemmæ à sese mutuo differunt diligenter observavi, (ut ex capitibus nonnullis huius libri notari potest) ac ex iis duabus tabellis lapides in genera, & species dividi posse ostendo: secundum quas tabellas optime, ac methodice de lapidibus, & gemmis opus hoc conscribi potuisset. Verum quia prius à me non sine magno labore, ac molestia perscriptum, Typographoq; paratum erat, Intempestivum fuit ordinem iam observatum mutare, ac iterata scriptione me novis molestiis, & tædiis deficiente otio, ac prohibentibus curis afficere. Quod ad gemmas attinet, quæ à veteribus descriptæ hoc tēpore ignotæ, aut à recentioribus confictæ, & nunquam visæ, aut dubiæ sunt: quia in ordinem redigi, ut omnia incerta non potuerunt, secundum alphabeti ordinem à me sub finem operis annectuntur. Itaque hæc quæcunque à me præstita sunt boni consule Lector, ac grato animo suscipe. Id si feceris, ad maiora edenda calcar addes. Vale.

CATALOGUS LAPIDUM

*Omniū, quorum mentio in sequenti
libro fit.*

A.
Absinthus.
 Achates.
 Adamas.
 Adarces.
 Ægyptilla.
 Ægophthalmus.
 Æriusa.
 Æroides.
 Ærites.
 Agapis.
 Ageratus.
 Alabandinus.
 Alabastritis.
 Alabastrum.
 Alcionium.
 Alcionum.
 Amandinus.
 Amatides.
 Ambra.
 Amethystus.
 Amianthus.
 Amigdaloides.
 Ammochrysus.
 Amosteum.
 Amphitane.
 Anachitis.
 Androas.

Androdamas.
 Antachates.
 Anterotes.
 Antipates.
 Aphrosidiace.
 Aphroselinitis.
 Apistos.
 Aquileus.
 Argenon.
 Argyritis.
 Argyrodamas.
 Armenius.
 Aromatites.
 Asbestus.
 Asius.
 Asinius.
 Aspilates.
 Asteria.
 Astrion.
 Astrobolus.
 Astroitis.
 Asyctos.
 Atizoen.
 Augites.
 Autoglyphus.
 Azurum.
 Azul.

B.
Balanites.
 Balassius.
 Baptes.
 Baroptis.
 Basaltes.
 Basanites.
 Basanus.
 Batrachias.
 Batrachites.
 Belemnites.
 Beli oculus.
 Bellochio.
 Berillus.
 Betulus.
 Bezoar.
 Bolenia.
 Borax.
 Borea.
 Borficites.
 Bostrichites.
 Botrytis.
 Brontia.
 Brocatella.
 Bucardia.
 Bufonius lapis.
 Buga.

C.

Carrariense marm. Chrysitis.

CActonites. Carpionum lapis. Chrysolampis.

CAdmitis. Catochites. Chrysoption.

Calaminaris. Catoptrites. Chrysophis.

Calamites. Catorites. Chrysopteris.

Calcarium saxum. Cegolithes. Cimilianthus.

Calcedonius. Celicolus. Cinedia.

Calcophonos. Cepionites. Cissites.

Callais. Cepites. Cisteolithus.

Callainas. Cepocapites. Citrinus.

Callimus. Cepoides. Clenites.

Calendrimus. Cerachates. Cletrites.

Camaseus. Ceraunia. Clites.

Cambnites. Ceramites. Coaspis.

Camehuia. Cerites. Cola.

Cantharias. Cæruleum. Conchites.

Capnites. Chabatre. Confecti lapides.

Carabe. Chalaxias. Corallium.

Caratobates. Chalcosmaragdus. Corallina.

Carbunculus. Chalcedonius. Corallachates.

Carb. Æthiopi- Chelidonium. Coracias.

cus. Chelonia. Coramus.

Alabandicus. Chelonitis. Cornu fossile,

Anthracitis. Chermites. amonis,

Amethystizontas. Chloates. monocerotis.

Charcedonius. Chlorites. Corneolus.

Ionis. Choaspis. Cornelius.

Lychnitis. Choaspites. Corsoides.

Lythizontas. Cholo. Corvinus lapis.

Sandastros. Chrysantherinus. Coravus.

Syrtes. Chrysoelectron. Cos.

Træzenius. Chrysolithus. Crapaudina.

Cardifce. Chrysoberillus. Craterites.

Carifteus. Chrysoption. Crisopilone.

Carneolus. Chrysoption. Cristallus.

Cro-

Crocallis.	Emites.	Gallaticides.
Crocia.	Encrinos.	Gallatica.
Cyanus.	Encardia.	Gagatronica.
Cyamea.	Epimelas.	Galaricides.
Cydonites.	Epiftis.	Galariētis.
D.	Epiftites.	Galaxia.
D Actilus ideus.	Eristalis.	Gamaia.
Daphnia.	Erotilos.	Gallerica.
Dæmonius.	Eumeces.	Gasidane.
Dendrachates.	Eumetren.	Gamites.
Dendrites.	Eureos.	Gatti oculus.
Diadochus.	Eusebes.	Gemites.
Diacodus.	Eurrheus.	Gecolithus.
Diphris.	Ennophius.	Gelofia.
Dorialtides.	Eupetalos.	Gelatia.
Dotto.	Exhebenus.	Gemonides.
Drosolithus.	Exacolithos.	Geodes.
Dryites.	Estiomenes.	Gelachides.
Duchodnych.	Execantholitus.	Genianes.
E.	Exolictus.	Gelatides.
E Benum fossile.	F.	Geratides.
Echidna.	F Elis oculus.	Girafole.
Echinites.	Filaterius.	Glossopetra.
Echistis.	Fingites.	Glessum.
Echytes.	Fongites.	Gorgonia.
Elatites.	Fungifer lapis.	Grammatias.
Electrum.	G.	Granatus.
Egyptilia.	G Agates.	Gypsum.
Elofites.	Galactites.	H.
Encostis.	Galaicon.	H Æmachates.
Engangis.	Gangitis.	Hæmatites.
Enhydros.	Garamantica.	Hæphestites.
Enorchis.	Garatronius.	Hammites.
Entrochos.	Galaicos.	Hager.
Emetres.	Gallatides.	

Halofachne.	Judaicus lapis.	Tuberonum.
Heliotropius.	Iuguntia.	Lydius.
Henui.	K.	Lesbias.
Hepatitis.	K Akaman.	Leucachates.
Heraclius.	K Kaman.	Leucas.
Hexagonus.	Kalcabre.	Leucogea.
Hexecantholithus.	Kacabre.	Leonina.
Hieracitis.	Karate.	Leucophragis.
Hifmero.	Karadre.	Leucophthalmos.
Holoosteus.	Kenne.	Leontios.
Hoplites.	Kimedinus.	Leucopetalos.
Hormesion.	Kinocetus.	Lepidotes.
Horminodes.	L.	Leucostilus.
Horco.	L Amiarū dens.	Libanochros.
Hyacinthus.	Lactea.	Lithodemum.
Hyacinthus bellus.	Lac lunæ.	Linurgus.
Hydrinus.	Lap. armenus.	Lichinus.
Hyenia.	Bezoar.	Lince.
Hypopotami cornu.	Caimanum.	Limacius.
Hysterapetra.	Cevar.	Limoniates.
Hystecolithus.	fabalis.	Lito.
I.	felleus.	Leucosaphirus.
I Aspis.	Lazuli.	Lunæ spuma.
Iaspachates.	Limacis.	Lythantrax.
Iasponix.	molaris.	Lychnitis.
Icterias.	malacensis.	Lycophthalmos.
Idachates.	manualis.	Lydius lapis.
Ideus dactilus.	Nephriticus.	Lychnitis Carb.
Intrita.	Palumbellarum.	Lyncurius.
Indica.	Porcinus.	Lythifontas Carb.
Ionis.	Percæ piscis.	Lyfimachus.
Iris.	Rhenalis.	M.
Iscustos.	Syriacus.	M Agnes.
Isodomos.	Sanguinalis.	Malachites.
	Sabulosus.	Maltha.

Machera.	N.	Osteocolla,
Margarita.	Narcissites.	Osteolithus.
Marmor Cinereū.	Nasamonites.	Osteites.
flavum.	Nebrites.	Ostracites.
nigrum.	Nemesites.	Ostracias.
rubeum.	Nephriticus.	Ostreites.
viride.	Nichomar.	Othonna.
album.	Nicolus.	Ovum anguinum.
Parium.	Nifus.	P.
Medea.	Nofes.	PAachee.
Medus.	Nympharena.	Paederos.
Meconitis.	O.	Pagurus.
Melitites.	Obsidiana gem-	Pallacius.
Melichrysis.	ma.	Panchrus.
Melichryfon.	Obsidianus lapis.	Pancros.
Memphites.	Oculus felis.	Pangonius.
Menois.	Oculus cati.	Panis dæmonum.
Mespileus.	Oculus cancri.	Pansebestos.
Mefomelas.	Oculus solis.	Palmarus.
Meroctes.	Olaris lapis.	Pantarbes.
Menonia.	Olea.	Panthera.
Mirtites.	Ombria.	Paragone.
Molybdos.	Onagrus.	Pardalios.
Molochites.	Onosteus.	Paredonium.
Monocerotis	Onyx.	Parium marmor.
cornu.	Opalus.	Parnia.
Morion.	Ophites.	Peantides.
Morochtus.	Ophicardelon.	Pentagonus.
Myites.	Oritorius.	Pentaurea.
Myrmecias.	Ornicus.	Perdiates.
Myrmecites.	Orites.	Perla.
Myrrhites.	Orea.	Perileucos.
Myrsinites.	Oripendulus.	Peruzaa.
Mythrax.	Orphanus.	Peramites.
	Osisfragus.	Perite.

Pænites.	Pyrobolus.	Sardachates.
Petra. Columbina.	Pyrites.	Sarda.
Phafachates.	Q.	Sardius.
Phengites.	Q Uadratum.	Sardoiaspis.
Phenicites.	Quandros.	Sardonix.
Phrigius lapis.	Quiricia.	Sarmenius.
Phycitis.	Quiris.	Sartoplios.
Phloginos.	Quirinus.	Savalia.
Piperitis.	R.	Saxum.
Pifolithus.	R Abri.	Saurites.
Polia.	Radaim.	Sanguinalis lapis.
Polo.	Radainus.	Sallius.
Polygrammos.	Ramai.	Scambia.
Polyzonos.	Ramius.	Scarites.
Polytrix.	Reiben.	Sciffilis lapis.
Pontica.	Rhodites.	Schiftus.
Porcellana.	Rosten.	Scolopentrites.
Porus.	Rubinus.	Sedehego.
Porphirites.	Rub. pallacius.	Selenites.
Pramnion.	Spinellus.	Senochites.
Prassius.	Rubacellus.	Serp. marmor.
Præconiffus.	S.	Smaragdus.
Pronteia.	S Aetta.	Smaragdopraffius.
Pseudoadamas.	Sagitta incubi	Smiris.
Berillus.	Sagda.	Solis gemma.
Corallium.	Sagada.	Soriani granati.
Opalus.	Salamandra.	Solis oculus.
Topafius.	Salegre.	Spartopolios.
Saphirus.	Samius lapis.	Spongites.
Smaragdus.	Samothracia.	Spongiæ lapis.
Pumex.	Sandaftros Carb.	Spuma maris.
Pygargus.	Saphirus.	Spinellus.
Pyrene.	Saphirolucus.	Stalactites.
Pyrimachus.	Sarcophagus.	Stalagmites.
Pyrrhopæcilon.	Sarcites.	Stelechites.

Stella terra.	Telicardius.	Ultramarinum.
Stellaris lapis.	Tephria.	Umbilicus mari-
Stignites marmor.	Tephrites.	nus.
Strombites.	Thracius.	Umbria.
Strusites.	Theamedes.	Unicornu.
Succinum.	Thyitis.	Unio.
Sycites.	Thyites.	Vulturius.
Syenites.	Thyrisfites.	X.
Synephites.	Tillinites.	X Anthos.
Syringites.	Topasius.	X Xiphinus.
Syrtites.	Tophus.	Y.
Sydonites.	Trachinus.	Y Ettus.
Synodontis.	Trapendanus.	Y Ydrinus.
Syfinus.	Telithus.	Z.
Syderopecillus.	Telirrhifus.	Z Amarrur.
Syrites.	Trochites.	Z Zamech.
Syrus.	Triglites.	Zauthene.
T.	Triophthalmos.	Zeblicium marm.
T Abarget.	Trichrus.	Ziazaa.
T Tarti.	Træsenius.	Zignitis.
Taos.	Turcois.	Zingrites.
Talcum.	V.	Zirites.
Tarak.	V Erdello.	Zmilaces.
Tecolithus.	Vientana.	Zoronostios.

CATALOGUS A U T H O R U M,

Quorum opera usus est Author
in hoc Libro.

Albertus Magnus.
 Andreas Baccius.
 Andreas Libavius.
 Andreas Mathiolus.
 Bartholomæus Anglicus.
 Dioscorides.
 Epiphanius.
 Conradus Gesnerus.
 Franciscus Rueus.
 Galenus.

Georgius Agricola.
 Hieronymus Cardanus.
 Iacobus Mockius:
 Ioannes Centmannus.
 Ludovicus Dulcis.
 Mathias Maichofer.
 Plinius.
 Prosper Alpinus.
 Iosephus Quercetanus.

DE LA-

D E

LAPIDIBVS, AC GEMMIS IN GENERE, LIBER PRIMVS.

C A P. I.

*De Lapidum, Gemmarumque definitione,
& divisione.*

ATVRALEM cuiusque rei scientiam adipiscimur, dum sub quo genere res contineatur, & quo pacto ab aliis rebus vere differat, id est, quos affectus producat, quam formam, & figuram habeat, ac ex quibus constet, cognoscimus. De gemmis itaque, ac lapidibus in specie scripturus opere precium videtur, ut non solum quid lapis, aut gemma in genere vocetur, explicem; sed etiam in differentias, species, vel classes distribuam, ut hoc modo singulorum lapidum, vel gemmarum à sese mutuo differentia, ac exinde natura, & essentia facilius dignosci, & perspici possit. Differentia enim rem à re distinguit, ac quo pacto hoc aliud non sit, ostendit. Dum essentialis est, essentiam rei in apertum profert, dum accidentalis ignotæ essentiæ tantum index est. Accidentalibus ea est, quæ ab extrinseca figura, ac qualitatibus sumitur. Essentialis quæ ab effectu, effectuum causis, forma, ac materia depromitur. Verum hæc non facile in gemmis, & lapidibus

pidibus innotescit: quod tanquam corpora inani-
 ma vix aliquos effectus edant, ac communem quan-
 dam, eandemque videantur habere formam, & ma-
 teriam; ita ut figura extrinseca, qualitatesque illi in-
 hærentes solæ differentiam omnem constituere de-
 bere videantur. Quæ sane difficultas me sæpe ab
 hoc opere deterruit, ac calamum deponere compu-
 lit. Huic difficultati accedebant aliæ, quæ fere per-
 suaferunt *αἰδύων* prorsus esse in classes lapides, &
 gemmas redigere. Nempe quod à multis authori-
 bus ita lapidis, gemmæque nomen confundatur, ut
 quod mixtum hic gemmam vocat, alius non gem-
 mam, sed lapidem esse velit, & vice versa. Deinde
 quod ea, quæ minime ad gemmas, aut lapides refer-
 ri deberent, pro iis habeantur; ut animalium non-
 nullorum ossicula, vel testæ, terraque paulo durior,
 item Gagates, & Succinum, aliaque complura, quæ
 vel ad animalium, terrarum, vel vegetabilium clas-
 sem potius, quam ad lapidum, aut gemmarum spe-
 ctant. Hæ difficultates etiamsi me aliquoties per-
 turbarint, ac à suscepto onere, ut dixi, dimoverint:
 Nihilominus tamen potius aliquid, quam nihil in
 medium proferendum esse utilius iudicavi, Dabitur
 enim hoc modo ansa aliis studiosius ea, quæ à me in-
 choata sunt, scrutandi, ac perficiendi. Quia itaque
 de lapidibus, & gemmis agendum est. Primum
 omnium quid lapis, & gemma sit explicandum est;
 Deinde genus in species, aut differentias dividen-
 dum est. Licet autem nonnulli nolint gemmas sub
 lapide tanquam genere compræhendi: quia tamen
 genus proximum commune habent, (cum utrum-
 que corpus mixtum sit, & inanime) ac neutrum, ne-
 que metallum, neque sal, neque bitumen, restat ut
 proximum eorum genus sit terra indurata, quæ nul-
 lo alio nomine quam lapidis appellatur. Merito
 itaque

itaque lapis genus statuetur, ac etiam de gemma prædicabitur; ut gemma quævis sit lapis, sed non quivis lapis gemma.

Lapis itaque est corpus mixtum, inanime, durum, inductile, in aqua non liquabile, & solidum quod è terra simplici tanquam præcipua, magisque conspicua materia citra multas alterationes à natura concretum est. Quia vero infiniti sunt lapides qui gemmæ non sunt, ut gemmæ definitio, aut descriptio habeatur, necesse est lapidem in suas differentias, vel accidentia dividi, donec gemmarum classis occurrat. Lapis itaque alius à natura magnus, alius parvus producitur. Parvus alius rarus inventu, alius frequens, rarus alius durus, alius mollis. Durus alius pulcher, aspectuque gratus, alius turpis.

Pulcher, gemmæ nomen meretur. Erit itaque gemma lapis parvus, rarus, durus, & pulcher à natura *Definitio gemmæ.*

procreatus. Hac definitione excluditur Onyx, Crapaudina, & similes lapilli, quos si quis velit definitione contineri, pulchritudinis nomen à definitione auferendum est. Sed consultius videtur in gemma pulchritudinem requiri, reliquosque lapillos duros, & raros tantum lapilli prætiosi nomen (si careveant) retinere. Excluduntur etiam à definitione cristallus, Topasius, Iaspis, Nephriticus, Heliotropius, ac omnes qui à natura magni non parvi procreantur, ac lapidum prætiosorum nomen servare possunt. Verum quia magnitudinis, raritatis, duritiei, ac pulchritudinis vocabula varie accipi, & extendi possunt, circumscribenda sunt. Parvi itaque si lapides habendi sunt, qui ovi gallinacei magnitudinem nunquam superare, aut per quam raro visi sunt. Rari qui in paucis provinciis, neque copiose reperiuntur. Duri dicuntur, qui neque digitis terri, neque ferro scindi possunt. Qui enim possunt, hi mol-

Parvi lapides qui.

*Rari qui.
Duri qui.*

*Duritieci
tres gra-
dus.*

hi molles, cum durioribus comparati, dicuntur. Digtis teri possunt porus, pumex, & armenus lapis: ferro scindi possunt fluores omnes, qui etiamsi pulcherrimi sint, pro gemmis propterea haberi non debent. Duritieci tres statuo gradus, Primus cum chalibea solummodo lima lapis radi potest, qualis in Turchesiaprehenditur. Secundus cum non nisi Smiri lapide teri potest, qualis in Iaspide observatur. Tertius cum adamante tantum teri potest, qualis in adamante ipso, & Topasio orientali, seu chrysolitho veterum animadvertitur. Pulchri dicuntur lapides à colore, diaphanitate, radiorum reflexu, aut figura concinna, visuique grata. Colorem pulchrum habet Turchesia; diaphanitatem Crystallus; radiorum reflexum Iris: figuram concinnam ateria, & oculus cati. Si qui sint lapides qui plures pulchritudinis notas habeant, ii eo magis gemmæ nomen merentur, ut Opalus, qui coloribus variis diaphanitate, radiorumque reflexu egregie præ aliis gemmis superbit. Ad pulchritudinem splendor referendus non est, quia polituram durioris lapidis, ac absurdo colore præditi, sequitur.

Pulchri qui.

Hactenus lapidis, gemmæque definitiones traditæ sunt, quæ procul dubio non omnibus placebunt, quod differentias essentielles non contineant, sed tantum accidentales, & quæ non videntur debere discrimina in rebus constituere. Quid enim si adamas reperiatur humani capitis magnitudine, & copiose in aliqua provincia nondum cognita? an propterea desinet esse id quod est, videlicet Adamas, & gemma? fateor manere quidem Adamantem. Sed propter magnitudinem, & copiam vilescet, nec amplius nomen gemmæ habebit. Quia gemmæ vocabulum potius raritatem, pretiumque lapilli, quam essentiam ipsius explicare videtur, propterea quod
omni-

P I D H M B Y

R V M.

...

{ ... }

...

...

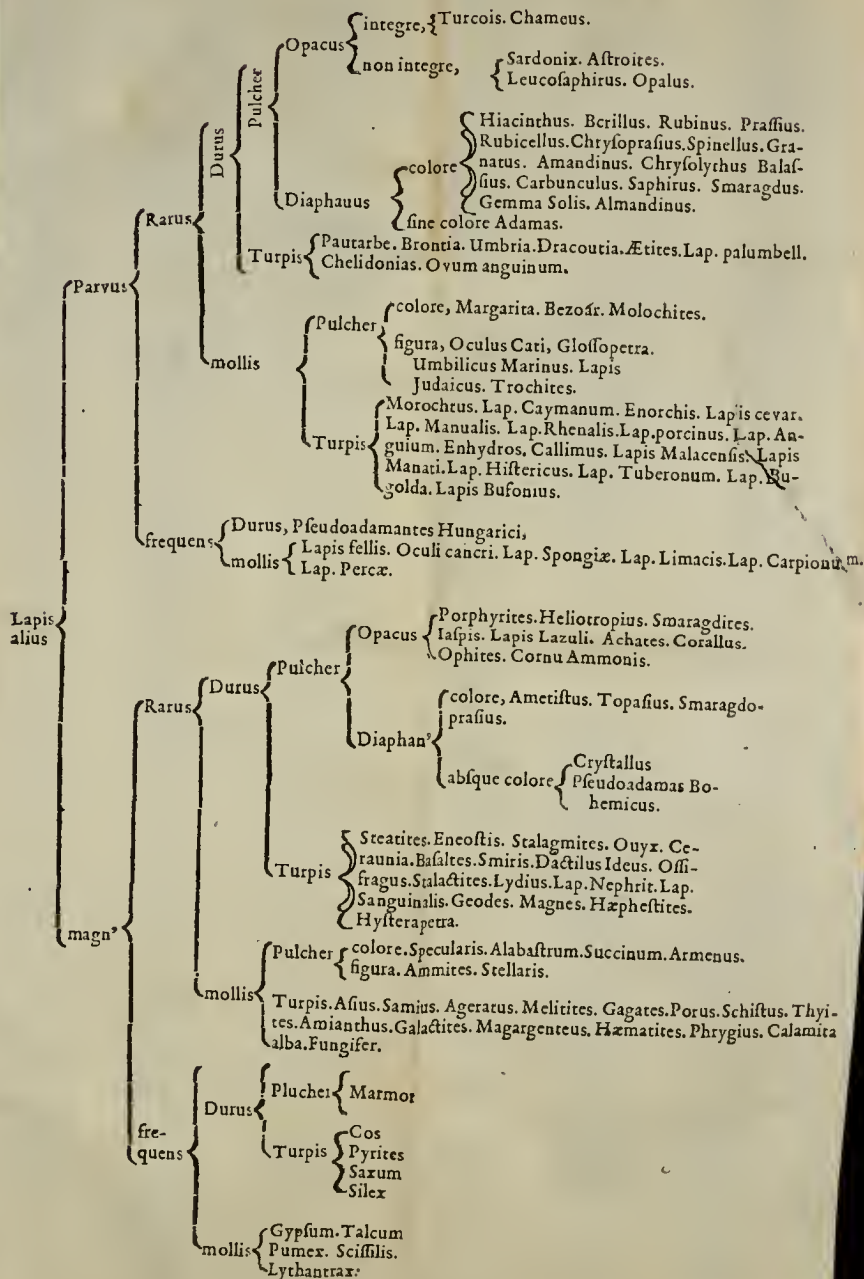
...

...

...

...

DIVISIO LAPIDUM ET GEMMARVM.

omnibus linguis id nomen pro lapillo pretioso explicetur. Quæ autem frequentia sunt, & magna mole inveniuntur, pretiosa, & rara nunquam sunt. Si quis differentias essentielles quibus lapis à lapide, aut gemma à gemma differt, perscrutari, ac inde divisionem generis in species elicere velit: necesse est ut vel formam, vel materiam lapidum, vel utramque istorum cognoscat. Nam cum sint corpora naturalia; forma, & materia constant; Quæ materia licet homogenea videatur, tamen ex rebus diversis conflata est, quæ inter se ut sunt diverso modo mixtæ, ita etiam diversos lapides producant, ut ex capite de lapidum, & gemmarum materia intelligetur. Ut itaque diversitas hæc innotescat, & quid unicuique proprium sit appareat, imprimis quot modis lapides à se differant ostendere convenit.

C A P. I I.

De Lapidum differentia in genere.

VT planta in arborem, fruticem, cremium, & herbam dividitur magnitudinis præcipue habita ratione, ita etiam in lapidis divisione non plane absurdum visum fuit in priore tabella præcipuas differentias, & communissimas à magnitudine sumere. Quia tamen differentia illæ quæ à forma, & materia rerum accipiuntur, rei uniuscuiusque naturam melius explicant, quam illæ quæ desumuntur à figura externa, ac qualitatibus, quæ sensus externos afficiunt, qualis magnitudo, color, & similes sunt: nihilominus tamen, quia istæ palam sunt, ac sensibus omnibus, visuique præcipue obviæ, talesque, ut dum forma, aut materia non facile indagari potest, ipsæ lapidem à lapide distinguere videantur: utile iudicavi omnes hic, aut saltem quas observare potui, ostendere.

CAP. III.

*Differentia Lapidum, & Gemmarum à loco natali,
& à modo ortus.*

L Apides, quia à femine ut plantæ, vel animalia. Non nascuntur, alii vel ex humore qui terrestres portiones in minima resolutas in se continet, paulatim augentur additione novi humoris ut Unio, & Bezoar, vel ex luto arescente coalescunt. Nonnulli etiam è radicibus aut quod radicum loco est excrescunt, ut Cristallus, Amethystus, Basaltes, & similes qui confusam quandam materiam pro radice habere videntur, à qua in angulares figuras prorumpunt: Nonnulli absque radice oriri videntur ut granatus Bohemicus, Geodes, Unio, Bezoar, aliique ex animalibus eruti lapides, qui omnes integri nulli alteri materiæ adhærentes oriuntur. Alii rursus in matre, seu theca proveniunt, ut Calimus in Ætite, Rubinus in Pallacio, alii in veste, seu tegumento, ut Hoplites, alii nudi giguuntur, ut granatus Bohemicus, Silex, ac innumeri alii. Sunt etiam qui ex animatis corporibus eruuntur, videlicet è plantis, quadrupedibus, avibus, piscibus, ac insectis: ut semen Lithospermi, Bezoar, Alectorius, lapis tuberõnum, ac Limacius; Sunt alii qui in corporibus anima privatis oriuntur, ut in aëre Ceraunia, in aqua Silices, in terra diversi, prout illa diverso modo se habet. Nam in molli, & friabili granatus Bohemicus, in molli, & viscida Cos. In aspera, & lapidosa silex, in aspera, & metallica magnes, & marchasita. Alii rursus lapides cuticulis, seu squammis ceparum instar, ac humoris accessione augentur: alii accessione pulveris, ut saxa aëri exposita. Pulvis enim in lapidem deiectus accedente pluvia illi affigitur, ac paulatim spiritus lapidifici beneficio indurescit in lapidem.

Inve-

Inveniuntur præterea qui per additionem diversarum massarum excrefcunt ut Marmora, Iaspides, & Achatis genera, in quibus partes diversæ coniunctæ conspiciuntur: ac alii qui per contractionem in lapides abeunt, ut Cristalli, & angulares omnes, quos recedente à massa humido non est dubium se contrahere, ac in angulos facessere. Atque hæ sunt præcipuæ differentiæ, quæ à modo, ac loco ortus proveniunt, quarum differentiarum causæ in sequentibus capitibus ostendentur. Scio alios lapides in oriente, alios in occidente nasci, sed ista loca differentiam nullam constituunt, cum omnis generis lapides in quavis cæli constitutione nascantur, vel nasci possint.

C A P. I V.

De differentiis, quæ à substantia sumi possunt.

INter lapides, alii partes habent in se distinctas, alii indistinctas. Quæ distinctas habent, vel punctulis distinguuntur, vel corporibus. Punctulis distinguuntur Iaspides nonnulli, Ophites, Saxaq; vulgaria, in quibus arenulæ conspici possunt. Sunt enim corpuscula exigua atomis vix maiora: corpora vero, quibus distinguuntur lapides, vel sunt unius coloris, vel plurium colorum, unius coloris, nempe rubei corpora habet Heliotropius, vulgus guttulas sanguineas vocat. Plurium colorum corpora habent Marmora diversi generis. Ad substantiam etiam refertur durities, alii enim molles sunt, alii duri. Molles, vel digitis teri, ut lapis Armenus, vel ferro possunt, ut Bezoardicus, ac infiniti alii. Duri vel chalibe teri, & scindi, ut Cristallus, vel Smiri lapide, ut Iaspis, & Smaragdus, vel tantum Adamante possunt, ut Adamas, & Topasius orientalis neoteri-

corum. Ad substantiam non minus, quam priores differentia videtur spectare forma, & figura extrinseca, qua alii lapides sunt angulares, alii rotundi. Angulares pluribus angulis, ut Basaltes, vel sex, ut Crystallus proveniunt. Rotundi aliqui secundum longitudinem sunt, ut Silex, vel secundum omnem dimensionem, id est, fere sphaerici Granatus, Geodes, aliique complures.

Ad figuram refertur quod alii habeant lineas à sese coloribus distinctas, ut Sardonix, alii superficies, ut Achates, Marmor, & Iaspis. Deinde quod alii porosi sint, ut Alabastrum, quod humorem transfudat, alii densi, ut Achates. Item quod alii concavi sint, ut Geodes, Ætites, Bezoar, & Calcophanos, alii pleni, ut cæteri fere omnes.

C A P. V.

De differentiis Lapidum, quæ ab actione, & passione eorum accipiuntur.

QUemadmodum uniuscuiusque rei actio ab intrinseca quadam vi, id est, forma substantiali videtur originem ducere, ita passio à materia quæ formæ subiacet. Differentia propterea quæ ab his sumuntur, id est, effectuum varietas, lapidem à lapide melius distinguit, quam qualitas, quæ à figura extrinseca, aut sensuum externorum obiectis (ut sæpius monui) desumitur. Lapides itaque nonnulli electricam vim fricatione calefacti habent, ac pilos trahunt, ut diaphani, & duri nempe Topasius, Rubinus, Adamas; alii non, ut opaci, nempe Iaspis, Sarda, Achates, exceptis bituminosis, ut Succino, Gagate, & Lyanthrace. Præterea sunt è quibus ignis excutitur, ut è Silice, Iaspideque, & è quibus non: nam ex Unione, aut Bezoar nullus excutitur.

Alii

Alii sunt præterea lapides, qui accensi ardent, ut Succinum, Gagates. Alii qui non, ut Iaspides, Marmora, Saxa, ac complures alii. Ad actionem lapidum etiam spectat quod nonnulli homini amici sint, ut Nephriticus, Unio, Turchesia, nonnulli inimici, ut Onyx. Qui amici sunt, infinitis modis distinguuntur. Nam alii urinam movent, ut Nephriticus, alii sudorem movent, ut Bezoar, alii purgant, ut Molochites, Cyaneus, & lapis Armenus, alii à casu præservant, ut Turchesia, alii à dæmoniis, fascinis, & morbis, ut Corallia, alii morbos curant, ut singulis capitibus, ubi de ipsorum facultatibus agetur, explicabitur.

Lapides homini amici qui.

Ad materiam, ut dixi, refertur passio. Huc spectat quod alii colorem in igne perpetuo servant, ut Granatus Bohemicus, alii satis diu, ut Saphirus, alii non diu, ut Topasius. Deinde quod nonnulli lapides perennent, nec vetustate facile ipsorum venustas corrumpatur, nonnulli vero è contra facile senescant, ac ætate turpescant, ut Margaritæ, & Turchesiæ, quæ coloris magnam faciunt iacturam. Præterea quod aliqui ab acribus statim lædantur, & corrumpantur, ut Uniones, alii non facile, ut Adamas, & Saphirus. Alii rursus lapides polituram egregie recipiunt, ut duriores omnes, alii nequaquam, ut Nephriticus, licet durus, & molliores omnes. Alii insuper tincturam recipiunt, ut Adamas, qui hac nota ab aliis omnibus distinguitur, alii nequaquam.

Sunt præterea lapides qui ignis vim perferunt, ut Adamas, & Granatus Bohemicus, & qui non ferunt, sed in calcē resolvuntur, ut Saxum calcarium, Unio Corallium, multique alii. Sunt etiam qui fluunt in igne aquæ instar, ut Silices glaciales, & qui non fluunt, illi nempe, qui vel calcinantur in igne, vel igni resistunt. Alii iterum scissiles sunt, ut lapis Sci-

stus, Amianthus, Talcum, Specularis, alii frangibiles, ut molliores omnes.

C A P. V I.

De differentiis, quæ à qualitatibus, ac obiectis quinque sensuum sumuntur.

L Apides omnes quia ex partibus similaribus constant, ac instrumentales nullas habent, ut animata corpora temperiem quandam primarum qualitatum determinatam ab elementis manantem, qua conserventur, requirunt. Hæc ut varia est pro formæ cuiusque conservatione, ita etiam diversos effectus si homini applicetur, edit. Nam calida qualis in Succino, & gagate deprehenditur calefacit: frigida vero quæ in unione, corallio, ac cæteris percipitur refrigerat. Quemadmodum sicca quæ in omnibus lapidibus apparet, si in pulverem redigantur, exiccat. Differunt autem maxime inter se colore. Nam aliqui sunt diaphani, aliqui opaci. Diaphani aliqui colorem habent, eumque vel rubrum, ut Rubinus, vel roseum, ut Balassius, vel sanguineum ut Granatus, vel violaceum, ut Amethystus, vel viridem, ut Smaragdus, Prassius, Topasius, id est, Chrysolitus recentiorum, vel cæruleum ut Saphirus, vel flavum, aureumve, ut Chrysolitus, Cryfopatus, & quicumque ab auro nomen habent. Aliqui colorem non habent, ut Adamas, & Cristallus. Opaci lapides alii pulchrum, visuique gratum habent colorem, alii absurdum. Gratus est albus, viridis, flavus, cæruleus, & ruber; Albus apparet in Margarita, Pario Marmore, & Alabastro, viridis in Turcosa, & Malachite. Cæruleus in Cyaneo, & lapide Armeno. Flavus in Iaspidis speciebus. Ruber in Sarða, & Iaspide. Inter hos aliqui semiopaci sunt,

ut

ut Calcedonius, & Sarda, aliqui in una parte tantum opaci, in altera diaphani sunt, ut Sardonix, Achaetes, & Iaspis; absurdum colorem habent Saxa, Silices, ac vilissimi quique lapides. Niger color qualis in Onyche, Gagate, & Lydio lapide conspicitur, à nonnullis pulcher si splendeat politura, ab aliis turpis, quod iucundus non sit, habetur. Sæpe etiam uno in lapide non unus color, sed diversi apparent, ut in Iaspide, & Achate videre est. Quæ sæpe multicolores sunt, imo vix color reperiti vel simplex, vel compositus potest, qui in Iaspide non inveniatur. Differunt præterea lapides odore. Nam aliqui odorem habent, aliqui non. Odor vel gratus est, vel ingratus. Gratum odorem Iridis Florentinæ, vel violæ habet Geodes Misenus, seu lapis Aldebergicus. Moschi odorem habet lapis Mariebergicus, qui in vena divi Fabiani, & Sebastiani invenitur, Serpilli odorem habet Thuringicus, qui prope arcem Beiclingam invenitur. Musti odorem habet Zeblicius; Ophites. Vinum olet Echites apud Solinum. Lac olet Galactites, & Cornu Monocerotis fossile. Ingratum odorem cornu usti habet, Onosteus. Sulphuris odorem habent Silices illi, ex quibus ignis excutitur. Resinæ odorem refert Succinum, ac Gaggates, aliaque bituminosa, quæ inter lapides referri non deberent, sapes in lapidibus vix deprehenduntur, quam in mollioribus, & qui digitis teri possunt: qui à materia unde constant, & præcipue à salibus, qui iis immiscentur, diversitatem saporis acquirunt. Differunt insuper lapides à se sonitu. Nam aliqui sonum habent intrinsecum, ut concavi omnes, nempe Geodes, Ætites, & Calcophanos, alii extrinsecum sonum propter duritiem, alii nullum, vel exiguum, ut lapis Armenus, & quicumque digitis teri possunt.

Cæteris qualitatibus accedit quantitas, qua lapides in genere à se invicem distinguuntur. Nam alii magni sæpe à natura procreantur, ut Marmora, alii parvi, ut Adamas, Rubinus, Saphirus, & gemmæ omnes, à qua differentia nos lapidem tanquam genus divisimus. Raritas, & frequentia, etiamsi qualitas nulla lapidis sit, tamen quia hac nota à sese discerni possunt non inepte (ut nobis videtur) ea pro differentia usi sumus.

Lapides etiam inter se differunt pondere, si enim eadem quantitate sint, non ideo eodem sunt pondere, levissimus omnium est Pumex, & Tophus. Quo densiores eo graviore, ac illi qui ex metallis originem habent, alios ut plurimum pondere excedunt.

C A P. VII.

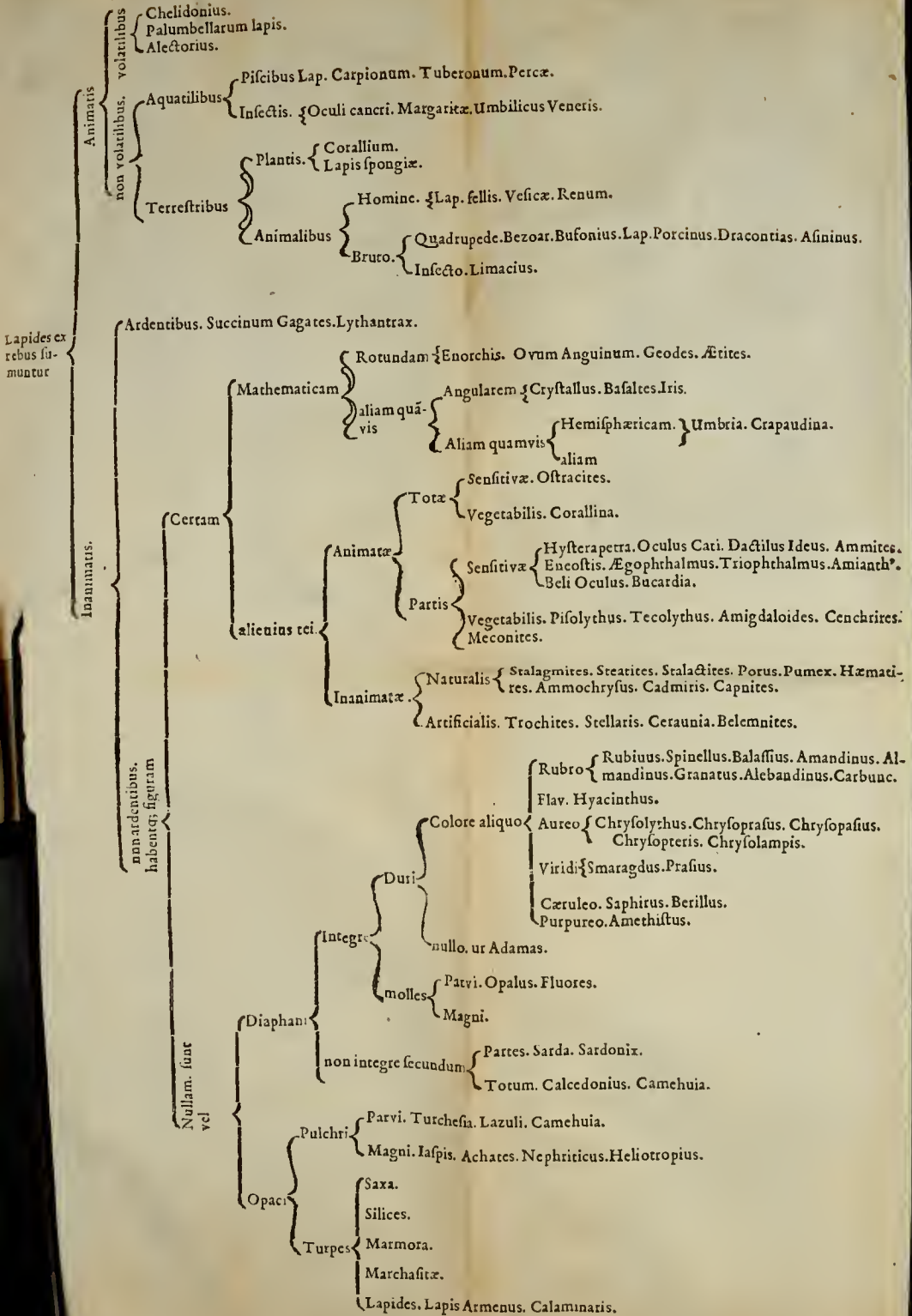
Vsus differentiarum.

HActenus differentias præcipuas, quæ in lapidibus, & gemmis depræhendi possunt ostendimus: quarum usus est, ut ex illis diversæ divisionum species eruantur, ac singuli lapides à se invicem melius discerni possint. Cui itaque prior à me tradita divisio displicet, is facile aliam ex prædictis capitibus concinnare poterit, cum multis divisionibus suppeditent materiam: ut sequens divisio demonstrabit, quæ ex variis capitibus desumpta est, ac nonnullis fortassis magis, quam prior.

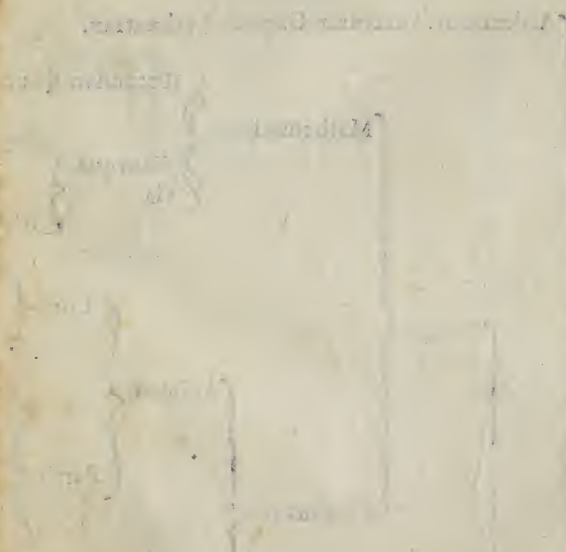
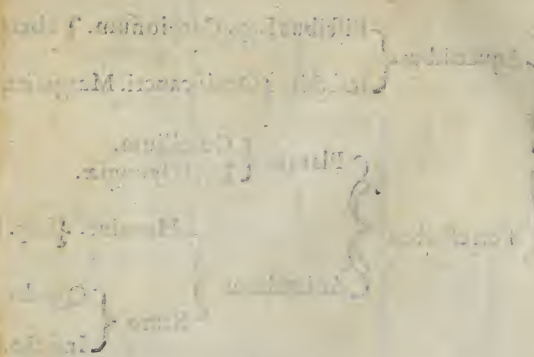
C A P. VIII.

De mixtorum, gemmarum, & lapidum causa efficiente.

CUM D. Opt. Max. ab initio totum hoc universum ex nihilo infinita sua potentia creasset, terram,

Ob die
P
A

ram, & aquam tanquam materias ad quævis fabricanda, ac omne formarum genus suscipiendum procreavit. Terra primo fuit inanis, & vacua, hoc est, nulla prorsus re ornata, neque semine turgida. Postmodum die creationis tertio feminalem, & formatricem facultatem, qua herbas, & arbores, omneque vegetabile protulit, à Creatore suo obtinuit. Hæc facultas procul dubio pro vehiculo habuit Spiritum illum divinum, qui prius ferebatur super aquas, & coadiutricem lucem primis diebus nondum conglobatam: tum ut Spiritus beneficio motus in rebus, tum ut lucis ope cui adnatus fuit calor, alteratio, & conservatio rerum creatarum fieret. Spiritus enim is potentia calidus est, & à lucis calore eius calor in actum redigitur; ita ut motus omnis author, & efficiens rerum omnium causa videatur. Rebus enim insidens, rerumque feminalem, & formatricem facultatem in se ferens, tanquam architectus quidam, plantam, seu arborem fabricat, pingit, ac tandem infinitum multiplicat. Similem Spiritum ubi animantia crearet, D. Opt. Max. illis ad varia officia obeunda, vitamque custodiendam, ac speciem multiplicandam dedit. Homini etiam eundem inspiravit tanquam animæ proximum instrumentum, quo vitam, & posteritatem conservare posset. Hic ut rerum omnium fere author post Deum est, ac proximum quasi eius instrumentum terræ visceribus, aquæ, & aëri insidens, otiosus nunquam manet: Sed perpetuo materiam quam nanciscitur calore, qui illi innatus est, ac ab externo cœlesti excitatur, exagitat, format, ac in varias species, pro seminis sibi adiuncti, aut materiæ immixti varietate mutat. Hæc varietas efficit ut præter animantia, insecta, & vegetabilia; tam varia, & multa mixtorum sint genera. Nam ut pictores ex albo, nigro, rubro, cæruleo,

*Spiritus
mundi, lucis,
& caloris facultas.*

*Spiritus
mundi
igneus, &
aëreus.*

*Spiritus
mundi*

*architectus
mirabilis.*

leo, & flavo colore omne colorum genus facere possunt, ita ex rebus à Deo prius formatis, & diversis, licet paucioribus infinitas res componere, & efficere potest hic Spiritus, formatrice facultate, instructus. Dum enim materiam, multas alterationes passam nanciscitur, ac ipse copiosus est, nobiliora mixta ut animantia imperfecta, insecta, herbas, arbores, & vegetabilia efformat. Dum rudem, ac parum passam, metalla, mineralia; lapides, aut gemmas tanquam proxima earum efficiens causa, producit. Verum vel materia Seminarium futuræ formæ, vel ipse Spiritus continere debet. Id si non fuerit nihil generatur, aut producit. Errant propterea, qui sola elementorum varia commixtione, ac primarum qualitatum beneficio, tanquam efficientibus causis, rerum illam varietatem, effici opinantur, id enim & sacris literis, & rationi contrarium est. Quia sacræ literæ vim, & facultatem seminalem, seu formatricem Deum creasse, & terræ indidisse tradunt, sine qua nunquam terra, quacumque ratione aliis elementis commixta, quicquam ope qualitatum primarum solarum, producere potuisset. Deficiente siquidem semine, vel formatrice facultate, commixtio diversarum partium, semper remansisset, & compositum nullam peculiarem formam habuisset. Si quis obiiciat Gemmas ex materia, quæ exiguam alterationem subierit constare, ac ex ea, quæ adhuc minorem passa fuerit lapides, qui à terra simplici vix alio modo, quam quod firmiter illorum partes cohæreant distare videntur; Scire debet nullam amplius reperiri terram simplicem, & inanem, qualis primo die creationis fuerat. Sed ab eo tempore quo illi à summo Opifice rerum Seminarium infusa fuerunt, mansisse formatrice facultate fœcundam. Quæcunque itaque terra lapidescit,

*Elementorum
mixtio simplex
nihil
producit.*

*Terra simplex
nulla.*

Spiritus lapidificus.

aut

aut in Gemmam abit, lapidificum Spiritum in se, tanquam proximam efficientem lapidum, & gemmarum causam, continet: qui motionis, & alterationis ad formam causa efficiens proximior est. Nam calor cœlestis, qui Spiritus calorem in actum redigit, remotior causa efficiens est, & remotissima D. Opt. Max. rerum omnium parens.

Calor universi communis causa.

C A P. I X.

De causa materiali Gemmarum, & lapidum.

Communis fere Philosophorum opinio est, Omnia mixta ex quatuor elementis terra, aqua, aëre, & igne, tanquam materia constare, ac lapides plus terræ, gemmas plus aquæ, quam lapides, aut plurima mixta habere. Quod ad terram attinet, nemini dubium est, in lapidibus opacis, plus terræ, quam cæterorum elementorum esse. Id enim gravitas, durities, color, & analysis, si in pulverem terantur, aut redigantur evidenter demonstrat. De gemmis non ita constat, propter diaphanitatem, perspicuitatem, & transparentiam, quam multi putant ab aqua, quæ etiam diaphana est, Si videlicet à sicco terrestri condensetur, provenire, non secus, quam aqua à frigore condensata in speciem Crijtalliabit. Verum vehementer falluntur: Quia diaphanitas, aut perspicuitas gemmarum non propter aquæ copiam condensatam, ut postea fusius docebo. Sed propter terræ exactam in minima resolutionem, talemque partium unionem, ut totum corpus nullis poris, aut atomorum terminis discretum sit, efficitur. Continuitas enim omnè corpus diaphanum facit, quæ in terra fieri non potest, nisi ipsa in corpuscula atomis longe minora redigatur, ac illis terrestre quippiam transparens addatur, ut vin-

Diaphanitatis causa.

culum minimarum partium sit, ac earum terminos obliteret, atque ex illis continuum corpus faciat. Non est itaque magis aqua gemmarum materia, quam lapidum, cum à gemmis lapides aliter non differant, quam quod lapidum materia impurior, crassior, minusque subacta, & cocta, gemmarum tenuior, purior, magisque subacta, excocta, ac condensata sit. Utriusque profecto fere tota terrestris est, minimum aëris, aquæ, vel ignis in se habens; licet ad lapidis, aut gemmæ generationem aqua, aut ignis magis quam aër necessaria sint. Aër enim à diaphanis, & gemmis plane excludi debere videtur, ne partium continuitatem, & diaphanitatem impediat. In lapidibus siquidem aër atomos terrestres terminat, ac illorum poros opplet. Necessitas aquæ præcipue requiritur ad coniungendas subtilissimas terrestres partes ignis ad subigendas, exiccandas, & condensandas ut indurescant, & corruptioni resistent, quam humiditas, & corporis mollities promovet. Verum ignem, aquam, & aërem actu manere in gemmis, & lapidibus omnibus, potius ratione, quam sensibus probari potest. Quis enim in Adamante, & auro (à quo chymica arte, ignisque beneficio nullæ heterogeneæ partes separari possunt) hæc ostendere potest. Philosophorum tamen omnium fere opinio est omnia mixta, & proinde lapides, & gemmas ex quatuor elementis tanquam materialibus causis constare. Id etiam si concedatur, remotæ tamen eæ sunt, ut pote omnibus mixtis communes. Ab hac opinione decedunt Paracelsistæ, qui mixtorum omnium, & proinde gemmarum, & lapidum principia materialia alia constituunt, videlicet salem, sulphur, & mercurium; propterea quod partibus mixtorum ignis opera, ac spagyrica arte separatis, sal aperte, mercurius vaporis

Aque necessitas.

Gemmarum, & lapidum causa.

Materia gemmarum secundum Paracelsum.

aquei instar, ac deinde sulphuri quiddam simile, & quod ignis nostri vulgaris sit pabulum, & alimentum appareat. Hæc opinio etsi multis verissima videatur propter analysin, quæ idem in omnibus fere mixtis comprobare videtur, tamen neque in auro, neque Adamante hæc principia ostendi facile posse existimo. Scio multos iactare ab auro se hæc principia separare, tandemque ostendere posse: Sed nemo hactenus vir bonus mihi se id præstitisse ausus fuit asserere. Quæcunque auri solutiones à Chymicis ostenduntur, ab adiunctis materiis, non ab auro venire videntur. Interdum enim sal, sulphuri, aut mercurio quid simile se ab auro separare ostendant, sed vel illi se, vel alios decipiunt, quod huiusmodi ab auro non provenire, reductio manifeste demonstrat. Si enim materia iterum igni concredat, redit iterum ad priorem formam aurum; quod si in principia sua resolutum fuisset, nequaquam contingeret: quia à privatione ad habitum (Philosophorum testimoniis) non datur regressus. Verum etsi id præstare possent Chymici, ut multi opinantur, quibus non repugno, ac illorum opinio de tribus dictis principiis verissima esset: non tamen propterea Aristotelis falsa esset. Utræque enim simul veræ esse possunt: Nam neque sulphur, neque mercurius, aut sal Chymicorum, simplicia corpora sunt, & elementa, sed mixta ex simplicioribus conflata, videlicet ex elementis Aristotelicis, ex sale enim quolibet etiam depurato, quem principium mixti vocant, & aqua, & combustibile, ac terreum quippiam elici potest. Idem de sulphure asseri potest. Nam quod in eo flammam concipit ignem Aristotelis, quod vero illi tanquam corpus assistit, reliqua elementa refert. Verum si ista sua principia nec heterogeniis partibus constare velint, nomine aliud,

*Aurum non
solvitur fa-
cile.*

*Principia
Paracelsica
composita.*

*Gemmarū
principia.*

*Chymia pro
dit princi-
pia rerum.*

*Elementa
remota
causa sunt
gemma-
rum.
Proxima
gemmarum
causa.*

*Vera causa
materialis
gemmarū.*

*Aqua cau-
sa adiu-
vans.*

aliud, re elementa habent. Nam sal quia grave, & durum, terra erit; Mercurius quia levis, & mollis aqua, Sulphur vero quia combustibile, & aër, & ignis erit Aristotelicus. Ut itaque ex quatuor elementis mixta, gemmæque, & lapides constare, ita etiam ex tribus illis Paracelsi principiis possunt. Manifestius tamen in gemmis, & lapidibus fere omnibus, terræ elementum, quam dictorum principiorum aliquod, conspicitur. In chymica tamen eorum analysi Paracelsi principia, ex elementis composita, non minus, quam elementa aperte in conspectum veniunt: præ cæteris autem sal, sine quo nullum mixtum coagulari posse à Chymicis putatur. Hoc enim gemmarum, & lapidum præcipuum coagulum arbitrantur. Sed ut elementa nonnulla remotæ sunt lapidum, & gemmarum materiales causæ, ita etiam Paracelsica principia. Proximior causa materialis gemmarum, communiter ab Aristotelicis statuitur, lutum lentum, succus, qui vehementi frigore congelascit, in quo aqua ipsa terram superat, ramenta Saxorum, & succus lapidescens. Hæc etsi vere statuantur, non tamen materiam satis explicant: Quid enim lutum lentum, & succus lapidescens sit non constat. Puto itaque proximam gemmarum materiam esse terram, tam tenuem, & subtilem, ut aquæ immixta diaphanitatem ipsius non impediatur, lapidum vero crassiolem. Deinde amborum salem aliquem terræ visceribus conclusum, ac postremo exhalationem pinguem, vel humidam. Non quod omnes necessariae sint pro lapidum, vel gemmarum materia, sed quod aliquæ. His si accedat causa efficiens, lapidem, aut gemmam generari existimo. Materiae proximæ, aqua plerumque inservit, tanquam causa quædam adiuvens, ut exhalatio. Aqua enim dum terram tenuissimam humectat,

ctat,

Etat, lutum facit; Dum id maiori copia diluitur ac aqua, vel lutum salem continet, iam proxima lapidis materia constituitur, ac propter aquæ copiam non lutum amplius, sed succus lapidescens, si facultas lapidifica illi insit dici potest. Quod si non insit accedente efficiente causa, id est, spiritu lapidifico, aut exhalatione, eundem spiritum deferente materia in lapidem, exclusa aqua, omnique humido superfluo quod coagulationem impedit, convertitur.

Succus lapidescens.

CAP. X.

De causa formali, & modo quo lapides, & gemmae generentur.

Causa formalis lapidum, vel gemmarum nihil aliud est, quam virtus lapidifica, quæ vel materiæ præparatæ insidet, vel efficienti causæ accedere debet, ut lapis fiat. Hæc à Deo Opt. Max. ut aliarum rerum seminaria, ordinata, constituta, & creata est, nec ut Aristoteles, Galenus, aliique Ethnici opinati sunt ex quatuor elementorum combinatione, ac illorum temperie, cooperantibus primis, aut secundis qualitatibus nascitur, oritur, aut producit. Nam, ut ante admonui, ex illorum quantumvis varia mixtione absentibus rerum seminariis nullo mixtum propria, novaque forma ornatum produci potest. Manent quippe confusa, sibi que invicem apposita, ac proprias, & singulares suas formas, ut ante mixtionem retinent. Quod si absque rerum seminariis potuisset forma è materia ex elementis composita gigni, frustra Deus rerum semina terræ indidisset.

Virtus lapidifica.

Modus quo lapides, & gemmae generantur non unus est, sed multiplex, & diversus. Idque propterea

Quomodo gemmae generentur.

reca

rea quod lapides ex crassiori materia, gemmæ ex tenuissima generentur. Deinde quod aliqua diaphanæ sint, aliqua angulis crescant, variisque coloribus ornentur: quemadmodum & lapides, quorum aliqui, ut Basaltes angulis excrescunt, aliqui ad gemmarum naturam proxime, ut Marmora quædam, accedunt: qui ex non adeo crassa materia constant. Hæc in lapidibus, & gemmis varietas, etiam diversum modum quo procreentur, desiderat. Lapidem crassiores plerunque ita generantur. Dum aqua succum lapidificum ferens terræ partes necit, ac aqua è massa iterum exstillat, vel ab exhalatione calida expellitur, aut absimitur, massa illa paulatim expulso humido indurescit, donec in lapidem, formam massæ servantem abeat. Si humidum à calore non expellatur, sed à caloris defectu excludatur, ac terra, seu materia lapidea in aqua soluta se ad intima recipere conetur, multorum angulorum lapis producitur ut Basaltes: si ad centrum se recipere conetur globosus lapis nascitur, & sphericus. Gemmæ diaphanæ hoc modo procreantur. Dum in materia ad generationem lapidis apta concavus locus aliquis aère plenus est, ac is ab exhalatione, vel à succo lapidescente, & diaphano è subtilissima lapidum materia constante repletur, absorpto à materia circumdante concavitatem humido, aut eo evaporato, terrestri succi lapidescentis pars in gemmam perspicuam concrevit, quæ concavitatis figuram servat, si tantum materiæ, quantum spatium requirit continuus succi affluxus secum tulerit. Alius siquidem humido aquoso absorpto, vel à materia secreto, quod propter caloris defectum (ut in nitri congelatione ostenditur) fit, in angulos gemma contrahitur, ita Crystallus generatur. Dum absorbetur humiditas lapidescentis succi à circumstante materia

*Crassiorum
lapidum
generatio.*

illa in lapidem qui mater, vel cutis gemmæ dicitur concrefcit, fic Calcedonii fere nafcuntur, in cute opaci, intus vero diaphani. Dum vero è materia circumftante exhalat in aquam, aut aërem conclufum cum fpiritu tenuiffima, & perfpicua terreftis materia, etiam aër, vel aqua paulatim indurefcit, confumitur, vel evaporat, ac in locum illius gemma diaphana ex immiffa materia excrefcit.

CAP. XI.

*De forma fubftantiali, & effentia lapidum,
& gemmarum.*

FOrma fubftantialis lapidum, vel gemmarum eft quæ dat ipsis effe proprium, & propter quid vel Adamas, vel Ophites, vel Pumex, eft id quod eft. Quilibet enim lapis, quævisve gemma propriam formam habet, qua hæc, vel illa gemma dicitur, & ab aliis diftinguitur: forma illa proficifcitur à feminario, & fpiritu qui in materia eft, ac illam pro ut feminarium poftulat, efformat. Hanc formam multi ex mixtura certa, & proportionali elementorum produci exiftimant. Sed rerum formæ à feminariis fuis proficifcuntur, ac ab architectonico Spiritu elaborantur, ut prioribus capitibus oftendi. Seminaria vero à Deo creata funt tanquam rerum principia, ex quibus fingulæ rerum fpecies fuas effentiales formas nancifcuntur. Hæc feminaria non femper certis corporibus & diftinctis concluduntur, ut in herbarum feminibus fit, in quibus feminarium, & Spiritum architectonicum concludi videmus, fed sæpe in materia ita manent, ut confpici nulla ratione poffint. Sic in ramo falicis feminarium arboris confufum eft, quod tamen ibi effe, propagatio arboris docet. Nam fi ramus amputetur, ac terræ com-

*Seminaria
rerum.*

committatur, producitur ex ramo arbor, ac ex illa infinitæ aliæ. Seminarium gemmarum, & lapidum in materia lapidifica eodem modo conspici etsi non possit, tamen futuris gemmis, vel lapidibus principium præbet, & ope Spiritus formatrice facultate præditi in gemmam, vel lapidem abit. Ut autem seminarium istud eiusque essentia ignota est, ita etiam forma substantialis, seu essentia lapidum, & gemmarum. Hanc sicut umbra corpus sequitur, ita virtutes, & facultates sequuntur. Gemmarum enim, & lapidum vires nobiliores, & occultæ à forma ipsarum, ut ignobiliores, & manifestæ à materia manant. Sic vis trahendi ferrum in Magnete, ac sistendi sanguinem in Hæmatite à forma, exiccandi vero in Pumice, à materia proveniunt; atque hæ virtutes vel efficaces, vel minus efficaces fiunt pro dispositione materiæ. Hæc enim si impura fuerit, non exacte elaboratam fuisse, neque seminarii vires efficaces suscipere potuisse certum est, & proinde formam substantialem imperfectam esse; ut nec hominis est, si stultus sit, & ratione uti nequeat. Ratio enim præcipuam facultatem à forma, & essentia hominis proficiscentem constituit.

C A P. XII.

De loco, & substantia in qua lapides, & Gemmæ generantur.

DE causis lapides, & gemmas generantibus, earumque essentia, seu forma substantiali satis dictum videtur. Nunc quia absque loco generari non possunt, ac ille absque substantia, seu materia non sit, cum nihil vacuum in natura detur, non solum is, sed etiam illa ostendenda est, ac præterea in quo loco, vel materia facilius, commodius, & perfectius

Seminarium gemmarum occultum.

Gemmarum vires à forma.

fectius generentur. Quod ad locum attinet, experientia teste, in quavis mundi plaga viliores, & crassiores lapides generantur, turpes, saxa, & montes *Saxa ubiq; reperiuntur.* sub polis, æquinoctiali, & tropicis consistentes id demonstrant. Lapidés ex tenuiori materia constantes, ut Marmorum genera, rarius circa arcticum circulum inveniuntur. Puto tamen non minus ibidem, quam alibi non deficientibus aliis requisitis ad earum generationem produci posse. Gemmas etiam aliquas in quovis cœli climate produci posse, docet nova Zembla sub arctico circulo posita, in qua totum littus, (testantibus Hollandis, qui primi Europæis hanc terram aperuerunt,) Pseudoadamantibus, qui silicum instar globosi sunt, scatet. Testatur etiam Germania, Silesia, & Bohemia, in quorum *Pseudo adamantes sub arctico polo inveniuntur.* montium iugis perpetuis algoribus, & nivibus rigentibus, gemmæ variæ, ut Topasii, Amethysti, Crystalli, Iaspides, Corneoli, Saphiri, Turcosæ, aliaque gemmarum genera inveniuntur. Nobiliora gemmarum genera in Indiæ orientalis regionibus præcipue reperiri satis notum est. Procul dubio ob id, quod illæ intra tropicos sitæ sint, ac propterea perpetuo Solem vicinum habeant, illiusque æstu fruuntur, sine quo è terra exhalationes, quæ ad gemmarum nobilium propagationem, & generationem copiose requiruntur, produci non possunt. Quod autem in Indiæ orientalis regionibus gemmæ nobiliores producantur, in Africa vero, & America, aliisque regionibus, quæ sub eodem climate, aut latitudinis gradu constitutæ sunt, raro, & si producantur, orientalibus gemmis conferendæ non sint, multi in causa solem existimant; quia virtus eius ut aiunt in oriente efficacior est, quam in occidente. Tum quia vicinior, tum quia citius orientales regiones suis radiis ferit. Sed ut verum fatear absurda

mihî hæc ratio videtur. Quia nulla pars orientalis dici nisi respectu alterius potest, & eadem, respectu fuorum antipodum, vel etiam vicinorum, aut orientalis, aut occidentalis est. Exempli causa Hispania Italia, Italica Græcia, & Græcis Persia est orientalis. Iterum vice versa Indis Persia, Persis Græcia, Græcis Italia, Italica Hispania est occidentalis. Simile etiam antipodibus contingit. Nam Americani Indorum sunt antipodes. India Americanis orientalis est, eadem ipsis occidentalis, cum proficiscenti occidentem versus in eam pervenire liceat, neque maius itineris spatium sit, sive occidentem, sive orientem versus ad eam iter instituat. Cum itaque eadem regio cum antipodum regione comparata, vel orientalis, vel occidentalis sit: Quid, quæso, iste respectus qui non aliter se habet, quam dextrum, & sinistrum in homine, & per se nihil est, ut omnis relatio efficere poterit? nihil profecto. Si itaque India orientalis gemmarum nobiliorum ferax est, id non propterea quod orientalis sit nostri respectu contingit; sed propter aliquam aliam causam. Non quia Sol illis vicinior est; omnibus enim sub eodem latitudinis gradu habitantibus æque vicinus est, apud quos tamen non nascuntur. Non etiam quia, ut aliqui opinantur, citius orientem Indiam suo calore fovet, quam occidentem; Quia neque hoc nisi respectively verum est. Nam in Hispania prius oritur Sol quam in Mexicana, in hac prius quam in Iaponia, & in Iaponia prius quam in India; ut hac ratione dici possit, citius in Hispania oriri. Verum dum Sol Hispanis oritur, verum est ante paucas horas elapsas Indis ortum fuisse. Quemadmodum verum est solem qui hoc momento Hispanis oritur, post 18. horas Indis oriturum fore. Ita idem ortus solis in Hispania, vel prior, vel posterior, sed respectively dici

*Cur India
gemmarum
ferax.*

dici potest. Cum itaque Sol eodem modo ad quemvis latitudinis gradum dum orbem terrarum circumit, se habeat, neque aliquo in loco prior, vel posterior nisi respective dici possit : certissimum est propter id nihil solem in rebus mutare, neque propterea uni regioni plus quam alteri tribuere. Causa ergo quod in India gemmæ nobiliores inveniuntur potius quam in aliis locis, vel est terræ natura, vel cœli, stellarumque supra eminentium virtus. Cœlum, vel stellæ supra Zenith constitutæ si id efficerent, non tantum in India, sed sub eodem climate propter orbis quotidianum motum nascerentur. Id quia non fit restat terræ peculiarem dispositionem in causa esse, quod in India nobiliores gemmæ nascantur. Nisi forte quis velit in Africa, & America sub eodem climate easdem non minus, quam in India generari : Verum hæcenus repertas non esse quod ab incolis barbaris incognitæ, & neglectæ sint. Ab Indis vero orientalibus, ante multa secula omnes regni angulos, & loca ita esse explorata, ut illis nulla gemma latere possit. Nam & nunc in Germania, Bohemia, Silesia, aliisque Europæ provinciis contingit à peritis metallariis, ac simplicistis multa in lucem trahi, quæ priori ævo abscondita, & incognita fuerunt. Multæ etiam gemmæ cuti, aut cisti laxeo ita includuntur, ut pro saxis habeantur, & non nisi à perito nosci possint. A paucis annis hic in Bohemia multi lapides pretiosi in lucem protracti sunt, & in Hungaria Opali, qui cum orientalibus certare possunt, imo illos raritate, & dignitate superare. Vidi enim qui ex nigro colore, (cum alias albescant) ignem iacerent vivi carbonis instar, quos quis recte Carbunculos vocare posset. Si quis itaque asserat in America, & Aphrica æque nobiles, ac in orientali India gemmas generari pos-

*Cum India
gemmas
nobiliores
habeat.*

se, non repugno. Sub eodem enim climate cur terra ad gemmas æque disposita, ac in India orientali esse non possit non video. Verum an sit, dubium est, propterea quod, ut dixi, ab iis qui gemmarum habent cognitionem, illæ provinciæ non sint adhuc examinatæ. Potest sane India terram habere gemmarum generationi aptam, America vero, & Aphrica nequaquam.

Hactenus locus in quo lapides, & gemmæ generentur demonstratus est; nunc materiæ in quibus generentur ostendendæ sunt. Hæ sunt aër, aqua, terra, & ignis reliquorum corporum elementa. Nam in horum singulis gemmæ, vel lapides fieri, vel generari possunt. In aquis nascuntur plerunque lapides, vel gemmæ perspicuæ, dum exhalatio terrestri, vel succus lapidescens eam indurat. In aëre subterraneo simili modo gemmæ transparentes nascuntur; Dum is in terræ meatibus concluditur, ac exhalatio concavum locum terrestri materia subtili replet. In aëre vero superiori lapides interdum generantur: dum exhalatio ex copiosa materia terrestri à nubium frigore in angustum locum cogitur, & induratur. In igne vero nostrate terram lapidescere lateres, vasa coctilia, & vitra quæ gemmas æmulantur, ostendunt. Terra vero gemmarum, & lapidum omnium haud dubie est feracissima; quia illa præcipuam ipsis materiam præbet. Sed non solum in illa, sed etiam in animalibus aquatilibus, aëreis, terrestribus, & arboribus gemmæ, ac lapides locum generationis habent. In homine siquidem, sue, capra, bove, bufone, capriceruo, gallo gallinaceo, hyrundine, palumbellis, lucio, perca, cyprino, conchis, ostreis, aliisque animalibus sæpe lapides gemmarum instar reperiuntur. Gaudent præterea peculiaribus suis locis multæ gemmæ, & lapides; Cry-

stallus,

*In qua materia
terra nascuntur
gemmæ.*

*In animalibus
lapides.*

stallus, & molliores gemmæ fere omnes libenter frigidis regionibus, locisque humidis, Nobiliores, & duriores, ut Adamantes & Rubini calidis delectantur. Omnes facilius, & perfectius in terra molli minuta, & humida ubi exhalationes, & aquæ metallicæ plurimæ sunt, quam in terra arenosa, quæ non facile cohæret, sed diffluit, proveniunt, ac gignuntur. Metallicæ enim aquæ, & exhalationes plerumque lapidificam facultatem in se habent, ut ipsa metalla, quæ facile in gemmas, & lapides etsi non veros, commutantur. Stibium enim, & plumbum in Iacinthi formam, minium in Smaragdi transmutatur. Quod profecto non fieret nisi magna cognatio Spiritus metallici cum gemmis esset. Aquas autem metallicas, vel minerales loca ubi defluunt efficere gignendis gemmis, & lapidibus idonea, commonstrant non solum arborum frusta, quæ ab aqua transeunte in lapidem vertuntur. Sed ipsa animalia, ut limaces, & conchæ, ac animalium partes, ut ossa, cornua, & caro, quæ tandem lapidescunt, & in rimis suis concavis, & inanibus transparentes lapides gemmarum instar gignunt aëre ab exhalatione perspicua condensato, vel succo diaphano illic concreto. Terrestria itaque loca mineralibus aquis, vel exhalationibus grævita, præ cæteris omnibus locis gignendis lapidibus, & gemmis maxime sunt idonea.

In aquis metallicis lapides.

C A P. XIII.

De Lapidum, & Gemmarum accidentibus, earumque forma accidentali.

CAusis, forma, & loco generationis lapidum, & gemmarum explicatis, nunc accidentia, ac formæ extrinsecæ explicandæ sunt. His enim, nobis

(qui essentias rerum intrinsecas prorsus ignoramus) in cognitionem veniunt. Inter accidentia numero formam accidentalem, duritiem, pondus, colorem, opacitatem, & perspicuitatem. Ad formam accidentalem gemmarum, vel lapidum bene constituendam magni momenti est, materierum, quæ ad eas producendas necessariae sunt, proba dispositio, & mixtio, nec non concurrentium qualitatum iuxta temperies, ac formatricis Spiritus copia sufficiens, situsque, seu loci aptitudo. Hæc omnia si legitime, & ut cuiusque lapidis, vel gemmæ natura postulat, se habeant gemmæ, vel lapides absque vitio producuntur, si secus, vitiosæ fiunt. Cum itaque Spiritus formatrix, cum materia arenosa, lutosa, argillacea, lapidosa, humida, sicca, calida, vel frigida, ad lapidis, vel gemmæ generationem, non requisita quantitate concurrat, ac in loco inidoneo, vitium oritur in lapide qui generatur. Hinc fit gemmas nonnullas festucas, atomos, plumulas, nebulas, micas, terram, vel lapides in se continere, item hiulcas esse, ac alienis coloribus tingi, nec eam formam extrinsecam habere, quam solent dum legitime producuntur. Dum singulorum lapidum, vel gemmarum materia necessaria locus, & seminarium præsto est, tum legitima singulorum accidentalis forma erumpit; quæ sane in tanta lapidum, & gemmarum varietate diversissima est. Nam nunc globosa, angularis ut quadrangula, pentagona, hexagona, heptagona, & poligona, nunc concava, plena, aspera, lævis, magna, & parva est. Interdum animalibus, eorumque partibus, arboribus, aut herbis, rebusque inanimatis similis efficitur. Globosam formam habet Granatus Bohemicus inter gemmas, & inter lapides fusci illi qui punctis referri partim albis, partim nigris in ditione Comitum Mansfeldensium durio-

*Ad formã
gemmarum
statuendam
necessaria.*

*Cur gemma
vitium ha-
beant.*

*Quando
gemma per-
fecta fiant.*

duriores, & graviores vulgaribus lapidibus inveniuntur. Quadrangulam formam habent Smaragdi occidentales, & Granati spurii, hexagonam Crystalli fere omnes, ac complurimæ aliæ gemmæ, polygonam habet Basaltes, concavam Crapaudina, lævem superficiem habent Crystalli, & quicumque angulis excrescunt. Asperam, qui cuti, aut cisti includuntur. Nam exempti omnes levigari à sculptoribus possunt. Magnam formam habent rupes, & lapides ignobiliores: quia ad earum generationem, terra multa, eiusque exigua alteratio desideratur, parvam habet Adamas, quia ex purissima terræ condensatæ parte, ac exhalatione ignea, quæ raro misceri optime possunt, generatur. Animalibus similem habet formam Conchitis, animalium partibus Osteocolla, & Odontia: Arboribus similem habet Corallus, herbis similem Corallina, rebus inanimatis Asteria, Trochites, &c. (ut in tractatu proprio gemmarum, & lapidum ostendetur) formam similem nacta est. Quod autem aliqui lapides uniti ex una, similique materia geniti videantur, ut Alabastrum, & Lydius lapis, ille totus albus, hic totus niger, aliqui vero ex particulis etiam diversis coloribus constare, & nonnulli ex venis diversis coloribus aquæ fluentis instar, ut Achates, Iaspis, & Chalcedonius conspiciantur: id propter mixtionem materiæ, ac distincta tempora, quibus exhalationes tingunt materiam, dum ea à calore excoquitur, & ab aqua, seu succo lapideo irrigatur, contingit. Partes enim si non uno tempore uniantur, ex frustis lapis coagulatus videbitur, ut Marmora maculosa. Si inter frusta fluat succus lapidescens, variis coloribus ab exhalatione tinctis, fluentis aquæ instar in lapidibus, vel gemmis venæ variæ conspiciuntur, ut in Achate, Chalcedonio, & Iaspide. Ut mixtio materiæ diver-

*Cur diversi
colores in
gemmais.*

sa lapidum, & gemmarum genera constituit, ita etiam in singulis lapidibus, & gemmis si à determinato modo recedat vitia plurima efficit. Qualis autem mixtio legitima esse debeat, natura sola novit, si homini nota esset, veras gemmas procreare, & gignere posset, quod hæcenus nemo præstare unquam potuit. Tentarunt id à multis annis Chymici: sed nihil præstiterunt, nisi quis mendacium pro veritate habere velit. Nam quas illi concinnant gemmas, nihil commune cum veris habent, cum neque materiam, neque locum, neque efficientem causam, quæ veras gemmas gignere debet, habeant, ac gemmæ ab illis factitæ, vitra sint gemmarum coloribus tinctæ, ita ut præter colorem diaphanitatem, aliquamque duritiem, nihil simile gemmis, habeant, sed de iis suo loco. Cur autem rotunda forma lapidibus, & gemmis nonnullis peculiaris sit, ut Granato Bohemico, Geode. & Margaritis: aliis figura hexagona in pyramidem hexagonum desinens, ut Crystallo, Amethysto Bohemico, & Adamantibus Hungaricis, admiratione non caret; Tam enim arctè æquales superficies habet Crystallos ut ab artifice politus videatur. Rotundam figuram nancisci videtur Geodes, quia ex portiunculâ argillæ gignitur, quæ cum humectatur, arenosæ particule illi postea facile adherent, & adherentes ab expirante paulatim humido aquoso, metallica, aut minerali exhalatione, gravido, lutum circumstantes facile uniuntur, & condensantur, ac rotundam necessario figuram, si gleba rotunda fuerat, lapidi faciunt: quantum autem à spherica figura declinat, tantum & lapis, lutum vero ipsum humido, & exhalatione privatum, pulverulentum, ac locus internus ex parte vacuus, redditur. Margaritæ rotundæ fiunt, quia quodammodo ab atomo, aut exigua ter-

*Gemma
chymica
falsa.*

*Cur fiant
rotundæ.*

*Causa
rotundæ
figuræ.*

*Perlarum
rotunditas
unde.*

e, aut lapilli portiuncula excrefcunt, adiecto femper novo humore. Is enim cum portiunculam ab omni parte humectet, & poſtea concreſcat, & induetur, neceſſario etiam orbicularem figuram Margaritis tribuit. Nam ſi in corpore animalis, hæc adiectio ab omni parte non fieret, ſed tantum ab una parte, quia videlicet particula illa fortassis conchæ affixa eſſet, tum non rotundæ, ſed hemiſphæricæ Margaritæ, quales ob eam cauſam plures iuveniuntur, fierent. His enim humor non exacte, & libere omnem partem humectare poteſt. Quod ad Granatos attinet, videntur ex aquæ guttis in terram, quam humectare non potuerunt, delapſis, ac poſtea anguinea exhalatio, antequam humidum evanescere potuerit, tinxit, coaluiſſe. Sed nihil in iſtis lapidibus, vel gemmis, quæ formam etiam accidentalem ab eſſentia intrinſeca ſumere videntur, certi quicquam definire auſim. Dabo paulo poſt in hoc capite aliam rotunditatis non ſolum Granatorum, ſed etiam Silicum rationem, quæ fortassis magis lectori placebit. De Cryſtallorum angulis, & cauſa cur fere ſemper ſex angulos habeant, varia eſt authorum ſententia. Cardanus tentat rationem reddere, ſed principium petit. Aretinus, & alii probabilius exemplo aluminis, calchanti, ſalis nitri, & Sacchari candidi, quæ poſt coctionem evaporato humido, à terreſtri materia in anguloſas ſuperficies, congelantur: idem in Cryſtallo fieri arbitrantur. Quod autem ſex angulis perpetuo oriantur hoc imprimis mirantur; ac ideo quia corporibus inanimatis figuram certam aſcribere velle, id illis videtur rationi minime conſentaneum: cum ad virtutem organicam pertineat certam figuram efficere, quæ ideo ſolis animatis ineſt, anima alicuius gratia agente; figuram autem omnem determinatam eſſe or-

*Granaticur
rotundi.*

*Cur Cry-
ſtallus ſex
angulos
habeat.*

ganici corporis, non similaris quæ nullam habet determinatam figuram. Sed quia omne corpus figuratum esse debet, aiunt particulas humidorum cum per se fuerint, rotundas fieri, ut aquæ guttulæ, aut à continente corpore figurari, siccas autem, qua contigerit eas discindi, tales seruari: ac ob eam causam, quæ in discissione ordinatam habent divisionem, ordinatam etiam figuram necessario retinere, quæ variam, variari etiam figuram. Divisionem solidorum corporum aliquando fieri ordinatam, ut quæ in crustas solvuntur, ex quibus coagmentata sunt. Aliquando in varias fortuito, ut cum frangitur malleo lapis. Posse etiam fieri divisionem in coagulatione, dum humida adhuc sunt corpora, & partes in diversa tendunt: quo casu pro divisione determinatas figuras fieri, perinde ac in exiccatione soli palustris, scinditur solum in rimas diversæ figuræ. Simile etiam fieri in Crystalli coagulatione, succum enim lapidescentem, cum totum spatium impleat loci, in quo est, in coagulatione discedentibus in diversa partibus terrenis, & ad latera saxi continentis attractis, agglutinatisque figuram facere in concretis lapillis, quæ apta sit spatium replere, ac propterea si non uniformiter, sed vario modo divisiones contingant, etiam varietate figurarum impleri spatium. Si autem uniformiter, quod ob puritatem, & æqualitatem succi contingit, necessario unum genus figuræ oriri in omnibus, eamque quæ apta nata sit spatium implere. Tres autem esse huiusmodi figuras, triangularem, quadratam, & hexagonam. Non fieri autem triangularem, quia medium non habet ad quod, tanquam ad centrum, undiquaque æqualiter constringantur partes. Non quadratam, quia imperfecta est, oriens tantum ex duabus lineis se invicem secantibus ad angulos rectos, & habens angulos

os à centro remotissimos. Superesse itaque solam hexagonam perfectam, ad circuli naturam propeccedentem, quia ex triplici divisione superficiei ad angulos acutos, sex triangulis in unum veluti centrum coëuntibus, ut omnes maiores sint recto, constat. Sed ut verum fatear istorum opinio mihi non satisfacit. Nam Crytalli, etsi in spatio orientur; idamen non implent, neque angulis, saxi lateribus adhærent, sed à radice quasi expullulant, ac corpus reliquum in libero spatio habent, quemadmodum fulmen, sal nitrum, & calchantum simili modo in libero spatio, imo in humido ipso angulares figuras sortiuntur. Deinde si hexagona figura perfectior est triangulari, & quadrangulari, quia ad circuli naturam propius accedit, & propterea illam Crytallus optat, multo magis duodecim triangulorum figuram, aut circularem, optabit, tanquam omnium perfectissimam, & in qua omnes extremitates à centro æquidistant. In huiusmodi enim figura commodius, æqualiter, & uniformiter puritas succi ad centrum tendet. Sed Crytalli nulli circulares inveniuntur, alia itaque huius figuræ causa esse debet. Putat Aretinus contra rationem esse Crytallo, & rebus inanimatis certam figuram tribuere, quod figura tantum animatis competat, & ab anima fiat alicuius gratia agente. Animam autem proculdubio etiam vegetativam, & non solum rationalem, aut sensitivam intelligit, propterea quod arbores frutices, herbæ, & flores suas peculiare figuras habeant, quibus à se invicem distinguuntur. Nam si hæc excluderet, naturam in istis contra rationem (quæ tamen nihil frustra facit) quid efficere diceret, quod absurdum esset. Ut itaque plantæ quia crescunt, & in varias figuras formantur, vegetativam animam habere, statuuntur, longissime ab animantium ani-

ma discretam, non video cur lapides nonnullos, qui crescunt, aut formantur, ut Crystalli, crescitivam, aut formativam animam habere, statui non possit. Præsertim cum tanta differentia inter hanc animam, & vegetativam non sit, quanta inter vegetativam, & sensitivam. Plantæ enim à lapidibus tantum differunt, quod semen, quo resuscitantur, proferant, lapides id, aut nunquam, aut raro faciunt, dicitur siquidem, ut in cap. de Adamante notabo: Adamas alium parere. Verum quia nondum constat, an Crystallus crescat per augmentationem, an vero per separationem oriatur, ac propterea hæc eius facultas, quæ format sex angulos, anima crescitiva appellari non debeat, formativam tamen dici posse nihil prohibet, cum rebus nomina libere dentur, & huius facultas semper eandem figuram in sua specie servans, animæ (sed ignobilioris, quam vegetativæ) nomen mereatur, quod rem ipsam melius explicat, non mutat. Non est itaque contra rationem, ut ipse putat facultatem in re aliqua, seu animam si quis ita appellare velit, formam aliquam certam producere. Nam, si facultatem inesse neget, magis contra rationem peccabit. Cum quicquid illud sit quod semper eodem modo hexagonam figuram Crystallo tribuit, aliquid sit & hoc ipsum efficiendi vi, hoc est, facultate figuram faciat. Nec refert an hoc per expressionem materiæ inutilis, an per attractionem utilis ad centrum futuri corporis fiat, quia utrumque à facultate aliqua, ut dixi, efficitur. Sed aliorum sententiis referendis diutius immorari nolo: nunc meam, non contemptis tamen aliorum sententiis, proferam.

*Autoris
sententia
cur Cry-
stallus he-*

Notum est, ut antea recensui, Sal nitrum, sal urinæ, alumen rochæ, calchantum, saccharum candidum, aliaque multa salium genera, humore dis-
soluta,

oluta, eoque ex parte postea evaporato, congelari, ^{magis}
 eu coagulari, ac formam angularem adipisci. De- ^{nascatur.}
 monstratum etiam est in capite de materiali gem-
 narum causa, ad earum generationem, salis multum
 concurrere. Ex quibus probabiliter colligi potest,
 Crystallum, aliosque lapides, aut gemmas angula-
 res, à sale angularem formam habere. Fit autem
 forma hoc modo, Sal humore dissolutum terrestri
 materiæ subtilissimæ miscetur, eamque in minima
 acrimonia sua redigit, & subigit. Sal si copia vincat
 terrestrem materiam, evaporato ex parte aqueo hu-
 mido, in angulos concrefcit, cum materia terrestri
 sibi unita. Si terrestris materia à salis portione regi
 non possit, aliam formam suscipiet gemma, aut la-
 pis ut rotundam, vel irregularibus angulis prædi-
 tam. Rotunda fit, dum materiæ coagulandæ partes
 sunt prorsus uniusmodi, ac æquali tempore, & vi
 ad centrum corporis, vel lineam in corporis medio
 existentem tendunt. Ut in Granatis Bohemicis,
 quorum nulli vitium (ob materiæ optimam, & eius-
 dem naturæ mixtionem) habent, contingit. Angu-
 laris dum non æque cito, neque æquali vi partes
 medium cupiunt; ut in silicibus, & quadratis non-
 nullis lapidibus fit. Cur autem salia in hexagonam
 figuram abeant, difficile est coniectu. Existimo quia
 salia homogeneæ naturæ non sunt, sed ex diversis
 partibus composita, ut chymica resolutio ostendit
 omnes in congelatione ad medium quoddam, ubi
 initium coagulationis fit, ut eo uniantur, tendere,
 ac sic rotundam figuram tanquam perfectissimam
 ambire: sed in eo conatu hæterogeneas partes, &
 quæ cæteris subtiliores, vel magis acereæ sunt, vel
 tardius ad medium properare, & in angulis relin-
 qui, vel à reliquis ad angulos pelli, ac sic non rotun-
 dam, sed hexagonam figuram oriri, quæ rotundæ
 quam

quam proxima est, ac aliis omnibus figuris angularibus perfectior, quia ex sex triangulis rectilineis æqualium laterum constat, habetur. Fieri autem potius sex angulos, quam plures, puto ob id, quod natura per plura nunquam faciat, quod per pauciora commodius facere potest: facit autem commodius, quia rotundam citius, ordinatius, & æqualius contrahit. Dividit enim circulum per centrum tribus lineis tali modo, ut sex inde fiant trianguli æquilateri, ac quilibet centrum habeat ab omni angulo, & à cuiusque lateris medio æquidistans; quod in nulla alia figura plurium angulorum, vel pauciorum contingit. Si enim in quadrangulum circulus contrahatur, ac id in duas partes dividatur, quatuor quidem emergunt trianguli æquales, sed illorum latera neque sunt æqualia, neque etiam centrum habent ab angulis, & à cuiusque lateris medietate æquidistans. Pentagonæ, & heptagonæ figuræ rectis lineis, & transversalibus dividi non possunt. Octogona potest quatuor lineis dividi, & in octo triangulos æquales contrahi: sed trianguli, neque æqualia latera habent, neque centrum à singulis angulis æquidistans. Est itaque hexagona figura omnium figurarum perfectissima, & aptissima, ut circulus in eam contrahatur, & per consequens ut Crystallus in eam coaguletur. Sed, ut ingenue fatear, mihi non plane satisfacio, & naturam ut Crystallus hac nota ab aliis gemmis distinguatur, hexagonam figuram dedisse autumo, non secus quam arborum frondibus, & herbarum floribus peculiare suas figuras dat, quæ ab architectonico spiritu, & formatrice facultate ignoto nobis modo fabricantur.

CAP. XIV.

*De perspicuitate, & opacitate Gemmarum,
& lapidum.*

Multi hæctenus ut notavi in capite de causa materiali gemmarum, diaphanitatem in gemmis, vel lapidibus ab aquæ, & opacitatem à terræ copia, quæ tanquam materiæ ad ipsorum generationem concurrunt provenire putant. Opinionis cuius causa est aquæ diaphanitas, sine qua nihil diaphanum esse arbitrantur, & quicquid tale est, ab illa hoc habere, existimant. Sed falluntur maxime, quia non solum aqua, sed & aër diaphanus est, licet atomis sit plenissimus. Deinde ignis elementum seu aër æthereus, aërem adhuc diaphanitate superat. Quod autem aliquid absque aqua diaphanum fieri, & generari possit ostendunt vitra, quæ omnique humore privata sunt, & Lapis Specularis, quo vix aliud mixtum maiori diaphanitate prædictum, reperiri posse puto. Est tamen omni humido privatus, & siccissimus. Non erit itaque aquæ copia, diaphanitatis causa, sed aliud quiddam. Existimo diaphanitatis causam esse propter terræ exactam, & in minimas particulas resolutionem, talemque earum unionem ut corpus quod constituunt nullis poris, aut atomorum terminis discretum, sed plane continuum sit. Continuitas enim sola omne corpus diaphanum facit, quia in ea visus terminum non habet; Dum habet, quod per accidens contingere potest, perspicuitas impeditur. Nec ob aliam causam aqua diaphana est, quam quia nulla est partium in ea discretio. Aër ob eandem causam diaphanus est; qui licet atomis constet, ac ii superficiem habeant, qui visus obiectum esse, cumque

*Aqua non
est causa
diaphani.*

*Continuitas
causa dia-
phani.*

*Aër cur
diaphanus.*

*Atomi cur
in occluso
cubiculo vi-
deantur.*

que terminare possint; tamen quia exigui, & in loco undique illuminato non videntur, diaphanitatem non impediunt. Ubi videri possunt, ut in cubiculo occluso solis radiis per rimam, aut foramen admissis, eos illuminantibus, aëris diaphanitatem impediunt: In iis enim terminatur visus, quia umbram habent in parte Soli averſa, quæ pars à circumstanti corpore tenebroſo illuminari, quin obscuritas deprehendatur, non potest. Quod autem verum sit continuitatem diaphanitatis causam esse; ea expresse ostendunt, quæ diaphana cum non sint, talia reddantur, si id adveniat quod partes discretas continuat, hoc est, uniat absque discretione: Deinde vice versa ea, quæ cum diaphana sint, discretione partium, vel amota earum continuitate, opaca redduntur. Prioris conditionis est charta simplex, quæ opaca cum sit, affuso oleo calido diaphana, & transparentes redditur. Oleum siquidem diaphanum, inserit se omnibus chartæ particulis, easque humectat, & poros omnes sua materia implet. Id cum facit corpus ipsius per totam chartæ substantiam continuatur, non secus, ac si absque charta esset: continuatio hæc diaphani causa est. Adhibetur oleum calidum ut melius penetret chartæ substantiam, & poros omnes repleat. Posterioris conditionis exemplum glacies est, aut Crystallus, quæ si malleo percutiantur, ut fissuræ intrinsecæ fiant, licet exterius nullæ appareant, & inter fissuras nullus aër esse possit; tamen quia una pars ab altera fissura secernitur, & singulæ suas distinctas superficies habent impeditur diaphanitas propter lucis reflectionem. Sed longe apertius si glacies, aut Crystallus in pulverem redigantur. Sic enim nihil diaphani in se habent, ac terræ instar, quæ semper opaca esse solet, se habent. Quia itaque gemmæ multum terrestris materiæ in se ha-

se ha-

xima copia in mineralibus, & metallis, ac terra invenitur, colores istos varios producere, ac non solum in illis, sed in plantis, eorumque floribus, ac omni animalis parte, præterea etiam in gemmis, & lapidibus, ac cæteris rebus omnibus colores gignere. Salem autem armoniacum naturæ vocant, sal quoddam spirituale vivificum, quod vino sublimate iunctum, illo prius ascendit. Id ab illis putatur esse primum movens in rei alicuius generationem, nec minus balsami instar conservans, variisque coloribus quævis ornans. Causa illius opinionis est. Quod in omnibus rebus inveniatur, & ex iis elici possit. Deinde quod collectum, & distillatum, omne genus colorum per se proferat, ac quod igneæ sit naturæ, & quasi incorruptibile, minimoque calore in auras solutum, exhalationis instar (quæ aptissima est ad quævis tingenda) vitra variis coloribus tingat, ut tradit Iosephus Quercetanus. Alii, colores ab elementorum varia commixtione, eorumque concoctione produci arbitrantur. Alii rursus colores à primis qualitatibus in materiam derivant. Alii ex varia commixtione albi, & nigri quasi extremis, cæteros oriri asserunt, sicuti ex luce (quam copiosam habet albus) & umbra (quam refert niger) Iridis exemplo, varii colores oriuntur. Ego D. Opt. Max. rebus omnibus certas figuras, aut formas extrinsecus, quibus ab aliis discernerentur, certosque colores, quibus ornarentur, dedisse existimo: ac propterea neque à primis, vel secundis qualitatibus, neque ab elementorum certa mixtione, eorumque varia coctione, aut ex albi, & nigri tanquam lucis, & umbræ confusione eos prodire, sed potius ex proprio seminario, ex quo figura ipsa extrinseca oritur, mihi persuadeo. Eorum vero vehiculum esse puto, sal illud armoniacum è Quercetano naturæ balsamum

Sal armoniacum naturæ.

Autoris opinio de gemmarum coloribus.

appellatum; Quod Spiritui architectonico, qui statuto tempore adiuvantibus primis qualitatibus, colores in lucem producit, adhibetur. Qui ad primas, & secundas qualitates, ac elementorum, aut colorum mixtiones confugiunt, à plumis pavonis refel-
 luntur. In his enim architecti, & pictoris voluntas, & delectus manifeste deprehenditur. Una enim plumula, quæ lunam illam orbicularem, seu oculum in cauda cum multis aliis plumulis repræsentare debet, permultos habet diversos, & distinctos à radice sua ad extremitatem usque colores, & ita ut vicinæ eandem distinctionis rationem servant, ac orbicularem illam insignem figuram omnes simul efficiant. Quæ quæso hic in tanta colorum variatione, & repetitione imaginari temperiei mutatio, & variatio, aut elementorum diversa commixtio potest? Nonne in tota plumula eadem elementorum commixtio? nonne eadem qualitatum temperies? Aut si non eadem, cui idem color, qui in principio est, interiectis aliis diversissimis, iterum repetitur? nonne ad picturam absolvendam, & avis ornatum, à natura id quasi cum ratione, & intellectu constitutum est. Qualitates agunt in materiam cæco modo, nullamque figuram observant. Hic figura in coloribus observatur, & terminus quousque talis color esse debeat, non secus, quam natura facere solet, dum hominem fabricat, figuram enim certam in omnibus observat, & terminum quousque progredi debeat materiæ, constituit. Hinc fit oculi utriusque eandem esse in omnibus sui partibus figuram, & magnitudinem, quam primis qualitatibus nemo qui sapit, sed semini, eiusque facultatibus ascribet. Hoc præstant elementa, & qualitates, quod illa materiam præbeant remotam, hæ eam moveant, ut ignis, qui affando colores aliquos in lu-
 cem

cem profert, ut rubrum in lateribus, cinereum in lignis, purpureum in ferro, flavum in plumbo, atque alios in rebus aliis: Sed eos tantum qui primum potentia in rebus fuerunt. Ut itaque ad gemmas, & lapides redeam, color vel in ipsis, & ex earum materia oritur propter seminarium coloris quod tale, vel tale illis inest, vel aliunde in materiam aptam, & præparatam inseritur. Lapidés illi, vel gemmæ, quæ peculiarem, & propriam formam habent, ut Glossopeira, Asteria, Corallus, lapis Iudæicus, Oculus cati, & si qui sint alii, seminarium, & principium coloris in materia, ex qua formantur, ut plurimum habent. Qui nullam determinatam figuram habent, plerunque ab exhalatione, tanquam remotiore, sed à Spiritu minerali, & sale armoniaco, tanquam propinquiore causa, tinguntur: eoque modo ut ante explicavi. Nonnullis etiam lapidibus, vel gemmis aqua adfert colorem, dum videlicet illa materiam à prædicto Spiritu tinctam, ad se traxit, vel in se recepit. Colores porro, qui lapides, & gemmas tingunt, omnis generis sunt, & inter se variis modis miscentur. Maxima eorum varietas in Marmoribus spectatur. Præcipui, & qui ex aliorum commixtione non oriuntur, sunt albus, niger, cæruleus, flavus, ruber, & miniatus, qui ex plumbo usto fit. Inter hos, albus, & niger videntur quasi contrarii, vel potius oppositi; hic tenebris similis, alter luci. Reliqui omnes dicuntur medii, quia putantur à nonnullis ex priorum commixtione oriri: sed illi mirum in modum decipiuntur. Quia nunquam commixtione nigri, & albi aliquem prædictorum efficies. Sed tantum cinereum, qui solus ex prædictorum mixtione confici potest. Si plus albedinis adhibeatur clarus cinereus, si parum, obscurus cinereus reddetur. Ex omnium, vel aliquorum

*Colorum
mixtiones.*

prædictorum varia commixtione, omnis fere generis colores, fieri possunt. Ex caruleo, & flavo fit viridis, ex rubro, & caruleo, violaceus, ex miniato, & rubro, purpureus, ex albo, & rubro, roseus. Ex albo, & caruleo lacteus: Ex miniato, flavo, rubro, & albo helvus, vel gilvus: Ex flavo, & viridi melinus: Ex miniato, flavo, albo, & rubro mellinus, & cereus: Ex albo, & mellino pallidus: ex miniato, & flavo luteus; ex viridi, flavo, & albo buxeus: Ex rubro, flavo, & miniato croceus, rufus, fulvus, impluviatus, pullus, & rarus, pro varia portione singulorum colorum. Ex diversa enim colorum mixtione, infiniti alii oriuntur, quos enarrare longum esset. Hoc notandum medios omnes posse esse diaphanos, & transparentes. Album, & nigrum non posse. Proinde nullas gemmas perspicuas esse perfecte albas, vel nigras; forte quia albedo non est color realis, sed tantum apparent, propter multitudinem superficierum, ex quibus materia cui inhæret, constat: quæ multitudo superficierum, quia terminat plenarie visum, gemmæ diaphanitatem impedit, eamque opacam facit. Quod si albedinis materia continua, & unita esset, non amplius alba, sed diaphana, omnique colore privata esset; ut nix ostendit, quæ albissima si uniatur, & in aquam solvatur, diaphana redditur. Non potest itaque aliqua gemma esse perfecte diaphana, & alba: non nihil esse potest ut charta tenuissima, & Luco-Saphirus; quæ etsi alba sint, tamen aliquid diaphanitatis habere videntur, in huiusmodi, quantum accedit albedinis, tantum diaphanitati decedit, &c. contra, quantum diaphanitatis accedit, tantum albedini decedit. Nam ut calidum, & frigidum simul esse non possunt, ita nec diaphanitas, & albedo. Quia tamen misceri calidum, & frigidum possunt, ac ex illorum

Album, & nigrum non est diaphanum.

Albedinis materia diaphana.

se habent: ut diaphanæ fiant, continuitas in terra fieri debet, hoc est, terræ particulæ ita iungi debent, ut harum nulla terminum, vel superficiem habeat, sed omnes simul unam tantum constituent extrinsecam, & talem, quæ visus obiectum esse non possit, propter transparentiam. Non potest autem talis esse, nisi unio partium sit intrinseca. Unio porro partium terrestrium non fit, nisi illæ in minimas particulas, multo videlicet minores, quam atomi in sole volitantes sint, resolvantur, ac illis terrestris quippiam transparens addatur, (ut exemplo chartæ ostendi paulo superius) quod minimas illas partes vinciat, secum continuet, ac earum terminos tegat, ne visus obiectum fiant, eiusque radios sistant, & diaphanitatem impediant. Res illa terrestris transparens salis species est, quæ aqua diluta, ac terram in minimas partes sua acrimonia secans, illam aptam diaphanitati facit, ac illi unita (explosa aqua quæ illi vehiculi loco fuit) in gemmam diaphanam concrevit. Quæ gemmæ plus salis habent, cæteris molliores, magisque diaphanæ sunt, ut Crystallus, Berrillus, Iris Citrinus, & similes. Quæ duræ sunt minus salis obtinent, nec adeo diaphanæ, ut Adamas, qui plus micat, quam transparet. Vitrum, Selenites, cornu, & alia complura, quæ transparent sale non carent. Sal itaque iuvat, ut facilius terra diaphana fiat, quia eam necit, & in minima resolvit. Quod cum fit oritur continuitas corporis, & per consequens diaphanitas. Dum id non fit & terrestris particulæ sibi invicem adduntur tantum, ac singulæ vel terminis propriis secretæ manent, aut poris à se invicem distinguuntur, totum corpus ex iis conflatum opacum redditur. Sed existimare posset aliquis aërem cum sit diaphanus, diaphanum impedire, dum videlicet partium continuitatem impe-

*Sal iuvat
ad diapha-
nitatem.*

dit, quod tamen contra rationem videtur. Respon-
 deo aërem non impedire diaphanum, dum fecernit
 corpuscula à se invicem, quia vel illa habent termi-
 nos visibiles, vel non habent. Si habeant visibiles
 hoc est, non continuos, sed poris oppletos, illi sunt
 in causa, non aër. Si non habeant, aër non impedit
 diaphanitatem. Propterea aër inclusus diaphanæ
 gemmæ, ipsius diaphanitatem non tollit. Gemma
 tamen ipsa minus est perspicua propter propriam
 superficiem, in quam lux incidens reflectitur, & vi-
 sum terminat, non secus, quam aquæ superficies sæ-
 pe impedit propter lucis incidentes in illam radios,
 eiusque reflectionem, quo minus ad fundum ipsius
 conspici possit. Atque hæc de causis diaphanitatis,
 & opacitatis sufficiant.

C A P. X V.

De gemmarum, & lapidum coloribus.

Tanta est difficultas in explicanda natura, & es-
 sentia coloris, eiusque tradenda definitione, ut
 pauci inter se convenient Phyfici, ego colorem esse
 qualitatem in corpore visibilem, & illuminabilem,
 vel illuminatam dicerem. Lux enim colorem, quo
 ad se actu existentem, & quo ad visum tantum po-
 tentia, visibilem facit. Alii aliter definiunt, ac Ari-
 stotelis definitionem refellunt. Mihi supervacuum
 videtur, rem sensu notissimam, intellectu percipere
 velle; qui tamen nihil nisi quod prius in sensu fuit,
 cognoscit. Color oculis visibilis, sensu invisibilis
 est. Relicta igitur curiosa de colore disputatione,
 unde, & quo modo in gemmis, & lapidibus oria-
 tur, & sit color, explicandum est. Color duplici
 modo in gemmis visitur, vel diaphanus, vel opacus.
 Opacus color est, qui lucem excipit, non transmit-
 tit;

*Aer non
 impedit
 diaphani-
 tatem.*

*Color sensu
 invisibilis
 interiori.*

tit; diaphanus, qui transmittit. Uterque vel actu etiam absente luce est, vel absente luce non est; sed ex lucis, & umbræ commixtione producitur, ut in Iride. Quomodo autem idem coloratum, & diaphanum esse possit, investigatu difficile videtur; Quia in diaphano visus, vel lux terminari non debet; color autem omnis terminat, atque is est in diaphano; & per totam ipsius materiam diffusus etiam sensu deprehenditur, quod videtur absurdum, dicendum colorem terminare, cum non est continuus, & in fluore, ut in opacis lapidibus, & gemmis contingit. Cum vero est unitus, & illius partes materiales superficiem non habent, non terminare absolute ipsum diaphanum: sed tantum ex parte, & imperfecte quatenus in ipso diaphano visibilis est. Manet itaque diaphanum non obstante colore tale, sed imperfecte, quia à colore lumen afficitur, & alteratur, ac non proprio colore, sed alieno in opaco terminatur. Perfectum, & absolutum diaphanum, id est, quod omni colore caret, ac lucis colorem, ut recepit eodem prorsus modo rectis lineis transmittit. Dico rectis lineis, ne excludam Iridem gemmam, aut Crystallum hexagonum qui absolute diaphani etsi sint, propterea, quod rectis lineis recipiant lucem, & eandem transmittant; tamen ex luminis refractione in superficies multiples, possunt varios colores, & quos neque habent, neque receperunt, vel in vicinum corpus transmittere, vel in se conspicuos ex diverso oculorum situ etiam diversos reddere. Imperfectum diaphanum est duplici differentia, vel enim est, ut dixi, colore tinctum, quo lux transiens terminatur; vel in parte aliqua, colore perspicuo tinctum, eundem colorem (accedente lumine per plures superficies refracto) variat, ut in Opalo gemma contingit. In hac enim vere color est

*Diaphanū
posse esse co-
loratum.*

*Duplex dia-
phanum.*

*Perfectum
diapha-
num.*

*Imperfe-
ctum dia-
phanum.*

perspicuus, ac idem per luminis refractionem alteratur, mutatur, ac ex diverso aspectu, vel oculi situ, eodem in puncto se alium visui offert. Quomodo autem lux simplex, in diaphano colore omni privato, diversos colores gignere possit, difficile est assequi. Experientia tamen ex luminis reflexi, cum umbræ varia mixtione id fieri docet. Difficultatem hanc parit intellectui umbra, quæ cum nihil sit, quam privatio, positivum tamen aliquod efficere possit. Sed à sensu recedendum non est, licet intellectus id non capiat. Visibilem oculus, & sensus communis iudex est, non intellectus interior, qui nullos colores in Iride esse, sed tantum apparere arbitrantur colorum naturam, non recte comprehendunt. Distinguitur enim color in realem, & apparentem. Realis in gemmis semper est, etiam absente lumine, apparens ex reflectione luminis in gemmis nascitur. Omissio apparente, qui satis explicatus est, & ad opticam pertinet, explicandum restat, unde reales colores in gemmis oriuntur.

Color duplex realis, & appa-rens.

Colorum materia.

Hac de re variæ sunt doctorum virorum sententiæ. Communis sententia est ab exhalationibus, vel spiritibus metallicis, & mineralibus varios istos colores gemmis induci, propterea, quod metallica, & mineralia colorum varia genera in se, potentia habere videntur, quæ à movente aliquo in actum deducuntur. Videmus siquidem ex plumbo, summam albedinem fieri, solo aceto, nigredinem summam, oleo, ex eadem ustione flavus, miniatus, Hyacinthinus, viridis, & ruber elicitur: Quemadmodum ex vitriolo ruber, albus, viridis, niger, cæruleus, & flavus. Ita ut nullum fere sit minerale, quod non innumeros colores in se potentia, habeat, ac tandem proferat. Alii proximiorum causam coloris quaerunt, ac volunt salem armoniacum naturæ, qui maxima

Colorum cause salis species.

cile discretum fieri potest, & rarum, quod partes non bene unitas, sed discretas habet, ut porosa omnia, quæ aërem in se continent, Pumicis exemplo. Sub duritie etiam densitatem contineri volo, quia ab eadem causa fit, à qua durities; cum nihil aliud sit densum, quam illud quod bene compactam, & unitam habet materiam. *Densitas.*

CAP. XVII.

De gemmarum, & lapidum pondere, seu gravitate.

GRAVITAS quæ nihil aliud est, quam qualitas quædam materiæ insidens, qua movere se ad centrum terræ conatur, lapidibus omnibus inest propter materiam terrestrem, & aqueam ex quibus constant. Illa enim insita quadam proprietate deorsum movetur, ac quietem nisi impediatur, in centro terræ quærit, ubi & nusquam alibi, absque ullo sustentaculo quiescere potest. Quod autem aliqua gemmæ, vel lapides aliis graviores sint: id propter materiæ terrestres, & aqueæ vel compositionem, vel substantiam contingit. Si enim materia bene unita, ac coarctata fuerit, gravior erit lapis, aut gemma, quam si porosa fuerit, multumque aëris, aut aquæ in se habeat. Ob id diaphanæ opacis graviores sunt, si ex eadem materia, ac eiusdem magnitudinis fuerint. Nam materia ipsa plurimum ad gemmæ gravitatem facit. Quæ enim multum ignis, aquæ, aut aëris in se continet, non tantam gravitatem habere potest, quam quæ è maiori portione terrestres materiæ, conflata est. Deinde inter terrestres materias illæ, quæ multo sale abundant, leviores sunt multo iis, quæ parum habent. Præterea quæ mercurii substantiam continent, aut ab exhalatione

tione metallica genitæ sunt, graviore sunt cæteris, quod metalla reliqua terrestria pondere superent; ut manifeste ostendunt gemmæ factitiæ, quæ quia ex metallis conflantur, naturalibus gemmis sunt graviore.

C A P. XVIII.

*De nonnullis aliis gemmarum, & lapidum
accidentibus.*

PRæter iam dicta gemmarum, & lapidum accidentia sunt & alia quædam, quod videlicet aliqui igni resistent, & in eo nihil patiantur, ut Adamas. Alii ab igne in calcem, alii in cineres redigantur, aliave ratione mutantur. Sunt præterea qui ab aëre indurantur, vel ab eo corrumpuntur, item qui colores in igne amittunt, & qui non, ut Granatus Bohemicus. Qui igni resistent, ut Adamas, Granatus Bohemicus, Saphirus, ac alii nonnulli, illi parum falis in sua habent materia, ac eam bene compositam, qui in calcem, vel cineres igne abeunt, multum falis habent. Qui ab aëre indurantur, aquam, aut exhalationem continent, quæ dum paulatim expirant lapides exciccantur, & indurescunt. Qui ab aëre corrumpuntur, multum aëris, vel ignis receperunt, quæ dum vi calidi ambientis extrahuntur, partes remanentes vinculo destitutæ facile, si humidæ actu, vel potestate fuerint corrumpuntur. Cur autem Granatus Bohemicus colorem in igne fervet, reliqui autem fere omnes nequaquam, id quia difficile coniectu est, aliis expiscandum relinquo. Existimo enim tam difficulter huius rationem dari posse, quam cur Sol luceat, & terra gravis sit. Plurima sane sensibus obvia, à forma substantiali rei, manant, quorum tamen cur, aut quomodo

Igni cur resistent.

Cur in calcem abeant.

Cur ab aëre indurentur.

Cur facile corrumpantur.

Granatus Bohemicus colorem in igne servat.

modo sint ratio non magis intelligi, quam ipsa rei essentia potest.

CAP. XIX.

De discernendis veris gemmis à factitiis.

HActenus varia de lapidibus, & gemmis accidentia explicata sunt, quæ scitu non solum iucunda, sed maxime utilia sunt, quod veræ gemmæ à falsis non nisi accidentibus, iisque quæ sub sensum cadunt, distinguantur. Imo adhuc satis ægre, ac difficulter propter gemmariorum industriam, artificium, & fraudem. Sæpe enim gemmæ exigui valoris, positione, seu collocactione maiores videntur, quam sint. Sæpe etiam extraneo colore illis supposito, colorantur, & interdum additione vitri, vel ignobilioris gemmæ massa maior duplo quam sit, illis datur. Hæc si colorata in utriusque coniunctione, mastice, & colore fuerit, veram gemmam tota massa refert, nec agnosci fraus à perito gemmario semper, nisi è cista eximatur, potest. Solent Gemmarii, ut explorent num gemma sit duplicata, ac intermedio quodam colore tincta, eam ungui pollicis supraponere, ac inter pollicem, & planitiem gemmæ, visum dirigere. Nam si superior pars candida fuerit, candida apparet, nec color adiectus, ac sub lateribus cista latens, se videndum præbet. Sed id etsi in nonnullis deprehendi possit, tamen in omnibus non potest. Multi enim angulorum multiplice sectione, ita aptare gemmam norunt, ut propter angulorum reflectionem, color ex omni gemmæ angulo spectetur. Ingeniosior fraus eorum est, qui gemmam excavant per exiguum foramen, ac eandem transparente colore, qui per totum gemmæ corpus diffunditur colorationem, aut aliam, quam sit,

*Quomodo
falsa, & dis-
platagem-
manoscantur.*

Fraus.

Alia fraus.

fit, ementiuntur. Ita Crystallus, Rubini, Saphiri, vel Smaragdi imaginem referre potest. Sed nobilior fraus est, cum gemma in aqua colorata maceratur, vel in igne, aut alio modo ita tingitur, ut color corpus gemmæ subintret. Hæ fraudes nulla ratione prudentius, & exactius deprehenduntur, quam si gemma, de qua dubitatur, cista eximatur, ac oculorum iudicio nuda committatur. Tres alii modi super sunt, quibus factitiæ gemmæ, pro veris substituantur. Primus cum vitra duo, interposito colore, vel vitro colorato sibi invicem agglutinantur. Secundus modus cum ex unico vitri colorati frustulo ignis beneficio, gemmæ veræ effigies conflatur. Tertius cum ex metallis, & exhalationibus, aliisque aquis igne gemma effingitur. Primus modus fictitiarum gemmarum vulgaris est, & nullius fructus, quod cito splendor earum omnis intereat, & facillime fucus à mediocriter perito deprehendatur. Quia enim ex vitris tantum conflatae sunt, pelliculam in superficie habere videntur, quasi quis oleo illas inunxisset. Pellicula, quæ linteo non facile deleri potest, propter mollitiem vitri, quod ab aëre, & cinerum acrimonia è quo conflatur, paulatim exeditur, inducitur. Idque vitris omnibus accidit, veris gemmis nequaquam. Nam etsi quidem pellicula, vel tela illorum superficie adhæreat aliquando, ea tamen facile linteolo abstergitur. Ita ut propterea lixivio, aut cineribus, aliove abstersivo opus non sit. Secundus modus gemmas veras quam proxime imitatur, præsertim si vitrum nobilius sit, unde componantur. Nobile voco quod ex Crystallo, Topasio, vel Silicibus, & plumbo absque cineribus conflatur. Id enim durius est vulgari vitro, & Crystalli instar splendet. Huic si addantur metalla, vel colores è metallis facti, qui necessarii ad gemmæ colorem re-

*Gemma
falsa sunt
tribus mo-
dis.*

lorum mixtione, temperatum quid, quod neque calidum, neque frigidum dici possit, oritur, Ita si albedo iuste temperatur diaphano, neque diaphanum, neque album apparebit mixtum, Sed semialbum, aut semidiaphanum. Quod autem realem habere colorem non videantur diaphana, sed tantum apparentem, propter superficialium multitudinem, in quam lux incidit, manifeste ostendere videntur omnia diaphana, ut glacies, Crystallus, Lapis Specularis, & vitrum; quæ colores nullos reales habent: nihilominus tamen in pulverem triti, omnes albi apparent. Albus autem color necessario oritur, quia omne diaphanum, cum ipsius continuum solvitur, visum terminare, & apparentem non realem (quam à nulla re accepit) aliquem colorem assumere debet, qui sane est albus. Si quis obiiciat Rubinum, Saphirum, Smaragdum esse diaphanas gemmas, non tamen illarum pulveres esse albos: Assero quantum diaphanitatis inest gemmis, tantum albedinis pulveri accedere, ac propterea Rubini pulverem multum albedinis in se habere, neque tam Rubrum esse, quam ipse Rubinus, propterea quod exigua rubedinis portio, quæ ad tingendum diaphanam gemmam sufficit, vix apparere in eius pulvere possit, qui fere à materia diaphani totus albus est. Quod autem in diaphano exigua coloris portio gemmam tam coloratam reddat, hoc fit propter lucem, quæ colorem illustrat per totum gemmæ corpus, ac quodammodo radiis suis multiplicat. Nigrum autem colorem diaphanum impedire, & propterea nullas nigras gemmas diaphanas esse: fit, quia nigredo potius coloris privatio, quam color videtur. Tenebris enim simillima est; quæ in se visum absque coloribus, & luce terminant. Deinde quia nigredo nul-

*Diaphana
colore ca-
rent.*

*Niger color
diaphanum
impedit.*

lum

Nigredo color proprie.

lum colorem in se suscipere, nec lucem transmittere posse videatur, sed sistat quasi in conspicuam, ut umbra, & privatio. Quod cum fit, ipsa terminat complete visum, ac opacum corpus cui insidet, reddit. Albedo non solum terminat visum, ut lux, sed quasi reiiicit, iterum ad suum principium, ut speculum ad alia. Ut albedo color non esse videtur, ita nigredo, è contra absque luce color videtur, cum in tenebris semper visum terminet, & propterea proprie, & actu color semper sit: neque diaphanus esse possit, dum visum sistit. Quinimo neque à luce, cui resistit, & à quo nihil afficitur, penetrari potest. Deinde ut alii colores sine luce esse non possunt, ita hic absque eo esse potest, ac tenebræ de die in spelunca ab eo, qui in sole est videntur, ita hic color semper conspici potest. Nullus itaque color perfectius visum terminare potest, quam nigredo, propterea & in sole, & in tenebris maxime perspicua est, ut lux, & albedo, quæ & in luce, & in semitenebris conspiciuntur. Dum nigra corpora, non habent superficiem utcunque lævem, quia lux retinetur, nigra apparent ut sunt. Si lævem habeant reiiicitur lux ad vicina, à quibus corpus nigrum coloratur. Si lævissima est superficies, fit inde speculum.

C A P. XVI.

De gemmarum, & lapidum duritie, & mollitie.

Durities, vel mollities lapidum provenit, partim à materia, partim à primis qualitatibus in eam agentibus. Si enim materia bene unita sit, ac multum terræ habeat, parumque salis, ac aqueæ, & aëreæ partes optime à calore, vel frigore elicite, vel expressæ fuerint; fiet lapis, vel gemma dura, & quo

quo magis diaphana, ac transparens, eo durior. Quia perspicuitas signum est materiam optime unitam, & compactam esse. Ob hanc causam Adamas omnium gemmarum est durissimus, materiam siquidem habet tam bene unitam, ut perspicua sit: Deinde parum salis in eius compositionem venit, ita ut præcipua eius materia terrestris sit. E contra Crystallus Bohemicus, Topasius, & Opalus omnium gemmarum mollissimæ, & Selenites illis mollior, inter lapides est. Hæ etsi constent materia tam bene unita, & iuncta, ut diaphana sit, tamen tantum salis habent, ut duritiem magnam habere non possint. Terra itaque duritiei, & sal mollietiei præcipua causa est in perspicuis, & opacis. Sed mollietiei causa etiam esse potest aqua, & aër, ac quidvis quod compagem, & unionem impedit, ac ne partes materiæ sibi invicem bene adhæreant, prohibet. Aër friabilem facit lapidem, aqua mollem, quia materiæ exsiccationem prohibet; sine qua non indurescit. Quia autem hæc ut elementa ad materiam lapidum constituendam concurrunt; propter variam illorum commixtionem, tam varii gradus duritiei, vel mollietiei in gemmis, & lapidibus sunt. Adiuuans causa duritiei est interdum calor, interdum frigus. Calor dum exsiccatur extrahendo humidum, frigus vero dum cogendo exprimit. Sed hæc qualitates absque materia apta, ut dixi, nihil possunt. Quia si materia terrestris multum salis habuerit, calidum extrahendo, vel frigus cogendo non duram, sed mollem gemmam efficiet. Errant propterea summopere qui aquam putant duritiei esse causam, cum contrarium verum sit. Sed illos perspicuitas decipit, quam ab aqua gemmas habere putarunt. Si aqua duritiem præstaret, glacies durissima esset. Sed hac nihil mollius, nec

*Adamas
cur aliis sit
durior.*

*Mollietiei
causa alia.*

*Aqua non
est duritiei
causa.*

mirum,

mirum, cum nihil quam aqua sit. Est itaque Adamas omnium gemmarum durissimus, post hunc Topasius orientalis, seu veterum Chrysolithus, deinde Saphirus, Granatus, & Hyacinthus. Inter lapides omnium durissimus Smiris, qui vitrum secat, ab hoc Iaspis, Achates, & Basaltes. Inter gemmas Opalus videtur omnium mollissimus, ut inter lapides Selenites. Durities in gemmis, vel lapidibus in causa est, quod polituram artificialem optime recipiant, & politi splendean; ut Marmorum, & Iaspidium genera omnia, quæ quia dura, ubi polita fuerint, lævorem, & splendorem egregium habent, quo plurimum commendantur. Mollities interdum polituram admittit, interdum non solet admittere, dum in diaphana, beneque unita materia est: nequaquam cum in friabili, ac male unita. Ob hanc causam Selenites, & Margaritæ polituram non recipiunt, illæ quia friabiles, hæ quia squamis, & proinde male unitæ sunt. Opalus mollissimus admittit, quia diaphanus, ac satis bene unitus est. Id præterea durities præstat, quod quo durior gemma, eo melius igni resistat, ac ab eo minus patiatur, Adamantis exemplo, qui propter duritiem ab igne vix aliquid pati potest, ut propterea in symbolis permulti principes, dum constantiam significare volunt eo utantur. Quemadmodum in tertio tomo symbolorum à me explicatorum, observare licet. Ut duræ gemmæ igni resistunt, ita è contra molles ab igne superantur, Crystalli, & Opali exemplo, qui non difficulter ab igne in calcem rediguntur. Quæ autem gemmæ duræ, quæ molles sint, in singulis capitibus explicabitur. Sub mollitie hic etiam comprehendimus friabilitatem, & raritatem, quia ab eisdem causis fiunt, à qua mollities, nihil enim aliud est friabile, quam continuum, quod fa-

*Durities
quid faciat
in gemmis.*

*Raritas.
Friabilitas.*

quiruntur, ac materia igni committatur; fit gemma factitia satis elegans, & quæ vix à vera distingui possit, si artifex peritus fuerit; alias plerunque bullas, aut atomos in corporis meditullio habere videntur; qua nota veræ carent. Bullæ istæ ab igne non æqualiter in materiam, aut nimis vehementer agente, proveniunt. Quæ bullis carent non nisi lima à nobilioribus gemmis distinguuntur, factitiæ enim omnes lima abraduntur; veræ limam respuunt, excepto Topasio Bohemico, & Smaragdo, aliisque nonnullis, quæ ob hanc causam etiam si veræ sint, nunquam adulterii suspicione carent. Sed vitium accusat pondus: Veræ enim leviores multo sunt factitiis (licet aliqui falso contrarium scribant.) Hacque sola nota optime ab illis distinguuntur. Gravitas factitiarum à plumbo, & metallis provenit. Splendor etiam quidam vivax ex reflectione superficierum inest veris omnibus, nequaquam factitiis, quæ si diutius inspectentur, mortuæ videntur, nec oculos pascunt ut illæ. Tertius modus à Raimundo Lullio docetur, quo pollicetur se veras gemmas naturalibus similes essentia, & facultatibus omnibus producere. Sed Chymici quorum princeps ille fuit, temerarie maiora promittere solent quam præstare possunt; tum ut sibi fidem faciant, & auctoritatem pariant, tum ut specie boni decipientes, ditefcant. Construit ille ex mineralibus aquas lapidificas, easque cereis formis imponit; deinde eas mergit in aquam indurativam, ita putat indurari in gemmas. Sed iste modus etsi à multis valde celebretur, mihi ignotus est, nec quicquam veri simile habere videtur, quia neque locus, neque materia observatur, qua natura dum gemmas gignit, utitur. Artificem tamen iunctis materiis aptis, ac adiuvante natura, tanquam agente veris similes, sed

*Factitia
gemma li-
mam non
ferunt.*

*Factitia
gemma
graves.*

*Splendens
vera gem-
ma.*

non eisdem facultatibus præditas, efficere posse gemmas non dubito. Novi enim amicum qui casu ex ferri scobe, certa in aqua macerata, Adamantibus similes lapillos produxerit. Possent quartus modus addi dum videlicet artificio singulari ex parvis gemmis una concinnatur. Sunt qui iactent se ex parvis Granatis magnum efficere posse. Sed id artificium mihi ignotum est. Credo gemmas parvas solvi, ac ex iis iterum quiddam gemmæ simile effici posse. Verum id habere facultates gemmæ, & illius speciei esse, cuius erant partes unde conflatum est, vix arbitror; quia gemma nulla solvi, nisi ipsius forma substantialis pereat, potest: forma semel ablata non restituitur, massæ, & materiæ quia illa aliam sumpsit, dum prior periret; Nec redit materia ad priorem formam. Quia à privatione ad habitum non datur regressus, secundum Philosophorum omnium sententiam. Qui formam in dissolutione servare posset, is etiam ex pluribus unam conflaret.

C A P. XX.

Quomodo Gemmæ factitiæ fiant.

PRiori capite modos nonnullos recensui, quibus gemmæ imitari possint: hoc capite obiter quo pacto id fiat, ut facilius falsæ à veris distingui possint, ostendendum superest. Maiores quam sint visui se offerunt gemmæ, dum multis superficiebus inferior pars, id est, ea quæ cistæ includitur, cælatur. Multiplici enim superficieum reflexione, magnitudinis species quædam spectanti promittitur. Dum etiam inter inferiorem superficiem, & suppositam bracteam aër intermedius, est corpore vacuus, gemmæ maiores, quam sint, apparent. Quia aër corpo-

ris vices subit, ac tanto crassiores gemmas, quanto ipse est videri facit. Si loco aëris vitrum suppositum sit, aut CrySTALLUS, & absque glutino, vel colore intermedio; multo maior gemma, quam sit, videtur. Si color additur in coniunctione cum mastichis lachryma, aut vitrum coloratum sit colore gemmæ; non solum maior, sed coloratior apparet, atque hic modus frequens, & usitatus est. Coloratiores etiam gemmæ redduntur, dum illorum inferior superficies colore perspicuo illinitur, ac deinde bractea splendens supponitur. Fit autem color perspicuus, adiiciendo mastichen igne depuratam. Depuratur, si granum mastiches cuspidi ferreo adhærens igni adhibeatur ut fluere incipiat, & excrementa opacâ digitorum pressu à parte perspicua secludantur & abiiciantur. Colores qui adduntur varii sunt, & tales quos gemma desiderat. In singulis capitibus veros colores, qui singulis gemmis competant, docebo. Nam hic tantum in genere fuci gemmarum ostenduntur. Dixi nobilissimum fucum esse cum CrySTALLUS, aut PseudoAdamas, aliave gemma colore vacans, & diaphana in aqua aliqua colorata maceratur, vel in igne, aliove modo ita tingitur, ut corpus gemmæ intrinsecus colorem perspicuum suscipiat. Aqua gemmas penetrans ex terebinthina, & aqua vitæ conficitur, huicque color additur ex metallis extractus, ac in aqua urinæ stillatitia dissolutus, ac per alembicum elicitus. In hanc aquam tepidam CrySTALLUS tepidus immittitur, & maceratur aliquot horis, donec tincturam in se recipiat. Recipit autem facile, quia mollior redditur lapis. Ad rubeum colorem inducendum croco martis, ad viridem ærugine, ad cæruleum Luna, sale armoniaco, & aqua forti, ad Cyaneum ærugine, & Lapide Lazuli opus est. Verum quia ut dixi mollescunt gem-

*Coloratio
gemmarum.*

*Pura gem-
ma redduntur.*

mæ, possunt pristinæ duritiei restitui, hac ratione. Cystis fit ex pasta siliginea, huic intruditur crocus martis. Deinde gemma una, aut plures chartæ includuntur, ac croco imponuntur, ita ut croco charta undique tecta sit. Postmodum occluditur pasta, ac fornaci cum panibus committitur, ac post panem exemptum remanens adhuc per horas sex in furno, recuperant gemmæ pristinam, aut maiorem duritiam, quam prius habuerant. In igne tinguntur Crystalli integri, a Baptista à Porta authore, hoc modo. Sumuntur stibii partes senæ, auripigmenti quaternæ, arsenici Crystallini ternæ, sulphuris pares, tutiæ binæ, omnia seorsim teruntur, & tenui cribello discernuntur, ac ollæ induntur. Crystalli frustula, vel æneis pilis suspensa, vel pulveribus demersa igni opponuntur, ut quaternis, vel quinis horis excandescant, sed sine follium flatu, ne in partes dissiliant, vel liquecant. Argumentum legitimæ colorationis est, si exemptum frustum flagrantissimi, & fulgentissimi sit coloris, sin minus igni denuo tradendum, ac post aliquam moram eodem modo tollendum. Diligens autem cura adhibenda ne dum ex igne tolluntur, refrigerentur extemplo. Nam friantur, & in plures partes dissiliunt. Si Hyacinthi color placuerit cito ab igne tolluntur, si satura purpurea desideratur diutius igne relinquitur: Hactenus porta. Gemmæ coloratæ ut Saphirus, Topasius, Amethystus, & Granatus, si illorum color auferatur Adamantem effingunt. Solet in eum scopum præcipue Saphirus eligi, qui vel ferri scobe, vel creta obrutus, ignitur donec artificem voti compotem faciat, ut suo loco docebo. Ignis beneficio etiam, b à Porta docente, altera tantum gemmæ pars, colore suo privari potest: ita ut gemma ex parte Adamas, & ex parte Saphirus videatur. Eodem modo

*Crystalli
tinctura.*

*Rubino
Saphirum
facere.*

Rubi-

Rubinus una parte Adamantis speciem reddit. Ait ille partem quam proprium colorem servare volumus, creta oblinendam esse. Sic alteram quæ igni exposita est, ac flammæ radios nuda suscipit colorem amittere, ac Adamantem ostendere. Gemmæ factitiæ veris satis similes ex Crystallo, Topasio, Silicibus, aliisque mollioribus gemmis, vel ex nobiliori vitro, metallicisve corporibus, aut ex illorum commixtione fiunt. c Alexius Pedemontanus sequentem pastam ad factitias gemmas describit. Recipit plumbi à figulis calcinati uncias tres, ac tantum aquæ supra fundit ut uno, aut duobus digitis emineat, eamque agit digitis, ut plumbum impetret. Postmodum effundit aquam, & servat ad vas vitriandum, ne materia vasi adhæreat. Deinde recipit tres uncias minii ficci, immiscet plumbo, adiicit unciam unam Crystalli, aut Calcedonii calcinati, ac scrupula duo, aut tria ad summum lamellarum tenuissimarum cupri. His bene mixtis, & contusis imponit ea ollæ argillacæ bene plumbatæ, & humectatæ aqua dicta, ac eam bene obseratam committit furno vitriario, aut ventis per diem, & ita habetur optima pasta. Ad Smaragdos effingendos accipit sal alcali, quod dissolvit aqua, filtrat, ac exiccari finit, idque opus tertio repetit. Postea in pollicem redigit, quemadmodum etiam Crystallum. Deinde accipit uncias duas & semis Crystalli, Salis alcali uncias duas, æruginis aceto macerati, & colati unciam unam, miscet, ac vasculo plumbato imponit, ac luto, ne quid expiret, optime munit, ac per triduum exiccari finit, aut diutius, tandemque per diem figuli furno committit. Si Rubinum cupit cinnabarim loco æruginis, si Saphirum lapidem Lazuli, si Hyacinthum Corallium adiicit. Calcinat autem d Alexius Crystallum, vel Calcedonium hoc

*Pasta ad
gemmas factitias
Alex. xii.*

modo. Tartari calcinati uncia una in aqua clara dissoluitur, & colatur. CrySTALLUS vero, vel Calcedonius ignitur in cochleari ferreo, ac in aqua prædicta extinguitur, idque opus septies repetitur, ita optime calcinatus, in pulverem teritur, ac mixtura, seu pasta adiicitur. Si Smaragdus optatur, in mortario æneo, si Rubinus, in ferreo tundendus est. Sed quia gemmæ factitiæ molliores Crytallo propter additiones alterius materiæ redduntur; docet e Alexius aquam, cuius beneficio indurescunt. Iubet itaque capere Magnetis frustula, ac calcinare, ut de Crytallo dictum est, ac deinde in pulverem terri, in loco humido poni, ut in aquam solvantur: aquam istam nutriri vult vitriolo Romano, vel panonico crudo pultis instar. Deinde ex ea præcipit per retortam extillari aquam, ut ea humectetur farina hordei, & fiat pasta dura in quam imponantur fomati lapides. Nam si ea dum panis coquitur, in furno relinquatur, ac cum pane eximatur, ait ille duritiem maximam gemmas acquirere. Vidi apud Gallum quendam factitias gemmas perquam elegantes, & naturalibus quam simillimas. Is se non alio, quam prædicto modo eas confecisse mihi asserbat. Opus dictum neque sumptuosum, neque magni laboris videtur, à me tamen hætenus nondum expertum est.

Pasta alia.

Pasta ad gemmas factitias nobilior est quæ ex Crytallis, Silicibus, aut Topasio Bohemico fit. Nam si vitrum additur, aut plumbum, graviores, & molliores fiunt. Calcinantur autem Silices, & Topasius ut Crytallus. Deinde color qui desideratur additur. Minium, & viride æris Smaragdi colorem præbent, Cerussa, & crocus martis Hyacinthi, minium, & cerussa Chrysoliti, Zaphara, vel Lapis Lazuli, item sal armoniacum, & argentum Saphiri colorem

lorem exhibent. Aurum Rubini colorem à nonnullis Cryſtallo tribuere aſſeritur. Stannum Adamantis aquas oſtendere dicitur. Harum rerum curioſi ex variis metallorum mixtionibus varios colores, in opere ipſo deprehendent. Paſta ad gemmas ignobilior eſt, ſi vitrum addatur Cryſtallis, vel Sili- cibus. Hæc à Bapt. f à Porta ſtudioſe deſcribitur in libello de magia natur. ubi varii modi, quo pacto factitiæ gemmæ concinnari poſſint, docentur, ad quem lectorem remitto. Quæ hic à me deſiderari videntur in ſingulis gemmarum capitibus tractantur, ubi gemmarum fuci, aut imitationes oſtenduntur. Hic nihil aliud reſtare videtur, quam ut ſi quis fingere gemmas velit, doceatur paſtam igne æquali regere, ne inæquali bullæ, vel atomi fucum prodant: Deinde paſtæ materiam exactæ mundare, & à ſordibus eluere poteſt calcinationem, ne vitia fucata gemmæ habeant oportet. Quæ ſane diligens artifex abſque alia admonitione ſi ſedulus fuerit, facile ſervabit.

a Libro 6. Magiæ Naturalis cap. VII.

b Libro 8. capite citato.

c Libro 6. de ſecretis.

d Libro citato.

e Alexius Pedemontanus lib. 6. de ſecretis fruſtula calcinare jubet calamitæ quæ author noſter bene notavit eſſe fruſta Magnetis, nam Italis Magnes vocatur, pietra Magnete, & calamita teſte Petro Andrea Mathiolo in Dioſcorid. cap. 105. lib. v.

f Libro 6. Magiæ Naturalis cap. VII.

C A P. XXI.

Quo pacto factitii Lapidēs fiant, & Saxa ingentia pro columnis, vel obeliscis.

Non solum gemmæ factitiæ fiunt, sed Saxa, & Marmora ex materia prætiosiori conflantur, nempe ex gypso, calce, sale, sanguine bovino, pulvere lapidum, & frustulis Marmorum, vel Iaspidum, quæ omnia aceto, vino, cerevisia, vel lacte, aut eius sero excipiuntur, & in pulvem rediguntur, ut in mensas, vel columnas fundi possint. Prius tamen adduntur pulvi colores varii, qui virgula agitantur hinc inde, ut Marmor fictitium venas omnis coloris veri instar habeat, ubi id exsiccatum fuerit, vel sinegmate, vel oleo, polituram recipit optimam. Ad Saxa vilior materia sufficit, nempe cerevisia, gluten, sal, calx & lapidum pulvis, seu arena. Acetum quia acre partes lapidum tenuiores, densiores, & firmiores efficit. Modum hic non describo exactius quod ab ingeniosis tantum, & qui naturæ arcana perscrutantur, nequaquam ab ineptis, & qui inanem physices cognitionem habent, hæc intelligi nolim. Ex prædictis ad pavimenta cellarum, ne aqua impleantur, & ædificiorum perpetuitatem, strata sternuntur. Ad aquas prohibendas ex calce, lapide calcario crudo, aut coctis lateribus cum cerevisia acida fit puls durior, qua oblinitur cellæ stratum, eiusque parietes: deinde ubi fere exaruerit puls, inungitur oleo lini, quod igne exsiccatum, prohibet ne aqua per maltham erumpat; Ad pavimenta ædificiorum oleo opus non est. Ad statuas Pario Marmoris simile factitium fit, si albi Silices in pulverem redacti, calci vivæ addantur, ac glutinis aqua misceantur. Idem ad Epitaphia imitari licet,

creta,

Statuæ egrēgia.

Epitaphia.

creta, & aqua glutinis, sed duritiem nullam habet, ob quam causam pictoribus utile est, qui ubi id exaruerit, cultro in quamlibet formam redigere possunt. Si quis ichthiocollam pro glutine adhibere operi velit, præstantius opus, & durius efficiet, sed maiori labote id in formam rediget.

CAP. XXII.

De bracteis, seu foliolis, quæ gemmis supponuntur.

Gemmæ, quæ diaphanæ sunt, annulis, aut cistæ inclusæ, splendere non possunt, nisi sub se quiddam, quod lucem repercutiat speculi instar, habeant. Ad hunc finem bractææ, seu foliola metallica inventa sunt, quæ non solum id præstant, sed etiam colorem gemmarum adaugent. Nam variis coloribus ad libitum tinguntur, ut hoc modo gemmæ, quæ prius mortuæ, & diluti coloris erant, vivaciores, & coloratiores videantur. Bractææ ex ære, auro, & argento, ut chartæ tenuissimæ instar sint, percutiuntur. Deinde poliuntur creta enuissima, vel argilla, quæ Tripoli adfertur, & Smir. apide lævigato tamdiu, donec vestigia lapidis in bracteis non appareant. Bracteis præparatis furnus onstruitur duplex, supernus, & infernus: In utriusque parte suprema foramen est. Inferiori furno arbores accensi, ac ab omni fœtida exhalatione prius exusti, induntur, ac bractææ superiori orificio præponuntur, aut filis in eo suspenduntur, ut fumum suscipiant, qui Hyacinthi colore eas, absque alia additione, tingit. Si alii colores desiderantur, lumis avium id efficitur. Nam virides viridi, cærulei cæruleo, rubri rubro, & flavi flavo colore bracteam, si in furno exurantur, tingunt. Saphiri color lumis anserum cæruleis, Smaragdi buxi foliis, Ru-

74 DE LAPID. AC GEMM. IN GEN.
bini floccis panni coccinei habetur. Hæc omnia exactius describit I. Bap. à Porta, lib. v i. Mag. nat.

C A P. XXIII.

De gemmarum, & lapidum sculptura.

Scalpturam voco rudem gemmæ, vel lapidis ante polituram præparationem, qua in formam optatam sibi convenientem, ut aspectui gratus sit, redigitur. Si ignobilior fuerit lapis, ut Iaspis, Achates, aut Marmor, aut multum superflui habeat, ut gemmæ sæpe habent: prius cote aquatica, & versatili, in formam redigitur rudiorem. Deinde Smir. lapidis pulvere crassiore, ad exactiorem formam, supra orbem stanneum elaboratur, ac postmodum terra Tripolitana politur ut splendeat. Solus Adamas propter summam dicitur proprio tantum pulvere teritur, & formatur. Qui aliis gemmis figuras insculpunt, aut eas excavant, illi etiam Adamanti pulvere utuntur, si citius opus absolvere velint, ac terendo id perficiunt: in quem scopum orbiculus ferreus versatilis, iugi, & celerissima rotatione pulverem Adamantis sculpendæ gemmæ affricans, eam paulatim excavat. Ferro siquidem, vel chalibe solo, quantumvis duro, gemmæ excavari absque fracturæ periculo, & ut oportet, non possunt: Marmora, & Saxa possunt. Qui molliores gemmas excavare debent, aut non festinant, ut cito opus absolvant, Smir. pulvere utuntur Adamantis vice; Hoc enim post Adamantem nullus durior, & illi operi aptior, viliorque reperitur. Molliores lapides etiam sculpi, vel excavari possunt aquis stigiis, sed non ut lubet, quod aqua metam non fervet, sed eadem profunditate lapidem exedat. Hic excavandi lapidem modus literis effingendis, aliisque musaicis operibus, quæ aqua-

Iteras lapidibus inscribere.

æqualem excavationem tantum postulant utilis est. Peragitur opus hac ratione; Lapis cera, vel sevo tenui obtegitur, deinde cera à locis, quæ excavari debent, aufertur penicillo ferreo; postmodum aqua stigia superinfunditur ceræ, ac relinquitur per diem. Ita exeditur lapidis pars à qua cera ablata est, reliqua cera obtecta integra remanet. Alii aceto forti cui ærugo, & sal imposita sunt idem efficere conantur. Non dubito quin variis mediis eundem scopum attingere liceat.

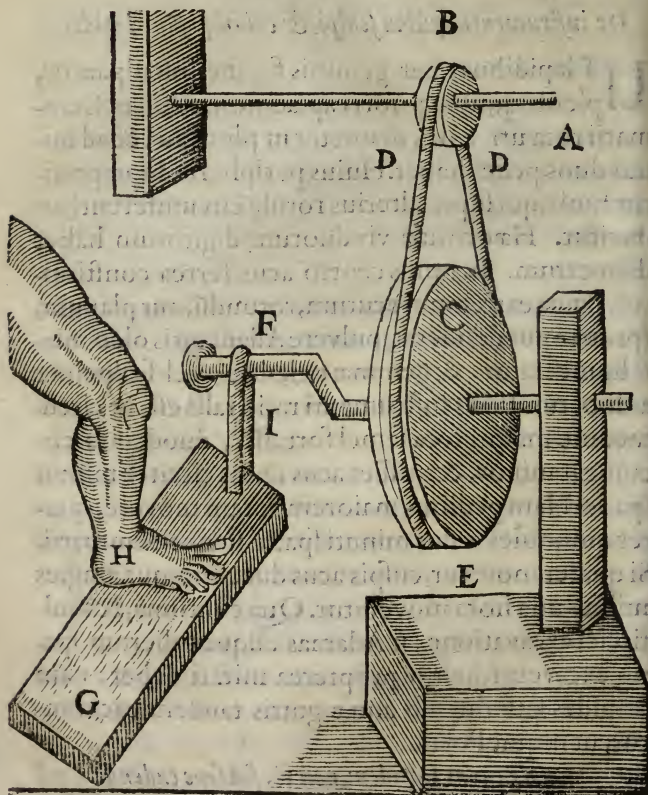
CAP. XXIV.

De instrumentis quibus sculpi, & cædari possint lapides.

UT lapidibus, aut gemmis figuræ insculpantur, plerumque, ut in priori cap. admonui, solent Gemmarii rota uti, cuius diameter ut plurimum, & ad minus duos pedes habet. Huius peripheriæ supraponitur funis, qui supra alterius rotule circumferentiam ducitur. Hæc rotula vix duorum digitorum habet diametrum. In huius centro acus ferrea constituitur, cuius extremum acutum, rotundum, aut planum, (prout opus desiderat) pulvere Adamantis oleo mixti humectatur, & gemmæ celandæ, vel scalpendæ adhibetur. Istius instrumenti ratio talis est, ut circummeunte maiori rota semel fortassis, duodecies circummeat minor, & millies acus unius circiter minuti spatio. Nam pedibus maiorem rotam movere, quater quinquies unius minuti spatio solent Gemmarii. Si quater movetur, cuspis acus ducentiesquadragies millies una hora movebitur. Qua continua, & multiplici excavatione, si Adamas aliquot dierum spatio excavetur, nemo propterea mirari debet, nam Lapidem satis duri ab aquæ guttis tandem excavantur, ut inquit Poëta,

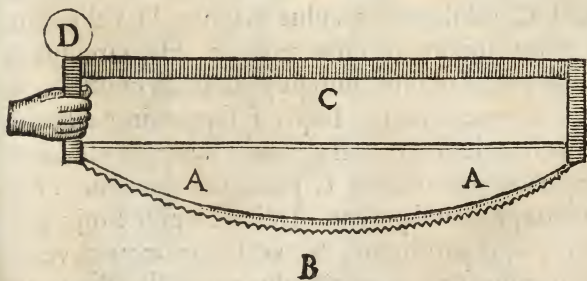
Gutta cavat Lapidem, non vi, sed sepe cadendo.

- A Cuspis, seu acumen, cui adhibetur pulvis Adamantis oleo inunctus, ad celandas gemmas.
 B Rota duos digitos lata, quæ continet cuspidem, vel acum ferream.
 D Funis qui movet rotam B.
 C Rota maior. F Manubrium. I Funis.
 G Affer cui alligatur funis. H pes est operarii, aut sculptoris, qui premens afferem, ut terram attingat, circumagit manubrium F, ac ea ratione movet rotam magnam C, quæ movet beneficio funis parvæ rotam, & acum ferreâ.

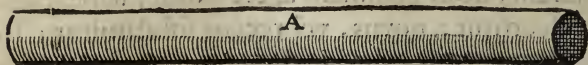
Ad secandos lapides, & gemmas maiores, serra ex ære, quæ nullos dentes habeat utuntur gemmaticii. Serra crassitiem pupillæ oculi non superat. Hac enim durissimos lapides ut Iaspides, & Marmora secant, adhibentque aquam, & Smir. lapidis pulverem. Pulvis æri adhærens lapidem fricat, & propter aquæ motum idem pulvis non perpetuo æri adhæret, sed singulis momentis novus ab aqua serræ, suppeditatur. Ubi vero pulvis à gemmæ duritie in tenuissimum pollinem redactus (ante enim grosso modo tantum contusus fuit) nullã amplius asperitatem, ut in gemmam agere possit, habere animadvertitur: novus, vel recens substituitur; Ita paulatim gemmæ durities superatur, ac ligni instar secatur. Aqua adhibetur non solum, ut pulverem vehat, & agitet, sed ut prohibeat ne æs incalescat, & mollescat.

A Lamina ærea. B crassities laminæ secans lapides, gemmasque. C lignum. D Manubrium quo regitur serra.

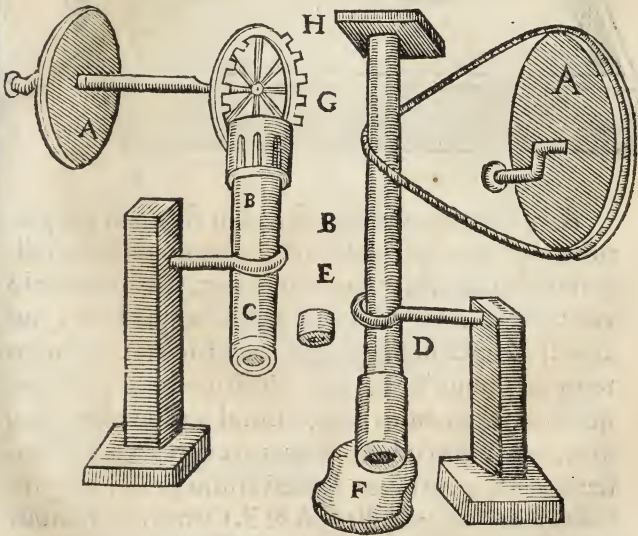
Ad lapides perforandos aliud instrumentum commodissimum est. Fiat frustum chalibis unius pedis longitudine, rotundum pro amplitudine foraminis. Deinde in extremitate, seu plana ipsius basi,

78 DE LAPID. AC GEMM. IN GEN.
 basi, sectiones fiant, lineis transversalibus satis profundæ, atque hoc modo ut basis dentata videatur. Duritie deinde chalibi conciliata malleo adigatur continuo planities dentata in Marmor, sed adhibita aqua, & Smiri. pulvere, ita brevi tempore per satis crassum Marmor foramen fiet. Sed pulvis subinde, affusa alia aqua sæpe mutandus, quia facile scabri-
 tiem amittit, qua amissa non amplius agit Marmor.
 A Frustum chalibis. B planities dentata.

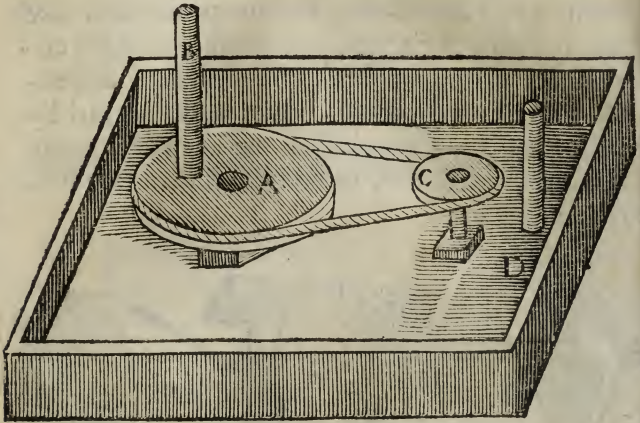
Ad gemmas excavandas, ut partes ablatae usui esse possint, & ne tantum temporis, & Smir. lapidis, quantum opus est, ut in scyphi formam excaventur, consumatur: commodissimum, & ingeniosissimum instrumentum inventum est. Rota maior A movet baculum rotundum B cuius inferiori parti C adhibetur circulus magnus D, vel parvus E prout lapis excavandus requirit. Hic circulus ex lamina ærea ad summum pupillæ oculi crassitie, in orbem concinnatur. Lapis F supponitur circulo, ita ut baculus erectus stare supra lapidem videatur. Superiori parti baculi G pondus imponitur H ut fortius premat lapidem. Deinde lapidi Smir. pulvis, & aqua adhibetur. Sic versa rota maiori, vertitur baculus, & cum eo circulus æneus illi affixus, qui beneficio aquæ, & Smir. pulvere lapidem pro crassitie circuli ænei, excavat. Pars vero illa, quæ à circulo non attingitur, & in medio circuli intacta est, integra manet, & ad alias formas suscipiendas idonea est. Dum inferior eximendæ particulæ pars, se-
 parari

parari à lapide debet, cautela opus est, alioque instrumento, quod baculi inferiori parte affigi debet, idque etiam ex ære fabricandum est. Nam omnibus figuris non infervit circulus. Solet autem æs dictum istam figuram habere, quam litera K demonstrat. Si artifex velit, facto prius in medio lapidis F foramine ope instrumenti D, per foramen immittitur instrumentum iam dictum, ac paulatim excavatur lapis, donec ad circulum perveniatur, & pars eximatur. Si circulus satis crassus fuerit per circulum potest immitti simile instrumentum, sed minus, idque rotari tamdiu, donec alteri maiori locum faciat. Industria artificis varias instrumentorum formas excogitat, ut commodius optatum finem consequatur.

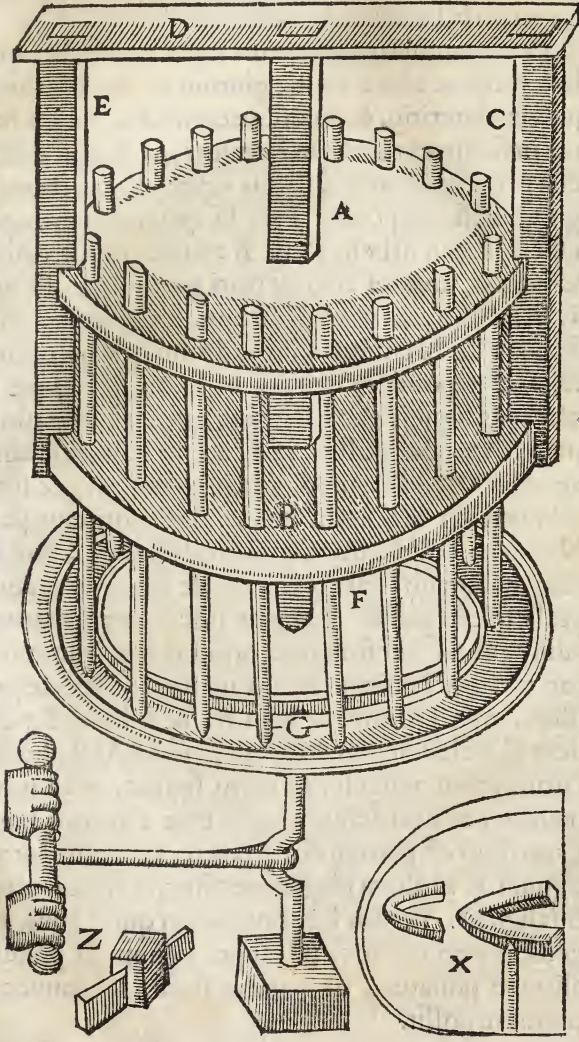
Ad planities sculpendas gemmarii rota lignea
A utuntur, è qua sursum versus erigitur manu-
brium

brium ligneum B. Rota A movet per funem stanneam rotam C, cui aqua cum Smir. pulvere inspergitur, non procul à stannea rota, aut orbiculo porius, erectum est lignum D, quod excipit quadrantem; instrumentum maxime idoneum ad planities gemmarum, vel lapidum æquandas, & sculpendas, cuius figura hæc est.

Ad Adamantes plures simul in formam, & planities optatas, convenientesque compendiose redigendos, aliud instrumentum inveni, cuius beneficio complures brevi tempore præparari possunt, qui alias si distinctim singuli præparari deberent, longo tempore opus haberent. Instrumentum itaque quod ad Adamantes plures simul sculpendos à me inventum est, in tabella sequenti exprimitur. Constat id duobus orbibus ligneis trium pedū, aut plurius diametro, videlicet A & B. Orbes isti trabibus C D E sunt affixi, ne moveri possint. Circa marginem orbis superioris & inferioris sunt foramina quadrata digiti crassitie, quæ invicem ita correspondent,

dent, ut lignum rectum quadratum per utrunque foramen immitti possit ne hinc inde vacillet. Sub istis orbibus alius orbis est F ligneus, & mobilis

F

axem

axem habens, quæ in centro orbis B circumvoluitur. Circa marginem orbis F lamina est stannea circularis G, marginibus latum digitum altis ita munita, ne aqua cum Smir. aut Adamantis pulvere supra laminam fusa, effundi possit.

Per foramina immittuntur ligna quadrata, quibus gemmæ affixæ sunt, glutine ex terebinthina, pulvere lateritio, & pice sicca confecto. Ligni forma in sequenti tabella exprimitur, ac tribus distinctis particulis constat, si quis velit: alias rectum lignum sufficere potest. Pars H quadrata tam longa esse debet, ut orbem A, & B transire possit. Altera pars K annexa sit inferiori parti ipsius H axis L beneficio, ita ut verti sursum, & deorsum possit, habeatque foramina aliquot in margine, quibus alia correspondere debent in ligno H, idque ut clavibus ligneis per foramina insertis, immobilis pars K manere possit. Huic ligno K iterum aliud aptetur M eodem modo præparatum axi, & foraminibus, ut K lignum fuerat. Inferiori eius parti N gluten adhibeatur, quod calefactum, calefactam gemmam facile recipere, & firmissime comprehendere possit. Lignum hoc ita præparatum, cum gemma, per foramina orbium A & B immittitur, ut supra laminam stanneam stet. Deinde pars illius, quæ est inter orbem B, & orbem F videlicet K, vel ad Septentrionem, vel ad Austrum flectitur, prout opus est, & clavo figitur, ut immota maneat, ac tum demum versa rota F teritur lapis. Cum opus est partem aliam terere, vel lignum M, vel lignum K in aliam plagam vertitur, & sistitur clavibus ligneis. Verum hoc notandum quod lapis, aut gemma non teratur, nisi supra lignum H pondus aliquod ponatur, ut gemma stanneam laminam premere possit.

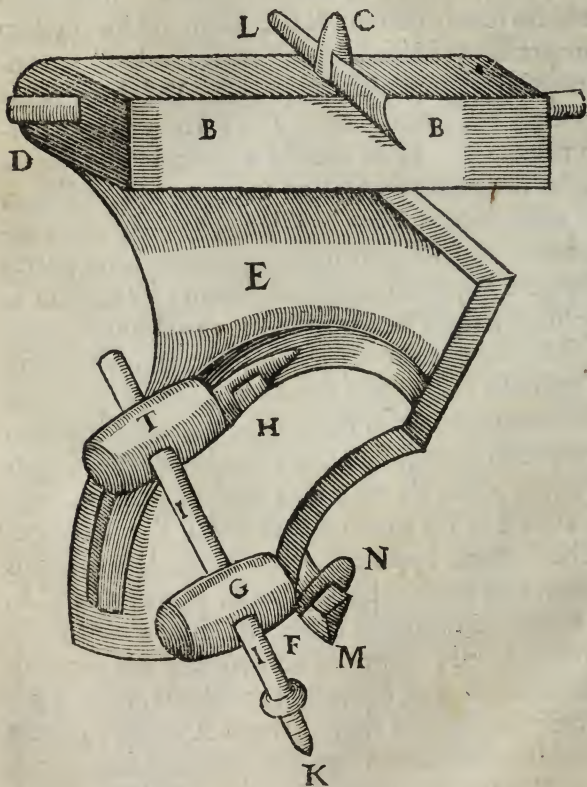
Verum

Verum si cui pondus impositum bacillis, non satis stanneum orbem, ut gemmæ sculpi possint, premere, vel propter velociorem si adhibeatur motum eundem inconstantem, & saltantem, vel inæqualem compressione habituras, videatur, aliud instrumentum priori figuræ adaptari potest. Videlicet orbis ligneus, qui immobilis quartus erit, & supra tertium locatus. Huic chalibæ pennæ, aut ferreæ quales sclopetis affigi solent ut compressæ resiliant, tot affigi debent, quot bacillos orbis inferiores excipiunt. Bacillorum singulorum superiores partes attingere compressas pennas debent, ita ut dum se explicare pennæ à compressione conabuntur, valide fatis, ac pro robore premant bacillum deorsum, & gemmæ illis affixæ similiter orbem stanneum. Hoc enim modo constantem, ac æqualem motum, compressionemq; fore non est dubitandum. Quartæ orbis particula adiunctis duabus pennis, totidemque bacillis priori figura litera X ostenditur. Debet autem applicari orbis hic eodem prorsus modo, quo tertius applicatus est, ac trabibus C B, & E inferi, immobilis enim est. Ingeniosus facile modum consequetur. Si vero modus hic propositus alicui difficilis, & intricatus videtur, poterit per partem bacilli quæ supra orbem A eminet rimam excindere, ac clavum ligneum pyramidalem (ut figura Z ostendit) illi indere, ac pertrudere, donec

84 DE LAPID. ET GEMM. IN GEN.
 non amplius possit, ita gemma satis premet orbem
 mobilem, & stanneum.

Sequens figura quadrantem Gemmariorū ostendit, cuius superius facta est mentio; instrumentum sane utilissimum, & opifici commodissimum; id omnibus suis partibus, ligneum est. Lignum BB perforatum est, ac excipit baculum D quintæ figuræ. Supra axem C vertitur una cum axe lignum EE circulariter. Circa extremum ipsius ligni EE ubi est F, foramen est, in quo vertitur lignum NG,

quo moto una movetur H circulariter in excavata parte ipsius ligni E E, ac quadrantem circuli facere potest non m̄gis, quia excavatio ligni ulterius non procedit. Ligna H G excipiunt baculum rotundum I cui affigitur gemma K, quæ ut sculpatur applicatur orbi C in quinta figura. Notandum totum instrumentum supra baculum D quintæ figuræ moveri in orbem posse. Deinde lignum E E cum adiunctis lignis H G I etiã moveri posse circulariter in foraminibus lignorum. H & G. Verum artifex dum uti vult hoc instrumento omnes partes ne vacillent hinc inde optime constringere debet. Bacillo L astringitur lignum E E ligno B B Bacillo M astringuntur G H ligna, ligno E E Baculus vero I ita fabricari debet ut non facile verti possit. Omnibus ita rite accommodatis, & fabricatis partibus, gemmæ sculpendæ facies, applicari omnes fere orbi stanneo, ad sculpendum poterunt.

Quod ad septimam figuram attinet, quæ à me inventa est, notandum est, illius partem H esse concavam, ac concavam habere figuram quadratam, ut ligna illa quadrata, quæ transeunt rotam A & B sextæ figuræ excipere possit, ac firmiter, ne hinc illinc vacillent, continere. Notandum etiam septimam figuram, seu ligna illa tria unde constat, paulo breviora esse, quam sit spatium quod est inter rotam F, & rotam B, idque ut ligna quadrata commode concavitati ligni H, immitti possint. Dum Adamantes sculpuntur plures, vix opus est septima figura, quia tarde sculpuntur, & singulis septimanis vix semel situm illorum mutare oportet. Figura sexta absque septima, ostendit simplicem Adamantum sculpturam.

An Gemmæ vires, & facultates habeant.

Multi inepte existimant gemmas nullas prorsus habere vires; alii illis tantum elementales facultates concedunt, ut calefaciendi, refrigerandi, humectandi, siccandi, astringendi, indurandi, extenuandi, incrassandi, obstruendi, aperiendi, exedendi, & similes, quæ ex iis sequuntur, atque à materiæ constitutione, & temperamento proveniunt. Alii rursus peculiare quasdam facultates à forma, ac essentia manantes singulis tribuunt gemmis, persuasi Magnetis exemplo, qui ferro uniri, ac ad terræ plagas suas accommodare cupit. Alii supranaturales vires, & facultates gemmas habere volunt à cælo, quæ neque materiæ, neque formæ ascribi possunt. Nullas prorsus habere gemmas, & lapides vires insanum est affirmare, & contra omnem experientiam, ac propterea longiorem confutationem non meretur. Habere autem ab elementis, materia, & essentia, seu forma vires, non solum Magnes, & succinum; Sed Hæmatites, Iaspis, aliique lapides experientia certissima convincunt. De supranaturalibus virtutibus maior est difficultas. Complures enim sunt qui habere negent, supranaturales voco non solum eas, quæ ab ordinariis naturæ instrumentis fieri non possunt, ut invisibilem aliquem facere, (quæ facultas Ophthalmio) aut solem obscurare (quæ Heliotropio tribuitur) sed eas omnes, quas natura ignorat, aut quæ à rebus inanimatis fieri non possunt, absque rerum animatarum consensu, aut ope. Tales sunt, eloquentem, pauperem, acceptum omnibus, divitem, fortunatum, tutum, & securum aliquem facere. Alii è contra huiusmo-

Gemmæ vires habent ab elementis materia, & essentia.

An gemmæ habeant vires supranaturales.

huiusmodi vires à gemmis effici, approbante id experientia, existimant. Ac præcipue exemplo Adamantis, quem pontifex sancta sanctorum ingrediens, gestabat in pectore, ac colorem aëreum, si Iudæi contra Deum peccarant in nigrum convertebat. Item Smaragdi, qui adulteria prodit, & Turcoidis quæ casus pericula excipit. Sed ut meam sententiam adferam per gemmas sæpe admiranda facta fuisse non nego: à gemmis tamen, tanquam mixtis naturalibus, non nisi naturalia effici posse assero. Si supernaturale quid per gemmas, aut lapides fiat, aut naturale, quod tamen à gemma, vel lapide fieri posse, doctis non videtur, quia connexio causæ cum effectu nulla probabilis inveniri potest; id non gemmis, vel lapidibus; sed alteri causæ, occultæ, vel supranaturali videlicet ascribendum est, quæ idem per quodvis subiectum agere, potest, si vult. Causa supernaturalis, & agens est Deus, angelus bonus, & malus. Bonus Dei voluntate, malus Dei permissu. Nam astra à quibus supranaturales in gemmas facultates secundum multorum opinionem mittuntur, nihil contra naturam efficere, nec animantium voluntatem, & libertatem inclinare, aut cogere ad aliquid agendum, nec gemmis dare quas ipsa non habent facultates, possunt. Divitiarum, & castitatis donum quod non habent, & natura ipsa ignorat, quo pacto gemmis dare, ut id hominibus impertiantur, non video. Cum divitiæ nihil aliud quam ius quoddam sint possidendi, & ens nullum, easque hominis consensus faciat, & non natura, quæ sua omnibus hominibus æque communicat. Castitatem in coniugio, aut adulterio cognoscere stellas, eamque facultatem Smaragdo tribuere, ut adulteria sentiat, & prodat, tam est absurdum quam bovem à curru trahi. Adulter-

*Gemma
naturaliter
operantur.*

*Causa su-
pernaturalis
qua.*

*Divitia.
Castitas.*

ria enim quæ propter legem talia sunt quemadmodum castitatem, omnesque virtutes, & vitia, quæ ab animatis tantum noscuntur natura ipsa prorsus ignorat. Effectus itaque omnes qui à gemmis fiunt, ab iis tanquam causa fieri debent. Nam qui ab alia causa fiunt licet interpositis, vel adhibitis gemmis, ab iis inepte effici dicuntur. Divitiarum causam videmus industriam, artificium, ingenium, fortunam, & casum fortuitum. Adulterii vero impietatem, ebrietatem, corruptos mores; securitatis prudentiam. Amicitia, modestiam, liberalitatem, & comitatem. Inimicitia, iram, superbiam &c. Cur itaque dum manifestas istorum causas habemus, eas in stellis, & cælo quærimus, & gemmas quæ causæ non sunt, causas facimus. Deinde effectus qui contra naturam sunt, nunquam à gemmis tanquam causis producti censi debent. Aliquem invisibilem reddere contra naturam est; quia omne corpus opacum quale hominis est, visum terminat, & proinde in conspicuum esse non potest. Futura contingentia præscire contra naturam est. Non potest propterea gemma causa esse, ut effectus quorum causa incerta, & nulla adhuc est, ante causam genitam præsciatur. Absurdum itaque est, si quis invisibilis adhibita gemma fit, ut de Gygis annulo legitur, vel si quem futura divinasse exitus rei approbet, id gemmæ ascribere. Sed multi ut has supranaturales vires gemmis inesse, & à cælo, stellisve accepisse probent; experientiam allegant, quam refelli non posse putant. Verum opere præcium hic est declarare quid necessarium sit, ut quis experientia niti possit. Dum aliquid experientia, (quæ nihil aliud est, quam eiusdem rei sæpius, & eodem modo factæ, observatio) probatum volumus: Imprimis tria observare debemus, quæ necessario concurrere

Divitiarum causa.

Amicitia causa.

Futura sci-re.

Experientia quæ vera sit.

currere

urrere debent, ut nos certos reddant, effectum ab illa causa, quam putavimus, productum esse. Primum est si effectus ab illa causa, quam veram existinamus, sæpe facta fuit, & proprie non per accidens. Secundum si nulla alia causa fuerit præsens, à qua effectus fieri potuisset. Tertium si naturæ non repugnet, neque absurdum sit talem effectum, à tali causa proficisci. Primum requiritur, quia si effectus quispiam semel, bis, terve solummodo fiat, vel ignoratur, vel non probe dignoscitur causa ipsius. Deinde proprie, & non per accidens effectus fieri debet, alias quod alteri debetur causæ, gemmæ, vel lapidi tribueretur. Secundum etiam necessarium est; quia non semper quod præcedit, aut præsens est, eius quod sequitur causa est, ut nec novilunium, causa est eorum omnium, quæ post novilunium contingunt. Nec Sol cum lucet causa est actionum humanarum, quæ in ipsius lumine peraguntur. Si itaque aliquid mihi contingat dum gemmam, aut lapidem apud me habeo, & aliud quiddam præsens sit in quod causa effectus verisimilius reiici possit, gemmæ non statim effectus ascribendus est. Tertium etiam desideratur, videlicet ut non repugnet naturæ effectum talem, aut talem à gemma, vel lapide fieri posse. Repugnat naturæ ut dixi, aliquem invisibilem facere, & futura præscire: proinde id à gemmis fieri non posse credendum est. Falluntur itaque facile, & sæpe ingenia crassiora, dum id, quod per accidens fit, proprie fieri putant: dum id quod post aliud, aut præsentem alio fit, ab eo quod præcessit, vel præsens est, fieri autumant: Et dum id, quod ab aliquo fieri nullo modo potest, fieri posse opinantur. Hi errores in gemmis multum committuntur. Nam gemmarum ut eas caro pretio vendant, miras virtutes, facultates, & effectus illis tri-

buunt, easque mirum in modum prædicant, quas dum observant emptores, & sequi, prout promissum fuerat, animadvertunt: etiamsi casu, vel ab alia causa fiant: nihilominus tamen à gemmis, & lapidibus fieri arbitrantur. Magnetem unionem ferri appetere, Sardam, vel Corneolum, vel Iaspidem rubrum, sanguinem etiam è vulneribus fluentem sistere experientia probatur, cæque illis facultates non à materia, & elementorum crasi, sed ab essentia, & forma proveniunt; quæ non solum propter eam occultæ merito dici possunt, sed quia causa etiam efficiens harum facultatum, non minus, quam essentia, homini prorsus ignota est. Probantur autem prædictæ facultates experientia gemmis, & lapidibus illis inesse, quia singula illa tria, quæ requiruntur ad certam experientiam, adsunt. Nam Magnes proprie, & non per accidens, aut propter aliud, quam propter se ferro uniri cupit, ac semper cum non procul à ferro est, unionem appetit. Deinde dum appetitus iste Magnetis observatur, nulla res alia præsens unquam depræhensa est talem appetitum habere. Ac tertio absurdum non est, & contra naturam Magnetem unionem ferri appetere: quia natura gaudet similibus, & similia appetit. Similes est Magnes ferro, quia in ferri minera reperitur, vel ferri minera est. Imo ferrum eandem, sed obscuriorem habet in se, quam Magnes facultatem. De Corneoli, Iaspidis rubri, & Hæmatitis facultate, quæ sanguinem sistit idem asseri potest. Semper enim sistunt, nisi vehementior, & nota causa prohibeat. Deinde nihil aliud præcessisse, aut præsens esse animadvertitur, à quo ille effectus fieri potuerit, & tertio contra naturam non est sisti sanguinem, quem natura ultro sæpe retinere satagit. Quod autem experientia approbet interdum per

per gemmas, aut adhibitis gemmis supranaturalia fieri, ut adulteria prodi ruptura Smaragdi, aut cæcum, & pericula innoxia fieri ruptura Turcoidis; non inde inferendum est, illa à gemmis, tanquam causis, fieri. Quia ut dixi à gemmis, tanquam causis, non nisi naturales effectus produci possunt, qui vel à temperie, materia, forma, aut essentia illarum proveniunt. Reliqui effectus qui contra naturam sunt, illisque adhibitis fiunt, supernaturalem habent causam, Deum, angelum bonum, vel malum. Adamas quem summus pontifex apud Iudæos in pectore gestabat, dum sancta sanctorum ingrederetur, colorem aëreum habebat: Qui cum Iudæi contra Deum peccarant, colorem aëreum in nigrum mutabat; non propria facultate, sed Dei voluntate, quæ sola causa efficiens, & mutans colorem fuit. Quod autem Deus per se facere potest, hoc etiam per ministros, angelosque bonos, qui singulari Dei beneficio, & ad hominum conservationem sese gemmis insinuare possunt, ac homines à periculis conservare, vel gratia aliqua afficere peculiari. Verum ut nihil certi de angelorum in gemmis præsentia affirmare licet, ita etiam huiusmodi gemmis fidere, & nimium tribuere, placet imprimis malo genio, qui se in lucis angelum transformat, & in gemmularum corpus insinuat, ac per illam mire operatur, ut quis non Deo, sed gemmæ fidat, ac ab eo habeat, quod à Deo impetrare deberet. Ita fortassis nobis imponit per Turcoidem, ut paulatim doceat, non à Deo securitatem, sed à gemma petendam esse.

*Adhibitis
gemmis
fiunt supra-
naturalia.*

C A P. XXVI.

Quinam effectus à Gemmis fieri possint, & qui non.

Superiori capite an gemmæ vires habeant, nec ne, explicatum est, & nonnulli effectus, qui à gemmis fieri possint, vel non, obiter ostensum est. Verum quia brevitatis obscuritatem parere solet, ac propter multorum errores gemmis nimis magnæ vires, quam par sit, tribuuntur, necessarium videtur, paulo fusius demonstrare, quinam effectus à gemmis, & qui non, fieri possint. Id ut commode, & distincte fiat opere præcium est, omnia effectuum genera, quæ in hoc universo fiunt, perpendere. Sunt autem quatuor.

*Quatuor
effectuum
genera in
mundo.*

Primo genere continentur illi effectus, qui perfectione vires causarum naturalium superant. Talis est igni vim calefaciendi auferre, hominem invisibilem facere &c. Nulla enim causa naturalis efficere potest, ut ignis ardeat absque calore; ut nec aliqua, quæ corpus opacum, & non perspicuum, aut transparens, nullo præsentem impedimento inconspicuum reddat.

Secundo genere continentur effectus, qui etsi quidem vires naturalium causarum non excedant, tamen modum, quo causæ naturales ex præscripto à natura ordine utuntur, superant. Talis fuit effectus dum ex Beata virgine natus fuit Salvator. Naturaliter enim ex muliere procreatur homo, sed non sine viri adiumento, Modus itaque generandi hic fuit non naturalis. Hæc duo effectuum genera à solo Deo, vel diabolo, Deo permittente, fieri possunt.

Tertio genere continentur illi effectus, qui vim naturalium causarum effectricem non excedunt.

Sed

Sed modum tantum, quo ordinarie ad efficiendum applicantur non servant. Talis effectus est dum ex argento chymica arte fit aurum, aut dum arbor pomifera, propter ramusculi piri insitionem, pira fert. Hi à voluntario agente fiunt.

Quarto genere continentur illi effectus, qui à causis naturalibus fieri possunt, ac eo modo, ut ipsis quatenus ordinarie ad agendum applicantur effectus, respondeant. Tales sunt dum pluvix à vaporibus generantur, dum glacies à Sole in aquam solvitur, dum homo à masculo, & fœmina generatur, & infiniti alii qui ordinarie quotidie efficiuntur. Hæc quatuor genera effectuum, à gemmis effici posse nonnulli credunt authores. Nam Albertus Magnus invisibilitatem Heliotropio, & Ophthalmio attribuit, qui tamen effectus à causa nulla naturali effici potest. Idem author Heliotropium Solem obscurare tradit. Qui effectus etiamsi naturaliter nubis interiectu fieri possit, tamen ab Heliotropio in aquam iniecto, id fieri non potest. Iterum alii putant Iaspidem Sole scorpionem ingrediente, figura scorpionis sculptum, calculum curare. Item alias gemmas certis constellationibus sculptas, varias facultates suscipere, talesque, quæ mixtis inesse possunt: sed quas gemmæ tamen non haberent, nisi sculptæ, observato certo tempore, essent.

Quarti generis effectus à gemmis effici posse, nemo unquam dubitavit. Hi enim à forma, materia, vel essentia gemmarum promanant, tales sunt exiccare, calefacere, & quicumque à materia elementalibus, eiusque temperie, forma, & essentia proficiuntur.

Omnia ista effectuum genera quia à suis causis fiunt, necessarium est, ut dum à gemmis effici putantur,

*Causa
quatuor.
Causa effi-
ciens du-
plex.*

tur, illæ causæ statuuntur. Causæ autem sunt quadruplices, efficiens, formalis, materialis, & finalis. Efficiens causa proprie est, ad cuius esse sequitur esse alterius, totaliter ab ipsa distinctum; plerumque ita ut causa sit in alio subiecto, quam in quo est effectus. Causa formalis, & materialis extra subiectum, in quo sit effectus, nunquam sunt. Causa finalis proprie causa non est, sed tantum analogia, quia tantum est intentionalis, non realis. Quia itaque gemmæ distinctæ ab effectibus suis sunt, & nunquam in gemma, ab ipsa procreatus effectus apparet, necessario gemma effectus à se geniti, efficiens causa esse debet. Causa porro efficiens alia agit ex determinatione naturæ, alia ex voluntate libera. Quæ agit ex determinatione naturæ, & incorruptibilis est, (nam aliquæ sunt corruptibiles, quæ deficere possunt, antequam effectus fiat) aut ab extrinseco non impeditur, omnibus necessariis ad agendum positis, statuto tempore sine intermissione, effectum ex se prodit. Quæ agit ex voluntate libera, ut Dei, diaboli, vel animantis omnibus necessariis præsentibus, & nullo interposito impedimento, nihilominus potest actionem suspendere, ita ut positus omnibus requisitis, effectus non ponatur necessario. Si itaque gemmæ causæ efficientes sint, vel naturales erunt, id est, agentes ex determinatione naturæ, vel agentes ex voluntate libera. Verum quia voluntatem nullam habent, sequitur esse efficientes causas naturales, & ex ordinaria naturæ determinatione, & præterea effectus ab iis productos etiam esse naturales, non supranaturales. Quia causa naturalis, non nisi naturales effectus producere potest. Propterea quod omnis causa efficiens in se perfectionem effectus producendi, vel virtute, vel formaliter continere debet. Is effectus si præ-

Causa naturalis tantum naturales effectus producit.

terna-

ernaturalis ponatur, cuiusque perfectionem in se
 causa aliqua continebat, illa non naturalis, sed præ-
 ernaturalis erat. Cum illæ supranaturales dicun-
 tur, quæ effectus supranaturales producant. Quia
 taque eadem causa, respectu eiusdem effectus, &
 naturalis (qualem esse posui) & non naturalis esse
 non potest: manifestum, & clarum est à gemmis,
 quæ tantum causæ naturales sunt, supranaturales
 effectus produci non posse, ac ob id quicumque ab
 illis effici supranaturales putantur, aut per ipsas fi-
 unt, non ab ipsis, sed ab efficiente libero, Deo vide-
 licet, vel diabolo fieri. Homo siquidem supra na- *Homo mira*
 turam nihil efficere, nisi Dei, vel diaboli ope po- *facit.*
 test, licet instrumentum interdum sit, ut miri ali-
 quid fiat. Dum videlicet applicat efficienti naturali
 materias, quas natura nunquam, aut rarissime iun-
 git. Hoc enim modo efficit, ut natura etiam pro-
 ducat id, quod nunquam, aut rarissime sola produ-
 ceret: quemadmodum arbores, quæ diversi generis
 fructus, propter insitionem, quam homo facit, fe-
 runt, ostendunt. Deo omnes illi effectus præter- *Deus quan-*
 naturales, qui per gemmas, aut lapides fiunt ascri- *do causa.*
 bi possunt, qui referuntur ad manifestandam ipsius
 sapientiam, potentiam, & reliqua quæ illi ut Deo
 ascribenda sunt, ut hac ratione cultus ipsi debitus
 in animis hominum exciteretur. Ita aquæ effluxio ex
 petra, & lapide sicco in deserto, tanquam suprana-
 turalis effectus, Deum habuit autorem, & causam
 efficientem ad manifestandam ipsius potentiam, &
 confirmandos homines in vero cultu, & religione.
 Sic etiam per Adamantem, quem summus sacerdos *Adamas*
 in pectore gestabat, potentiam, & iram suam Deus, *Aaronis.*
 mutando illius colorem significabat, quæ certe
 coloris mutatio, à naturali nulla causa fieri potuit,
 ut postea apparebit, ubi naturalis causæ notionem
 doce-

*Diabolus
quando
causa.*

docebo. E contra diabolo, tanquam causæ effici-
cienti, omnes illi effectus tribuendi sunt, qui pru-
dentia vera iudicari possunt, ad vanitatem, pecca-
tum, idolatriam, lucrum, vel alias res obtinendas,
quæ à Deo solo petendæ sunt pertinere. Diabolus
enim per gemmam facit, & dat, quod à Deo solo
dari, vel fieri debet, idque ut paulatim hominum
mentes à Deo avocet, & si non ipse, saltem vilis
creatura colatur, effectus obtinendi gratia, Deoque
hac ratione debitus cultus minuatur, & auferatur.
Deinde ut hoc modo ille facile, tanquã per gradus,
hominem ad maleficam ducat magiam. Dum enim
quis huiusmodi effectus miratur, & gemmis inesse
putat, etiam figuris, verbis, aliisque nugis inesse cre-
dit, ac earum viribus mirifica, & supranaturalia ef-
fici, dæmonibusque imperari posse autumat. Quod
dum animadvertit satan, facile orationibus se cogi
ad servitia posse simulat, & vocatus imperio paret,
miraque si cum illo pactum ineatur, promittit: id-
que solum ut decipiat credulum, & irretitum illa-
queet, suumque faciat. Nam promissã non solum
non servat, sed dominum suum de salute, gratiaque
& misericordia divina desperantem facit, ac ad ne-
ces aliorum hominum, & maleficia, etiam verberibus
cogit, illique imperat, & ad iudicia tractum
contra omnia promissã, & pacta deserit, ac fori se-
cularis iudicio crematum, gehennæ perpetuo igne
cruciat. Hic finis (si æternitas finis) societatis, aut
imperii est. Verum non solum prædictis modis per
gemmas spiritus nequam mira operatur, sed etiam
naturalia, & verisimilia, ut prudentiores decipiat.
Quod facit duplici modo. Primo si quis gemmam,
superstitiose certis ceremoniis adhibitis, habeat, ge-
stet, aut annulo includi curet. Sive illa Deo tantum
debeantur (quod peius est) sive nihil ad rem specta-
re vi-

*Quomodo
ad magiam
diabolus
hominem
trahat.*

*Diaboli
fraus.*

Superstitio.

Turcois.

re videantur. Huiusmodi ceremoniæ Turcoidi adhibentur, quem putant aliqui casuri hominis casum in se suscipere, si dono data fuerit: nam alias nihil efficere posse credunt, Secundo modo, dum quis causas ex se insufficientes animo tali quis applicat, ut dæmonis auxilium spectet, aut desideret. Primo dicto modo, licet diaboli auxilium neque expectetur, neque desideretur; tamen dæmon facile per gemmam operatur, ut doceat gemmis confidere, & ut dixi supra, tanquam per gradus, ad magiam maleficam hominis mentem ducat. Primus gradus magiæ est, dum naturale quid fit adhibitis mediis inconsumptis, & quæ nihil ad rem facere possunt. Ut cum quis leporis capturam prohibet, inverso lapide aliquo qui in via iacet. Secundus gradus dum naturale quid fit adhibitis iis, quæ tantum ad honorem divinum spectant, aut sacra sunt. Ut dum quis sacrificante sacerdote crucem ex ligno fabricat ad febres sanandas. Hic enim superstitio gravis committitur, nisi quis diaboli opem detestetur, & precibus à Deo iuari (non confidens figuræ materiæ, vel tempori) petat. Nam omnes circumstantiæ, & ritus ab Ecclesia Catholica non permixti; rebusque ad effectus obtinendos adhibitiæ superstitionem faciunt. Quæ si effectum pariat contra consuetum naturæ ordinem Satanâ habet causam efficientem.

Gradus ad magiam.

Quando diabolus efficitur.

Tertius dum quis supranaturale quid facit adhibitis orationibus piis, aut rebus sacris, sed adiunctis ceremoniis, quæ nihil ad rem faciunt, & ab ecclesia non sunt approbata. Quartus dum quis naturale, aut supernaturale opus efficit, expectans, vel desiderans tacite dæmonis auxilium. Quintus dum quis expresse ipsius auxilium petit. Sextus dum quis cum illo paciscitur, & se illi devovet, Deumque, ac omnes creaturas abiurat; qui certe gradus scopus

est diaboli, ad quem per gradus prædictos paulatim pervenitur.

Sed non solum, ut hæctenus ostensum est, supernaturales effectus à gemmis fieri non possunt naturaliter: verum etiam multi naturales. Quia ut naturaliter à causa naturali efficiente propria, & propinqua effectus naturalis producat, multæ conditiones necessariæ requiruntur. Prima est conditio. Ut subiectum aliquod sit præsens, quod effectum ab efficiente productum, recipiat.

*Conditiones
requisitæ ut
effectus sit
naturalis.*

Secunda ut certa latitudo distantia sit inter efficiens, & subiectum ex quo effectus est producendus, ita ut extra illam distantiam non possit effectum producere, quemadmodum neque Sol regiones circa arcticum polum sitas ita calefacere potest, dum in tropico Australi hæret, sicut facit dum circa cancri tropicum versatur.

Tertia conditio est, ut spatium inter causam, & effectum sit plenum, id est, continuum: non solum quia vacuum non datur: Sed quia res naturales plenitudinem, vel coniunctionem immediatam inter se requirunt, ut in se mutuo agant, & sic perfectionem consequantur. Nam quæ mediate in subiectum agunt, tantum sunt causæ per accidens non efficientes. Agentia siquidem duplicia sunt, alia mediata, alia immediata. Immediata rursus duplicia; alia immediata, immediatione virtutis; quæ nempe producunt effectum virtute sibi naturaliter ingenta, quomodo ignis respectu caloris, quem producit, est agens immediatum: alia sunt immediata, immediatione suppositi; illa nempe inter quæ, & effectum nullum intercedit aliud agens, cui vim suam communicent.

*Agentia
duplicia.*

Quarta conditio est, quod causa efficiens, seu
agens

agens immediatum immediatione suppositi, non possit agere in subiectum ab ipso per medium corpus distitum, sive distans. Distare autem inter se dicuntur, inter quæ medium est corpus extensum, ita ut à neutro eorum penetretur. Et ratio est quia si ageret, agentia absque continuatione, & plenitudine agerent, quod est absurdum. Si itaque inter causam, & subiectum corpus aliquot medium sit, id debet suscipere virtutem agentis, vel sinere ut virtus permeet ad subiectum. Ita aër medius inter Solem, & terram lumen Solis transmittit, ut terram illuminet, calefaciat, & fructus producat. Corpus vero opacum impedit, ne lux permeet. Corpus medium interiectum virtute agentis in se recepta alterari posse est necesse: Sed illam virtutem non oportet semper, & omnino esse eandem, qua subiectum proxime ad effectum producendum immutatur. Quia neque Sol cum calorem in terra excitat, illum prius aëri imprimi, ut media aëris regio frigida ostendit. Nec similem etiam necesse est virtutem esse prorsus ei, quem agens ipsum impressum continet. Sed potestate imitari debet utramque, & talis esse præterea, quæ veluti actio agentis in subiecto extrinseco existens, præsentiam agentis desideret: & quanto eidem est propior, tanto sit perfectior, & quanto longius distat, tanto imperfectior, & quæ in parte remotiori mediæ existit, producat virtute quidem existente in parte proxima; Sed dependente ab ea, quæ est in agente, & hinc effici, ut quo longius ab agente virtus in medium diffunditur, tanto perfectione imminuatur.

Quinta conditio est ut mediū, quod inter causam, & subiectum est, sit apte dispositum ad recipiendam virtutem agentis. Nam si non fuerit, reliquis omnibus positus effectus uniuersaliter sequi non potest.

*Regula ad
sciendum
num causa
sit vera effe-
ctus putati.*

Conditiones causæ efficientis explicavi: nunc regulæ ostendendæ sunt quibus sciri possit num causa aliqua sit vera causa illius, vel istius effectus, vel non sit. Nam sæpe, quæ causæ non sunt, causæ putantur. Ut itaque causa aliqua sit naturalis istius, vel istius effectus. Primo talis esse debet cui non repugnet, ut talis est habere perfectionem effectus vel virtute, vel formaliter. Secundo necesse est ipsa inter certos alicuius spatii limites præsentem, & reliquis quæ ad agendum sunt necessaria positam, nulloque intercedente impedimento sequi effectum tempore statuto, & pro effectus exigentia debito variari, prout intra spatii limites adhibetur ad ipsum producendum propinquius, vel remotius.

Tertio, ut applicata ab iis, qui de superstitione minime sunt suspecti, eandem vim semper habeat.

Quarto ut ipsa sublata, cæteris omnibus etiam positam, effectus non sequatur. Omnes itaque effectus, sive motus rerum, quorum causæ sufficientes ex rebus naturalibus applicatis, per regulas iam positas, assignari à viris doctis, & in rerum naturalium cognitione versatis, nequeunt, proveniunt ab agente occulto, quod est divinum, vel diabolicum, ut paulo ante explicavi. Regulæ autem iudicandi id quod causa putatur causam non esse, hæc sunt.

Prima si constet effectum nunquam sequi causam, vel sequi per accidens, quod simul iungitur.

Secunda, si prudentes, qui rerum usum habent, supposito omni affectu ordinato, negent quod putatur causa esse causam.

Tertia si comparatione rei facta cum aliis causis, quæ notæ sunt, modus involvatur applicandi nimium discrepans, vel qui merito possit cogitari esse voluntarius.

Quarta cum res cum effectu nullam habet affinitatem,

ratem, qualis, rebus, quæ vim habent procreandi, cum suis effectibus intercedit. Inde enim infertur quod nec virtute, nec formaliter effectum contineat. Ut cum arbor dicitur producere bovem, virtute continet vermem, & formaliter malum, sed nunquam bovem.

Quinta quando nunquam separatim res effectum producit, sed cum coniunctione aliorum, quæ vim habent producendi effectum.

Sexta quando constat rem aliquam ob aliquem finem esse institutam, quo non pertinet effectus.

Septima si effectus à causa iisdem conditionibus existentibus nunquam amplius evenit.

Hæ regulæ facile detegunt falsam causam à vera, ac sæpe causam aliam alicuius effectus esse, quam quæ putetur, & quæ naturalis putatur sæpe occultam esse, divinam nempe, vel diabolicam ostendunt. Sed antequam hæc omnia, tanquam generalia, ad gemmas, & lapides referantur, operæ precium est, prius scire, effectus aliquos proprie, alios improprie esse. Effectus proprie est id, quod qua ratione à causa procedit est vera res, & non motus aliquis rei, proinde ante ens non erat, ut ignis in ligno, & sic effectus à causa productiva fit. Improprie effectus, dicitur motus entis, secundum quem ens aliter se habet, quam prius, tamen non producitur de novo, ut motus localis in lapide prius quiescente, cuius causa non productiva vocatur, nam causa motus revera fuit prius in lapide. Effectus improprie dictus, sive motus rei duplex est, alter realis, alter intentionalis. Realis est rei motus quidam se habendi in ordine ad alterum, qui ordo convenit rei citra cognitionem, id est, non ut res est in cognoscente obiective. Intentionalis effectus est, qui non convenit rei, nisi quatenus est

Effectus proprie.

Effectus improprie duplex. Realis.

Intentionalis.

obiectum cognoscentis, sive repræsentantis. Realis motus iterum duplex. Permanens, & fluens, seu successivus. Permanens est figura, ubi situs, habitus, raritas, densitas, relationes, aliaque ut esse simile æquale, &c. Fluens, ipsa quæ permanent continet, sed quatenus illa res fluentes afficiunt. Deinde motus localis ut actio, passio, & similia. Effectus naturales rursus, alii sunt materiales, alii spirituales, seu immateriales, qui vi causarum naturalium immediate produci non possunt. Quia causarum naturalium vis, & efficientia subiectum præsens, in quod agat, immediate desiderat: & materiæ concursu astricta tenetur in rebus, vel materialibus effectibus producendis, ut superius in prima conditione effectuum ostendi. Imateriales autem effectus, seu spirituales sine concursu ullo subiecti, vel ex potentia tantum animæ rationalis producuntur. Hinc fit gemmas, vel lapides dum causæ naturales, & materiales effectuum statuuntur in actus intellectus, voluntatis, habitus, scientiarum, virtutum, & vitiorum propensiones, quæ parti rationali animæ ingenerantur nihil efficere, ut nec in alias res spirituales, impressionem immediatam facere posse. Proinde eloquentiam castitatem, liberalitatem, affabilitatem, pietatem, divitias, honores, favores, &c. dare, vel tribuere alicui non possunt. Mediatam tamen impressionem facere possunt, sed non ita, ut libertas hominis circa obiectum tollatur. Mediatam faciunt dum spiritus recreando corroborant, ac id postea roboratum, alios in corpore affectus producit, ut confidentiam, magnanimitatem, audaciam, similiaque, quæ corporis constitutionem sequuntur. Quod autem corporis constitutionem animi mores sequantur, peculiari docet Galenus tractatu, quem consulere lector potest.

*Effectus
naturales
alii mate-
riales, alii
imateria-
les.*

Gemmas vero, aut lapides dum corpori applicantur aliquid in ipso efficere posse experientia multorum ita approbatum est, ut temerarius videatur (licet ratio non semper assequi causam valeat) qui id negare audet. Probat id Corneolus, Hæmatites, & Iaspis, qui omnes sanguinẽ sistunt appositi. Quem effectum nemo frigiditati illorum ascribere potest, quod alii lapides æque frigidi id non faciant. Putant aliqui virtutem quandam occultam lapidibus inesse, actione astrorum impressam. Sed non est necesse, meo iudicio, ad astra recurrere, cum formæ proprietates occultas vires habeat sibi divina ordinatione impressas, quas semper ubi nullum impedimentum præsto est, ordinarie tanquam è sinu ad hominis, & animantium utilitatem depromit. Hoc tamen imprimis observandum, multas vires falso ascribi gemmis quas nec habent, nec habere possunt.

Virtus occulta an sit in lapidibus.

Effectum improprie dictum paulo ante à causa non productiva effici diximus. Ut vero ille in realem, & intentionalem dividitur, ita & causa, quia quot genera effectuum, tot causarum. Causa itaque non productiva alia realis, alia intentionalis. Realis multiplex est. Sed illa tantum huic tractatui convenit; qua res moventur loco; quæ vel in animalibus est, & animalis vocatur; vel in cæteris rebus omnibus, ac naturalis vocatur, & ad locum unum astringitur, sequiturque naturæ determinationem, tanquam principium movens, cum è contra animalis ad locum certum non astringatur, & sequatur cognitionem, tanquam movendi principium. Propterea quæcumque res naturales naturaliter impelluntur in varias partes indeterminate, non possunt citra vim extrinsecam impellentis moveri. Quæ si aperta non est habet motorem spiri-

Causarum distinctio.

tualem, & occultum Deum, vel diabolum. Propterea motus quo annulus Turcoidem habens, & ex filo perpendiculari pendens horas ad vitri latera pulsus indicat: si propter tenentis manum (quod puto) non fiat, dæmonis opera perficitur.

De causa non productiva intentionali, eiusque effectu, qui nihil aliud est, quam res, qua ratione est obiectum repræsentantis, vel cognoscentis; ita ut ratio formalis eius in hoc posita sit, ut obiiciatur cognoscenti, nihil dicemus; quia gemmæ cum animantia non sint, & cognitionem nullam habeant, huiusmodi effectus efficere non possunt.

Conclusio.

Ex præscriptis itaque colligi facile potest gemmas, & lapides dum naturales tantum, ut ante ostendi, suorum effectuum causæ sint, ac effectus ob id necessario etiam tantum naturales sint; eodem semper esse reales, nunquam intentionales. Deinde plerumque esse materiales, raro spirituales, & tum tantum cum per medium aliquod efficiuntur, quod verius causa, quam gemma ipsa statui potest. Exempli causa, si Corneolus, Iaspis, aut Hæmatites ab eo qui continuum sanguinis profluvium passus fuerit, & propterea pusillanimus, & debilis redditus sit gestetur, & sanguis sistatur; potest propter sanguinis retentionem, cor ita corroborari, ac temperies viri restitui, ut loco pusillanimitatis, magnanimitatem acquirat, virtutem immaterialem: sed quæ à materia tamen, videlicet sanguine, dependeat, ut omnis animi habitus, & intelligendi actus. Sed, ut dixi, improprie huiusmodi effectus, qui propiorem habent aliam causam, nempe copiam sanguinis, & spirituum, à gemmis effici dicuntur. Sapientiam vero, eloquentiam, prudentiam, comitatem, memoriam, aliasque virtutes,

ures, & intellectus habitus à gemmis effici, & produci, ut hætenus creditum fuit, longe est absurdius. Cum hæ neque ab humoribus, neque spiritibus, ut ita, pusillanimitas, verecundia, & timor proveniant: Sed à rationalis animæ parte, rerumque usu, & consuetudine, quæ habitum induxit. Res vero externas, quæ neque à corpore, neque ab anima ortus sui initium habent, ut divitiæ, principum favor, paupertas, fortuna in peregrinatione, immunitas à periculis, & similia in hominis corpus transferre gemmas, tanquam veræ harum causæ sint efficientes, mirum est quomodo hominibus persuaderi potuerit. Præsertim cum res materiales non sint, & opinione potius res, quam re vera. Divitiæ enim fortuna, paupertas, favor, licet res sibi habéant subiectas, circa quas ita dicuntur: nihil tamen aliud sunt, quam relata, quæ ratione alterius, quid videntur esse. Divitiæ sane ratione paupertatis tales dicuntur ut fortuna ratione infortunii talis dicitur. Dixi ante primam conditionem causæ naturalis esse, ut subiectum sit præfens, quod effectum suscipiat. Hic certe nullum est, cum divitiæ, & fortuna, ut relata omnia nihil sint: nisi forte ex homine aurum, aut pecuniam gignat gemma, quod tamen nemo asseret. Sed si gigneret, neque sic divitias produceret, cum aurum à divitiis distinguatur. Si animum hominis regere dicas gemmam, ut is studiose divitias quærat, & comparet, iam per subiectum voluntarium causam naturalem agere statues, & sic per medium, quod potest impedire effectum, idque absurde: quia sic à voluntate, non à gemma, dependebit effectus, falso ergo si fiat effectus gemmæ tribuatur. Sed præter prædicta mirum est, quod aliqui scribant gemmis Deum reddi gestantibus propitium, ac iisdem dæmones fugari. Id si

Intellectus habitus à gemmis non fiunt.

Quæ homini extrinsecus accidunt à gemmis non fiunt.

*An Deum
reddant
gemmas pro-
pitium.*

verum esset, non ille Deus, qui est, esset: sed gemma, quæ in illum ageret, eiusque voluntatem flecteret. Sed quonam devenit humana stultitia, quæ corpus inanime in Deum liberrimum; ac nullius potestati subiectum, imperium habere, & in eum quid efficere, qui omnium rerum causa est credit? Quonam etiam humana nequitia, quæ sæpe contra conscientiam, propter avaritiam, gemmis divinas ascribit facultates, ut immenso pretio divendi possint? Divitias, sanitatem, Deique, & Principum favorem, quia nemo est, qui non exoptet, propterea non mirum ab imperitissimis facile credi gemmis huiusmodi admirabiles virtutes inesse, easque tanquam felicitatis authores coli, ac caro pretio cœmi. Sed hæc præstare, & efficere non posse gemmas peritiores, & vel parum docti, ac naturali iudicio præditi, facile intelligere possunt. Nullus itaque effectus naturalis, qui connexionem cum sua causa non habet ab illa effici potest. Ex prædictis etiam regulis facile colligi potest gemmas gestatas causas productivas nunquam esse posse, id est, nunquam effectum producere posse, qui ens sit, quod ante non fuerat, nisi subiectum attingant, & aliud afficiens accedat, ut illæ potius materialis causæ rationem obtineant. Ut dum ex Calcedonio, & ferro excitatur ignis: Hic enim motus, sive voluntarius, sive casu adhibitus ex Calcedonio, & ferro tanquam materiis producit ignem, quem gemma quiescens nunquam produceret, & multo minus si subiectum non attingeret, ex quo effectus esset producendus. Non solum quia gemmæ formaliter, vel virtute nullum effectum proprie in se continent, sed quia etiamsi continerent, tanquam res quiescentes, & mortuæ, in subiectum distans, & quod non attingunt, nihil efficere possunt, ut docet se-

cunda

cunda conditio. Quicquid itaque efficiunt gemmæ, tanquam causæ non productivæ id faciunt, ac effectus tantum improprie dictos producunt. Si intus sumantur ab homine, materiales causæ redduntur suorum effectuum, & causa efficiens fit calor natus. Gemmas vero à causis agentibus, quæ reales non sunt aliquid pati posse, ut Smaragdum ab actu adulterii, & Turcoidem à casu, non quatenus concurritur, sed quatenus nocere casus potuit gestanti, dirumpi; plus quam absurdum est. Fortassis à nimia calefactione quæ coitum excitatur excalefacta gemma, subitoque hyemali tempore frigori exposita rumpi posset. Sed hoc propter adulterium non fit. Turcois quia mollis, propter annuli concussionem à casu rumpi posset. Quod si huiusmodi effectus à prædictis gemmis fieri videantur, vel propter allatas causas, vel propter occultam efficientem fiunt. Sed putantur gemmæ propter figuras certis temporibus illis insculptas, situm, aut propter hominis gestantis imaginationem, & sympathiam mira sæpe efficere. De his etiam ne quid desit dicendum.

*Gemma
quo modo
quid efficiant.*

*An figura
gemmarum
operentur.*

Quod ad figuram attinet, illa est terminus quantitatis finitæ secundum superficiem externam, & dividi potest multipliciter. Primo ratione dimensionis, secundum quam alia plana, alia incisa. Secundo ratione materiæ cum alia ex Iaspide, alia ex Corallo sit, &c. Tertio ratione temporis quo fit. Quarto ratione significationis. Quinto ratione similitudinis. Sexto ratione qua figura est. Ratione dimensionis, facultas nulla agendi in figura est, quia quantitas, neque ut quantitas est vim agendi habet, alias omne quantum haberet, neque ratione specierum, in quas quantitas per se dividitur, sic enim futurum esset, ut agendi virtus essentialiter de speciebus

*Figura
multiplex.*

ciebus quantitatis diceretur, quod vel hinc falsum esse dignoscitur, quod nullius prædicamenti differentia essentialis, quibus contrahitur, de speciebus alterius possint essentialiter prædicari.

Ratione materiae figura vim immutandi per accidens consequitur, eam scilicet, quam materia ipsa habet, quia cum materia figura idem est, & absurde illi ascribitur effectus, qui ab illa non ut figura, sed quia à tali materia facta est, provenit.

Ratione temporis quo conflata est vim habere non potest, cum tempus ens reale non sit proprie, ac non ens, ens producere non possit. Quod si tempus adhibeatur propter certum cœli aspectum, qui concurrat ad destinatum temporis punctum, quasi ille vim suam impertiret gemmæ; incertum quid, & hæctenus nulla demonstratione ostensum, neque experientia approbatum creditur. Aspectus enim & cœlestia si quid agant in materias, non propter figuram, quæ artificialis est, & à natura non agnoscitur: Sed propter materiae essentiam, suas illi vires imprimunt, idque semper; cum figurata, vel non figurata æque apta sit, ad vires, quas cœlestia corpora illis infundere possunt, suscipiendas.

Ratione significationis figura vim aliquam efficiendi habet, sed illa intentionalis est, neque gemmæ, aut materiae ascribenda est. Agit autem figura dum obiecta intellectui, movere potest voluntatem, & appetitum, & ratione huius facultatem motricem ad movendum impellere lege quadam subordinationis, qua facultates hæc inter se nectuntur. Hoc modo figura lasciva, luxuriam excitare potest.

Ratione similitudinis figura etiam agere potest, quatenus movet appetitum, & voluntatem, propter id quod intellectui repræsentat. Sed hac ratione gemma, vel materia, ex qua constat figura, non est

est causa effectus, neque aliquid ad effectum facit, quia similitudo, quæ movet sensum animalis, idem in quavis materia facere potest.

Figura autem sola, absque aliis circumstantiis considerata, quatenus figura est, nihil prorsus efficere potest. Quia figuræ non inest perfectio effectus formaliter, vel virtute. Deinde figura per se solo motu locali perficitur, qui philosophorum sententia, producendi virtutem nullam habet. Deinde nunquam experientia visum fuit, motum aliquem non posse alteri ascribi quam figuræ, proinde potentiam movendi nullam habere figuram, certissimum videtur. Præterea figura, sive sit Geometrica ut circulus, vel triangulus, sive character alicui planetæ, aut spiritui dicatus, sive actum aliquem humanum referat, aut figuram alicuius substantiæ, duntaxat qualitas quædam ipsius quantitatis est, ac nunquam actionis principium, neque conprincipium in motu locali, qui per alterationem fit, esse potest.

Quod ad situm attinet gemmarum, sive illæ in auro, argento, aut alia materia includantur, sive ad certas plagas mundi accommodentur, nihil situs iuvare ad gemmæ vires augendas potest naturaliter; quia proprie situs ens reale non est, & tantum ratione alterius, aliquid esse videtur, ut relata omnia. Si materia cui imponitur gemma aliquid efficere naturaliter potest, vim gemmæ naturalem augere potest. Sed tum situs quoad situs nihil operatur.

Situs an operetur in gemmis.

Quod ad imaginationem attinet, multi putant, & credunt gemmas vires per se solas non habere: Sed si effectus aliqui ab illis fieri videantur, ab imaginatione gestantis effici. Sed notandum imaginationem, ut imaginatio est formaliter immediatam

An gemmæ propter imaginationem gestantis agant.

vim,

110 DE LAPID. AC GEMM. IN GEN.
vim, sive movendi, sive producendi habere nullam
aliam, quam est actus imaginationis. Quia causa
debet virtute, aut formaliter perfectionem affectus
continere. Imaginatio autem perfectionem obiecti
repræsentatiue tantum imitatur. Deinde imagi-
natio ut talis est, id est, qua ratione substantiis cor-
poreis, & mutationi obnoxiiis convenit, nec mo-
vendi, nec producendi virtute immediata est prædi-
ta. Quia ipsa remota, & aliis positis, non propterea
impeditur effectus. Nam vis eorum effectuum, qui
imaginationi tribuuntur, residet in qualitatibus
complexionalibus, quæ imaginationi subordinan-
tur. Quia effectus quicumque imaginationi vere
tribui possunt, vel complexionales sunt, vel com-
plexionem veluti dispositionem quandam sequun-
tur.

Imaginatio illa, quam vehemens appetitus se-
quitur, vim habet producendi, & movendi media-
tam, subordinatione quadam spirituum, & humo-
rum, ex quibus corpus conflatur, facultatis item
motricis, quæ animali est ingenita. Non potest ta-
men illa excedere vires spirituum, humorum, &
virtutis motricis. Interdum, sed admodum raro po-
test accedere virtus aliqua occulta, cuius applicatio,
imaginationi est subiecta. Ut itaque imaginatio
proprium corpus non nisi dictis modis alterare po-
test, ita neque alienum, quod non alterat, nisi qua
ratione spiritus animales, aliqua qualitate imbutos,
aut infectos, fumosve venenosos à corpore pellit in
corpus alterius. Nam virtus mediata imaginationis,
maior esse non potest, quam quæ est spirituum, &
humorum, & virtutis motivæ, quæ ab anima regi-
tur. Si itaque gemma beneficio imaginationis, aut
adiuvante imaginatione effectum putatur produ-
xisse, qui dictis modis fieri ab imaginatione non po-
test,

*Imaginatio
an agat in
corpus alte-
rius.*

rest, credendum eum cacodæmonis ope fuisse productum. Sed putant aliqui gemmas, aut figuras, *Gemmae aut sympathiã habeant.* vel characteres illis insculptos, sympathiam habere cum rebus nonnullis inferioribus, vel superioribus, astris nempe, vel aspectibus, atque hac ratione mira interdum, & quæ præter rationem videntur, efficere. Sympathiam istam contingere existimant propter similitudinem, quam habent inferiores figuræ, & characteres naturales, vel artificiales cum superioribus, & cœlestibus. Sed falluntur: quia cœlestia corpora, neque figuræ, neque characteres habent, neque etiam similitudinem aliquam cum figuris, aut characteribus inferioribus, sive illæ naturaliter casu, aut artificio rebus insint. Nam etsi leonis, anguis, ursæ, cancri, piscium, capricorni, aut alterius rei figura, in cœlo ab Astronomis statuatur, non id fit, quod revera ibi huiusmodi animalium aliqua figura, aut similitudo sit: sed tantum quia illis placuit, astris tale nomen docendi causa tribuere. Quod ursæ sidus demonstrat, id enim aliquibus currus nominatur: An autem similitudinem habeat currus cum ursâ iudicent prudentes. Fictitiæ res sunt figuræ cœlestes, & nulla entia realia, ac propterea nihil agere, aut cum rebus inferioribus convenientiam nullam habere possunt. Quia tamen harum opinionum autores inferiores figuræ, seu characteres sympathiam cum corporibus cœlestibus aut earum fictitiis figuris habere, ac ita propter similitudinem, & convenientiam, ut dixi, admirabiles vires ab astris accipere, easque deinde circa obiecta idonea exercere existimant. Explicandum est quidnam sympathia, cui tanquam causæ multi multa tribuunt, sit.

Sympathia, & eius contrarium antipathia, non aliud significant, quam rerum naturalium vires, *Sympathia quid.* pro-

propriasque affectiones cum tali respectu, ut comparando unius perfectionem cum alterius, intelligantur, aut repugnare, aut consentire inter se.

Perfectio rerum duplex, altera essentialis, accidentalis altera. Hæc rursus quadruplex. Una est potentia rei naturalis, altera operatio, tertia modus certus se habendi ex natura rei debitus, ut situs est, quarta effectus qui rei extra ipsum, in supposito distincto debetur. Ut perfectio dividitur ita sympathia, & antipathia rerum. Essentialis ex accidentali tanquam à signo colligitur, nec ad propositum facit, itaque de accidentali tantum agendum.

Sympathia.

Sympathia itaque (ut illam describamus) est consensio rerum secundum accidentia propria, operationes, & effectus, qua sibi mutuo suppetias ferunt ad perfectiones debitas obtinendas. Antipathia vero est repugnantia inter affectiones proprias, operationes, & effectus rerum, talis, qua sibi mutuo impedimento sunt ad debitas perfectiones accidentales consequendas. Sic inter ignem, & aquam est antipathia, inter ignem, & aërem sympathia. Putare autem inter res naturales talem esse sympathiam, ut opportune applicatæ possint effectus supranaturales efficere, aut opinari sidera cum homine, aut figuris ab eo factis sympathiam habere, absurdum est. Quia si vim aliquam in rebus efficiendis obtineant sympathia, aut antipathia ea ad causam aliquam debet revocari; & cum non possit reduci in materiam, aut formam; quippe antipathia, & sympathia rerum non concurrunt ad efficiendas res constituendo, & explendo ipsas sicut partes, nec etiam ad finem, cum finis causa tantum sit intentionalis: Sequitur cum causæ tantum quatuor sint, vim quam antipathia, & sympathia habent in effectione

Antipathia.

ctione rerum, ad efficientem causam pertinere. Sed quia ex definitione sympathiæ, & antipathiæ, colligitur duo contineri nomine utriusque, nimirum perfectiones rerum naturales: deinde respectum quendam secundum quem inter se repugnant, & conveniunt: ratione huius respectus nullam vim agendi participant. Quia relatio, sive realis, sive rationis, quatenus relatio est, agendi vi caret. Quod si sympathia, vel antipathia pro fundamento huius respectus accipiantur, possunt esse conditio necessario requisita, ut res in se mutuo agant. Sed ita non sunt causæ: ac proinde falsum est ex astris posse communicari virtutem gemmis, vel lapidibus ut effectus pariant contra communem naturæ ordinem, & quorum ratio verisimilis nulla à prudentibus dari potest. Cælum, & astra tanquam causæ communes, & universales regunt quidem ista inferiora, ac vires per radios, & calorem rebus immittunt: sed effectus qui inde proveniunt, semper inde proveniunt, nec propter figuram, aut characterem promoventur, aut impediuntur. Qui autem inde proveniunt, facile experientia deprehenduntur, nec contra naturam, aut rationem esse deprehenduntur, etiamsi ratio fortassis intelligi non possit. Sic cæli plaga septentrionalis ferrum Magnete tactum, & in æquilibrio positum ad se respicere cogit semper, etiamsi ratio cur id fiat ignota, aut inventu difficillima sit, facile quidem perspicitur, inter cæli plagam, & Magnetem sympathiam esse, ac propter sympathiam motum fieri, verum causa cur fiat ignoratur.

Hactenus satis tum hoc, tum præcedenti capite me ostendisse arbitror, quinam effectus à gemmis, vel lapidibus fieri possint, & qui non possint. De-

prehenduntur sane omnes illi effectus, qui à materia, forma, vel accidentibus rerum corporearum fieri possunt, etiam à gemmis, vel lapidibus fieri posse, quales sunt calefacere, humectare, siccare, refrigerare, attenuare, incrassare, emollire, indurare, exedere, obstruere, & qui ex illis proveniunt. Ac præterea etiam omnes illi, qui à rebus inanimatis fieri possunt, licet ratio quomodo fiant, ignoretur, præsertim si experientia approbentur. Id est, semper fiant, & nulla alia res præsens sit, in quam causa effectus coniici possit, & deinde contra naturam non sit, effectum à gemma, vel lapide fieri. Nunc singularum gemmarum, & lapidum Historiæ describendæ sunt.

DE

D E

LAPIDIBUS, AC GEMMIS IN SPECIE,

LIBER SECVNDVS.

C A P. I.

De Adamante .

ADAMAS a Græce *ἀδάμας*, Germanice *ein demuth*, *demant*, *diamant*, Gallice *vn diamant*, Italice *uno diamante*, Arabice & Mauritanice *almas*, Indice, ubi invenitur, *Iraa*, & à nonnullis *naifes*

vocatur.

Adamas omnium gemmarum est durissimus, absque colore, aquæ pellucidæ instar diaphanus. Nam si aliquid albedinis, flavedinis, aut nigredinis habeat, vitio id illi est, ac multum valori ipsius propterea decedit.

Proprium Adamanti legitimo, id est, quod tincturam ad se rapiat, sibi que ita applicet, & uniat, ut micantes, nitentesque, ac vividos suos radios procul iaciat. Hæc nulla alteri gemmæ, ita applicari ut micet, ac niteat, veri Adamantis instar potest. Propterea Gemmarii hac nota, verum à spurio, aliisque gemmis distinguere solent. Tinctura autem hæc fit mastice mundato, cui exiguum eboris in atrum polinem exusti adiicitur, ut nigrescat. Mastix deinde calciferi parum, quemadmodum & Adamas debet,

idque ut impositus, ac suprapositus mastici, statim illi unione vera unatur, ac vivos undique radios à se iaciat. Hanc unionem respuunt aliæ omnes gemmæ diaphanæ: impositæ enim huic tincturæ, vel in superficie gemmæ, vel tincturæ terminatur visus: ita ut superficiæ partes nonnullæ cognoscantur, ac visus radii ab obiecto, ut in Adamante non reflectantur, aut si reflectantur per nebulam (quam superficies lapilli promit) id fieri videatur. Has notas dignoscendi verum Adamantem ab alia gemma, ut eludant, & tegant falsarii, ex frumenti grano ferro candenti oleum exprimunt, quod vel fuligine picis, vel eboris usti atro pulvere tingunt, ac Pseudoadamanti substernunt. Deinde lapillum, aut gemmam supra ita accommodant, ut spatium aliquod inter Adamantem, & tincturam aëre vacuum sit. Ita enim diaphanum partim ex lapide, partim ex aëre constans, satisque spatiosum, ne facile visus in tincturæ superficie terminetur, ac visus radii ab atro, & non splendenti tinctura sistantur, & hæreant, efficit. Hoc modo alia gemma veri Adamantis speciem ita reddit, ut sæpe fallantur peritissimi gemmarii. Nonnulli nigri holoserici particulam eodem modo substernunt. Alii speculum ita exacte subiiciunt, ut Pseudoadamas micet, niteat, ac vivat veri instat; neque commode nisi è cisti exemptus, aut lima examinatus, se prodatur, & dignoscatur. Cur vero legitimus Adamas solus tincturam illam recipiat, aliæ gemmæ non, difficile est scire. Existimo mutuum illum, & amicum complexum propter similitudinem aliquam, quam habent in materia, & qualitatibus (hoc est tota utriusque natura) fieri. Natura enim natura gaudet, & similia similibus delectantur, & conservantur. Quæcumque enim similem materiam obtinent facile sese

mutuo

Adamantis fraus.

Cur verus Adamas tincturam recipiat.

mutuo complectuntur, & commiscentur. Ob id aquea aquosis, oleosa oleosis, & mercurialia mercurialibus, & sulphurea sulphuratis (ut chymice loquar) miscentur. Quæ dissimilem habent materiam non coniunguntur; ita aqua cum oleo commisceri non potest, licet humidum sit, quia calidum est, & igneæ naturæ. Gummi ceraforum aquæ misceri, ac in ea dissolvi potest, quod aqueæ sit naturæ. Gummi masticis nequaquam, quia igneæ est naturæ, oleo ob id facile iungitur, à quo etiam dissolvitur, ut omnia alia quæcunque igneæ sunt naturæ, & facile in flammam redigi possunt. Quod itaque mastix, quæ igneæ naturæ est, Adamanti facile iungi possit. Signum est id propter materiæ similitudinem fieri, ac Adamantis materiam igneam, & sulphuream esse, atque ipsius humidum intrinsecum, & primogenium cuius beneficio coagulatus est, plane fuisse oleosum, & igneum, aliarum vero gemmarum aqueum. Hanc meam sententiam b Moynardes approbare videtur: dum refert Adamantem in calidissimis tantum regionibus, (ut sub tropico cancri) reperiri; ubi nempe exhalationes calidæ, siccæ, igneæ, & sulphureæ sunt, ac in illis locis Crystallos nuspiam inveniri: sed tantum in frigidis regionibus, quia frigida, & aquea materia ad sui generationem indigent, qua India caret. Deinde quod calefactus ut Succinum (quod igneum est) fetucas trahat. Non mirum itaque si pinguis, oleosa, & ignea masticis substantia illi absque visus termino adiungi, & applicari, aliis vero gemmis non possit. Qui hac à me data ratione contentus non est, meliorem adferat: interim sciat rerum *ομοιω*, & similitudinem ut plurimum ignotam esse, quemadmodum ferri, & Magnetis. Gemmæ quæ solent Adamantem ementiri, sunt Saphirus, Amethystus

Æmulatio Adamantis aliis gemmis.

orientalis, Topasius, Chrysolitus, ac omnes quæ duritiem habent, perspicuæ sunt, & quibus color auferri potest. Colores enim igne auferri debent. Id solent artifices calce viva, vel chalibis limatura perficere. In illam enim gemmam sepeliunt, ac tigillo impositam igne carbonum obruunt, ut lente calefiat lapis, ac aucto calore evanescat illius color. Id dum perfectum arbitrantur paulatim ignem extinguunt, donec ne tepidus quidem calor amplius appareat. Tum è tigillo gemmam capiunt, quæ si perspicua diaphana, & absque omni colore sit, recte negotium peractum est. Si colorem non omnem amiserit, repetunt opus paulatim ut prius, id enim necessarium est. Nam si velociter incalcesceret gemma, vel calefacta subito frigido aëri committeretur, in rimas fatisceret, vel diffringeretur. Præ cæteris gemmis huic operi imprimis inservit Amethystus orientalis, & Saphirus (nisi quod albicet) ac Topasius orientalis; cæteræ quo duriores eo aptiores. Topasium quia durior Amethysto, aliis præferrem. Vidi 7. Ceratiorum pondere 300. thaleris æstimatum, qui à vero Adamante discerni vix poterat.

- a *Adamas teste Georgio Agricola lib. VI. de Natura Fossilium cap. IX. Ita dictus, quod non possit domari nec ferro, nec igne: sumptum nomen ab α privativa particula, & δαμάζω, quod domo, & supero significat. Duritiei causam, tam in Adamante, quam in reliquis lapidibus, nativam siccitatem Philosophi prodiderunt. Serapio lib. Aggreg. cap. 391. scribit Adamantem esse frigidum, & siccum in quarto gradu, aitque has duas naturas raro aggregari in aliquo lapide. Quæ durities efficit, ut is maximum in rebus humanis, non solum inter gemmas pretium habeat.*

habeat. Huius duritiei quoque rationem egregie tradit Auctor lib. I. huius libri cap. XVI. Illud præcipuum Adamanti, quod eius ramenta etiam sunt pretiosa: nam scrupulus unus sex aureis venditur Coronatis, Cardano lib. VII. de subtilitate id asserente. Noster vero author scrupulum scobis, decem thaleris vendi solere asserit cap. 6. huius libri.

b Auctor hic deceptus est, existimans Nicolai Monardis locum esse, cum sit Garcia ab Horto lib. I. Aromaticum, & simplicium historia cap. 47. ut ibi videre est.

CAP. II.

De Adamantum generibus.

Plinius a sex ponit Adamantum genera. Indicum non in auro, sed quadam CrySTALLI cognitione nascentem, laterumque sexangulo lævore turbinatum in mucronem ad nucis avellanæ interdum magnitudinem. Arabicum ei similem, sed minorem, & in auro nascentem, utrumque narrat incudem, & malleum ita ferre, ut ferrum, incudisque diffiliant, ipsis illæsis. Tertium CENCHRON milii magnitudine. Quartum MACEDONICUM in Philippico auro repertum, cucumis semini parem. Quintum CYPRIUM, vergentem in aëreum colorem, in medicina efficacissimum. Sextum SIDERITIDEM appellat ferrei splendoris, pondere ante cæteros, sed natura dissimilem, quem ut & Cyprium ictibus frangi, alioque Adamante perforari posse, degeneremque esse, ac tantum nominis autoritatem habere asserit. Hæc genera à Plinio tradita hodie ignota sunt, cum tantum unum genus Adamantis habeatur: id videlicet quod tincturam recipit: nisi quis velit ratione loci natalis, colorisue, cum alii al-

120 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
bicent, alii palleſcant, alii nigreſcant, diverſa gene-
ra conſtituere, vel Pſeudoadamantes, ad Adaman-
tum genera referre, qui à loco natali plerumque
Pſeudo-
adamantes. Tales ſunt, Bohemici, Arnhemii,
Anglici, Hungarici, Clabbequii, & qui ſunt alii;
nam paſſim inveniuntur. Inter hos, duas differen-
tias notatu digniſſimas, animadverti. Nonnulli
enim hexagoni, nonnulli globoſi naſcuntur, duritie
multum differentes. Qui enim angulis excreſcunt
Hungari-
ci. molliores, & vix Cryſtallo nobiliores ſunt, ut Hun-
garici. Qui vero globoſi, aut rotundi ſilicum inſtar
proveniunt longe duriores ſunt, ac orientalium
ſplendorem, & nitorem non inepte mentiuntur.
Sed tincturam non recipiunt, ut proinde pro veris
haberi nullo modo poſſint, ac nominis authoritate
indigni videantur. Ad hos Cyprii, & Macedonici
referri debent. Veri ſiquidem in illis regionibus
non reperiuntur. Orientales à locis ubi inveniun-
tur, diſtinguuntur. Alii enim de rupe veteri, alii
de rupe nova nominantur, neque duritie, neque
colore, omnes conveniunt, omnes tamen tin-
cturam recipiunt, quod illis proprium eſt, nulli
aliæ gemmæ conveniens. Quo duriores, eo me-
lioſes, magiſque nitent, niſi perſpicuitati aliquid
deſit.

a *Libro 37. Naturalis hiftoriæ cap. 4. ex Iacobi Da-
lechampii editione (quam continuo in hiſce notis
ſequor) littera b.*

C A P. III.

Loci natales, magnitudo, & quomodo naſcantur.

IN Biſnager orientalis Indiæ provincia duæ, vel
tres rupes ſunt, quæ Adamantes ferunt, qui inter-
dum

dum superant pondus 37. Ceratiorum, sed qui Regi cedunt. In Decan Indiæ provincia alia rupes est, non procul à ditione Imadixa, ac alia in dominio cuiusdam reguli, in qua præstantissimi inveniuntur, sed minores cæteris, qui vulgo de rupe veteri vocantur, & venum portantur in urbem Lispor, regionis Decan, isti Naifes ab indigenis vocantur, & in magno sunt pretio, ac uti nascuntur, ita gestari, arte impoliti, sed natura politi satis, solent. Alia est rupes ad fretum Tanian in Malacca, quæ etiam profert Adamantes, qui de rupe veteri vocantur. Hi exigui quidem, sed laudati, cæterisque ponderosiores sunt. Inveniuntur in Bisnager Adamantes pendentes 140. ceratia, qualem se Monardes vidisse scribit. A fide dignis narrat etiam se audivisse extare unum qui 250. ceratia ponderet, eumque esse exigui ovi gallinacei magnitudine. Grandes in infima rupis, aut fodinæ parte, minores in superiore nascuntur. Exhausta fodinæ superiori parte, post biennium ibidem novi enati, & perfecti (quod mirum est) deprehenduntur. Crytallo nunquam innascuntur ut Plinius existimavit. Prodit Rueus Adamantem unum alium gignere, ac Dominam Heverensem è Luxemburgorum illustri genere oriundam, duos habere hæreditarios Adamantes, qui alios crebro producant, ut eos quicumque stas temporibus intuetur *σύγγενῶν*, id est, congenerem sibi prolem eniti palam iudicet. Id si verum sit, non minimum est naturæ miraculum, ac Adamanti seminarium Adamantinum, & facultatem Adamantificam inesse, accedente aëre, & vapore, seu halitu extrinseco (omni aëri insito) pro materia apta statui debet.

Magnitudo Adamantum.

Adamans alium gignit.

CAP. IV.

Adamantis proprietates, qualitates, & facultates.

ADamas ignis iniurias ita perfert, ut etiamsi per aliquot dies illi immoretur, nullum non solum noxam contrahat, sed potius nitidior, & præstantior inde eximatur. Quinimo ignis ope, certa que aqua mercuriali ex stibio distillata, ita auferri nativæ maculæ, nubes, & colores, qui illum viliores efficiunt, possunt; ut nitidus, purusque inde prodeat, ac valore priorem statum longe superet. Huiusmodi aquam mihi communicavit nobilis, & humanissimus vir Ioannes Macinius Electoris Colonienfis consiliarius, artis spagiricæ peritissimus, amicusque meus ab ineunte ætate singularis, similem facultate aquam etiam invenit, & habet Invictissimus, & Augustus Rom. Imper. Rudolphus secundus Dominus meus clementiss. Vidi enim Adamantem vix 6. millibus emptum, qui ab ipso emendatus 12. vendi potuit. Sed hoc arcanum non cuius innotescere debet.

Ratio emendandi Adamantes.

Malleum non perfert Adamas.

Malleum, & incudem innoxie Adamantem ferre tradit. a Plinius, verum id experiendi falsumprehenditur: cum nullus hoc seculo inventus sit, qui mallei ictu in partes non dissiliat, ac in pollinem redigi possit. Fama etiam est hircino calido sanguine, præsertim si hircus iis herbis, quæ calculos dissolvere perhibentur, nutritus fuerit, Adamantem emollescere, ac in scobem ferreo pistillo comminui: verum absque sanguine id omni Adamanti contingit, ut ante scriptum est. Magneti etiam vires adimere Adamantem quo minus ferrum trahere possit, ut hætenus creditum fuit, falsum multorum experientiaprehenditur; nisi varia Magnetis,

Adamas Magnetis vires non tollit.

tis, & Adamantis genera experientes fefellerint. Nam Adamas, perhibetur vere ut Magnes, septentrionem ostendere, & ferrum ea facultate imbuere. Id si verum, abiget adversam Magnetis faciem, ut in cap. de Magnete postmodum explicabo. Sed vereor ne ferro omni ea facultas insit, & falso Adamanti ascribatur. Plumbum etiam, ut hactenus creditum est, Adamantis aciem non obtundit. Id verum à *b* Monarde de Adamante statuitur, quod si alteri diu affricetur, illi satis firmiter adhæreat, ac si calefiat (ut succinum paleas attrahat, quod si ignum est, ut antea ostensum est, igneæ, sulphureæque esse naturæ.

*Adamas
plagas
ostendit.*

*Plumbum
Adamantis
aciem
non obtundit.
Paleas trahit.*

Scribunt præterea authores Adamantem capiti mulieris, ipsa inscia suppositum, si fidelis sit marito, efficere ut dormiens in ipsius amplexus ruat, sin adultera, eosdem aversetur. Sed experientia, & ratio ista Adamanti non vere tribui, demonstrant. Nam sive cum marito, sive cum alio Venerem exerceat uxor, eundem actum naturalem, & ad generis humani conversationē necessarium exercet. Hunc, ut natura vitiosum non agnoscit, ita nec Adamas, qui si vitium, vel peccatum commissum fuisse cognoscere, vel ostendere deberet; tantum naturali, & ingenita sua facultate id præstare posset. Sed si natura non potest, nec ille poterit. Ignorat autem natura adulterium, quia matrimonium, & pacta mutua coniugum non à natura, sed à lege, hominumque voluntate, quæ adulterium pro vitio, & peccato constituit, proficiscuntur, quam sensu orbatus Adamas scire non potest. Ante Moysen dum naturæ lex sola vigeret, adulteria nulla erant, & tamen vario concubitu vivere licebat. Si ne tunc quidem homines pii, & prudentes vitium deprehendere potuerunt; quomodo iam Adamas absque sensu

*Fidelitatem an
prodat.*

124 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
sensu poterit? Valeant itaque nugæ, & aniles fabu-
læ, quas qui solide refutatas cupit legat caput 25. &
26. de gemmarum facultatibus. libro I.

*An Ada-
mas sit
venenum.*

Adamantis pulveri etiam ascribitur vis deleteri-
a, tam exitiosa, ut nullis remediis extinguere, aut
emendari possit. Huius scobe, Theophrastum Pa-
racelsum chymicum sublatum, ipsius discipuli, & iu-
rati asserunt: fortassis ut ipsius imposturam tegant.
Nam cum ille vitam perennem, vel longævam me-
dicamentis suis promisisset, in flore tamen virili ex-
tinctus est. Aut itaque mentitus fuit se huiusmodi
pharmaca, quæ omnibus morbis mederentur, &
vitam producerent, habere, aut si habuit, ratio dan-
da fuit, cur iuvari decantatis medicamentis, instan-
te morte, non potuerit. Commodior sane fingi non
potuit ea, quæ ab Adamantis pulvere sumitur, quem
aiunt, non quia venenum est, sed quia duritie inte-
stina corrodit, interficere. Verum experientia, &
ratio huic opinioni refragatur. Nam Monardes re-
fert mancipia quædam plurimos Adamantes, ut
furtum tegerent, devorasse, quos postea integros
absque iactura valetudinis, egresserunt, si maiores,
qui acutos angulos habent, intestina non lædunt,
difficilius pulvis, qui excrementis crassioribus ita
involvitur, ut vix intestina attingere possit, lædet.
Pulveris exemplum adfert Monardes; mulierem
videlicet quampiam marito antiqua dysenteria la-
boranti, Adamantis scobem per multos dies pro-
pinasse, absque aliquo detrimento. Sola itaque
materiæ duritie, vel acumine præsertim in pulve-
rem redactus interficere non potest. Si itaque
venenum est, vel manifesta, vel occulta qualitate
esse debet. Manifesta non, quia neque prima, ne-
que secunda qualitas in illo vehemens aliqua de-
prehenditur, cum potius tanquam mortuum, & in
altera-

alterabile corpus omni manifesta qualitate videatur carere. Sed neque occulta qualitate hominem necare poterit, si enim necare debebit, aget in hominis corpus, agere autem nihil qualitate potest, nisi agendo patiatur. Sic arsenicum ut necet, primum à ventriculo humano dissolui, & alterari, deinde ipsi adhærere, ut in ipsum agat, debet. Id enim omnibus venenis commune est, ut ab humano corpore alterentur, ac ab eo earum vis venefica in actum, ut noceant, redigatur. Quæ alterari non possunt, etiam qualitate nocere non possunt, ut aurum, lapides, nuclei ceraforum, ossa & similia, ista enim ut sumpta sunt, ita integra eiciuntur. Adamas autem quia ita solide compactus est, ut alterari ab igne non possit, ab humano corpore multo minus poterit. Nullas itaque à se qualitates, ut noceat, emittit, præsertim cum illæ absque instrumento, & spiritu aliquo non communicentur, qualis ab Adamante, ut separari ne igne quidem, ita nec humani corporis calore potest. Non habet itaque Adamas veneficam qualitatem, neque in pulverem redactus interficere valet, ut falso à Paracelsi discipulis hæcenus iactatum fuit.

Creditur Adamantē contra venena, pestem, fascinationes, incantamenta, insaniam, metus vanos, terrentia interfomnia, incubos, & succubos, dæmonumque nocumenta, & præstigia, præsentaneum esse amuletum, eaque omnia arcere, ac præsentem veneno madere, ac constantiam, victoriam, animique fortitudinem efficere. Proditur etiam iram comprimere, coniugumque amorem fovere, ob quam causam reconciliationis gemma vocatur. Singulares has, multoque plures, per hanc gemmam divinitus exerceri posse facultates, humano generi commodas, non est dubium. In Dei enim potestate

Ad venena, & multa alia.

Reconciliationis gemma.

state est vel bonos, vel malos spiritus certis corporibus addicere, vel alligare, ut aut nocere, aut prodesse homini possint. Boni si præsto sint, illum qui Deo confidit, ac huiusmodi instrumentis, & mediis iuvare posse, & velle firmiter credit, iuvant. Mali vero Deo non confidentem, Deo permittente, offendunt. Si quid itaque metaphysicum huic gemmæ ascribitur, id non à suo temperamento, essentia, vel natura, sed à supremi motoris lege, & ordine promanare putandum est. Huius præscripto Adamas, quem summus Hebræorum pontifex gestabat, dum morte Hebræi propter peccata puniendi essent, colorem aëreum in atrum mutabat. Dum gladio plecti debebant, sanguineus apparebat, ac cum nihil criminis commissum esset, nitebat, & splendebat supra modum. Has facultates nemo gemmæ, ut naturales ascribet, sed spiritibus tantum, quibus huiusmodi facultates exercere à Deo commissum, vel permissum est. Fortassis etiam gemmarum, propter splendorum pulchritudinem, & dignitatem substantia apta est, ut bonorum spirituum statio, aut receptaculum sit: sicut malorum Medicorum, Theologorumque sententia loca fœtida, horrida, solitaria, & humores melancholici, in quibus dum sedem spiritus mali fixerunt: efficiunt, ut obsessus peregrino, sibi que ignoto idioma utatur, futura prædicet, multaque, alia supra naturam faciat. Ut per hos humores mali, cur per gemmas boni agere, & incredibiles facultates exercere Deo sic statuente, & volente non possunt?

*Adamas
Aaronis.*

*Pulchritudo
gemma
quid possit.*

*Spiritus
per gemmas
metaphorice
operantur.*

Dum itaque supernaturale quid à gemmis efficitur, id non gemmarum viribus, sed spiritibus ascribendum est. Hoc modo adulterium Adamas prodere, & hominem interficere, aliaque plura perficere, quorum prius facta est mentio contra omnem

ratio-

rationem posset. Nonnulli arbitrantur supra in medium allatas, admirandasque facultates ab Adamante tum demum depromi, dum illi certi characteres, aut figuræ accommodo conspirante cœli aspectu, insculptæ sunt. Exempli causa victoriam efficere, dum ea hora, qua aspectus, qui victoriam significat, Martis, vel Herculis hydram superantis effigies illi insculpitur. Fateor profecto huiusmodi effectus supra naturam hac ratione interdum Deo permittere produci. Verum, ut supra monui, malorum spirituum beneficio id fit, qui in gemmæ corpusculum vana hominis credulitate, ne dicam ethnica impietate pellecti, sese insinuant, illoque abutuntur; ut naturales gemmæ facultates tegant, obruant, ac ignotas homini reddant, & pro iis suas, falsasque substituunt, atque hac ratione paulatim hominem ad vana, & superstitiosa ducant, tandemque à vero Dei cultu avocent, ad suum trahant, ac in æternum perdant. Qui insculpi ea, quæ bonos spiritus alliciant, vult, martyria Salvatoris, eiusque vitæ actus, qui virtutes exemplo edoceant, insculpi curet, sæpeque pie contempletur. Haud dubie divina affulgente gratia, bonisque spiritibus auxiliantibus, facultates mirabiles (gemmæ, aut sculpturæ nudæ non ascribendas, sed Deo) percipiet.

Adamantis sculpturæ.

Cur gemma interdum supranaturalia operentur.

Quæ gemmis insculpi debeant.

- a *Libro 37. Naturalis historiae cap. 4. littera d.*
- b *Auctor rursus in errore (ut cap. 1. huius libri demonstravi) versatur, cum Garcia ab Horto locus sit.*
- c *Psellus in libello de lapidum virtutibus, quem primus Philippus Iacobus Maussaccus vulgavit, latine vertit, & emendavit, testatur Adamantem febres semitertianas suspensum, aut alligatum restinguere.*

C A P. V.

Dignitas, & valor Adamantis.

Dignitatem Adamantis auget tum a splendor, quo dum radios hinc inde iacit Iridem intrinseco superficierum reflexu imitatur, & refert, tum materia, quæ fere incorruptibilis est. Præcipue autem divina authoritas, quæ Pontificem hac gemma ornari, dum Sancta Sanctorum ingrederetur, voluit. Ponebatur autem supra pectus summi Sacerdotis, ubi ille talarem vestem, & supra talarem humeralem induisset.

A Regibus olim tantum expetitus fuit, nunc à quovis fere petitur, & gestatur. Nihil tamen propterea illius discessit pretio, cum longe pluris, quam ante aliquot annos veneat, ac Indies licet in copia haberi possit, ipsius pretium crescat. Hoc enim tempore Adamas perpolitus, & absque omni vitio, si granum piperis ponderet, decem florenis, aut quinque ducatis venditur. Interdum maiori, interdum minori pretio, prout multi ad mercatum portantur. Solent ad pondus vendi dum iustam crassitiem habent, & sine macula sunt, ac perfectam à sculptore formam habent. Hoc est dum in superiore superficie tabulam quadratam, altera parte longiorem habent, ac duas laterales tabulas superiori æqualem: deinde tres inferiores etiam superiori æqualem, ac laterales ita pendentes, ut anguli recti hypotenusam constituent.

Plerunque qui minus quatuor ceratiis pendent, sæpe variant pretium; qui plus, id quod à me hic statuetur, semper servant, usque ad 10. ceratia. Inde singuli sequentes præcedentes, ut ceratio superant, ita etiam hoc numero videlicet 1010. Nam 11.

Cera-

Ceratiorem Adamas valet 9590, ergo 12. Ceratiorem, valet priori numero addendo 1010, 10600. & sic deinceps, in infinitum valor augeri potest. Nunquam tamen maiorem illo qui pendeat 187 $\frac{1}{2}$. Ceratia, cuius mentionem facit *b* Monardes, inventum fuisse puto.

Ut autem proportio pretii statuatur, & inveniantur. Primo unius Adamantis perfecti, omnibusque modis absoluti, si granum ponderet pretium statuendum est, & sit exempli causa 10. vel thalerorum, vel florenorum, vel coronatorum, prout quis velit. Nam variat pretium, ut dixi, si variaverit, poterit valor numeri manens, etiam mutari. Nam ex 10. thaleris potest quis 10. florenos, ducatos, philippicos, aut coronatos efficere, ut tabula omni pretio inserviat. Si quis vero velit pretium illius Adamantis habere qui 2. grana pendet; quadret numerum, hoc est, in se ducat, nempe bis duo sunt 4. Hunc quotientem ducat in pretium unius grani, nempe 10. habebit in quotiente 40. sic est valor 2. granorum, superet itaque 30. unitatibus unius grani valorem, quam differentiam voco. Iam ut trium granorum valor habeatur. Differentia præcedens augenda denario ut sit 40. illaque addenda valori 2. granorum, qui erat 40. & ita constituetur numerus 80. valor trium granorum. Huic differentiæ quæ est 40. iterum adde 10. & constitues 50. differentiam, & numerum, qui additus 3. granorum valori nempe 8. constituet 130. valorem 4. granorum, id est, unius ceratii. Atque hoc modo augendo postremam differentiam numero denario constitues sequentem, quæ addita postremo valori etiam sequentem indicabit, ut in tabula licet videre. Nam singulæ differentiæ usque ad quadragesimum granum, vel 10. ceratia, hoc modo, ut in tabula apparet, progrediuntur.

*Regula
pretii in-
veniendi.*

130 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 tur. Inter 10. & 11. ceratium differentia est mille
 tantum, ne nimis excrescat pretium. Deinde non
 per grana proceditur amplius, quia negliguntur.
 Nam si 10. ceratia Adamas pendet, vel 10. & 3. gra-
 na, perinde habetur. Vix enim mercatores huius-
 modi excessum æstimant. Ceratiorum differentiæ
 etiam progrediuntur per denarium numerum, ut
 granorum: quæ optime tabella ostendit. Verum
 si quis paulo curiosior granorum valorem scire vel-
 let, nempe 10. ceratiorum, & trium granorum. Di-
 vidat differentiam 1000. quæ est inter 10. & 11. ce-
 ratia, in quatuor partes ac tres addat 10. ceratiorum
 valori nempe 750. Hac tamen cautione, ut adhuc
 tres unitates addantur, quia tertium granum est. Si
 2. grana 10. ceratiis addendæ essent duæ partes, nem-
 pe 500. adderentur. Si vero unum granum, tum
 tres unitates ab una parte 250. auferendæ essent, id-
 que ut differentiæ crescant, ita differentiæ hæ erunt
 247.500.753. ut itaque 10. ceratiorum, ac trium gra-
 norum valor habeatur adde numero 8590. qui con-
 stituit 10. ceratiorum pretium 753. & habebis 9343.
 Hoc modo cum reliquis agendum. Simili ratione si
 quis pretium 10. granorum cum dimidio scire velit,
 sumat differentiã quæ est inter 10. & 11. grana nempe
 120. Hanc dividat in duas partes, nempe 60. ab una
 abstrahat 4. unitates, ut differentia minor sit, quo-
 tiens ergo sit 56. quem addet valori 10. granorum
 640. & fiet 696. pretium quæsitum, ita cum cæte-
 ris agendum.

Tabula sequēs habet columnas quatuor. In prima, & secunda columna ponitur pondus Adamantū : in tertia, pretium, & in quarta, differentia. Prima columna ceratia habet, unum ceratiū pendet 4. grana.

Ceratia	Grana	Pretium	Differentia	Ceratia	Grana	Pretium	Differentia
	$\frac{1}{2}$	$2\frac{1}{2}$			9	530	110
	1	10			10	640	120
	$\frac{1}{2}$	23	30	3	11	760	130
	2	40			12	890	140
	$\frac{1}{2}$	58	40		13	1030	150
	3	80			14	1180	160
	$\frac{1}{2}$	103	50	4	15	1340	170
1	4	130	60		16	1510	180
	5	190	70		17	1690	190
	6	260	80		18	1880	200
	7	340	90	5	19	2080	210
2	8	430	100		20	2290	220
					21	2510	230
					22	2740	240

Ceratia	Grana	Pretium	Diferentia	Ceratia	Pretium	Diferentia	Ceratia	Pretium	Diferentia
6	23	2920	250	36	37840	1260	87	114850	1770
	24	3230	260	37	39100	1270	88	116610	1780
	25	3490	270	38	40370	1280	89	118490	1790
	26	3760	280	39	41650	1290	90	120190	1810
	27	4040	290	40	42940	1300	91	121990	1820
7	28	4330	300	41	44240	1310	92	123800	1830
	29	4630	310	42	45550	1320	93	125620	1840
	30	4940	320	43	46870	1330	94	127450	1850
	31	5260	330	44	48200	1340	95	129290	1860
	32	5590	340	45	49540	1350	96	131140	1870
8	33	5930	350	46	50890	1360	97	133000	1880
	34	6280	360	47	52250	1370	98	134870	1890
	35	6640	370	48	53620	1380	99	136750	
	36	7010	380	49	55000	1390	100	138640	
9	37	7390	390	50	56390	1400	110	158090	
	38	7780	400	51	57790	1410	120	178540	
	39	8180	410	52	59200	1420	130	199990	
	40	8590		53	60620	1430	140	222440	
10		9590	1000	54	62050	1440	150	237300	
11		10500	1010	55	63490	1450	160	276340	
12		11620	1020	56	64940	1460	170	305790	
13		12650	1030	57	66400	1470	180	322240	
14		13690	1040	58	67870	1480	190	349690	
15		14740	1050	59	69350	1490	200	378140	
16		15800	1060	60	70840	1500			
17		16870	1070	61	72340	1510			
18		17950	1080	62	73850	1520			
19		19040	1090	63	75370	1530			
20		20140	1100	64	76900	1540			
21		21250	1110	65	78440	1550			
22		22370	1120	66	79990	1560			
23		23500	1130	67	81550	1570			
24		24640	1140	68	83120	1580			
25		25790	1150	69	84700	1590			
26		26910	1160	70	86290	1600			
27		28120	1170	71	87890	1610			
28		29300	1180	72	89590	1620			
29		30490	1190	73	91120	1630			
30		31690	1200	74	92750	1640			
31		32900	1210	75	94390	1650			
32		34120	1220	76	96040	1660			
33		35350	1230	77	97700	1670			
34		36590	1240	78	99370	1680			
35			1250	79	101050	1690			
				80	102740	1700			
				81	104440	1710			
				82	106150	1720			
				83	107870	1730			
				84	109600	1740			
				85	111340	1750			
				86	112090	1760			

Verum si quis absque tabella memoriter pretium aliquot ceratiorum, exempli gratia, decem velit scire ; redigat ceratia in grana : deinde, quia quatuor grana ceratium faciunt, multiplicet numerum 10. per 4. erunt 40. grana. Postmodum numeret quotus sit ille numerus à primo grano, & inueniet esse trigessimum nonum, hoc est unitate minorem proposito. Nam primus non computatur, idque necessarium, & perpetuum est. Auferat itaque à proposito numero 40. unitatem, ut maneant 39. Hunc multiplicet per 10. quia singulæ differentiæ augentur per denarium, & quotiens erit 390. Huic addantur 30. quæ est prima differentia, & quotiens erit 420. differentia videlicet, quæ sequitur proxime quæsitum numerum, auferatur ab ea 10. & exurget differentia, quæ præcedit quæsitum numerum, nempe 410. Ut vero à primo differentiarum numero 30. usque ad 410. habeatur omnium summa: secundum regulam progressionis addenda simul 30. & 410. & emergent 440. quæ medientur, sintque 220. ac postea multiplicentur cum 39. tot enim sunt numeri, qui per 10. augentur, & quotiens erit 8580. Huic addatur unius grani pretium, nempe 10. & ita 40. granorum pretium erit 8590. Hæc regula seruit ad decem ceratia, vel ad 40. grana, ulterius non, quia alia in differentiis proportio seruetur, & non amplius per grana, sed per ceratia fit progressus: deinde differentiæ etiam tantum denario numero augentur, ac prima differentia statuitur mille. Si itaque, exempli causa, quærat pretium 22. ceratiorum, quia duodecimus hic numerus est à decem ceratiis, computatione facta, & singula pretia per decem adiecto millenario augentur, multiplicanda 12. per 10. fiunt 120. huic addenda 1000. fiunt 1120. Hæc est differentia, sequens nu-

*Absque
tabella
pretium
venari.*

134 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 merum quæsitum, ab hac aufer 10. fiunt 1110. huic
 adde 1000. fient 2110. media fient 1055. cum hoc
 numero multiplica 12. quotiens erit 12660, huic ad-
 dendum 10. ceratiorum pretium 8590. & emergit
 21250. pretium 22. ceratiorum. Regula eadem est
 quæ superior, nisi quod primus numerus alius sit.
 Si vero iste modus computandi difficilis videtur,
 dabo alium usque ad decem ceratia. Redigatur ita-
 que ceratiorum numerus in grana. Exempli causa,
 quæro pretium quatuor ceratiorum, fiant inde 16.
 grana, & ducantur illa in se, fient 256. Hunc nu-
 merum duc in pretium unius grani, nempe 10.
 fiunt 2560. Qui numerus secundum Linscotium
 est valor Adamantis; sed fallitur is vehementer,
 quia hac ratione nimis augetur valor Adamantis.
 Hoc enim modo 20. Ceratiorum hoc est 80. grano-
 rum valeret 64000. Quamobrem ne ita excrescat
 pretium, à trium granorum pretio auferenda de-
 cem, à 4. granorum 30. & à 5. granorum 60. & sic
 deinceps, semper augendo differentiam numero
 denario usque ad 41. granum, circa quod muta-
 tio fit.

Quia itaque à tertio grano progressio fit, adden-
 do priori numero decem. Summa colligenda per
 regulam progressionis, collectaque à summa puta-
 ti valoris auferenda. Verum quia 16. granorum va-
 lorem quæro, auferam ab eo numero 2. erunt 14.
 tot enim progressionis tantum sunt numeri, quia à
 tertii grani valore decem abstrahuntur, qui primus
 progressionis numerus est. Unum enim granum
 10. valet. duo grana 40. Sed tria grana 90. deimptis
 10. id est. 80. Ut itaque postremum numerum pro-
 gressionis habeam, multiplico illum per numerum
 excessus quo fit progressio, videlicet 10, & habebō
 140. huic numero addendus primus, nempe 10. ut
 regula

*Alius mo-
 dus com-
 putandi.*

regula progressionis docet, & habebis 150. Huius medium multiplicabo cum 14. vel quod perinde est medietatem 14. nempe 7. cum 150. & quotiens erit 1050. qui numerus est summa omnium qui additione 10. aucti fuerunt ad 14. usque numerum. Hic abstrahitur à putativo pretio 2560. & remanent 1510. verum 16. granorum pretium. Breviter ita tradi potest regula. Exempli causa, si quæras 16. granorum pretium duc in se, habes 256. Hunc quotientem duc in 10. unius grani valorem habebis 2560. iterum abstrahere à 16. duo, habebis 14. hunc duc in differentiam progressionis 10. habebis 140. huic adde primum progressionis numerum. nempe 10. & habebis 150. huius medium duc in 14. & habebis 1050. hunc abstrahere à putativo pretio 2580. & habebis 1510. pretium quæsitum.

*Regula
pretii com-
pendiosa.*

Tabella præcedentē regulam ostendens

Grana	pretium putativum	numeri auferendi	verum pretium
-------	----------------------	---------------------	------------------

1	10		10
2	40	numerus progressionis	40
3	90	10	80
4	160	20	130
5	250	30	190
6	360	40	260
7	490	50	340
8	640	60	430
9	810	70	530
10	1000	80	640
11	1210	90	760
12	1440	100	890

Potest hæc tabella ad libitum extendi, augendo numerum progressionis denario; sed frustra, quia in præcedenti tabula pretium verum, quod ab hoc

136 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
non differt expressum est, ut inspicienti perspicuum est.

Hactenus pretium perfecti Adamantis, id est, qui omni vitio caret, ac legitimam corporis habet constitutionem traditum, & præscriptum est. Qui vitium habet, his regulis æstimari non debet. Nam si aliquo colore, vel exiguo tinctus sit, mox illi tertia statuti in tabella pretii pars auferri debet. Si nubecula aliqua, fissura, granum, aut pilus adsit, pro quantitate illorum, vitiique magnitudine, vel media pars, vel duæ, tertiæ, vel etiam plus auferendum est. Si non satis crassus fuerit etiam si purus, etiam aliquid ipsius pretio detrahitur. Forma enim legitima ut commodius radiet requiritur. Nec hic certa regula statui ulla potest. Examinatori enim prudenti æstimatio relinquenda est. Hoc tamen notandum quod Adamantes non crassi, & superius latius qui videntur, plus ponderis habere, quam revera illis sit, pluris paulo, quam pendent, æstimentur. Sed minoris, quam appareant. Qui magnam tabulam habent, & latera angusta dimidium tantum pondus habent.

*Pretium
Adamantis
imper-
fecti.*

a *Quod calor Corrumpat splendorem, colorem, & vires Adamantum, testis est VVolfangus Gabelchoverus in annotationibus cap. xv. Andrea Baccij de Gemmis, & Lapidibus, cuius hæc sunt verba. Notandum hoc loco est, Adamantem à calore corrumpi, & vires suas, & colorem amittere. Ideo qui ipsos præservare volunt, cum vesperi eunt dormitum, sibi annulum extrahunt, & in cyathum aquæ frigida ponunt, vel illum supra Marmor, aut in alio loco frigido collocant.*

b *Auctor non maiorem Adamantem inuentum fuisse putat, quam cuius meminit Nicolaus Monardes,*

at

at non est locus Monardis, sed Garcia ab Horto, ut capitibus precedentibus docuimus. Cl. V. Carolus Clusius maiorem Adamantem in Belgio inspectum haud putat, quam quem Philippus Hispaniarum Rex, Ducturus Elizabetham Henrici II. Galliarum Regis maiorem natu filiam, emit de Carolo Affetati Antverpia, Anno 1559. octogies millenis Coronatis: pendebat autem ceratos septem, & quadraginta cum semisse, hoc est, 190. grana.

CAP. VI.

Ufus Adamantis.

NON solum Adamas ornatui inservit, sed in scobem malleo redactus ad alias gemmas duriores sculpendas, & cælandas utilis est. Absque ipsius enim ope, nec ille commode, nec ipsemet ullo modo cælari, aut sculpi, ut dignitatem, & pulchritudinem adipiscatur, potest. Cum ipse à nullo pati possit, ac omnes alias gemmas, imo omnes res creatas duritie superet. Solet autem in hunc usum oleo misceri, cuius guttula, vel gemmis ipsis, vel ferro acuto, quod gemmam, aut Adamantem excavare debet, instillatur. Deinde ferrum à rota circulariter, & celerrime motum gemmæ adhibetur: ita multis rotationibus, & continuo affricu pulveris, tandem excavatur gemma. Verum Adamas multos dies resistit antequam effatu dignum quid ab ipso ablatum appareat. Paulatim tamen cedere sibi ipsi, ut lapis à guttis aquæ stillatitiis excavatur, cogitur: testante versiculo

Gutta cavat lapidem, non vi, sed sæpe cadendo.

Si quis miretur cur pulvis in Adamantem, cum illo durior non sit, agere possit, ac agens fortior pa-

138 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tiente esse debeat ; mirari desinet , si particulam,
quæ excavatur eandem, pulverem qui excavat , non
eundem semper esse animadvertat. Nam propte-
rea in pulverem redigitur , ut singula pulveris cor-
puscula suum officium faciant , locumque excavan-
dum terant. Deinde cum pulveris vis evanescit,
iterum recentior , & non hebetatus adhibetur. So-
let enim pulvis in usum admissus duritiem amitte-
re. Quod similiter Smir. lapidi, quo molliores gem-
mæ expoliuntur, & cælantur, contingit. Scrupulus
unius scobis solet decem thaleris vendi.

*Ad arma
penetran-
da.*

Adamantis cuspis si telo , aut sagittæ imponatur
omnia arma facillime penetrat. Novi medicum fa-
miliarem, qui iactabat se singulari artificio , cuspidi
acus imponere facile posse. Adamantem , ac ungui-
bus quemvis Adamantem, absque alio instrumen-
to, vel materia, quam quæ à corpore humano su-
mitur , posse in squammas Specularis lapidis instar
dividere.

*Adaman-
tem fran-
gere.*

*Ad sym-
bola.*

*Quid desi-
gnet Ada-
mas.*

Ufus etiam Adamantis est in symbolis, vel em-
blemat. In his enim illius figura innocentiam,
constantiam, fortitudinem , aliasque virtutes desi-
gnat. Adamantis figura usi sunt Cosmus Medices
Magnus Hetruriæ dux , Borfus dux Modenæ, Re-
gii, & Ferrariæ, primus Marchio Estensis, ac comes
Rovigii. Fridericus Gonzaga dux Mantuæ primus
Marchio Montis Ferrati. Laurentius Medices Ur-
bini dux , Alphonfus Carretus Marchio Savonæ.
Antonius Carraciolus, aliique complures ut videre
in tertio tomo symbolorum à me Pragæ edito-
rum, licet.

CAP. VII.

Quo pacto Adamas sculpatur.

ADamas varia figura scinditur, cæteris præstantior habetur quadrata, hoc est dum superficies in quadratam tabulam redigitur. Dum autem in talem formam Adamas aptatur, id observari debet, ut duæ tabulæ laterales unam superiorem faciant, ac laterales hypotenusam anguli recti constituent. Deinde ut una pars superioris tabulæ, longior sit alteri necesse est, ita enim perfectissima illius forma est. Cui si accedat substantiæ puritas, ita ut nullus color in eo appareat, plerunque 50. ducatorum pretio, si ceratium ponderet æstimatur. In pretii tabella unius ceratii valor indicatur numero 130. eo numero floreni, vel thaleri, vel semisulares aurei intelligi possunt, prout nempe pretium intenditur, vel minuitur à mercatoribus. Solent etiam Adamantes in pyramidis formam, ex quadrangulo emergentem, a sculpi, sed huiusmodi figura licet cæteris aliis prævaleat, dignitate tamen, & valore figuræ tabulatæ cedit. Aliæ figuræ plerunque propter lapidis nondum sculpti formam ita eliguntur ut quam minimum ipsius corpori decedat.

a *Vtuntur autem hodie Adamantum, gemmarumque sculptores, hoc glutine, cui gemmas ut poliantur inserere solent. ℞ Resinæ libram semiss. cere flavæ, mastichis ana unciam semiss. hisce liquesactis admiscebis imbricis, aut tegule frictæ pulverem per setaceum traiectæ, & lotæ ad sufficientem duritiem, & quantitatem. Experimentum autem consistentiæ capies si aliquid lapidi madefacto instillabis. Attendendum autem est sudo, & sicco cælo, tantum pulveri-*

140 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
pulverizati Imbricis, seu tegula non addendum,
quantum udo, & humido. Huius, sed non tali modo
preparati glutinis meminit auctor fol. 82. Hoc uni-
cum, (quoniam Adamantis mentionem fecimus)
addendum putavimus, quod Aurifabri ut Adaman-
tem non inficiant, sublatumque tuto palea appli-
cent, soleant uti hoc glutine. Frustum eboris chrysi-
bulo induunt, alioque chrysbulo superimposito, quod
tamen eiusdem profunditatis non est, rimam argil-
la, sale bene subacta oblinunt, ne aer intret, igneque
rustum in materiam nigram vertunt, cera liquefacta
ad sufficientem quantitatem eboris pulverizati ad-
miscent, eaque materia stilum, ligneumve bacillum
inungunt, quo & levia quaeque tollunt. Huius fer-
me formam tradit Auctor folio 115. sed tantum uti-
tur pro colore Adamantibus substernendo.

C A P. VIII.

De Carbunculo.

Magna fama est Carbunculi. Is vulgo putatur
in tenebris carbonis instar lucere; fortassis
quia Pyropus, seu Anthrax appellatus à veteribus
fuit. Verum haec nemo unquam vere asse-
re ausus fuit, se gemmam noctu lucentem vidisse.
Garcias ab horto proregis Indiae medicus refert se
allocutum fuisse, qui se vidisse affirmarent. Sed iis
fidem non habuit. a Ludovicus Vartomannus re-
gem Pegæ tantæ magnitudinis, & splendoris habe-
re scribit, ut qui regem in tenebris conspicius fue-
rit, cum splendere quasi à Sole illustretur existimet,
sed nec ille vidit. Si itaque gemmam noctu lu-
centem natura producat, ea vere Carbunculus fuerit,
atque hoc modo ab aliis gemmis distinguetur, om-
nesque alias dignitate superabit. Multi autem
gem-

gemmas in tenebris lucentes , à natura gigni non posse; verum falluntur. Nam ut lignis putridis, nicedulis, halecumque squammis, & animalium oculis, natura lucem dare potest; non video cur gemmis idònea suppeditata materia (in tanta rerum creatarum abundantia) tribuere non possit. An itaque habeatur, aut non, incertum adhuc est. Doctissimorum tamen virorum omnium sententia huiusmodi gemmæ non inveniuntur. Hinc fit quod rubentes, & transparentes gemmæ omnes; ab iis Carbunculi, Anthraces, Pyropi, & Carbonès nuncupentur. Quia videlicet carbonis instar lucent, ac ignis instar flammeos hinc inde radios iaciunt.

*Gemmas
posse noctis
lucere.
Incertum
an habeatur.*

a *Addendum hic etiam puro illud, quod Ælianus lib. 8. de historia animalium refert, nempe ciconiam ob crus fractum, & ab Heraclea muliere curatam, Carbunculum (veram Æthiopum Amethistum) qui nocturnas tenebras instar lampadis illustrat, prætervolantem, gratitudinis ergo in sinum illius mulieris deiecisse.*

C A P. IX.

Carbunculorum genera.

Carbunculorum apud Plinium genera varia sunt. Imo sexus discrimen facit. Acriores masculos, languidiores fæmellas arbitratur. Inter cætera genera recenset Amethistizontas, quorum extremus igniculus in Amethisti violam exit; Sirtitas pinnato fulgore radiantes. Lythizontas, Charcedonios, nigriores aspectu, sed qui igne, vel Sole, & inclinatione acrius, quam cæteri excitantur, ac umbrante tecto purpurei videntur, & sub cælo flammeos contra radios Solis scintillant, atque stellas

*Amethi-
stizontas.*

intus

142 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
intus habent ardentes, si masculi sint. Nam fæmi-
næ universum fulgorem extra se fundunt. Æthio-
picos pingues, lucemque non emittentes, sed con-
voluto igne flagrantes. Alabandicos cæteris nigrio-
res, sed scabros: Troëzenios intervenientibus ma-
culis albis, ac Corinthios colore pallidos. Inter Car-
bunculorum genera etiam *a* à Plinio recensentur:
Anthracitis, Sandastros, *b* Lychnitis, ac Ionis. An-
thracitis præincta candida vena in ignem iactata,
velut intermorta extinguitur, contra aquis perfu-
sa exardescit. Sandastros duplex Indicus, vel Arabi-
cus, eius commendatio summa, cum in translucido
stellantes intus fulgent aureæ guttæ, semper in cor-
pore, nunquam in cute, fere & stellas Hyadas, &
numero, & positione imitantes, unde in religione
habitus, & in cæremoniis apud Chaldeos. Indici
hebetare visus dicuntur. Blandior fæmellis flamma
alliciens magis, quam accendens. Arabici fumidi
Chrysolito similes dicuntur, negant aliqui Sanda-
stros poliri propter teneritatem, Lychnitis circa
Orthosiã in Caria, sed probatissima in Indis, quam
quidam remissiozem Carbunculum vocant, habe-
tur. Ionis Lychniti similis duplex; quædam radiat
purpura, altera cocco. Calefactæ digitorum attri-
tu paleas ad se trahunt. Nascuntur apud Nasamo-
nas in montibus. Potoria vasa ex hoc lapide, & è
Lychnite factitata traduntur. Omnia hæc genera
scalpturæ contumaciter resistunt, partemque ceræ
in signo tenent. Hæc sunt genera à Plin. ita confu-
se tradita, ut non internoscantur; non dubium ta-
men est, quin Rubinos, Granatos, Almandinos,
Hyacinthos nostros, aliasque rubentes gemmas
omnes hic descripsit, & Carbunculi nomine ap-
pellarit. Ne itaque confuse historia illorum trada-
tur. Carbunculi hoc est rubentis, & diaphanæ gem-
mæ

mæ genera sunt Rubini, Granati, Almandini, & Hyacinthi rubri: nam tales inveniuntur. Horum historiam ordine describam.

- a Libro 37. *Naturalis historiae* cap. 7. littera 1. *Anthracitin* hanc *Hematitis* genus facit *Georgius Agricola* lib. v. de *Natura Fossilium* cap. v.
- b *Lychnitis lapidis* meminit *Philippus Iacobus Maussac* libello de *fluvio Plutarcho* adscripto fol. 2. in descriptione *fluvii Hydaspis*, pluribusque in notis suis ad eundem libellum (edidit autem eum *Tolosæ* 1615. in 80.) fol. 213. Idem vero *Psellus* de *lapidum virtutibus* supra cap. 4. huius libri citatus, testatur *Lychnitem* collo suspensum, *oculorum fluxiones* sistere, *appositum fronti* *linea lacinia involutum*.

CAP. X.

De Rubinis.

Rubinus est gemma diaphana, rutilans, rubensque exigua portiuncula cærulei coloris, ac limam respuens. Rubedo ipsius non est puri minii, vel cinnabaris, sed sanguinis potius, cocci, laccæ Indicæ, aut kermesini. Quo tamen minus cærulei, modo aliquid in extremo igniculo appareat, eo nobilior est. Si ex flavedine rubeat gemma, non ad Rubini, sed Granati, vel Hyacinthi species referenda est, hac enim nota ab iis distinguitur.

CAP. XI.

Genera Rubinorum.

Rubinorum quatuor sunt genera. Verus, & simpliciter appellatus Rubinus, Rubacellus, Ballacius, & Spinellus. Inter hos aliqui albicant, &

144 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vix rubedinem habent, albi Rubini nuncupati, alii
cerasi maturi instar rubent, aliqui mixtos habent
colores, aut media parte rubent, media candicant,
alii media parte Saphiri, media Rubini sunt, Qui
albi sunt duritie à cæteris gemmis distinguuntur.

C A P. X I I.

De vero Rubino.

*Carbun-
culus est
magnus
Rubinus.*

Rubinus verus, ut dixi, cocci, & lacca Indica
colorem refert, vitrumque eodem colore ad-
mixto lini oleo tinctum, apprime veri Rubini co-
lorem ostendit. Habet coccus, vel lacca Indica non-
nihil coloris cinnabaris, Verum parum cærulei in
extremo igniculo subesse videtur. Si enim nimis
multum cærulei appareret, Balassium referret. Hic
verus Rubinus si magnus fuerit, & 20. Cerationum
pondus excedat Carbunculi celebrati nomine di-
gnus est, atque is censeri debet, qui tanto in pretio
apud veteres fuit, ac cui inter tenebras lucendi fa-
cultas falso data fuit.

Rubinus ab Indis vocatur *Tokes*, vel *mamca*, à
Persis & Arabibus *Iacut*.

C A P. X I I I.

Loci natales magnitudo, & quomodo nascatur Rubinus.

Nobiliores Rubini in insula Zeilan nascuntur.
Alii & minores in Coria, Calecut, Cambaia, &
Bisnager. Optimi in flumine Pegu, quos incolæ
ore, & lingua explorant. Nam frigidiores, & du-
riores meliores arbitrantur. Illorum colorem igne,
in quo coquunt augere dicuntur. Nasci solent in
quadam lapidea matrice rosei coloris, quam aliqui
si per-

si perspicua fuerit Balassium Rubinum vocant. Nam si transparent, gemmæque instar non sit, ab omnibus mater, aut matrix Rubinorum appellatur: propterea quod (ut infans in utero materno sanguine nutritur) in hac Rubinus formetur, alatur, ac excreseat. Primum candicat, deinde paulatim maturescens ruborem contrahit. Hinc fit quod albi, & albicantes qui nondum maturi sunt, repèriantur. *a* Nascitur plerunque in eadem fodina ubi Saphiri reperiuntur. Si alimentum varium fuerit, & non omnino Rubino idoneum; mixti coloris inveniuntur, nempe partim albicantes, partim rubentes, aut media parte Rubini, media Saphiri, quos Indi *Nilacandi* quasi Saphiro Rubinos appellât.

*Balassium
mater Ru-
bini.*

Veri Rubini satis magni reperiuntur. Rudolphus Secundus Imperator Augustus, & invictissimus, ac Dominus meus clementissimus, Rubinum habet qui parvi ovi gallinacei magnitudinem æquat, ac ceratia pendet.

*Cæsaris
Rubinus.*

Is, à sorore sua Galliarum regis vidua, ad ipsum hæreditario iure pervenit. Illo maiorem in Europa inveniri non puto. Si quæ gemma pro vero Carbunculo unquam habita fuit, illa haberi debet. Intellexi olim 60. ducatorum millibus emptam fuisse. Verum si quod rarum, & pulchrum est, magno æstimari debet, ille aut inæstimabilis prorsus, aut longe pluris æstimandus est. Cleopatrx Margarita 234375. ducatis æstimata fuit. Ut illa omnes sui generis pulchritudine, & magnitudine superavit, ita & hic Carbunculus. Nec propterea, quod non pluris veniit, existimandum iusto pretio fuisse venditum. Quia mercatores tanti pretii gemmas servare non possunt. Nam si otiosas pecunias, aut divitias steriles habere, aut ære alieno gravati, bonis cedere nolint, divendere coguntur.

a *Author hac sequentia habet ex Garcia ab Horto lib. I.
Aromatum & simplicium historia cap. 49.*

C. A. P. XIV.

Rubini proprietates, qualitates, & facultates.

*Ad vene-
na.*

TRadunt authores Carbunculum, seu verum Rubinum gestatum, vel ebibitum venenis vehementer resistere, ac à peste præservare, tristitiam arcerè, libidinem coërcere, malas cogitationes, & terrentia somnia avertere, animum exhilarare, corpus incolume conservare, ac si homini infortunia instent, eà mutatione coloris in obscuriorem significare, iisque præteritis iterum pristinum colorem recuperare. Interim tamen somnum minuere, ac sanguinem nonnihil exagitare, ut gestantes facile excandescant.

a *VVolfangi Gabelchoveri insignem de se ipso historiam notatu dignam, hic annectere placuit. Cuius verba in comm. cap. 6. Andreae Baccii de gemmis, & lapidibus, hæc sunt. Notatu vero dignum est, Rubinum verum orientale, coloris crebra mutatione, & obscuritate, homini ipsum gestanti, certum aliquod infortunium, & calamitatem non diu abfuturam denunciare, & pro maiori, vel minori infortunio, ad maiorem, vel minorem nigredinem, & opacitatem declinare. Id quod tum à viris Clarissimis frequenter audiivi; tum quoque prob dolor ipse expertus fui. Cum enim 5. Decembris Anni 1600. post Christum natum, cum dilectissima coniuge, Catharina Adelmannia piæ memoriæ, Stutgardia Calvvam proficiscerer, observavi in itinere manifestissime, Rubinum pulcherrimum, quem annulo aureo inclusum ab eadem dono acceptum, in manu gere-*

gerebam, semel atque iterum splendidissimum colorem fere prorsus amisisse, & pro splendore obscuritatem, & luce tenebras acquisivisse: quæ nigredo, & obscuritas non solum per unum, vel alterum diem, sed aliquot perduravit, adeo ut vehementer perterritus, anulum ex digito removerim, & in cistam recondiderim. Vnde non raro coniugem admonui instare vel mihi, vel illi insigne periculum, quod ex Rubini mutatione, & varietate collegeram. Neque sane animus meus me fefellit, ut quæ intra paucos dies lethali morbo correpta fuerit, qui ipsam ad mortem usque comitatus est. Post mortem vero pristinus splendor sua sponte denuo redijt.

CAP. XV.

Dignitas, & valor Rubini, seu Carbunculi.

Rubini dignitas dum 10. ceratiorum pondus excedit maxima est, propter gratissimum quo oculos pascit colorem. Proinde Adamantum pretio omnino æstimari potest, nec autem 10. ceratiis ulterius alia, quam priori tabula, qua Adamantum pretia statuuntur opus est. Scribit a Garfias ab horto 34. ceratiorum Rubinum à regulo in Decan 32. libris auri emptum, aureis Lusitanis 20000. æstimatum fuisse, quod pretium proxime illi, quod tabella ostendit, accedit. Minorum Rubinorum pretium certum vix statui potest. Hodie tamen gemmarii pretium illius ab Adamante cui associari potest Rubinus, accipiunt. Ut si videatur ex magnitudine habere 4. ceratia, valore Adamantis (modo perfectus sit, & colore absoluto) qui quatuor ceratia pendet æstimetur. Eodem modo æstimantur, & illi qui in tabulas redigi non possunt, ac meliores crudi, quam præparati, apparent. Reliqui

Rubinorū

matrona-
lium pre-
sium.

qui ad collaria matronarum, vel mundum muliebrem exornandum eliguntur, neque exactam formam habent, non tanti æstimandi sunt, quanti qui tabulam constituunt. Qui vero tenues sunt, sed tamen colore, & pulchritudine absque cavitate inferiori perfecti, tanto pretio valent, quanto qui iustam crassitiem habent, cum neque ponderis, neque crassitie, sed tantum amplitudinis, coloris, & perspicuitatis in illis habeatur ratio.

a *Libro I. Aromatum, & simplicium historia cap. 49, non 34, sed 24. caratiorum habet: & male Auctor scribit emptum fuisse 32. libris auri, cum Garcias ipse affirmet emptum fuisse sex auri manus, que quinque Lusitanicas arrobas efficiunt. Cum Lusitana Arroba constet 32. libris teste cl. v. Carolo clusio.*

C A P. X V I.

Imitatio, & adulterium Rubini.

ADulterari, vel fucari solet Rubinus tribus modis. Primo dum ipsi, si absque aliqua, vel pauca rubedine sit, rubra bractea, aut color, aut vitrum aliquod rubeo colore tinctum, & splendens substernitur. Qui modus nonnullis ideo carere fraude putatur, quod vera gemma licet colore non proprio adiuta, appareat. Verumtamen fraus est pretium gemmæ alieno colore augere. Ob hanc imposturam famæ iacturam fecit gemmarius quidam, dum Rudolphum Imperatorem invictissimum, & Dominum meum clementiss. decipere conaretur. Secundo dum alia gemma nobilis candicans, ut Saphirus albus, Crystallus, Topasius, aut Pseudoadamas in illius locum substituitur, atque propter colorem, bracteam, aliudve corpus diapha-

diaphanum substratum, ita rubet, & radiat, ut à vero Rubino nihil differat. Tertio dum vitri partes duæ mastice ita glutinantur, ut mastix colore cocci tincta per utrumque vitri corpus ita pelluceat, ut verus Rubinus videatur. Horum modorum secundus, & tertius usitatissimi sunt. Verum non adeo difficulter deprehenduntur. Primo modo fucati dignoscuntur, quia non exacte scintillant, limam non perferunt, ac colore pulchriores veris videntur. Horum fraudé solent aliqui ad unguem noscere. Nam si colore rubro caruerit, ac gemmæ planities ungui superponatur, visusque per superficiem gemmæ, & unguis dirigatur, candor absque colore apparebit. Verumtamen gemmarii, inferiores gemmæ superficies, variis angulis ita artificiosè scalpere norunt, ut multiplici superficierum in omnem partem reflexu fraus innotescere perito artifice non semper possit. Propter has fraudes Rubini hoc seculo non tanti quam olim fiunt.

Duplata.

Nonnulli Rubinum ementiuntur auripigmento, quod excoquunt in vitro, non exacte obturato lento igne: ac frustula vitri lateribus adhærentia, sed admodum frangibilia statuis cereis adhibent, ut Rubini vices, quos exacte referunt, suppleant.

Auripigmentum coctum in Rubini speciem abit.

C A P. XVII.

De Rubino Balassio.

Hic Rubinus qui Balassius, aut Pallacius vocatur, inde nomen habere putatur, quod palladium, seu mater Rubini veri ante descripti, in quo nascitur, & tanquam in palatio, vel domicilio residet, sit. Habet iste Rubinus laccæ florentinæ, aut cremesinum colorem, ita ut parum cærulei coloris vero rubro admixtum videatur, rosei coloris

150 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
rubentis instar. Verum color hic dilutus est admo-
dum, visui admodum gratus, ac Rubini veri instar
fatis splendens. Sæpius in venis Saphiri hoc genus
reperitur, è cuius tinctura cærulea huius rubedo di-
luitur, & temperatur. Nascitur in iis regionibus in
quibus Carbunculi, & veri Rubini.

C A P. X V I I I .

Dignitas, virtus, & usus Balassii.

Rubini veri, putatur Balassius, habere vires, &
facultates, licet languidiores. Peculiariter ta-
men furoris, iræ, atque libidinis impetus frænare,
& coërcere putatur, ob id mulieribus maxime con-
venire. Deinde iccoris omnia vitia emendare cre-
ditur.

C A P. X I X .

Balassii pretium, & valor.

Longe vilior Rubino est Balassius. Nam, teste
Linichotano, 1. ceratium pendens, 10. ducatis
æstimatur, 2. ceratia pendens 20, 3. pendens 30, 4.
pendens 40. & sic ulterius multiplicando nume-
rum ceratorum per 10.

C A P. X X .

Imitatio, & fucus.

ADulterantur ut veri Rubini, ac difficilius in il-
lis frausprehenditur.

CAP. XXI.

De Rubino Spinello.

MAgis hoc genus rubet, quam Balassiorum. Attamen non habet Spinellus splendorem legitimi Rubini, fortassis fœmina Plinio est. In iisdem locis invenitur, ubi alii Rubini: *Locus natalis.* minores etiam vires habet, quam Rubinus, ac facile adulteratur.

Spinellorum aliquot sunt genera, *Genera.* aliqui enim tam perfecti sunt, ut Rubinis comparentur. Aliud genus de rocca veteri est, quorum aliqui colorem Rubassiorum habent, aliqui vergunt ad Hyacinthi colorem, neque adhuc statutum est an Spinelli sint. Gemmarii periti pro Spinellis non habent; sed pro Rubacis, aut Rubicellis, vel etiam Hyacinthis, sed etiam præstantes sunt, ut Spinellis comparentur. Volunt enim illos ita laudare, ut pro Spinellis vendere possint. Expoliant etiam eo modo quo Spinellos, licet colore Hyacinthi, vel Rubicelli sint. Cum Spinellus de rupe veteri præ manibus est, qui Adamanti unius ceratii sociari potest, & in tabulam redactus est, valet dimidium pretii Adamantis, si perfectus sit. Nam si vitium habeat proceditur, ut in regula de Adamantibus docui.

CAP. XXII.

De Rubacis, aut Rubicellis.

Gemmae istæ ambigunt inter Spinellos, & Hyacinthos, ut nescias num ad hos, vel illos referre debeas, videtur enim color ex utrisque mixtus. Bohemicis Granatis interdum etiam valde similes sunt, ac igne num Granati sint probantur. Nam

152 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
Granati Bohemici ignem absque coloris, vel minima iactura ferunt, illi nequaquam, quia vel amittunt colorem, vel mutant, ut facile Granatos non esse manifestum fiat. Extremus istorum igniculus plerunque flavescit. Vilioris sunt pretii, quam Spinelli, ac Balassiorum pretio dimidio æstimari possunt si vitio careant.

C A P. XXIII.

De Granatis.

AD Carbunculi genera merito Granati referendi sunt, cum luci, aut Soli expositi carbonis imaginem ostendant, meliusque quam Rubini. Granati enim fere omnes ex flavedine rubent, ignis instar, minique nativi, vel factitii colorem quo ignis depingi solet in se habere videntur, ob id à Gallis *vermeille* vocantur, quo nomine etiam minium significatur. Nam Galli minium *vermeillon* appellant, a quo derivatur *vermeille*.

C A P. XXIV.

Granatorum genera, & loci natales.

GRanati alii orientales, alii occidentales. Orientales ex India, Calecutio, Cananor, Cambaia, & Balaguata, ac ex Æthiopia adferuntur, ibique inveniuntur. Hi trium generum reperiuntur. Nam aliqui nigriores sunt cæteris, sanguinisque atrii colorem referunt, satis tamen rutilant, ac splendent. Bractea supposita alba in Sole carbonis igniti speciem referunt: ut propterea à nonnullis veri Carbunculi putentur. Magni hi inveniuntur. Nam vidi qui ovum gallinaceum magnitudine superarent. Aliud genus est, quod Hyacinthi colorem refert,

refert, ac nisi nimia rubedo adesset, Hyacinthus putaretur, iste à gemmariis Soriana appellatur. Si *Soriana.* nimium flavedinis habeat, inter Hyacinthi species referenda est, ac ea erit gemma quam Itali, *Iacinta bella*, vocant. Sæpe enim ita nutant, aut ambigunt gemmæ, ut nescias ad quam speciem referre debeas. Hinc fit ut sæpe ne à gemmariis quidem dignoscantur. Nam duritie, eiusdem speciei gemmæ non semper æquali sunt: ita ut hac ratione discerni nequeant, ac certissimum sit ambigere. Constat enim plures gemmas interdum à natura non solum misceri, sed coniungi. Tertium Granati genus Martii violæ colorem habet rubedini intermixtum. Hoc cæteris præstantius iudicatur, ac Italice à gemmariis, *Rubino della rocha*, vocatur. Fortassis Carbunculus Amatistizontas Plinii est. Verum difficile est hic aliquid certi statuere.

Occidentales Granati aliqui sunt dilutioris coloris, ut Hispanici, qui Grani punici colorem referunt, ac satis magni reperiuntur, flammamque coruscantem æmulantur. Aliqui ex flavedine rubent colore admodum saturo, & qui igne ab iis removeri non potest, tales sunt Bohemici. Tanta enim copia rubedinis in iis est, ut nigrescant nisi excaventur, ac bractea argentea illis supponatur. Huius enim beneficio quodammodo diluitur coloris abundantia, quemadmodum excavatione minuitur. Quotquot in Bohemia inveniuntur omnes vitio ita carent, ut ostentum sit, si unus reperiatur qui vel nebulam, vel fissuram, vel simile quid habeat. Prope Balnea Teplicensia non procul ab Albi, & ab oppido Bili-na reperiuntur. Hi orientalibus nobiliores sunt. Tum quia vitio carent, tum quia igne resistunt,

*Differen-
tia in co-
lore.*

*Puritas
Granati
Bohemici.*

154 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
verisque carbonibus similes sunt. Hos rustici in
agris passim absque matrice arenæ, aut pisorum in-
star inveniunt, venumque Pragam deportant. Dum
reperiuntur ita nigricant extrinsecus, ut nisi contra
lucem quis eos intueatur, rubedinem percipere
vix possit. Aliqui præterea sunt Granati Iserini vo-
cati, qui nempe ad Iserin pratum circa confinia Sy-
lesiorum colliguntur: scabri hi sunt, plerunque
vitiis pleni, ac raro plane perspicui, Rubinis Spi-
nellis viciniore, quam Bohemici. Dum perspicui
non sunt matres Granatorum vocantur.

Silesiaci.

C A P. XXV.

*Qualitates, proprietates, usus, & dignitas
Granatorum.*

GRANATOS manifestam aliam qualitatem, quam
exsiccandi, si in pollinem redigantur, habere
non puto. Alias collo suspensi, & ebibiti tristitiæ
multum resistere, ac cor confirmare, melancho-
liæque adversari putantur. In medicos usus dum
recipiuntur, calcinantur, ac electuariis cordialibus
adhibentur. Præparantur autem optime hoc mo-
do. Primo igniuntur, & in oleo salis aliquoties ex-
tinguuntur donec solvantur. Soluti oleo tartari in
lactis cremorem coagulantur, lavanturque aqua
calida, postmodum usui adhibentur.

*Præpara-
tio Grana-
torum.*

*Dignitas
Bohemici
magnitu-
do.*

Quod ad dignitatem attinet Bohemicos omni-
bus aliis præferrem quod rarissime magni, ac vix
pisis maiores inveniuntur: & præterea quod illo-
rum color nullo igne auferri, aut minui possit, quod
nulli gemmæ coloratæ proprium est. Ita ut hac ra-
tione quodammodo immortalis, & Adamanti, au-
roque obriso comparandus sit. Novi qui per mul-
tos menses in igne detinuerant, variisque modis co-
lorem

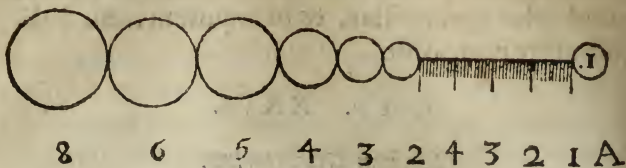
lorem mutare, aut demere tentarant; sed frustra, quod color igni resistat, & in vaporem, aut halitum abire non possit.

C A P. XXVI.

Pretium Granatorum.

Imperator Rudolphus invictiss. & Dominus meus Clementiss. magnos Bohemicos in pretio habet, & merito, cum rarissimi sint, & si quis avellanæ magnitudinem æquet, Rubini veri pretium æquare debeat. Exigui innumeri reperiuntur, sed vilissimi sunt ob copiam, ut Margaritæ parvæ. Orientales, & reliqui, quia maximi, ac satis multi inveniuntur, istos neque dignitate, neque pretio superare debent. Bohemici parvi, & minuti ad libram venduntur, ac pro eorum magnitudine augetur pretium. Maiores foraminibus rotundis examinantur. Nam qui primum foramen, formati, & politi tegere ne id transeant, possunt. Hi si quatuor numero sint thalero venduntur. Qui secundum tegunt unum thalerum valent. Qui tertium tres thaleros valent. Qui quartum 9. Qui quintum 27. Qui sextum 81. Qui octavum quod sub se cyphram 8. habet 364. Nam septimum foramen errore pictoris omissum est in figura, sed eius pretium tabula indicabit. Qui cupit foramina sibi describere, hac ratione fiet. Sumatur Granati thalerum vel coronatum valentis diameter, ac secundum longitudinem quater multiplicetur. Exempli causa diameter sit pisi magnitudine, adiciantur adhuc tres diametri, ita ut fiat 4. pisorum longitudo,

Circuli hic descripti foramina sunt.

tum singuli diametri à primo , videlicet secundus, tertius, & quartus , dividantur in sex partes æquales , ita erunt sectiones octodecim. Nam primus diameter nullam habet, quia eos qui minus thalero valent, taxare hic nolui, si tamen quis magnitudinem foraminis eorum, quorum quatuor thalerum valeant habere volet, dividat in sex partes primum diametrum. Nam quinque partes diametri constituent diametrum illorum. Primus circulus qui in se notam I. habet foraminis quantitatem indicat, ex quinque sectionibus primi diametri in linea conflatum. Non secui tamen in partes primum diametrum, sed tantum reliquos tres. Diametros illos quatuor indicant numeri suppositi prope litteram A 1. 2. 3. 4. Sectiones litteris non notantur. Ex singulis sectionibus tanquam diametris, si quis velit, formentur circuli pro foraminibus. Initium diametri est ipsum A punctum, altera extremitas est punctum sectionis.

Primi diametri circulus, seu foramen quod sub se 2. habet, finiens in prima sectione, Granatum ea magnitudine præditum, uno thalero, seu coronato æstimat. Secundus circulus qui sub se 3. habet, ac à secunda sectione ad litteram A extenditur, 3. thaleris æstimat. Tertius sub se habens cyphram 4, qui à tertia sectione ad A litteram extenditur, 9. thaleris æstimat. Quartus sub se habens cyphram 5. thaleris 27. & ita deinceps augendo pretium

tium proportione tripla usque ad septimam sectionem, quæ à sexta sesquialtera differt, & in reliquis observatur. Ita decimatertia sectio, quæ tres diametros exacte continet, Granatum ea magnitudine præditum, 6165. thaleris æstimat: quæ 4. diametros 45666. thaleris. Id observatum est in sesquialtera proportione elicienda, quod dum impar numerus fuit, cuius dimidium accipiendum erat unitatem abiecerim. Licet autem maiorem decima sectione reperiri Granatum non putem, tamen ad decimam quartam usque sectionem tabulam feci, & sectiones in figura ad decimam nonam sectionem, ubi quartus diameter finitur, produxi: ut intelligat Lector inæstimabilem, aut ingentis pretii esse posse, si ad illam magnitudinem perveniat. Si Margaritæ dum communem mensuram excedunt, inæstimabiles fiunt, propter raritatem, cur Granati isti esse non possint, nescio. Cum hominum opinio, & raritas sola pretium faciat. Ego qui per multos annos in Bohemia habitavi affirmare possum, me nunquam quinta, aut sexta sectione maiorem vidisse, licet magno studio quæserim.

Tabula

Tabula Sectionum.

Ab A littera ad primam sectionem, crassus Bohemicus Granatus valet ut sequitur,

Ab A littera ad	}	primam	}	1	}	Thalerū
		secundam		3		
		terciam		9		
		quartam		27		
		quintam		81		
		sextam		243		
		septimam		729		
		octavam		2187		
		nonam		6561		
		decimam		19683		
		undecimam		59049		
		duodecimam		177147		
decimam tertiam	531441					
decimam quartam	1594323					
		Sectionē valet				Thaleros

Iserini Granati dum absque vitio sunt, & colorem gratum habent, ac igne resistentem orientalium pretio æstimantur. Orientales primi generis, & secundi, si exemplares fuerint, id est, figura, colore, ac duritie perfecti, atque 1. ceratium pendent, duobus thaleris æstimari possunt. Si 2. ceratia pendent 4. thaleris, si 3. ceratia 6. si 4. ceratia 8. Duplando ceratiorum numerum usque ad pondus 20. ceratiorum. Inde pondus ad quadragesimum ceratium usque triplicandum, à quo ad 60. quadruplicandum, ac deinde ad 100. quintuplicandum, ut 100. ceratiorum 500. thaleros valeat. Atque postremo ad 200. ceratium sextuplicandum ut 200. ceratiorum, valeat 1200. thaleros. Habenda tamen ma-

Color statuit gemmis pretiū.

xima ratio coloris. Quia enim variant colore, & ita interdum ambigunt, ut prope ad Rubini colorem accedant, possunt periti gemmarii iudicio, vel pluris, vel minoris æstimari. Neque solum ob hanc causam

causam inconstans habent pretium, sed quia paucis noti sunt, & à paucis expetuntur, ac interdum copia illorum ad nundinas defertur. Maiores quia rariores sunt, priori regula semper aestimari commode possunt. Orientales tertii generis qui Rubini della rocha Italice vocantur Spinellorum pretio aestimari possunt: cæteris enim Granatis orientalibus præstantiores habentur.

Rubini della rocha.

CAP. XXVII.

De Almandinis.

Almandini ambigunt inter Granatos, & Rubinos, ita ut Rubini nigriore colore tincti videntur. Viliores sunt Rubinis, atque imbecilliores vires habent. Olim Alabandici vocati fuerunt, pretium habent Granati orientalis.

CAP. XXVIII.

De Amandinis.

Hi à Plinio Troëzenii vocantur, variisque coloribus interstingentibus maculis albis rubent. Paucis hæc gemma nota est, & ob id vix in pretio ullo.

a Libro 37. Naturalis historia cap. 7. littera f.

CAP. XXIX.

De Hyacintho.

HYacinthi quia ex flavedine rubent, ignisque flammam imitantur ad Carbunculi genera referuntur. Verum non omnes, sed id genus tantum, quod cæteris rubicundius est, sanguinisque biliosi colo-

160 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
colorem ostendit. Hoc genus vix pisi magnitudi-
nem excedere ait Plinius. Ego Hyacinthum maio-
rem, qui egregia rubedine splendet, omnino à ve-
teribus inter Carbunculi genera numeratum fuisse
autumo: nostrates vero, aliquos inter Chryso-
liti genera à veteribus numeratos fuisse non du-
bito.

C A P. XXX.

Genera Hyacinthorum.

Quatuor Hyacinthorum ratione coloris genera
statuo. Primo genere continentur qui signis
instar rutilant, ac cocci colorem referunt, minii
nativi, aut sanguinis admodum biliosi instar. Hos
Galli Jacinte la belle vocant, atque proxime Gra-
nati Bohemici colorem referunt, sed dilutiorem
absque ulla nigredine intermixta. Hi cæteris om-
nibus præferuntur, ac ad Carbunculi genera refer-
ri possunt. Secundo genere continentur qui rube-
dine croci flavescunt, planeque vitri è stibio concin-
nati, aut plumbi cum lateribus, ter in laminam fer-
ri fusi, & vitrificati colorem repræsentant. Tertio
genere continentur qui Succini flavi colorem ita ex-
acte ostendunt, ut dignosci à Succino nisi duritie,
aut palea (quam non attrahunt) non possint. Ta-
lem ego habeo. Hi omnium sunt vilissimi, neque
omnino pellucet, propter atomos, & corpuscula
quæ in se continent, ac diaphanitatem impediunt,
eosque antiquorum Lyncurios potius, quam Suc-
cinum putarem. Vix enim credibile est veteres Suc-
cinum molle, ignisque iniuriis obnoxium, pro la-
pillo, aut gemma habuisse. Quarto genere, qui ni-
hil prorsus rubedinis in se habent, quique albi, pel-
lucidi, Succini colorem referunt, continentur. Hi
omnium

omnium sunt vilissimi. Refert aliud genus Rucus quod fulvum & cæruleum colorem commixtum habeat. Verum id ut à me, ita ab alio nunquam visum fuisse puto. Propterea quod viride sit oportet. Fulvus enim color cæruleo mixtus, perpetuo viridem colorem efficit, ut norunt pictores, qui Indico, & auripigmento, atque quovis flavo, ac cæruleo colore, viridem efficiunt. Si quis in gemmæ corpore distinctos hos duos colores ponat, plures apparebunt; videlicet viridis, rubellus, & purpureus, ut in iride cælesti, & Opalo gemma, quæ rubro, cæruleo, flavoque colore tincta, viridem, & purpureum propter reflectionem ostendit. a Plinii Hyacinthus hodie inter Amethysti genera ponitur. Quemadmodum Amethystus veterum, nunc Granati nomen obtinet. Ætas, ac gemmariorum imperitia, gemmarum nomina ita confundit, ut vix aliquid certi hac in re statui possit.

Plinii Hyacinthus.

a Libro 37. Naturalis historiae cap 9. littera I.

C A P. XXXI.

Locus natalis, virtus, usus, proprietates, pretium, ac adulteria Hyacinthorum.

AD Iseram fluvium in confinibus Silesiæ, & Bohemiæ, torrentemque Georgii prope Hirspergam inveniuntur ignobiliores. Nobiliores enim ab oriente deferuntur, ac in Cananor, Calecut, & Cambaia reperiuntur. Præcipuus usus est ad pestem arcendam, si pro amuleto collo appensus, aut annulo inclusus gestetur. Ad hæc somnum conciliare, virtutes cordis tueri, divitias, honores, ac prudentiam augere, animi alacritatem efficere, ac à fulgure portantem defendere creditur. Primum

Vires.

Pretium.

L

post-

postmodum tertium. Inde quartum vilissimum, nec ipsa cælatura maius, ita ut lapidis pretium cælaturæ non suppleat. Exempli causa, si pro cælatura solvendi sint 2. thaleri vix 4. valeat. Primum genus cælaturæ pretium, octupla proportione excedere potest. Secundum quadrupla. Tertium dupla, vel si quid certius desideres primum genus Granati orientalis duplum pretium habeat, secundum idem, & tertium dimidium. Verum ut in vilioribus gemmis nihil certi statui potest, ita nec hic; nam gemmarii in pretio gemmarum inconstantes sunt, licet aliquid certi pro norma, ut hic facimus, statui possit. Color, puritas, magnitudo, ac forma mutant gemmarum pretia. Hic absolutæ gemmæ non vitiosæ æstimantur. Adulterium Hyacinthus vix meretur. In illius locum aliquando substituitur ex plumbo vitrum, quod à vera gemma pondere, & duritie facile distinguitur, mollius enim, & gravius vera gemma.

*Vitrum
plumbi.*

C A P. XXXII.

De Amethisto.

AMethistus Hebraicè *Achlamach*, Chaldaicè *ene-gla* vocatur. Violacei est coloris, qui ex mixtione rubri, & cærulei coloris emanat. Huius differentia ratione loci natalis, & coloris distinguuntur. Aliqui enim ut Indici, flavedinem immixtam habent, cuius ratione inter Carbunculi genera referuntur, & Hyacinthis proximi sunt. Aliqui vini suppurpurei colorem habent etiam in India reperi. Alii violaceo quidem colore tincti exacte sunt, sed paucos, ita ut plane transparentes sint, qui ut cæteris molliores, ita etiam viliores sunt, ac in Bohemia. Saxonia, aliisque regionibus ut præcedentes inve-

inveniuntur. Quibus vero in purpura refulget roseus nitor Carbunculi instar, præ cæteris commendantur, tum quod duriores, tum quod in Adamantem ita verti possint, ut fucus à peritissimis gemmarum vix deprehendi possit. Vidi enim Adamantem 18. mil. aureorum emptum, aureoque annulo inclusum cum Amethysto orientali dealbato eiusdem formæ, & magnitudinis, eodemque modo auro insertum, ita conferri ut à me nulla differentia animadverti potuerit. Hic ducentis thaleris ab Imperatoris aurifabro æstimatus fuit, ob aquas ut vocant Adamanti vero similes, quas hinc inde micans iaciebat. Vertuntur in Adamantem eo modo ut Saphiri, quibus præferuntur, quod non ita albicent, ac genuinum Adamantis splendorem egregie eminentantur.

*Amethysti
usti nitor,
& pul-
chritudo.*

Pretium.

C A P. XXXIII.

Loci natales, ac pretium.

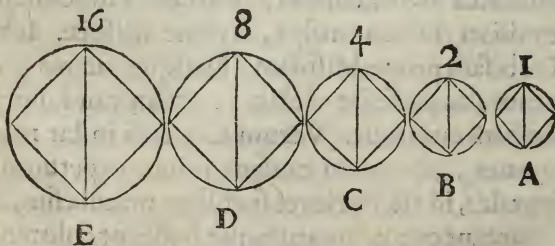
Reperiuntur in India, Arabia, Armenia, Æthiopia, Galatia, Thaso, ac Cypro, aliisque locis orientalibus, celebriores. In Germania, Bohemia, Misnia circa Wolkenstein, & arcem Hohenstein, quæ miliari distat à Stolpa, civitate Misniæ. Item ad Trëbisam prope Misniam, locisque vicinis pulcherrimi, ac perfecte violacei, etiam candidiores copiose inveniuntur. Verum CrySTALLI instar molles omnes, ob quam causam minus expetuntur. Orientales, id est, duriores si absque macula sint, & vitio careant omni, optatumque habeant colorem, dum unum ceratium pendent, unum thalerum, aut coronatum valere possunt. Dum duo pendent, duos thaleros, dum tres, quatuor, dum quatuor septem, ita ut differentiæ semper unitate augeantur, ut ta-

164 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 bula indicat , ac differentia præcedenti præ-
 tio addita sequens pretium constituat. Sic 20.
 ceratiorum valebit 201. thaleros. Si quis lo-
 co thaleri ducatum velit perinde fuerit : modo
 proportionem tabulæ fervet. Nam Gemmarii fa-
 cile variant istarum gemmarum pretia , quia co-
 loris maximam habent rationem , neglecto pon-
 dere.

Tabula.

Cera-	Pre-	Diffe-	Cera-	Pre-	Diffe-	Cera-	Pre-	Diffe-
tia	tium	rentia	tia	tium	rentia	tia	tium	rentia
1	1	1	9	37	9	17	147	17
2	2	2	10	46	10	18	164	18
3	4	3	11	56	11	19	182	19
4	7	4	12	67	12	20	201	20
5	11	5	13	79	13	21	221	21
6	16	6	14	92	14	22	242	22
7	22	7	15	106	15	23	264	23
8	29	8	16	131	16	24	287	24

Bohemici , & Saxonici à magnitudine æsti-
 mantur.

Minima figura præditi thalerum , dupla vero su-
 perficie 2. thaleros , quadrupla quatuor , octupla
 octo , & sedecupla 16. thaleros valent. Magnitu-
 do au-

do autem duplæ superficiæ habetur, si in circulo quadratum æquilaterum fiat, ac ex hypotenusa aliud quadratum, id enim duplum est. Intellego autem quadrata æquilatera, & rectangula. Quadrupla autem superficiæ magnitudo habetur, si primi quadrati latus dupletur, ac inde quadratum constituatur, aut si ex dupli quadrati hypotenusa, aliud quadratum constituatur. Constitutis quadratis circuli inde fieri possunt, & excavari, ut foraminum loco sint, ad explorandam gemmæ magnitudinem, nam quæ foramen transit minor est, quæ non transit maior: proximum autem foramen illi per quod transit, magnitudinem gemmæ indicat. Verum ut prædictæ gemmæ valorem à me præscriptum habeant, fere puræ esse debent, alias longe viliori pretio æstimandæ sunt. Sed raro à vitiis omnibus liberæ inveniuntur. Quæ nubeculas, fissuras, plumulas habent, vix mediam statuti pretii summam attingunt. Si magnitudo gemmæ trium, quinque 6. 7. aut plurium thalerorum desideretur: ex Geometria quantitas quærenda. Invenitur autem hac ratione: fiat triangulus orthogonius ex lateribus illorum quadratorum, quorum numeri quæsitum numerum constituunt: hypotenusa enim latus erit quadrati æquilateri, & orthogonii cuius quantitas desideratur. Exempli causa, volo invenire trium thalerorum foramen, aut quadratum. Unum latus trianguli orthogonii erit latus quadrati A. Alterum latus trianguli erit quadrati B. Horum hypotenusa quadratum constituet, eiusque circulus foramen trium thalerorum. Si quinque thalerorum velim accipio latus quadrati C: & latus quadrati A, ac constituo triangulum orthogonium, cuius hypotenusa constituet

166 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
quadratum quod quinquies continebit primum, &
pro 5. thalerorum pretio inserviet. Si 10. thalero-
rum cupiam ex latere D quadrati, ex latere B qua-
drati, triangulum erigo, cuius hypotenusâ quadra-
tum quæsitum ostendit.

C A P. XXXIV.

Amethisti vires, facultates, & usus.

PUtatur gestatus ebrietatem prohibere, idque
vini colore, quo præditus est, indicari, quasi il-
lum pro facultatis characterismo habeat. Ab hac
facultate Græce Amethisti nomen accepit. Non-
nulli umbilico admotum vini vaporem ad se trahe-
re, eumque discutere, ac proinde ebrietatem, cra-
pulamque arcere scribunt. Addunt alii malas cogi-
tationes prohibere, fœlix ingenium, vigilantiam, ac
industriam efficere, imo gestantem principum gra-
tiam sibi facile conciliare.

C A P. XXXV.

Fucus, seu adulterium Amethisti.

ADulteratur colore violaceo mastice mixto, ac
inter duo vitra, glutinato, aut vitro, eiusdem
coloris inter duas Crystalli particulas, posito. Ger-
manici adulterium non merentur, quod satis magna
illorum habeatur copia.

C A P. XXXVI.

De Margaritis, & Vnionibus.

MArgaritæ, & Uniones, seu Perlæ etiam si inter
gemmas referri non deberent, quod in terra
non nascantur, ut aliæ omnes, sed in animalibus,
conchis

conchis videlicet. Quia tamen vulgo in maximo pretio, gemmarumque instar habentur, ac ab omnibus ad ornatum, muliebremque mundum, & luxum imprimis, ut olim, ita & nunc expetuntur: Non male me facturum existimavi si post Adamantem, & Carbunculum ipsarum historiam describerem. Solent enim hæ tres geminæ principatum habere. Margaritæ itaque omnibus notissimæ, Perlæ etiam vocantur, & dum magnæ sunt, Uniones: Arabibus, & Persis *lulu*, Indis *moti*, Malanaribus *mutu*. Lusitanis *Aliofar*, à portu Persiæ *Iulfar* appellantur. Plerumque tamen minores, & qui ad unciam venduntur hoc nomen habent.

*Precipua
gēma qua.*

*Uniones
qui sint.
Nomina
varias*

C A P. XXXVII.

*Margaritarum genera. Quomodo nascantur, ubi,
& qua magnitudine.*

Margaritæ ratione loci natalis, & pulchritudinis tantum discernuntur. Proinde Europæi, quia orientales cæteris sunt pulchriores, eas à domesticis distinguunt.

Nascuntur in conchis. Scribit a Plinius certo anni tempore conchas luxuriare, ac maritimum rorem, veluti maritum sitire, cuius desiderio hiant, & cum maxime lunares liquantur aspergines, oscitatione quadam haurire humorem cupitum: sic concipere, gravidasque fieri, ac pro qualitate roris accepti, ac cæli serenitate pulchras fieri. Cæli enim, Solisque maiorem illis esse, quam maris societatem. Turbido cælo turbidas, ac claro claras fieri, sanosque partus multiplici constare cute. Verum hæc Plinii de earum conceptione, & generatione opinio, veritati mihi consentanea nunquam visa est. Nam ex conchis Margaritas exemi complures, ac

*Plinii er-
ror.*

168 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
deprehendi in animalis corpore nasci ex eo humore, ex quo testa conchæ excrescit. Humor enim ille testæ adhærens, quia ex terreo, viscoso, ac exacte in minima (ab aqueo animalis humore) resolutus constat, siccessit paulatim, & induratur, ac certo tantum tempore, non semper, ab animali pro testæ fabrica eructatur. Hinc fit conchas multiplici constare cute, dum posterior exiccatur, priusquam nova adiciatur. Dum humor ille ab animali morbofo eructari, & expelli non potest, ac in corpore hæret, detineturque, si ibidem exiccetur; rudimentum, atque initium fit Margaritæ; quæ adiecto sæpius novo humore, eoque exiccato, cute subinde nova augetur, ac in Unionem abit, non secus, quam in fellis vesicula, & urinæ vesica lapides generantur. Quorum materia, quæ per urinam expellitur, dum in corpore vesicæ detinetur, ibidem exiccatur, & in lapidem abit. Hoc modo Bezoar in capris Indicis multis cuticulis generatur. Dignoscuntur facile conchæ, quæ Margaritas proferunt. Cum enim sine tuberculis extrinsecus pulchræ, beneque formatæ sunt, Margaritis carent. Dum tuberosæ, inæquales, ac morbosæ quodammodo sunt, tum Uniones habent. Si Margaritæ concharum partus essent, omne conchilii genus, eodem modo, partus suos efficeret, quod experientia non approbat, multæ enim conchæ sunt eiusdem prorsus formæ, quæ Uniones, aut Perlas non proferunt, Deinde non globosis, & ex orbicularibus cuticulis, sed oblongis pro futuræ conchæ rudimento nascerentur: nisi quis postea dum grandiores Margaritæ factæ sunt findi pro duplici, aut utraque concha asserat. Verum nullæ unquam tales apparuerunt, ac inconueniens est corpus tam durum postea findi. Præterea quæcunque animalium rudimenta primo sunt,

mollio-

Cur Concha cutim habeant.

Unionis origo.

Bezoar,

molliora semper, & apta ad fabricam animalis sunt, non dura ut Perlæ etiam munitissimæ, quæ ob id ad omnem figuram, & extensionem ineptæ, & inidoneæ sunt. Falsum enim est quod in aquis molles sint, ac extractæ Corallorum instar duræ evadant.

Laudatissimæ in sinu Persico inveniuntur inter *Locus ubi inveniuntur.* Ormus insulam, & Bassoram, nempe circa Baroyn, Catyffa, Iulfa, Camaron, aliaque sinus Persici loca, ex quibus locis in Ormus insulam deferuntur, quæ cæteris præferuntur. Inter promontorium Comorin, & insulam Zeilan quotannis maxima copia invenitur, sed cum Persicis conferendæ non sunt. Taprobana insula hodie Sumatra appellata, inter Iavam maiorem, & Indiam sita Margaritarum etiam feracissima est, ut & Palane, & Caralco promontorium Indiæ. Sed parvæ sunt, ob quam causam viliores sunt. In insula Borneo, & Aynon grandiores generantur, formæ tamen elegantia à Persicis vincuntur. Occidentales, quia lactescunt, ac argentum splendorem, & superficiem polituram tantam non habent, ut quis exacte speculi instar propriam faciei formam, in ea intuëri possit, minus commendatæ sunt. Conchæ quo altius in mari resident, eo minores dicuntur proferre Margaritas. Conchæ læves, & candidæ Indis *Cheripo.* *Cheripo.* vocatæ, è quibus cochlearia, & pocula conficiuntur, præstantissimas Margaritas proferunt. Illæ verò quæ *chanquo,* & *Chanquo.* matres Perlarum appellantur, nequaquam. Quia tamen intrinsecus pulcherrimæ & lævissimæ sunt, inserviunt mensis, aliisque rebus ornandis; ob quam causam Bengalam advehuntur, ubi armillæ, aliaque inde sunt opera. Fuit enim istic mos ne virgines corrumpere, nisi huiusmodi armillis brachia ornata haberent. In Europa etiam in multis locis inveniuntur, ut in Scotia, Silesia, & Bohemia, ac nonnullæ *Vbi inveniuntur Margaritæ.*

*Ostrea
feraces.*

*Bohemica
Margarita.*

*Vnionis
nomen.*

*Vbi magna
nascantur.*

*Cleopatra
Vnio.*

*Rudolphi
Vniones.*

in Frisia in conchis marinis, ostreisque vulgaribus reperiuntur. Sed minutæ admodum sunt. Apud Vogesum montem Lotharingiæ, & in Voitlandia Perlae satis elegantes reperiuntur. Verum quæ in Bohemia prope Horasdiovitium, Straconitium, & Rabi arcem colliguntur, mihi cæteris præferri posse videntur. Vidi enim nonnullas, quæ vix ab orientalibus discerni potuerant. Id in illis reprehenditur, quod albiores sint orientalibus, quæ argenteum quendam candorem, ut illæ lacteum præ se ferunt. Collegi in prædictis locis aliquot Margaritas præstantissimas, verum ex quingentis conchis, quas aperui, vix decem absque vitio habere potui. Nam maxima pars vel nigrescit, vel flavescit, ita ut ex argilla facta videantur. Deinde eæ conchæ, quæ Margaritas fuscis coloribus præditas proferunt, etiam interiorem testam, eodem colore tinctam habent. Quinetiam & humor, unde diximus testam, quasi lamellis, aut cuticulis invicem superadditis augeri, eodem colore plerunque est: ita ut non dubium sit, quin inde & non ex rore, ut vulgo hæctenus creditum fuit, Margaritæ nascantur. Magnæ Margaritæ Uniones vocantur, quod raro sibi æqualem magnitudine habeant. Magnæ circa promontorium Comorin centum frumenti grana pendentem generantur. Sed maximæ prope insulam Burneo, verum non tam elegantes, ita ut 160. grana tritici ponderent. Maior proculdubio Cleopatrarum fuit, quam aceto dissolutam devoravit, ut se cænam prætiosiores Antonio habuisse ostentaret. Hæc enim centies sestertium (id est Budæo computatore) ducentis quinquaginta millibus aureorum æstimata fuit. Ego complures vidi in Corona aurea Augusti Cæs. Rudolphi secundi D. mei clementiss. quarum præcipua pyri muscatellini magnitudine, ac omni decoris

decoris specie absolutissima, pendens ceratia triginta, aureorum millibus empta dicebatur. Narrat Budaëus in Gallia avellanæ magnitudine tribus aureorum millibus emptam fuisse. Verum mihi exiguum pretium videtur, nisi exigua fuerit avellana,

a *Libro 9. Naturalis historiae cap. 35. littera f. Plura de Margaritis tradit Petrus Andreas Matthiolus in Dioscorid. cap. 4. lib. 2. contra Plinium, ut ibi videre est.*

CAP. XXXVIII.

De natura, facultatibus, qualitatibus, & proprietatibus Margaritarum.

PUTANT nonnulli ducem ut apes habere conchas Margaritiferas, ac duce capto facile reliquas, quæ gregatim regem ad pascua sequuntur, retiis capi, ut pote, quæ regem comitari, nec ab eo separari volunt.

Margaritæ senectæ flavescunt, verum color dempta cuticula superiori pristinus redit. Demitur autem spiritu vitrioli; verum cautione opus est, ne damnum sentiant: alias pulvere Alabastri, Corallii albi, vitrioli albi, & tartari albi restituitur illis iuventus. Idem fit si columbis devorandæ præbeantur, aut si oriza, & sale dui fricentur, vel si in milio contuso grosso modo, saleque mixto sepeliantur. Maculæ abolentur rore Maii, qui foliis lactucæ insidet, si per diem illi immorentur, aut eo perlinantur. Existimant nonnullis aqua molles esse ut Corallium. Verum ego qui plures ex aquis, & ex ventræ animalis exemi, æque duras, & in aquis, & extra deprehendi. Crescente luna aliqui Margaritas crescere, deficiente obscuras, gibbolas, & tortas evadere scri-

*Senescunt.
Margarita.
&
Gratiam
reddere
Margaritis.*

172 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
reſcribunt. Verum hæc veritati conſentanea non
eſſe ex ſuperioribus facile colligi poteſt.

*Cor ro-
borant.*

a Margaritæ cor, ſpiritusque vitales roborant;
proinde venenis omnibus, peſti, & putredini reſi-
ſtunt, animum exhilarant, cardiacos, & melancho-
licos affectus, ac ſyncopen tollunt, cordiſque ſub-
ſtantiam, ne extabefcat, legitime præparatæ, con-
ſervant. Phthificis, maraſmo, febreque ardente, aut

*Ad febres,
& phthi-
ſin.*

peſtilentiali correptis ob id utiliſſimæ ſunt. Valent
præterea contra ſanguinis fluxum, omniaque alia

*Ad fluxus
oculorum.*

alvi profluvia, cerebrum, neruoſque roborant, &
oculorum lachrymas butyro recenti commix-
tæ, palpebris ſuperioribus inunctis, aut colly-
riis additæ, exiccant. Lac muliebri emendant, au-
gentque.

Lac.

*Præpara-
tio.*

Præparantur autem hoc modo ſordibus expur-
gatæ aqua roſarum, gariophyllorum, violæ matro-
nalis, aut meliſſæ lotæ lapide Marmoreo, aut Por-
phirio teruntur, donec lævigentur: idque eo modo
fit, quo pictores colores terunt. Metallis fieri id
non debet, quia illarum corpori metallicum quid
facile adhæret, quod naturæ noſtræ inimicum eſt, &
graviffima ſymptomata excitare poteſt, ut quoti-
diana experientia docet.

*Diamar-
gar. calidi
vires.*

Præparatæ ut diximus modo Margaritæ, variis
rebus commiſceri poſſunt. Extant apud pharma-
copeos duæ ex Margaritis compositiones. Diamar-
garitum calidum, & diamargaritum frigidum. Ca-
lidum virium imbecillitatem firmat iis, quibus ani-
mus deficit; ſive à corde, ſive à ſtomacho deli-
quium originem ducat, omnem noxæ cauſam diſcu-
tit. Inſuper aſthmaticis, tuſſientibus, ac tabidis au-
xiliatur, longo morbo deiectos, & imbecillitate
languentes recreat, & ad priſtinum robur dedu-
cit. Diamargaritum frigidum ad virium omnem
imbe-

*Diamar-
gar. frigidi
vires.*

imbecillitatem, quæ à nimio calore, vel cui nimius calor adiunctus est, confert. Proinde in febribus malignis, & pestilentibus eius usus commodissimus est. Syncopen etiam à spirituum resolutione dependentem aufert. Pulvis earum præcedenti modo præparatus, datur à drag. una ad dragmam unam & semis, atque huic aliquandò Bezoar, unicornu, cornu cervi, vel os de corde cervi additur, pro affectus diversitate. Hic pulvis ad omnia venena, & animalium morsus nulli comparandus ad manus semper esse deberet R. Perl; præp. Scrup. unum, Bezoardici lapidis grana decem, ossis de corde cervi gran. quinque, cornu cervi gran. quinque. Unicornu gran. decem, Bac. uvæ paradisi grana decem. fiat pulvis dandus à scrup. semis ad drag. semis. Si quis in succo citrii mali solvat Perlas, eumque propinet, facilius ad principes partes earum vis deducitur. Commodissime autem aqua Perlata confici potest, quæ ad vires rescificandas, & quasi mortuos resuscitandos, admirabilis est, hac ratione. Solvantur Perlæ in aceto vini fortissimo, aut utilius in succo citri, aut spiritu vitrioli, vel sulphuris, donec in liquorem abeant, adiecto subinde novo succo, ac priori decapulato. Deinde huic solutioni lactescenti, & turbidæ adiiice sacchari q. s. ad dulcedinem. Si solutionis fuerint uncix quatuor adde aq. rosarum, fragorum, florum borraginis, melissæ ana unciam unam. aq. Cinnamomi uncias duas. Cum propinare volueris agita aquam, ut sedimentum una ebibi possit. Potest propinari ab uncia semis ad unciam unam, nec quicquam præstantius haberi potest: in febribus malignis, & pestilentibus vulgares aquæ Perlata huic comparandæ non sunt. Id tantum observandum est, ut dum solvuntur Perlæ exacte vitrum

*Pulveris
ad omnia
venena
descriptio.*

*Aqua Per-
lata.*

obtu-

*Tabella
Perlata.*

obturetur, ne spiritus earum exhalent. E præcedentis aquæ sedimento tabellæ hac ratione fieri possunt. R. sedimenti à quo per balneum aqua omnis extracta est unciam semis, adde sacchari uncias quatuor, aquæ rosarum, & cinnamomi q. s. fiant tabellæ. Hæ valent ad vires promptissime restituendas, & marcorem senilem emendandum. Aqua extracta ut præcedens, sed paulo maiori dosi ad præcedentia omnia nihilominus utilissima est. Si tabellæ ex pulvere Perlarum præparatarum concinnatæ fuerint, non tam efficaces sunt, quam prædictæ, quia illarum vis non tam facile, quam si in liquorem solvantur, deduci potest. Præparatur etiam ex Perlis aqua, quam quintam essentiam spagyrici appellant. Quæ præcipue valet contra venena, ac vitalem facultatem cordis roborat, ut non facile à veneno affici possit, sanitatem conservat, obstructions lienis, hepatisque referat, febres ardentes mitigat, sitim tollit, cor exhilarat, coitum incitat, calculos, & urinam ciet, nervosas partes corroborat, apoplexiam, spasnum, comitiam, & paralyfin arcet. Phthisin, marasnum, ac senilem marcorem emendat, Phrenitidem domat, hæmorrhoidum fluxum sedat, cancri ulcerati exesione impedit, ac quovis morbo etiam contrario correptum roborando, & ad temperiem redigendo quemvis excessum, pristinæ sanitati restituit. Paratur hoc modo R. Margaritas optime lotas, & in pulverem lapide marmoreo tritas, his violæ inditis superfunde menstrui acidi volatilis, vegetabilis, vel mineralis tantum ut duo digiti superemineant liquoris, ac violam bene oclusam, ne spiritus exhalent, cineribus calidis impone, donec Perlæ omnes solvantur. Menstruum deinde, balnei ope, ad siccitatem aufer: calcinatis affunde aqu. distillatam, ac abstrahe

terna

*Q. essentia
Perlarum
vires.*

*Q. essentia
Perlarum
preparatio.*

terna repetitione, ut omnis auferatur acrimonia. Qua ablata superfunde vini spiritum, quem aliquoties cohobando extilla, ut in liquorem oleo similem abeant. Spiritus balneo auferendus, ita in dante remanet oleum. Essentia vero, si per arenam distillaveris cohobando cum spiritu vini, illi miscetur, & alembicum transcendit. Huius aliquot guttæ, cum aqua appropriata, propinantur, ac si spiritum salis, oleum salis, aut vitrioli affuderis, iterum congelatur essentia. Hæc enim bonæ operationis nota est, ex matre Perlarum eadem fieri, quæ ex Perlis possunt, neque minores habent vires, sed prorsus easdem.

a. Margarita in tam frequenti usu sunt adversus morbum omnem occulta malignitatis participem, ut vix ullum compositum sit Alexiterium, quod eas non recipiat: quedam etiam ab iis nomen sortita sunt, veluti nobilissimæ duæ confectiones Diamargaritum calidum, & frigidum, cuius facultates auctor hoc capite satis egregie explicat: quarumque laudes abunde recensent auctores, qui Antidotaria conscripserunt, qui hoc loco consulendi sunt.

C A P. XXXIX.

Valor, & pretium Margaritarum.

Margaritarum earum, quæ rotundæ, pyriformes, omnibusque dotibus absolutissimæ sunt, pretium difficulter admodum statui potest. Partim quia gemmarii vel augent, vel diminuunt pro libitu, & copia illarum pretium; partim quia pulchritudine, & colore etiam si elegantissimæ videantur, non parum inter se differunt. Budæus pretium Margaritarum certa quadam proportione constituit,

176 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 tuit, verum id ingens admodum est, & nequaquam
 servandum. Exactius puto hac ratione constitui.
 Primum unius ceratii, hoc est, quatuor grana pen-
 dentis Margaritæ pretium, quod solet esse trium
 thalerorum, pro norma statuatur. Si vero maius,
 vel minus sit, applicetur pretium florenorum, vel
 coronatorum, vel quale quis volet numero ternario,
 perinde enim est; hacque ratione error com-
 mitti non poterit, & regula omni monetæ conve-
 nient. Si itaque Margarita pendens ceratium valet
 tria, & quæras quanti valeat, si quatuor ceratia pon-
 deret duc in se 4, fiunt 16. quæ duc in pretium unius
 ceratii, nempe 3. habebis 48. pretium Margaritæ.
 Hæc regula valet pro Margaritis, quæ pendent mi-
 nus, quam 11. ceratia. Si velis valorem 11. ceratio-
 rum, duc 11. in se habebis 121. quæ duc in 3. pretium
 unius ceratii addendo illi prius unitatem, ut sint 4.
 & habebis 484. pretium 11. ceratiorum. Atque hæc
 regula valet ad quinquagesimum ceratium usque.
 Si quæras itaque plus pendentium pretium, duc in
 se ceratiorum numerum, ac quotientem in tres tha-
 leros, ita emerget pretium certum Margaritarum,
 & perpetuum in omnibus regionibus pro iis Mar-
 garitis, quæ pondere superant 50. ceratia. Nam quæ
 tantum pondus non habent, quia maiori copia ha-
 bentur, sæpe illarum pretium mutatur. Si vero mu-
 tetur (exempli causa unius ceratii Margarita duos
 thaleros valeat) etiam omnium ad quinquagesi-
 mum usque ceratium pendentium mutari debet.
 Verum eadem regula, quam supra tradidi, obser-
 vanda est ad decimum usque ceratium, ac à decimo
 ad quinquagesimum usque. Quadratus enim cera-
 tiorum numerus cum pretio duorum thalerorum
 multiplicandus est, ut quotiens ostendat pretium
 pro iis qui minus, quam undecim ceratia pendent.

Dum

Dum enim plus pendent, quam 10. ceratia, ceratiorum quadratum multiplicatur cum duobus thaleris, adiecta unitate, hoc est cum ternario numero, ut quotiens ostendat pretium.

Hactenus pretia Unionum statui, nunc Margaritarum, quæ ceratium non pendent, ac nobilium virginum, ac matronarum pectora, & colla catenarum *Minorum Perlarum pretium.* instar, exornant, pretium statuendum est. Hæ si omnibus modis absolutæ, id est, pulchro colore, absque tuberculis, & rotundæ sint, granumque ponderent, possunt tredecim cruciferis æstimari. Est autem cruciferus $\frac{1}{75}$ thaleri pars. Si duo grana pendent 52. si tria 117. si quatuor, hoc est ceratium, 210. id est tres thaleros. Nam & hic ducitur numerus granorum in se, deinde multiplicatur cum unius grani valore. Si mediæ grani pondus, addatur excessus posterioris numeri, id est, maioris à minore sumitur, eiusque dimidium minori adiicitur numero, ut pretium satis iustum habeatur. Exempli causa, si quæretur pretium Margaritæ pendentis granum cum dimidio. Quia unius grani pretium est 13. & duorum 52. aufer 13. ab 52. remanent 39. huius accipio dimidiam partem nempe 19. ac addo priori numero 13. fiunt 32. Hoc erit pretium satis iustum, posset quippe aliquid in his accuratius institui, verum necessarium id minime est, cum semigrani ratio vix habeatur, & oculis potius, quam ponderibus pretio à gemmariis examinentur.

Rotundarum Margaritarum, & præcipuarum pretia posui, nunc illæ, quæ rotundæ non sunt, etiam æstimandæ veniunt, harum aliquæ hemisphæricæ, *Hemisphærica Perla.* conuexa superficie satis pulchræ sunt, & vel cum tuberculis, vel sine. Quæ absque tuberculis sunt, duplo, triplo, aut quadruplo excedunt aliarum pretium. Solent tamen mercatores eas lusoriis chartis

178 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 filo affigere, ac commiscere inter se ut æquali pre-
 tio diuendi possint, & quod uni deest, altera sup-
 plere possit. Harum usus est ad torques, & aureas
 catenas exornandas. Si tam magnæ sint, ut octo
 ceratorum pendentis Margaritæ foramen æquent,
 perfectionique nihil desit, 50. thaleris æstimari pos-
 sunt. Sed reliquæ, & imperfectæ, ut tabula sequens
 indicat, æstimantur.

Margaritæ rotundæ foramen si æquet hemispherica.

		Granorum			
	}	{	{	{	{
	unius grani	3	11		85
	2 ceratorū	6	12		95
	3 ———	10	13		105
	4 ———	15	14		115
foramē explens	5 ———	25	15	valent cruci- feros	125
	6 ———	35	16		135
	7 ———	45	17		145
	8 ———	55	18		155
	9 ———	65	19		165
	10 ———	75	20		175
	}				
	valet cru- ciferos				

Præter has Margaritas, aliquæ perforatæ non
 sunt, & minimæ, papaveris seminis instar, aut paulo
 maiores; quæ unciatim ad medicos usus divendun-
 tur, harum uncia medica hoc anno 1604. thalero
 divenditur. Sunt & aliæ maiores perforatæ, non
 perfecte rotundæ, quæ ad fimbrias, coronas, vestes-
 que muliebres exornandas usui sunt, quarum pre-
 tium pro magnitudine variat. Nam si earum 400.
 numero unciam ponderent, thaleris 30. æstimari
 possunt, quæ quo minus vitii habent, eo pretiosio-
 res sunt. Earum omnium pretium ex numero col-
 ligi debet ut tabula sequens indicat.

Pēden- tes un- ciam u- nā nu- mero	} valent thaleros	100	Pēden- tes un- ciam u- nā nu- mero	} valent thaleros	16	} 4500	7		
		200			1000		14	5000	6
		300			1500		13	5500	5
		400			2000		12	6000	4
		500			2500		3 11	6500	3 $\frac{1}{2}$
		600			3000		2 10	7000	2 $\frac{1}{2}$
		700			3500		9	7500	2 $\frac{1}{2}$
		800			4000		38	8000	1 $\frac{1}{2}$
						9000	1		

Margariræ occidentales, Bohemicæ, Scoticæ, multo viliores sunt orientalibus. Si tamen proximæ illis pulchritudine videntur, fatis magno pretio æstimari possunt, præcipue si omni macula careant, nullaque tubercula habeant, ac tantum argenteus ille orientalium splendor illis desit, locoque illius egregium, gratumque candorem, seu albedinem habeant. Huiusmodi hac tabula æstimari possunt.

Penden- tes cerat.	} valent thaleros	1	Pēdentes ceratia	} valent thaleros	11	} 30 $\frac{1}{4}$	
		2			12		36
		3			13		42 $\frac{1}{4}$
		4			14		49
		5			15		56 $\frac{1}{4}$
		6			16		64
		7			17		72 $\frac{1}{4}$
		8			18		81
		9			19		90 $\frac{1}{4}$
		10			20		100

Ratio autem tabulæ hæc est: unum ceratium pendens Margarita quarta thaleri parte æstimatur. Deinde aliarum Margaritarum pondus ceratiorum, in se ducitur, ut quotiens ostendat pretium, Quod in thaleros, si quotientis quarta pars accipiatur, re-

180 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 ducitur: nam emergunt ex multiplicatione quartæ
 partes. Sic 20. ceratorum Margarita valet. 400.
 quartas, id est centum thaleros. Si Margaritę vix
 orientalibus distingui ob elegantiam possint, quar-
 tę partes pro altera parte thaleri haberi possunt;
 ita. 20. ceratorum 200. thaleris æstimari poterit,
 atque non quarta, sed altera pars, id est, dimidia
 quotientis ostendet pretium. Quinimo posset quo-
 tiens pro thaleris accipi ut 10. ceratorum. 100. vale-
 ret. Hic enim gemmarii oculus, & peritia, ut bene
 elegantiam examinet, requiritur.

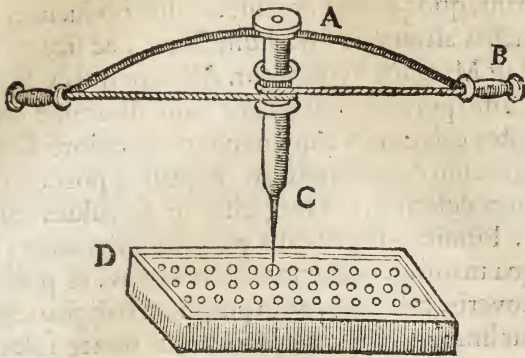
C A P. X L.

Quomodo Margaritę perforantur.

Quia non omnibus notus est modus quo pacto
 Margaritę perforari possint: volui hic eum
 in lucem proferre. A manubrium sinistra manu
 tenetur. Dextra manu manubrium arcus B. trudi-
 tur, & trahitur, ut reciprocus motus pugionis A C.
 fiat, extrema pars C. acum habet non plane acu-
 tam, ut punctum faciat, sed ut lineolam. Acus in-
 fidet Margaritę perforandę, Margaritę si exiguę
 fuerint, asseri ex molli ligno malleolo affiguntur ci-
 ste D. ne vacillent, asser undiquaque concluditur
 asserculis ne aqua Margaritis superfusa defluat. Agi-
 tata arcu C acus penetrat, & perforat Margaritam,
 neque propter aquam exurit.

a Quoniam auctor iam modum tradit Margarita-
 rum perforandarum, non absonum erit modum
 exhibere, quo auro, argenteve etiam ea, quę
 non perforata sunt optime figi possint, ut hæreant.
 Aluminis internam partem igni admovebis, eaque
 gutta, quę per se purissima, & clara exstillare so-
 let,

let, cavam partem inunges, quæque infixeris, solidissime, & ad miraculum inherebunt.

CAP. XLI.

Adulteria Margaritarum.

Vix ob aliam causam tanto in pretio sunt Margaritæ, quam quod non facile adulterari possunt. Aurum adulteratur facillime. Gemmæ ex vitris duplicatis concinnatæ, auroque inclusæ ita fallunt oculos, ut gemmarii periti, nisi eas eximant, à veris non discernant. Sola Margarita neque corrigi, neque alieno fuce elegantior reddi potest. Tradit tamen Linschotanus Indos ut Margaritas pulchras reddant oryzam cum sale contundere, ac ea mixtura fortiter illas fricare, ita fieri pulcherrimas Crystalli instar, ac splendorem non amittere. Non mirum itaque cathenas Margaritarum ab heroinis, & fæminis nobilioribus aureis præferri, meliusque divitias ostentare, fastumque facere, quam gemmæ, aut aliud quicquam quod adulterio, fuceve

obnoxium est. Tradunt varii authores rationes quomodo Margaritæ falsæ fieri possint. Nam nonnulli ex pulvere concharum, alii ex creta orbiculos formant, quos postea argenteis foliis obducunt, ac obductos albumine ovi humectant, ac siccare sinunt, ut Margaritæ videantur. Alii sunt qui ex Margaritarum pulvere concinnant cum albumine ovi, ac postea exiccant, verum pondere, & colore facile mangonium deprehenditur. Baptista à porta hunc modum describit. Margaritæ in sacculum cum Smir. Pumicis, sæpiæ ossis pulvere iniiciantur, & ex aqua manibus tractentur, dum elotas, & politas cognoveris, resiccato, ac in pollinem redigito. Solvantur limonum succo, ac morentur donec solutas noveris, & pingue quoddam olei instar in humoris superficie natate videas, id argenteo cochleari excipe. Postea pulverem in orbem redigito, manibus, vel typis argenteis, ac porci seta perforatas Margaritas oleo inungito, ac è filo pendentes vitro includito, Solique exponito. Dum siccatas videris milii, vel hordei fermento non salito, neque acido involue, ac in furno excoqui finito, aut columbis manducandas præbeto, vel in lacte ficus ebulli, & præstantes habebis. Si aliter placuerit ubi succo, vel forti aqua fuerint dissolutæ Margaritæ, clara lavabis lymphâ, vel distillata, lotisque manibus, ne tractando sordescant, & palleant, sic lacteo fici succo, cochlearum aqua ferventi balneo distillato, aut ovi albore glutinabis, perforabis, & siccabis, argentea lavando semper aqua, & commiscendo. Aquam argenti sic parabis. Forti aqua solutum fatiscat purgatum argentum, lenibus prunis evolet aqua, tertium relinquendo, mox ab igne vas tractum dimittito, deinde sub dio noctu relinques, donec glaciât, & argentum in Crystallini lapilli specie reperies, rite

ablues

*Aqua Ar-
gentea
quomodo
fiat.*

ablues fontis aqua, ut lucidiores conspiciantur, quos vitreo condes vase, ac putri fimo solvere sinas, quo mergas factitios Uniones, & immorari finito, & lucidos argenteo colore pellucenti reperies. Hactenus Porta, cuius fucandi modi, etiamsi non plane displiceant, non tamen omnino satisfaciunt, quia ex pulvere Margaritarum solutarum nunquam ita solidum corpus, graveque effici, ut ante fuit, potest. Perspectus mihi alius modus qui prorsus naturam imitatur, deinde etiam modus quo pacto augeri possint Margaritæ, sed hæc tanquam arcana in alium locum reservo.

C A P. XLII.

De Saphiro.

Saphirus apud omnes fere gentes hoc nomen obtinet. Indis tamen *Nilaa* vocatur, & à loco ubi nascitur *Podia*. Quam gemmam a Plinius Saphirum vocat, Cyanus est, seu lapis Lazuli. Gemma hæc cæruleo colore, pellucida, & diaphana est, ac florum myosotidis, aut scorpioidis colorem refert. In ea nulla rubedo subesse videtur, quæ in Amethysto facile observatur. Saphiri aliquæ albidæ, aliquæ colore cæruleo saturato sunt: hæc mares, illæ femellæ appellantur. Si omni colore careant, albæ Saphiri vocantur, ac Adamantibus admodum similes sunt, eorumque vices ad ornatum supplent. Saphiri aliæ orientales, aliæ occidentales, quæ orientalibus sunt viliores. Inveniuntur in Calecut, Cananor, regno Bisnagar, Zeilan, & præstantissimæ in regno Pegu. Occidentales variis in locis reperiuntur. Confinia Bohemiæ, & Silesiæ satis præstantes ferunt, in quibus locis aliud quoddam genus reperitur, mollius, perspicuum quidem, sed lacteo, al-

Vbi inveniatur.

184 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
bove colore, cui aliquid cærulei immixtum vide-
tur, has Lucosaphiros vocant. Vitiis Saphirus mul-
tis obnoxia est, dura tamen ut limam respuat, & fa-
tis incommode cæleri possit. *b* Color ipsius igne fa-
cile aufertur, ut in Adamantem vertatur, non ve-
rum quidem, sed tamen ita elegantem, ut auro in-
clusa, nisi à perito gemmario dignosci non possit.

*Lucosa-
phirus.*

a Libro 37. Naturalis hystoriæ cap. 9. littera f.

b Quem modum docet Alexius Pedemontanus lib. 6.
de secretis ex Basiliensi editione in 8. fol. 246.

C A P. X L I I I.

*Proprietates, qualitates, & facultates
Saphiri.*

Qualitate frigida, & sicca prædita est Saphi-
rus, ut ceteræ fere omnes gemmæ. His fa-
cultatibus in pulverem levem redacta, oculorum
humiditates exsiccare, inflammationem arcere, &
extinguere, collyriis adhibita, aut butyro loto ex-
cepta, palpebrisque oblinitis superioribus, po-
test. Valet etiam pulvis ad omnia alvi profluvia,
ad dysenteriam, fluxum hepaticum, hæmorrhoi-
dum, sanguinisque reiectiones, si intus sumatur
cum aqua plantaginis, tormentillæ, aut alia his af-
fectibus propria. Integra Saphirus fronti adhibi-
ta hæmorrhagiam sistit, ac inflammationibus appli-
cata, eas extinguit. In orbiculum redacta pisi ma-
gnitudine, ac perpolita, oculis imposita, pulveres,
culices, & quicquid in oculum cecidit aufert, in-
flammationem sedat, veteraque oculorum vitia
omnia aufert, & oculos à variolis, & morbillis tu-
ratur. Verum quotidie sæpius imponi debet; si
sæpius quis Saphirum contueatur, oculos ab omni
iniuria

*Ad oculi
vicia.*

iniuria defendet, ac ita tutabitur, ut nihil illis ad-
verſi contingere poſſit.

Pulvis etiam exhibitus cum lacte, ulcera interna,
ac vulnera ſanare perhibetur. Ad cordis corrobora-
tionem præſtantiffimus eſt, proinde corpus ve-
getum, membraque principalia integra conſervat.
Peſti etiam, omnique veneno, febribusque mali-
gnis omnino adverſatur. Cor lætificat, cardiacos,
ac melancholicos affectus quosvis lenit, tollitque.
Ob hanc cauſam adhibetur antidoto de gemmis.
Chymici in ſalem Saphirum redigunt, quem putant
longe maiores vires habere. Saphirum enim duplo
pondere ſulphuris commixtam, in calcem adurunt,
quem deinde aqua ſtillatitia ſæpius abluunt, rurfus-
que exiccant, poſtea ſpiritu vini perfundunt, ac ma-
cerant, tum rurfus extillant, quodque in fundo re-
manet, iterum calcinant, diſtillantque toties, donec
in vino eliqueſcat, nivis inſtar, tandem in coquen-
do ſal provenit quod in loco humido in liquo-
rem, & magiſterium ſolvitur. Alii tincturam Saphi-
ri, & eſſentiam extrahunt, quam putant ad prædi-
ctos affectus, præcipue autem ad venena, & pe-
ſtem, cordiſque roborationem eſſe præſtantiffi-
mam. Calcinatur Saphirus bis, ac poſtea oleo vi-
trioli ſolvitur, Deinde ſpiritu vini eſſentia extrahi-
tur, ut Chymicis peritis notum eſt.

*Ad cordis
affectus.*

*Sal Saphi-
ri.*

*Tinctura,
& eſſentia
Saphiri.*

a Saphirus geſtata ab homine impuro, & intemperan-
te, rebusque Venereis dedito, ſordescit, ac nitorẽ amit-
tit, ut alię fere omnes gemmæ, quę amiſſa pulchritu-
dine adulterum, & fornicatorẽ facile produnt. Dici-
tur tamen Veneris tentigines geſtata prohibere, ac
ſcabiem minuere, carbuncolorumque etiã peſtifero-
rum ortũ arcere; imo natos iam anthraces appoſita,
extinguere, & ne peſtiferũ halitum ad cor inittant,
ipſiusque ſpiritus inſiciant impedire. Tota enim

*Saphirus
quando
ſordescat.*

*Ad venerẽ
amuletũ.*

*Ad vene-
natura*

186 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
natura putatur venenis resistere, & cor mirifice re-
creare. idque adeo vehementer ut si vitro parvo
includatur aranea, vitrique ori supra ponatur Sa-
phirus, illa brevi intereat, verum id à me hæcenus
expertum non est. Inflammationibus, tumoribus,
& inflationibus adhibita, eas, si modo in principio
adhibeatur reprimit. Contusionibus etiam statim
adhibita, ne inflammentur miraculi instar impedit.
Verum contusa pars paulo fortius Saphiro premen-
da est.

*Ad contu-
siones.*

Ad febres. Si circa cordis arterias pendeat, febrium ardo-
rem non parum mitigat, ac hominem continentem
efficere dicitur, sacerdotibus, & ecclesiasticis per-
sonis qui castitatem voverunt ob id ad gestandum
utilissima censetur. S. Hieronymus in explicatione
capitis 19. Prophetæ Esaiaë, portatum Saphirum
gratiam apud homines, & principes conciliare, ini-
micos placare, incantamenta prohibere, carcere
detentos liberare, ac irâ Dei mitigare, affirmat. Ve-
rum existimare gemmam, ac creaturam in creatoris
sui, summeque maiestatis mentem, & voluntatem
quicquam agere posse nefas existimo; Non flecti-
tur enim lapillis, aut coloribus Deus, sed piorum
precibus, quibus sua liberalitate, & bonitate si ar-
dentes fuerint, se flecti velle promisit. Virtutes et-
iam alię, ac hominum favor divino tantum auxilio,
hominisque industria comparantur.

*Ad cordis
affectus, &
latitiam.*

Fioravantus Italus nobilis empiricus Saphirum
ad lætitiã summopere commendat, ac præterea
cordis affectus omnes miraculose sanare asserit. Iu-
bet autem Saphirum in tenuissimum pollinem re-
digi, quem postea aceto forti, & succo limonum
solvit, ac solutionis ad prædictos affectus præbet
cum essentia vini dragmam unam, adiecto scrupu-
lo olei, vel tincturę extractæ ex melle, ac exigua
quanti-

quantitate syrupi violacei. Mihi sequens modus magis probatur. Accipe aceti terebinthinæ uncias quatuor: in iis extingue quatuor, aut plures ducatos vigesies, quo sæpius eo melius, deinde in eo aceto solve Saphiri pulverem, huic solutioni adde spiritus è melissa cum q. essentia vini extracti uncias duas, ac syrupi violacei scrupulum unum, aqueque theriacalis dragmam unam, ac croci scrupulum semis, omnibus commistis, ac per mensem digestis præbe scrupulum unum, non dubito, quin effectum nobilissimi medicamenti, sis admiraturus.

Oleum Saphiri multi ad prædicta commendant. *Oleum Saphiri.* Sed plerunque ægros decipiunt chymici impostores. Novi enim quendam qui cum magna à Magnatibus fieret hic in Bohemia, multis carissimo pretio pro Saphiri oleo, obtruderet chamomillæ oleum, id enim si certo modo distilletur oleum præbet Saphiro omni colore pulchrius, sed neque hoc sincerum chamomillæ oleum est, sed alterius rei, floribus chamomillæ adiungunt oleum album, seu spiritum terebinthinæ, ac satis magnam portionem salis armoniaci factitii, hanc mixturam vesicæ æneæ indunt, huicque aquam communem addunt, deinde extillant aquam, & oleum prorsus vulgari, & communi modo. Aqua extillata, oleum in superficie sua Saphiro colore simile continet; id oleum terebinthinæ est oleo chamomelino iunctum (nam herba ipsa, aut flores herbe aliquid olei præbent) sed color à sale armoniaco est, qui ex ære exugens colorem eum oleo indidit. Ætate si diu fervetur oleum, color is perit, ac postea manifeste odor ipsius terebinthinæ deprehenditur. Quia multi hac ratione decipiuntur, & aliqui chimici tam imperiti sunt, ut putent colorem à chamemelo proficisci,

188 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
 cisci, placuit hic imposturam, & fucum, vel erro-
 rem Chymicorum detegere. Qui non credit salem
 armoniacum caruleum colorem efficere, vasi æneo
 imponat adiecta calcis vivæ aqua, ac deprehendet
 se paucis diebus ultramarino similem colorem ha-
 bere. Solent agirtæ aquam Saphiream, ut vocant,
 ad oculorum omnia vitia præstantissimam ex dictis
 simplicibus conficere. Primum calcem vivam ex-
 tingunt vulgari aqua, quam, ubi resederit calx, de-
 capulando puram colligunt, ac in ea parum salis ar-
 moniaci solvunt. Id ubi solutum exacte fuerit, in
 prædicta calcis aqua; eam in æneam pelvim conii-
 ciunt, quæ ubi per noctem in pelvi steterit Saphiri
 colorem conquirat, ac in vitro seposita, diaphana
 est, & ad omnia fere oculorum vitia, imo ad ulcera
 quævis mundanda utilissima. Cancrum, ambustio-
 nem, aliaque multa vitia etiam hæc aqua sanare
 perhibetur; oculis aliquot guttæ tantum impo-
 nuntur, quia si multum salis habeat, aut multum ex
 ære, mordicat. Si parum habuerit plus imponi ocu-
 lis potest. Si multum æris habeat, etiam pelles ocu-
 lorum aufert, si nimis acris fuerit, aqua rosarum, vel
 fœniculi dilui potest.

*Aqua Sa-
 phireæ ad
 oculorum
 vitia, &
 ulcera.*

- a *Rationem, cur qui adulterio se contaminant, tho-
 rumque legitimum, ac genitalem commaculant, tum
 qui vago, sordidoque concubitu se polluant, nun-
 quam speciosas, nitidasque gemmas circumferant,
 VVolfangus Gabelchoverus in Comm. cap. 7. An-
 dree Baccii de gemmis, hanc tradit: contrabunt
 enim aliquod vitii ex putidis corporibus, quæ virus
 exhalant, illasque venenato halitu inficiunt, ut mu-
 lieres menstruo inquinatæ, speculi nitore obfuscant.*

CAP. XLIV.

Dignitas, & valor Saphiri.

MAximam olim Saphirum habuisse & gratiam apud Deos, & auctoritatem apud Pontifices, Sacerdotes, ac Principes perhibet antiquitas. Cum enim sacra fierent Phœbo, aut ab eo responsa peterentur, creditum fuit, illi magis placere, & ab eo facilius aliquid obtineri posse, si Saphirus tanquam concordiaë signaculum adhiberetur. Scribit Epiphanius visionem quæ Moisi apparuit in monte & legem datam, in Saphiro fuisse expressam. Hac ætate Saphirus post Adamantem, Rubinum, ac Unionem quartum locum obtinet. Ego tamen Opalum legitimam huic omnino præferri debere existimo, ut in ipsius capite paulo fufius ostendam. Propter pulchritudinem Saphirus à multis expetitur, sereni enim cœli, & lucidissimi habet colorem, ac oculos sua venustate mirum in modum recreat.

Saphiri pretium à colore, puritate, ac magnitudine sumitur. Si nihil vitii habeat, & colore sit pleno, aut saturo qui diaphanitatem non impediat, magnitudo index pretii esse solet. Iustius tamen pretium pondere constituitur, quod hic sequi volo, ac ceratiorum pondere pretia statuere. Unum itaque ceratium absoluta Saphirus pendens, 2. thaleros valet. Ut autem habeas aliorum valorem, duc ceratiorum numerum in se, & quotientem in dimidium pretii Saphiri unum ceratium pendens, & quotientem ostendet quæsitum, ita 10. ceratia pendens valet 100. thaleros. Viginti pendens 400. Centum vero ceratia pendens 10000. & sic de cæteris. Occidentales viliores sunt.

C A P. XLV.

Adulterium Saphiri.

SOlet Saphirus vitro Cæruleo inter duos Bohe-
Smicos Adamantes glutinato, egregie adultera-
ri. Alii ex vitro massam cæruleam in igne conflant,
eamque expoliri iubent, indurant, & imperitis pro
Saphiro venditant. Solet id artificium variis modis
perfici. Plerunque in massam vitream ex Crystallo,
aut Silicibus paratam, momentum zaphuræ iniici-
tur, videlicet dragmę duę ad libram unam, ac mo-
vetur massa igne candens quam optime, ferreo un-
co. Deinde exempta particula exploratur, num
plus zaphurę, aut massę addendum sit. Si iusta
mensura apparuerit, per sex horas effervesce-
re sinitur. Postea eximitur, ac Saphirum referens mas-
sa, perito sculptori sculpenda, ac expolienda tradi-
tur. Si rite massa facta fuerit vix à vera Saphiro di-
stingui Pseudosaphirus poterit. Quę fictitię sunt,
plerunque bullulas, seu atomos in corpore habent,
qui propter ignem non æqualiter in massam agen-
tem proveniunt.

C A P. XLVI.

De Opalo.

OPalus gemma est omnium pulcherrima, meo-
que iudicio omnibus aliis præferenda, non
solum propter summam ipsius elegantiam, dum
omnis generis colores, lucis reflectione, in eadem
parte ostentat (Inest enim illi Carbunculi tenuior
ignis, Amethysti fulgens purpura, Smaragdi virens
mare, & cuncta pariter incredibili mistura lucen-
tia) verum etiam, quia ut alię gemmę adulterari
nulla

*Varii colo-
res in Opalo
apparētes.*

nulla ratione potest. Si subieceris enim Crystallo varios colores illi in eodem loco hērebunt, neque diversos pro radorum reflectione edent. Apparet in Opalo, cęruleus, purpureus, viridis, flavus, & ruber, interdum niger, & albus, id est, lacteus. Non videntur hi colores omnes inesse gemmę: quia si frangatur Opalus pereunt, ita ut tantum ex reflectione unius, aut duorum colorum oriri, (ut in iride apparet, & in triangulo Crystallino, in quo ex sola lucis reflectione in angulos varii colores sese efferunt) putandum sit.

Olim Pęderos hęc gemma vocata est, à puero, & amore, quod pueri pulcherrimi, & innocentissimi instar omni amore digna sit. Ab hoc nomine forte deductum est nomen illud Germanicum, quo appellatur *ein VVehse*, id est, pupillus, quod nomen pueris tantum convenit. Peritiores tamen gemmarii in quavis lingua Europęa Opali nomen retinent. Nam illi Opali, qui in verorum Opalorum matre absque colore nascuntur, illo nomine solent tantum appellari. Itali *Girafole*, vel *Scambia*, si dum versantur, in opposita parte lux perpetuo appareat, vocant.

Paderos.

*Girafole.
Scambia.*

Nascuntur in lapide molli (qui Gummi Benjoini colores non absurde refert,) venis nigris, flavis, vel fuscis distincto, corpus lapidis albescit, flavescit, nigrescit, & interdum iisdem coloribus perspicuum est.

C A P. XLVII.

Genera, & loci natales Opali.

AB uno lapide Opalifero, interdum omnia Opali genera haberi possunt. Genera quatuor sunt. Primum genus est diaphanum absque opaco aliquo

Niger Opalus.

Variis coloribus Opalus.

Oculus Cati. Pseudopalus.

Girafole. Astroites.

Oculus Solis. Oculus Cati.

aliquo corpore intrinseco, ac rubro, viridi, cæruleo, purpureo, flavoque colore iridem imitatur, id præstantissimum est. Alterum nigrum est, ac ex nigredine ignem, ac Carbunculi fulgorem emittit, quod omnino vivum anthracem, seu carbonem refert, visu quam iucundissimum, rarissimum, & pretiosissimum, huiusmodi generis Opalum pisi maioris magnitudine vidi apud amicū meum qui & exiguo Opalo istius generis me donavit. Tertium genus varios colores habet, sed ita in flavescenti, vel flavo corpore, ut quieti videantur, & non exacte ut primi generis, reflectione radiorum oculos pascant. Hi fere omnes ex Hungaria adferuntur, satisque elegantes sunt, quia Unionum colorem, aliarumque gemmarum omnium imitantur. Ad hoc genus referri potest qui lacteo colore Opacus est, quique ex matre Opalorum concinnatus ab Italis *occhio del gatto*, id est, Oculus Cati dicitur. Is à nonnullis Pseudopalus appellatur. Quartum genus Pseudopali nomine insignitum diaphanum est oculis piscium simile, parumque cæulei lactis instar, aut etiam flavi coloris, in se habet, ac luci oppositum, si vertatur in extremo cardine, lucere propter lucis reflectionem videtur. Id proprie *ein VVehse* à Germanis, & ab Italis *Girafole* vocatur. Nonnullis *Astroites*, vel *Asteria* dicitur, quia intus includit lucem stellæ instar deambulantiem; quanquam alii duriozem Pseudopalo gemmam, prorsusque candicantem *Asteriam* esse velint, eamque Solis Oculum vocari, & proprie *Girafole* vocari. Oculus etiam Cati à gemmariis ad Opali genera non refertur; sed peculiaris gemma putatur. De qua paulo post agam, licet commode inter Pseudopali genera numerari possēt: similes enim ex matre Opalorum licet molliores eruntur. Opali primi, & secundi generis raro magni

inve-

inveniuntur. Nonius senator Romanus primi generis avellanæ magnitudine 20000. aureorum æstimatū habuisse dicitur. Tertiū & quarti generis fatis magni reperiuntur. Vidi enim quendam variis coloribus perspicuum, & lactescentem, nucis iuglandis minoris quantitate, qui 200. thaleris æstimatus fuit.

Nonii Opales.

Quantitas Opali.

Vbi nascantur Opali.

Omnia Opali genera in India reperiuntur, viliores in Cypro, Ægypto, Arabia, Galatia, Thaso, & Hungaria. In Hungaricis Opaliferis lapidibus interdum, sed raro primum genus invenitur. Secundum genus rarissime. Tertium & quartum frequens est. Verum fodina una tantum esse dicitur, quam nunc ruinis obrutam deserui fama est.

C A P. XLVIII.

Facultates, proprietates, & virtutes Opali.

ARbitrantur authores omnium aliarum gemmarum vires habere Opalum, quod omnium colores exhibeat. Inest enim illi Carbunculi (ut inquit Plinius) tenuior ignis, Amethysti fulgens purpurea, Smaragdi virens mare, & cuncta pariter incredibili mistura lucentia. Cordis itaque spiritus recreat, illud adversus venena, aërisque contagia, melancholiam, tristitiam, syncopen, cardiacam, aliosque pravos affectus tuetur, Peculiare hoc Opalo ascribitur, quod gestatus oculorum aciem, & nitorem conservet. Mollis est adeo hæc gemma, ut dum expolitur stannum, vel plumbum non ferat, sed tantum terra tripolitana ligneo orbi imposita poliri possit. Qui exactius vires huius gemmæ scire cupit: Rubini, Smaragdi, Amethysti, ac Iaspidis facultates exquirat in propriis capitibus, vtiq; compos fiet. Nam putant gemmarii dictarum gemmarum omnium vires in Opalo concurrere.

Omnium gemmarum vires habet Opali.

CAP. XLIX.

Dignitas, & valor Opali.

Olim apud Romanos in magna existimatione, & pretio fuit Opalus. Constat enim historiis Nonium Rom. Senatorem maluisse patria, & senatoria facultate privari, quam petenti Antonio Opalum quem habebat 20000. festertiis æstimatum, tradere. Mirum nunc illius pretium decrevisse, cum Margaritas, & omnes alios lapides elegantia, puritate, nitore, & colore superet, neque adeo copiose reperiatur, præsertim primum genus. Primi, & secundi generis Opalos, qui vitio carent, ac rubro, cæruleo, flavo, viridi, purpureoque colore rutilant, Unionum pretio omnino æstimandas iudico. Propterea Lectorem ad Unionum pretia remitto, & unius ceratii Opalum tribus thaleris æstimo. Secundi generis si lactescentes varios colores habeant Saphirorum pretio æstimandas iudico, alias si proxime ad primi generis Opalos accedant; duplo, vel triplo, prout sunt elegantes, Saphirorum pretia excedere possunt. Nam hic nihil certi statui potest, cum periti gemmarii oculus, gemmæ decorem, illiusque vitia perpendere debeat. Quarti generis viles sunt, nullaque regula æstimari possunt, cum raro, etiam si unguis humani magnitudinem æquent, ducati pretium superent.

CAP. L.

Adulterium Opali.

Adulterari duplici vitro, vel colore, ut alia gemmæ Opalus non potest. Scribit tamen a à Porta calcem stanni in vitrum Crystallinum excandens

dens iniectum illud obnubilare, & colorare Opali instar. Sed oportet sæpius ex igne eximere, & accommodare, donec quis voti compos fiat. Quercetanus à spiritu nitri alembicum vitreum intrinsecus ita tingi variis coloribus áfferit, ut Opalus videatur. Qui modum tingendi scire cupit, legat libellum *b* quem edidit de priscorum Philosophorum vera medicina.

a Libro VI. *Magiæ Naturalis* cap. 7.

b Cap. 4. fol. 26. in 8o. *Aureliæ Allobrogum*.

C A P. L I.

De Smaragdo.

INter virentes gemmas nulla præstantior, elegantior, & iucundior Smaragdo, grato enim suo virore oculorum aciem ita demulcet, animumque ita recreat, ut herbarum omnium, viridariorumque amœnitatem longe superet. Pellucida est hæc gemma, & diaphana. In colore ipsius nihil neque cærulei ut in Turcoide, neque flavedinis, ut in veterum Topasio, quem nunc Chrysolitum appellant, animadvertitur.

C A P. L I I.

Nomina, & genera Smaragdi.

A Nonnullis Prasinus vocatur, item Neronianus. *Prasinus.*
 aut Domitianus, teste Epiphanio. Neronem *Neronianus.*
 enim, sive Domitianum aiunt oleum in multa vasa *Domitia-*
 infudisse, & intervallo temporis oleum viridem *nus.*
 colorem contraxisse, hocque oleo petram copiosius *nus.*
 rigatam floridioris coloris evasisse. Alii dicunt Ne-
 ronem quendam antiquum artificem, & gemma-

196 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
rum sculptorem, Smaragdi præcipuum usum inve-
nisse, & gemmam istam ab illo Neronianam di-
ctam, alii vero Domitianam appellari malunt. Ha-
ctenus Epiphanius. Persis & Indis vocatur *Pachee*,
Arabibus *Zamarrut*, unde Smaragdi nomen dedu-
ctum est. Serapio & Pandectarius *Tabarget* vocant,
sed vitiose.

*Genera
Smaragdi
duodecim.*

Smaragdi genera à Plinio duodecim recensentur : qui Schiticis summam tribuit auctoritatem, quod nulli austeritas, & durties maior, nec minus vitii sit, ac quantum Smaragdi à cæteris gemmis distent tantum Schitici à cæteris Smaragdis. Secundum locum apud ipsum obtinent Bactriani, in commissuris saxorum nati. Tertium Ægyptii, quorum gratia non in colore liquido, nec diluto, verum ex humido pingui. Reliqua genera in ærariis metallicis inveniuntur, qui durtie, colore, ac perspicuitate à primo genere distinguuntur. Hi à locis ubi olim reperiebantur nomen habebant. Æthiopici acriter quidem virides sunt, sed non puri, aut concolores. Persici non translucidi, visum nihilominus recreant, in umbris refulgent, longius quam cæteri nitent, ac in Sole hebetantur. Medici plurimum viriditatis habent, qui interdum rerum diversarum imagines complectuntur. Attici in argentariis metallis reperti è longinquo speciosiores, minus pingues sunt, iisque senecta evanescit viriditas, ac Sole læduntur. Charcedonii fragiles, colore incerti, ac virentium in caudis pavonum similes sunt plumis. Recensentur & Læconici, Medicis similes, & Siculi. Item Chalcosmaragdus gemma è Cypro turbida æreis venis, & Tanos in Persia reperta sordida, ac ingrate viridis. Smaragdus quem *Colam* vocant in Arabia, ædificiorum ornamentis occludebatur. Hæc Plinii
Sma-

Smaragdorū genera hoc ſeculo vix diſcerni poſſunt.

Hodie Smaragdi in duo genera tantum diſtinguuntur. Alii enim ſunt Orientales, alii Occidentales. Orientales duriffimi, virentique iucunditate amœniſſima prata repræſentant, ſolique præ aliis omnibus oculos ubertim explent, & fatiant, eorumque aciem iugi intuitu hebetatum reficiunt, ut vel ob hanc cauſam à ſculptoribus libenter tractentur.

Orientalis.

Hi quia neque Soli, neque umbris, ſeu lucernis cedunt, ſed potius virenti fulgore contra nituntur, & irradiant, ut ſe ſuperari non poſſe oſtendent: deinde etiam quia proſus tranſlucidi, ac in magno pretio ſunt, ad primum genus referri debent. *b* Omnes ex India Orientali ad nos adferuntur, verum in quibus locis reperiantur incertum adhuc, quia fragmenta in loco natali propter illorum pretium nulla à negotiatoribus relinquuntur. Putant multi Iaſpidi, vel Præſſio innasci Smaragdos, ut Rubinus Balaffio. Vidi lapidibus metallicis angulares ita innasci, ut politi, ac impoſiti, arte, non natura, viderentur. Si huius generis Smaragdi maculis, nubeculis, opacitate, aliisque vitiis obnoxia fuerint, multum illorum dignitati decedit. Bonitas cognoscitur ſi in orbe detentus frigidus appareat, ac in Sole viriditatem fervet.

*Incertum
ubi naſcitur
Smaragdus.*

Occidentalis in duo genera diſtingui poſſunt. In Europæos, & Peruvianos. Peruviani etiamſi iucundiffimum habeant virorem, tamen quia abſque radiis mortui videntur, ac plerunque hinc inde nubeculis viridibus pleni ſunt, nec ut Orientales tranſlucent, & irradiant: deinde quia copioſe, ſatisque magni, neque ita duri ut Orientales reperiuntur,

*Occidentales
duplices.*

198 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
exiguam nunc auctoritatem obtinent. Alii ex vi-
cinis regionibus adferuntur prædictis paulo durio-
res: verum qui interdum nigricant, ac noctu pul-
chriores apparent, non plane virides, sed Præssio si-
miliores, è cuius frustis eruuntur. Europæi qui in
Cypro, Britannia, aliisque in locis reperiuntur,
prædictis omnibus ignobiliores, nisi duritiam, &
elegantiam habeant, sunt. Orientales illi præstan-
tissimi, raro nucis avellanæ maioris quantitatem
excedere visi sunt. Occidentales tam magni reperi-
untur, ut palmæ manus magnitudinem superent.
Europæi raro magni reperiuntur.

Magnitu-
do.

a Libro 37. Naturalis historiæ cap. v. littera b.

b Hæc verba auctor desumpsit ex Garcia ab Horto
lib. I. cap. 48. Aromatum, & Simplicium historia,
quam opinionem videtur sequi. Verum alia cer-
tior, & vera ratio hæc est, quod Smaragdi in Scy-
this, Bactris, Ægypto, regionibus procul dissitis ab
India, in qua Garcias degebat, reperiantur. Qui
plura ad Smaragdum pertinentia scire desideret,
consulat Raphaëlem Volateranum Comm. Vrbanor.
lib. 27. de gemmis. Item Conradum Gesnerum li-
bro de Fossilibus &c. Impress. Tiguri Anno 1565. in
80. fol. 112. verso, & VVolfangum Gabelchoverum
in Andrea Baccii de Lapidibus, & Gemmis cap. v.
qui ibi plura ad medicinam pertinentia tradit.

C A P. L I I I.

Vires, facultates, & proprietates Smaragdi.

S Maragdus ut omnes gemmæ frigida, & sicca est
temperaturæ, ob id omnem alvi, sanguinisque
fluxum, & præcipue dysenteriam ebibitus sistit, te-
ste Avenzoare, nec refert an à mordaci humore, an
à vene-

à veneno ortum habuerit. Propinantur ad venena, *Ad venena, fluxus alvi.*
 dysenteriam, alvique fluxum, sex grana in pollinem redacta cum aqua aliqua cordiali, ut tormentillæ, acetosæ, nymphææ, vel boraginis. Quibus haustis extemplo æger, si venenum sumpserat, cordis anxietates, animique defectus patitur: quos si exceperit sudor, & somnus liberatur 10. horarum spatio. Eadem dosi sumptus, venenatis morfibus, animaliumque puncturis, a pesti, febribusque pestilentibus medetur. *Ad morsus animalium.*

Inter amuleta præcipue commendatur Smaragdus. Nam si è puerorum collis pendeat, eos ab Epilepticis paroxysmis tutari creditur; digitis etiam gestatus comitalem morbum impedire omnes aucthores asserunt, eamque habere facultatem, ut si morbus ita vehemens sit, ut superari à gemma non possit, eam in partes diffringi, itaque vel tollere morbum, vel frangi quasi pugnando à potentiore devicta. Coxæ mulieris alligatus Smaragdus partum accelerare, ventri appositus retinere, ori inditus hæmorrhagiam sistere perhibetur. Ventri adhibitus indubitato dysenterias omnes, teste Antonio Guainerio, miraculi instar aufert, ac hæmorrhoidum fluxum nimium compescit. E collo pendulus inanes timores, ac dæmones arcere, fugareque creditur, ac hemitritæam febrem tollere. Memoriam etiam firmare, ac visum reficere, & recreare à multis creditur. Communi etiam hominum opinione castitatis custos, ac adulterii proditor existimatur, quod venereos actus illegittimos non ferat, ac si peragantur in partes, diffiliat. Verum id naturæ (quæ actum legitimum ab illegittimo non discernit) adversari omnino videtur. Agricola si pendulus cutim tangat illius, qui actum venereum exercet, disrumpi existimat. Id si in quovis actu, le-

Partum accelerat, & retinet. Hæmorrhagiam sistit. Dysenteriam miraculose sistit. Dæmones, & timores fuges. Castitatē prodit.

200 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
gitimo vel illegitimo contingit, necesse est vel motum, vel halitum feminalem in Smaragdum agere, nisi metaphysica facultas ipsi infideat aliqua, quæ nulla ratione investigari possit. Huiusmodi facultate dæmones arcere, hominum ad secreta invenianda habilem reddere, futurorum cognitionem dare, eloquentem efficere, ac opes augere, credere licet Christiano qui Dei in rebus naturalibus metaphysicas vires, potius admirari, quam intelligere interdum debet.

*Tinctura
Smaragdi.*

b Ex Smaragdis tinctura ad superius narratos affectus, & morbos utilissima spagyrico artificio elicitur hoc modo. In ferreo vase pulverisatur, ac per linteum traicitur, huic superfunditur spiritus urinæ, qui aliquid phlegmatis adiunctum habet, ut colorem extrahat; spiritusque iterum distillatione aufertur, ut in fundo remaneat Smaragdi, extractum griseum, è quo tandem spiritu vini color Smaragdi extrahitur. Variis casibus obnoxius est Smaragdus. Facile enim à contactu duriorum gemmarum, ab æstu, igne, chalybe, ære, ab ictibus, & attritu læditur. Id etiam Smaragdo ascribitur, quod speculi instar rerum circumstantium ideas in se recipiat, ac intuentium oculis exhibeat. Neque hoc ignoravit Nero, qui gladiatorum certamina Smaragdo conspexit. Existimo omne diaphanum, si altera ipsius superficies, nigredine, vel materia aliqua exacte lævigata, ut visus radios non recipiat, neque proprius color agnoscat, idem efficere. Id probant puteorum aquæ, ligna, metalla lævigata, aliaque infinita, quæ omnia circumstantes species referunt. Dum enim radios visivos non recipiunt, ad species oppositas illi reflectuntur.

*Debilitas
Smaragdi*

a Hoc unicum addendum existimo, nullum præstantius inveniri remedium in pulsu intercepto, viribusque statim resciscendis Smaragdi pulvere, teste Helidæo Padoano in curationibus, consiliis, & processibus fol. 98. & 229. in quarto, cuius hæc sunt verba. ℞ pulveris Smaragdi scrupulum semiss. detur in cochleare vini, & Syrupo de pomis, talis enim pulvis in materiis malignis, & pulsu intercepto, est præstantissimus, & statim vires rescicit. Huc pertinet etiam illud, quod Ioannes Crato de pestilentis febris curatione cap. 4. scribit, nempe, Omnes prope Medici post theriacam, & mythridatium, Smaragdum laudant, datur ad grana 6. cum mythridatio. Deinde Hyacinthus ita describitur, quod non solum intra corpus sumptus, sed etiam foris gestatus pesti resistat, &c. Ferunt etiam in virginum defloratione egregias Smaragdos frangi.

b Theophrastus Paracelsus tractat. 4. de preparationibus. Magisterium ex Smaragdo confectum (teste Henrico Nollio in Physic. Hermetic. lib. VIII. capit. VI. section. 3.) peculiari-ter succurrit epilepsia, si per distillationem fuerit præparatum, sanguinisque expuitionem arceat.

CAP. LIV.

Dignitas, & valor Smaragdi.

Smaragdi selectissimi semper in magna fuerunt dignitate, existimatione, & pretio, adeo ut olim illis aliquid insculpere vetitum fuerit. Fabulosum etiam quippiam quo maiorem haberent auctoritatem, traditum ab antiquis fuit. Nempe Schiticos, hoc est, præclarissimos in metallis aureis nasci,

unde non sine magno discrimine, ac negotio possunt conquiri: Gryphis alitibus ferocissimis in iis nidificantibus, illosque ab Arimaspis populis monoculis, qui armati eo auri, & Smaragdorum cupidi accedunt, tentantibus. A quinquaginta annis quo Peruviani ad nos allati sunt, Orientales viliores facti sunt. Narrat Aloisius Mundella Brixienfis medicus à Francisco Maria Urbinatium Principe duorum ceratiorum pondere Orientalem Smaragdum 113. aureis emptum fuisse, ingens sane pretium, quodque Adamantis eiusdem ponderis dimidium æquat. Orientales perfectissimos, omnibusque modis absolutissimos, iuste æstimari quarta parte Adamantis eiusdem ponderis puto. Si itaque 10. ceratia pendentis Smaragdi pretium ignoretur, in Adamantis tabula pretium 10. ceratiorum quærat, cuius quarta pars ostendit pretium. Statuitur ibi pretium 8590. cuius quadrans est 2147. pretium Smaragdi quæsitum, nec hic alia regula opus est. Linschotanus, qui iter orientalis Indiæ describit, longe maioris æstimat, quam Adamantem. Nam Orientalem Smaragdum, qui associari unius ceratii Adamante potest, 80. ducatis æstimat, cum tamen Adamantem tantum 70. æstimet. Meo tamen iudicio nimis magno æstimat. Quarta pars pretii Adamantis dum illi magnitudine par est, mihi hoc tempore, quo tanta copia Smaragdorum occidentalium habetur, non solum sufficere, sed excedere videtur, præsertim cum gemmarii complures, præferant Peruvianos Orientalibus quia gratiorem viriditatem habent. Iustius itaque duplum pretii Smaragdi occidentalis tantum habeat.

*Pretium
orientalis.*

CAP. LV.

Adulterium Smaragdi.

OMnibus fere modis Smaragdi adulterari possunt. Nobilior modus fit Crytallo, vitro, & Silicibus calcinatis, & fufis, si iis exigua quantitas minii adiiciatur. Ita ego præstantes feci. *a* Alii æs ustum in tenuissimum pollinem redactum addunt, adiecta croci ferri dimidiato pondere, ac sex horarum spatio coquunt, ac vas per se refrigerari sinunt, gemmamque polituræ committunt. Si exacte quis operatus fuerit, Americanis omnino similes efficiet Smaragdos.

a *Garcias ab Horto lib. I. Aromatum, & Simplicium historia cap. 48. scribit, fictitios Smaragdos in Balaguete, & Bisnager ex vitrearum lagenarum crassioribus fragmentis confici (addendum existimo cum Iacobo Dalechampio, si pars Iaspidis viridis addatur) eximii coloris, & insignis magnitudinis.*

CAP. LVI.

De Prasio, Smaragdite, & Chrysoprasio.

PRasius, Prassius, Italice *Prasma*, Germanice *ein Praesem*. Mater Smaragdi à multis putatur, & non immerito, quod aliquando in eo reperiatur, etiamsi non semper. Nam quæ partes viridiores absque flavedine, & perspicuæ in Prasio reperiuntur, Smaragdi rite appellari possunt, ut illi quorum flavedo aurea est Chrysoprasii. Color istius gemmæ proxime ad porri, vel prassii colorem accedit, unde Prassii nomen obtinuit. Fit prassii color è mixtura flavi, viridisque coloris. Prassius nubeculis perspicuus

204 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
spicius est, vel totum corpus opaco quadam dia-
phanitate impeditur. Huic interdum rubri, albi,
vel atrii quippiam insidet, quia adnascitur Iaspidi,
Crystallo, aliisque gemmis à quibus varia corpuscu-
la, variosque colores nanciscitur. Differentiæ tres
ratione coloris hic statui possunt. Prima conti-
nentur, qui ex acte viridis porri colorem æmulan-
tur. Secunda qui multum flavedinis habent, ac fili-
cis arefcentis fere colorem referunt. Hi si aurei
sint splendoris Chrysopteri veterum sunt. Tertia
quæ exigua viriditate, maiori que flavedine lacte-
scunt. Has tres species omnes apud me reservo.
Postremum genus, quod semiperspicuum est, ad
nephriticos lapides omnino referri debere existi-
mo, ut suo loco docebo.

Prasii non solum in India Orientali, & Occidèta-
li, verum in Europa inveniuntur, præcipue in Bo-
hemia, vicinisque regionibus.

C A P. L V I I.

Dignitas, & valor Prasii.

Vilis est hæc gemma, quia in magna copia, tan-
taque mole interdum reperitur, ut inde sta-
tuæ fieri possint. Ultra cælaturæ pretium vix un-
quam, nisi singularis elegantix sit, æstimatur. Ter-
tium genus, quod rarius est, & ad nephritidem
curandam singulare, maximo in pretio iis, qui
ipsius facultatem norunt, est. Prasius quia vi-
lis, non adulteratur.

CAP. LVIII.

Vires, facultates, & proprietates Prasii.

VIres habet Smaragdi, verum minores, hoc proprium illi ascribitur, quod veneno presente *Ad vene-* viriditatem amittat, quam non nisi lotus recuperat. *na.*

CAP. LIX.

De Chrysoprasio.

Non dubium est, quin veteres omnes gemmas aureum splendorem habentes, Chrysolitos appellarint. Hinc Prasii, Topasii, Berilli aureis radiis fulgentes, Chrysoprasi, Chrysopatii, Chrysoberilli vocati fuerunt. Chrysoprasus itaque Prasius est, aureum splendorem porri viriditate immixtum habens. Grata admodum est aspectui gemma, ac iidem cum Prasio viribus, ipso tamen nobilior, & amcenior aspectu.

CAP. LX.

De Smaragdoprasio.

Ambigit hæc gemma inter Prasium, & Smaragdum, unde Germanice nomen obrinuit *Smaraldprasem*. Graminis enim habet virorem, neque flavedinis quid in eo deprehenditur, si conferatur cum Prasio; si vero cum Smaragdo conferatur, flavescens quædam viriditas, magis in ipso, quam in Smaragdo conspicitur. Raro perspicuus est, nonnunquam tamen; ut plurimum opacam habet diaphanitatem. Ego illum pro Pseudosmaragdo habeo fortassis Chlorites a Plinii est. In Bohemia, ac Occidentali India reperiuntur. Duo itaque illius sunt genera
Bohe-

Bohemici, & Americani, illi plerunque opaci sunt, isti vitrioli instar; cuius colorem exacte referunt semitransparentes. Indi hunc formant columnæ instar, ut maiorem æquet digitum longitudine, minoremque latitudine. Deinde alteram extremitatem reliquo corpori paulo crassiolem faciunt, ut pertusis labiis inferi, ac pendulus prominere ornatu gratia possit. Hac enim ratione Principes se ab aliis distinguunt, ac viliores huiusmodi ornatu indignos arbitrantur. Quidam affinis meus, mihi frustulum istius lapidis dono dedit, qui eundem magni faciebat, ac Nephriticum verum lapidem esse asserēbat, cui opinioni non repugno, quod eius multa sint genera, ac omnia colore plurimum inter se differentia, ut loco explicabo. Ut Bohemicum Smaraldoprasum, vel Pseudosmaragdum appellavi, ita hunc optime Smaragditem appellari posse existimo.

*Ab Indis
gestatur.*

*Nephriticus
lapis.*

Smaragdites.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera a a.

C A P. L X I.

Vis, facultas, dignitas, & valor Smaraldoprasii.

VRinam brachio applicatus ciere, proinde arenulas pellere, calculi generationem prohibere, nephriticos, ac arthriticos dolores compescere, & è collo suspensus ne oriantur vetare, puerorum etiam terriculamenta impedire, omnesque Smaragdi vires, sed imbecilliores habere, creditur. Paucis nota est hæc gemma, hinc fit nondum esse in pretio.

Ad calculum, & nephritidem.

CAP. LXII.

*De Topasio veterum, ac Chryfopatio, qui hodie
Chryfolitus appellatur.*

TOpasius veterum, viridis fuit gemma, ac diaphana: si aureo quodam fulgore splendebat Chryfopatus appellatur. Nunc utraque à Gemmariis Chryfoliti nomen obtinet. Topasius, seu Chryfolitus vulgaris Smaragdo est colore dilutior, cui nonnihil flavedinis adiectum videtur. Huic dum viror aureus est Chryfopatii nomen tribuitur, & mater Smaragdi putatur. *a* Plinius multa de Chryfopatii, Chryfolitis, & Chryfoprafis tradit, sed omnes istas gemmas ita confundit, ut nihil inde certi colligi possit. Chryfopatus non absurde hodie à Gemmariis Chryfolitus appellari potest, quod reuera aureus color per viridem in illo fulgeat. Qui si noctu igne admoto vehementer splendeat *b* Chryfolampis Plinii est. A nonnullis hæc gemma cum Chryfoprafio confunditur, quia parum inter se differunt. Topasius, teste *c* Plinio, à Iuba Mauritaniæ rege qui eam in insula Chiti Arabiæ, marisque rubri primum invenit, nomen accepit. Reperitur autoritate Plinii in lapidicinis Alabastri, & prope Thebas Ægypti.

*Chryfo-
lampis.*

a Libro 37. Naturalis historiae cap. 8. littera b. c. d. & cap. x i. littera k.

b Chryfolampis est Chryfolithi genus, Chryfopasion vocant Isidorus, & Marbodeus: Chryfopasion Albertus Magnus: Chryfopsin quidam. Dicitur autem Chryfolampis ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, καὶ λάμπω, id est, ab auro, & splendo. Ab hac gemma sumptum est adagium ἐν νυκτὶ λαμπρὸς ἐν φάει ἢ ἀπὸ φέλης, id est,

est, in nocte lucens, luce vero inutilis. De præposterioribus qui sapiunt ubi nihil est opus, cum opus est dormiunt. D. Erasmus magis arbitratur competere in eum, qui inter indoctos videatur aliquid esse in literis, inter eruditos nihil sapiat: & posse inverti proverbium ἐν φάει λαμπρὸς, ἐν νυκτὶ δ' ἀνοφέλιος.

Chrysolampis etiam fuit in tabula illa aurea inestimabili inter alias quoque gemmas longe pretiosissimas, quam nobilis illa matrona Hildegardis olim Theodorici Comitis Hollandie uxor D. Adelberto tutelari Egmondensium præsidi dono dedit, qui nocturnis temporibus ita totum hinc inde illustravit sacrarium, ut ad preces horarias noctu intempesta lectas vice lychnorum perdui haberetur.

- c Hallucinari videtur Auctor, aliam enim rationem, & mentem verborum Plinii, statuendam crediderim, cum etymologiam nominis Topazii aliam faciat. Eius verba hæc sunt libro 37. Naturalis historia cap. 8. Iuba Topazon insulam in rubro mari à continente stadiis 300. abesse tradit, nebulosam, & ideo sæpe quesitam navigantibus, ex ea causa nomen accepisse. Topazin Troglodytarum lingua significationem habere querendi. Ex quibus verbis Plinii manifeste constat nomen non sortitum à Iuba Mauritania rege, sed ab insula ubi fuit inventa. Quod vero Plinius putet Topazin Troglodytarum lingua habere significationem querendi, hoc de suo Plinium addidisse testatur v. Cl. Claudius Salmasius in Plinianis exercitationibus in Caii Iulii solini polyhistora fol. 1084. cum τῷ ἀζεν in significatione querendi mere Græcum sit, nam coniectura, aliquid colligere, & indagare significat. Nec enim de Troglodytis ipsis accipiendum, qui insulam incolebant, patria sua illis quesita non fuit, nec ignota, sed à navigantibus vel Græcis, vel Ægyptiis nomen imposi-

impositum fuisse: Troglodytarum vero provinciæ nomen non sumptum (ut quidam existimant à Troglodytiæ amne Arsinoen præterfluente) sed *ἐκ τῆς τρωλῆς*, hoc est à specu, quod in specubus, & Cavernis degant. Quod idem nobiscum sentit idem. V. Cl. Claudius Salmasius libro iam citato fol. 1267. Cuius hæc sunt verba. Et sane *τρωλίτας*, & *τρωλοδύτας* eadem ratione appellare fecit, quod cavos, & specus subirent. Ab eadem causa & *τρωλίτης* genus passeris, qui & *τρωλοδύτης* potest recte dici, quod cavis, & rimis turrium, ac murorum sese inlatabret, & in his nidum congerat.

CAP. LXIII.

Natura, vires, & facultates Topasii veterum, seu Chrysolithi Gemmariorum, & Chrysopatii.

Topasius limam sentit, ac in tantam molem interdum excrescit, ut statuæ inde fiant. Scribit enim Iuba, Arsinoë Ptolemæi Philadelphî uxori statuam cubitorum quatuor fuisse, ex Topasio in delubro sacratam. Sanguinis eruptiones sistere, vulnerique admotus extemplo fluentem compe-
Ad san-
guinis
profluvia,
& phreni-
tidem.
 scere, bilem, iramque, ac phrenitidem mitigare, si pro amuleto gestetur, perhibetur. Nocturnos etiam timores, & puerorum terriculamenta, ac lunaticos paroxifimos arcere creditur. In mensa positus Chrysopasius (quem à Chrysopraso differre non puto) præsentem veneno traditur colorem amittere, eoque semoto iterum recipere. Sed huiusmodi vanas, & præter rationem omnem, de gemmarum viribus opiniones, experientia rerum omnium magistra refutat. Potus Chrysopatius comi-
Ad comi-
tia.
 tialem curat perfecte, teste a Cardano.

a Auctor hic mentem Cardani non recte percepisse videtur. Quum Cardanus lib. VII. de subtilitate Chrysoapatium potum non Comitiale morbum (ut Auctor habet) perfecte curare, sed melancholicis auxilio esse testetur, cuius hæc sunt verba. Expertus tamen sum quindecim illius grana, auxilio præfenti melancholicis esse.

C A P. L X I V.

Valor, dignitasque Topasii, seu Chrysolithi vulgaris.

NON magnam habet authoritatem hæc gemma, neque cælaturæ pretium excedit. Causa est quantitas, & magnitudo, quæ illam vilem efficit. Chrysoapatii tamen si egregie aureis radiis splendean paulo nobiliores sunt.

C A P. L X V.

De veterum Chrysolitho, Chryselectro, & Melichryso, seu vulgari Topasio.

HOC tempore gemmariorum Topasii, gemmæ sunt aurei coloris, & omni dubio procul, inter veterum Chrysolithos numerandi. Fortassis à Plinio Chryselectri, aut Melichrysi appellantur. Nam Chrysolithi nomen tanquam genus omnibus gemmis, quæ aureum habent colorem, applicat. Color illius nullo alio colore intermixtus est, & aquam reubarbaro, vel croco tinctam refert. Duo ipsius sunt genera Orientalis, & Europæus. Orientales illi habentur, qui purissimi auri instar rutilant. Hi omnibus gemmis, Adamante excepto, duriores, aliquando ita tincti sunt, ut nimium croci in illis appareat. Nonnunquam tamen dilutiores, quam conveniat, sunt, imo interdum Adamantum aquas habent

habent absque aliquo colore, quos propterea referunt. Qui medio modo se habent cæteris nobiliores; & præstantiores habentur. Europæi Chrystalli instar molles, cum aureo colore, vel multum, vel parum nigricant. Inter hos nonnulli tam parum flavedinis habent, ut nisi nigredine à Chrystallis distinguerentur, ab iis discerni non possent. Inveniuntur in Bohemia passim. Dum aureo colore, eoque puro splendent, ab Orientalibus, nisi duritie distingui possunt, tam sunt elegantes. Orientales in Æthiopia, & Arabia inveniuntur. Præstantiores in India, & Bactriana. Reperiuntur aliquando permagni Topasii, & qui 12. pondo ponderent. Vidi Bohemicum duarum ulnarum longitudine, & fere semiulnæ latitudine, qui Rudolpho secundo Cæsari invictissimo, & Domino meo clementissimo dono datus fuit.

CAP. LXVI.

Natura, vires, & facultates Topasii vulgaris, seu Chrysolithi veterum.

Naturæ Solaris, cuius speciem aliquo modo refert hæc gemma aureo suo colore; est. Proinde ut aurum, ac Sol vitalis facultatis fomentum est; ita Chrysolithus, timores enim nocturnos, & melancholiam minuere, atque depellere, intellectum confortare, molestisque insomniis adversari, dæmones terrere, & fugare, pusillanimitatem, stultitiamque auferre, sapientiam, animique constantiam promovere, ac à fascinationibus ferentem rueri, brachio sinistro alligatus, aut è collo suspensus, auroque inclusus, creditur. Refert Cardanus in libro de admirandis curationibus mira de Chrysolithi viribus his verbis. Cæsarem Palavicinum,

*Ad comi-
tialem.*

*Ad san-
guinis
profluvia.*

aliumque nobilem ex oppido Gallerati, melancholia, & comitali morbo alternatim (quorum unus iam quindecim diebus cum febre, Palavicinus, alter iam sex mensibus, sed sine febre, verum cum clamoribus) laborantes, & frustra à medicis vexatos, somniferis lotionibus capitis, solo potu pulveris Chrysolithi ex vino, in octo dierum spatio, sic liberavi, ut nunquam morbus redierit. Præter dictas facultates, sanguinem vulneribus applicatus sistit, ac libidinis cæstrum compefcit. Chrysolithus tritus, & potatus asthmatis, & orthopneæ paroxifimos mitigat. Has vires omnes, multi non huic Chrysolitho, sed præcedenti gemmæ, nempe illi gemmæ, quæ nunc Chrysolithus appellatur, & è viridi colore aureus est, attribuunt. Frigidæ, & siccæ naturæ est, ut omnes gemmæ. Hoc peculiare habet, quod sub lingua detentus sitim febrientium extinguat.

C A P. L X V I I.

Topasii vulgaris, seu Chrysolithi veterum dignitas, & valor.

ORiëntales Topasii vulgares si purissimi auri instar rutilent, & absq; vitio sint, quia aspectui admodum grati sunt, à nonnullis expetuntur ad ornamenta pileorum, statuarū, ac reliquiarum in ecclesiis. Qui ceratium pendent duobus thaleris æstimandi sunt. Qui 2. ceratia, quatuor thaleris, qui 3. 9. thaleris. Inde ut aliorum pretia sciantur, ceratiorum numerus ducatur in se, & quotiens ostendet pretium quæsitum. Sic 4. ceratiorum valebit 16. thaleros, & 10. ceratiorum 100. thaleros. Hæc regula ad 20. ceratia tantum valere potest. Nam ulterius vilius sunt æstimandi, propter magnitudinem quam aliquando attingunt. Propter summam duri-

duritiem quam habent uruntur ut Saphiri, ac tum veros Adamantes melius æmulantur, quam alia gemma. Vidi vix 10. ceratia pendentem 200. thaleris venditum. Ita enim exacte annulo inclusus Adamantem referebat, ut vix à perito gemmario differentia cognosci potuerit.

Topasii Bohemici Orientalibus similes eadem regula taxari possunt. Si tamen quotientis quartam partem accipiat pro Bohemici valore. Reliqui qui nigricant, & fortassis pro veterum Obsidiana gemma haberi possunt, aut parum aurei coloris habent, his viliores sunt, nec commode æstimari possunt. Si quis regulam viliores velit sumat octavam partem pretii dicti.

CAP. LXVIII.

Adulterium Topasii.

TOpasii aurei coloris ob elegantiam adulterantur omnibus modis, quibus aliæ gemmæ adulterari solent. Præstantior modus est dum in Cry-
 stallo, Silicibus, & vitro fuso aureus color conciliatur, id fit si ad singulas vitri libras quarta unciæ pars ferrei croci remisceatur, atque tantillum minii addatur. Sed primum addendum minium post crocus, teste a Baptista à Porta. Si Crystallo calcinato triplum plumbi addatur Topasius absque aliqua adiectione emergit, si per diem in fornace moretur. Aliter sic conficies; fac pollinem ex ære
 usto, cinnabari nativo, ac Crystallo, quadruplumque stanni usti adde, fusorioque vasi ex terra fortissimo inde, fornacique committe per diem. Sed ignis vehemens non sit, ac semper eodem gradu permaneat, facile enim fluit pulvis prædictus.

*Præstantior
modus.*

*Alius
modus.*

a Libro 6. Magiæ Naturalis cap. v.

C A P. LXIX.

De Berillo.

*Aqua-
marina.**Chrysoberillus.
Chryso-
prasus.*

Berillus gemma est quæ aquæ marinæ colorem refert ex viridi cæruleum. Italis à colore *Aqua-marina* vocatur, Hebraice *Iaschpech* vocatur: unde nonnulli putant Iaspidis nomen deductum. Dum Berilli aureos radios habent, aut ex auro scintillant, Chrysoberilli appellantur, quos aliqui ad Chrysoprasos referunt. Transparent Berilli omnes, & dilutum habent colorem, si enim colore saturo sint, pro aliis vulgo gemmis habentur. Eius colorem refert aqua si exigua quantitate Indici, ac decima parte viridis coloris adiecta, tingatur. Est autem Indicum color quo pictores sæpe utuntur. Sculptuntur Berilli pluribus angulis ut illorum percussu vivaciores fiant, magisque fulgeant.

C A P. LXX.

*Genera, & loci natales,**Chrysoberillus.
Chryso-
prasus.
Hyacin-
thizantes.
Æroides.
Cerini.
Berillus
veterum
multas gē-
mas cōpre-
hendebat.*

Plinio authore multa Berillorum sunt genera, Probatissimi viriditatem puri maris imitantur, Proximi his sunt Chrysoberilli paulo pallidiores, sed in aureum colorem exeunte fulgore. Vicinum genus huic est pallidius, vocatur Chrysoprasus. Quarto loco Hyacinthizantes colore Hyacinthi. Quinto Æroides viridiores qui ab ære nomen habent. Post hos Cerini, ceræ, & Oleagini oleo, ac tandem Crystallis nonnulli similes. Sub istis generibus non dubito quin multæ aliæ gemmæ, quæ nunc ad alias referuntur, contineantur. Nam videtur Berilli nomen commune fuisse, ac fere omnes eas gemmas quæ Crystalli instar diluto aliquo colo-
re tin-

re tinctæ fuerunt sub se comprehendisse. Nam quos nunc Citrinos, Topasios, Lucosaphiros vocant, ut & Hyacinthi quædam genera, non est dubium quin inter Berillos numerata fuerint. Itali etiam hodie Crystallos qui angulorum multiplici reflexu aliquos colores in se habere videntur, Berillos vocitant. Reliquarum nationum gemmarii illos tantum qui marinæ aquæ colorem, vel dilutum, vel exacte referunt, Berillos vocare solent. Nascuntur Berilli ad radices Tauri montis in Eufhratis littore, ac in India, dilutioris coloris, & qui Crystallis similes sunt, in variis regionibus, ut in Germania, & Bohemia.

Locus ubi nascatur Berillus.

a Libro 37. Naturalis historia cap.v. littera I.

C A P. LXXI.

Facultates, & vires Berilli.

Gemmarii Berillum gestatum contra hostium pericula, vitia hepatis, suspiria, eructationes valere, ac oris morbos, faciei, gulæ, & paristhmia prohibere, credunt. Illius ex aqua dilutum oculos humidos sanare perhibetur. Ad vulnera oculorum etiam aliqui celebrant, sive illa pupillæ, sive alteri parti inflicta fuerint. a Reducitur Berillus contusus, & tritus in pollinem exactissime, ut impalpabilis sit. Deinde lentis quantitate pulvis quotidie mane supino iacente ægro, in oculum donec sanetur, infunditur, ac præcipitur ut æger immotus aliquandiu supinus permaneat. Si pupilla vulnerata fuerit etsi commode sanari non possit, tamen ita emendatur, ut oculus deformis non fiat. Si læsio extra pupillam fuerit, præclare sanat Berillus, quemadmodum etiam omnes oculorum con-

Ad oculorū vitia.

216 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
tusiones quacunque re factæ fuerint. Suaderem ad
contusiones, & sugillata ut infusio fieret aqua ver-
basci: si adiuncta esset inflammatio aqua rosarum,
plantaginis, eufrasia, vel simili. Si vulnus esset,
aqua bethonica, tormentilla, vel plantaginis. Ma-
gi putant contra seignitiem hanc gemmam polle-
re, ingenio prodesse, & coniugatos invicem concili-
liare.

a *Idem Psellus de lapidum virtutibus (cap. 4. huius li-
bri citatus) testatur Berillum curare convulsiones,
oculorum dolores, & icterum.*

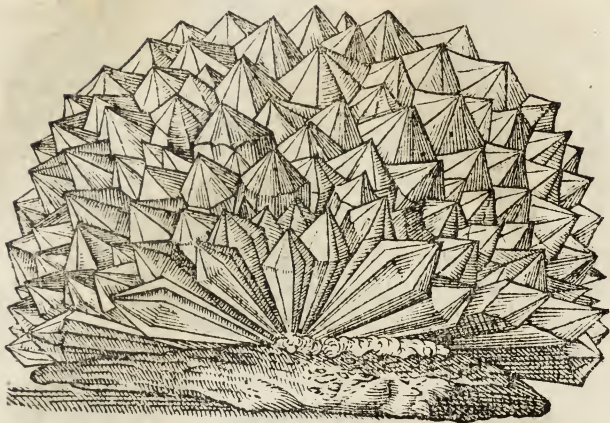
C A P. LXXII.

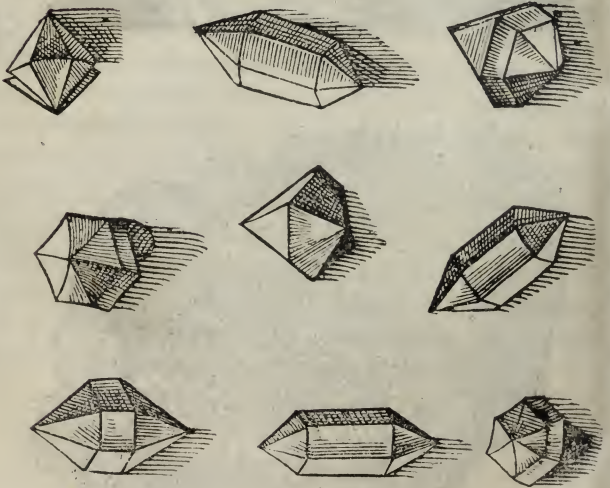
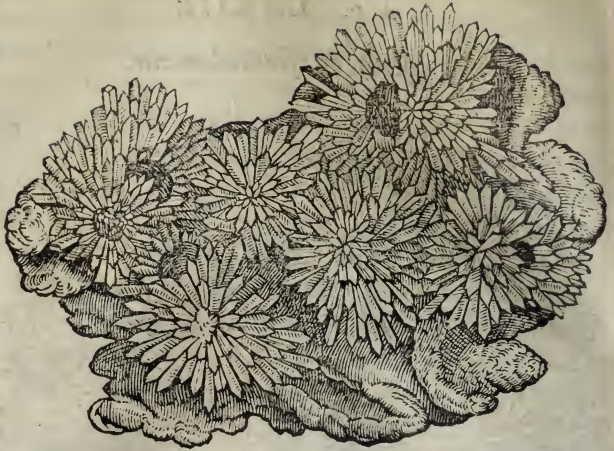
Dignitas, valor, & adulterium Berilli.

Berilli non sunt in maiori authoritate quam To-
pasio Oriëntales, olim Chrysolithi appellati; pro-
inde eodem pretio æstimari possunt, pro coloris ta-
men elegantia augetur, vel minuitur pretium, id-
que in omnibus gemmis servandum est. Adultera-
tur Berillus iis modis quibus alia gemma omnes.
Nobilior modus est dum æs ustum in tenuissimum
pollinem redigitur, ut omnem tactum effugiat, ac
CrySTALLINO vitro, aut CrySTALLO calcinato, vitroque
illi adiecto miscetur, ac fornaci committitur, æris
una dragma pro vitrea massæ libra sufficit.

C A P. LXXIII.

De Crystallo, & Pseudoadamante.

CRystallus notissima gemma, si nomen gemmæ meretur, transparentis est, ac aquam in glaciem congelatam, unde nomen habet, omnino refert, nomen deducitur à κρύον, id est, gelu, & σέλιον, id est, est,

est, contraho. Mollissima est omnium gemmarum. Dum coloratur non iam pro Crystallo amplius, sed pro alia gemma habetur; quanquam in vere gemmæ locum substitui non possit. Si enim Berillum referat, Pseuoberillus, si Topasium Pseudotopasius, si Saphirum Pseudosaphirus, si Smaragdum Pseudosmaragdus, & ab illa gemma, cuius similitudinem refert, appellatur. Tales autem in Bohemia, & vicinis locis complures reperiuntur, qui omnes sola duritie à veris gemmis distinguuntur; molles hi enim omnes Crystallo instar sunt, & pro Crystallo haberentur, nisi coloris elegantia gemmariis, ut aliud nomen illis darent, suaderet. Nascuntur Crystallo plerunque hexagoni. Nam qui rotundi, aut globosi, ut Silices, reperiuntur: illi duriores Crystallo sunt, & pro Pseudoadamante habendi sunt. Tales sunt Arnhemii prope Arnhemum Geldriæ oppidum, Clabequii prope Bruxellam, Gallici, Bohemici, & Silesiaci. Hi enim aliquando tam duri sunt, tantaque elegantia micant, ut vix ab Orientalibus distinguantur. Tincturam tamen quam verus Adamas admittit, non recipiunt, Deinde igne, & senecta corrumpuntur, quod Adamanti non accidit. Horum mentio in capite de Adamante facta est. Gemma etiam illa quæ Iris appellatur, quod omnes colores iridis, si quis fronti applicatam intueatur, conspicuos faciat, species Crystallo est, quæ partim ob iustam angulorum reflexionem huiusmodi colores, ut vapores iridem, partim quia minus pellucet Crystallo, offert. Hæc si subcitrina, fuerit ab Italis & Gallis *Citrino* vocatur, ac præstantior communi Crystallo habetur.

Putant nonnulli aquam esse materiam Crystallo, ac glaciem diu in frigidissimis montibus servatam tandem in Crystallo converti: verum omni-

Falsæ gemma quæ dicantur. Bohemia gemma ferè omnes Crystallo sunt. Pseudoadamantes.

Arnhemii. Clabequii. Bohemici,

Iris.

Citrinus.

An aqua sit materia Crystallo.

220 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
no falluntur, ut in tertio Tomo symbolorum Prin-
cipum (ubi symbolum Ludovici Gonzagæ, *ex glacie
Crystallus evasit*, explicatur) notavi. Nunquam
enim aqua in Crystallum mutari potest, absque ta-
men aqua non generatur. Solvi enim terræ tenuis-
sima portio ab aqua debet, aut illi aliunde missa
commiseri, quæ recedente aqua tum primum in
Crystallum concrescit. Si Crystallus ex aqua con-
gelata constaret, igne solveretur, (quæ enim frigo-
re concrescunt calore solvuntur) ac aqueæ partes
igne consumerentur, quod non fit experiēti. Igne
enim crematus calcem, seu terram, & sal, cuius spi-
ritus beneficio coagulatus fuit, ostendit. Hæc fu-
sus ante, ubi de causis concretionis gemmarum
egi, explicantur.

*Cur Cry-
stallus he-
xagonus
nascatur.*

Nascuntur plerunque Crystalli forma hexagona
in mucronem desinente, quia terrestris subtilis
materia se separans ab aqua nititur se unire, ac om-
nibus modis singulæ particulæ, centrum corporis
sui ambiunt, & appetunt. Quod cum fit vel circu-
larem, vel hexagonam figuram faciant oportet, nul-
la enim alia à circulo perfectior videtur. Circularis
figura fit dum materiæ partes sunt prorsus unius-
modi; qualis in iis qui proximi sunt Adamantibus,
quos duriores dixi, conspicitur: hexagona, cum par-
tes nonnullæ ipsius mixti, reliquis sunt vel subtilio-
res, vel magis aëreæ, aut alia ratione differunt; hæ
enim à reliquis circa angulos pelluntur, vel ipse non
tam cito, quam aliæ centro se unire cupiunt: hac-
que ratione concrescente materia, hexagona figura
circulo quam proxima, aliisque omnibus angulari-
bus perfectior, efficitur. Si statueretur, omnes par-
ticulas eiusdem naturæ temperamenti, & qualita-
tis esse, sphericam figuram habere deberet omnis
Crystallus, omnibus ad centrum æquali vi tendenti-
bus,

*Causa he-
xagonæ fi-
gura.*

bus, aut absque ratione nobis manifesta, figuram certam illi à natura, & Deo datam esse hexagonam statuere oporteret, ut in multis rebus contingit. Nam neque cur homo, aliudve animal suam formam extrinsecam, neque cur flores, & frondes certam perpetuo habeant unquam ingenium humanum perscrutari potest. Quod admirari hæc natura non vero intelligi velit. Invenitur Crystallus variis in locis etiam in Europa. Circa Pisas reperitur in quodam torrente qui ex monte Magno fluit. In Verruca etiam monte propinquo foditur. Saxis adhæret conglobatus, ut difficulter avelli possit. In Alpium iugis, Germania, Bohemia, Hungaria, Cypro, & Lusitania frequens est, ubi ingentis ponderis interdum invenitur. Sæpe in agris ut prope Tsaltoniam Bohemiæ, & Coutebergam. Multa vitia Crystallo innasci solent, ut sales, festucæ, nebulae, atomi, rubigo, & ferrugini quid simile. Dum plane perspicui sunt Crystalli montani nomen illis tribuitur. Crystallus obscurior, aut nigrior aqua perspicuus, & qui à nonnullis Iris appellatur, eo loci ubi Crystalli reperiuntur, inveniri interdum solet. Qui in agro Pisano inveniuntur, ac raro digiti magnitudinem excedunt Iridis colores angulorum repercussu imitantur. Ob quam causam à gemmaris Adamantum instar scalpuntur, ac Berilli nomine tanquam præstantes gemmæ divenduntur. Est tamen Berillus alia gemma, ut suo capite explicavi.

Ex prædictis itaque facile colligi potest Crystalli nomen accommodari ad omnes gemmas perspicuas, mollesque, quæ colorem nullum manifestum in se habent. Hæ videntur esse in quadruplici differentia. Ut prima contineatur quæ glaciem refert Crystallus montanus dictus. Secunda Iris. Tertia Citrinus. Quarta Pseudoadamas. Aliis nobilior

*Locus ubi
inveniuntur
Crystalli.*

Vitia Crystalli.

Iris.

Berillus.

*Species, seu
genera
Crystalli.*

- a Crystallus omnium gemmarum tincturas in se recipere potest, ut vel hinc mater gemmarum quibusdam statuatur, præsertim quia Philosophi, qui lapidem Philosophorum, singulari benedictione adepti sunt (ut Henricus Nollus in physic. Hermetic. lib. VIII. cap. VI. sect. 3. ex Raymundo Lullio de anima transmutatione testatur) gemmas alias ex eo artificiose conficiunt, & tincturas earum Crystallo imprimunt.
- b Opinionem hanc habet Plinius lib. 37. Naturalis historia cap. 2. littera c, qui Crystallum gelu concrecere, nec aliubi reperiri, quam ubi maxime hybernae nives rigent, glaciemque esse pro certo scribit. Quam Plinii opinionem etiam amplectitur v. Cl. Claudius Salmasius (libro post cap. 62. huius libri citato) fol. 205. Cuius contrarium satis dilucide tradunt Autor hoc loco, & cap. x. XII. & XIII. lib. I. Petrus Andreas Matthiolus in Dioscord. lib. v. cap. 116. & Georgius Agricola lib. 6. de natura Fossil. cap. 7. ut ibi videre est, quibus etiam nos assentimur.

C A P. L X X I V.

Natura, qualitates, & facultates Crystalli.

Ad febrim. **F**Rigidæ, & siccæ naturæ adeo est Crystallus, ut sub lingua positus sitim febrientium sedet, manibusque detentus acuta febre correptos recreet, & refrigeret, præsertim si satis magnus fuerit, ac sphaericæ figuræ, sæpeque in aqua rosarum mergatur, ubi à manu ægri incaluerit. Crystallus in tenuissimum pulverem redactus, ac cum vino propinatus, dysenteriam curat, ac albos uteri fluxus sistit.

Ad dysenteriam.
Ad uteri fluxus.

Cum

Cum melle, vino, aut iusculo exhibitus lactantibus, lactis ubertatem, & copiam à proprietate promouet. Præterea dragma pulveris cum oleo amigdalorum dulcium exhibitus; extemplo curat eos quibus argentum sublimatum oblatum est. Fluxum præterea cholericum vel celiacum citissime, & à proprietate tanquã Bezoar aliquod compefcit, calculum etiam rumpit, & per urinam expellit, Collo appensus Crystallus somnia prohibet, & vertigini medetur.

Ad prædictos omnes affectus Chymici è Crystallo salem, vel essentiam eliciunt, quam crudo Crystallo præstantiorem, & tutiorem existimant, & ad calculum pellendum utiliorem. Crystalli in pollinem redigantur his adde duplum sulphuris, tere optime simul, sine sulphur exuratur, ac reverbera optime sex horarum spatio. Calcinato Crystallo affunde aquam urticæ, ut sex digitis emineat, ac in fimo equino digere quatuordecim diebus. Postmodum distilla, & magna Crystallorum pars extillatur. Remanentiæ iterum affunde aquam urticæ, ac repete prius opus, donec omnes Crystalli transcendant, nihilque in dante vitro remaneat. Extillato iniice parum salis fusi, ac sine ut stet aliquandiu, hac enim ratione oleum Crystalli separatur ab aqua quæ superiorem partem occupat. Aquam effunde, ac aliam aquam distillatam Crystallis affunde, in qua iterum salis portio dissoluitur. Hoc opus repete donec omne sal in ea solutum fuerit, & Crystalli oleum dulce fiat. Id serua ad usum, ac dragm. semissem, cum uncia una aq. appropriatæ exhibe ad prædictos affectus. Aliter præparatur ut & sal ipsius, hac ratione. Crystalli subtilissime conteruntur, & vel æquali nitri, vel duplo sulphuris pondere commixti in calcem aduruntur. Hæc deinde ex aqua plu-

*Ad lactis abundanti-
tiam.*

*Ad subli-
matum.*

*Ad alvi fluxus, cal-
culum.*

*Ad som-
nia, &
vertiginē.*

*Oleum, &
sal Cry-
stallorum.*

*Oleum
dulce Cry-
stalli.
Alius mo-
dus.*

pluviali stillatitia lavatur aliquoties, rursusque siccat. Postea spiritu vini perfunditur, maceraturque in loco calido aliquot diebus, tum extillatur rursus, & quod in fundo remanet, iterum calcinatur, lavatur, maceratur, distillaturque toties, donec salis instar sit, ac in vino eliquescat nivis instar, tandem id sal in loco humido resolvitur, & pro oleo Crystallorum haberi potest. Ad calculum maiori compendio vis Crystallorum haberi potest. Crystallus in polinem redactus excandescat ignis vi per horam, ac in aqua raphani, ononidis, aut petroselini, cui quarta pars olei vitrioli, aut sulphuris acidi addita est extinguatur, idque opus decies repetatur. Postea saccharo optime trito affunde paulatim aquam prædictam, ac diligenter spatula lignea move. Huius sacchari offer quotidie mane, & vesperi semicochlear, aut quantum medietas nucis iuglandis capere potest. Valet etiam ad omnes viscerum obstructions, teste Quercetano: & quia tartarum in homine resoluit, podagricis convenit, syncopi præterea, ac capitis morbis, quia cerebrum confortat, apprime conducit in eum usum datur à granis 10. ad 30.

Sal Crystalli in vino solubile.

Sal Crystalli ad calculum aliter.

Ad obstructions. Podagræ. Syncopen.

Sal Crystallorum aliter.

Sal Crystallorum etiam alia ratione, non tamen à prædicta dissimili haberi potest. Calcinatur Crystallus, ac in tenuissimum pulverem supra Marmor conteritur, postea sulphure, & sale nitro calcinatur, perque diem, ac noctem reverberatur, in vas vitreum, longū collum habens, inditur, ac acetum terebinthinatum superfunditur, obturatoque vase, supra cineres calidos per noctem relinquitur, sequentique die quod solutum est, effunditur, custoditur, novumque iterum acetum suprafunditur. Hocque tamdiu repetitur donec Crystallus solvatur. Acetum postea in quo Crystallus solutus est filtratur, ac in balneo humiditas evaporatur, ut in fundo

do Crystalli sal resideat, quod tritum, & supra Mar-
mor positum in liquorem solvitur.

CAP. LXXV.

Dignitas, valor, usus, & adulterium Crystalli.

CRyfallus non solum ad mundum muliebrem,
dum catenæ, nodi, aliaque huiusmodi inde fi-
unt, sed etiam ad specula, perspicilla, pocula, scy-
phos, patinas, lavacra, & similia usui est. Adeo ut
dum absque vitio est, huiusmodi pocula, vel scyphi
à Principibus appetantur, & sat magno in pretio
sint. Aureus enim scyphus pedis magnitudine in-
terdum centum thaleris divendi potest, aliquando
etiam pluris. Exigui Crystalli ex quibus nodi, aut
coronæ fiunt, viles sunt, ac cælaturæ pretium non
superant. E Crystallo etiam adiecto vitro, ac arena
purissima, saleque alcali nobilissima vitra, Crystallo
vero quam similia, fiunt Venetiis. *Vitra ex
Crystallis.* Inservit etiam
Crystallus ad gemmas imitandas dum calcinatus
plumbi tribus partibus miscetur. Huic solent me-
tallica addi, ut optatus Smaragdi, Topasii, vel alte-
rius gemmæ color prodeat. *Ad gemmas
imitan-
das.* Crystalli beneficio
etiam ignis solet è Solis radiis colligi, dum nempe
rotunda planities modicum convexa Soli ita oppo-
nitur, ut corpus id, quod ignem suscipere debet, cir-
ca convexi centrum ponatur. In mollioribus etiam
corporibus & delicatulis, cauterii ferrei vices sup-
plet, quanquam non minus quam ferrum urere, &
tolere existimem. *Cauteriū
ex Crystal-
lo.* Adulteratur vitro Crystallino
quod illi simillimum, verum Crystallo mollius, &
ponderosius est.

Pseudoadamantes dum perite cælati sunt etiam
uro includuntur, ac dum exigui sunt, ita veros æmu-
antur, ut non nisi à peritis dignosci possit. Hinc fit

226 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 apud Bohemos, Polonos, Hungaros, & Moscos non
 exiguam habere authoritatē, maioris tamen, quam
 cælaturæ pretium sit, non venduntur, nisi duri sint,
 & egregie scintillent. Eadem ratio Citrinorum, &
 Iridum, qui omnes supra cælaturæ pretium non
 plus valent, quam velit emptor. Habentur enim in
 satis magna copia, magnaque frustra pugni instar
 nondum elaborata, & prorsus perspicua uno, aut
 duobus thaleris tantum divenduntur. Elaborata,
 & in scyphos aptata venditoris arbitrio, ac emptor-
 ris deliciis commissa, sæpe satis magno distra-
 huntur.

Citrinus.
Iris.

C A P. L X X V I.

De Asteria, aut Solis gemma, Italis Girasole,

IN capite de Opalo mentionem feci Asteriæ gem-
 mæ, ac ad Opali genera retuli, similes enim ex
 matre Opalorum ipsemet extraxi. Si tamen Opalo
 longe durior sit, potest sui generis gemma esse, &
 ab Opalo distingui. Quo enim durior eo eleganti-
 us si Soli obiiciatur, & vertatur solem deambu-
 lantem in se conspicuum facit, unde nomen habet.
 Quia etiam lux illa deambulans stellæ similis est,
 nomen Asteriæ illi à nonnullis tribuitur. Sed meo
 iudicio rectius id nomen opacæ gemmæ, quæ Stel-
 laris appellatur, ac stellas quasi arte depictas conti-
 net, Germanice *Sternstein* aut *sigstein* convenit. Per-
 spicua est hæc gemma, Crystalloque similis, durior
 tamen: Opalis Crystallizontas admodum similis,
 ac tantum duritie ab iis differens. A Plinio Astroi-
 tes, & quæ deterior Ceraunia, à Michaële Mercato
 Astrobolus, ab aliis Oculus Felis, quia radiat modo
 clarius, modo obscurius, ut felium oculus, voca-
 tur. Differt à gemma, quæ Beli oculus, aut *Bello-*
chio

Ceraunia,
Astrobolus,
Oculus
Felis.
Beli Ocu-
lus.

chio Italice dicitur, ac exacte oculum iride, & pupilla imitatur. Opaca enim est, ac Achatis species. Plinius Asteriam, & Astrion, tanquam diversas *Astrios.* gemmas describit, cum gemma una videatur. Agricola Stellarem lapidem opacum Astroitem putat: Asteriam vero quam gemmam Solis vocamus. Plinius lib. 37. Cap. 9. ita scribit. Candidarum dux est Pæderos, &c. Proxima candicantium est Asteria, *Pæderos.* principatum habens proprietate naturæ, quod inclusam lucem pupillæ modo quandam continet, ac transfundit, cum inclinatione velut intus deambulantem ex alio, atque alio reddens, eademque contraria Soli regerens candicantes radios, unde nomen invenit, difficilis ad celandum. Indicæ præfertur in Caramania nata, similiter candida est, quæ vocatur *Astrios* Crystallo propinquans in India nascens, & in Pallenes littoribus intus à centro, seu stella lucet fulgore lunæ plenæ. *Locus natalis.* Quidam causam nominis reddunt, quod Astris opposita fulgorem rapiat, ac regerat. Optimam in Caramania gigni, nullamque minus obnoxiam vitio. *Ceraunia.* Cerauniam enim vocari quæ sit deterior, pessimam lucernarum lumini similem. Et paulo post. Est & inter candidas quæ Ceraunia vocatur fulgorem siderum rapiens. Ipsa Crystallina splendoris cærulei in Caramania nascens, albam esse Zenothemis fatetur, sed habere intus stellam coruscantem. Fieri & hebetes Ceraunias, quas nitro & aceto per aliquot dies naceratas concipere stellam, eam quæ post totidem menses elanguescat. Hactenus Plinius ex cuius verbis colligi potest Asteriam, seu Astrion, gemmam esse, eiusque speciem unam Cerauniam. *Agricola opinio.* Putat Agricola Astroitem à Plinio alibi Solis gemmam appellatam fuisse, ac Astrobolon oculis picium similem à sudine. Solis enim gemma Plini^o

228 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
candida est, & ad speciem sideris in orbem fulgentes spargit radios. Eidem Mitrax dicta Persis accepta est, è rubri maris montibus multicolor, ac contra Solem varie refulgens. Ex præcedentibus Plinii verbis vix aliquid certi colligi potest. Ego Asteriam, seu Solis gemmam eam puto, quæ CrySTALLI lactescentis instar rotundam lucem inclusam transfundit, cum inclinatione deambulanti. Astroiten vero eam, quæ è medio corporis stellulas radiantes ostentat, quam inter Opali species retuli, aut si mavis eam, quæ multicolor contra Solem varie refulget, ut felis oculus. Hanc apud me, ut & priorem seruo, quam ex Opalorum matre abstraxi elegantem sane, ac quæ Soli exposita plurimas, ac scintillantes stellulas exhibet. Prædictæ tres gemmæ omnes, commode pro Opalis haberi possent. Sed quia duritie, & coloribus Opalum non semper referunt, à gemmariis distinguuntur. De posteriori quam Astroiten, Oculum Solis, aut Oculum Cati vocant, sequenti capite agam.

C A P. LXXVII.

Facultates, proprietates, usus, dignitas, & pretium Asterie.

USUS istius gemmæ est ad aurea manubria, gestata enim, somnum conciliare, & somnia terrificam abigere creditur. Orientalis tam dura est ut vix cælari possit, satisque vilis, nec pretiosior duplo cælaturæ pretio.

CAP. LXXVIII.

De Oculo Cati.

OCulum Cati, esse Astroiten Plinii quam multicolorem asserit, existimo, ac eam esse gemmam quæ à nonnullis Solis Oculus, & à Persis Mithrax, quod Solem significat, appellatur. a Cardanus hanc Pseudopalum vocare videtur. Opalo enim similis est variis coloribus, quanquam non ita distincti in hac gemma ut in Opalo appareant, & hæc longe durior sit; tenerrimus enim est Opalus. Differt hæc gemma ab alia quadam opaca, quæ oculi depicti imaginem refert ac etiam Oculus Cati vocatur, aut Beli Oculus, Italice *Bellocchio*, quia Achatis, vel Onychis species est. Laudatissimi inveniuntur in Zeilan, interdum ex Pegu advehuntur, qui eo deferri ex regione Brama dicuntur.

Solis Oculus.
Mithrax.
Pseudopalus.

a *Libro VII. de subtilitate.*

CAP. LXXIX.

Dignitas, valor, & facultates.

Magno est in pretio apud Indos, qui sibi persuadent eius, qui hanc gemmam gestat, divitias non posse imminui, sed semper incrementum facere, & augeri. Ait a Garsias ab Horto se expertum, lineum pannum ita compressum ut ipsius gemmæ meditullium, sive oculum tangat, nullo igne uri posse. Id scio verum esse, verum (quod ille non animadvertit) gemmæ viribus, aut facultatibus tribuendum non est, cum omni lapillo idem contingat ad modicum tempus. Ignis enim flamma neque statim lapillum ignitum facere, neque

Ad divitias.

230 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
partes panni complecti propter compressionem ut
exurat, potest. Reicit enim, ac repercutit à se flam-
mam lapillus, ut ignis urat, corpus vere attingere,
& complecti debet. Id quilibet ex tempore filo al-
ligato lapillo, ac flammæ candelæ adhibito experiri
poterit.

Pretium.

Apud Indos tanto, ut dixi est in pretio: ut qui in
Lusitania 90. aureis æstimatus fuit, in India 600.
venditus fuerit. Potest itaque pretio Opalorum
æstimari minoris, vel pluris, prout elegans est, va-
riisque coloribus ornatus, nihil enim hic certi sta-
tui potest.

a Libro I. Aromatum & simplicium Historia cap. 54.

C A P. L X X X.

De Sardo, seu Corneolo.

HActenus de perspicuis, & transparentibus
gemmis egi: nunc de semiperspicuis, aut se-
miopacis agendum. Nobilitate autem cæteris præ-
stantior videtur Sardius, prima gemma rationali
Aaronis imposita, quam Iudæi putant Rubinum
fuisse, nunc Sardius, Corneolus, vel Carneolus ap-
pellatur. Italice, Gallice, & Germanice paucis lit-
teris mutatis idem nomen retinens. A carne fan-
guinolenta cui similis est colore, nomen Carneoli,
vel corrupte Corneoli habet. Sanguinis biliosi, vel
subcitrini colorem exactius refert. Semiperspi-
cuius est, loturæ carnis similis. Nam in corpore
ipsius quasi rubrica, aut caro pellucere, sed offundi
obscura nubecula videtur. Plinius Sardam apud
antiquos frequenti in usu fuisse asserit, precipue ad
sigilla: nihil enim ceræ in signo tenet. *a* Serapionis
Sarda alia ab hac videtur; Eam vocat Hager albu-
zedi,

*Ad sigilla.
Sarda Se-
rapionis
succinum
videtur.*

zedi, ac lapidem rubentem languidius, quam Hyacinthus, ac lividius esse dicit, ac ad ferri ex Oriente rudem, obscurum, perpolitum nitere, oculos tactu roborare, paleasque capillis affricatum trahere, ut Magnes ferrum, idem asserit. Quæ omnia Succino conveniunt, quod Hiacinti vulgaris colorem exacte refert.

a *Libro de simplicibus cap. 399.*

C A P. LXXXI.

Genera, loci natales, & magnitudo Sardii.

SARDA primum Sardibus reperta, ut a Plinius asserit, sed laudatissima circa Babilonem hærens in saxi corde. In India trium generum. Rubrum, & quod demum vocant à pinguedine. Tertium quod argenteis bracteis sublinitur. Indicæ prælucent, crassiores sunt Arabicæ. Inveniuntur & circa Leucada Epiri, & circa Ægyptum quæ aurea bractea sublinuntur. Mares excitatius fulgent, fæminæ pinguiore sunt, & crassius nitent. Hactenus Plin. Albertus magnus Sardam à Corneolo distinguit nominum copia deceptus; eadem enim gemma est. Nisi velit Corneolo albo Sardæ nomen tribuere, & rubro Sardii vel Corneoli. b Franciscus Rueus aliud caput de Sardio, aliud de Corneolo habet: fortassis orientalem Sardium nostratrem Corneolum statuit. Durior enim ille isto, ac alio nomine dignus. Apud me tria genera Sardii, vel Corneoli seruo. Primum rubrum à me supra descriptum, alterum exigua sanguinis rubedine tinctum, ac semiperspicuum. Tertiumque subflavescens ex rubedine. Laudatissimus Corneolus in Sardinia invenitur. Secundum locum obtinet,

*Sarda,
Sardius,
& Corneolus.*

Genera.

232 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
net, qui in Epiro, & Ægypto reperitur. Sed Baby-
lonius cæteris præfertur. Indici, & Arabici etiam
non contemnendi, ut nec Europæi. Nam ad Rhe-
num, in Bohemia, Silesia, aliisque regionibus, qua-
les apud me habeo, præstantes inveniuntur. Aliis
lapidibus adnasci solent.

a Libro 37. Naturalis Historia cap. VII. littera n.

b Nempe cap. 6. lib. 2. gemmis de Sordio agit, &
cap. XX. eiusdem libri de Corneolo.

C A P. LXXXII.

*Natura, facultates, qualitates, & proprietates
Corneoli, & Sardii.*

REfert Albertus gestatum Sardium, seu Cor-
neolum animum exhilarare, timorem pellere,
audaciam præstare, fascinationes prohibere, ac cor-
pus contra venenata quævis, quæ ex humorum cor-
ruptione proveniunt, tueri. Imprimis autem san-
guinem undecunque fluentem peculiari proprieta-
te, mirabili modo sistit. Ventri etiam alligatus par-
tum conservare creditur. Tumoribus etiam calidis
applicatus medetur, pulvis ad omnem sanguinis
fluxum ex vino rubro austero propinatur. Is etiam
livescentes dentes, eorumque sordes affricu emen-
dat. Acuere ingenium, somnia mala prohibere, &
malignitati Onychis obsistere, dicitur. Stultum est
cum Cardano asserere, quod litigantes victores, &
gestantes divites faciat.

*Ad san-
guinis flu-
xus.*

C A P.

CAP. LXXXIII.

Dignitas, valor, & usus Corneoli.

Apuđ Hebræos olim in summa authoritate existit, Quia prima gemma fuit, quam Deus rationali inferi iussit, quod Aaron summus Pontifex supra pectus gestabat. Quanquam Iudæi existiment Rubinum fuisse. Verum illis à quibus gratia omnis divina ablata est hac in re credendum non est, sed 70. interpretibus, & scriptoribus ecclesiasticis, ac Iosepho; qui etsi non Sardium, tamen Sardonichen ex Sardio, & Oniche constantem, non Rubinum interpretatur. Apud Romanos etiam in fatis magna dignitate fuit. Eo enim ad sigilla utebantur, quia ceram non recipit, ob duritiem, cuius beneficio ab aqua non facile hebetatur. Nunc quia præstantiores gemmæ in maiori copia inveniuntur dignitatem suam non parum amisit. Ad sigilla tamen, & sæminarum manubria exornanda inter gemmas sanitatis (ut vulgo vocantur) recipitur. Cælaturæ pretium non superat, nisi nucis iuglandis magnitudinem excedat. Tum enim quia ad sanguinis fluxus sistendos experitur, venditoris arbitrio æstimatur, & aliquando duobus, tribus, aut etiam quatuor thaleris divenditur.

Vitro simili colore prædito, ut aliæ omnes gemmæ adulteratur.

CAP. LXXXIV.

De Sardonyche, ac Cameo.

Sardonyx a ex Sardio, & Onyche à natura simul compositis gemma est. Huic interdum aliæ gemmæ adnascuntur, verum à Sardio, & Onyche

234 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 tanquam præcipuis denominationem habet. Con-
 stat plerunque sanguineo, albo, & nigro colore; qui
 à se invicem circulis, aut zonis ita distinguuntur ut
 arte facti videantur. Quæ carneo colore carent
 Sardonychis nomine non sunt appellandæ. Hodie
 à gemmariis & Onyx, & Sardonyx Nicolus vocatur,
 communiter tamen ille qui ex nigris, & albis zonis
 constat, ut in capite de Onyche explicabo. Dum
 crusta unius coloris scalpitur, ac alterius coloris pro-
 strato relinquitur, tum gemmarii Camehuyam, vel
 Cameum vocant, sive Onyx, sive Sardonyx sit.

Nicolus.

- a *Sardonychis nomen compositum ex Sarda, quæ Græ-
 cis ζάσδιον, & ὄνυξ, quæ unguem significat, &
 gemmam unguis colore: ergo Sardonyx ita olim in-
 telligebatur, velut unguis carnibus impositus esset.
 Nam superficiem habebat Onychis gemma, vel un-
 guis humani instar candidam: radicem vero, sive
 fundum, instar Sarda, vel Carnium, hic enim Sar-
 da color. ζάσδιον αἰματόν Orpheo dicitur: sic Sar-
 donyx erat velut unguis carnibus impositus. Hæc
 autem fuit gemma signatoria, quam Polycrates vo-
 lens proiecit in pelagus, erat enim Tyranno ea gem-
 ma rerum omnium suarum gratissima, quum plu-
 rimum tristaretur. Quinto, sextove quum hæc
 acta sunt die, piscator quidam captum eum piscem,
 qui Polycratis gemmam casu absorbuisset, Polycrati
 dono detulit, in cuius eviscerati alvo gemma ea re-
 perta est. Exstat proverbium βαίμα ζάσδιον, id
 est, tinctura Sardonica de colore præcellenti, præci-
 pue purpura, per iocum autem transfertur ad eum
 qui pudefit, aut qui ob plagas sanguine tingitur.
 Sardonychis etiam meminit Doctissimus Philippus
 Iacobus Maussaccus in libello de fluviorum, & mon-
 tium nominibus, quem ille sub nomine Plutarchi
 Grace,*

Græce, & Latine edidit Tolosa (ut post caput 9. huius libri monuimus) in titulo de Euphrate fluvio fol. 68. sub finem capituli.

CAP. LXXXV.

Genera, & loci natales, dignitas, & pretium
Sardonychis.

INfinita eius sunt genera, si coloris diversitas, diversa genera statuere debet. Nam in his ludit natura. Si rubedo ad cocci, vel laccæ colorem vergat, vulgo *Incarinati* vocantur. Colorum varietas dignitatem auget. Interdum enim in iis purpureus, cæruleus, roseus, flavusque apparet circulus, cui Basis quædam (ut Arabibus) nigerrima, Indis cerea, vel cornea substernitur. Præferuntur aliis quibus candidæ, vel purpureæ, aut rosæ zonæ, aut etiam cæruleæ sese ex ordine citra alterius rei intermixtionem ita subsequuntur, ut iridis aliqua forma referatur. Quæcunque zonas non unitas, sed diffuentes habent, & mellei coloris sunt, ac fæces in se habere videntur, tanquam ignobiles non sunt in pretio. Sardonyche primum usus apud Romanos dicitur fuisse Scipio Africanus, ut tradit Demostratus, quæ postea Romanis, & Indis ab iis persuasis fuit celebris. Puto vasa Myrrhina olim ita decantata ex hac gemma fuisse fabricata. Vidi enim partes poculorum olim cælatas. Quæ iridis varios colores, ut de Myrrhinis scribitur, anhelabant. a Porcellana enim vasa (quæ hodie ita vocantur,) excocta igne, ac ex terra subtiliori pingui conflata sunt, ac ex China huc deferuntur, & nequaquam antiquorum Myrrhina vasa ita decantata esse, existimo, Scribitur de Myrrhidate Pontis rege, quod ex Onyche 4000. poculorum habuerit. Inde coniicio non ex simplici Onyche,

Incarinati.

*Myrrhina
vasa ex
Sardonyche.
Porcellana.*

236 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
Onyche, sed ex Sardonyche, & Calcedonio, elegantioribus, Regiisq; mensis dignioribus gemmis, & quæ fortassis à suis nomine non distinguebantur etiam pocula fuisse elaborata. Prima dignitas Indicis, altera Arabicis datur. Invenitur quoque in Germania, Bohemia, Silesia, locisque vicinis: sed raro absque fæcibus sunt; sæpe etiam melleum in se colorem habent, nec zonas, aut circulos à se ita exacte distinctos ut orientales. Sardonychum magna frustra, ut pocula, & scyphi inde elaborari possint inveniuntur. Hinc fit exiguas ad sigilla, coronas nisi coloribus excellent, vix cælaturæ pretium bis superare. Magna frustra eleganter cælata vigecuplo interdum cælaturæ pretium excedunt. Coloris varietas, & elegantia præcipui valoris sunt indices.

a *Quoniam auctor hoc loco de Myrrhinis, & Porcellanis vasis tractat, non abs re futurum censui, insignem de Myrrhinis vasis (Petri Bellonii observat. lib. 2. cap. 71.) narrationem, huic loco inserere; cuius hæc sunt verba. Ingens Murrhinorum vasorum copia in Cairo à mercatoribus publice Venalis proponitur. Cum autem videremus ea novo Porcellanæ nomine appellari, eius appellationis Gallicum etymon perquirere libuit, atque animadvertimus, denominationem sumpsisse à Conchylii quodam genere Murex Latinis dicto, quod Galli concham porcellanicam nuncupant: tametsi affinitas vocabuli Murex satis respondeat voci Murrhina: Gallicæ tamen appellationis etymon duntaxat perquirimus, quoniam Porcellanica vasa ea nuncupamus: nec ignoramus Latinos Myrrhæ vocem à Græco $\sigma\mu\acute{\upsilon}\rho\upsilon\alpha$ deduxisse. Vasa quæ Porcellanæ appellatione apud nos hodie venduntur, nulla nota cum veterum vasis conveniunt. Sed nec summi totius Italiæ artifices similia*

milia parare norunt, utpote qui commoda materia destituuntur attamen vasa ab ipsis conflata, Porcellanae nomine donant, atque etiam venundant. Late significationis est Porcellanae vocabulum, & multis conchis marinis applicatur. Quoniam porro elegans vas è concha marina paratum aptius denominari non posset secundum veterem appellationem, quam Porcellanicum: expolita illa, & splendentia conchyliis Margaritiferis conchyliis respondentia arbitratus sum affinitatem aliquam habere cum materia vasorum antiquorum Porcellanicorum. Huc accedit quod Galli spherulas illas precatorias è magnis cochleis confectas, Porcellanicas spherulas appellant. Murrhina vasa ex Iaspide Viridi etiam fieri auctor est Garcias ab Horto lib. 1. Aromat. & simplic. histor. cap. 52. cuius haec sunt verba. Invenitur Iaspidis genus Viride, ex quo vasa Murrhina fiunt (Porcellanas vocant) adeo virentia, ut ex Smaragdo conflata videantur. Ex hoc forte genere erit id quod Genua ostenditur, quodque ex Smaragdo esse contendunt, variis videndum proponentes, quo maiorem auctoritatem concilient. Huiusmodi vas Murrhinum aliquando mihi propositum fuit venale ducentis pardaons sive aureis Hispanicis: cuius si ex Smaragdo conflatum fuisset millesimam partem eo pretio vix nancisci potuissem.

C A P. LXXXVI.

Natura, & facultates Sardonychis, & adulterium.

ONychum nocuos effectus, animi fastum, & venena domare creditur, ac ad ea valere ad quæ Sardius, seu Corneolus, vitro adulteratur, quod in ipsius locum substituitur, sed facile dignoscitur, quod facile ab aëre exedatur, & pulverulentam super-

238 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
superficiem contrahat, neque ita ut Sardonyx ni-
reat.

C A P. LXXXVII.

De Calcedonio, vel Charcedonio.

Charcedonios a Plinius inter Rubini genera
recenset, ac nigrioris aspectus, Carbunculo-
que pallidiores, & obscuriores videri, igne tamen,
vel Sole, & inclinatione acrius quam cæteros exci-
tari, umbrante tecto purpureos videri, sub cælo
flammeos, contra radios Solis scintillare, ceras li-
quefacere, asserit. Duo etiam facit genera, mascu-
lum, & fœminam. In masculis stellas intus ardere,
fœminas universum fulgorem extra se fundere scri-
bit. Quæ omnia potius Granato Orientali, aut
Amethysto, quam nostris Calcedoniis videntur con-
venire.

b Calcedonius itaque gemma est quasi per nu-
bem, vel nullo, vel levi aliquo colore tinctam, to-
tumque corpus occupantem semiperspicua, scal-
pturæ propter duritiem contumax. Olim sub Ony-
che comprehensa, cuius species est, appellabatur
Onyx candida. Nam candicans veterum Onyx, si-
ve transeat, sive non, nunc Caledonii nomen
apud Europæ populos retinet.

a Libro 37. *Naturalis historia* Cap. 7. littera b. e.

b De Calcedonij etymologia plura reperies in *Conradi
Gesneri lib. de Fossilibus edit. Tiguri (ut post cap. 52.
huius libri monuimus) fol. 79. verso, & in V. Cl.
Claudii Salmasii libro (cap. 62. huius libri) citato
fol. 381. Turcæ pro confringendis straminibus, & pa-
icis, utuntur Chalcedonio lapide, teste Petro Bello-
nio lib. I. observat. Cap. 64. Cuius hæc sunt verba.
Collecta messe, frumentum tritulant (de Turcis lo-
quitur)*

quitur) haud flagellis, ut apud nos, sed bobus, quem-
admodum per universam Græciam: idque facientes,
asseret Chalcedonio lapide munitos post se trahunt,
ut stramina, & paleas confringant.

C A P. LXXXVIII.

Genera, loci natales, dignitas, & usus Calcedonii.

Plinius, ut dixi, marem à fæmina distinguit, ac
imbre divino generari, lunaque plena maxi-
me reperiri, olim putatum fuisse, atque in Nasa-
monii montibus nasci, deinde & apud Thebas in
Ægypto, verum prædictis obscuriores, magisque
fragiles, venosi, & morientis carbonis instar, non
ablimiles scribit.

Calcedonii hoc tempore in Orientales & Euro-
pæos distinguuntur. Qui colore aliquo diluti, du-
ri, ac oculis grati sunt pro Orientalibus habentur.
Tales sunt in quibus purpura, vel cæruleum quid
albo permixtum, aut grata quædam laccæ rubedo
(quales apud me complures, qui pro veterum
Charcedoniis haberi possunt, seruo) apparet. Qui
terreum, aut obscure candidum habent colorem
cæteris ignobiliores sunt, ac in tota Germania pas-
sim inveniuntur. Hos etiam in Belgio circa Lova-
nium in agro Heverensi, & prope Bruxellam repe-
ri. Qui flavedine, aut rubedine ingrata transpa-
rent, etsi pro Orientalibus non habeantur, tamen
proxime præcedentes dignitate antecellunt. Tales
dicuntur miræ magnitudinis in Lotaringia reperi-
ri, ac ferro percussos, authore Symphoriano Cam-
pegio sonoros esse; adversus raucedinem utiles,
quod vocem clariorem efficiant, Cæteris omnibus
præfertur in quo Cæruleus, albus, & flavus, ruber-
que color confusus apparet, quique Soli expositus
iridis

*In Lotha-
ringia.*

*Præstan-
tes.*

240 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
iridis colores radiorum reflexu ostentat. Nam distinctum colorem rubrum, vel nigrum non habet. Dum ruber adest Sardonyx est, dum niger Onyx. Ex hoc olim pocula illa, & vasa Myrrhina appellata, quæ tanto in pretio apud Romanos fuerunt, elaborata fuisse, quemadmodum ex Sardonyche, & Onyche, ut superiori capite annotavi, non dubito. Olim Sardonyx, & Calcedonius pro Onyche habiti fuerunt. Hinc fit pocula illa 2000. numero Mythridatis ex omni specie Onychis (ut Sardonyche, Calcedonio, aliisque) elaborata, ex Onyche facta fuisse scribant authores. Species enim omnes generis nomine continentur. Hoc tempore etiam pocula, effigies Principum, coronæ peniles, aliaque infinita ex Calcedonio fiunt. Præcipuus usus est ad sigilla, quia cera illi non adhæret.

*Pocula
Mythridatis.*

a *Libro 37. Naturalis historie Cap. 7. littera f.*

C A P. LXXXIX.

*Facultates, vires, pretium, & adulterium
Calcedonii.*

Commendatur Calcedonius contra omnia atræ bilis symptomata, hoc est, tristitiam, timorem, dæmonumque insultus. Nec desunt authores vani, qui gestanti victoriam (quæ tantum à Deo datur) promittant. Ex India occidentali afferuntur nonnulli modice translucidi, ex albo pallescentes, nonnulli lacteis zonis distincti, quos prædicant appensos valere ad lactis ubertatem. Hodie propter copiam non magni fit. Si tamen maiora frustra egregie sculpantur, nec desit color insignis magno interdum vendi possunt: ac non multo viliori pretio quam Sardonyx. Adulterium Calcedonius vix mere-

meretur. Sic tamen imitaberis. Igni ad colliquefaciendum, CrySTALLUM immittes, argenti calcis parum remisceto, per diem fornaci immorari finito, & habebis.

C I A P. X C.

De Onyche, & Camehuia.

ONyx Græce est unguis, unde & nomen gemmæ. Humani enim unguis similitudinem colore, & splendore ut plurimum refert. Translucet raro, opaca enim est. Constat plerunque colore & albo, & nigro, qui à se invicem ita distinguuntur, ut arte distincti videantur. Nigram a Plinius Morion Indicam, vel Pramnon vocat. Corneus etiam color in illis sæpe visitur cingentibus candidis venis, aut zonis oculi modo intervenientibus, Germanice *Onykel*, Italice *Nicolo* vocatur, quo nomine etiam Sardonychen appellant: confundunt enim has duas gemmas, fortassis quia olim etiam sub Onychis, tanquam generis nomine continebatur. *b* Plinius Onychen vocat eam, quæ plurimas, variasque cum lacteis zonis habet venas, omnium in transitu colore inenarrabili, & in unum redeunte concentum suavitate grata. Dioscoridis Onyx, *Alabastrum* est, quia id unguis colorem refert.

Alabastrum.

a Libro 37. *Naturalis historia* Cap. x. littera pp. Iacobus Dalechampius hanc gemmam putat Morochium esse, quem & Galaxiam, & Leucographida Dioscorides lib. v. de re medica Cap. 109. vocari scribit, mollis, liquescens, dealbandis vestibis utilis, in Ægypto nascens.

b Libro 37. *Naturalis historia* Cap. 6. littera d.

Onychis genera, loci natales, & magnitudo.

ONychnum genera vel à loco ubi inveniuntur, vel à coloribus distinguuntur. Onyx Arabica nigra est, candidis zonis, multisque modis colores in ea componuntur. Dum zona alba imagine scalpitur, ac nigra zona loco strati substernitur, à nonnullis Memphites, hodie Camehuia vocatur à Gemmariis, quasi alia gemma esset. Sic albam Onychen hodie Calcedonium vocant, quam præcedenti capite descripsi. Ego hanc differentiam inter Sardonychen, Calcedonium, & Onychen pono. Quod Sardonyx sit dum Onychi Sardius, aut Corneoli rubicundus color distincte, adiunctus est. Calcedonium dum abest rubicundus, & niger color distinctus; nam confusi, & mixti, quasi aqua exigua, portiuncula rubedinis, vel nigredinis tincta esset, adesse possunt. Onyx vero proprie dum adest niger, & abest rubicundus. Varia itaque Onychnum sunt genera. Aliæ enim nigrae prorsus, aliæ cum albedine, cum fusco, flavo, lacteo, subcæruleo, corneoque colore miram varietatem ostentant. Omnes zonas, vel lineas habent, quibus colores à sese mutuo distinguuntur. Quæ nigerrimo colore translucescit Plinius, ut supra dixi, Morion Indicam, vel Pramnion vocat. Istius generis est forte Obsidianus lapis nigerrimi coloris aliquando, & translucidi crassiore visu, ex quo gemmas multi faciunt. Habetur in Æthiopia, traditurque in Hispania nasci prope Oceanum, Plinio teste. Nunc vix constat quis sit iste lapis. Ego pro Onyche non habeo quæ zonis, aut lineis albo colore tinctis caret. Hispania hoc tempore mittit calculos nigros splendentes zonis

*Memphites.**Camea.**Differētia inter Sardonychen, Calcedonium, & Onychen.**Morion.**Pramnion.**Obsidianus lapis.**Onyx in Hispania.*

nis candicantibus interfectos, quorum pulvis in pollinem redactus, cum vino propinatur, non sine fructu ad calculum. Ex India Occidentali lapis quidem niger adfertur, quem aliqui etiam inter Onychum genera haberi volunt; hic fulcis cælatur, imoque ventri affigitur cucurbitularum instar, ad ilei dolores. Sed nec hunc, quia zonis caret, pro Onyche habeo. Reperiuntur omnia genera in India, Arabia, Armenia, Ponto, America, & Europa.

*Lapis ad
Ileum.*

C A P. XCII.

Magnitudo, dignitas, valor, & usus Onychis.

TAntæ interdum magnitudinis est Onyx, ut columnulæ inde fieri possint. Romæ enim in Basilica S. Petri sex columnulæ Onychinæ conspiciuntur. Colonia Agrippinæ in templo trium regum, referente Agricola, Onyx extat latior palmo candidis venis sic distincta, ut duorum iuvenum capita exprimat, ac rursus aliis nigris ut serpentem effingat. Appianus quoque testatur Mythridatem Ponti regem circiter duo millia poculorum ex Onyche in suo thesauro habuisse. Verum non solum ex Onyche, sed Sardonyche, & Calcedonio factitata fuisse certum est, cum Sardonyx, & Calcedonius apud veteres pro Onyche haberentur. Onychina pocula apud Romanos Myrrhina vocabantur, ut præcedentibus capitibus admonui. Quanta autem Myrrhina vasa fuerint in dignitate ex variis autoribus colligere licet. Nunc etiam in pretio sunt, non solum pocula, sed statuæ, effigies ac imagines, quæ ex Onyche elaborantur. Onychen tamen Sardonyx pretio superat. Cæteros omnes valore, & dignitate vincunt, qui subcærulei sunt, ac in imo nigredinem habent; à Iudæis imprimis expetitæ. Nam apud

*Myrrhina
vasa qua
sunt.*

eos in magna existimatione est Onyx, fortassis quia una fuit ex 12. illis geminis, quae rationali Aaronis infertae fuerant. Quanquam hac de re nihil certi constitui possit, cum auctores multi aliam gemmam quam Onychem fuisse existiment. Iudaei tamen traditione continua Onychem eant quae subcarulea est, tanquam unam ex numero 12. gemmarum colunt, ac propterea magni faciunt, tantique quanti Sardonium; imo pluris aliquando aestimant. Pocula, statuae, ac imagines ex Onyche, satis caro pretio venduntur, alias raro caelaturae pretium excedunt, subcaruleis tamen exceptis qui ut caeteris digniores, ita interdum caro pretio divenduntur, quod venditor pro emptoris luxu, & appetitu statuit. Posteriores isti figuris convexis elaborari solent, nunquam Camei, vel Chamehuia vulgo vocantur.

Indecorum Onyx...

Camei.

C. A. P. XCIII.

Natura, facultates, & vires Onychis.

Onyx etiam non recipit, propterea nunc, ut Oculum, ad sigilla aptissima est. Mentis passionibus conducere, sensusque vivificare creditur, quam alii collo suspensum Onychem tristitiam, & timorem, aliaque melancholica symptomata excitare feribant, eamque viam, Sarda, aut Corneoli praesentia refringi. Comitiales etiam paroxismos creditur impedire. In globulum politum redacta, oculoque imposita, ut aliae gemmae laeves omnes, pulverulenta, & quaevis alia, quae in oculum inciderunt, si hinc inde volvat, una secum educit. Ignem ex illa excuti, ut ex eote aiunt, ac affricu ita calefieri, ut vix credi possit.

Onychis vires.

Ad comitiales vires...

a De Onyche plura tradunt Georgius Agricola lib. v. 1.
de Natura Fossilium. Cap. xx. Andreas Casalpinus
de Metallicis lib. 2. Cap. 26.

C A P. XCIV.

Imitatio Onychis, seu adulterium.

ONyx simplicior vix unquam solet ab aliquo imitari. Illa vero quæ corpus album à nigro distinctum habet quam sepiissime: ut nempe cæлата, postea pro Cameo divendi possit. Fit autem hoc modo conchæ parvæ marinæ, quibus mulieres Italicæ ad fucum utuntur, in pollinem redigantur, ac in succum limonum, aliquoties per filtrum depuratum, ponantur, ita tamen ut succus tribus, aut quatuor digitis supra natet. Sinatur ita per decem dies succus bene coopertus in calore. Postea effunde succum, residuum aqua elue, ac tere in Porphiritide albumine ovi, prius optime conquassato, ac in formas proiicito. Postea non formatam partem externam, optime expolito, ut supra stratum nigrum optime, & dextre collocari possit, & fraus non cuivis facile innotescat. Inter terendum alii colores optime triti addi possunt, ita ut Sardonyx hac ratione etiam fingi possit, nec minus aliæ gemmæ, aliive lapilli pretiosi.

C A P. XCV.

De Achate.

Proxima forma, & coloribus Onychi Achates. *Differentia ab Onyche.*
Onyx zonis ornata est, Achates nequaquam. Nam loco zonarum lineas, aut maculas variis coloribus, quæ variarum rerum imagines exhibere videntur, à natura mirabili modo exornatur. Inven-

246 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
niuntur enim quæ nemora, flumina, arbores, ani-
malia, fructus, flores, herbas, nubes, & quicquid
excogitari possit non obscure referant. Celebratur
ab authoribus Pyrrhi regis Achates, in qua specta-
bantur novem Musæ, & Apollo cytharam tenens,
non arte, sed sponte ita discurrentibus maculis, &
coloribus, ut Musis quoque singulis redderentur
insignia, non secus ac si arte elaborata fuisset. Huic
similis est Achates, quam refert a Camillus Leonar-
dus Pisarenensis se vidisse. Quæ septem arbores in
planitie collocatas pulcherrime referebat. Ego
apud me servo Achaten, quæ non maior ungue me-
dii digiti, circulum ita exacte fusco colore nota-
tum habet, ut circino perfectior exarari non posset.
In circuli medio Episcopi cum mythra effigies ex-
acta apparet. Deinde si paululum invertatur alterius
imago visitur. Quod si iterum vertatur duæ imagi-
nes apparent, & mulieris, & viri; alioque modo in-
versa adhuc alia, ita ut aliquot effigies mirabili na-
turæ artificio in illa conspiciantur. Sed aliquæ ita le-
viter coloribus tinctæ sunt, ut perspicacem oculum
desiderent.

*Pyrrhi
Achates.*

*Achatis
mira for-
ma.*

*Differetia
à Jaspide.*

Differt Achates à Jaspide duritie, & lævore. Ja-
spis enim etsi omnes colores habeat, quos Achates,
tamen mollior est, ac ex crassiori terrestri ma-
teria conflata, & Achate magis opaca, quæ ex te-
nuiori constat: ob quam causam exacte poliri à scul-
ptoribus potest. Jaspis semper pulverulentum quid
in se habere videtur, neque alia differentia est inter
Jaspidem, & Achaten. Interdum Achates semi-
translucet, quod in ea laudatur.

a *Libro 3. Cap. 3. Specul. lapid.*

CAP. XCVI.

Genera, loci natales, & magnitudo Achatum.

Quia infinitis coloribus variat Achates, hinc fit multa nomina apud veteres habuisse. Vocatur enim Phassachates, Sardachates, Hæmachates, Cerrachates, Leucachates, Dendrachates, Antachates, & Perileucos, Leonina quæ leonis pelli similis est, ac Italis *Brocatella* vocatur. Nomina partim à colore, partim à forma quam referunt, partim ab aliis gemmis, quibus admixta est Achates, dantur. Ab adnata illi Sarda, Sardachates, à colore albo Leucachates, à forma arboris quam refert, Dendrachates vocatur, & Corallachates à Coralli forma.

Brocatella.

Omnium pulcherrimas Achates nobis India mittit. Primum in Sicilia iuxta flumen eiusdem nominis dicuntur inventæ. Nunc in Germania sub ditione Landtgravii à Lichtenberg, non procul ab oppido Schindthutten, magna illarum copia invenitur, quæ ita interdum excellunt, ut cum Orientalibus certare possint, & pro iis vendantur. Verum tales non ita passim sese offerunt. In agris reperiuntur. In Bohemia etiam non procul ab Argentina civitate Leucachates, punctulis nigris, vel purpurei coloris inspersis, quæ elegantissima est, reperitur. Achates tanta mole excrefcit, ut pocula, & scyphi inde fieri possint. Pisis duæ crustæ ovatæ amplitudine ferme cubitali ad monumentum Gregorianum in campo Sancto dicuntur extare.

C A P. XVCII.

Natura, facultates, & proprietates Achatis.

*Ad cor, &
contagia.
Ad febres.*

OMnem Achaten venenis pestiferis, viperarum, atque scorpionum ictibus adversari tradunt complures. Cor enim recreat, ac adversus omne genus contagii tuetur. Sitim Achates ore contenta, manumque detenta febrientium æstus non obscure compescit. Narratur aquilam nido suo Achaten imponere, ut pullos contra animalium venenatorum morsus tueatur. Scribunt aliqui rubram Achaten visum acuere, ac ab omni iniuria defendere.

a. De Achate multa Orpheus lib. *Ἐξ Ἀθῶν*, laudes eius quater repetens, quasi gemmæ maximæ dignitatis. Idem Psellus de Lapidum virtutibus (post caput 4. huius libri citatus) affirmat Achatem oculorum fluxionibus, & capitis doloribus mederi, & sistere mulierum menstrua, adversarique omni humida hydropisi, tantumque virtutis siccificæ ei inesse, ut & aquam ebibere possit, & vas vacuum relinquere. Quod ultimum falsum existimo.

C A P. XCVIII.

Dignitas, valor, usus, & fictio Achatis.

Olim in magna autoritate fuit Achates, nunc multum dignitatis propter copiam illi discessit, ut solent quæ nobis familiaria sunt in contemptum venire. Nihil enim charum nisi rarum. Pocula adhuc hodie ex Achate fiunt, quæ si ex elegantibus, ac semiperpicuo Achate elaborata sint, sat magno æstimantur pretio, nec viliores sunt Sardoniche.

che. Vidi frustum duarum palmarum latitudine, cui Julii Cæsaris imago, ac uxoris ipsius ita artificiose olim insculpta fuerat, ut octo millibus thalerorum venditum fuerit. Sed antiquitas operis augebat pretium. Utuntur hodie Achate ad coronas precarias, quæ etiam virginum colla, & pectora exornant in Belgio. Ibi enim loco aurearum catenarum in luxu sunt; propter miram, quam habent variis coloribus, elegantiam. Onychis pretio æstimantur, si vero colores obscuri, aut aliis vitiiis maculentur, illis viliores sunt. Artifices hanc vitro imitari solent, cui diversos immiscent colores. Sed facillime deprehenditur fraus, quod Achates limam respuat, ac illius superficiem, propter lævorem fordes non adhæreant.

C A P. XCIX.

De Beli Oculo, seu Oculo Cati, & Leucophthalmo.

Differt hæc gemma multum à Pseudopalo, quæ a Cardano Oculus Cati appellatur, & à *b* Garfia ab Horto describitur. Quia hæc prorsus opaca est, & Achatis species, peculiare tantum nomen habens, quia figura oculi, quasi arte depicta in ea distinctis coloribus apparet. Corpus enim gemmæ album est, in cuius medio nigrum quid pupillæ instar, ab iride dilutionis coloris obcingitur, ut plane Oculus videatur. In Pseudopalo non ita colores distincti sunt. Sed quia ex parte pellucet, ac intus colores aliqui ut in oculo felis, vel cati scintillant, nomen hoc illi datum est. Solet hic maiori pretio, quam Achates divendi, quia non tanta copia haberi potest. Oculis imprimis putatur salutaris, quia eos ab omni iniuria tuetur, ac à pulveribus, aliisque sordibus liberat, si illis imponatur, & huc illuc vol-

*Pseudopali
differentia
à Beli ocu-
lo.*

250 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vatur. Una enim omne impedimentum educit.
Fuit Beli Oculus olim Assyriorum Deo dicata.

*Lycoph-
thalmus.*

Huic similis videtur Leucophthalmus (ego lego
Lycophthalmus) gemma de qua c Plinius lib. 37.
cap. 2. rutila alias, oculi speciem candidam, nigram-
que continet, & mox sequenti capite. Lycophthal-
mos quatuor est colorum, ex rutilo, & sanguineo in
medio nigrum candido cingitur, ut luporum oculi,
illis per omnia similis. Triophthalmos d Plinii tres
oculos habet, & proculdubio ad Achatis species re-
ferenda est. Nam interdum oculorum effigie luxu-
riant.

*Trioph-
thalmos.*

- a *Libro VII. de subtilitate.*
- b *Libro I. Aromatum, & simplicium historia cap. 54.*
- c *Hic Plinii locus male ab Auctore est citatus, nam ha-
betur lib. 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.*
- d *Libro 37. cap. XI. littera b.*

C A P. C.

De Iaspide.

IAspis, ut dixi, ab Achate non differt, nisi quod
mollior sit, & propterea non ita exacte poliri ut
Achates possit. Causa est impurior, & crassior ter-
restris materia unde coaluit. Omne genus coloris
recipit ut Achates. Notissima gemma est, neque
tam perspicua, quam Achates, ut plurimum viri-
dis. Quo Smaragdo vicinior, eo nobilior.

C A P. C I.

*Genera, loci natales, magnitudo, & mixtio cum
aliis gemmis.*

Propter colores varios quos habet Iaspis diversa
habet nomina, aut in diversa genera discernitur.

Alo-

A loco ubi reperitur etiam illi nomina data sunt. Deinde à commixtione cum aliis gemmis, à fumi, terebinthinæ, aëris, & rosarum colore, Capnitis. Therebinthiufa, Æriufa, & Rosea vocatur. A loco natali Thermoduntiaca, Phrygia, Thracica, Calcidica, Assyria, (alias Grammatias, vel Polygrammos virens, & Smaragdo quadantenus similis pellucens crassiori tamen materia, purpureum quoddam in se continens, albaque linea interdum signata) Persica, Cappadocica, Indica, Cypria, Americana, & Germanica vocatur. A commixtione cum Achate Jaspachates, cum Onyche illa quæ nivem imitatur, ac Crystallo similis est (quam hodie Calcedonium vocant) Jasponix à Plinio appellatur. Quæ cum Sarda miscetur Sardo Jaspis dici potest. Cum variis enim gemmis coalescit. Habeo unam quæ Amethystum, Sardam, Calcedonium distinctis locis in se habet. Invenitur in multis Germaniæ locis. Coræ in Misnia effoditur sanguineo, & flavo colore, ad strygam è duobus Lygiorum montibus Turcoïdi non absimilis (Borea forte Plinii) & ad Salam nigra rubens, item ad Pagum Cauffungam rubra, sed spuria, multisque aliis in locis extrahitur. In Bohemia rubras, sanguineas, purpureas, albas, variisque coloribus intermixtas, ac pulcherrimas, mirabilique naturæ artificio compositas, collegi quamplurimas. Tanta mole reperitur, ut magnæ statuæ ex ea elaborari possint.

Borca.

C A P. CII.

Natura, facultates, & proprietates Iaspidis.

IAspidi ratione coloris ab authoribus diversæ facultates tribuuntur. Rubicunda mirifice sanguinis fluxum cohibet, non solum è naribus, & hæmor-

Ad sanguinis fluxum.

mor-

morrhoidibus, verum è vulneribus fluentem. Sed ea eligenda, quæ sanguinis instar, per totum corpus absque alio colore rubet. Testari possum me, qui alias lapidibus, & gemmis tantas vires, quantas vulgus solet, non tribuo, cum in Phrisia Orientali apud Illustrissimum Baronem à Kniphausen ad aliquod tempus degerem, credibile vix de Jaspidis viribus observasse. Nam cum ancilla dominæ fluxu menstruorum ita laborasset per aliquot dies, ut nullo modo sisti posset. Jaspidem rubram quam Dominus multis annis, ut aiebat, apud se habuerat, impolitam, & rudem femori alligari iussi. Quo facto, subito mensium fluor substitit, nec rediit. Alius ex ipsius familia cum in pede vulneratus esset, nec sanguinis fluxus cohiberi posset, admoto lapide, extemplo impeditus fuit, licet vulnus non tegeretur. Memini me virginem Pragæ curasse, quæ sex annis hæmorthagia laborauerat, ita vehementer, ut vix unquam hebdomada præteriret quin aliquoties illi sanguis efflueret. Hæc cū nullis remediis iuari posset, à me consilium petiit. Qui prætermittis aliis omnibus, quæ à medicis præscribi solent, utpote quibus ad nauisam iam diu usa fuerat, Jaspidem, cuius facultas ad huiusmodi symptomata mihi experientia nota erat, illi commodato do, ut collo appensam gerat. Paret illa, sanguinisque fluxus ilico sistitur. Gestat per aliquot hebdomadas, nec redit fluxus. Cum itaque se prorsus curatam opinaretur, deponit gemmam, post paucos dies redit fluxus, iterum appendit Jaspidem, cuius beneficio mox liberatur. Cum vero singularem huiusmodi facultatem, & divinam miraretur (ut mihi retulit) experiundi gratia aliquoties à collo deposuit gemmam, ac semper animadvertit redire fluxum, nec curari, quin iterum appenderet. Observavit tamen

Experientia Jaspidis.

non statim seposita Jaspide redire, sed post multas prius elapas hebdomadas, appensa tamen, statim isti, ita ut nulli aliæ causæ fluxus inhibitiō ascribi ab illa potuerit quàm Jaspidi. Tandem cum per aliquot menses à corpore gemmam deposuisset, nec inquam hæmorrhagia rediisset; mihi gemmam reddidit, ac affirmavit per semianni spatium se liberam fuisse. Postea cum illam sæpius convenirem, affirmavit non redire amplius fluxum, ac se omnino curatam esse. Tribuunt alii etiam viridi aspidi, quæ maculas rubicundas habet hanc facultatem, sed ego quod multoties expertus sum rehero. Viridis collo ita appensa, ut circa ventriculi orificium pendeat, stomachum firmare, nauſeam, vomitumque prohibere, ac calculos, urinamque pellere traditur. Jaspis omnis conceptum firmat, partumque femori alligata promovet. Getata febres, & Hydropes quæ vel à debili concoctione, vel à sanguinis nimio fluxu oriuntur, ne sint, corroborando ventriculum, & sanguinem sistendo, prohibet. Novus medicus etiam epilepsiam viridem Jaspidem arcere affirmat, idque & nunc à multis asseritur, qui si circa ensiformem cartilagineam per diem, & noctem ab epileptico gestetur, iunt si sudore corripitur liberari à paroxysmo, sin minus emori, idque multoties fuisse probatum. Vires has omnes augeri putant, si argento includatur, non alteri metallo. Cogitationum etiam tumultum, inconstantiam, quæ ex sanguinis impetu oritur prohibet. Calculi etiam generationem si poterit omnino arcere vulgo creditur. In quem scopum insculpitur illi scorpionis figura ea hora, qua sol scorpionem ingreditur. Hoc enim tempore lum scalpitur putant à cælo peculiare vires ad calculum prohibendum suscipere, sed figuram quæ

neque

Ad impedendum abortum.

Ad epilepsiam.

Ad cogitationes.

Ad calculum.

neque qualitas, neque substantia est aliquid posse, & superstitiosum, & stultum est existimare, ut suo loco in titulo quales vires gemmæ habeant explicavi. Jaspis Grammatias, aut Polygrammos appellata, quæque virens Smaragdo perfimilis est, ac purpureum in se quid continere videtur, albaque cingitur linea ad venena quævis, ut & aliæ omnes ad venena quævis pro amuleto gestatur. Grammatias si albas duas lineas decussatim, ut crucis figuram referant, habeat, prædicatur ferentem contra aquæ iniurias, & submersionis periculum tueri. Cruciferae Jaspides quæ in Misnia inveniuntur virides, quales multos in scrinio rerum exoticarum apud ducem Saxoniam vidi, eandem ad aquæ pericula dicuntur habere facultatem. Casum impedire, & excipere Jaspidem gestatam, ac sudorem compescere multi credunt. Jaspis dragmæ pondere devorata menses sistere scribitur.

Aëtius lib. 2. tetrabibl. cap. 18. Jaspidis Viridis meminit. Cuius hæc sunt verba: Jaspis Viridis proprietate quadam, velut alia multa, collo suspensus stomachum & os ventriculi iuvat, annulis quoque quadam imagine insculptus alligatur, sicut Nechepson Ægyptiorum Rex prodidit: ego autem experientia compertum habeo, amuletum ex eo collo alligatum, ut os ventriculi attingat, nihil segnius agere, ac si imaginem sculptam habeat, quam tradit Nechepson. Author noster (cap. 26. lib. 1.) ut Aëtius optime animadvertit, rationibusque summis probat, Imagines, & characteres, nullas vires lapidibus infundere.

CAP. CIII.

Dignitas, usus, valor, & imitatio Iaspidis.

JAspides propter colorum varietatem, & elegantiam, variasque imagines quas exprimunt, quibus tanquam picturis ludit natura, ut olim non in minori authoritate quam Achates fuere, ita & nunc nisi in tanta copia reperirentur essent. Olim Grammatias quæ apud Indos reperiebatur, ac aliquid purpurei admixtum interiecta alba linea habebat, cæteris præferebatur. Secundum locum habebat quæ roseum quiddam nacta erat. Tertium quæ smaragdum imitabatur. Quartum quæ sereni cœli colorem referebat. Nunc Orientalis Jaspis, quæ rubicæruleo, viridique colore obscura, sanguineis punctis conspersa est, cæteris omnibus præfertur. Hæc si semiperspicua est, vulgo Heliotropii nomen habet, de quo Jaspide sequenti capite agam. Jaspis ad sigilla, hominum effigies, cochlearia, pocula, ultrorum capulos, coronas precarias, variasque res alias formandas, in usu est. Jaspis Achatis premium non superat, quia illius elegantiam cedit. Quæ amen à natura variis coloribus, figuris, aut imaginibus ornata est, venditoris arbitrio æstimatur. Habeo tales quam plurimas quæ mihi tam gratæ sunt, ut iusto, & ordinario pretio non sint venales. Vidi in scrinio Imperatoris Rudolphi secundi Domini mei clementiss. quasdam, nemora, palustria loca, arbores, nubes, & flumina ita naturaliter referentes, ut procul aspicienti non lapis, sed pictura putetur. Hæ ab Imperatoria Maestate in tanta authoritate sunt, ut ex compluribus, quæ diversos colores habent, invicem rite applicatis, mensæ supremum folium extrui iusserit. Id variis gemmis exornatum,

Heliotropius.

vsus.

Pretium.

Mensa Rudolphi II Imperat.

256 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
natum, variorum locorum, fluminum, arborum,
montium, civitatum, ac nubium figuras picturæ
instar ita exacte refert, ut non satis quis naturæ ar-
tificium, & artificis diligentiam, solertiamque ad-
mirari possit. Jaspides enim ita connectere potuit,
ut connectionis lineæ vel non appareant, vel ad
rem faciant, picturæque munere, dum extremos
arborum, ædificiorum, vel montium ambitus fa-
ciunt, fungantur. Multis annis laboratum fuit ut
opus dictum absolueretur. Id cum pretiosissimum
sit, quia multis aureorum millibus constat, ac ad-
mirandum, quod naturæ artificium, ac artificis so-
lertiam ostendet, inter mundi miracula recenseri,
æ cum templo Dianæ Ephesiæ comparari absque
iniuria potest. Jaspides itaque ut aliæ geminæ, quæ
figuras sibi à natura inditas habent, inæstimabiles
sunt, ac venditoris arbitrio pretium illarum com-
mittendum est. Jaspis quia copiose invenitur imi-
tationem non meretur. Imitari tamen vidi a milite
Hastato Imperatoris ita artificiose, ut non nisi duri-
tie cognosci potuerit. Credo ex gypso, calce, lapi-
dum pulvere, & sero lactis, addito glutinæ massam
fuisse. Hanc variis tingebat coloribus, deinde dum
pro mensæ folio Jaspidem imitari vellet, inter qua-
tuor ligna quadrangula, ne ad latera efflueret ma-
teria, ponebat massas variis coloribus tinctas, pul-
tisque instar diffuentes, atque antequam indure-
scerent, bacillo hinc inde ducto movebat, eoque
modo colores, tanquam per anfractus, ducebantur,
venasque naturales Jaspidis referebant. Pote-
rat idem artifex quas volebat figuras ita formare:
imo lapidem à se factum, & politum excavare, ac
frustum alterius coloris ad libitum inserere, quod
ita coalescebat, quasi ab initio illi commixtum
fuisset. Ex huiusmodi artificiosis lapidibus columi-
na,

*Imitatio
Jaspidis.*

næ, ac statuat fieri possunt, multo elegantiores Jaspidibus, quas longa ætas duriores reddit. Fortassis antiqui simili usi sunt artificio.

C A P. CIV.

De Heliotropio.

Heliotropius gemma à Sole nomen habet, ἡλιον
Solem, ἡλιον versionem significat. Causam
nominis explicat a Plinius, quia videlicet in vas
aquæ proiecta, fulgorem Solis accedentem percus-
su, sanguineo mutat, maxime Æthiopica. Gemma
est viridis sanguineis punctis, vel venis distincta, ac
hodie Jaspis Orientalis vocatur, apud nonnullos
pristinum nomen retinet, præsertim cum ex parte
translucet. Hac enim ratione peritiores gemmarii
à Iaspide distinguere volunt.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.

C A P. CV.

Genera, loci natales, magnitudo, & quomodo nascatur Heliotropius.

Vllioribus Jaspidibus, & Prasii adnascitur, vel
innascitur, aliquando mater Prasii, vel Sma-
tagdi, aliarumque viridium gemmarum est. Aliquæ
sunt Indicæ, Æthiopicæ, Africanæ, & Cypriæ, a te-
te Plinio. Germania & præcipue Bohemia illis
non caret. Afferuntur etiam ex India Orientali.
Tanta magnitudine reperiuntur, ut sarcophagi,
quibus mortuorum corpora teguntur, inde excin-
di possint. Vidi enim in cathedrali Ecclesia D. Do-
natiani nobilissimæ urbis Brugensis patriæ meæ,
post summum altare, huiusmodi Heliotropium. Ea

*Heliotro-
pii magni-
tudo.*

Bruga.

258 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ex Italia advecta fuerat, ac postea, cum, qui se re-
formatæ religionis vocant, templa spoliarent, fur-
to ablata est. Paucis hæc gemma nota erat.

a *Loco, capite præcedenti, citato.*

C A P. CVI.

Dignitas, valor, & usus Heliotropii.

Lapis iste, aut gemma, si à Jaspide distinguitur,
maiores habet Jaspide authoritatem, nisi illa
imaginibus à natura formata sit, tum enim, ut dixi,
quovis pretio æstimari potest. Poculum ex hoc la-
pide efformatum 200. thaleris vendi potest. Mi-
nores duplo cælaturæ pretium raro excedunt, hac
ratione Jaspidibus vulgaribus paulo nobiliores. Ex
hac gemma, ut ex Jaspide varia efformantur.

C A P. CVII.

Natura, facultates, vires, & imitatio Heliotropii.

Plinius ait, ut antea monui, gemmam hanc in
vas aquæ deiectam, fulgorem Solis accedentem,
percussu sanguineo mutare. Alii positam in aqua
radiis Solis opposita, efficere, ut illa ebulliat, ac in
nebulam versâ, postea in guttas pluviales resolva-
tur. Nonnulli etiam existimant impedire, quo mi-
nus gestans, à præsentibus conspiciatur, quod ta-
men Plinius, à magorum impudentia fictum, non
approbat. Certum enim est nullam gemmam id
efficere naturali sua facultate posse. Effectus etiam
prædicti de Sole à nostri seculi Heliotropio non fi-
unt, ita ut veterum Heliotropius vel alia fuerit, vel
illi falso huiusmodi facultates adscriptæ fuerint.

Hodiernam Heliotropium, omnes vires Jaspidis
habere,

habere, nemini dubium esse debet. Venenis enim resistit, sanguinem undecunque fluentem sistit, calculi generationem prohibet, ventriculi coctionem auget, & epilepsiam arcet. Fingitur ut Jaspis, sed rarius, quod variis imaginibus, & coloribus non luxuriet ut illa. Dum viridi colore, ac sanguineis guttulis caret, Heliotropii nomen non habet, & ad aliud genus gemmæ referri debet.

CAP. CVIII.

De lapide Nephritico.

UT Heliotropius inter Jaspidis species numeratur, ita etiam lapis Nephriticus. Deinde ut variis coloribus Jaspides habentur, ita etiam lapides Nephritici. Ea differentia inter Jaspidem, & Nephriticum statui potest, quod hic durior sit Jaspide, & nunquam quicquam rubedinis in ipso conspiciatur: deinde quod non exacte poliri possit. Semper enim ipsius superficies pinguis quasi oleo inuncta esset, videtur. Raro hic lapis in se duos colores habet: plerunque uno tantum colore, etiamsi magnus sit, tingitur, ac fere semper is color in ipso spectatur, qui ex albo, & viridi simul mixtis coaluit. Dum in planitiem non crassioreminimo digito redigitur obscure transparet, vocatur ab Italis *Osiada* à sciatica, quod gestatus illam curare credatur. Belgice *een kalsvvee*, & Germanice *ein kalsvuyyn*, Gallice *yne Siadre*, corrupto vocabulo Italico.

C A P. C I X.

Genera, loci natales, magnitudo, & quomodo nascantur.

SI colorum diversitas varia genera constituit, varia erunt Nephritici lapidis genera. Inveniuntur enim ex albedine virescentes. Viriditas autem interdum subflava, interdum subcærulea videtur, plerunque ex viridi; albo, flavo, cæruleo, & nigro colore mixtio est; non quod omnes isti simul misceantur, sed aliqui tantum. Hinc fit tam diversi coloris inveniri. Habeo apud me multa genera, inter cæteros unum Crystalli instar, sed alba nubecula perspicuum quem à viridiori, cui adnatus erat, separari iussit. Solet Jaspidi, aut Prasio interdum adnasci. Sæpius tamen solitarius (ut Cotes in agris) coalescit. Tanta mole invenitur, ut pocula inde fieri possint. Adfertur ex nova Hispania. In nonnullis etiam Hispaniæ locis, & in Bohemia reperitur, sed paucis adhuc notus est. Quia à lapidariis imperitis, vel pro Smaragdo Prasio, vel pro Jaspide habetur.

C A P. C X.

Natura, proprietates, facultates, dignitas, valor, & usus Nephritici lapidis.

ET si Nephriticus lapis inter gemmas locum habere non deberet, quia visui non adeo grata est, tamen propter mirandam, & stupendam multorum experientia approbatam facultatem, summam habet apud Principes, & Regulos authoritatem. Vidi frustum apud gemmarium Imperatoris Rudolphi Domini mei clementissimi, mille sexcentis

ris thaleris coemptum, ex quo poculum satis amplum formatum fuerat. De hoc lapide hæc, scribit Nicolaus Monardes medicus Hispalensis. Nephriticum lapidem gestant Indi variis formis effigiatum, alios piscium forma, alios avium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos sphaerularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appensos gestare etiam olim, adversus Nephritidis, aut stomachi dolores, in quibus morbis valde commendatur, solebant. Sed eius præcipua laus est ad Nephriticos dolores, & calculum expellendum, & arenulas. Nobilis mihi notus unum habet, cui nullum alium comparandum vidi, nam eum brachio gestans, tanta arenularum quantitate liberatur, ut metuens ne ei noceat tanta eiectione, interdum eum deponat, nullumque amplius calculum eiicit. Sed cum dolor eum premit, denuo eum gestat, & statim levatur, aut minuitur dolor, multarum arenularum, atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam facultate præditus est, ut ab eiusmodi dolore præservet gestatus, renum calorem mitigando. Ducissa Beiar ter brevi temporis intervallo Nephriticis doloribus afflictæ, armillam ex eo lapide sibi confecit, quam perpetuo gestat, ex eo tempore, quod decennium superat, eo dolore nunquam vexata est. Alii multi senserunt idem levamen, eamque ob causam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec uti initio, tam facile acquiri possunt; quod soli earum provinciarum Reguli, & Domini eos possideant, nec immerito, cum tam admirandæ sint illorum facultates. Hactenus Monardes. Ego Nobilissimum virum N. Dammannum ordinis aurei velleris Heroaldum (cuius atavi, nostræ familiæ ante multos annos iuncti fuerunt, & propterea agnatum meum) sæpe

Ad Nephritin.

262 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
referentem audivi, se Nephritico lapide, quem à
fratre in aula Philippi Hispaniarum regis degente
acceperat, plurimos qui nullis medicamentis cu-
rari poterant, subito lapide brachio admoto circa
carpum, ubi interna manus pars initium habet, non
sine medicorum admiratione curasse. Erat lapis ob-
scure viridis, opacus non secus ac si quis viridi co-
lori nigrum immiscuisset. Punctula etiam nigra in
ipso ut in Ophite conspiciebantur. Argento illum
includi iusserat, ita enim maiorem facultatem ha-
bere assererat. Istum omnibus aliis quos habebat
præfererat, Pragam missus ab Hispaniarum rege
ut aurei velleris ornamenta offerret principi Tran-
silvaniæ, venalem casu invenit Nephriticum lapi-
dem, vitriolo vulgari colore, & transparentia ita si-
mitem, ut vitriolum videretur. Efformatus is erat
instar columnulæ ad longitudinem medi digiti, te-
res, in altera extremitate duabus ansulis munitus, ut
adhærere facilius posset, carni insertus. Nam hunc
esse illum lapidem, quem nobiliores Brasilienses
cum in publicum prodeunt, labiis ab adolescentia
perforatis imponunt, assererat. Quod profecto
solerti coniectura coniecit. Omnibus enim notis
respondet illi, qui à Gesnero describitur, & quem
Oripendulum appellat. Ab hoc Jaspide frustulum
abscindi iussit, quod mihi dono dedit, ac pro Ne-
phritico habebat, Pseudosmaragdi, aut Prasii genus
potius videtur. a An vero Nephriticus lapis uri-
næ movendæ facultatem habeat, ut ille asser-
erat, nondum mihi constat.

Lapides Nephritici in magno pretio sunt, quia
non facile haberi possunt. Vidi non maiores semi-
thalero qui 100. coronatis æstimati fuerunt. Pro il-
lorum viribus augetur pretium. Brachialibus in-
seri solent, ad mulierum ornamenta, morbosque
arcen-

Oripendu-
lum.

arcendos, ut aliæ gemmæ, quas sanitatis appellant. Imitatio inutilis est, cum non elegantia, sed virium causa appetatur.

a *Clarissimus D. Augerius Clutius Medicinæ Doctor, & Botanicus insignis apud Amsterodamenses, totum libellum de Lapide Nephritico, sive Calswæe, eiusque facultatibus edidit.*

CAP. CXI.

De Malachite, vel Molochite.

MOlochites ad Jaspidis, vel Prasii species referri potest, opaca est maluæ instar viridis, unde nomen habet. Malua enim Græce *μαλάχη* vocatur. Venis albis plerunque ornatur, cæruleusque color intermixtus illi gratiam dat, ater, quo sæpe maculatur, illam deturpat. Invenitur in Cypro, in Mis-

Locus ubi invenitur.

CAP. CXII.

Genera.

Genera videntur posse constitui quatuor, ut primo contineantur, quæ plane absque aliis coloribus exacte foliorum maluæ recentium colorem referunt. Secundo quæ albas venas habent, ac maculis nigris inficiuntur. Tertio quibus cæruleus color distincte intermixtus est, ac si ex Lapide lazuli, & Molochite lapis constaret. Quarto quæ ad colorem Turcoidis accedunt: quas cæteris præstantiores existimo. Tanta magnitudine excrescit, ut

Magnitudo.

264 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
exigua pocula, aut cultrotum manubria inde fieri
possint. Palma manus maiorem nunquam vidi.

C A P. CXIII.

Dignitas, valor, & usus Molochitis.

Quia non admodum grata aspectui est Molo-
chites, exiguam habet authoritatem, raroque
annulis, aut auro fastus gratia includitur. Sanita-
tis causa cum aliis lapidibus ignobilioribus ad bra-
chialia admittitur. Prædicatur enim maximas ha-
bere vires, & facultates. Gestantem nempe defen-
dere ne tonitru, vel fulmine lædatur, ne in animi
perturbationem incidat, ne contagium ab alio ac-
cipiat, neve fascinetur, ob quam causam pueris ap-
penditur, qui hac ratione à terriculamentis diur-
nis, vel nocturnis, ac omni fascinatione tuti existi-
mantur. Superstitiosi, & magi qui se solos sapien-
tes opinantur Solis figuram lapidi insculpunt, ut ab
incâtationibus, malis spiritibus, ac venenatis anima-
libus securi sint. Ad syncopen, sevos dolores com-
pescendos, hernias, & casus impediendos, pro amu-
leto habetur. Pulvis cum lacte propinatus fertur
cardialgiam, & colicam sanare, forte purgando.
Nam à quodam amico accepi sex granorum pon-
dere antimonii instar purgare, quod tamen nun-
quam experiri ausus fui. Idem pulvis adiecto melle
epotus, fertur menstrua promovere, vulneribus in-
sperfus sanguinem sistere, linteolo humido imposi-
tus, ac parti spasmo affectæ, applicatus, eundem cu-
rare. Nec non vino ardenti commixtus ulcera vi-
rulenta curare perhibetur. Puerorum convulsio-
nes arcet gestata, eosque à nocivis casibus tuetur.
Ventriculo etiam applicata. Cratone teste, eum
corroborat, nec immerito, cum a Galenus Jaspidi
viridi

*Ad toni-
tru.*

*Magorum
superstitio.*

*Ad synco-
pen.*

*Ad cardi-
algiam, &
colicam.*

*Purgandi
vis.*

*Ad spas-
mum.*

Epilepsiã.

*Ad ven-
triculi ro-
bur.*

viridi hanc facultatem tribuat, ac ista gemma olim pro Jaspide habita fuerit, & forte hæc illa sit, quæ ad ventriculi robur conciliandum ab antiquis ita decantata fuit. Achatî pretio, & valore par est.

a *Libro IX. de simplicium Medicamentorum facultatibus.*

CAP. CXIV.

De Turcoide.

INter opacas gemmas omnium nobilissima est Turcosa, Turchina, vel Turchesia Germanice *ein turkes*, omnibus nationibus eo nomine notissima, quod à Turcis ad nos feratur. Multi inter Jaspides numeratam olim existimant, eamque esse, quam a Plinius Boream, ac Græci *ιάσπης ἀβειζῖσα*, *Boreas.* alii Calaidem appellant, quamque b Mesues Feruzegi corrupto nomine (propter literarum vicinitatem in lingua Arabica) à peruzaa quod Turcoiden Arabica lingua significat, vocat. Colorem hæc gemma, ex viridi albo, & cæruleo compositum, habet, ac omnino exacte si præstans sit Æruginis colorem, quam vulgo viride æris vocant, refert.

a *Libro 37. Naturalis historiae cap. 8. littera f.*

b *In descriptione Electuarii de Gemmis.*

CAP. CXV.

Genera, loci natales, & magnitudo.

TURcoidis duo genera statuuntur. Orientalis, & Occidentalis. Orientalem vocant cuius color ad cæruleum potius, quam viridem tendit. Occidentalem, quæ magis virescit, aut plus æquo albicat.

Reperiuntur primi generis in Persia, ac India Orientali, secundi in Hispania, Germania, Bohemia, & Silesia ad Strigomum urbem in prato Isere. In Persia lapidibus nigris adnascitur, quasi excrementum, aut illorum transfusio esset, ibique in maxima copia reperitur. Raro nucis iuglandis quantitatem excedere visa est. Tantæ magnitudinis fertur esse in repositoio magni ducis Hetruriæ, ac in ea exsculpta Caii Julii Cæsaris effigies esse dicitur. Ego maiorem nuce avellana nunquam vidi. Porro Orientales duplices sunt, aliæ colorem servant perpetuo, illæque vocantur de rupe veteri, aliæ paulatim colorem amittunt, ac viridescunt, ac de rupe nova vocantur.

Magnitudo.

C A P. C X V I.

Natura, proprietates, & facultates Turcoïdis.

Ad casum.

OCulos, & spiritus corroborare gestata Turcoï creditur. Maxime autem ad casum commendatur, quem ipsa excipere ne gestans lædatur ab omnibus creditur. Quæ sane facultas, & proprietas omnem rationem superat. Ego sancte affirmare possum me unam aureo annulo inclusam perpetuo gestare, cuius facultatem (si gemmæ est) nunquam satis admirari potui. Gestaverat eam ante triginta annos Hispanus quidam non procul à paternis ædibus habitans. Is cum vita functus esset, & ipsius suppellex (ut moris apud nos est) venum exposita esset. Inter cætera etiam Turcoï exponebatur. Verum nemo (licet complures eo concurrissent, ut eam propter coloris elegantiam quam vivo domino habuerat, emerent) sibi emptam voluit. a Pristinum enim nitorem, & colorem prorsus amiserat, ut potius Malachites, quam Turcoï videretur. Aderat
tum

um temporis gemmæ habendæ desiderio etiam
 parens, & frater meus qui antea sæpius elegantiam,
 & gratiam ipsius viderant, mirabundi eam nunc
 am esse deformem. Emit eam nihilominus pater,
 atisque vili pretio, quia omnibus contemptui erat,
 & præsentibus non eam esse, quam Hispanus gestarat,
 arbitrarentur. Domum reversus pater, qui tam tur-
 bem gemmam gestare sibi indecorum putabat, eam
 mihi dono dat, inquit. Quandoquidem, fili mi,
 ulgi fama est Turcoidem, ut facultates suas exer-
 ere possit, dono dari debere, tibi eam devoveo.
 Ego acceptam gemmam sculptori trado, ut gentili-
 ia mea insignia illi, quemadmodum fieri solet in
 aspide, Calcedonio, aliisque ignobilioribus gem-
 nis, insculperet. Turpe enim existimabam, huius-
 modi gemma ornatus gratia, dum gratiam nullam
 haberet, uti. Paret sculptor, redditque gemmam,
 quam gesto pro annulo signatorio. Vix per men-
 tem gestaram, redit illi pristinus color, sed non ita
 nitens propter sculpturam, ac inæqualem superfi-
 ciem. Miramur omnes gemmam, atque id præci-
 pue, quod color indies pulchrior fieret. Id quia
 observabam, nunquam fere eam à manu deposui,
 ita ut & nunc adhuc eandem gestem. In casu admi-
 andas illius vires (si ab illa procedant) observavi.
 Nam cum Patavio ubi Doctoratus gradum accepe-
 ram, eques redirem in Bohemiam, post Solis occa-
 sum conductitius comes, ut viam ostenderet, mihi
 emitam pedestrem ad latus viæ regiæ monstravit;
 inquam dum me equo committo, ac per aliquod
 spatium progredior, in tenebris sistitur equus, nec
 progredi ulterius vult. Comes vocatus puteum in
 media semita esse asserit, propterea mihi redeun-
 um esse (angusta enim erat semita). Dum equum
 ertere conor, vacillat, ac sinistrum pedem extra
 semi-

268 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
femitam ducit, qua erat via regia. Ilico deprehen-
do casum, & in ipso casu me ex sella in viam proci-
cio, quæ semita inferior erat ulnis ad minus decen-
Cado in latus, ac equus iuxta me in tergum. Come-
quod neque clamarem, neque loquerer me oppre-
sum ab equo existimabat. Sed incolumis eram, ni-
hilque prorsus damni acceperam, rursusque asce-
so equo iter persequor. Mane dum manus lavarem
Turcoiden in duo frustra fractam deprehendi, a
fere quartam totius corporis partem à reliqua sepa-
ratam. Maiorem itaque gemmæ partem alteri ar-
nulo committo, ac iterum per aliquot annos gesto.
Cum vero quodam die ex flumine longiori hast-
onus aliquod elevare supra vires tentarem, subito
ossa pectoris strepitum, & sonitum quasi costa dis-
fringeretur, ediderunt, mihi que obtusus quidam
doloris sensus circa costas obortus est. Dubitabam
num aliquid ruptum esset, tandem deprehendi in-
feriorem, & ultimam costam parum suo loco esse
motam, ac sub penultima finem ipsius pulsum, &
detrusum. Quia vero exiguus dolor aderat, mihi
applicavi loco affecto, ac eodem die non citra admi-
rationem, Turcoidem meam, iterum in duas partes
ruptam animadverti. Verum minor particula vix
canabini feminis magnitudinem excedebat. Quia
vero metuebam ne excidens, etiam maior pars libe-
rior facta excideret. Maiorem partem quæ fere in-
tegra gentilitia signa adhuc reservat, alteri aureo
annulo imponi curo, ac nunc eundem adhuc ita ge-
sto, ut nunquam à digitis deponam. An autem ca-
su infortunium, & gemmæ fractio simul concur-
rant, incertum, aliis aliter opinantibus. Hoc cer-
tum est naturaliter casus noxam gemmam hanc ne-
que impedire, neque in se transferre posse. Occulto
itaque agenti, id est, spiritibus bonis, vel malis Deo
volent-

olente, vel permittente (ut in capite de gemma-
 um viribus explicavi) huiusmodi virès tribuendæ
 unt. Si accesserit superstitio, malis, si nulla, bonis.
 go sancte affirmare possum me nunquam (qui
 on facile tantas vires, ut vulgus facit, gemmis tri-
 uo) credidisse, ut nec nunc credo, tale quid natu-
 liter Turcoidi posse contingere. Mutatio colo-
 s naturaliter fieri potest. Nam cum non adeo du-
 i sit gemma facile à vapore, & halitu qui per po-
 os cutis perpetuo transpirant, vel pulchrum, vel
 osurdum, & deformem colorem accipere potest.
 Quod vero vita defuncto domino colorem, & de-
 orem amittat, ac ipsius sortem lugere videatur,
 mnem humanum captum superat, ac metaphysi-
 am quid est, ut de casu dixi. Verum id non omni-
 us Turchesis contingit. Sed quid si illa Turcois,
 uæ facile colorem mutat, & cuius paulo ante
 mentionem feci, à falsis vaporibus, & halitibus qui
 erpetuo è viventis corpore transpirant afficiatur,
 ab iis pristinus color revocetur. Quemadmo-
 um, experientia teste, emendari colorem Tur-
 oidis aceto, & sale armoniaco, quo abundat fu-
 or, & halitus per cutis poros transpirans, multis
 otum est. Certe ego hanc causam naturalem esse,
 ir color emortuo domino pereat, & novo recu-
 erato, restitatur, autumo. Non quod domini
 iors causa sit, sed quod domino mortuo à nullo ge-
 etur, neque amplius ab effluviis, & halitibus cor-
 oris, color ipsius vividus cōservari possit. Animad-
 erti, cum icteritia, vel obstructionibus laborassem,
 iam corpus sudoribus transpirabile, ac bene con-
 itutum esset, meam Turcoidem pulchriorem esse,
 a ut mihi valetudinis index sit. Opinantur nonnulli
 urcoidem horologii vicem præstare, ac diei ho-
 as, si ex filo, indice, & pollice comprehenso, intra

*An Tur-
 cois horas
 signet.*

270 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vitri concavum palmaris vel minoris latitudinis
pendeat, ostendere. Tot enim pulsus ad latera vitri
verberare, quot horæ diei ab horologio percussæ
fuerant. Mirum profecto à vanis, & in rerum natura
parum versatis hominibus id credi. Suspensus enim
hac ratione lapis, à manu regitur, ac manus ab ho-
minis imaginatione, qui dum tot pulsus, quot veri-
similiter exspectat, animo concipit, consentit ma-
nus, ac vix perceptibili motu agit lapidem, donec
numerus pulsuum expletus sit. Horæ non à natu-
ra, sed ab homine institutæ sunt, ac diverso modo
in diversis provinciis computantur. Lapis vero ab
homine tale quid ordinatum fuisse, quomodo abs-
que anima scire potest? Deinde quo pacto se accom-
modare ad diversas provincias, quæ diversis modis
horas computant, absque cognitione poterit? In
aliquibus enim à diei initio, in aliquibus à noctis
initio, & in nonnullis à media nocte fit horarum
computatio. Profecto animam, hominis anima sa-
gaciorum habere deberet, cum ne ille à se institutas
horas, semper scire possit, & propterea horologia
ipse invenerit, & constituerit, quibus tēporis quan-
titatē elapsam metitur. Nonnulli concedunt natu-
ralem, & ut horas diei pulset non habere facultatē,
sed certorum verborum obmurmurationem adhi-
bendam esse, qua adhibita lapis suum officiū faciat.
Id præsentem me aliquoties factitatum fuit. Sed neq;
verbis, aut spiritibus colludentibus, neq; lapidi, sed
manui, ut ante dixi causam motus tribuebā. Exper-
tus enim postea, quoties volebam, lapidē tam recte,
ut nullus prorsus motus in manu mea observari po-
tuerit, verberare coëgi. Valeant itaque vanæ vano-
rum hominum, & magorum imposturæ. Celebra-
tur præterea Turcoidis gestatio ad oculorum, capi-
tisque dolores leniendos, & impediendos, ac à non-

*Ad capitis
dolores.*

nullis

nullis inimicitias extinguere, ac inter virum, & uxorem amorem reconciliare creditur.

- a Narrat Franciscus Rucus lib.2.de Gemmis cap. 18. se vidisse similem Turchinam ob colorem amissum, à quodam vili pretio emptam, quæ Domino mortuo omnem splendorem amiserat, & velut rimam contraxerat: quæ postea ad pristinum splendorem rediit, quasi sensu quodam percipiens novum Dominum invenisse.

C A P. C X V I I.

Dignitas, valor, & usus Turcoidis.

TAntam authoritatem apud viros habet Turcois, ut nemo, nisi elegantem aliquam nactus fuerit, manus bene ornatas, suoque luxui satisfactum putet. A fæminis enim nunquam gestari solet. Admodum magno pretio non venditur; quia magna illarum ex Oriente adfertur copia. Color præcipuus pretii index, considerant tamen gemmatii, num color constanter sit permanens, eo enim casu, carior est, quam ea, quæ colorem mutat, vel potius paulatim amittit. Quæ avellanæ magnitudinem æquat, ac coloris gratiam habet, cœlique serenitatis instar, nullisque venis nigrioribus obscuratur. 200. thaleris vendi, aut etiam pluris potest. Minores viliores sunt, ac corporis latitudo pretii quantitatem constituit. Pisi maioris quantitate decem thaleris vendi possunt. Cæteris præfertur, quæ æruginis depuratæ colorem exacte refert, ac cærulei lactescentis virorem oculis gratum ostendit. Alii qui venas nigras habent, aut plus æquo virides, aut lactescentes sunt, prorsus contemnuntur tanquam viribus carentes. Mauritanii Turcoidem, quam

Pretium.

Quæ præferenda.

Viliores.

peru-

272 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
peruzegi, vel perozaa vocitant, in medicum usum
recipiunt. *a* Mesues in electuario de gemmis, gem-
mam peruzegi præscribit, quam interpretes Sma-
ragdum putant: sed magno errore, ut Garcias ab
Horto notavit, quia Turchefam intelligi vult eam,
quæ Arabice, ut codex Mesues habet, Peruzegi scri-
bitur, mutata nempe F, littera in P, quæ affinitatem
magnam habent.

a *Quam Smaragdi interpretationem sequuntur Vale-
rius Cordus, Ioannes VVeckerus, Ioannes Renodaus,
& Cæteri Nooterici, sed male ut Auctor ex Garcia
ab Horto lib. I. Aromaticum, & simplicium historia
cap. 48. clare demonstrat, quod idem suboluisse vi-
detur Bellunensis in eadem compositione, & V. Cl.
Claudius Salmasius libro (cap. 62. huius libri) cita-
to, fol. 1130.*

C A P. CXVIII.

*Imitatio Turcoïdis & correctio si color eva-
nuerit.*

TURCOIDEM apprime vitriarii Veneti Venetiis
imitantur. Vidi Gallum qui ita dextre imitari
potuit ex alia materia, ut à vera gemma propter ve-
nulas nigras, quas illi inferebat, cognosci non pos-
set. Pro factitiis illas vendebat, ac satis magno, pro-
pter elegantiam, pretio. Puto chryfocollo nativa, ac
aqua lapidescente adiectis paucis aliis illum usum
fuisse. *a* Ut amissum colorem recuperet, nonnulli
solvunt colorem transmarinum aqua chrysulca, ea-
que distillatione abstracta, reliquias superstites ex-
siccant, iisque Turcoïdem fricant. Alii aquæ chry-
sulcæ imponunt, ac absterfum aceto parum com-
mittunt, deinde in aquam frigidissimam mergunt,
tum

*Emenda-
tio.
Turcoïdis.*

tum enim coloratior fit. Verum istis artibus paulatim intrinsecus color in cutim trahitur, evanescit, ac gemma ingrator, & vilior redditur. Rectius oleo vitrioli cutis superior exeditur, ut subiectus color elegantiosem gemmam faciat.

a *Turcoidem Nostrates hoc pacto ab immunditie purgant. Accipiunt Smyridem lapidem (plerumque vero apud nos in officinis eorum invenitur, qui Aurifabrorum instrumenta Vendunt, Belgiceque vocant afftreck-steen) eoque superficiem exteriorem fricant. Scabrities autem illa, quæ remanere solet, levior redditur, si terra Tripela, uti vocant, inspersa, bacillo adhibito diu fricueris. Iudicant vero nativum colorem revocari posse, si casum colorem interne effundat, alioquin operam lusurus.*

C A P. C X I X.

De lapide Lazuli.

Opacus est hic lapis Saphiri colore, aut florum Cyani, aureis punctulis, aut flammulis exornatus. Hunc a Plinius videtur Saphirum vocare; quia Saphirum nusquam pellucidam facit, & aureis punctis collucere scribit, quæ profecto nostro Saphiro pellucido non conveniunt, sed optime lapidi Lazuli. Nonnulli à Plinio Cyanū vocari existimant, quia Græce eo nomine vocatur, sed Plinii Cyanus nostra Saphirus videtur. Quia eam adulterari maxime tinctura tradit, idque in gloria regis Ægypti ascriptum fuisse, qui primus eam tinxit. Opacæ vero gemmæ cum tingi non possint, nisi earum superficies conspicua tegatur; (ac ita potius tectæ, quam tinctæ dicantur) perspicuæ vero, ut hodie fit elegantissime supposito illis colore, ita tingantur,

*Cyanus.
Saphirus.*

274 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tur, ut color internus corpus subeat. Verisimile
est Plinium Cyani nomine non lapidem Lazuli, sed
Saphirum nostrum intellexisse.

*Differen-
tia à lapi-
de Arme-
nio.
Nomina.*

Differt ab hoc lapide lapis Armenius. Hic enim
non ita durus est, & facile in pulverem cum friabi-
lis fit reducitur: deinde auri venas, aut puncta non
habet. A Plinio cæruleum vocatur, à Græcis λίθος
αἰμαίνι, à Germanis *Bergblau*, utile pictoribus pro-
pter colorem. Lapis Lazuli à Græcis κυανός λίθος,
à Latinis *cæruleus lapis*, ab Arabibus *Hager* aut *azul*,
unde nomen *Asuri*, aut *Lazuli* deductum est, ap-
pellatur. Ex hoc lapide fit color ille Cyaneus, quem
Ultramarinum vocant, auro pretiosior, ut postea
docebimus, asurum vero ex lapide Armenio. Qui
colore elegans quidem est, sed facile mutabilis, &
tandem virescens, neque in ævum durans, ut alter
de quo postea fufius.

a Libro 37. *Naturalis historie* Cap. 9. littera e. f.

C A P. C X X.

*Genera, loci natales, magnitudo, & quo-
modo nascatur.*

Genera tantum duo sunt, fixus, & non fixus in
igne, nisi quis ratione loci ubi inveniuntur plu-
ra constituere velit. Inveniuntur enim in variis re-
gionibus, ut in Africa, Asia, & etiam Germania. Il-
lius mater lapis Armenius, qui in fodinis aureis re-
peritur, interdum est, quia ab ea tantum coctura
differre videtur, quemadmodum omnes lapides ex
molliori materia indurantur. Excrescit in tantam
magnitudinem, ut cultrorum capuli, & cochlearia
inde fieri possint: maiores raro vidi. Plinius Cya-
num, & lapidem Armenium, seu cæruleum in
Ægy-

Ægypto, Cypro, & Schytia nasci scribit, sed num ille Saphirum nostrum, aut lapidem Lazuli Cyanum vocet, non plane constat. Fixus lapis Lazuli, hoc est, qui igni impositus colorem non mutat, hæc enim legitimi proba est ex Oriente fere adfertur. Non fixus in Germania reperitur, ac vulgo *Lasurstein* vocatur, ac is medius est inter lapidem Armenium, qui friabilis est, & lapidem Lazuli cui duritie par est. Ex fixo ultramarinus color, ex non fixo, ille quem vocant *Asurblau* separatur. Verum multi pictores hos postremos colores non distinguunt, sed confundunt, quia ex utraque materia similes eliciuntur. Revera tamen lapides duritie diversi sunt, & color ex non fixo lapide præparatus, plerunque pulchrior est illo, qui ex lapide Armenio præparatur. Ego domi à me præparatos colores habeo, qui tam elegantes sunt, ut cum ultramarino certare possint. Sed, ut antea notavi, solus ultramarinus, qui ex Orientali lapide fit ab igne non corrumpitur, & ætate non mutatur. Lapidem Armenium in quodam monte Praga miliari distante ante aliquot annos inveni.

C A P. C X X I.

*Natura, proprietates, qualitates, & facultates
lapidis Lazuli, vel Cyanæi.*

a Dioscorides hunc lapidem repercutiendi vim habere, exulcerare, parumque corrodere affirmat; Galenus acri facultate tum detrahendi, quam *b* Cathericam vocant, tum digerendi potentiore, quam cinnabaris habet, cum nonnulla astrictione præditum scribit. Post hos alii medici purgandi facultatem in eo experientia deprehenderunt, præcipue contra melancholicos omnes affe- *Ad morbos
melancho-
licos.*

ctus, quartanam, apoplexiam, morbum comitialem, lienis vitia, aliosque complures, qui à melancholico succo originem trahunt. Quia tamen Galenus, & Dioscorides, corrodere asserunt, nec purgatoriam in illo facultatem agnoscunt, multi medici usum ipsius habent suspectum, sed immerito cum experientiæ à fide dignis authoribus approbatæ compluribus, credere deberent. Multa profecto inveniuntur quotidie, quæ à priscis ignota fuerunt. Deinde thithimallorum omnia genera, chamelæa, thymelæa, euforbium, aliaque multa, quæ exulcerant, quia purgandi habent facultatem legitime præparata, sine noxa sumi possunt. Habet itaque purgandi melancholiam, ut lapis Armenius facultatem. De hoc lapide ita scribit Antonius Musa Brassavolus in libro suo de medicinis purgantibus, sequentibus verbis. Lapidem Lazuli expertus sum, & dragmam nunquam excessi, & semper profuit, neque tamen tormina induxit, qualia putabam, antequam essem expertus, inducere debere, neque ori venticuli multum obesse percepi. Præbui itaque in pillulas confirmatum in hunc modum. Rec. lapidis Lazuli præparati drag. unam camphoræ, anisi, cinnamomi, zinziberis, mastichis an. grana 6. Misce & cum succo salviæ, vel diacatholiconis fiant pillulæ quinque. Hæ enim exquisite eduxerunt, cum aliquibus dragmam unam præbuerim, aliis scrupulos duos, ut convenire videbatur. Exhibui etiam aliis modis in pulverem redactum, cum iisdem aromatibus, in iure, quandoque in aqua boraginis. Sed opus est ut in tenuissimum pulverem redactus sit, ne ob sui gravitatem, in pateræ fundum descendat. Posui quandoque prædictos pulveres in unciam unam conservæ boraginis, & deglutiendos præbui ut eclegmata deglutiuntur.

Non-

Purgat sine noxa.

Pillula de lapide Lazuli.

Nonnunquam cuidam puellæ in ientaculi forma, scrupulum unum præbui, nonnunquam in placenta *Dosis.* ex pasta, sed qui masticabant, semper dentibus pulverem habere arbitrabantur. Tamen si probe supra Porphirium lapidem, Porphyriino pistillo contractetur, non persentitur. In vino etiam odorato bibendum iussi, ut in cretico, aut alio simili. Eisdem modis usus sum lapide Armenio, & mirum in modum atram bilem educere percepi. Hactenus Brassavola. Quia tamen Galeni, Dioscoridis, & Arabum omnium testimonio, vi exurendi præditus est, lotura ipsius nocumenta auferenda sunt. Hæc in antidotariis docetur. Verum quia lapis Armenius vehementius educit atram bilem, quam Cyaneus, & omnia efficacius operatur, legat Lector sequens caput. Quæ enim virtutes lapidi Armenio tribuuntur, etiam tum Cyaneo Orientali, tum Germanico, quæ ex eo videtur in duritiem excrevisse, tribuendæ sunt. Pro amuleto etiam ex collo gestatur à Germanis, ut puerorum terricula- *Ad puerorum terrores.* menta arceat, oculorum aciem roboret, syncopen, & prægnantium abortum impediat. Verum partu appropinquante ne fœtum retineat, auferendus est.

De lapidis Lazuli viribus, nobilis Empiricus Venetus Leonardus Fioravantus fere sequentia scrip- *Facultates mirabiles ad quartanam.* sit. Vidi, inquit, lapidem Lazuli vomitum excitare, & sanare quartanam. Calcinavi in fornace laterum, deinde aqua vitæ solvi calcinatum, ac solutione dicta multos morbos, & febres malignas curavi. Ulcera etiam pessima in optimum statum, ad miraculum usque, prædicta solutione, redeg. Ex eodem lapide oleum extraxi, quod somnum, & re- *Ad somnum.* quietem conciliat, atque si eo caput & ventriculus inungatur, visus mirum in modum corroboratur. Po- *Ad podagragram.*

278 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
dagræ etiam dolores & inflammationes subito
lævat.

a *Lib. v. de re Medica cap. 66.*

b *Typographi, non Auctoris vitio, id positum existi-
mo, cum Galenus lib. IX. de simplicium Medica-
mentorum Facultatibus Capit. de Cyaneo, sive
Ceruleo Lapide non Cathericam sed καθαρητικὴν
vocet.*

C A P. CXXII.

*Dignitas, valor, & usus lapidis Lazuli,
seu Cyanei.*

L Apis Lazuli eandem autoritatē habet, quam
Sardonyx, ac eodem pretio, aut paulo maiori
divenditur. Usus præcipue ad sigilla, & ad bra-
chialia: nam inter sanitatis gemmas habetur, ac
multos morbos avertere creditur. Fragmenta hu-
ius lapidis si libram pendeant, 10. thaleris vendi,
ut cæruleus, seu ultramarinus color inde fiat,
solent.

C A P. CXXIII.

*Quo pacto ex lapide Lazuli Ultramarinus, seu Cya-
neus color eliciatur, & in illum usum
electio lapidis.*

P Rimum ne quis oleum, & operam perdat, lapi-
dem aureis venis multis ornatum, ac splenden-
tem eligat. Is enim optimus, & operi convenien-
tissimus est. Hic hac ratione dignoscitur. Eius ali-
qua portio supra carbones ardentis ponatur, ac
follibus, & flammis ignitis committatur per ho-
ram; si refrigeratus manibus teri possit, & colo-
rem

*Examina-
tio Lazuli.*

rem amiserit, ineptus est. Sin durus remaneat, & pristinum colorem seruet, optimus est. Alii ut illius valorem examinent, supra laminam ferream, particulam ponunt, Vulcanoque credunt, ut simul excandescant. Deinde in aceto forti lapidis particulas extinguunt: quas si colorem seruare animadvertunt, bonum lapidem: si vero illustriorem deprehendunt, optimum iudicant. Sed raro non solum, qui augeantur, sed & qui omnino seruent pristinum colorem, inveniuntur. Quorum color intenditur, illorum uncia viginti thaleris vendi potest. Qui colorem non exacte seruant, medii gradus colores præbent, statuuntur enim tres coloris gradus. In pulverem redactus lapis Lazuli, hac ratione ipsius integritas, & quo valore sit deprehenditur. Tigillo aurifabrorum aliquid imponitur, ac igni ardenti committitur, ut bene excandescat. Si refrigeratus pulvis pristinum colorem, ac consistentiam retinuerit, nec mutauerit, optimus lapis fuit: sin vero pulvis, non amplius pulvis, sed pasta videatur, vitrum potius fuit, & smaltum quam lapis, si partim pulveris, partim massæ formam referat, lapidis cum vitro mixtionem factam fuisse indicium est.

*Aliud examen.**Pretium.**Valor.*

C A P. CXXIV.

Præparatio lapidis.

Reducatur lapis in frustra, magnitudine avellanæ, quæ abluæ aqua tepida, ac tigillo impone, igni committe ut excandescant, ac singulas particulas scorsim exemptas extingue in aceto albo optimo, aut distillato per filtrum: idque opus repete aliquoties, quo sæpius eo melius; aliqui septies repetunt. Frequenti enim extinctione optime calci-

280 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
nantur, & facilius in pulverem rediguntur, alias difficile contunderentur, ac mortario adhærerent. Ille tamen lapis qui in igne colorem non servat, aut parum servat, hac ratione tractandus non est, nisi quis frustraneum, & inutilem laborem cupiat. Calcinata ut dixi lapidis frustra contunde in mortario æreo optime occluso, deinde per incerniculum etiam occlusum traice, ne melior, & subtilior lapidum pulvis in auras evolet. Pulverem serva diligenter. Interim sequentem aquam præpara ad ablendum pulverem. ℥. aquæ fontanæ per filtrum distillatæ lib. unam & semis, huic adde tantum mellis, quantum ovum gallinæ capere possit, coque hæc in olla nova tamdiu, donec omnem spumam abstuleris; tum ab igne depone, & serva. Postmodum ℥ gummi sanguinis draconis integri, & optimi scrupul. quatuor, tere supra marmor, cum exigua quantitate aquæ prædictæ, postea vitro impone, ac tantum aquæ prædictæ adice, donec colorem acquirat violaceum, hanc bene tectam serva ad usum: nam ea debet pulveris color dilui. Si enim violacei multum habuerit parum addetur, si parum, plus liquoris. Pulveri itaque reservato affunde paulatim hydromel præparatum, ac tere optime in vasculo aliquo angusto, si enim amplum esset, iacturam faceres, nec tam cito terere posses. Semilibram poteris terere pro unica vice, non plus, ac per horam eam terere debes. Deinde semper, & continuo humectanda est hydromelite, ne lapidi dum teritur adhæreat. Pro semilibra pulveris tres, aut quatuor uncias hydromelitis absumere poteris. Cumque semilibra triveris, aufer eam, ac aliam eodem modo tere in eodem loco, nec alia aqua utere, quam prædicta. Si vero explorare velis num rite triveris, dentibus mastica, si crepitet pulvis arenæ
instar,

instar, recte trivisti; nam non ita terere debes, ut plane colorem amittat. Tritus pulvis exiccari debet extra Solem supra lapidem. Si exiccatus facile in pulverem digito redigatur, ita relinqui potest. Sin vero non facile pulverifetur, sed sibi ipsi adhæreat, à lapide auferendus est: nam indicium est pinguedinem & viscositatem mellis illi adhærere, ac propterea purgandus est, ut suo tempore ab emplastro trahi possit.

CAP. CXXV.

Lotio preparati lapidis Lazuli.

HAbeas ad manus patinam barbitonforum, aut simile vas terreum vitreatum, huic impone pulverem Lazuli, ac suprafunde lixivii dulcis sequentis descriptionis tantum, ut quatuor digitis emineat, manaque optime pulverem lavato, ut ima facilius petere possit. Dum resederit, aquam postea in suum vas effunde. Postmodum sine ut pulvis in umbra parum exiccetur, deinde supra Porphyrium lapidem extendatur, donec plane exiccatus fuerit. Tum enim emplastro adiicitur.

CAP. CXXVI.

Lixivii dulcis, & fortis preparatio.

Recipe cinerum sarmentorum vitis per cribrum traiectorum, decem manipulos; impone vasculo quod ad minus contineat triginta aquæ libras. Vas in imo foramen habeat, quod occludatur, huic impone cineres, ac fortiter comprime, ac aquæ calidæ libras viginti paulatim affunde, cum fundum aqua petierit, inferius orificium ita aperi, ut tantum guttatim effluere possit. Dum non amplius fluit,

282 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
obtura orificium, ac lixivium quod effluxit per fil-
trum distillabis, atque in vitro, vel terreo vase con-
serva, id forte vocatur. Supra cineres iterum aquæ
calidæ 20. libras affunde, & omnino priorem mo-
dum serva ut habeas mediocre lixivium. Deinde
repete alia aqua tertio, ut habeas lixivium, quod
dulce vocatur. Hæc lixivia utilia sunt, ut facilius
ab emplastro pulvis Lasuli, si repugnet, extrahi pos-
sit. Miscentur pro arbitrio opere id flagitante. Fit
etiam aliud lixivium ad auferendam emplastri pin-
guedinem, aut unctuositatem, hac ratione. Reci-
pe tartari calcinati quantum velis, bulli in aqua pu-
ra per quadrantis horæ spatium, aut paulo diutius,
ac serva ad usum. Hoc lixivium scabiem, & impe-
tiginem curat, ac pro fuceo etiam utile est mulieri-
bus. Pulverem etiam Lasuli eo abluere potes, au-
get enim ipsius colorem.

C A P. CXXVII.

*Quale vas debeat esse, in quo colliguntur omnes
aqua, quibus lavati fuerunt pulve-
res lapidis.*

VAs cupreum, vel terreum vitreatum in fundo
politum, seu lævigatum esse debet, ac in lateri-
bus tria foramina habeat oportet. Primum circa
medium vasis, alterum paulo inferius, at tertium
duobus digitis à fundo. Omnia debent ab exteriori
parte esse occlusa, ne aqua effluere possit. Lava-
tiones aquæ in hoc vase colliguntur, quæ etiamsi
nihil coloris habere videntur, tamen si per decen-
dium steterint, in fundo aliquid apparebit. Id ut
colligas foramina aperi, ita effluet absque motio-
ne, nec colori miscebitur, collectum lava, ac sibi
simili adiunge.

CAP. CXXVIII.

De emplastro fortiori, cui miscetur pulvis lapidis Lasisuli, ut illustrior portio, à minus illustri, preparari possit.

Primum ad manus sint sequentia, terebinthinæ claræ, & puræ uncia quatuor: resinæ pini uncia sex, picis græcæ uncia sex: mastichis optimæ, & puræ uncia tres, ceræ novæ uncia tres, olei seminis lini purificati, ut paulo post docebitur, uncia una semis. Postea adsit olla nova vitreata bene lora, cui impones ad lentum ignem carbonum terebinthinam, ut dissoluatur, movendo eam spatula lignea, qua Apothecarii uti solent. Cum bene dissoluta fuerit, paulatim iniice pini resinam, in parva frustula secata, ac move. Eodem modo picem impone, & postmodum mastichen pulverisatam, ac ut uniantur optime move spatula diligenter materiam, sed exiguo foco opus est. Postmodum adde oleum lini, ac sine ad ignem donec murmuraverit ebullitio per horæ quadrantem, aut paulo diutius; Ut autem scias emplastrum satis coctum esse, spatulam in emplastro agitaram exime, ac ut ab illa, in aquam frigidam aliquot guttæ decidant, permitte. Nam si illæ super aquam se expandant, non satis est coctum. Aliter sic cognosces. Guttam emplastri digitis, aqua frigida humectatis, comprime, ac trahere in diversas partes, si extendatur, & sponte rumpatur, signum est perfecte coctum esse. Coctum emplastrum, & calidissimum funde in manicâ hippocratis, primo aqua calida humectatam, ac coletur ita ut in vas aqua frigida plenum decidat. Manicam autem lignis comprimes, ut absque mora transcolari totum possit. Cum iam parum refrixerit,

284 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
rit, manibus malaxetur, humectatis oleo lini præ-
parato, donec nihil amplius aquæ habeat. Postea
serua in aqua frigida, quæ quotidie, aut alternis die-
bus effundenda est, recenti rursus affusa: ita enim
seruabitur ad decennium.

C A P. CXXIX.

De emplastro mitiori, ad separandos colores.

Recip. terebinthinæ claræ uncias quatuor, resi-
næ pini puræ uncias sex, picis græcæ 6. uncias,
ceræ unciam unam, olei feminis lini tres quadran-
tes, eoque eodem modo, ut primum coctum est.
Verum notato istud citius excoqui, quia mitius est,
ac citius dimittit à se colorem, quam prius. Id etiam
notato, si velis utroque emplastro uti, ut mitiori
primo colorem, seu lapidis pulverem excipias. Qui
tamen si non fuerit à perfecto lapide, & qui aureis
venis ornatur, extructus, utroque emplastro exci-
pi non debet. Nam tota ars habendi ex lapide ele-
gantio rem colorem consistit in recto usu empla-
strorum.

C A P. CXXX.

Olei lini præparatio, ad præcedentia emplastra.

Recip. olei lini clari, & pulchri, croceoque co-
lore pellucidi quantum vis, ac imponas vitro,
quod habet formam cornu bovini, ac in imo fora-
men: huic infunde aquam fontanam, ac bacillo
agita oleum, & aquam. Deinde sine quiescant si-
mul, donec supranatet oleum, tum per foramen
inferius emitte aquam, idque opus decies repetes,
aut donec aqua tam clara, quam ante mixtionem
fuerat, effluat. Tum enim purgatum erit oleum,
& huic

& huic operi idoneum. Si haberi lini oleum non posset, eius loco amigdalarum amararum accipi potest, idque purgatione nulla opus habet.

C A P. CXXXI.

Quo pacto pulvis Lazuli præparatus adiiciatur emplastro fortiori, aut mitiori.

Recip. lapidis trituro, & præparati prædicto modo libram unam, ac emplastro fortioris, cuius externam partem manibus abluisti, etiam libram. Deinde scinde in minutas partes, ac impone ollæ novæ vitreatæ, ac humectatæ, eamque supra calidos cineres, ut dissolvatur emplastrum, colloca. Verum cave ne bulliat, si tamen id contingat, error, adiecta modica quantitate olei lini corrigi potest. Cum dissolutum fuerit emplastrum accipe spatulam qua emplastrum agitabas, ac inunge oleo lini. Deinde insperge paulatim pulverem Lazuli optime agitando emplastrum, donec ita uniat, ut nihil extra emplastrum remaneat. Id cum observaveris, materiam bullientem in pelvim, aqua frigida plenam, iniice, eodemq; momento diligenter omne quod ollæ adhæret eximes. Cum deinde emplastrum parum refrixerit, ut manibus tractari possit, & bene coloratum fuerit bonum indicium erit. Inunge itaque manus, oleo, ac malaxando tracta illud sesquihoræ spatio, ut vesicæ omnes auferantur. Quo enim diutius malaxaveris eo facilius color extrahitur. Cum satis tractaveris fac inde panem, aut rotundam formam, patinæque impone, ac aquam frigidam affunde, ac sine ita per quatuordecim dies, aut diutius, quo enim diutius maceratur, eo facilius extrahitur color, & pulchrior erit.

Quo pacto ex emplastro trahendus sit color.

EMplastrum colore præparatum, lava manibus extrinsece, & modeste ea aqua, in qua reservatum fuit. Postea pondera cum oleo, quo uteris, dum id tractas. Deinde patinæ vitreatæ, cuius fundus inunctus est oleo, lini impone, ac superfunde aquam tepidam puram, cuius calor vix percipiatur; ac supernatet duobus digitis. Relinquatur in ea per quartam horæ partem, si æstas fuerit. Sin vero ver fuerit, non tam diu, aquam deinde effunde in vas ante à me descriptum, ac iterum aliam aquam tepidam affunde. Emplastrum enim mollius fit, ac paulatim quod melius est extrahitur. Si enim unica vice extrahere velles, male negotium cederet. Movebis itaque sursum deorsum emplastrum, spatulis postea describendis modeste. Si fortassis emplastrum fundo vasis adhæreret, unge manus, ac leviter inverte tamdiu, donec aqua tingatur, quam priori affunde, ac emplastrum sustenta spatulis, ne fundo vasis adhæreat. Scias tamen, quod parum coloris, multum aquæ, prima lotione tinget. Cum vero jam aptum erit emplastrum, ut dimittat colorem certæ linæ cæruleæ ab illo in aquam mittentur, quasi radii Solares essent. Hanc aquam alteri affundes per cribrum, ut partes crassiores emplastri in eo maneant. Postea iterum aquam tepidam paulatim affunde emplastro, ac modestè bacillis iterum move emplastrum ne nimium dilatetur, ac uno impetu eiiciat colorem. Cum vero inverteris quinques, aut sexies emplastrum: id redige in massam unitam, tum enim videbis quantum à se dimiserit, & si lapis fuerit præstans, & absolutus, invenies in
prima

prima hac tractatione circa quatuor, aut quinque uncias. Atque hunc colorem seorsim servabis, est enim præcipuus, & cæteris pulchrior. Eodem modo age ut secundum colorem habeas, qui etiam erit unciarum quatuor. Tertium elicies colorem eodem prorsus modo aqua semi tepida. Quartum qui cinerei coloris est eodem modo elicere poteris: sed aqua calidiore opus est, premes autem bacillis emplastrum, ut omnem colorem reddat. Si nolit, poteris lixivium ante descriptum adicere, hos omnes colores seorsim servare debes. Notandum in extractione colorum consumi horas octo, antequam vero resederint decem, aut duodecim horæ elabuntur. Verum si aqua tepida tantum parum coloris extrahi posset, adde aquæ tertiam partem dulcis, quod si nondum id sufficeret, adde lixivium frigidum. Si neque id iuvaret, fac lixivium ex cineribus sarmentorum, idque colatum parum ebulli, ut linguam acore feriat, postea inclarescat, atque eo tanquam ultimo remedio utere, quo postremum colorem extrahere potes, eodem lixivio calido poteris emplastrum lavare, ac postea abicere, quia inutile est. In extractione colorum lucrum vel damnum omne versatur.

C A P. CXXXIII.

De forma bacillorum, quibus verti debet emplastrum.

Debent confici ex ligno aliquo quod facile lævigari potest, ut est Aceris, Platani, Buxi, aut similibus. Præterea debent esse semi ulnæ longitudine, aut paulo maiores crassitudine pollicis, circa finem latiores, ac nuclei amigdarum instar non exacte rotundi, superior pars rotunda esse potest.

C A P. CXXXIV.

*Cuius coloris sit color, cum egreditur emplastrum,
& qualia signa edat.*

PRimus color cum egreditur, cæteris paulo crassior apparet, idque propter aureas venas, quæ in illo sunt, contingit. Secundus subtilior quidem est, sed non tam pulcher. Tertius adhuc subtilior est, sed pallefcit, & clarior est cæteris.

C A P. CXXXV.

*Quomodo lavandi sint colores, cum ab emplastro
separati fuerint.*

CUM extracti fuerint ab emplastro, & aqua effusa fuerit, suprafunde lixivium dulce, manibusque lava singulas species colorum seorsim, singulasque etiam aquas seorsim serva, eæque omnes resideant, priusquam eas in vasa propria effundas. Colores vero toties lava, donec emplastri pinguedo auferatur. Postmodum aqua limpida ter, quaterve iterum lava. Aliter perfecte mundatur color sequenti modo: ℞. vitellos ovorum gallinarum, quæ granis, non herbis pastæ sunt, ac pugione perfora vitellum, & asperge eo æqualiter colores, deinde manibus optime impasta, tum demum iterum lava lixivio molliori, vel dulci, toties donec lixivium tam purum, quam fuit affusum effundatur. Postea iterum ter, aut quater aqua limpida ablue, ac sine aquam bene residere antequam in patinas effundas. Hic est præstans modus depurandi: sed nonnullis in secretis est alius modus. Cum enim, ut dixi, perfecte loti sunt colores, illis inspergunt paulatim fel tauri, postmodum manibus bene fricant,
ac po-

ac postea iterum aqua limpida abluunt aliquoties, ita excellens redditur.

C A P. CXXXVI.

Quo pacto coletur color iam lotus, & mundatus.

Colatura opus est, ut quicquid impuri ab emplastro adhuc illis adhæret, auferatur. Postremam itaque aquam, quam post mundationem coloribus adhibes, cola per cribrum, deinde per aliud rarius, ac postremo per sindonem sandalinam. Cum vero colaturas adhibes resideant bene aquæ, donec eas videris limpidas, & claras, aut extrahe aquam spongia immissa, ita tamen, ne una colorem imbibat. Extractis omnibus aquis, quiescant in patinis suis colores, ac exsicca in umbra: siccatos committe sacculis pelliceis, quibus ligatis, frica, & comprime manibus sacculos; ita enim subtilior fiet color, ac apertis sacculis pulchrior apparebit.

C A P. CXXXVII.

Correctio iam præparati coloris.

SI præparatos colores præstantiores habere velis, iterum emplastro fortiori immisce, in quo sine per triduum, ac prosequere superscriptum modum. Quoties hunc laborem repetieris, toties elegantiorum colorem nancisceris, verum ponderi singulis vicibus aliquid decedet. Hoc tamen beneficii habebis, quod una uncia plus efficies, quam tribus alterius.

C A P. CXXXVIII.

De pretio lapidis, & colorum extractorum, & quantum extrahitur.

Lapidis libra plerunque venditur octo, aut decem thaleris. Qui si optimus fuerit, promet ad minus decem uncias coloris, alias minus, aut vix tantum, ut lucrum præbeat, si non valeat. Ex optimo lapide primi coloris extrahes quinque uncias cum mediâ: cuius uncia valebit viginti thaleros. Secundi generis valebit quinque, vel sex thaleros. Tertii vero unum, aut sesquithalerum: verum si lapidem habueris præ manibus, cuius in examine minuitur color, tantum elicere non potes, & emplastris præterea tractandus est.

C A P. CXXXIX.

Quo pacto aurum ex lapide Lazuli, postquam tritus fuerit, separandus sit.

Lapidis iam ad Poryphyrium triti libram commisce uncia mercurii purgati, ac misce optime in mortario, deinde exprime per linteum, & mercurius una educet per linteum aurum. Postea expressam materiam tigillo impone, Vulcanoque committe, ita mercurius evolabit in auras, & quod remanebit in tigillo aurum purum erit. Id si relinquatur cum colore eum magis splendentem molliorem & in penicillo ductui, & extensioni faciliorem reddit.

CAP. CXL.

Vsus coloris ad picturas.

PROPTER immensum coloris ultramarini pretium, non solent eo uti pictores, ut aliis coloribus, sed pingunt imagines, quas cæruleas volunt, communi cæruleo ex Armenio præparato, aut ex vitro illius coloris, quod Smaltum vocant. Deinde partes eas, in quibus lux hæret, cerusa: postmodum coloribus istis, ut res postulat, rite adhibitis, iisque optime exsiccatis, ultramarino colore humectato oleo nucum, & spiritu terebinthinæ, totam illam picturam cæruleam, tanquam vernice, aut linimento quodam tenuissimo, oblinunt. Hoc modo per obductum colorem, tanquam per glaciem, aut vitrum subiecti resplendent, pulchritudinem non solum excellentiorem à velamine nacti, sed & perpetuitatem, ut ne ducentis quidem annis, vel minima lucis, vel pulchritudinis portio decedat; nec mirum, quia quem ignis colorem consumere non potuit, multo minus aër aut Sol exedere poterit.

CAP. CXLI.

Quo pacto ultramarinus color alio modo, & brevius à lapide separetur.

RECIPE lib. i. lapidis in tenuissimum pulverem redacti, ac cum aq. clara ad Porphyrium triti, & impone scutellæ vitreatæ, donec pulvis in umbra exiccetur, quem iterum, si in massam coierit, in pulverem redige. Deinde habeas in promptu picis gr. ʒ iij. resinæ pini ʒ iiij. mastichis ʒ iij. thuris ʒ iij. olivarum ʒ ij. Patellam vitreatam supra lentum ignem pone, ac primo imponas oleum, & cum be-

292 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ne calidum erit, adde resinam, postea picem, deinde thus, ac postremo mastichen, ac move optime: postea, alteri scutellæ infunde, & bulli parum. His peractis habeas ad manum aliud vasculum, in quod pones siccum lapidis pulverem, cui affundes unguentum dictum, paulatim movendo spatula, ut bona fiat mixtio. Tum relinque per diem mixturam, & cum auferre vis colorem, funde pastam supra aquam bullientem, ac move & agita optime materiam, & cum aqua incipit refrigerari eïce, ac aliam calidam affunde, idque fac donec aqua colorem trahat, atque repete toties, donec omnem colorem extraxeris. Singulas extractiones separare potes, ut distinctos colores habeas.

Si color spurcitiem contraxisse videatur, ita restitues: tantum aquæ tartari adice colori, ut ab aqua tegatur. Sine per diem, postea aqua limpida colorem abluc, & habebis mundatum.

Præparabis lapidem ad dictum opus, hoc modo: Dum in frustra fregeris, vasculo impone, ac ure. Deinde lava cum aceto, sic supererit optima pars, quæ igni resistit.

C A P. CXLII.

De lapide Armenio.

Lapis Armenius lævis est, colore cœlesti, bene lunitus, friabilis tamen, qua nota à lapide Lazuli distinguitur, aureis etiam venis caret, neque ipsius color igni resistit. Germanice vocatur *Bergblau*, Gallice *Verdazur*, quasi dicas cæruleus color viridi commixtus. Tendit enim cæruleus iste color ad viriditatem gratam. Quinetiam tandem in viridem colorem, ætate, dum tabulis appictus est, degenerat. Duritiem non habet, quam lapis Lazuli, atque areno-

arenosum quippiam continere videtur. Cryfocol-
 læ quam Germani *Berggruen* appellant, admodum
 similis est, verum plus cærulei habet, sæpe connas-
 cuntur. Habeo frustum quod utrumque lapidem
 habet. *a* Reperitur in variis Germaniæ locis, ut in *Locus.*
 Tyrolensi Comitatu, aliisque argenti fodinis. Etiam
 in Hungaria, & Transylvania, nonnulli Molochitis *Molochi-*
 matrem existimant: quibus non repugno, cum Mo- *tes mater.*
 lochiten purgandi facultate, & vehementiori, quã
 lapis Armenius præditum, iam diu à multis qui il-
 lius periculum fecerunt, intellexerim. Ac præter-
 ea in eodem frusto, durissima pars Molochiten sæ-
 pe omnibus notis referat, ac mollior lapidem Ar-
 menium. Melius tamen sentiunt qui non Molochi-
 ten, sed Cyaneum lapidem, lapidis Armenii ma- *Cyaneus*
 trem existimant. Magna istorum trium est cogna- *mater.*
 tio, ac frequenter in uno lapide (qualem habeo) &
 Molochites, & Cyaneus connatus perspicitur.

a *Garciam ab Horto Lapidis Armeni solum natale non agnovisse inde patet, quod libro I. Aromatum, & simplicium historia cap. 55. hæc tradit de Lapide Armenio. Mixtus est hic Lapis ex Cæruleo, & diluto viridi. Appellatur Arabibus Hager Armini, id est, Lapis Armenius. Interrogati autem Armeni an apud eos nasceretur hic Lapis, affirmare non potuerunt. Sed Turci, & Persæ Medici dixerunt exigua quantitate apud se vidisse, verum ignorare, num ex Armenia deferretur, nec ne. Aiunt multos inveniri in Vltrabado urbe Celebris Balaguate. Cuius contrarium docet Auctor.*

CAP. CXLIII.

Facultates lapidis Armenii.

Celebratur hic lapis ad melancholicos humores educendos, non solum per vomitum, sed per secessum. Proinde ad morbum comitialem, Ephialten, insaniam, maniam, fatuitatem, lienisque vitia extirpanda, & debelanda plurimum facit, idque absque manifesta qualitate: nam neque calefacit, refrigerat, vel exiccat. Movet autem vomitum innoxie, etiam pueris si non lavetur. Quem si quis movere nolit, quinquagies lavet oportet, lotus enim non vomitum, sed alvum movet. Huius lapidis mentionem facit Trallianus lib. i. cap. a de melancholia, his verbis. Si oblato ægro hiæra, deliriis, & melancholia adhuc vexetur: dandus illi est lapis Armenius. Scio antiquos dum purgantia medicamina, symptomata melancholicorum non auferebant, elleboro albo usos fuisse. Verum plures hunc lapidem facio: nam experientia didici, egregie purgare absque periculo, & molestia, quod elleborus non faciat. Ad vomitum movendum, non loti lapidis dantur scrupula tria, aut quatuor plus, minusve pro ratione morbi, & ægri. Ad alvum vero movendam loti lapidis quinque, vel sex scrupul. cum aqua tepida dandi. Hoc enim modo neque turbat, neque ventriculum premit, minorique molestia ater humor, cum ægri magno sublevamine expellitur. Ubi altera vice ægrum eo indigere cognoveris, audacter iterum offer. Nullam enim hoc medicamentum amaram, venenatam, aut malignam habet qualitatem. Si vero patiens potionis forma sumere nolit, in pillulas redigi debet addita hiæra picra, vel alio electuario alvi beneficiū promovente:

hoc

Ad omnes morbos melancholicos.

Facultates ad melancholiam.

Pillula de lapide Armeno.

hoc modo Recipe Hiæræ picræ uncia semissem, Epithimi tantundem, agarici scrupula quatuor, scammonii unciam unam, Gariophyllorum scrupulum unum, pistentur omnia simul, ac cum melle rosato, aut Cydoniato incorporentur, Dosis est à scrupulis duobus, ad scrupul. quatuor. Hæ pillulæ omnes humores, sed præcipue atros expurgant absque molestia. Ego sequentes reiectis aliis purgantibus, ad melancholicos humores deturbandos, præferrem. Recipe lapidis loti quinquagies, & donec sapore, & odore careat uncia semissem, Hiæræ picræ dragmas duas, macis. Gariophyllorum, croci ana scrupulum unum, mellis rosati parum, fiat materia pillularum, dosis sit à dragma una ad dragmas duas, pro ratione morbi, & ægri. Guainerius se pulveris forma, ac sequenti dedisse, & nunquam eius usu deceptum fuisse asserit. Recipe lap. armen. scrup. duo, croci grana decem, macis scrip. unum, aquæ saccharatæ quantum sufficit ad sumendum pro una dosi. *b* Aëtius lib. 2. cap. 47. facultates lapidis Armenii etiam celebrat, ac iubet dari grana quinque melancholicis, item pueris pectoris morbo laborantibus, atque iis, qui morbo comitiali, aut mania correpti sunt, quibus hac ratione dari vult. Tres manipuli centaurii minoris, coquantur cum libris duabus, & semis aquæ marinæ, donec libra superfit. Decocto colato adde scrupulum unum lapidis Armenii, & propina. Vomitu lapis reiicitur, & sedes faciles subsequuntur absque aliqua noxa per vices. Actuarius etiam usum istius lapidis laudat. Ioannes Crato, aliquibus datum à dragma una ad scrupula quatuor absque noxa: sed lotum narrat. Quia vero imprimis melancholicos, & atros humores eiicit, cancri augmentum dum ipsius materiam educit, prohibet. A pueris gestatus

Alia pillula.

Pulvis ex lapide.

Ad epilepsiam & maniam.

Dosis.

296 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
nocturna terriculamenta arcere, & prægnantes ab
abortu præcauere creditur.

a Cap. xvi.

b Hic Aëry locus male est citatus, nam non habetur
lib.2.cap.47. sed libro 2. tetrabibl. capite 42.

C A P. CXLIV.

Vsus, valor, & preparatio lapidis Armenii.

EXpetitur à Pictoribus hic lapis, qui ut color
ipfius quam diutissime maneat, nec ætate mu-
retur, illi non lini oleum, sed petroleum addunt:
hoc enim ipfius colorem conseruat: dum pulcher
est color, ac ultramarino similis, uncia una semi-
thalero, vel etiam uno thalero diuenditur. Eximi-
tur autem è lapide color hoc modo. Teritur lapis,
sed non plane in tenuiffimum pulverem, tritus im-
ponitur aquæ simplici: quæ mota, finitur exiguo
tempore parum residere, ut color qui grauior est,
ima petat. Ubi id animaduersum fuerit, effunditur
aqua cum lapidis excrementis in aliam ollam, &
quod resederit si multum superflui habuerit, ite-
rum lavatur, effuso inutili. Ubi iam quod ima pe-
tiit parum excrementi habere videtur, teritur ite-
rum exacte, ac scutellæ vitreatæ impositum affun-
ditur illi aqua limpida, in qua solutum sit gummi
Arabicum. Movetur aqua diligenter digitis ut pul-
vis lapidis non resideat. Tum finitur per mediam
horam, donec resideat ad ima color non totus, sed
melior pars (nam dilutior manet in aqua,) tum
aqua effunditur in aliam scutellam, quæ ubi resede-
rit, in fundo habebit viliorem colorem; qui seorsim
seruabitur. Color vero præstantior alia aqua gum-
mata mouebitur, ac iterum relinquetur per semi-
horam,

*Coloris ex
tractio.*

ioram, ut præstantior coloris pars in fundo resideat. Aqua effusa ubi resederit alium dabit colorem primo elegantiozem. Id opus quoties repetieris toties diversos colores suppeditabit, ac posteriores prioribus erunt pulchriores, & graviores, sed crassiores.

CAP. CXLV.

De Astroitide, seu stellari lapide.

Astroitidis nomen alteri gemmæ quæ ad species Opali referri potest, ac à nonnullis Cati Oculus, aut gemma Solis vocatur, tribuitur. Illam superius proprio capite descripsi: meo iudicio hic lapis, qui Stellaris dicitur, ac inter gemmas referri potest, quod annulis inferatur, & ob miram naturæ elegantiam multis in luxu sit: rectius Asteria, aut Astroites cum a Georgio Agricola appellari, quam præcedens potest. Continet enim stellarum formas tam exactas, ut ne pictor accuratiores formare posset. Opaca est gemma, colore candido, subcinerato, fusco, aut griseo, ac si quis lutum nigrius albedine commisceret, stellæ nigriores sunt, quam subiectum corpus. Deteriores, & quæ confusas stellulas, nec apparentes habent ad Garatronii genera referri debere videntur. Lapis stellaris Germanice vocatur *Sternenstein*, alias *Sigstein*, quod gestanti victoriam adferre putetur. Aliquando in hoc lapide non stellæ, sed rosæ, aliquando undarum fluxus, & interdum in uno lapide omnia simul conspiciuntur: ob quam causam à nonnullis *VVassersteinlein* vocantur. Liceret hunc lapidem pro Achatis specie habere, Plinio suffragante, *b* qui lib. 37. cap. 10. ita de Achate inquit: Ponticarum plura sunt genera, est stellata, nunc sanguineis, nunc atris

Garatronius.

298 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
guttis, quæ inter sacras habetur. Sed Plinii omnia
obscura sunt.

a Libro VI. *Natura Fossilium Capite XI.*

b *Littera h.*

C A P. CLXVI.

Loci natales, magnitudo, & genera Astroitidis.

Quatuor sunt genera, unum quod exacte formatas stellulas refert, alterum quod rosas, tertium quod undarum, aut vermium gyros, & fluxus, ultimum quod confuse, & obscure maculas potius, quam prædictas figuras ostendit: crescunt ad humani capitis magnitudinem hi lapides in comitatu Tyrolensi, & ad Cymmeriam arcem inveniuntur. Marsilius Ficinus ex capite draconis in India eximi existimat, eumq; propterea Dracontium vocat, sed fallitur cum à se visus, & descriptus lapis non alius, quam iste fuerit, & ab impostoribus, qui ignotos lapides ut care divendant, falsis historiis celebrant, deceptus fuerit.

B

A

C A P.

CAP. CXLVII.

Natura, facultates, qualitates, proprietates, usus, & valor lapidis Stellaris.

a **L**apis hic aceto impositus movetur hinc inde, subit enim per stellulas, aut lineolas lapidi impressas, tanquam poros humor, ac dum inclusum aërem premit, ille exitum quærens, lapidem commovet.

Commendatur pulvis lapidis quatuor granorum pondere cum aqua appropriata, exhibitus, ad pestis contagia impedienda, item ad vermes ex corpore deturbandos. Tam valide enim circumforanei vermibus adversari iactant, ut si gestatus corpus nudum attingat, vermium generationem impediatur, tremorem membrorum arceat, apoplexiam, aliosque subitaneos morbos ne hominem corripiant, impediatur, ac victoriam, unde nomen Germanicum habet, gestanti præbeat. Aiunt etiam pulverem in potu exhibitum hepatis & pulmonis vitia corrigere, ac sanguinem puriorem efficere. Deinde in cubiculo suspensum lapidem impedire, ne eo animalia venenata, & araneæ se conferant. Qui primi generis sunt, ac exiguas bene formatas in albidiore corpore stellulas habent cæteris præferuntur, ac annulis inseruntur. Verum non pluri sunt, quam emptor ipse velit. Nam elegantia potius, quam lapidis habetur ratio. Qui unguis humani magnitudinem æquant, ac elegantes sunt, ad unius, aut duorum thalerorum pretium accedere possunt, alias viles sunt.

Ad pestem.

*Ad puero-
rum vermes.*

a *Hac Auctor desumpsit ex Cardani lib. v 11. de subtilitate, qui scribit hoc in veritate ita esse, seseque sapius*

C A P. CXLVIII.

De Asteria vera, seu Stellari lapide.

Lapis hic litera E & F expressus potius nomen
 Asteriæ meretur, quam illi qui præcedenti capi-
 te describuntur, ac literis A B exprimuntur. Nam
 stellas plures in se habet, ita invicem suprapositas,
 & connexas, ut separari possint, quemadmodum
 figura littera E notata indicat, quam alteri figuræ

annexam fuisse intelligen-
 dum est. Magnitudine ea esse
 solet, qua hic exhibetur. A
 Gesnero Sphragis Asteros
 vocatur, quia singulis parti-
 bus utrinque stellæ figura,
 ceu sigillo impressa, vel in-
 sculpta videtur, ac radii emi-

nent suis angulis, quinimo in singulis radiis cavitas
 media est. Margines striis transversis fulcantur.
 Substantia est prædura. Reperiuntur in colle edi-
 to ad Cimmericam arcem. Octo, aut plures interdum
 simul cohærent. Ita concinnæ iuncti, & aptati
 nascuntur, ut nullus artifex melius iungere po-
 tuisset, separari tamen facile à se invicem possunt.

a *Libro de Fossilibus Impress. Tigur. (ut post caput 52.
 huius libri monuimus) fol. 37.*

CAP. CXLIX.

De lapide Bufonis, seu Garatronio.

Bufonis lapis, quem alii Boracem, Chelonitin, Batrachiten, aut Crapaudinam à Gallico vocabulo *vn Crapaut*, quod Bufonem significat, alii Garatronium vocant; Germanis appellatur *Crottenstein*. Vulgi enim fama est à bufone antiquo eructari, licet alii cranium ipsius bufonis esse existiment. Memini me cum puer essem, antiquum bufonem cepisse, ac supra rubrum pannum collocasse, ut lapidem nancisci possem (narratur enim illum non redere lapidem, nisi rubro panno infideat) verum cum per totam noctem observassem, bufo nihil reiecit, ac ab eo tempore pro nugis habui, quod de Bufonio hoc lapide, eiusque origine traditur. Mihi videtur commode ad Stellares lapides obscuriores reduci posse. Habet enim maculas obscuras, & colorem Stellaris lapidis; nisi quod cinereus, &

griseus color ad rubedinem tendat. Oculi modo convexus est, altera parte planus, aut concavus. *Batrachites.*
 Hunc aliqui Batrachiten vocant, alii Brontiam, seu *Brontia.*
 Ombriam. *Ombria.*

Genera, loci natales, & magnitudo.

*Brontias.
Ombrias.*

DUO statuuntur ab authoribus huius lapidis genera. Primo genere continentur illi, qui Brontia, & Ombria nomen retinent, qui modo subfusci, subrubri, sublutei, vel subvirides sunt, ac interdum ad ovi magnitudinem accedunt: una tamen parte plani sunt, à qua ad cacumen seu apicem plerunque quinque lineæ æqualibus inter se spatiis divisæ, aut globulis exiguis interstinctæ, procedunt. Hos lapides aliqui à serpentibus conflari, aliqui à fulmine deiici, aliqui ova testudinum indurata in lapidem existimant. Vulgus pro Bufonis lapidibus habet maioribus. Ad hoc genus referri potest lapis qui à Gesnero Ovum Anguinum appellatur. Sed omnes isti lapides inter se differunt. Nam alterum genus, quod iam describam, proprie Bufonis lapis, & Barrachites dicitur: Brontias vero, vel Ombrias (etiam inter se non differentes) Chelonites appellatur: quia nuper exclusam testitudinem, & in lapidem versam referunt. Ovum vero Anguinum à Brontia, & Ombria differens, suum nomen retinere potest; ut hac ratione lapidum istorum non fiat confusio. Singulos suis locis exactius paulo, quam hic describam. Altero genere continentur, minores illi, & qui raro unguis humani magnitudinem excedunt, quosque passim pro Bufonis lapidibus gemmarii obtrudunt. Priores in agris, ut & posteriores reperiuntur, quos tamen alii in anosis, ac qui diu in arundinetis inter rubos, sentesque, ac vepres delituerint bufonis capitibus generari pertinaciter affirmant.

*Chelonites.
Ovum
Anguinum.*

CAP. CLI.

Vires, facultates, proprietates, & natura lapidis Bufonis.

IMprimis prædicatur hic lapis ad tumores, atque Inflationes à venenatis animalibus illatas, quas crebro contactu discutit. Nam si scarabei, glires, vespæ, aranæ, aut forices alicui parti infederint, aut damnum intulerint, admotus parti affectæ lapidis, dolor mitescit, tumorque partis subsidet. Præfente poculo venenato fertur hic lapis non solum colorem suum mutare, sed etiam sudare, ac guttas à se emittere. Proinde ad deprehendenda venena *Ad venena.* utilissimus habetur. Propinatur à nonnullis ad venena magna utilitate. Annulo perforato insertus, ut cutim tangat, præfente veneno cutim calefacere perhibetur. Hodie à multis ad prædicta expetitur, annulisque, licet ingrati coloris sit, gestatur. Præterea ad renum dolores antiquos tollendos, & calculi generationem prohibendam, celebratur. Nam *Ad calculum.* ad ea, singulare, & certum amuletum esse à gemmariis, lucri avidis, prædicatur. Vilis nihilominus est hic lapis, nec maioris venditur, quam à venditore emptoris desiderium æstimetur.

CAP. CLII.

De Corallis.

HActenus de omnibus gemmis, vel lapidibus qui annulis, auro, vel argento includuntur, & ad luxum gestantur, me egisse existimo, nunc de cæteris, ac iis, qui pro a lapidibus gestantur, ac gemmis, vel lapidibus prætiosis comparantur, agendum est. Inter hos primum dignitate, & autoritate locum

304 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
cum fere obtinent Coralli, qui virginum, & mulier-
cularum brachia exornant. *b* Est autem Corallium
frutex sub aqua marina viridis, baccas habens simi-
les cornis, specie, & magnitudine, frutex Coralli è
mari extractus lapidescere dicitur; ob quam cau-
sam à nonnullis Lithodendron, & Dentritis à Pli-
nio vocatur, aliis Gorgonii nomen habet, Europæi
Latinum nomen retinent.

a Corallum inter gemmas recenset Theophrastus libro
ᾧ ἐὶ λίθων, quem Curallium vocat, rubrum, rotun-
dum, simile radici, ac cum ea Comparat Indicam
arundinem in saxum duratam. De Corallio multa
Orpheus libro ᾧ ἐὶ λίθων. Hanc gemmam eleganter
describit Publius Ovidius Naso lib. 4. Metamor-
phoseos, hisce verbis.

Sic & Corallium, quo primum contigit auras
Tépre, durefcit, mollis fuit herba sub undis.

b Auctoꝝ hac habet ex Plinii libro 32. Naturalis histo-
riae cap. 2. littera p. Petrus vero Andreas Matthio-
lus in Discord. lib. v. cap. 97. multa contraria tra-
dit, Corallium non baccas ferre ut Plinius asserit,
sed baccas istas, quæ in coralliorum monilibus Cor-
nis, ac cerasis similes visuntur, ex ipsorum truncis,
torno, & lima prius esse paratas: mox Smyridis la-
pidis pulvere, & terra quadam, quæ è Tripoli Afri-
ca adfertur expolitas, & lucidum levorem istorum
diutina fricatione habentes. Plura, qui de Corallo
scire desideret, consulat Petrum Andream Matthio-
lum loco iam citato.

CAP. CLIII.

Genera, magnitudo, loci natales, quomodo, & ubi nascatur.

COrallii variæ sunt ratione colorum differentia: aliud enim rubrum, album, nigrum, viride, subflavum, cinereum, fuscum, aliove mixto colore ornatum est. Cæteris omnibus præfertur rubrum minii natiui colore, quod masculi nomen obtinet. Palescens enim fæminæ nomen habet. Huic succedit Corallium album, deinde nigrum. Nam quod alio colore est, neque in usum adhibetur, neque pro Corallio vulgo habetur, etiamsi in iisdem locis reperiatur, & vere eadem planta sit. Vidi apud antiquarium Imperatoris variis coloribus Corallia, ac cuius furculi lignosi adhuc ex parte in Corallium mutati erant, ita ut manifeste planta ipsa lignosa conspiceretur, & initium in ipsa Corallii. Fit enim Corallium dum succus lapidescens subit corpus ligni, id alterat, & in suam naturam convertit, dum in eo coagulatur. Ex quibus colligitur verisimile non esse sub aquis, ut aliqui referunt, plantam plane ligneam esse, & mollem, statimque e mari extractam congelascere, aut coagulari. Si enim hoc verum esset, nulla planta Corallii ex parte lignosa, & ex parte lapidea haberi posset. Quævis enim extracta subito lapidesceret. Quod tamen falsum est, ut dixi. Paulatim itaque ut in aliis aquis lapidescentibus contingit, succus penetrat, ligni corpus, ac ligni formam & substantiam acrimonia, aliave qualitate mutat, atque in ipsius locum lapideum id, quod in se continet, substituit, quod concrescens in Corallii formam abit. An autem Corallium ex lapideo succo crescat, aut generatum alia-

*Quomodo
Corallium
crescat.*

rum plantarum instar, demum succo dicto alteretur, dubitari posset. Ego plantam ipsam, ut corallinam, algam, cæterasque herbas, quæ in mari ipso nascuntur, crescere non absque succo lapidifico autumo. Non tamen lapidescere, priusquam emoriatur. Emori autem ordinario naturæ motu, vel agente in plantam nimis vehementer succo, qui eam necat, ac subiens, & penetrans intimas illius partes facile transmutat. Quod autem succus lapidescens ad plantæ formam à natura adhibeatur: experientia multorum, qui plerunque observarunt è coctilibus lapidibus nasci Corallium, id comprobatur. Nam in insula Tabacco Africæ finitima, quæ ex parte à mari absorpta est, multum Coralli submersis coctilibus lapidibus, radices habens, invenitur. Cur autem Corallium lapidescat, aliæ plantæ nequaquam, hoc tum propter singularem ipsius dispositionem contingit, tum quia succus lapidescens à natura ipsius substantiæ inest: qui facile lapideam formam, plantam recipere cogit, ac in aliis non ita copiose reperitur. Materiæ tamen semper peculiaris dispositio, & præparatio requiritur ut in eam agens agere possit, quæ sæpe abdita est. Coloris ipsius ratio non magis dari, quam rosæ potest. Huius enim investigatio humanum captum superat, nec ad primas, aut secundas qualitates referri debet, ut nasutuli nonnulli existimant, qui omnium rerum causas ex his qualitatibus venantur. Nam non magis à qualitatibus hæc proveniunt, quam oculi visio. Deus huiusmodi coloribus res ornavit, ac eorum seminaria seminibus ita inferuit, ut alii ab insito spiritu architectonico produci non possint. Excrefcit Coralli frutex ad hominis fere longitudinem. Antequam rubescat, ac quodammodo maturus sit, videtur variis coloribus tingi.

tingi. Quotquot enim plantas vidi nondum exacte in lapidem conversas, omnes vel fusco, vel viridi aliove colore, quo arborum rami tinguntur, colorati erant. Solique illi, in quibus ligneum vix aliquid apparebat, iam rubescere incipiebant, non secus ac in pomis, & pyris rubeus color postremus, ac maturitatis index est. Dum Corallium eruitur multa illi extrinsecus adhærent, quibus depositis natus, & genuinus color se prodit. Non solum ratione coloris plurimæ sunt Corallii differentiæ, sed etiam ratione materie. Nam aliud molle, durum, solidum, fistulosum, scabrum, politum, porosum, aliud racemosum. Rubrum, & nigrum cæteris magis est compactum. Exemptum Corallium plerumque scabrum est, hinc fit poliri ab artificibus. Nigrum rarius invenitur, olim a Antipathes dictum, quod nonnulli ebenum putant, sed falluntur, cum ebenus lignum sit, ut ante paucos annos ab Hollandis, insula quædam deserta, inter Iavam minorem, & sancti Laurentii insulam inventa, silvis Ebeni arboribus abundans testatur. Invenitur nigrum Corallium in Gallicia Hispaniæ urbe: huic simile quoddam spurium Savalia dictum, ex Mauritania *Savalia.* adfertur, cuius interior pars lignea, exterior cornea, & lapidea est, colore ex nigro, luteo, & viridi. Corallii albi species quædam ab Hispanis Polo *Polo.* vocatur, ac in Catalonia ab iis, qui Corallium rubrum quærunt, invenitur, abiiciturque in littus, quod à prætereuntibus collectum pharmacopolis vili pretio divenditur pro Corallio albo. Caret id cortice, crescitque in fundo maris, non in saxis, ut rubrum Corallium. Corallium album solidum est, & cavitatibus caret, raroque reperitur, proinde tutius rubrum, quam album ad medicum usum adhibetur.

Plinio teste rubrum Corallium in India, & Syene reperitur, nunc in mari Tyrreno passim invenitur, ac Neapolin adfertur, ubi expolitur.

a *Lapis Antipathes, id est, resistens dictus, nascitur in Monte Teuthranta teste Philippo Iacobo Maussacco in libello de fluviis Plutarcho adscripto (ut cap. 9. huius libri monuimus) in titulo de Caico Mysiae fluvio fol. 71. Vbi sub finem hæc Plutarchi verba sunt: Antipathes Vino attritus, sanat vitiligines, & lepras, ut docet Ctesias Cnidius secundo de montibus. V. Cl. Claudius Salmasius libro (cap. 62. huius libri) citato fol. 942. Antipathen Gemmam Plinii, que contra effascinationes auxiliari putabatur, & ἀντιπαθὴς Corallii genus ab eodem effectu dictum putat.*

C A P. C L I V.

Natura, proprietates, qualitates, & facultas Corallii.

COrallium omne exiccat, astringit, atque refrigerat, cor præcipue, deinde ventriculum, & iecur roborat, atque confirmat, sanguinemque purificat, ac proinde hilarem hominem efficit. Has vires habet intentiores id, quod quam maxime rubet, nam quod subnigrum est, à multis, hominem tristem, & melancholicum reddere perhibetur. Hoc peculiare observatur in Corallio, quod si à viro fano gestetur, elegantius rubeat, quam si à fæmina portetur. pallidus enim redditur, forte quod neque tanto colore fæmina sit prædita, quanto vir, neque tam puri vapores ab ipsius corpore in Corallium, quam à viri exhalent, à quibus vehementer affici, ac coloris mutationem pati multorum experientia certum

*Corallium
à viro gestatum.*

certum est. Constat enim Corallium rubrum pallescere, livescere, variisque maculis fœdari, dum à morti proximo, aut periculose ægrotante gestatur. Imo & futuros morbos coloris mutatione demonstrat. Amissum colorem recuperare dicitur si sinapi semine obruatur, aut pane madefacto lavetur. Alii pulverem ex duobus iuglandibus veteribus adiecta salis nitri ʒj. sem. conficiunt, eo cum panno Corallia fricant ut pristinum colorem amissum recuperent. Alii rursus urinam puerorum antiquam, & quæ residentiam deposuit, relicta residentia in vas vitreum effundunt, ac in effusione Corallos mergunt, ac vase occluso sinunt per quatrimum, tum exiccant, ac rubro panno albos redditos fricant, donec egregie rubescant. Alii Corallos ut pristinum colorem recipiant, in sterquilinum dependent per multos dies, ita tamen ne sterco attingant, hoc enim modo pulchri redduntur.

*Corallium
colores
mutat.
Corallium
morbos
ostendit.
Quomodo
co.oretur.*

Celebre Corallium est amuletum contra terri- culamenta, fascinationes, incantationes, venena, epilepsiam, dæmonum insultus, fulmina, marina- que tempestates, ac quævis pericula, ob quam cau- sam olim Iovi, Phæboque sacrum erat. Album ap- pensum ut pectus contingat hæmorrhagiam sistit multorum experientia.

*Amuletū
est Coral-
lium.*

a Corallium cor recreat, & roborat, proinde pe- sti, omnibusque venenatis, & contagiosis morbis, febribusque malignis adversatur, præcordia adver- sus pestem, omneque venenum munit, si semi- dragmæ pondere ipsius pulvis quotidie grassante peste sumatur. Contra vitrioli venenum quod in ventriculo, & intestinis corrosiones, vomitum, se- cessum, linguæque crassitiem, & nigredinem, diffi- cilemque respirationem inducit ad duas dragmas ex vino exhibitum, omnia illius prava symptomata,

*Albū quid
possit.*

*Cor con-
fortat in
peste.*

*Contra
vitriolum.*

b Foresto teste, compefcit. Refert Arnoldus Villanovanus grana decem Corallii rubri ex materno lacte infante primum nato exhibita ante omnem alium cibum, vel potum efficere ne unquam in vita epilepsia corripiatur, quod c Camillus Leonardus medicus Pisarenfis, frequenter expertum fuiffe testatur. Præterea menstrua nimis fluentia cohibet, gonorrhæam virorum, uterique fluorem reprimi, absque alia corporis noxa, sanguinis reiectionem, ac sputa cruenta, fluxusque dysentericos sistit, & sanat. Renum, & vesicæ calculos expellit, lienemque absumit, ad quos omnes affectus præstans est sequens compositio, quæ vomitum, lenteriam, dysenteriam, diarrhæam, aliosque alvi fluxus, pestisque contagia impedit, & arcet. Recip. Corall. rubr. præpar. drag. quatuor. Margar. præpar. drag. duas, Rad. torment. ligni aloes, boli armeni ana. scrup. duo, sacchari dissoluti in aq. Rosarum, & cinnamomi q. s. fiat confectio solida. Huius compositionis dantur drag. duæ pro una vice. Comendatur præterea Corallium ad ulcera, quæ carne explet, item ad cicatrices, quas extenuat, oculorum etiam lachrymas sistit, visumque recreat, si in tenuissimum pulverem tritum, & aqua rosarum aliquoties lotum, collyriis adhibeatur. Dentitionem etiam puerorum promovet, si gingivis id mordere tentent, tenuiores enim illorum frequenti morsu redduntur, ut facilius postea, & sine dolore per eas dentes prodeant. Chymici ex Corallis tincturam, oleum, & sal extrahunt, cuius mirificas ad prædictos omnes affectus prædicant facultates. Solvuntur succo limonum, berberis, ribes, vel aceto stillatitio, solutum effunditur, fæces remanentes calcinantur in tigillo, donec albescant. Solutio Corallo- rum distillatur ex balneo, relictæque feces in dante calci-

*Ne pueri
epilepsia
laborent.*

*Ad gonor-
rhæam &
menstrua,
albosque
fluores.*

*Ad san-
guinis flu-
xus.*

*Ad calcu-
lum.*

*Ad alvi
fluxus &
contagia
confectio.*

*Adulcera.
Ad oculo-
rum la-
chrymas.
Ad denti-
tionem.*

*Tinctura
Corallo-
rum.*

calcinantur, quibus affunditur iterum extillatum ter repetita cohobatione, ita ascendit omnis tinctura. Sal habetur in fœcibus post primam distillationem. Alii sal ita eliciunt, Corallos bene tritos *Sal Corallorum.* vase vitreo appposito alembico imponunt, eosque ut vasis fundus excandescat ad albedinem usque calcinant. Calcem aceto distillato potenti immittunt, ac in loco tepido digerunt ad octiduum, quotidie bis agitando materiam, ita tingitur colore rubro: postea colaturam diffundunt, repetunt infusionem. Deinde tincturas omnes simul collectas vesicæ iniiciunt, phlegmaque omne alembico abstrahunt, liquoremque crassum, qui in fundo remansit, in vitrum paulatim infundunt, serosumque omne in calido exhalare sinunt. Quo evaporato nova Corallorum rudimenta apparent, quæ abluuntur aqua calida sæpius, qua abstracta, exiccatam materiam, supra cineres calidos fœvent per hebdomadas aliquot; ita enim in sal albissimum convertitur, quod in quolibet liquore promptissime solvitur.

Tincturam rubeam, quam oleum aliqui vocant, hac etiam ratione colliges. Corallos crasso modo contusos, solve in aceto distillato, cum non amplius solvuntur, effunde, aliudque affunde toties, donec omnes soluti sint. Soluti digerantur decem diebus, ita rubescet acetum, quod evaporetur, ut sicci fiant Coralli, quibus affunde aquam puram, ac dulcem redde calcem tertia ablutione, donec nullæ fœces amplius appareant, & Coralli albi appareant. Calcem supra Marmor in cellario pone, ut in rubram aquam vertatur, ut autem habeas tincturam affunde calci spiritum vini, ut quinque digitis emineat, ac digere per aliquot dies, sic flavescit spiritus, quem effunde, aliumque affunde toties, donec non tingatur amplius. Hos collectos spiritus circu- *Tinctura Coralli.*

312 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
lato quatuordecim diebus, ita erit ad separationem idoneus. Pone itaque postmodum in arena, spiritumque abstrahe, ut Coralli albescant. Supra feces affunde iterum spiritum eundem, ac cohobando septem vicibus illum exstilla, donec nullæ maneant feces in dante, sed tantum tinctura, aut oleum absque corpore. Id si rite operatus fueris, colorem conservæ rosarum habebit. Prædictis tincturis, chymici vires admirandas tribuunt. Ego certe testari possum, me cum extreme febre pestilenti decumberem, animique deliquia singulis momentis haberem, quatuorque dies, & noctes absque omni somno habuissem, omnesque astantes de mea salute desperarent, me sex guttulis tincturæ, cum decoctione violarum, ex cochleari propinatis, extemplo, & quasi miraculose fuisse liberatum. Quamprimum enim duo cochlearia tincturæ sumpseram, cordis spiritus ita recreari, & naturæ gratissimum quippiam accessisse, ac omnia præcordia subiisse sensi, ut ilico quasi luce depulsis tenebris, morbi vim, medicaminis efficacia, manifeste abigi perciperem. Sudorem enim, & crism, (cuius tamen nulla indicia præcesserant,) movebat, maculasque quamplurimas purpureas ad cutim pellebat. Quibus sudore continuo deletis, brevi pristinam valetudinem recuperabam. Ea facultas tincturæ tribuitur, quod corpus in temperiem redigat cœlesti quadam vi, ac propterea omnes partium interiorum affectus radicatus avellat, propter analogiam, quam habet cum spiritibus vitalibus, & calido innato, quod auget, & roborat ut facile contrarios morbos superare possit. Morbum comitalem, præsertim si spiritu vitrioli præparata fuerit, paucis septimanis prorsus tollere perhibetur, etiamsi à iuventute quis eo laborarit. Præcipue commendatur tinctura ad
uteri

*Tinctura
Coralli hi-
storia au-
thoris.*

*Tinctura
facultas.*

*Ad comi-
talem.*

uteri fluores albos, & rubros, quos ita sistit, ut nul-
lum aliud inde mulier incommodum incurrat, om-
ne etiam alvi, & sanguinis profluvium, ex quacun-
que parte profluat, compescit. Gonorrhæam etiam
virorum diuturnam sanat, longe efficacius, & mi-
nori periculo, quam pulvis ex Coralliis præparatus.
Sal pestiferis cum vino Rhenano, aut aqua acetosæ,
si adsit febris, mirabili successu exhibetur. Diar-
rhæis, aut dysenteriis pestilentibus non minus ea-
dem dosi medetur.

*Ad uteri
fluores.
Sanguinis
proflu-
vium.
Ad gonor-
rhæam.
Sal ad pe-
stem.
Ad dysen-
teriam.*

Ad melancholiam, & tympanitidem celebratur
sequens Corallorum præparatio. Recip. Corallo-
rum uncias tres, visci quercini, hypericonis ana un-
cias quatuor, storacis calamitæ, laudani ana unciam
unam cum semisse, spiritus urinæ lib. ij. coquantur
simul in cucurbita vitrea per diem, & noctem, po-
stea exstilletur humor, ac iterum affundatur, ita Co-
rallii fiunt duri, & rubri, eos in mortario contun-
de, & tere supra Porphyrium, ac exhibe sex grana
cum aqua hypericonis ad prædicta.

*Ad tym-
panitin.*

Ad omnes prædictos effectus, liquor Corallo-
rum admirabili virtute præditus, sequenti etiam
modo præparatur. Corallos grosso modo contu-
sos solve in aceto terebinthinæ, ac solutos digere
per mensem, ita tingetur acetum, quod effunde,
aliudque affunde, donec non amplius coloretur.
Postea filtra effusa, & sine humidum evaporet om-
ne, residuum ablue, exicca, ac cum spiritu vini
circula, postea distilla, ac postremo supra Marmor
solue, ita habebis dulcem liquorem, cuius propina
sex, aut octo guttas in convenienti liquore, ad om-
nia dicta mala.

*Liquor Co-
rallorum.*

Tinctura Corallorum etiam rubra, spiritu quer-
cino, sequenti modo extrahitur, decrefcente luna,
tribus primis diebus ante Solis ortum, dum luna

*Tinctura
cum spiri-
tu querci-
no.*

314 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vagatur in signo terrestri, aliquot ramos quercinos
amputa, quos per retortam satis minutim prius
scissos, distilla lente. Phlegma quod primo prodit
abiice, aut si omnia simul excipere velis, poteris
balneo phlegma seiungere à spiritu, & oleo. Coral-
los in pulverem tenuissimum redige, quos calefac
ut fere excandescant, deinde in spiritum querci-
num coniice, qui solet in distillatione phlegma se-
qui: sinas in digestionem per triduum, ita spiritus co-
lorem extrahet rubrum, quem effunde, iterumque
calefac Corallos, ac in recentem spiritum querci-
num eos iniice, donec omnem colorem habeas,
quo habito aufer spiritum distillatione, & in dante
habebis tincturam. Essentia etiam Corallorum hoc
modo præparatur. Recip. Corallorum in pollinem
redactorum lib. i. vitrioli albi, & salis gemmæ ana
unc. unam, tere omnia supra marmor, impone vio-
læ, & affund. aq. levistici lib. i. obtura vas, & colloca
in arena, vel cinere, ignemque da secundi gradus,
digere per mensem, & rubescet aqua, quam effun-
de, & coagula, aut si velis abstrahe alembico humi-
ditatem, donec remaneat in dante liquor rubens, si
rubedo non placuerit, repete opus: huius essentia
propinantur decem, aut quindecim guttæ cum aqua
appropriata, dolorem oculorum sedat, lachrymas
sistit, ac maculas in oculis nascentes prohibet, &
discutit.

*Essentia
Corallo-
rum.*

*Ad oculo-
rum visia.*

- a *Observandum autem est, ut Corallorum, & cætera-
rum gemmarum ramenta super lapidem porphyri-
tem tamdiu atterantur, usque dum redigantur in
pulverem, tenuissimi pollinis instar. Et sane adver-
tant Medici, quibus curæ est, ut plus honoris, quam
auri lucrentur, ne Corallia, cæteraque gemme in
criis mortariis conterantur. Amittunt enim gem-
ma,*

me, plurimaeque etiam semina, confusione in aere, vires suas, & ab eo, quod perpetuo resudat ex aere, ab aëre etiam adheret, & in sordes concrefcit, malignitatemque contrahunt: id quod manifeste apparet ex iis, quae diutius in aere remanent, atque post eximuntur. Addo hoc, quod in vasis aëris destillata, cum aliis medicamentis tuto non miscentur. Exstat Nobile exemplum apud Ioannem Cratonem Medici cuiusdam, qui praescripserat cuidam emulsionem Margaritarum, pharmacopoeus eam confecit in mortario aëreo, simul ac eger assumpserat, vomuit: degustavit item Medicus, idem ei evenit. Galenus in libris de simplicium Medicamentorum facultatibus Corallii non meminit; sed diversis locis Corallium citat lib. VII. de Compos. Medicam. secund. loc. cap. 4. In iis compositionibus, quae ab Andromacho, ad sanguinis reiectionem scripta sunt.

- b Lib. 30. observ. medic. observat 7. in scholio.
c Lib. 2. speculi lapidum littera c,

C A P. C L V.

Dignitas, valor, & usus Corallii.

COrallum in tanta olim autoritate apud Indos fuit, ut Margaritas fere pretio aequaret, nunc propter copiam, multum ipsius dignitati, & valori decessit. Expetitur tamen à mulieribus, & virginibus, non solum pro ornatu, & mundo, verum ad fascinationes impediendas. Vulgi enim fama constans est, gestatum summopere prodesse, ac non solum fascinationes, sed dæmonum illusiones, incubos, ac nocturna terriculamenta, impedire, ut praecedenti capite ubi a facultates Corallii explicavi, ostendi. Rubrum reliquis praefertur, ac quo rubicundius, eo carius. Solet in orbiculos redigi, & perfo-

Amuletum ad demonia & fascinationes.

316 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
perforari, ut filo traiecto pro brachialibus, aut coronis precariis inserviat. Uncia rubicundissimorum orbiculorum pisi magnitudine uno thalero vendi solet. Maiores paulo maiori pretio; minores minori venduntur. Fragmenta ad medicum usum idonea si rubeant, ac quisquileis careant, si libram pendent, thalero venduntur. Corallium racemosum quod à Principibus ad ostentationem servatur tanti fit, quanti ab eorum appetitu æstimatur. Vidi Corallii fruticem multis ramis ornatum qui centum thaleris æstimatus fuit. Potest etiam pluris vendi. Appetentis enim luxus æstimari non potest. Multi sunt qui singularia quædam metallica, ac insolentes naturæ excrementas immenso æstimant pretio cum tamen inutiles sint.

*Pretium
Coralli.*

*Corallium
racemo-
sum.*

a *Quoniam author facultatis Corallorum hic etiam meminit, non abs re erit hoc loco inferere descriptionem nobilis compositionis, & frequenti in usu, quam Diacorallium vocant, quæ ex Corallis, & aliis simplicibus constat, cuius usus, creber est in vomitu, lienteria, dysenteria, & aliis alui fluxibus, quæ hæc est. R. Corallorum Rubeorum preparatorum drachmas duas, Margaritarum preparatarum, drachmam unam, Boli Armeni drachmam semis, Ligni Aloes scrupulum unum, sacchari albissimi, dissoluti in aqua rosarum, & cinnamomi, quantum sufficit. Fiat confectio solida,*

C A P. C L V I.

Imitatio Corallii.

VARIIS modis conantur artifices imitari Corallium rubrum, nonnulli externam formam, & colorem quærunt, ita ut si procul aspicienti, aut imperito

perito Corallium videatur, contenti sint. Alii ita imitari student, ut à vero discerni vix possit, ac veri Corallii vires, & facultates habeat. Priores pyri sylvestris fruticem, vix pedem altum, & qui ex vetustæ arboris crassa radice expullulat, colligunt. Hunc quia ramos Corallorum instar inflexos habet, mundant, ac supervacaneos furculos, & corticem auferunt. Deinde oblinunt calide emplastro durissimo, facto ex cinnabari, colophonia, ceraq; alba. Oblinitus frutex, ac igne carbonum lævigatus exacte Corallium refert, ut non nisi à peritis fraus agnoscat. Posteriores Corallorum fragmenta in pulverem redigunt tenuissimum, ovi que albumine, ac sufficienti cinnabaris quantitate adiecta, in formas comprimunt. Exemptum deinde, & duriusculum Corallium iterum ovi albumine, ut splendeat, obducunt. Sunt alii qui loco cinnabaris, quia venenum est, massam cocci, & croci colore tingunt, verum nisi quis colores apte miscere sciat; vix exacte Corallii rubedinē nancisci poterit. Ioan. Bapt. à Porta Coralliū in tenuissimum pulverem redigit, deinde in tepido salis alkali lixivio manibus aliquoties nova adiecta aqua lavat. Postea aqua simplici aliquoties abluit. Tandem cum resederint, addit colorē cinnabaris, sanguinis draconis, Hæmatitis, minii, boli armeni, rubricæ, cocci, santali, brasili, erithrodani, aut alium adiecto limonum succo per filtrum purgato, quem bene movet, postea in vitrum violæ transfert, recteque permiscet, ac in fimo condit, donec pulvis solvatur in rubicundissimum liquorem, quem decapulat. Mixturem vero manibus pinguedine illinitis, tractat, ac in formas comprimit, calentique Soli exponit, ac oleo perungit, ut lævigetur, ac dure scat veri Coralli instar, quæ postea expolitur.

Alia imitatio.

318 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
A Corallium verum. C Corallium album.
D Corallium album verrucosum. E Pseudo-
corallium album.

F gypsum

F Gypsum Coralloides. G Lythophitum Coral-
li formæ. B Pseudocorallium nigrum.

C A P.

C A P. CLVII.

De Pseudocoralliis nativis.

COrallio albo similis planta invenitur verrucis multis referta, ob quam causam Corallium Verrucarium dici potest. Color intus, & in fracturis cinereus est, circa truncum ex albedine parum, interdum extrinsecus rubescit. Duritiem, & pondus Corallii rubei habet, superficies tota plerunque lineis inæqualibus scatet, ubi frequentes habet verrucas, quæ porosæ sunt, & vesiculas habent, è quibus congrui in mari Hispanico sugunt.

Aliud genus Pseudocorallii albi invenitur, a Gesnero teste, fungosum, tuberosum, leviterque articulatum, pennæ anserinæ crassitie, & fragile, ambiente crusta albida constans, parte interiori fungosa, ac friabili, plena radiis exilibus, & crebris, qui à communi centro incipiunt, & in crustam desinunt. Substantia asperiuscula, & dentifriciis apta videtur: sapor ei nullus.

Savalia.

Nigrum Pseudocorallium etiam habetur Savalia dictum, cuius mentionem feci præcedenti capite, cuius cutim extimam si adimas, & expolias, nigro colore pulchre nitet. Adhæret saxi in mari. Interior pars lignum est, quod per omnes ramos extenditur, hoc cornea, & tenaci crusta, ac lapidea dura non friabili obducitur. Color cutis è fusco luteo, & subviridi constat, verum crusta illa crassa nigredine, aliove colore splendens, minores tantum ramos, & extremos obducit, tenuissimum lignum in se fili instar habentes. Crassiores rami cute tantum teguntur, quam si radas, marinus quidam, ac piscosus odor sentitur, ac mox lignum quod subest, se videndum offert, ac si poliatur, nitet. Putat Gesnerus hanc plantam

plantam ab Agricola pro ebena fossili haberi. Ad *Ebenum fossile.*
 Pseudocorallii species referri potest planta, quæ in littore Baiano invenitur, ac ab incolis Parma vocatur, quam multi Corallium imperfectum, atque ab Aristotele Adarcen, vel antoloden vocari putant. *Parma.*
 Ad Pseudocorallii species etiam corallina ad vermes necandos celebris, & Gypsum coralloides referri posse videntur. *Adarce.*
Corallina.
Gypsum
Coralloides.

a *Libro de Fossilibus Impress. Tiguri (ut post caput 52. huius libri monuimus) fol. 138.*

C A P. CLVIII.

De Succino.

Succinum ab Arabibus *Ambra*, à Persis *Carabe*, ab Ægyptiis *Sacal* appellatur, Galli *de l'Ambre* vocant, Germani *achstein* vel *bornstein*, Græci electrum, antiqui Germani *glessum*, vel *glesse* nominabant. Quidam antiquorum Lyncurium putant, *Lyncurium.*
 verum ego, ut in cap. de Hyacintho exposui, Lyncurium Hyacinthi speciem puto, eamque quæ Succinum ita exacte refert, ut ab illo visu solo discerni non possit. Succinum aliqui Bituminis speciem ponunt. Aliqui arboris lachrymam, aliqui succum ex terra manantem, à maris frigiditate, & sulfugine condensatum. Alii balenarum pinguedinem, vel semen. Igni admotum Succinum flammam concipit, ac fricatum ut caleseat, ad se paleas trahit. Odorem habet suavem. Dum perspicuum est araneas, muscas, aliaque insecta, aut arborum particulas in se interdum continet, ob quam causam multi olim succum fuisse colligunt, qui vel ex arboribus, vel terra emanans, ac insecta obvia in se mergens, ita ut nunc apparet, coaluerit. Quam sententiam im-
 X probare

probare non possum. Si quis obiiciat in mari huiusmodi infecta non esse, respondeo ante aliquot secula, ubi iam mare est, terram fuisse, ac olei fortassis fontem, ex quo effluens oleum, facile huiusmodi animalcula in se recipere, & demergere potuit. In Belgio marina loca terrestria fieri, ac terrestria maritima sæpe deprehenditur. Nam in fundis nonnullis prope urbem Brugensem patriam meam celeberrimam, dum ad decem, vel viginti ulnas foditur, integræ sylvæ reperiuntur, arborumque folia, & trunci tam exacte adhuc apparent, ut species arborum dignosci, & foliorum etiam series singulis annis delapsa, distingui optime possit. Utuntur huiusmodi lignis, & foliis carbonis vice, nostro idiomate *Deerynck* vocant. Sylvæ hæc subterraneæ inveniuntur in illis locis, quæ ante 500. annos mare fuerunt, ac postea à mari evicta ac à mari aggeribus separata fuerunt. Ante quos annos nulla memoria est, illa loca unquam extra maris alveum, & in continenti fuisse. Quia tamen sylvæ reperiuntur, & arbores, quorum cacumina, & superiores partes Orientem ideo respiciunt, quod à marinis procellis, Occidentalibusq; ventis, Orientem versus, non alio deiici potuerint, necessarium est ante hominum memoriam loca illa aliquando terrestria, ac extramarinos terminos fuisse. Ut hoc illis locis, ita simile etiam iis, ubi Succinum reperitur, potuit contingere; tantaque olei bituminosi quantitas olim effluere, ut frigore, & salsugine maris concretum, ad innumeros annos sui copiam faciat, nunc adhuc effluere verisimile non est, cum in mari huiusmodi animalcula neque conspiciantur, neque vivere possint. In littoribus vero aliarum provinciarum huiusmodi fontes esse, in mare fluere, ac Succinum ibi congelari, deinde tempestate ad littora

Borus-

*Vbi olim
mare nunc
terra.*

*Deerynck.
Sylvæ sub-
terranea.*

Borufforum pelli, etſi fingi poſſit, tamen veritati conſentaneum vix videtur hac ætate, qua Daniæ, Sueciæ, Livoniæ, Finlandiæ, vicinarumque regionum littora omnibus notiſſima ſunt. In quibus huiuſmodi fontes, & ſcaturigines nunquam animadverſæ ſunt. Niſi quis in ſpecubus ſubterraneis, ex putredine huiuſmodi animalia generari aſſerat. Album Succinum vetuſtius flavo, & pellucido videtur.

C A P. CLIX.

Genera, loci natales, ubi inveniatur, & qua magnitudine ſit.

Succini tria præcipua genera ſtatuerem. *Minerale.* Minerale id quod ex aura bituminofa, vel ex oleo bituminofa, eiufve puriore portione concrevit. Animale quod ex animalium pinguedine induratum *Animale.* Et vegetabile quod ex lachrymis arborum *Vegetabile.* reſiniferarum coaluit. Iſtorum Succinorum innumeræ ſunt differentiæ. Quia ſucci bituminofi in terra diverſi ſunt, & reſinæ etiam plurimum inter ſe conſiſtentia colore, & odore differunt. Quæadmodum etiam animalium, & piſcium olea, & pinguedines ſunt differentes; ex quibus, dum à maris ſalſugine condenſantur, variæ ſpecies, vel Succini, vel Succino ſimiles efformari poſſunt. Verum hodie quia *Quatuor differentiæ Succini.* alicui omne Succinum ab arboribus fluere, alicui mineralem ſuccum eſſe contendunt, tantum quatuor illius differentiæ ſtatuuntur. Unum album, ſeu candidum vix unquam tranſparens, rarum, cæteriſque prætioſius, baſſamo viribus ſimile odorem ſuavem, & fragrantem ſpirans, alterum auri modo flavum, & tranſparens plerunque, in quo varia animalcula infecta, feſtucæ, herbarum, arbo-

324 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
arborumve furculi, aut semina conspiciuntur. Id
aliquando Chrysolithum, Carbunculum, Hyacin-
thum, vel Topasion, reliquaſque gemmarum diffe-
rentias ſuo colore exprimit. Tertium variis colori-
bus ornatum, interdum transparent, interdum opa-
cum. Quartum opacum, variisſque coloribus igno-
bilioribus uno, vel pluribus fœdatum, quod è pin-
gui exhalatione bituminosa, concurrente terreſtri,
nitroſaque materia, concretum eſt, ac interdum in
agris invenitur, alias omnes hæ Succini ſpecies in
Sudinatorum Oceano, marique Boruffico ab incolis
piſcantur. Dum enim Favonius, Caurus, aut Tra-
ſcias ventus ſpirat, tum Succinum ad littora expel-
litur, ac piſcatores nudi fervente maris æſtu, illud
reticulis, perticis affixis ingrediuntur, Succinum-
que colligunt, pro quo tantum illis ſalis rependitur.
Aiunt nonnulli in Sudinatorum Oceano vix triginta à
littore ſtadiis, ſereno cœlo, ſcintillare quiddam in-
ſtar pellucidi bituminis in fundo maris, ac ad eum
locum convolare piſces. Hic Succini ſcaturiginem,
vel congelatam, & induratam maſſam montis in-
ſtar arbitrantur, à qua fluctibus, & tempeſtate ma-
ris diſfractæ particulæ ad littora pellantur. Sed in-
certa hæc omnia. Succinum in Balthico mari inter
Suevi amnis, & viſtulæ oſtia invenitur. In conti-
nenti Iſlebiæ alias maſſa humani capitis magnitudi-
ne in fodina inventa fuit. Colligitur quoque in la-
cu falſo, non procul ab eo loco. In Pruffia in littore
Pucici ſinus, non longe à monaſterio oliva effodi-
tur. Item in lacu quodam à mari remotiſſimo, ubi
veteris, & nobilis familiæ Truthſiorum à *VVetshau-
ſen* pagus eſt, diſtante ab oppido *Raſtenburg* tribus
miliaribus. Item prope Regiomontem Pruffiæ in-
terdum ex terra effoditur; ſed maior copia ad lit-
tora Sudinatorum colligitur. Theophrastus in *Æthio-
pia,*

*Modus col-
ligendi
Succinum.*

*Mons ex
Succino.*

*Vti inve-
niatur.*

pia, Xenocrates in Numidia, Assubaras iuxta Atlanticum mare, & Nicias in Ægypto nasci tradunt.

Verum illorum tempore locus natalis illis fuit ignotus. Primus Cornelius Tacitus ubi reperitur satis pro sua ætate exacte describit, his verbis, Æstii populi ad dextrum Suevici maris littus mare scrutantur, ac soli omnium Succinum, (quod ipsi glessum vocant) inter vada, atque in ipso littore legunt. Nec quæ natura, quæve ratio gignat ut Barbaris quæsitum, compertumve. Diu quinetiam inter cætera eiectiona maris iacebat, donec luxuria nostra dedit nomen. Iphis in nullo usu; rude legitur, informe perfertur, pretiumque mirantes accipiunt. Succum tamen arborum esse intelligas, quia terrena quædam, atque etiam volucra animalia plerunque interlucent, quæ implicata humore, mox durefcente materia cluduntur. Fœcundiora itaque nemora, lucosque sicut Orientis secretis, ubi thura, balsamaque sudantur, ita Occidentis insulis, terrisque inesse crediderim, quæ vicini Solis radiis expressa, atque liquentia in proximum mare labuntur, ac vi tempestatum in adversa littora exundant. Si naturam Succini admoto igne tentes, in modum tedæ accenditur, alitque flammam pinguem, & olentem, mox ut in picem resinam lentescit. Hætenus Tacitus. De ipsius origine multæ fabulæ olim à Poëtis, & Historicis confictæ fuerunt. Sophocles concretas lachrymas Meleagridum avium Meleagrum deflentium scripsit. Alii Phaëtonem, cum equos Solis male rexisset, à Iove fulmine peremptum fuisse, ac in fontes Eridani, seu Padi fluvii decidisse, eiusque mortem Nymphas sorores ita flevisse, ut doloris magnitudine in populos fuerint conversæ, quæ singulis annis eodem tempore lachrymas producant, è quibus electrum fiat, tradunt.

Veterum de loco ubi invenitur opinio.

Fabula de Succino.

326 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 Sunt qui Lyncis animalis lachrymas induratas Succinum esse scribant. Mithridates è cedrino arborum genere nasci dixit. Ægineta Succum albæ populi putavit. Cardanus nunc maris, nunc phocarum spumam esse arbitratur. Ego pinguem terræ Succum, seu oleum bituminosum olim effluxisse, & induruisse, & nunc adhuc effluere, ac à maris salifugine coalescere, tenuique portione exclusa indurescere, vel à subterraneo calore, pinguedinem hanc in spiritus resolvi, sublimari, ac intra terræ poros, à nitrosis spiritibus, iterum figi, ac coagulari existimo. Spiritus enim salis chymicorum experientia non solum alios spiritus, sed oleosa quævis facile congelant, & coagulant. Id sinegmata, quæ ex sale, & oleo coaluerunt, & resinæ species, quæ in aqua vitrioli, adiectis aquis astringentibus, multoties experientia indurantur, ostendunt. Succini frusta humani capitis magnitudine interdum inveniuntur. Scribit b Plinius Romam Succini glebam XIII. librarum allatam fuisse. Album rarius magnis frustis reperitur, idque aureo vetustius, quia excelsum, magisque friabile esse iudicatur, ob hanc causam aureum ab Italis illi præfertur; verum experientia viribus flavo, aureoque præferri debere testatur.

*Opinio
 authoris.*

Magnitudo.

a *Inter quos est etiam Petrus Bellonius lib. 2. observat. cap. 72.*

b *Libro 37, Naturalis historia cap. 3. littera g. Hector Boëtius tradit apud Schetlandie Buthquamiam, electri massam, equo maiorem, appulisse, qua rustici, & parochi Sacerdotes, ignari quidnam esset, thuris loco utebantur. De Succino plura scripserunt Petrus Andreas Matthiolus in lib. I. Dioscorid. cap. 93. Hieronymus Cardanus lib. V. de subtilitate. Georgius*

Agricola

Agricola lib. IV. de Natura Fossilium cap. 8. 9. 10.

II. 12. 13. 14. & 15. Andreas Aurifaber quondam Illustriss. Princip. Borussiac. Medicus, libellum conscripsit de Succini historia, qui libellus insertus est tomo 4. consiliorum, & epistolarum medicinalium Ioannis Cratonis post epistolas. Aëtius lib. 2. Tetra-bibl. cap. 35. Paulus Ægineta lib. VII. littera h, & alii, quos hic particulatim recensere nostri non est instituti.

CAP. CLX.

Natura, facultates, proprietates, & qualitates Succini.

Succinum astringens, modice igneæ, & calidæ est naturæ, flavum calidius paulo albo, quod non tantum olei in se habet, esse videtur. A medicis album maiores habere vires, quam flavum censetur. Commendatur autem ad varios affectus. Si forinfecus gestetur pueros contra fascinationes, nocturnaque terriculamenta tueri perhibetur. Cervici alligatum Succini frustum, oculorum lachrymas fluxus, & ophthalmias miraculi instar sanare à Myzaldo scribitur. Commansum album Succinum linguam grata dulcedine, ac nares odore fragrantissimo afficit. Cordi imprimis amicum est, propterea syncopen, animi deliquia, cordis palpitationem, & pestem curat, morbosque contagiosos abigit, & cor contra omnia venena tuetur, Balsami enim instar spiritus cordis recreat, viribus auget, puroscque reddit. Cerebro non minus, quam cordi convenit. Illud enim si nimio humore gravetur corrigit, ac proinde vertiginem amovet epilepsiam, apoplexiam, defectum memoriæ, carum, lethargum, ephialten, paralyfin, aliaque vitia, quæ à cerebro oriuntur, non solum curat, sed ne quis

Amuletum.

Ad lachrymas oculorum.

Ad cordis affectus.

Ad cerebri vitia.

Ad asth-
*ma.**Ad calcu-*
*lum.**Ad hydro-*
*pem,**Asciten,**Gonor-*
*rhaam.**Fluxum*
*sanguinis,**Dentes.**Menses.**Fluorem*
*uteri.**Partum.**Arthriti-*
*dem.**Ad cordis*
affectus,

in ea præcipitetur, prohibet. Asthmaticos à pa-
 roxyfmo liberat, urinæ difficultate, calculoque la-
 borantes, statim liberat. Hydropicorum ascitico-
 rum aquas miraculi instar brevi, urinæ promotione
 educit. Gonorrhæam, hæmorrhagiam, ac difficul-
 tatem intestinorum compescit, dentium dolores
 sedat, menses retentos ciet, uteri fluorem sistit.
 Uteri strangulatum peculiari vi prohibet, & curat.
 Partum, & uterum retinet, illumque si difficilis
 fuerit facilem reddit, catarrhis, morboque articu-
 lari medetur. Renes, & matricem purgat, ventri-
 culi vitia omnia corrigit, eiusque tunicas ab infar-
 ctu vitiosorum humorum liberat, ac ne quid in eo
 putridi, aut dolor oriatur, prohibet. Ad cordis om-
 nes affectus, pestem, venena, morbosque contagio-
 sos domandos, pulvis sequens mirifice præstat. Re-
 cip. Succini albi drag. i. Perl. præp. Coral. præp. ana
 scrup. sem. ossis de corde cervi, rasuræ eboris, cornu
 cervini, ana scrup. unum, terræ sigillatæ, Boli armen.
 fol. auri ana scrupu. sem. fiat pulvis subtilissimus. Do-
 sis est à scrup. uno ad drag. unam cum aqua appro-
 priata, ut melissæ, tormentillæ, aut acetosæ. Ad apo-
 plexiam, epilepsiam, & catarrhos ad pectus decum-
 bentes prohibendos multi præservantur sequenti
 pulvere, Recip. Succini albi drag. duas, spec. diarrh.
 dragm. unam, diamarg. frigid. de gemmis ana drag.
 semis cum aqua bethonica detur drag. una, altera à
 novilunio die. Ad cerebri vitia omnia sequens pul-
 vis admirandæ facultatis est, epilepsiam enim de-
 speratam curat, non solum in pueris, sed & in adul-
 tis. Vermesque omnes interficit, unde sæpe epilep-
 tici paroxyfmi oriuntur. Recip. Succini albi drag.
 duas, cranii humani, ungu læ alcis, rad. pæoniæ ma-
 ris sem. pæoniæ, sem. rutæ, cumini, cinnamomi, ana
 scrupulos duos, cinabrii montani scrup. unum, fol.

Ad cerebri
*morbos.**Ad epile-*
psiam.

auri

auri scrup. sem. Margaritar. præparat. Corall. præparat. an scrup. semis, datur pulvis iste à scrup. uno, ad scrup. duo cum aqua rutæ, pæoniæ, ceraforum, aut bethonica, die proximo à novilunio. Si pulveris forma non placuerit, adiiciatur sacchari albi q. s. & fiant rotulæ dragmas duas, aut tres pendentes, quarum una vesperi ante lecti introitum fumatur. Ante tamen usum istorum semper purgatio præmittenda. Ad capitis defluxionem, & tussim, ac asthma decoctus pulvis exhibetur cum aqua decoctionis guaiaci, ad dentium dolores decoquitur cum vino, ac uncia duæ decocti singulis diebus propinantur. Si calor adfuerit, loco vini, aqua melissæ, menthæ, aut cuscutæ adhibetur. In pulverem redactum ex vino propinatur ad album uteri fluorem, ad gonorrhæam ex ovo sorbili dragm. una præbetur utilissime. Ex vino potatum gravidis gestationem fætus leviolem reddit, calculum pellit miraculi instar, si paliuri semen addatur; menses provocat, ac uteri strangulationem sistit, partusque difficiles faciles reddit datum cum vino dragmæ unius pondere, id enim frequenti experientia comprobatum est: si parum croci addatur, ac cum decocto arthemisiæ exhibeatur prædictus pulvis efficacior erit. Ad morbos articulares coquitur cum guaiaco, ad ventriculi robur conservandum, ac tunicis ventriculi humores adhærentes exturbandos, oculorum ac matricis, renisque vitia emendanda celebrantur mirifice sequentes pillulæ. Recip. Suc. albi, mast. ana dragm. tres, extracti aloes simpl. drag. sex, agarici trochiscati dragm. iij. aristolochiæ rotundæ veræ unc. ij. myrrhæ unc. j. croci unc. semis, cum syrup. de bethonica fiant pillul. 9. ex dragm. una, ac dentur quatuor, vel quinque circa lecti introitum. Succini fumus exceptus utero, cum decidentem, in pristinum

*Ad catar-
rhos.*

*Ad dentiū
dolores.*

*Pro gravi-
dis.*

*Ad calcu-
lum.*

*Ad arti-
culares
morbos.*

*Ad ven-
triculi vi-
tia.*

330 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
locum restituit. Naribus admotus strangulatum
ipsum prohibet, ac cubiculis exceptus, aëris putre-
dinem corrigit, pestisque miasmata consumit, eo-
rumque nocumenta emendat.

*Ad pe-
stem.*

*Oleum
Succini.*

Paratur ex Succino oleum balsami instar, ad om-
nia prædicta vitia admirabile, multoque efficacius
pulvere, hac ratione. Per descensum, vehementi
igne è Succino nigrum oleum fœtidum, asphalti-
que odorem referens, exustum, fluidum, liquido
bitummis colore, consistentia vero oleo lini simile
depellitur. Id in retortam coniectum, ac elicium
aurei coloris oleum, odore suavius, ac diaphanum,
longeque priori tenuius, petrolei instar, promit.
Hoc postea per balneum distillatum, aquei coloris

Vires olei.

oleum tenuissimum, & ad omnis generis obstru-
ctiones referandas aptissimum, adque epilepsiam,
apoplexiam, paralyfin, & vertiginem prohiben-
dam, & sanandam, hydropemque, & calculum sa-
nandum peridoneum præbet. Huius vires admiran-
dæ sunt, ut propterea Europæum Balsamum voce-
tur, ac veri Balsami loco haberi possit. Quicquid
virium petroleo tribuitur, huic multo magis tribui
debet. Succini oleum alii aliter distillant. Sequens
modus cæteris videtur facilior. Succini pulvis hu-
mectatur lixivio fortissimo, ne intempestive ascen-
dat, postea cucurbitæ æneæ imponitur, eaque aper-
to igni committitur, supraponitur illi alembicus, ac
rostro, seu naso additur alter canalis vitreus, ut lon-
giorem viam habeat oleum, ita enim melius extilla-
tur. Extillatum inditur alteri concurbitæ, addita
aqua, quæ committitur balneo mariæ, aut arenæ,
ita modeste extillatur iterum, & rectificatur. Quin-
etiam tertia vice à nonnullis distillatur, ut purius
sit, addito sale, vel oleo salis. Alii prima vice in
spiritu vini solvunt, Succinum macerant, & de-
inde

*Oleum
aliter.*

*Aliter
oleum.*

inde oleum extillant. Alii in aceto forti, vel distillato. Alii per se lento igne distillant, ac postea repetitis distillationibus per balneum rectificant. *Aliter oleum.* A multis hic modus celebratur. Recipe fragmenta Succini non subtiliter pulverisati lib. 3. adde pulveris silicum calcinatorum, aut arenæ mundæ lib. 4. imponas retortæ lutatæ, eamque furno probe committe luto, addito vitreo recipiente cum aqua. Urge igne lento, & prodibit album oleum, in aquam decidens. Dum flavescere incipit, muta recipientem, idque seorsim collige, donec rubescere incipiat. Id iterum seorsim collige alio recipiente. Atque hoc modo tria habebis olea. Albi olei ex libra habebis uncias duas, flavi unciam cum semisse, rubri uncias duas. Ignis fortior esse non debet eo, qui requiritur, ut cera fundatur. Si maior fuerit ebullit. Ubi olea nactus fueris, poteris illa rectificare, & aquæ instar limpida efficere.

E Succino etiam magisterium hac ratione paratur. Tunditur minutissime, huic affunditur spiritus vini, ut solvatur. Solutum transfunditur, aliudque affunditur, quousque quod solvi potest solvatur, ac per mensem digeritur. Postea aquæ omnes tinctæ igni solvuntur in auras, ita in fundo reses oleum magisterium est Succini, quo cicatrices in facie delentur, ac vertigines fugantur. Valet ad omnia, ad quæ oleum, ac eodem modo in usum adhibendum est. Verum olei gutta unica, plus virium habet, quam sex magisterii. *Magisteriũ Succini.* Olei usus hic est, ad aëris contagia, pestem ac catarrhos prohibendos, nares oleo inunguntur, aut aliquot guttæ gossipio excipiuntur, quod sæpe naribus, olfaciendi gratia, adhibetur, ac præstantius est, si gutta una olei garyophyllorum addatur. Eiusdem efficaciam tabellæ sunt, ex solo saccharo præparatæ, adiectis guttis paucis olei *Olei usus.*

Tabella è Succino.

Vires olei.

olei Succini. Præservant etiam tres guttæ cum sale absinthii, & aqua scabiosæ, acetosæ, aut tormentillæ quotidie sumptæ à peste. Ac curant septem cum aqua card. bened. & sale arthemisia bibitæ, quia sudorem potenter, vel urinam movent, ac virus omne expellunt.

Ad apoplexiam.

Ad apoplexiam, & paralyfin, vertiginem, incubum præservationis causa cum aqua Bethonica, lavendulæ, ceraforum, cinnamomi, tiliæ, vel salviæ, aliquot guttæ quotidie sumi possunt.

Ad loquelam.

Nam correptis loquelam restituit oleum, si statim 8. illius guttæ, cum prædicta aliqua aqua, offerantur. Imo integre curat si nucha, & membra eo inungantur, ac per aliquot dies eius usus frequentetur, ac pulsus temporum eo inungantur. Potest oleum unguento appropriato misceri, eoque membra paralytica, aut nervi contracti, ut curentur, inungi.

Ad calculum.

Ad vesicæ, vel renum calculum, ac urinæ suppressionem una, aut duæ guttæ cum aqua pimpinellæ, saxifragiæ, Raphani, nasturtii, aut petroselini propinata, calculum pellunt, ac obstructions solvunt.

Ad partiû.

Idque etiã fit si umbilicus, & perinæum oleo inungantur. Dum difficile partus procedit sex guttæ cum aqua arthemisiæ, & cinamomi facile fatum promovet. Ad quem etiam effectum pinguedine anguium miscetur, eaque umbilicus inungitur.

Ad uteri strangulationem.

Ad uteri strangulationem etiam guttæ, tres, cum aqua menthæ, propinantur, ac nares, & umbilicus inunguntur, hoc enim modo facile restituitur mulier.

Ad menses.

Tres guttæ cum aqua anisi sumptæ, alba menstrua sistunt. Septem vero octidui spatio bis sumptæ cum aqua pulegii retenta menstrua fluere faciunt. Ad eundem scopum tabellæ ex saccharo cum aliquot

Ad catarrhos.

guttis olei faciunt. Si quotidie sumantur guttæ quatuor, etiam caput, frigidis catarrhis, & vertigini obnoxium, curant, & roborant, ac anhelitum

libe-

liberiores faciunt, cordisque robur augent ne syncope afficiatur. Dantur autem singulis septimanis bis cum aqua appropriata, ut dixi. In deliquio animi cervix, nares, & pulsus temporum inunguntur, ad vomitum orificium stomachi. Dum sanguinis sputo quis corripitur tres guttæ bis in septimana cum aqua Tussilaginis offerendæ sunt. Ad icteritiam tres guttæ dantur cum aqua Chelidonis, ad visus obscuritatem cum aqua Eufrasie. Ad colicam cum aqua menthæ, aut cinnamomi. Ad febres cum aqua gentianæ. Ad vermes cum aqua Tanacetii. Ad melancholiam, cum aqua roris marini, mirabile est.

Ad deliquia.

Ad sanguinis sputa.

Ad icteritiam.

Ad colicam.

Ad febres.

Ad melancholiam.

C A P. C L X I.

Dignitas valor, & usus Succini.

PLinii a testimonio taxatio Succini propter dignitatem, & auctoritatem, qua colebatur à Romanis, tanta fuit, ut hominis quamvis parva effigies, vivorum hominum, vigentiumque pretia superaret. Domitius Nero in cæteris vitæ suæ portentis, capillos quoque coniugis suæ Popæ in hoc nomen adoptaverat, quodam etiam carmine Succina appellando. Hodie coronas, & vascula, seu pocula ex Succino parantur; illæ brachiis ornandis, & ad preces numerandas, hæc ad medicamenta singularia custodienda, mensasque ornandas, in usu sunt. Vascula, quæ humani pugni magnitudine sunt, ac rite elaborata 10. vel 16. Thaleris æstimantur, nisi cælaturæ artificium singulare, materiæ æstimationem multoties superet. Si figuras in se aliquarum rerum contineat Succinum, à possidentis affectu æstimatur: fragmenta Succini aliter æstimantur. Alibi enim fragmenta 6. thaleris venduntur. Mixta ex albo,

334 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
albo, & flavo Succino, duobus thaleris. Nigra ve-
ro & impura medio thalero, imo etiam quadrante,
si multum impuri contineant. Mixta fragmenta ad
olei extractionem imprimis valent. Album enim
Succinum tantum olei non præbet, quia aridius,
partibus videlicet oleosis vetustate exhalatis, ma-
risque frigiditate expressis. Valet etiam Succinum
ad vernicem faciendum, quo pictores, ac typogra-
phi utuntur.

a *Libro 37. Naturalis historia cap. 3. littera h.*

b *Precatoria Spherula è succino, teste Petro Bellonio
lib. 2. observat. cap. 72. non minore sunt apud Ara-
bes, Syros, Ægyptios, & Indos pretio, quam apud
Christianos: nam Turcæ perinde his spherulis utun-
tur, ut nostri homines, & suas preces pro eorum
consuetudine ad eas demurmurant. Sed & ad alios
varios usus applicant, veluti ad ornatum ephippio-
rum, frænorum, clitellarum, equorum, mulorum,
camelorum.*

C A P. CLXII.

Imitatio, & adulterium Succini.

Plinii tempore tingebatur ad libitum Succinum, hædorum, & anchusæ radice, ac etiam conchylio, id est, violæ ferotino colore. Hac ætate ars tingendi Succinum periit. Si tamen verum sit, quod vulgo scribitur, in ceram ferventem immis-
sum, molle fieri, facile quosvis colores recipere poterit. Imitatio Succini à multis proponitur. Cardanus ovi candido, & tragacanthi lachryma immis-
sis formicis, culicis, muscis, paleis, Succinique pulvere, ut bene oleat, & festucas trahat, Succinum imitari conatur, ac melius, aptiusque candido
ovi,

ovi, vitellum iudicat, quod coctum humiditatem, putredinis authorem amittat, ac in lapidem durefcet. Myzaldus, Crystalli pollinem, albuminis ovi conquassati, aqua croco addito, miscet, vitro imponit, ac aquæ ferventi committit, dum duram consistentiam adipiscatur, quam efformat. Verum si corpus diaphanum cupiat, ante coctionem materiam percolat; sed modus iste mihi non placet. Baptista à Porta mastichen liquidam per colum traicit, ut expurgetur, parumque radicis curcumæ adiicit, ac Succini speciem imitatur. Sed utilius, & verius imitatur is nativum Succinum, qui id dissolvere, ac dissolutum iterum coagulare, vel in massam cogere novit. Quomodo autem id fieri debeat, verus physicus, ac qui prædicta intelligit, facillime assequi poterit. Ignaris, ac Musarum osoribus hæc aperire nefas existimo. Sufficiat itaque naturæ scrutatori, viam ita facile hoc capite demonstrari, ut falli non possit. Qui exactam Succini historiam vult, Andree Libavii viri Doctiss. tractatum legat.

C A P. CLXIII.

De Gagare.

GAgates nigrum Succinum exustum, & induratum videtur, splendet politum, sed Succino gravius olet odore sulphureo. Paleas etiam, Succini instar attritu calefactus trahit, ut resinæ, & bituminosa dura fere omnia. Nomen habet à loco natali, a Plinio teste, loci, & amnis Gagis Lyciæ Galen. 9. simpl. ita describit. Est & alius lapis colore nigro, qui ubi igni admotus fuerit, persimilem bitumini odorem exhibet, quem Dioscorides, nonnullique alii in Lycia inveniri prodiderunt, ad fluvium

336 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 vium nomine Gagaten, unde & ipsi lapidi nomenclaturam dicunt inditam. Pissasphalto non est dissimilis, sed multo durior, nigriorque. A carbone fossili differt, quia Gagates solidior, densiorque est, ob exhalationem, quæ sensim assavit, & excoxit humidum oleosum. Materia Gagatis similis videtur fecibus, quæ extillato Succini oleo remanent in retorta. Hæ enim si diutius omni oleo extillato assentur, splendent picis instar, ac tandem refrigeratæ iusto modo, in Gagaten permutari posse videntur. Nicander Gagaten in Theriacis suis Engangin, & Gangitin vocat, à Gangæ Lyciæ civitate, aut Gagate fluvio. Agricola Obsidianum lapidem Gagaten putat, quod nigerrimi sit coloris. Sed Plinius inter vitra retulisse videtur. Samothracia gemma à loco eiusdem nominis appellata, videtur politus esse Gagates. Gallis vocatur Gagates *aget*, Germanis *Schvyrtzer agstein*.

Obsidianus lapis.

Samothracia.

a Libro 36. Naturalis historiae cap. 19. littera f.

C A P. CLXIV.

Genera, & loci natales.

DUplex invenitur rufus, & niger. Reperiturque non solum ad Gagaten fluvium, sed in Britannia, Sicilia, Agro Leodiensi, Sedunensi, in Gallia, & iuxta Aquilgranum. Aliquando etiam scissilis invenitur, aliquando bene unitus, alter etiam altero durior est. Niger, lævis, & compactus est, igni appositus facile flammam concipiens, thurisque odorem referens. Nonnulli hunc à Thracio lapide distinguunt, alii non, iterum alii à Succino nigro distinguunt, alii Succinum nigrum putant. Natura ut in Succini differentiis, colore, & consistentia, ludit.

Thracius lapis.

ludit. Ita in Gagatis, aut Bituminis induratis speciebus, ut propter mixtionum diversitatem, nihil certi statuere possis, Inter neotericos Andreas Libavius differentias omnes istorum lapidum satis accurate persequitur, quem Lector consulere poterit.

CAP. CLXV.

Natura, facultates, & vires Gagatis.

ATritu calefactus Succini instar paleas trahit, fictilia ex eo inscripta, Plinio teste, non delentur. Oleo facilius extinguatur, quam aqua. Oleum enim commiscetur ei, ac ignitum corpus suffocat, aqua cum pinguedini misceri non possit, ignito cedit corpori, nisi omnino id totum tegat, & obruat. Verum id non facile fieri potest. Quia lapis levis est, & suprema aquæ, ut oleum omne petit. Calida est facultatis. Suffitu serpentes fugat, dæmoniacos prodit, ac dæmonibus adversari creditur. Epileptici, aut morbo comitiali laborantes, si suffitum ipsius olfecerint, extemplo morbo corripuntur. Ob id num liberati sint, necne hac nota facile percipitur. Contra nocturna terriculamenta, ephial- Num epilepticus sit curatus. ten, dæmonumque vexationes, ac præstigia gestatus plurimum conducit: suffitus menstrua provocat. Partum pulvis potatus plurimum iuvat, & ac- Ad partū. celerat. Suffitus naribus exceptus, utero suffocantes restituit. Diuretica est facultatis, ob id confert Diureticus Gagates. hydropicis pellendo humorem per urinam, suaque qualitate, ac corroborandi vi, quia hepatis, & ventriculi vitia corrigit, humores superfluos consumendo, ac in halitum digerendo. Virginitatem Virginitatis exploratio. prodit, non solum suffitu, sed potatu. Nam si pulverem bibat virgo, non urinabit, si corrupta sit,

338 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
urinam retinere non poterit, multorum testimo-
nio. Ex vino decoctus pulvis dentibus medetur. Ex
Gagate lapide oleum distillatur, petroleo viribus
pene simile, calidius tamen. Prodest ad epilepti-
cos, dæmoniacos, paralyfin, convulsionem, teta-
num. Eius usus præcipue ad frigidam podagram,
omnesque frigidas fluxiones commendatur, inun-
cta parte. Item ad conceptum, & imprimis ad ute-
ri præfocationem, quam brevi compescit. Accen-
sus, ac vino extinctus, syncope correptos restituit.
Pulvis drag. unius pondere ex vino haustus septem
diebus, colicam integre sanat.

*Olei Ga-
gatis vires.*

*Ad suffo-
cationem
uteri.*

*Ad coli-
cam.*

a Libro 36. Naturalis historia cap. 19. littera f. Sed
Plinius male Dioscoridis mentem est affecutus, ex-
istimans Gagatem aqua accendi, oleo vero restin-
gui, cum tamen Dioscorides lib. v. de re Medica
cap. 104. contrarium dicat, id non Gagata Lapidis,
sed Lapidis Thracie proprium esse, cuius hæc sunt ver-
ba. Lapis Thracias dictus nascitur in flumine quo-
dam Scythia, cui Ponto nomen est. Vis ei Gagata:
traditur aqua accendi, oleo restingui, quod in bi-
tumine accidit. Plinii hallucinatio est, quod Ga-
gata lapidi tribuat, quod cap. v. lib. 33. littera e.
Thracio lapidi proprium esse docuit, cuius hæc sunt
verba. Calx aqua accenditur, & Thracius la-
pis, idemque oleo restinguitur. Quod una nobis-
cum sentit V. Cl. Claudius Salmasius lib. (cap. 62.
huius libri) citato fol. 253. De vi admiranda Ga-
gatis consule Aëtii lib. 2. tetrabibl. cap. 24. qui plura
ibi tradit, ut & Galenus lib. IX. de simplicium Me-
dicamentorum facultatibus. Andreas Cæsalspinus
lib. 2. de Metallicis cap. 43.

CAP. CLXVI.

Vsus, dignitas, pretium, & adulterium Gagatis.

PRæter medicum usum, quem ostendi, etiam Succini instar est in luxu, non solum ut colla fæminarum albidiora efficere videatur, contrario colore nigerrimo, sed ut earum pectora exornet. In varias enim figuras formatur, filoque traiectus catenæ aureæ vices supplet. Ad preces etiam numerandas in globulos formatur, filoque traicitur. Pretium illi non materia, sed forma dat. Vilis enim hic lapis est, etsi magnis viribus, ut supra dixi, præditus sit. Adulterium hic lapis non meretur. Si quis tamen velit imitari, è petroleo oleum distillet, ac feces aqua salsa, aut simili coquat, facile voti compos fiet, ubi iustum frigiditatis gradum attingerit.

CAP. CLXVII.

De Lythantrace, seu Carbone lapideo.

ETiamsi Lythantrax, seu Carbo fossilis, Germanice *steincol* ignobilis sit, lapis tamen, quia Gagatis rudioris species videtur, nolui ipsius descriptionem prætermittere. Nullius fere ipsius in medicina usus est, fabris ærariis, & ferrariis carbonis loco inservit. Qui nobiliora opera præ manibus habent, isto non utuntur, quod pinguedine sua ferrum fragile faciat, & inficiat. Hoc Carbonis genere utuntur Leodienses ad cibos coquendos, & frigoris iniurias hyeme depellendas. Aërem ita inficit, ut si quis non assuetus huic affideat igni, capitis dolores sentiat gravissimos, & nisi recentem ingrediatur aërem, suffocari, aut in apoplexiam incidere

Nocumēta.

*Ad vinea-
rum ver-
mes.*

dere facile possit. Mixto oleo tritus hic Carbo emolliri potest, eoque unguento agricolæ vites oblinunt, ne earum oculi ab insectis erodantur. Varia fossilium Carbonum genera reperiuntur. Nam prope Dresdam Misniæ effoditur Carbo Bituminosus mollis, & fissilis. Bohemia etiam aliud genus fert nigrum, ac in terra absumptum, quod poliri non potest. Aliud genus durum, fissile non procul à Dresda reperitur, item aliud cum Pyrite aluminoso. Invenitur Carbonum fossilium maxima copia in agro, & civitate Leodiensi, cuius basis tot antris excavata est, ut metus sit, ne aliquando absorbeat. Altera enim pars civitatis, huiusmodi cavernas; pro fundamento habet. Et sub ipso flumine amplissimo, fossorum avaritia flumini occasionem dedit, ut interdum multa fossorum millia extinguat, & submergat. Demittuntur catenis ferreis inhærentes in abyssum, à superiori orificio duobus passuum millibus distans, miseri fossores ob rem vilissimam. Huius species putatur esse lapis Thracius, quem tamen alii Gagatis speciem faciunt. Lege de his Doctissimi Viri Andreæ Libavii sententiam, in tractatu suo de Succino, & Gagate.

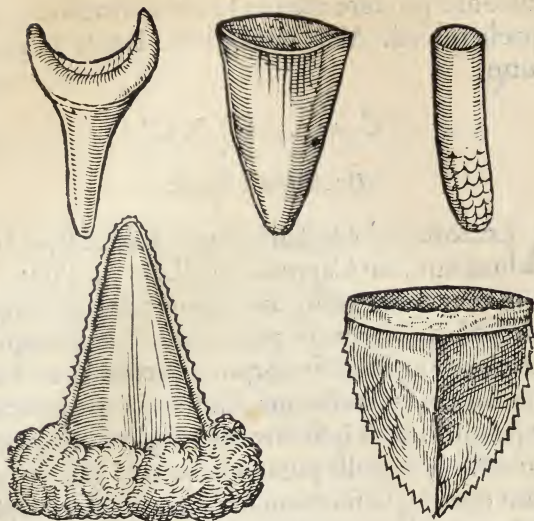
*Thracias
lapis.*

C A P. CLXVIII.

*De Glossopetra, eiusque loco natali, natura,
& facultatibus.*

Glossopetra, quia linguæ figuram habet, à multis non solum Lingua serpentis appellatur, sed esse putatur. Lingua tamen serpentis nunquam fuit, sed lapis sui generis.

In are-

Glossope-
tra figura.

In arenis prope Daventriam, vicinaque loca, ac prope Luneburgum in aluminosis fodinis sæpe invenitur, linguamque serpentis satis eleganter refert, ut non mirum sit, vulgo pro ea haberi. Rectius tamen pici linguam refert. Crassior pars lapidis lapidea est, quia lapidibus sæpe innascitur, vel adnascitur. Mucronata vero pars cornea videtur, atroque colore splendet ut sturni unguis. Aliqui cum Cerauniis hunc lapidem confundunt, & fulminis iaculum existimant, propterea Germanice à nonnullis *donderkeil* vocatur. Cardanus Glossopetram Glottidem appellat, aliqui laminarum dentem putant, & nominant, quia interdum dentatis marginibus invenitur, à nonnullis Germanice *Naterzunglein* dicitur. Colore variat, nam subalbida ex roseo colore conspicitur. Multi hunc lapidem ma-

Ceraunia.

Ad vene-
na, & fa-
scina.

342 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
das. Aiunt præfenti veneno, veneficium fudore,
& madore prodere: fed ea facultas à me nunquam
deprehenfa eft. Vilis fatis eft hic lapis, ac parvo
emittur.

C A P. CLXIX.

De Aleëtorio lapide.

Aleëtoria, vel Aleëtorius lapis, Latine lapis Gal-
linaceus, aut Caponis appellatur. a Plinio te-
fte, in ventriculo galli, aut caponis decrepiti repe-
ritur. Num autem ibi generetur, (ut alii lapides
complures in diverfis corporis partibus, ex variis
humoribus, terreftrique fubftantia generantur,) aut
pabuli vice ab ipfo inventus deglutiatur, incertum
eft. Nonnulli purant ex iecore galli antiqui etiam
extrahi, id fi verum fit, ex animalis corpore
originem trahit, non aliunde, colore variat, inter-
dum enim Calcedonio, & Cryftallo obscuro fimilis
eft, interdum fufcum, vel cinereum colorem habet.
Interdum fanguineis venis distinguitur, Germani
Capaunenftain vocant. Raro, Plinio teftè, fabæ ma-
gnitudinem excedit. Idemque author refert Milo-
nem Crotoniaten, qui Prifci Tarquinii tempore vi-
xit, in certaminibus invictum lapidis beneficio
fuiffe. Geftatus enim, aut ore detentus victoriam
efficere, Venerem excitare, mulieribus virorum
gratiam conciliare, gratiam, constantiam, ac elo-
quentiam geftatori tribuere, creditur. Certo etiam
neotericorum experimento ore inclufus, fitim, ac
cordis æftum fedat. Quod mirum videri non de-
bet, fi verum eft quod fcribitur, caponem dum la-
pidem in corpore geftat, nunquam bibere. Aiunt
præterea eum, qui hunc lapidem geftat, contra
quævis pericula tutum effe. Aleëtorius quia raro
reperi-

Varietas.

Vires.

*Ad peri-
cula.*

reperitur, tanti quanti velit emptor æstimari potest. Ille lapis cæteris præfertur, qui in corpore suo, velut stagnantem iniecti cibi micam modicam, nec usque adeo obscuram, ostentat.

a *Libro 37. Naturalis historie cap. x. littera c.*

C A P. C L X X.

De Chelidonio.

Chelidonium, vel Chelidonia German. *Schvvalmenstein*, lapillus est opacus aspectu ingratus, figura hemisphærica, semper intrinsecus cavus est, quamobrem tenuis est. In convexa superficie, plerumque colorem pullum dilutiorem, quam Galli *tané* vocant, in cava purpureum, nigris iniectis maculis, habent. In ventre iuvenum hyrundinum reperitur. Authore a Plinio, matres exclusis pullis hunc lapidem devorandum dant. Cum autem pulli lapillos hos habent, ita insident nido, ut rostra coniungant. Dum eximuntur, viribus carent, secundum nonnullorum opinionem, nisi matre absente, & antequam primogenius pullus terram contingat, eximantur. Bifariam discriminantur, aut enim ruffi, aut nigri sunt. Qui nigricant, sæpe purpurei aliquid admixtum habent. Probatissimi substantia purissima sunt, aureisque guttis ornantur. Splendent omnes, ac raro femine lini, cui similes sunt, maiores inveniuntur. Dum in uno pullo duo inveniuntur, alter rufescit, alter rubescit. Dum unus tantum reperitur, is duorum vires habet. Ante aliquot dies à Gallo Chelidonii lapidis nomine, tres lapillos rotundos, & tenues pisi magnitudine emi, qui cum supradescriptis parum conveniebant, ac potius Bufonii lapides minores videbantur. In con-

344 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vexa superficie pallidum, & subflavum habebant
colorem, aiebat se eos ex hyrundinibus excepisse.
Hyrundinum pullos aliquot aperui, sed nunquam
lapides hos invenire potui.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera z.

C A P. CLXXI.

Vires, & facultates Chelidonii.

TRallianus, Marfilii, Ficinus, Dioscorides, Ge-
orgius Agricola, aliique complures, maximum
Ad comi- remedium ad comitalem morbum hunc lapidem
tialem. asserunt, albiorem nempe capiti, aut auribus impo-
situm extemplo collapsum excitare, nigriorem
idem efficere si cuti alligetur. Manu detentos, aut
Ad capitis capiti lino alligatos, veterrimos, & antiquos capitis
doloris. dolores demulcere (modo tamen terræ attactu fa-
cultatem non amiserint) perhibetur, linteo etiam,
vel croceo panno inclusos, colloque appensos,
Ad quar- quartanas delere, dextro brachio alligatos hepati-
tanis. cos perfecte sanare, traditur. Rufi coloris lapis lin-
teolo exceptus, ac sub sinistra axilla gestatus ma-
Ad ma- niam, epilepsiam, & insanos curare, gestantemque
niam. omnibus gratum, acceptumque facere, ac facun-
diam augere scribitur. Nigri coloris lapis similiter
à multis putatur gratiam principum conciliare, &
efficere, ut incepta negotia quævis quis pro animi
sententia absoluere possit. Aureo globulo inclu-
Ad oculo- sus lapis Chelidonium, colloque appensus, omnem
rum dolo- oculorum dolorem, perpetuo avertere, perhibe-
res. tur: in quem usum etiam tritus collyriis adhibetur,
aut ex aqua decoquitur, oculisque instillatur, quos
recreare mirum in modum creditur. Id compro-
batum experientia, quod oculis impositus lapillus,
quæ-

quæcunque in oculum inciderint, facile absque dolore secum educat. Verum id omnes lapides læves, & qui angulis carent, si oculis imponantur, & hinc inde volvantur præstant.

CAP. CLXXII.

De Dracontia, seu Draconitide.

DE Draconitide ita scribit a Plinius lib. 37. cap. 10. Draconites, sive Dracontia è cerebro fit draconum, sed viventibus abscisso nunquam gemmescit, invidia animalis mori se sentientis. Igitur morientibus amputant. Sotacus qui visam eam gemmam sibi apud Regé scripserit, bigis vehi quærentes tradit, & viso dracone spargere somniorfica medicamenta, atque ita præcidere, esse autem candore perlucido, nec postea poliri, aut artem admittere. Hactenus Plinius, qui aniles fabulas potius, quam veram historiam referre videtur. Albertus Magnus, vanitate plenissimus, maximum draconem hunc lapidem habere putat. Marsilius Ficinus se hunc lapidem Florentiæ ex India allatum vidisse asserit, lupini magnitudine, stellis quam plurimis naturaliter insignitum, qui aceto impositus in re-ctum, & obliquum ferebatur, donec aceti vapor exhalaret. Sed deceptus fuit Ficinus Stellarem lapidem Dracontiam esse putans, qui fortasse suo tempore adhuc ignotus fuit. Etsi autem dracones lapides habere possint, mihi tamen nondum visus est. Draconites fertur omnia venena, præsertim serpentum fugare.

Error Ficini.

Stellaris lapis.

a Littera ff. Philostratus scribit in India dracones esse, alios palustres, alios montanos, grandiores, acriores, cristatos, in horum capite reperiri gemmam specie,

aspectu floridam, & iucundam, potentia mirabilem. Solinus vero scribit quod Dracontias Lapis non sit, nisi detrahatur viventibus: nam si obeat prius serpens, cum anima simul durities solita evanescit. Quem locum Solini V. Cl. Claudius Salmasius libro (cap. 62. huius libri) citato fol. 388. egregie explicat. Alium modum, quam Sotacus, quo acquiri hic lapis possit, edocet Philostratus lib. 3. Cuius hæc sunt verba. Pallium Coccineum, litteris aureis superintextum, ante cubiculum extendunt: scripta autem incantatoria verba somnum dicuntur inducere. His draconum oculi, quam durissimi, superantur. Ipsi quoque plura verba ex arcana sapientia superincantantes, eo draconem perducunt, ut litteris pallio intextis superdormitet. Dormientis instantes Indi Cervicem securi feriunt, scissoque capite, lapillos intus exstantes, auferunt. Andreas vero Cæsalphinus lib. 2. de Metallicis cap. 41. testatur hunc lapidem apud se esse, eiusque descriptionem tradit, ut ibi videre est, sed fides sit penes Auctorem.

C A P. CLXXIII.

*De Anguium lapide, apud Bohemos celebrato,
quem vocant Duchanek.*

Anguium lapis apud Bohemos celebratur, forma est rotunda, crassitudine minimi digiti pueri sexennalis, in medio foramen habens tam amplū, ut prædictus digitus immitti possit, quod altera parte latius est. Lapis colore est croceo obscuro, oculos exacte formatos in externa superficie, variis coloribus ornatos, vivi oculi instar habens, is tamen color qui iridem referre debet, cæruleus plerunque est. Bohemi conflari à multis anguibus concurrentibus putant, ac singulos oculū formare. Propterea
ab iis

ab iis *Duchanek* vocatur, quasi dicas spiritalem, aut ex spiritu, vel flatu confectum lapidem. Existimant gestantem ab omni veneno, aëre pestilenti, fascinationibus, ac incantationibus immunem reddere. Verum falluntur vehementer, cum lapis iste ab illis in tanta autoritate habitus, non lapis, sed vitrum sit hac forma conflatum, ac mulierum verticillus, qui fufis dum fila trahunt adhibetur, ut pondere facilius vertantur, ac motus diutius perseveret. Memini me ante triginta sex annos, cum puer in Belgio viverem, innumeros huiusmodi verticillos apud mulieres vidisse. Caveant itaque ab impostoribus, qui falsa pro veris obtrudunt in posterum Böhemi, nec sibi tam facile imponi sinant.

CAP. CLXXIV.

De lapide Ovum Anguinum appellato.

OVUM Anguinum, superius, inter Bufonii lapidis genera, recensui, quod à multis ita vocetur. Nonnulli à serpentibus conflari existimant, forte quia à basi, quæ plana, & lævis est quinx veluti caudæ serpentum, aut lacertorum versus superiorem partem elatæ, ac paulatim attenuatæ apparent.

Colorem hi lapides habent è fusco albicantem, intus sunt candidi, foris mire duri, ambiuntur enim crusta

Brontia.
Ombria.

crusta silicea, sub qua molliores sunt, formã habent hemisphæricam, vel lenticularẽ. Videntur isti lapides cum Brontiis, vel Ombriis cognationem habere, Plinius Ovum Anguinum, quod ab hoc lapide differre non videtur, adiectis nugis quamplurimis a lib. 29. cap. 3. his verbis describit. Est ovorum genus in magna Galliarum fama, emissum Græcis. Angues innumeri æstate convoluti, salivis faucium, corporumque spumis artifice complexu glomerantur, anguinum appellatur. Druidæ sibilis id dicunt in sublime iactari, sagoque oportere intercipi, ne tellurem attingat. Profugere raptorem equo: serpentes enim insequi, donec arcæantur amnis alicuius interventu. Experimentum eius esse, si contra aquas fluitet, vel auro vinctum. Atque ut est Magorum solertia, occultantis fraudibus sagax, certa luna capiendum censent, tanquam congruere operationem eam serpentium, humani sit arbitrii. Vidi equidem id Ovum mali orbiculati modici magnitudine, crusta cartilaginis, velut acetabulis brachiorum polypi crebris, insigne Druidis. Ad victorias litium, & Regum aditus mire laudatur: tantæ vanitatis, ut habentem id in lite in sinu equitem Romanum è Vocontiiis, à Divo Claudio Principe, interceptum, non ob aliud sciam. Hic tamen complexus anguium, & efferatorum concordia, causa videtur esse, quare exteræ gentes; caduceum in pacis argumentum, circumdata effigie anguium, fecerint: neque enim crystatos esse in caduceo mos est. Hactenus Plinius. Hunc lapidem aliqui Ovum testudinis terrestris in lapidem induratum existimant. Neque adeo absurde, cum rudimenta testudinis, in convexa superficie, satis apte referat. Verum nescio cur lapis sui generis esse non possit, cum varie ludat in mixtis natura. Vulgo hic lapis gestatus, pu-
tatur

tatur gestantem securum reddere, ne ab aëre pestilenti, aut à veneno inficiatur, aiuntque præsentem *Ad venena.* veneno id sudore proderet. Sed duriores omnes lapides, & gemmæ politæ, dum aëri committuntur, facile madent, si aër calidior sit, quam ipsarum superficies. Corpus enim frigidius aërem proximum in humorem soluit: non secus ac gladii, qui in hypocausta translati, facile humidi aëris particulas ad se trahunt, & in aquam solvunt. Vulgus rerum causas ignorans, effectuum causas sæpe alias opinatur quam sint.

a *Naturalis historiae littera c.*

C A P. CLXXV.

De lapide Carpionum.

Circa initium spinæ dorsalis triangularis lapillus, aut osseum quid potius, in ciprinis reperitur, quod vulgo lapidis nomen habet. Huius auxilio caput spinæ annectitur, colore est subflavo. Apud Belgas mos est ut narium hæmorrhagias, lapide naso appposito, sistant. Calculosis pulvis potui *Ad orexin.* datus, prodesse dicitur. Ebullitionem etiam flavæ bilis ore detentus, prohibere perhibetur. Solet id malum post crapulam, imbecilli ventriculo, contingere. Belgæ huiusmodi malo affectum *verzeuet* vocant: Germani se *den sohdt* habere aiunt.

C A P. CLXXVI.

De Oculis Cancris.

Cancrorum Oculi in cancris, qui exuvias deponere volunt, forma hemisphærica, circa oculos reperiuntur. Albi sunt, satisque duri. Imprimis ad

*Ad vulne-
ra.
Ad calcu-
lum.*

*Essentia
Oculorum
Cancri.*

ad sanguinis coagulati dissolutionem, & expulsio-
nem celebrantur. Tenuium enim partium, ac diu-
reticæ sunt facultatis, ob quam causam vulneratis
portionibus magna utilitate adhibentur. Calculos
etiam rumpunt, ac per urinam expellunt, triti in
pulverem redacti, & cum vino diuretico propinati.
A Chymicis in essentiam, aut liquorem solvuntur:
ita enim efficacius multorum experientia id præ-
stant. Ratio in essentiam redigendi hæc est. Triti
Oculi solvantur in aceto aliquoties distillato, & ace-
tum indies effundatur, aliudque reponatur, quoad
tenuissima substantia sit exhausta, quæ aceto com-
municatur. Dum usque ad feces veneris, cessa. Col-
lecto aceto iniice parum caphuræ, ut defecetur. Po-
stea distilla per alembicum, & quinta essentia una
exit. Si non tota exierit, repete distillationem refu-
so aceto, capiti mortuo trito, cum quo sine in dige-
stione parumper. Si exiit tota acetum lentissimo
balneo segrega: reliquiis affunde vini spiritum, di-
gere, & abstrahe aliquoties, tandem edulcora eam
aqua stillatitia, & habebis essentiam, quam in quo-
vis liquore solves. Potes eam etiam retorta exigere
forma olei. Aliter hoc modo:

Aliter.

Oculos Cancri minutissime triti, lævigatique im-
pone vitreo vasi, & distilla. Reliquias calcina ad al-
bedinem, ut fundus vitri excandescat. Exime, &
immitte in acetum distillatum potens. Digere per
octiduum indies bis movendo, postea effunde, re-
pone aliud, iterum digere, idque fac donec subti-
lissimam partem extraxeris. Acetum per vices ab-
stractum per partes in alembico distilla lento igne,
usque ad liquorem crassum (alii exigunt per alem-
bicum etiam essentiam, seu cum aceto, seu per se
forma olei.) Hunc effunde in terreum vas vitrea-
tum, aut concham, & modice divapora ad siccita-
tem,

tem, quemadmodum coagulantur sales. Siccum pulverem ablue sæpe cum aqua calida, ut aceti acrimonia decedat. Exiccatum denuo per aliquot septimanas in cineribus calidis detine, vel reverbera, & vertitur in pulverem albissimum, qui defluit ut alkali, hunc si solvas cum quinta essentia, circula, ut propior sit quintæ naturæ. Potest etiam sublimari in florem, & flos circulari. Dantur huius essentiæ grana tria, aut si in liquorem redacta sit, tot guttæ, aut paulo plures ad calculum. Alius modus, non vulgaris, mihi summopere commendatus, hic est. *Aliter.* Oculis Cancræ in tenuissimum pulverem redactis, ac violæ inditis, suprafunde acetum terebinthinæ, obtura vitrum, ac per noctem supra calidos cineres digere. Sequenti die solutum effunde, aliudque affunde, idque toties, donec solutos videas. Acetum collectum filtra, in balneo evapora remanebit in fundo sal Oculorum Cancræ. Id contere, Marmoris insperge, ac in cellario relinque, donec in liquorem solvatur, cuius guttæ 8. vel 10. dari possunt cum aqua Raphani ad calculum, ad venena, & ad symptomata, quæ vulneratis superveniunt impedienda, & sananda. Fit & aliud arcanum ex Oculis Cancræ *Ad vulne- ra arca- num.* pro ulcerosis, & vulneratis mirabile, renovans, purgans, & mundificans omne id, quod contra naturam est, quod per vulnus miro modo expellit, ac foras trudit. Fit hac ratione. Resolvuntur Oculi Cancræ cum vini essentia, & spiritu spatio mensis in Balneo Mariæ. Postea in libero igne sedecim vicibus distillantur, semper fecibus exstillatum reaffundendo. Postremo in Bal. Mariæ vini essentia sexies ab oleo extrahitur, cohobando, tum habetur arcanum, cuius scrupulus cum Theriacæ drag. una, & aquæ fumarie unciis aliquot mane, & vesperi oblati, prædicta omnia, & maiora præstat.

De Umbilico Marino.

Umbilicus Marinus, umbilici humani similitudinem, & magnitudinem habet, unde nomen obtinuit à nonnullis Umbilicus Veneris, & Germanice *ein Meerbonen*, ac si dicas faba marina, vocatur. Videtur diligenter intuenti conchæ esse rudimentum, aut concha compressa, spiras enim habet in gyrum actas colore rubello, & albo hinc inde distinguitur, inferior pars plana est, ac nigrior paulo superiori, ac si rubedini umbræ color admixtus esset, aliquando purpurascit, vel albicat.

Reperitur in limacis orificio, dum se hyeme occludit, ac ostioli, vel operculi loco est, ut in vulgari-
bus limacibus crusta quædam alba. Exterior pars ea est, quæ extuberat. Limax vulgaris huic minor est, ac Umbilicum Marinum ferentibus similis, nisi quod concha Umbilici Marini crassa, & durissima sit, ac exteriorem partem habeat quasi creta obductam, interioremque Margaritarum instar splendens, ut quis Margaritiferam coniciat. Cre-
tenses hunc lapidem non Umbilicum, sed Oculum Marinum vocant, ac oculis gestatum prodesse autumant.

*Oculus
Marinus.*

mant. A Venere nomen habet, quod puellis gratiam conciliare, illas amabiles pulchras, virisque optatas reddere, illarumque morbos abigere credatur. Insuper gestatus amuleti loco præcavere ab erysipelate traditur. Narrat a Baccius sanguinem undequaque fluentem mirifice sistere, & præsentaneum afferre auxilium, si ex parte eius plana, & averfa, cum saliva hominis fronti applicetur. Id quod semel atque iterum Patavii se observasse tradit in vetula, quæ per scalas in caput decidit, & plurimum sanguinis per os, & nares, præsertim vero ex vulnere capiti inflictio, profudit, qui cum variis adhibitis remediis sisti non posset, adhibito lapide, mox fuisse cohibitum, non sine admiratione. Ob id ait idem author, à Gallis secreti loco mulieribus, nimio mensium fluore laborantibus, in pulverem tenuissimum redactum, cum aqua appropriata, vel conserva aliqua utilissime exhiberi. Illos quoque qui sanguinem per intervalla reiiciunt, & expuunt, manifestum ab eo percipere auxilium, si pulverem eius cum pari portione cornu cervi usti, vel Corallorum rubeorum præparatorum in ovo forbili sumpserint.

*Veneris oculus.**Ad amorem.**Ad erysipelen.**Ad sanguinis fluxum.**Ad nimium menstruorum fluxum.**Ad sanguinis sputa.*

a *Libro de gemmarum, & lapidum pretiosorum natura cap. 40.*

CAP. CLXXVIII.

De lapide Caymanum.

Hunc lapidem Nicolaus Monardes describit, hac ex civitate nominis Dei, & Carthagine aliis continentis oris adferri, calculis fluviatilibus similes asserit, ac inveniri in ventriculo lacertorum, aut crocodilorum prægrandi specie, quos Caymanes
 Z vocant.

354 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vocant. Hosque lapides colligi ab Indis, & Hispanis ad quartanam tollendam, binos siquidem, temporibus alligari, ac sic paroxysmum tolli, caloremque febrilem mitigari.

Ad quartanam.

C A P. CLXXIX.

De lapide Palumbellarum.

Romæ aviculæ nonnullæ reperiuntur, quas Romani vulgari lingua Palumbellæ vocant, & lombardi Saffaroli, alii Soloni. Hæ lapillos quosdam ferunt in ventriculo exiguos, aliisque similes, qui calculos renum mirabili, & occulta proprietate comminuunt, forasque pellunt, paucis diebus tam feliciter, ut nullum aliud medicamentum illis comparari queat. Habentur hæ aviculæ Romæ in magna copia, neque unquam his lapillis destituuntur, nisi captivæ detineantur. Nam libertate privatæ, paucis diebus lapis in eorum ventriculo generatur, à quo brevi suffocantur. Dum libertate fruuntur lapillos istos quærunt, & devorant, eorumque beneficio vitam prorogant, & sanitatem tuentur. Porro lapilli isti pistandi, & terendi sunt, quia durissimi. Deinde semidragma cum flor. sambuci, & cinnamomi ana scrupulo uno danda per octiduum cum brodio. Ita enim æger à malo cito liberatur.

Ad calculum mirabile.

C A P. CLXXX.

De lapide Porcino.

IN regione Pan, prope Malaccam, reperitur lapis in felle porci, maiorumque est virium, quam Bezoar. Colorem habet rubeum, dilutum, ac saponem amarum, tactuque refert saponem gallicum. Ad venena valet, ad quæ profliganda maceratur in poculo

Ad venena opt.

poculo aquæ satis diu, postea eximitur, ac aqua quæ redditur amara propinatur, expellit siquidem omne venenum, ut sæpius probatum est. Indi vocant masticica de soho, id est lapis Porcinus.

C A P. CLXXXI.

De lapide Cenar.

Hic lapis iuventutem conservare traditur, ac impedire ne rugæ in corpore oriantur, ex eo fiunt pocula in China.

C A P. CLXXXII.

De lapide Malacensi.

Lapidem Malacensem describit *a* Garfias ab Horto hoc modo, lapis Bezoar alium lapidem mihi in memoriam revocavit, quem unice venenis resistentem in Malacca inveniri tradunt: saltem in Pan regni Malacensis provincia. *b* Invenitur autem istic in felle Hystricis: sed tanta est in æstimatione apud Indos indigenas ob raritatem, ut è duobus, qui simul reperti meo tempore fuerunt, alter pro ingenti munere missus sit ei, qui pro rege Lusitaniæ Indiam gubernat. Et licet istic frequens lapis Bezoar invenitur, hunc tamen longe præferunt incolæ. Unum duntaxat vidisse memini, cuius color dilucidioris videbatur purpuræ, gustu amarus, tangenti lævis & lubricus, quemadmodum Gallicus sapo. Hactenus eius facultates experiri mihi non licuit. Sed clarissimus vir & insignis Medicus Dimas Bosque Valentinus eius facultates experimento comprobasse in duobus viris, qui venenum hauserant mihi affirmavit. Vulgari autem aqua (cum cordialis esset in mora,) hunc lapidem aliquamdiu mace-

356 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ravit: eam deinde aquam ægris propinavit, qui il-
lam gustu amarum invenerunt. Attamen eorum
stomachus corroboratus est, & venenum nihil ob-
fuit. Multum certe huic viro debent omnes medi-
ci Indici, quod huius lapidis facultates nobis ape-
ruerit. Nam necessaria admodum sunt hac in re-
gione medicamenta quæ venenis resistunt, Alexi-
pharmaca Græci vocant. Haftenus Garcias ab Hor-
to. Aliqui putant hunc lapidem Porcinum esse.

- a *Libro I. Aromatum, & simplicium historia cap. 46.*
b *Interferere hoc loco placet ea, quæ Amplissimus, Cla-
rissimus, Doctissimusque vir Gulielmus Bontius Reip.
Leydensis Prætor dignissimus mihi communicavit,
ex autographis fratris, is Iacobus Bontius erat, Nova
Batavia Medicus Ordinarius, multiuga scientia, &
eruditione præditus, postea autem Fisci Generalis
præfectus, & ibidem defunctus: exemplar autem
litterarum tale est. Lapis iste Malacensis, cuius au-
thor (nempe Garcias ab Horto) hic transitorie me-
minit, in memoriam mihi revocat lapidem quen-
dam genitum in felle porcorum, aut etiam ventri-
culis Hystricum, oblongis pinnis præditarum, quem
Lusitani propter eam Piedra de puerco vocant, mol-
lis, ac pinguis est, ac si saponem Hispanicum tra-
ctes, ego duos domi habeo, unum parvulum ex Hy-
strice, alterum ex apro excisum, infunditur hic la-
pis in vino adversus choleram, quam Mordexi hic
Insulani vocant, ac hic tantopere timetur, quam pe-
stis in Hollandia, ut pote, quæ hominem aliquando
soleat occidere paucissimis horis. Pregnantibus ta-
men hic lapis non bene datur, nam abortum pro-
vocare adeo certum est, ut femina Malaica mihi re-
tulerint, ut si quando menstrua earum purgatio non
bene procedat, se tantum hunc lapidē manu gestare,
ac iuvamentum inde sentire.*

CAP. CLXXXIII.

De lapide Bulgolda.

NON minore facultate præditus est lapis Bulgolda, quam Malacensis, & Bezoar. Nam mirifice omnibus venenis resistit. Est vero is magnitudine avellanæ, rarus admodum, ut qui è capite animalis, quod Indi Bulgoldalf appellant, eximitur, Ferdinand. Lopez lib. I. Historiæ Indicæ.

CAP. CLXXXIV.

De lapide Sanguinali.

Lapis Sanguinalis ex nova Hispania delatus, Jaspidis genus est, sed obscurioris, maculis, seu punctis distinctus sanguineis. Ex hoc lapide Indi quasdam cordium formas magnas, ac parvas faciunt. Valet ad fluxum sanguinis, narium, mensium, hæmorrhoidum, vulnerum, ac oris, lapidem aqua frigida intinctum æger dextra comprimit, & subinde id facit, sic eo Indi, & nostri utuntur. Persuasum habent Indi, imo firmissime credunt, si hoc lapide pars sanguine manans contingatur, sanguinem sisti, idque verum esse experientia probatum est. Vtilis etiam est suspensus, aut alligatus eidem parti, unde sanguis effluit, modo carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmorrhoidum fluxu afflictos remedium sensisse, annulos ex hoc lapide confectos in digito continuo gestando, nec non & menstruum fluxum sisti. Nicolaus Monardes.

C A P. CLXXXV.

De lapide Manuali.

Lapis Manualis dicitur in India esse qui rimas manuum, & pedum à falsa pituita provenientes curet. Nicol. Monard.

C A P. CLXXXVI.

De lapide Hysterico.

Adfertur lapis è nova Hispania, quem uteri morbis adprime utilem esse ferunt. Niger est, admodum politus, ponderosus, maiore ex parte teres, & rotundus. Mirum porro est, quod de hoc lapide prædicant. Nam mihi affirmavit nobilis quædam, & magnæ authoritatis Matrona, quæ eo usæ est, & in umbilico gestavit adeo firmiter inharentem, quasi istic agglutinatus fuisset, ex quo præsens, & certissimum sensit commodum: idem aliæ asserunt, quæ simili modo isto lapide sunt usæ. Cum uteri suffocationem imminentem præsentiant, adhibito lapide subito levantur, & si eum perpetuo gestent, nunquam simili morbo corripiuntur. Exempla huiusmodi faciunt ut his rebus fidem adhibeam. Nicol. Monard.

C A P. CLXXXVII.

De lapide Manati.

Consalvus Ferdinandus Oviedus cap. 7. & 10. libr. 13. primæ partis Historiæ Gent. & Natur. Indiæ Occidentalis, In capite piscis Manati binos lapides inveniri refert, parvæ pilæ lusoriæ magnitudine, interdum etiam grandiores, pro piscium corporis

poris magnitudine, non tamen orbiculares illos, sed eius ossis pene forma, quod in balista tensum nervum retinet. Horum ossium crematorum, tenuiterque tritorum, & per interniculum transmisforum pollinem, ab iis qui nephritide laborant, mane continuis aliquot diebus, ex generoso vino albo utiliter bibi, ex eorum, qui periculum fecerant, & commodum senserant, sermone accepisse refert: Dolores enim tolli, calculum comminui, & cum lotio arenulas eiici. Hic lapis cum tuberonum lapide confunditur, ita ut idem videatur, Carolo Clusio auctore.

C A P. CLXXXVIII.

De lapide Perca piscis.

IN perca pisce paruo, quem coruum vocant, duo lapides inveniuntur, albi, oblongi, plani, altera parte quasi dentati. Hi cum vino tenui exhibiti calculos minuunt, & pellunt. Dum ureteribus inhæret calculus loco dolenti suppositi illum trahere, donec in vesicam incidat, credunt Germani, & Bohemi, qui in hunc finem sæpe iisdem utuntur.

C A P. CLXXXIX.

De lapide Limacis.

Limaces qui cochlea carent, ac in sylvis, ac locis subterraneis fusci coloris, inveniri solent, in capite lapillum habent qui gestatus quartanam solvere dicitur.

De lapide Tuberonum.

Lapis Tuberonum in capite piscis Tuberon reperitur, albus est, magnus & ponderosus, ut interdum duas libras pendeat, nullius saporis, neque tam durus ut radi non possit. In capite Tuberonis plerunque tres, vel quatuor inveniuntur. Huius lapidis pulvis utilissimus fertur ad nephritidem, & urinæ difficultatem, renumque, & vesicæ calculos deturbandos. Pisces Tuberonis in mari Indico ferreis hamis capiuntur maximi, validissimi, pugnantissimi, & truci aspectu, cum lupis marinis assidue præliantes. A Theveto lib. sing. cap. 71. a Manati vocantur utri similes, duos tantum pedes rotundos, quibus natant, ad humeros habentes, & in singulis quatuor ungues elephantinis similes: ab umbilico ad caudam usque gracilesunt, teterrimo aspectu, capite bubalino, sed macilentiore ore, mento vero crassiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quæ interdum viginti pedum longitudine, decem crassitie est; corio denso, pilis quibusdam cinerei coloris obsito. Fœminæ pariunt vaccarum modo, duoque ubera habent, quibus catulos suos lactant. Eorum caro quadrupedis potius, quam piscis videtur, etenim recens vitulinam sapit, sale macerata Thynni carnem, sed sapidior est, diutiusque servari potest. Eorum pinguedo optima, nec facile rancescit. Dubitare videtur Clusius an hic piscis à Theveto descriptus, ac in capite lapides ad calculum habens sit Tuberon. Penes Lectorem sit iudicium.

à *Idem Thevetus loco citato, quid admirabile de Manato*

Ad nephritin.

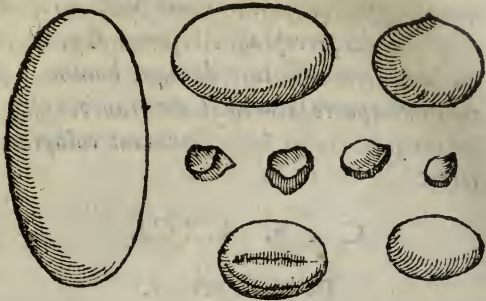
nato pisce refert, quod quoniam notatu dignum, hic addere placuit. Testatur enim Regulum Cavamatexi parvum cepisse Manatum piscem, quem 26. annis in lacu quodam dicto Guaynato educavit, adeoque domitum evasisse, & ferociam deposuisse, ut de manu cibum caperet, & in clamato nomine Mato, quod magnificum sonat, lacum suum egressum fuisse, & in ades perreptasse cibi sumendi gratia, deinde ad lacum remeasse, interdumque homines, & pueros ex una parte lacus in aliam transvexisse, nec illos mersisse, ita ut Indis summam voluptatem adferret.

C A P. CXCI.

De lapide Bezoar.

BEzoar lapis à a vocabulo Pazar Persico, vel Pazan, quod hircum notat, nomen habet, vel à Beluzaar Hebraico, & Chaldaico vocabulo, quod dominum veneni significat, Bel enim dominum Chaldæis significat, & zaar venenum quod iste lapis ita domat, & superat, ut propterea ab hoc lapide præstantissima quævis ad venena medicamenta Bezoardica per antonomasian vocentur. Lapides isti forma sunt varia, oblonga, orbiculari, modo compressa aliquantulum, vel inæquali, modo renis, aut castanei forma, eaque semper obtusa non in cuspidem desinente. Color eis nunc niger, nunc subcineritius, interdum flavescens, & subviridis, sed plerunque pullus, spadiceus, rarus, aut ex viridi nigricans. Constat lapis ex tunicis, sive crustulis modo crassioribus, modo levioribus, aliis alias complectentibus, ut in cæpis videre contingit, politis interdum, & splendentibus, semper magis iis quæ subeunt, nonnunquam aliquantulum scabris, ex-

362 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 rima præsertim parte, & reliquas complectente, ut
 in vesicæ, & renum calculis videre licet, sæpe lami-
 næ, seu crustæ fractæ apparent, ut in meditullio her-
 ba, aut festucæ fragmentum, quæ lapidis generatio-
 ni basin præbet, appareat, & conspectui se præbeat.

Habuit Imp. invictiss. Rudolphus II. Dominus
 meus clementissimus, ovi anserini magnitudine,
 aut paulo maiorem lapidem Bezoar, è quo pocu-
 lum dum confici iussisset, in ipsius meditullio her-
 bæ eximie redolentes (circa quas crustæ, & laminæ
 superinductæ à natura fuerant) repertæ fuerunt.
 Aiunt interdum meditullium concavum esse, vel in
 eo pulverem reperiri, eumque legitimi lapidis no-
 tam esse asserunt. Lævis est hic lapis, & blandus, ut
 Alabastri modo abradi possit, & in aqua hærens,
 aut etiam ad linguam facile lique scat.

a Idem Iacobus Bontius (cap. 182. huius libri) citatus,
 aliud etymon huius vocis Bezoar adfert, cuius hæc
 sunt verba. Sed quoniam nullus, quod sciam, ante
 me verum etymon huius lapidis edidit, nec quomo-
 do, aut ex quo generetur, paucis auscultate rem.
 Persæ igitur hunc lapidem vocant Pa-zahar, com-
 posito vocabulo ex Pa, & zahar, quorum prius si-
 gnificat

gnificat contra, ac secundum, venenum nominatur, ac si Græco vocabulo antidotum dixeris. Hinc perspicitur, quam fallax sit ista etymologia, quæ à Pazar, vel à Bazabar lapidem hunc dictum volunt, cum nullus unquam hunc lapidem venalem in foro viderit. Nascitur hoc porro modo lapis Bezoar in Persia, ut ab Armenis, & Persis Mercatoribus fide dignis certo accepi. Est locus in Persia Stabonon dictus, trium dierum itinere supra Laram civitatem, celebre in Persia emporium, in cuius campis nascitur herba quadam Croco, ac hermodactylis admodum similis, in cuius campis caprorum copia pascitur, in quorum ventriculis ex esu huius herbulae, hi lapides in ventriculis caprarum concresecunt, qui apud Reges Persiæ in tanto pretio sunt supra reliquos, qui in aliis locis gignuntur, ut Magnus Xaa-Bas Imperatorum Persarum ultimo mortuus Anno M. DC. XXVIII. inibi vigiles locaverit, ut omnes istos lapides Bazabar, qui certum pondus excederent, sibi vindicarent. Itaque quod causa materialis huius lapidis sit causa suprascripta, non solum Armeni, ac Persæ mercatores mihi retulere; sed idem ferme affirmat P. Texeira Lusitanus in tractatu suo eleganti, quem Hispanica sua lingua conscripsit de rebus gestis Regum Persiæ, qui inquit Insulam quandam esse inter Ceylan, ac terram Continentem Chormandel, quæ à Lusitanis Isla de Vacas vocata (quod insulam vaccarum sonat) nostris naucleris etiam optime nota, in qua etiam nascitur copia prædictorum lapidum, quam ob causam etiam ibi multæ capræ pascuntur, atque idem author ait, quod Anno M. D. LXXXV. Cum hanc Insulam maxima, ac horribilis inundatio invasisset, ac etiam totam Continentem terram Chormandel, ita ut hæc Insula tota submersa fuerit, quæque servari inde capræ poterant,

alio

alio translata defierunt gignere istos lapides, quod predicta herba ibi non cresceret: sed elapsis paucis annis, cum Insula Salsugine maris liberata, rursus hanc herbam produceret, Capra eiusmodi iterum eo translata, lapides hos, ut antea produxere. Hec mihi vobis communicare visum est, quoniam idem & mercatores nostri, ac Angli certo confirmant.

C A P. C X C I I.

Genera lapidis Bezoar, ubi inveniantur, & quomodo generentur.

Genera huius lapidis duo statuuntur. Alterum Orientale, quod ex Ægypto, Persia, India, China, Cathaio, aut vicinis regionibus adfertur. Alterum Occidentale quod ex America, & Peruvia adfertur. Uterque lapis omnium authorum testimonio, in animalis corpore gignitur: verum diversa authores statuunt animalia. Nam Arabes medici, in capricervo reperiri hunc lapidem ante quingentos annos Rhasis testimonio scripserunt. Neoterici nonnulli in Persarum Pazan, id est, hirco, unde nomen Bazar accepit, generari asserunt. Alii in sylvestri capra inveniri produnt. Alii, sed ridicule, cervi lachrymam induratum putarunt, Christophorus à Costa qui Indica simplicia descripsit, lapidem Bezoar in ventriculo animalis hirco similis, arietis prægrandis magnitudine, colore rufo, uti cervi propemodum, agilis, & acutissimi auditus, à Persis Pafan appellati, quodque variis Indiæ provinciis, uti in promontorio Comorin, & nonnullis Malaccæ locis, tum etiam in Persia, & Corasone, insulisque quæ à vacca cognomen adeptæ sunt, invenitur, generari scribit. Carolus Clusius animal, ex cuius ventriculo Bezoar lapis eximitur, cervi fere magnitudine,

tudine, & agilitate, sed cornibus in dorsum reflexis, & corporis forma capreis fere simili, quam ob causam capra montana vocatur, tametsi Clusii iudicio cervi capra potius dici debeat, esse notavit, ac insuper scribit hoc animal in India supra Gangem, montibus Chinarum regioni finitimis, pilo brevi, & colore ut plurimum cinereo, & rufo, reperiri. Ex quibus omnibus authoribus colligi potest animal hoc quod lapidem Bezoar Orientalem fert, capræ sylvestris cornutæ quandam esse speciem, quæ non procul à figura cervi discedat; ut propterea non incommode à nonnullis cervi capra appelletur. Cornua habere dicitur duo ex fusco colore nigra, & fere recta, læviaque non absque gyris, & nodis caprearum, quam Germani *Gemsjen* vocant, cornibus satis similia. Quod vero Occidentalem lapidem profert aliud prorsus (etiamsi fortassis non dissimilè priori habeat formam) animal esse constat, propterea quod cornua nulla, ut cervi capra, habeat. De hoc nobilis quidam ad Nicolaum Monardem (ut ipse in suo libello de simp. Medicam. testatur) his verbis scribit. Formam animalis ex quo lapis Bezoar extrahitur in tuo libro describis. Ea diligentius perpensa, animalium genus quoddam in istis montibus frequens invenimus, valde simile iis hircis (nisi quod cornubus orbum est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rufi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur, (quarum magna est copia in montibus, ubi ista animalia degunt) ita fugacia, ut solo tormentorum æneorum ictu, assequi possimus. Ex collatione istorum authorum videtur forma animalis eadem, nisi quod Orientale cornua, Occidentale non habeat. Ante aliquot annos incertum fuit, in qua parte corporis unde, & quomodo generentur hi lapides.

Verum

*In qua
parte ani-
malis na-
scatur Be-
zoar.*

Verum nunc attestantibus iis, qui multoties hæc animalia secuerunt, ac ex iis lapides exemerunt, gignuntur in receptaculo quodam, seu marsupio fasciæ modo confecto, & villosa carne constante, duorum palmorum longitudine, & trium fere unciarum latitudine ipsi ventriculo parte interiore adherente. In hoc marsupio depastæ herbæ recipiuntur, donec ruminatæ in ventriculum traiciantur, ac in eodem generati lapides, eo ordine, & modo dispositi deprehenduntur, quo nodi, qui anteriorem tunicæ partem occludere debent, ita tamen ut semper alius alio maior sit. Materia unde lapis generatur, herbarum est succus viscosus, & terrestris, aut si mavis dicere terrestris herbarum succus in humorem resolutus: quæ si aromaticæ, & salubres fuerint lapidis augment vires, si insipidæ ut gramen, lapidem nullius facultatis proferunt. Quod Indis optime notum est. Nam animalium in planis locis degentium lapides floccifaciunt, tanquam ad rem medicam inutiles. In montanis vero degentium ad venena, aliosque morbos difficillimos sanandos in maximo habent pretio. In montibus enim herbis odoriferis, ac quæ ad varios morbos utiles sunt, vitant. Generatur autem lapis in marsupio prædicti animalis succo herbaceo, ac terrestri à tenuioribus partibus secreto. Cui dum portio succi terrestris ipsius animalis accedit, paulatim humido expresso concrefcit in lapidem terrestrior pars. Quæ, si similis succus non statim sit præ manibus, lævorem obducitur, lapilli formam induit, & quandam in extima sui parte spolituram recipit. Huic accedens postea circumquaque (absolutis naturæ coctionibus) nova materia, nova crusta inducitur, crassa, vel tenuis pro affluentis materiæ quantitate; quæ iterum exiccata, & indurata, alia crusta obtegitur; idque

*Electio Be-
zoar.*

idque toties à natura fit, donec ad iustam quantitatem venerit lapis, aut materia augendo lapidi idonea, non amplius à natura suppeditatur. Nam aliquando excrescit hic lapis ad ovi anserini quantitatem; qui primo exiguam habuit quantitatem dum crescit, ut dixi, crustis accedentibus uti cæparum radices, Uniones & testes concharum Margaritiferarum, paulatim augetur in dicto marsupio, & donec intereat animal.

a *Eiusdem Iacobi Bontii (cap. 182. huius libri) citatæ verba, hic allegare lubet, quæ hæc sunt. Lapidem hî miseris hircis, ac capris tam molesti sunt, quam hominibus lapides vesicæ, ac renum. Capræ istæ non ab similes valde sunt capris Europæis, nisi quod habeant erecta, ac longiora cornua, ac quædam ex iis versicolore sunt pelle ut tygrides, pulchro aspectu, quales duas hic in arce Batavia nostra quotidie videmus: itaque hæ capræ, prout magnum lapidem, aut parvum gerunt, unumque, aut plures, eo molestius, vel citius incedunt, quod astutissimis Armenis, ac Persis per bene notum est. Porro vidi & lapides Pa-zahar natos in ventriculis simiorum, qui teretes sunt, ac longitudinem digiti aliquando excedunt, qui hic præstantissimi omnium censentur.*

C A P. CXCIII.

De natura, facultatibus, & virtutibus lapidis Bezoar.

MAnifesta facultas in hoc lapide nulla, præter Mexiccandi, ac sudorem movendi deprehenditur. Occultæ profecto quamplurimæ. Nam nullo hoc tempore ad venena, aliosque difficiles morbos, prædicatur præstantius medicamentum, lapide

lapide Bezoar, five extrinsecus, five intrinsecus adhibeatur. *Ad venena quaeris.* Ad omnium animalium venenatorum ictus, & morsus valet, si vulnere imponatur. Nec minus vulneribus toxico, aut veneno à fagitta, aliove instrumento infectis, pulvis inspersus medetur. Foris si alligetur sinistri lateris brachio, ut nudam cutem attingat, perhibetur venenis resistere, & couteri, ne à veneno, aëreve pestilente, aut contagioso lædatur. Apertis etiam carbunculis pestilentibus, si inspergatur, venenum omne exugere creditur. Intrinsecus si pulvis à granis quatuor ad decem cum liquore aliquo convenienti propinetur, cordis omnibus affectibus mire auxiliatur. Ad synopen in ipso paroxysmo, aut paulo ante ex aqua rosacea si adsit febris, si absit ex aqua cardui benedicti, melissæ, scorzoneræ, aut florū garyophyllorum datur pondere granorum quatuor. *Ad cordis palpitationem.* Ad cordis palpitationem, cum aqua melissæ quotidie mane ieiuno stomacho duo grana oblata, multum prodesse possunt. *Ad melancholiam.* Ad melancholicos humores domandos five universum corpus, five eius duntaxat partem, nempe caput occupent, miros effectus præbet. Nam Arabum lepram, seu Græcorum elephantiasin, malam scabiem, prurigines, impetigines, erysipelata, & reliqua cutis vitia, tanquam præsens remedium, sanat. *Ad quartanam.* Quartanam etiam febrem, etsi non sanet, tamen eius aufert symptomata. Nam animi mœrores, anxietates, cordisque affectus quæ in istis febribus vulgaria sunt, lenit, & aufert. *Ad epilepsiam.* Ad epilepsiam, morbumque sacrum, five adultos, five infantes oppugnet, non parum iuvat. Infantibus lactantibus datur cum lacte, adultioribus, & viris cum aqua lili convallii, Pæoniæ, aut Tiliæ. Pueris pondere granorum duorum, viris triplum, aut quadruplum, aut etiam plus, pro morbi, & corporis consti-

constitutione, offertur. Ad vermes etiam, & tineas felici successu hic lapis solus propinatur cum aqua graminis, aut cardui benedicti. Laudat Monardes hunc pulverem, quo se mira præstitisse, ac tam pueros, quam adultos innumeros à lumbricis liberasse narrat. Recipe herb. lumbricorum (quam tanacetum puto) dragm. duas, sem. fantonici dragm. unam. Cornu cervi usti, sem. portul. & carlinæ sing. ana drag. semif. lapidis Bezoar Peruani dragm. semif. fiat pulvis, cuius dosis pro ratione corporis augeatur, & exhibeatur. Verum non solum ad prædictos morbos, sed etiam ad venenatos, & contagiosos, lapis Bezoar sumnoperè celebratur. Nam pestem, febriumque pestilentium virus etiam earum, quæ exanthemata, petechias, herpes, & papulas malignas producunt, cito, ac miraculi instar compefcit, ac extinguit, ad quos effectus Indi quotidie cum aqua rosarum pulverem duorum granorum pondere propinant. Mihi exigua dosis videtur ubi febres iam in statu, aut prope statum sunt. Soleo tum sex, aut octo grana magna utilitate cum aquæ acetosæ uncia una quotidie, donec vel sudore, vel urinæ profluvio melius habeat æger, propinare, eumque ab omni potu alio per horam arce-re, ne alterius potus accessu, actio ipsius lapidis hebetur, aut impediatur. Meo enim iudicio errant vehementer, qui vel ante, vel post eius sumptionem aliquid ægro offerunt, etiamsi id æquale viribus lapidi putetur. Nam rerum sæpe occultus dissensus est, nec homini notus, & talis qui effectum optatum impediatur, & prohibeat, quem utraque res seorsim usurpata produxisset. Qui id non capit, spiritus vitrioli, & spiritus tartari antipathiam perpendat. Uterque enim istorum acidissimus, & acutissimus est. Si misceas utriusque acrimonia perit, & liquor

*Ad vermes.
Pulvis.*

Ad morbos, venenatos, contagiosos, pestilentes.

Rerum antipathia.

370 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
redditur insipidus. Suadeo itaque ut nobile istud
medicamentum perpetuo solum, si eius certum
commodum desideretur exhibeatur.

*Ad vene-
na.*

Ad venena quævis, quæ alicui offerri possunt, ni-
hil lapide Bezoar præstantius haberi potest. Nam
non solū corpus præservat à veneno, sed infectum,
aut oppressum liberat. Ad præservationem suffi-
ciunt duo grana mane cum uncia vini, aut aqua cor-
diali, ut melissæ, vel cardui benedicti propinata. Ad
curam vero, si quis venenum hauserit, octo, vel de-
cem grana cum vino exhibenda sunt. Qui ab aquæ
potu, in qua virulenta animalia versantur, ilico in-
tumuere, sumpto bis, aut ter isto lapide, quem-
admodum & illi, qui venenum hauserunt, sanan-
tur. Adversus napelli, & arsenici virus quod trucu-
lenter in corpus humanum sævit, vix aliquid præ-
stantius reperiri potest. Ut exempla, à a Mathiolo

*Ad omnes
morbos
diuturnos.*

in commentariis ad Dioscoridem, aliisque viris do-
ctis publicata, testantur. Breviter lapis Bezoar ad
omnes diuturnos, & importunos morbos etiam
qui à flatu originem ducunt, Panacæ instar est, si
prævia purgatione, per aliquot dies mane exhibea-
tur. Indi ad iuventutem servandam, omnia mem-
bra corroboranda, corpusque à morbis præservan-
dum, bis in anno, præmissa purgatione, per quin-
que dies continuos decem grana huius lapidis cum
aq. Rosarum propinant, magna utilitate. Quin-
etiam medicamentis purgantibus vehementioribus
aliquot grana lapidis addunt, ne maligna illorum
qualitas corpori obsit. Hac enim ratione absque
dolore & noxa operatur medicamentum. Quæ cer-
te cautio uti non nisi prodesse potest, ita medicis
observata digna est.

*Adversus
medica-
menta
maligna.*

CAP. CXCIV.

*De dignitate, electione, pretio & adulterio
lapidis Bezoar.*

PROPTER admirandas, quibus pollet adversus venena lapis Bezoar, facultates, magni fit à Principibus, ac in summa non solum est autoritate, sed pretio. Solet enim hoc anno 1600. (nam olim in India ipsa, longe pluris vendebatur,) ad pondus in inferiori Germania drag. unam pendens Orientalis, duabus ducatis vendi, in Germania superiori *Pretium.* quatuor. Occidentalis vero dimidiato pretio. Dum magni sunt, quia rari, & à Principibus ad ostentationem desiderantur, intenditur ad libitum venditoris, pretium. Eligendi sunt, qui ex capricervis *Electio.* pascua in montanis habentibus, extracti sunt. Nam qui ab iis, qui in planis locis degunt eximuntur, viribus prorsus carent, quod herbis salutiferis non pascantur ut illi, qui victum in montanis quarunt, & aromaticarum herbarum copia saturantur. Proinde Malacenses vilipenduntur: capricervos enim in pascuis ad lanienam alunt. Persici vero in pretio sunt, quod in montanis degant. Præter hæc lapidis substantia, color, & forma diligenter examinanda est. Nam ii laudantur maxime, qui è nigro, seu ravo colore virides videntur, & quorum pulvis subviridis est. (a Mathiolus tamen flavescens laudat.) Deinde qui ablata crusta superiori inferiorem splendentem habent, ac in meditullio concavi sunt, aut arenam lapidi substantia similem, sed ad venena efficaciorum continent, quique præterea ad linguam, aut in aqua liquecunt, nihilque arenosum habent. Qui has notas habent sinceri, & Orientales iudicantur. Nam Occidentales subcinereum

372 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 habent colorem, neque ita ut præfati splendent,
 crustas etiam habent crassiores, & gypseas. Sincer-
 ros Indi flatu dicuntur probare ac lapidem manu
 compressum, continere, per quem si flare possint,
 eum adulterinum iudicant. Alii eum factitium iu-
 dicant in cuius meditullio vel palea, vel herba repe-
 ritur. *b* Verum id signum à multis, tanquam (cum
 potius probi lapidis indicium sit) reiicitur. Semen,
 aut granum in meditullio, supra quod Indi lapidem
 formant, adulterium arguit. Crustarum vero splen-
 dor non ab omnibus pro indubitato legitimi lapidis
 signo habetur. Si calce viva aqua admista ungatur
 lapis, ac illa paulo post flavescat, legitimum lapi-
 dem multi iudicant; alii chartam creta fricant, de-
 inde supra cretam lapidem fricant; si fricationis li-
 nea viridis appareat, legitimum lapidem arbitran-
 tur. Nullum tamen certius probitatis indicium,
 quam si venenum homini, aut cani detur, & oblato
 pulvere evadat. Quis enim montanum à palustri,
 aut adulterinum à legitimo (quem Indi imitari pos-
 se exacte dicuntur) distinguere melius quam effe-
 ctus, qui à tota lapidis essentia manat, potest. Quis-
 quis enim præcipuas notas habet, & venenis omni-
 bus adversatur, is profecto legitimus, & sincerus
 censeari debet. Quibus autem modis imitari quis
 hunc lapidem possit, hic docere nolo ne fraudis oc-
 casio impostoribus *c* detur.

*Proba lapi-
dis legiti-
mi.*

a In Dioscorid. de re medica lib. v. cap. 73.

b Quod idem scribit Iacobus Bontius (cap. 182. huius
 libri citatus) cuius hæc sunt verba. Author (nempe
 Garcias ab Horto) ait lapides Bezoar paleam, vel
 quid tale intus habere, quod nunquam fallit, nisi in
 adulterinis, & si superficiali tunica abrasa, non suc-
 cedat alter orbis caparum modo, donec ad paleam
 istam

istam deventum sit, fictitius est lapis proculdubio; sed sequenti modo eius adulterium melius percipitur, si lapidem frices pauca calce, & si in loco fricato puniceus color appareat, constat verum esse, ac genuinum. 2. si ponderatum accurate lapidein conicias in pelvim aqua repletam, & post duas, aut tres horas eundem eximas, ac rursus ponderes, ac nihil de priori pondere aut perdiderit, aut eo grauior factus fuerit, verus est lapis Bezoar: verum si calce fricatus rimam ducat, aut si aqua exemptus de pondere amiserit, vel eo auctus fuerit, falsum, ac adulterinum audacter dicito.

c De lapide Bezoar plura scribunt Andreas Baccius de gemmis & lapidibus, & VVolfangus Gabelchoverus in annotationibus suis in eundem cap. 34. Etiam inter Neotericos de lapide Bezoar totum libellum edidit V. Cl. Casparus Bauhinus in 8.

C A P. CXC V.

De lapide fellis.

IN cisti fellis animalium lapis invenitur ochræ colore, seu obscure flavo, qui ex crassiore, & terrestribilis portione, prorsus eodem modo, quo lapis Bezoar, crustis se invicem complectentibus, coalescit. Valet ad venena, præsertim ille, qui ex boum cisti exemptus est, ut mihi amicus, qui se multoties id expertum dicebat, sancte affirmavit. Existimarem ad alvum deturbandam aptiorem, quod bilis ex qua coaluit huic scopo à natura destinata sit. Ad venena eum, qui ex cervis, capris, aut aliis animalibus, quæ in montibus salutiferis herbis pascuntur, eruitur, aliis præferrem. Lapis in cisti fellis boum, Alcheron a à nonnullis vocatur, qui contusus, ac naribus inditus visum acuit, ac fluxus, ne in oculos fluant,

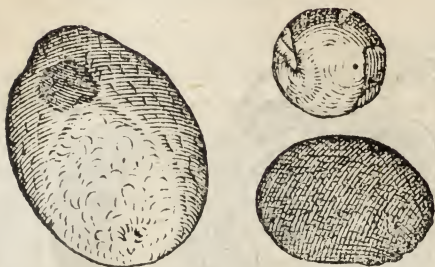
Ad venena.

Alcheron lapis.

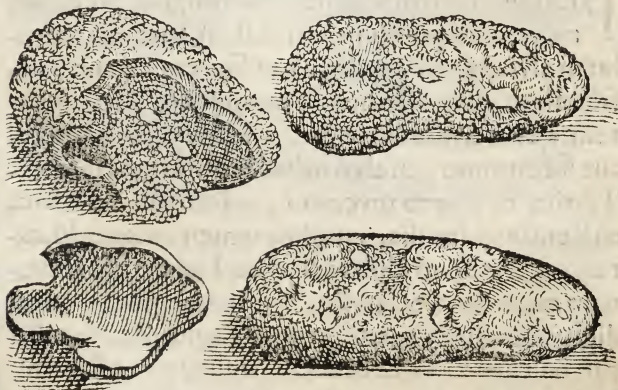
374 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
prohibet. Lentis magnitudine cum succo betæ naribus inditus, epilepticos paroxysmos prohibere in posterum traditur.

a Arabes hunc lapidem Haraczi nominant, cumque valde commendant in morbo regio teste Petro Bellonio lib.3. obs. cap. 46, cuius hæc sunt verba. Lanii Turcici aliarum nationum lanios in concinnandis carnibus agilitate longe superant. Et ubicunque sunt, iugulato bove, extisque exemptis, fel observare solent, an lapidem contineant, quoniam plerumque innascitur lapis, quem Arabes Haraczi nominant, cuiusque facultates ab Avicenna sigillatim sunt descriptæ. Iudæi longe pluris æstimant huiusmodi lapides, quam Turcæ, qui Iudæis cum sint saniores, illo magnopere non indigent. Iudæi magna ex parte malo colore sunt præditi, & regio morbo laborant, naturaque taciturni sunt, & melancholici, non modo in Turcico dominio, sed & in Germania, Italia, Gallia, & Bohemia. Qui apud Turcas vivunt, nullum præsentius remedium, adversus eum morbum norunt Haraczi lapide, quod annotatum voluimus, ut quem hæc legere contingeret, lanios suæ regionis admoneret de perquirendo eo lapide in bubulo felle. Non invenitur quidem in omni felle: sed in decimo quoque forsitan invenientur binii, aut tres eiusmodi lapides.

De Ætite.

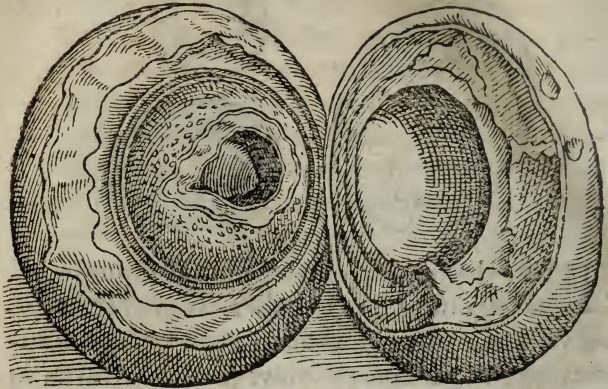

ÆTites lapis à Græco vocabulo *ἀετὶς*, quod aquilam significat, nomē habet, Germanice *Adlerstein* vocatur. Nomini causam dedit aquilæ industria, quæ ut partum promoveat fertur Ætiten in nidum ferre, alias absque eo parere non posse.

Colore est albo, cinereo, pullo, vel fusco. In se continet alium lapidem Callimum dictum, interdum argillam, vel terram, sed alii eum, qui argillam, vel terram fert, pro Ætite haberi nolunt.

Genera, & ubi nascatur Ætites.

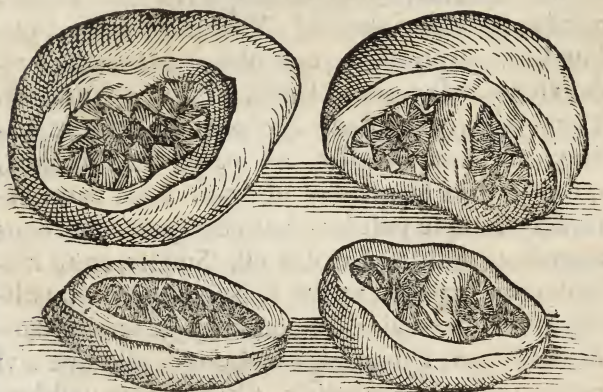

Plinius in quatuor genera *a* distinguit. In Africa nascentem pusillum, ac mollem, intra se, & velut in alvo habentem argillam suavem, candidam, friabilem, quem fœminei sexus putant. Marem autem, qui in Arabia nascitur, durum, gallæ similem, aut subrutilum, in alvo habentem durum lapidem. Tertius in Cypro invenitur, colore illis in Africa nascentibus similis, amplior tamen, atque dilatatus, cæteris enim globosa facies. Habet in alvo arenam iucundam, & lapillos, ipse tam mollis, ut etiam digitis fricetur. Quarti generis Taphiusius appellatur, nascens iuxta Leucadem, invenitur in fluminibus candidus, & rotundus. Huic est in alvo lapis, qui vocatur Callimus. Ego tantum tria genera deprehendi. Primum genus exterius scabrum non læve est, colore vario, plerunque tamen pullo nigricante. Hoc lapidem Callimum dictum, dumque pulsatur, sonantem in se continet. Secundum cinerei

Taphiusius lapis.

Tria genera Ætites.

rei coloris est , ac in se argillam , vel margam continet, quæ alba, flava, rubra, cæruleave interdum est. Cortex eius exterior scabra ex arena crassiore, filicumque particulis facta , vel constructa videtur. Tertium priori simile terram in se, coloribus variantem, concludit. Has duas postremas species Germani *Klapperstein*, vel *Erdstein* vocant, ac ab aliis Geodis nomine appellantur. Secundum genus, quia agitatum, & commotum argillæ sonum prodit, ad *Ætitis* genera aptius cum Plinio, quam ad Geodis refertur.

Primi generis *Ætites* raro pruni, vel armeniaci mali magnitudinem superat. Posteriora duo genera pugni sæpe magnitudinem æquant. Primum genus Orientale est, quanquam etiã in Apulia reperitur: reliqua duo etiã in Germania inveniuntur prope Hildeshemium in Misnia, prope Dresdam, ac non procul Chemnicio, deinde in Bohemia duobus à Pilsna miliaribus. Hi plerunque in torrentibus, decedente aqua, reperiuntur. Habet enim Silesia ad pagum *Smotsteifen* territorii Leobergensis, item ad Goldbergam in Lygiis hos lapides.

C A P. CXC VIII.

Natura, usus, & facultas *Ætitis*.

*Ad partū
retinen-
dum, vel
pellenāū.*

ÆTites partum promovet, & fœtum retinet. Ut fœtum retineat brachio, ut vero partum promoveat, femori alligatur. Trahere enim ad se partum experientia, & testimonio multorum medicorum clarum, notumque est. Proinde si partus exciderit, statim amovendus lapis, ne matrix etiam excidat, ut, Valeriola teste, Valentiaæ coniugi Ponsioni Ionberti contigit, quæ oblivioni tradens lapidem femori alligatum, elapsa matrice, extincta est.

*Ad epile-
psiam.*

Ad pestē.

Tritus lapis, ceratoque exceptus epilepticos paroxysmos lenit. Argilla, vel marga lapidi inclusa, terræ sigillatæ facultatem obtinet. Lota enim pesti, febribusque pestilentibus correptis, cum aqua acetosæ propinata, auxilio est. Sudore enim malum omne expellit, ac cor recreat: quinetiam ob-

*Ad vene-
na.*

*Ad Car-
bunculos.*

servavi in nonnullis alvum movere. Ad venena danda cum vino, dysenterias malignas, aliosque alvi malignos fluxus compescit. Carbunculos pestilentes pota cum vino, oligophoro, ac spiritu vitrioli discutit, ac cor ab omni labe tuetur. Serpentes etiam arcere creditur, obque hanc causam etiam ab aquila expeti, ut nempe pullos tueatur. Gestatus amorem, & divitias augere, præterea invictum, omnibusque gratum gestantem efficere, ac comitiales paroxysmos prohibere, traditur. Ad furem deprehendendum, a Dioscoride teste, olim panis *Ætitis* pulvere commixtus suspecto porrectus fuit.

*Furis pro-
ditor.*

Qui si criminis conscius erat, cum deglutire non poterat, Bellonio teste, b libro 20. Observatio-
num,

num, capite decimo tertio, adhuc hodie in eum usum lapide hoc Græci utuntur, sed variis adhibitis superstitionibus. Dum enim deprehendere furem volunt, omnes suspectos advocant, atque massam pinfunt sine fermento, variaque verba admurmurant, deinde ex massa panes ovi magnitudine conficiunt, singulisque qui convenerunt ternos devorandos nullo potu addito præbent. Tum fur tertium devorare non potest, ac parum abest, si conetur, quin stranguletur. Monachi Græci id pro secreto habent. Sed huiusmodi quid si contingat tantum furi, spiritu maligno cooperante fieri non dubito; proinde ab homine Christiano scrutinia similia reiicienda, tanquam superstitiosa, sunt. Creditur etiam si patinis venenum continentibus supponatur *Ætites*, ferculum in quo est, devorari non posse.

- a *Libro v. de re medica cap. 118. Præter has facultates tam à Dioscoride, quam ab Auctore citatas, articulari morbo laborantes, ac resolutos mirifice iuvare hoc lapide, testis est Aëtius lib. 2. tetrabibl. cap. 32, qui id habuit ex Demosthenis libro de lapidibus de Ætite.*
- b *Hic locus in Petri Bellonii observat. lib. 20. cap. 13. non exstat, sed lib. 2. cap. 23. Nam tantum tres libros observationum conscripsit.*

C A P. CXCIX.

Dignitas, valor & pretium Ætitis.

Orientalis quem primi generis statui, ac in aquilæ nido invenitur, à generosis, & nobilioribus scæminis magni fit, ob singularem, ad partum promovendum facultatem, ita ut aliquando decem,
etiam

380 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
etiam viginti thaleris, si grandiusculus, & armenia-
ci mali magnitudinem habeat; vendatur. Germa-
nici viliores sunt, plerunque tamen si pulli, & fer-
ruginei coloris sint, ac non adeo scabri, singuli tha-
lero uno aut duobus veneunt, etiam pluris si magni
fuerint.

C A P. C C.

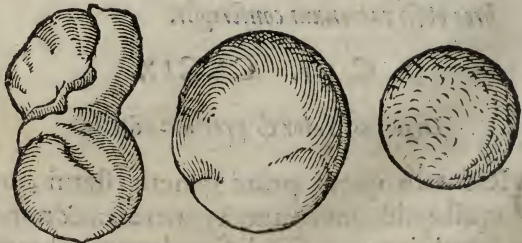
De Callimo lapillo, qui Ætite includitur.

CAllimus in Ætite reperitur; variatque colore,
& duritie, aliquando etiam ex parte transpa-
rens est Crystalli instar. Ad albidum invenitur Ætites
prægnans candido silice durissimo, in cuius superfi-
cie cellulæ sunt, quales habent apum favi. Calli-
mus easdem à nonnullis putatur habere vires, quas
Ætites.

C A P. C C I.

De Geode.

Geodes lapis est rotundus terram, aut arenam
continens, hunc ad tertiam speciem Ætitis re-
degi. Dum terram continet, vel arenam non so-
nantem, Geodes proprie, nec inepte, vocari potest.

Quicumque non terram, sed arenam etiam in-
dura-

duratam, sonantemque in se habet, Ætitis nomen non meretur, sed Geodis. Reperitur in Misnia, & prope Pilsnam Bohemiæ, colore est rubiginis, ac pugni sæpe magnitudine, nullius, quod sciam, usus: nisi quis dum exacte rotundi sunt, iis maioribus bombardis explodendis uti velit. Reperitur aliud Geodis genus prope Aretium, candidum, figura oblonga, utrinque acuminata, specie stercoreis canini: videtur ex argilla parum condensata constare. Si frangatur, ex crustis eiusdem substantiæ aggregatæ, ac friabilis coaluisse, instar lapidis Bezoar deprehenditur. Fortassis Bezoar est Ægypti fossile vel Ætites scemina a Plinii, & species Osteocollæ, vel Ossifragi lapidis.

a Libro 36. Naturalis historiae cap. 21. littera a.

C A P. CCII.

De Enhydros.

A Geode non differt Enhydros, nisi contento, ut enim superior arenam, vel terram, ita hic aquam continet, absolutæ, a Plinio teste, est rotunditatis, in candore lævis, sed ad motum fluctuat, intus in eo veluti in ovis liquor.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. 21. littera b.

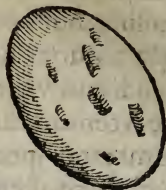
C A P. CCIII.

De Enorchi.

Rotundus est hic lapis ut Geodes, cuius species ut Enhydros statui potest. Ovi columbini plerunque est magnitudine, Germanice *hodenstein* vocatur, quia lapis in illo inclusus a testium

vide-

382 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
videtur habere formam, à qua Græcum nomen illi
datum est.

Interior lapis ita adhæret exteriori concavo, ut
vitellum ovi cocti absque spatio intermedio albu-
mini. Inveni hunc lapidem prope Pragam Bohe-
miæ, exterior eius pars terræ cineræ habet colo-
rem. Interior nec fulget, nec nitet, variisque, &
obscuris coloribus sordescit.

a Huius meminit Plinius libro 37. *Naturalis historiae*
cap. x. littera ff.

C A P. C C I V.

De Amiantho lapide.

AMianthus lapis, aliis Asbestinus, alumini schi-
sto tam similis est, ut eo adulteretur. Ignis ini-
uriam auri instar perfert, atque non solum uri non
potest, sed purior redditur, unde Asbestini nomen
illi datum est. Olim in fila aptabatur, mappæque ex
eo tanquam ex lino fiebant. Linum ex Amiantho
à a Plinio vivum appellatur. Mappæ Amianthinæ
fordibus conspurcatæ, puriores igne exustæ quam si
aqua laventur fiunt, ac magis splendent. Regum in-
de olim tunicæ funebres fiebant, ut cremata cada-
vera à reliquo cinere separarentur. Nascitur, Dio-
scoride teste, in Cypro, sed fuscus. Item in desertis
India,

*Mappa
Asbestina.*

Locus.

Indiæ, ubi non cadunt imbres, ac in Asiæ provincia quadam. Reperitur etiam in Italia, sed adeo breve, ac fragile, ut neri non possit. Hinc fit ut pro alumine sciifili, vel plumæ vendatur, & pro elychniis perpetuis tantum inserviat. Attritione solvitur facile in tenuia filamenta, instar plumæ canescentia.

Ligni modo fibrosus est, mollisque, & candidus, vel subviridis. Id quod dum teritur lapis efflorescit in plumas, flos petrae vocatur. Cuti applicatus flos urit urticae instar ob asperitatem aculeorum tenuium qui carnis poros penetrant, & continuum solvunt. Id sciunt passim gnatores qui florem impalpabilem inspergunt internis camisiarum partibus, ut socii iis induti incredibili pruritu, ac dolore afficiantur. Olim Amianthus pretia Margaritarum æquabat, Plinio teste. A b Paulo Veneto vocatur hic lapis Salamandra, quod Salamandrae instar *Salamandra.* in igne vivat, aut eius iniurias absque noxa perferat. Sed meo iudicio ridiculum est credere aliquod animal in rerum natura esse, quod humore, spiritu, & aqua vix aliquo connexu iunctis constans, possit in igne

384 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 igne degere, ut partes illæ non separentur, exurantur, & ita animal intereat. Fila huius lapidis lineis non sunt dissimilia. Sole ficcata teruntur in mortario æneo, postea lavantur, ac à terra purgantur, nenturque, ac deinde texuntur. Modus texendi hæc Ætate perit. c Baptista à Porta in libro magiæ naturalis videtur scivisse modum, eumque palam facere, sed verba tam sunt obscura, ut à nemine, quam qui modum scit, intelligi, (si ab ipso modus explicatur) possint. Ita enim inquit: peccatur, & netur ab omni muliercula modo non ignorato, ut Venetiis vidimus. Cypria mulier, & Valentina mihi videndi copiam fecit in arcis hospitio, vel medici mali, secretum optimum perpulchrum, perutile, licet à recentioribus ignoratum. Jam gratis dedimus, etsi magno pretio comparari possit. Hactenus à Porta. Iactat se gratis dedisse, secretum hic nullum apparet; videtur enim tantum locum monstrasse, ubi modus haberi possit. Hocine est magnum secretum dare? nullum profecto si extincta sit mulier, vel alio decesserit. Si arcis hospitio, vel medico malo, aliquid aliud intelligi velit tam obscurus est, ut ne centum Oedipi aperiendo secreto sufficiant. Dubitavi sæpe num succus mali medici hac in re necessarius sit. Sed obscuritas ænigmatis me in experiendo negligentem fecit.

Modus texendi.

Miraculosum Amianthi lapidis linimentum.

Ex Amiantho linimentum ad tineam puerorum, & ad ulcera tiliarum miraculosum fit sequenti modo. Accipiuntur Amianthi unc. quatuor, plumbi uncia 12, tutiæ uncia duæ, ac calcinantur, deinde pulverisata in vitro macerantur cum aceto, ac quotidie per mensem materia agitur semel; post mensem ebullienda est unius horæ quadrante, ac quietere finitur, donec inclarescat; deinde illius aceti clari quantitas, cum pari quantitate olei rosacei, misce-

miscetur, donec bona fiat unio linimenti forma, eo inungitur caput pueri totum ut cito sanetur: ad scabiem, & ulcera tibiaram vesperi partes unguuntur, donec sanentur. Si lapis hic cum aqua vitæ, & saccharo solvatur, ac exigua portio mane quotidie mulieri albo menstruo laboranti detur, mox sanatur.

Ad ulcera.

*Ad alba
menstrua.*

a A Plinio *linum vivum* appellatur lib. 19. *Naturalis historie cap. 2. littera t.* Per *linum vivum Amiantum lapidem* debere intelligi Auctor est Petrus Andreas Matthiolus in *Dioscorid. lib. v. cap. 113.* verum V. Cl. Claudius Salmasius libro (cap. 62. huius libri) citato fol. 178. scribit male & imperite facere eos, qui Plinium eo nomine reprehendunt, quum Plinius de lino revera loquatur, quod ἄνδρακός vivum, & Asbestinon dicebatur, & in India proveniebat. Multo imperitius agere, inter quos est Mercurialis, qui Plinium sic defendit, ut non neget quidem *linum ab eo lapidem Carystium* appellatum fuisse, sed Græcorum id auctorum exemplo fecisse contendat, quandoquidem & Pausanias ante ipsum *Carpasium linum* nominavit, & Strabo *Carystium*: de Strabone falsum est, ut supra ostendimus. Pausanias quidem vocat ἀσβεστον λίον, sed improprie, siquidem intelligit de Cyprio lapide: profecto videtur confudisse *linum Asbeston* cum Cyprio lapide, ea re inductus quod simili potestate contra ignes utraque esset prædita. Ceterum quod à Plinio describitur *Indicum linum*, toto genere, ac cælo diversum à *Carystio*, sive Cyprio lapide. Præterea nisi Plinius per *linum vivum* quid aliud intelligeret, quam *Amiantum lapidem*, non diversis locis (ne in tautologiam incidere) de iis tractasset. Nam *Amianthi lapidis* meminit Plinius lib. 36. cap. 19. littera d. Huius etiam *Amianthi lapidis* mentionem faciunt Georgius Agri-

386 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
cola lib. v. de Natura Fossilium cap. 9. Andreas Cas-
salpinus lib. 2. de metallicis cap. 49. Antonius Musa
Brassavolus Ferrariensis tradit, impostores, lapidem
Amianthum simplicibus mulierculis ostendere, ven-
dereque saepenumero pro ligno Crucis Servatoris no-
stri. Id quod facile credunt cum igne non combura-
tur, quodque ligni modo plurimis constet lineis in-
tercurfantibus. Amianthus lapis etiam fuit in au-
rea illa lucerna quam Athenis Callimachus fecit, oleo
non nisi post annum dissipato. licet semper arderet.

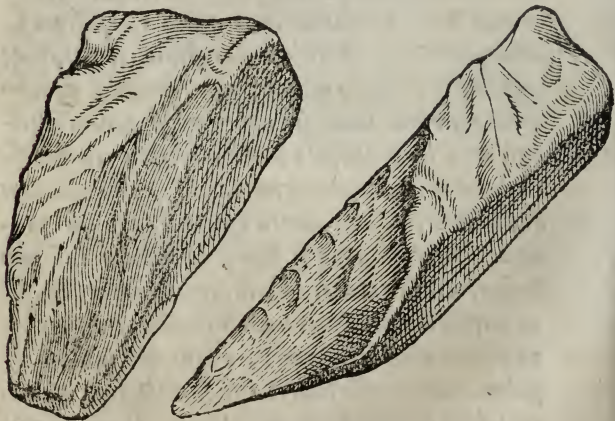
b In Itinerario suo.

c Libro 4. cap. 25.

C A P. CCV.

De Hematite.

HÆmatites à sanguine nomen habet, a vel quod
 Haqua commixtus sanguineum colorem refe-
 rat, vel quod sanguinem sistat. Germanice *Bluetstein*

vocatur. Color illi sanguine est obscurior, non fe-
 cus, ac si quis ferri scobem minio nativo, id est,
 cinna-

cinnabari commisceret. Quanquam interdum niger, interdum flavus, interdum ferri colorem habeat. Strias antimonii instar habet. Dum uritur minii colorem imitatur.

*Pulcher
color ex
Hematite.*

a *Theophrastus lib. ωὲ λίθων Hæmatiten dici vult, non quod tritus sanguineum succum reddat, non quod sanguinem sistat, sed quod similis sit αἷματι ξηρῷ καὶ παγῶτι, arido sanguini, & concreto.*

C A P. CXCI.

Genera, & loci natales.

PLinius de Hæmatitis generibus ita scribit libro. 36. cap. 20. Sotacus è vetustissimis authoribus quinque genera Hæmatitum tradit, præter Magnetem. Principatum dat ex iis Æthiopico, oculorum medicamentis utilissimo, & iis quæ panchresta appellant, item ambustis. Alterum Androdamantha dicit vocari, colore nigro, pondere, ac duritie insignem, & inde nomen traxisse, præcipueque in Aphrica. repertum. Trahere autem in se argentum, æs, ferrum. Experimentum eius esse in cote ex lapide Basanite. Reddere enim succum sanguineum, & esse ad iecinoris vitia præcipui remedii. Tertium genus Arabici facit simili duritie, vix reddentis succum ad cotem aquariam aliquando croco similem. Quarti generis Elatiten vocari, quamdiu crudus sit, coctum vero Miltiten, utilem ambustis, ad omnia viliores rubrica. Quinti generis Schiton, hæmorrhoidas reprimentem.

Hodie unum tantum genus supra descriptum pro Hæmatite habetur, idque videtur quartum esse Elatite dictum, Rubricæ enim quamproximum est. Ad secundum genus Plinii videtur ille lapis referri

388 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 posse, cui minium nativum adnascitur. Nigricat enim, ponderosus est, & argentum, æs, ferrum, ac aurum in se trahit, propter argentum vivum, quod in se continet, eam naturam habet, ut metalla appetat, iisque uniatur. Si quis coloribus Hæmatitum genera distinguere velit, varia habebit, cum aliqui flavescant, rubescant, nigricent, & ferri colorem habeant. Lapis qui hodie pro Hæmatite habetur, in variis Germaniæ locis reperitur. Sæpe inter rubricas, & ferri fodinas, quales prope Ioachimicam vallem Bohemiæ, item circa Bressam sunt, invenitur. Aliquando ex Ostracite nascitur, ut prope Hildeshemium contingit. Copiose etiam invenitur in Ilva ubi ferri metalla sunt. Sed meliores fert compostella Hispaniæ, qui constant figura angulosa, quemadmodum Pyrites, qui ferri nigricantis splendorem habet. Excoquitur in ferrum hic lapis, ac in cavernulis rubricam continet. Interdum, sed obscure ferrum trahere animadvertitur. Fit etiam Hæmatites ex Magnete usto.

Locus.

C A P. CCVII.

Natura, facultates, qualitates, dignitas, & valor.

Aliis omnibus præfert a Dioscorides friabilem, & saturato colore, nigroque qui per se durus, & æqualis est, nulla sorde admista, aut septo intermedio, habetque cinnabari similem colorem, sed saturatiorem. Ustus, vinoque aspersus minii colorem nanciscitur. Frigidæ, siccæ, glutinantis, attenuantis, & astringentis est facultatis; quamobrem *b* oculis cruore suffusis, & lachrymantibus mire convenit cum lacte muliebri instillatus, ac mulierum profluvia, dysenterias, hæmorrhagias, hepaticos, aliosque sanguinis fluxus compescit. Ex vino ad serpen-

Minii color ex Hæmatite.

Ad sanguinis fluxus.

serpentum ictus propinatur. Ad pulmonis ulcera *Ad sputa sanguinea.* sanguinisque eiectiones à Tralliano celebratur. qui pollinem tenuissimum cum vino sæpius à scrup. uno ad scrup. quatuor non sine magna utilitate exhibet. Vilis est admodum hic lapis.

- a *Libro v. de re medica cap. 101.*
 b *Raphaël Volateranus in Comm. Vrbani lib. 27. de lapidibus tradit eundem lapidem tritum cum melle, ophthalmiis, morbisque oculorum omnibus impostum mederi: ex aqua vero epotum, ad omnia venena prophylacticum esse: præterea digito gestatum victoriam contra lites omnes, gratiamque conciliare.*
 c *Libro VII. cap. 1. circa finem miris laudibus Hæmatiten lapidem extollit, vide etiam ad hanc rem insignem, notatuque dignum, de hoc lapide, locum Aëtii lib. 2. tetrabibl. cap. 13.*

C A P. CCVIII.

Adulterium Hæmatitis.

ADulterari solet gleba rotunda, & densa lapidis Schisti (qualis est quæ eius radix vocatur) torrefacta in fictili inter cineres. donec ad cotem colorem Hæmatitis reddat. Sed fraus deprehenditur, primum quidem interfectionibus, Schistus in laminas rectas frangitur. Hæmatites autem non eo modo; deinde colore, Schistus enim floridum reddit, Hæmatites autem saturatiorem cinnabari similem.

*De Hæmatite spurio triplici.**Ad sanguinis fluxus.*

Nascitur in Silesia non procul ab arce Lehnen-
 ci ad Boberum flumen lapis similis Hæmatiti,
 ab incolis *Bluetstein*, *Braunstein*, aut *Braunfarbe* voca-
 tus. Is durus non est, eoque figuli tingunt fictilia
 Hirsbergi. Ustus crocum martis colore, & effectu
 refert, nam ad sanguinis eruptiones compescendas
 utilissimus est. Alterum genus reperitur in ferri
 metallis, globosum, colore partim rubricæ, partim
 ferri nigricantis, friabilis ob inæqualitatem, durus
 tamen. Hoc à Dioscoride describi videtur. Nam
 cæteri solidiores adulterari nequeunt, neque colo-
 re sanguineo, sed ferri perpoliti spectantur. In hoc
 genere quidem colore saturiore reperiuntur, cro-
 ceum pulvisculum fundentes, quales Plinio in Æ-
 thiopia nascuntur. Tertium genus ferrugineum, &
 grave est rubrica obductum, & supra rubricam cre-
 ta pallida. Deinde tectum crusta simili Ætiti, te-
 nuiore tamen, & fragiliore, quæ septi modo perua-
 dit ad intima. Lapis hic ad cotem croceum, & san-
 guineum succum profert. Reperitur Aretii ubi fons
 est acidulæ congener Ostraciti. Vim habet astrin-
 gentem, & aliquantulum exsiccatoriam, & exte-
 nuantem, ut Dioscorides tradit, ideo exterit ocu-
 lorum cicatrices, & scabritias cum melle, facit
 etiam ad lippitudines, oculos contusos, ac cruore
 suffusos, cum lacte muliebri. Bibitur ad difficulta-
 tem urinæ, fluxusque muliebres, ac iis prodest, qui
 sanguinem reiecerunt.

CAP. CCX.

De Smiri lapide.

SMiris Germanice *Smergel*, Italice *Smeriglio*, Gallice *Emeri*, ad *Hæmatitis* tertiam Plinii speciem *Hæmatitis* referri posse videtur. Nam eam durissimam statuit, ac vix ad cotem aquariam succum reddere, eumque aliquando croco similem asserit. Lapis est ferrugineo, ad nigredinem tendente, colore, adeo durus, ut gemmarii eo ad gemmas scalpendas, & arma expolienda utantur. Contunditur enim in pulverem tenuem papaverini seminis instar, aut paulo minorem, deinde addito oleo, vel aqua operi adhibetur. Tantam habet duritiem, ut eo vitra non secus, ac si Adamas verus esset, scindantur. Ad loricas annulatas emundandas, & à rubigine liberandas vasi rotundo cum lorice imponitur, quod frequenti rotatione commotum, ac hinc inde iactata lorica, Smirisque pulvere per annulos sæpius decidente, partesque illius affricante, ita lorica abstergetur ut nova videatur, Enses etiam hoc lapide, aliaque arma expoliuntur. *a* Ad gingivas humentes, & dentifricia Smiris pulvis etiam adhibetur. Abstergentem enim habet facultatem. *Ad loricas mundandas.*

a Smiridis facultates demonstrant Dioscorides, & Petrus Andreas Matthiolus lib. v. cap. 123. de simplicium medicamentorum facultatibus. Oribasius lib. xv. Collect. Medic. de lapidibus. Aëtius lib. 2. tetrabibl. cap. 26. V. Cl. Claudius Salmastius, Smiris per simplex 1. non Smyris, scribendum tradit, libro (cap. 62. huius libri) citato, fol. 1101. Cuius hæc sunt verba: Smiris etiam veteribus notus lapis, quo gemmas atterebant, ac poliebant. Dioscoridi ζμώγης

392 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 dicitur, sed legendum Ζμίρις ex Hesychio Ζμίρις
 λίθος ἔστιν, ἢ τὰς ψήφους οἱ δακτυλιοῦλοι σμήχουσι
 quo gemmas atterunt, gemmarum scalptores. He-
 sychius: Ζμίρις, ἀμίμον εἶδος, ἢ σμήχονται σκληροῖ
 ἔργα λίθων. Smiris quoque hodie id nomen habet, &
 eundem usum exhibet &c.

C A P. CCXI.

De Schisto.

SCistus, seu scissilis lapis, friabilis, & scissilis est,
 unde nomen habet, componitur, & cohæret in-
 star salis ammoniaci. Glebas habet duras, & ro-
 tundas quæ Schisti radices vocantur, quibus ustis
 olim Hæmatites adulterabatur. Fraus deprehen-
 debatur quod in rectas laminas frangebantur, quod
 Hæmatiti non contingebat. Crocei est hic lapis
 coloris si optimus fuerit; alias nigricat, laminas ha-
 bens tenues invicem hærentes ut lapis Specularis,
 splendentes, & perspicuas, per quas si Sol inspiciat-
 tur videtur croceus. *a* Plinius ex sotaco Schistum
 Anthracitin vocari, nascique in Aphrica nigrum,
 attritumque aquariis cotibus reddere ab ea parte,
 quæ fuerit à radice nigrum, ab altera croci colo-
 rem, utilemque esse oculorum medicamentis asse-
 rit. Reperitur in Bohemia, Romæ in Vaticano, ac
 in Montacuto prope Anglarium; cuius montis ca-
 cumen ex hoc lapide constat. Videtur Talci quæ-
 dam species; sed hac ratione à Talco differt, quod
 in rectas laminas scindatur. Talci vero laminæ fle-
 xiles sunt, ac vario modo complicatæ.

a Libro 36. Naturalis historiae cap. xx. littera c.

CAP. CCXII.

De Ostracite.

Ostracites à testa, a quæ Græce ὄστρακον dicitur, nomen habet; testæ enim similis est, crustosus, & scissilis. Testa superiori ablata, alius continetur lapis in plures scissilis, intercedente semper crusta non lamina, ita ut plures lapides Ætides uno lapide contineri videantur. Ab hoc differt Ostracites Germanorum vulgo *Topfstain*, seu olla fossilis. Nam argilla potius videtur, quam lapis. Has ollas *Ollares lapides.* Æthnici olim cineribus mortuorum impositis telluri committebant. Molles sunt in terra, exemptæ in aëre lapidescunt. Ostracite à nobis ante descripto utuntur mulieres pumicis loco ad pilos auferendos. Potus in vino dragm. pondere menses fluentes sistit. *Ad mensuram fluxum.* Ad nomas, & mammaram inflammationes imponitur utiliter. A purgatione sumptus conceptionem prohibet. *Ad impediam conceptionem.* Tertia species ad gemmas à Plinio refertur, quam etiam Ostraciam appellat. His verbis lib. 37. cap. 10. Ostracias, sive Ostracitis est testacea durior, altera Achata similis, nisi quod Achates politura pinguescit: duriori tanta inest vis, ut aliæ gemmæ fragmentis eius scalpantur. Ostraciti ostrea nomen, & similitudinem dedere. Hæmatitis etiam species quædam Ostraciti similis est. *Locus.* Reperiuntur hæ species omnes in variis Germaniæ locis, in Italia prope Levanen qua tenditur Aretium, in collibus sabulosis, & argillofis, ubi Geodes invenitur, ibi & Ostracitis.

a Iuniores Græci (teste Georgio Agricola lib. v. de Natura Fossilium cap. 19.) λιθόστρον nominarunt, ut ab Ostracorum testis distinguerent. Plura de hac re

C A P. CCXIII.

De lapide Samio.

SOlet hic lapis in terra Samia, quæ linguæ adhæret, & alba est, reperiri: eo utuntur aurifabri ad nitorem auro comparandum. *a* Facultatem habet astringendi, & refrigerandi, candidior, & durior cæteris præfertur, partus accelerat, & conceptus custodit ut *Ætites*. Interdum hic lapis nigricat, tum à nonnullis exhebenus, aut ebur fossile vocatur.

a Samii lapidis facultates, & multa plura, tractant Petrus Andreas Matthiolus in Dioscorid. cap. 130. lib. v. de re medica & Andreas Cæsalpinus lib. I. De Metallicis cap. XI. ad quæ loca lectorem relegamus.

C A P. CCXIV.

De Talco.

Stella terre.

Argyrodamas.

TAlcum Germanice *Talck*, à nonnullis *Stella terre* appellatur, quod stellarum instar, argenteoque nitore splendeat. Putant nonnulli veterum fuisse *Argyrodamantem*, quia ignis iniuriis resistit, lapidis *Speculari* simile est *Talcum*: item *Schisto*, à quo distat non solum colore, sed & quia non in retas laminas scinditur, flexiles enim sunt, & vario modo complicatæ. Ex tenuissimis laminis argenti æmulis constat, igni resistit, in eoque perenne est. Nam neque funditur, neque comburitur, neque colorem amittit: propterea *elychnia* ex eo complicata

cata

gata fiunt, ut ex Amiantho lapide. Talcum plerun-
 que candidum, & argentosum habet colorem. Ex
 eo chymici eliciunt oleum ad æs dealbandum, ac fi-
 guli fictilibus eius opera argenteum dant nitorem.
 Talco utuntur etiam mulieres ad faciem eximie de-
 albandam, in liquorem prius solvendo. Contun- *Talci li-*
 ditur in pollinem tenuissimum pistillo ferreo, po- *quor.*
 stea forti ollæ committitur, operculo addito, ferreis
 deinde filis ligatur, figulari creta illinitur, in Sole
 triduo ficcatur, ac tandem furno vitriariorum, ubi
 maximæ flammæ sunt, imponitur. Post triduum
 aut quatrimum eximitur, vas frangitur, & si in cal-
 cem redactum sit, servatur, sin minus, repetitur la-
 bor, donec perfecte calx dealbuerit. Postea super
 Marmor Porphyreticum accommodatur, humi-
 diffimoque loco relinquitur, donec in liquorem
 solvatur, ad prædicta utilem, a Ioanne à Porta te-
 ste. Alii ad prædictum usum Talci pollinem cum *Alius li-*
 cochleis ollæ immittunt, ut Talcum devorent, ubi *quor ad*
 devorarint cum testis tufas vitro imponunt, ac ab *fucum.*
 iis aquam extillant pro mulierum magonio, ut
 dixi.

Avicenna authore, Talci lapis periculosus est si
 devoretur, propterea ut solvatur eget magna indu-
 stria. Frigidum est Talcum in primo, siccum in se-
 cundo gradu, astringit, retinet sanguinem, prohi-
 bet abscessus mamillarum & testiculorum, & quæ
 post aures fiunt. Iufunditur dysentericis, ad spu-
 tum sanguinis, fluxum menstruorum & hæmor-
 rhoidarum, datur cum aqua plantaginis. Talci ge-
 nera variis coloribus distingui possunt. Reperitur
 genus quoddam crustosum & fragile in colle petrae
 sanctæ, quod ignis non absomit ac aliqui Galaicon *Galaicon.*
 à Plinii putant.

a *Libro x. Magiæ Naturalis cap. 19.*b *Libro 37. Naturalis historiae capite x. littera kk.*

C A P. CCXV.

De Selenitide, ac lapide Speculari.

Selenites à Luna nomen obtinet, quod decre-
 scente, vel accrescente Luna augeatur, vel mi-
 nuatur, à Romanis olim Lunaris gemma vocaba-
 tur. Nam Selenites inter gemmas ponebatur. a Pli-
 nius ex candido translucere melleo fulgore, imagi-
 nem Lunæ continere, eamque reddere in dies sin-
 gulos crescentis, minuentisque numero, nascique
 in Arabia scribit. Alii lacteo colore esse, noctuque
 non solum lucere, sed loca proxima illustrare affir-
 mant. A b Galeno hæc gemma Aphroselinites,
 quasi Lunæ spumam dicas, vocatur. c Dioscorides
 Selenitem vocari scribit, quia noctu invenitur ple-
 nus Luna crescente. Albertus tradit nasci in quo-
 dam genere testaceorum in India, Perside & Ara-
 bia. Ego neque Seleniten, neque alium lapidem
 noctu lucentem unquam vidi, nec neotericorum
 aliquem deprehendi, qui vere ostendere potuerit,
 quænam fuerit veteribus Selenites gemma. Non-
 nulli existimant Margaritas esse, quod d Garfiæ ab
 Horto medici proregis Indiæ testimonio plene re-
 periantur crescente Luna, ac post plenilunium si
 capiantur, cum tempore minuantur & decrescant,
 ut è contra si ante capiantur, in eodem statu per-
 maneant. Deinde quod candidæ, & læves sint, ac
 in iis corniculatæ Lunæ imago (postulante id pro-
 pter corporis umbram, & subiecti corporis refle-
 ctionem sphaerica figura) appareat, cui accedit,
 quod ad comitiales propinetur, & à mulieribus ad
 pericula evitanda gestentur; ut olim Selenites. Ve-
 rum

*Margarita
 an sint la-
 pides Se-
 lenitides.*

rum quia à nullo veterum, neque à Plinio Margaritas hoc nomine appellatas deprehendo, aliam gemmam Selenitis nomine notatam fuisse non dubito. Recentiores lapidem Specularem, quem Germani *vnser lieben Frayven eys* appellant, Selenitem statuunt. Quod facile Lunæ imaginem in se recipiat, variisque modis visui offerat. Lapis hic Crystalli instar pellucidus est, ac in bracteas tenuissimas scinditur, omni papyro vulgari tenuiores, nec propterea diaphanitatem amittit. Aliqui alumen Scaiolæ vocant, cum tamen alumen non sit, neque eius saporrem habeat. In igne in pulverem candidissimum facile vertitur, quo mulieres ad faciem dealbandam, & rugas depellendas utuntur. Ad quæ commodior est hic lapis, si in liquorem solvatur, ut in capite de Talco explicavi. Tener est hic lapis, flexilis, ac in gypsum facile excoquitur. Laternis, & fenestris conficiendis inservit vitri instar. Maxima eius quantitas in Moscovia invenitur, item in Hispania, Cypro, Cappadociæ, Sicilia, Africa, in agro Boninienfi, in Thuringia, Saxonia, Marchia, in Misnia ad Salam, aliisque locis Germaniæ. Reperiuntur Speculares lapides variis coloribus, mellei, nigri, & fusci, sæpeque Saxo Marmoreo implicantur, aliquando laterculis distinguuntur, aliquando sexangula figura excrescunt, ut Crystalli videantur. Ex omni lapide Speculari si uratur, Gypsum fieri potest. Plinius de lapide Speculari sequentia scribit. Specularis vero (quoniam & hic lapis nomen obtinet) faciliore multo natura finditur in quaslibet tenues crustas. Hispania hunc olim citerior tantum dabat: nec tota, sed intra centum millia passuum, circa Segobricam urbem: iam & Cypros, & Cappadocia, & Sicilia, nuper inventum Africa: postferendos omnes tamen Hispaniæ, & Cappadociæ mollifimis

*Specularē
lapidem
recentiores
statuunt
Selenitem.*

*Alumen
Scaiola.*

Locus.

*Colorum
diversitas.*

398 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 fimis & ampliffimæ magnitudinis, sed obscuris.
 Sunt & in Bononiensi Italiæ parte, maculofi com-
 plexu filicis alligati, quorum tamen appareat natu-
 ra fimilis eis, qui Hispania puteis effodiuntur pro-
 funda altitudine. Nec non & saxo inclusus, sub ter-
 ra invenitur, extrahiturque aut exciditur. Sed ma-
 iori parte fossili natura, absolutus segmenti modo,
 nunquam adhuc quinque pedum longitudine am-
 plior. Humorem hunc terræ quidam autumant
 Crystalli modo glaciari, & in lapidem concrefcere
 manifeste apparet: quod cum feræ decidere in pu-
 teo tales, & medullæ ex ossibus earum, in eandem
 lapidis naturam, post unam hyemem, figurantur.
 Invenitur & niger aliquando. Sed candido natura
 mira, cum sit mollitia nota, perpetiendi solis, rigo-
 risque, nec senescit si modo iniuria absit, cum hoc
 etiam in cementis multorum generum accidat. In-
 venere & alium usum in ramentis quoque circum
 maximum ludis Circensibus sternendi, ut sit in
 commendatione candor. Hactenus Plinius lib. 36.
 Natur. Hist.

- a Libro 37. *Naturalis historia* cap. x. littera a a a.
 b Libro 9. *de simplicium Medicamentorum Faculta-
 tibus.*
 c Libro 1. *Aromaticum, & simplicium historia* cap. 57.

C A P. CCXVI.

De Gypso lapide.

GYpsum a proprie dicitur calx ex lapidibus qui-
 busdam ustis, sed exigua, & brevi uestione. La-
 pides auté illi unde Gypsum fit Alabastro non sunt
 dissimiles à Gallis Gypsum *du plastre ou du gyps* voca-
 tur, à Germanis *spat*, vel *gyps*, ab Italis *gesso*, ab Hi-
 spanis

spanis yesso. Reperiuntur huiusmodi Gypsi lapides variis coloribus, qui tamen usti albi redduntur. Vulgares illi lapides qui Alabastri nomen habent, & unde vascula fiunt, facillime in Gypsum ustione vertuntur. Huiusmodi in Mysnia, comitatu Burgundia, ac in agro Volaterano inveniuntur, splendent, & lævorem suscipiunt, tantumque deest durities, ut inter nobilia Marmora sint. Gypsum adstringit, emplasticum est, & obstruit. Ad sanguinis eruptiones impositum convenit, citissime enim postquam madefactum est lapidescit, ideoque etiam potum strangulat. Quod ustionem non est expertum ex oxycrato impositum repercutit. Maximi usus est ad statuas ingentes, & levissimas faciendas. Nam ex lana, vel stupa linea, aut cannabina, vel fœno semiformatae statuae Gypso humido, & molli obducuntur, ut tenuem crustam nanciscantur, deinde formantur. Formatae ingenti mola, muroque exigua portiuncula annexae, spectatorem in admirationem trahunt. Cum polline lapidum duriorum, plumbi pulvere, & lacte in veros lapides transit, ac si colores adiiçantur Marmor pondere, nitore, & colore imitatur quam proxime. Pictoribus etiam Gypsum inservit, eo enim colores commiscunt, ac ex massa penicilla duriora conficiunt, quibus absque alio humido quævis pingunt; hoc vocant siccis coloribus pingere.

*Gypsum
strangulat.
Ad statuas.*

*Coloribus
siccis pin-
gere quid
sit.*

a *Gypsi descriptionem, & plura ad Gypsum pertinentia, tradidi in comm. à me editis, in praxin Auream Ioannis Stockeri excus. typis Ioannis Maire typographi celeberrimi Lugd-Bat. Anno 1634. in 12. fol. 123. ad qua lectorem relegamus.*

C A P. CCXVII.

De Pumice.

PUmex Virgilio lapis bibulus, item spongia ut & Vitruvio, quod spongiæ instar fistulosus sit, dicitur. Lapis est erosus, spongiosusque, exiguis cavernulis seu foraminibus plenus Græce *κωνεις* quod veluti à vermiculis, qui *κιδες* dicuntur, sit exesus, *αλωβριον* à Theophrasto vocari putant, quod è marina spuma coactus sit, Germanice *Bynstein, pins Kratstein*, quia in Balneis eo ad cutim fricandam utuntur, dicitur. Gallice *pietre ponce*, Italice *pumice*, Hispanice *pedra espongia*. Pumicis nomine etiam appellantur erosa saxa, in ædificiis quæ musæa vocant dependentia ad imaginem specus arte reddendam, talia inveniuntur prope *Rotvvilam* ad Neccarum.

C A P. CCXVIII.

*Pumicis genera, loci natales, & facultates eiusque usus.**Locus.*

Differunt inter se Pumices colore, sunt enim aut nigri ut siculi, aut cinerei, aut candidi, alii molles sunt, manibusque teri in arenam possunt, alii duri, omnes rari sunt, & leves, ac ob fistulas, aëremque iis contentum aquæ innatant quamvis magni. Inveniuntur in Melo, Sciro, Æoliis insulis, in Nisyeo insula, Sicilia, in Campania ad montem Modernum, & Vesuvium, in Ænaria, & ad confluentiam Germaniæ, item in littoribus maris undis detrusis, & in tractu maris Tyrrheni. Veteres è spuma maris coalescere in insula Cyclade, & Nisiro testantur. *a* Sæpe ab exustione, aut coctione lapidum fit, ut circa Æthnam, & in collibus Mysiæ. Probantur cando-

Electio.

candore, minimoque pondere, & ut quam maxime spongiosi, aridique sint, ac teri faciles, nec arenosi in fricando, quique ex capillis canescentibus coagmentati videntur, ut alumen scissile. Hi ad corpora fæminarum læviganda soli utiles sunt. Usus etiam Pumicum est ad lævigandas telas pro pictoribus, *Propicto. ribus.* item ad corpora fæminarum, vel virorum fricanda in balneis, vis eorum in medicina est, b Plinio teste, extenuare, siccare trina ustione, ita ut torreantur carbone puro, ac toties vino restinguantur albo. Lavantur deinde ut Cadmia, & siccati conduntur quam minime vliginoso loco, usus farinæ eius oculorum medicamentis adhibetur, quia ulcera purgat leviter, expletque cicatrices, & emendat. Quidam tertia ustione refrigeratos potius, quam restinctos terere malunt ex vino. Adduntur etiam ad malagmata, capitem, verendorumque ulceribus utilissima, fiunt ex his dentifricia. Theophrastus author est potatores in certamine bibendi præsumere farinam eius, sed nisi immenso potu impleantur periclitari, tantamque refrigerandi naturam esse ut musta fervere desinant Pumice addito.

a *Pumicem, ambustum esse lapidem in montium concavitatibus, omnes fere fatentur natura operum exploratores, ob id enim sæpius eructat mons Æthna in Sicilia, & in Campania Vesuvius, qui hoc tempore, ingentibus flammis exarsit cum magno Puteolorum, & adiacentium locorum detrimento, igne in terræ visceribus genito, è sulphureis vaporibus, & bitumine, quo quam plurimi referti sunt montes, eoque præsertim, quod pissalphaltum dicunt.*

b *Libro 37. Naturalis historiae cap. 21. littera d.*

De Poro, Topho, aliisque lapidibus Pumici cognatis.

PORUS, vel Tophus Græce $\tau\omicron\psi\sigma$ dicitur, Germanice *Topffstein*, vel *tugstein*. Asper est, facileque in arenam resolvitur, scaber natura, fortassis lapis Sabulosus Thomæ Erasti est, qui prope Heidelbergam invenitur, & ad Podagram ab ipso prædicatur. Porum Plinius lib. 36. cap. 17. Cherniten vocat, sed Sarcophagi species est. Ad Pumicis & Tophi speciem proxime accedit salis spuma, quæ dum patinæ aqua falsa plenæ ebulliunt illa effluxa coire in Tophum solet. Tales tophi in salinis Burgundiæ, & ad Oeni vallem colliguntur. Fistulosi, ac ipongiosi Halæ in valle Oeni *Saltzzepstein* vocantur, albissimi sunt. Burgundici duriores, graviores, solidioresque lapidis fere instar, colore minus albo, & interdum subrubente, ab incolis Salegre appellantur. Hi Tophi aviculis, quæ in caveis aluntur, exhibentur: quia eius usu recreantur cum alio sale pereant. Quod sane mirum, nullo manifesto discrimine inter hoc sal, & reliquum apparente. Ad Tophi, vel Pumicis genera referri potest Acopis Plinii nitro similis, pumicosa, aureis guttis stellata, quæ fortassis lapis ille est qui in Ilva, & alibi ubi alumen fossile, & chalchantum effoditur, reperitur. Sed hunc lapidem quidam Assium putant, qui etiam Pumici similis est. In Tmolo monte gignitur lapis Pumici similis rarus inventu, qui quater in die colorem mutat, Plutarcho teste, ubi Pactoli fluvii mentionem facit. A Pumice non multum distant, spuma maris Halosachne, Alcioniū petreum, a Adarces, & Paretonium, sed quia ad terræ genera paulo indurata commodius referuntur,

Lapis Sabulosus.

Chernitis.

Salegre.

Acopis.

Halosachne.

Alcioniū.

Adarces.

Paretoniū.

tur,

tur, illorum descriptionem in alium locum reservo.

- a *Adarces descriptionem tradit Plinius lib. 16. Naturalis historia cap. 36. littera e e. Eamque lib. 32. cap. x. littera t. Calamochnum vocat. De Adarce consule V. Cl. Claudium Salmasium libro (cap. 62. huius libri) citato fol. 301. Sunt quidam qui existimant Adarcem Plinii esse Pallam Marinam, sed male: siquidem Palla Marina in mari tantum nascitur, non in paludibus aque dulcis, & ibi non arundinibus, neque herbis inherens visitur, sed in sicco reperitur littore, undis simul cum alga proiecta, pile omnino similis, que in lactantium hedorum ventriculis ex exuctis una cum lacte pilis, plerumque reperitur: adde quod Palla Marina gustata nec acris, nec caustica (ut Plinius inquit) est. Huius etiam Palle Marine meminit Galenus lib. 1. de Composit. Medic. secund. loc. quam σφαίρα θαλασσίας vocat, quem locum Interpres Cornarius vir alioquin Doctissimus perperam spongiam interpretatur. Qui vero Pleniorrem Palle Marine cupiat habere descriptionem consulat Conradum Gesnerum lib. de Aquatilibus cap. de Palla Marina.*

C A P. CCXX.

De Sarcophago, & Asio, seu Assio lapide.

Sarcophagi vulgo hi lapides vocantur quibus mortuorum sepulchra teguntur. Verum hoc loco veterum Sarcophagum describo, seu Assium apidem qui in Asso Troiadis carnem exedens reperitur, de quo sequentia Plinius lib. 36. cap. XVII. In Asso Troiadis Sarcophagus fissili vena scinditur. Corpora defunctorum condita in eo absumi con-

404 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
stat intra quadagesimum diem exceptis dentibus.
Eius generis & in Lycia saxa sunt, & in Oriente quæ
viventibus quoque adalligata erodunt corpora. Mi-
tior est autē servandis corporibus, nec absumendis
Chernites ebori simillimus, in quo Darium condi-
tum ferunt: Parioque similis candore, & duritie,
minus tamen ponderosus, qui Porus vocatur. Af-
sius gustu falsus, podagras lenit, pedibus in vase ex
eo cavato inditis. Præterea omnium crurum vitia
in iis lapidicinis sanantur, cum in metallis omnibus
crura vitientur. Eiusdem lapidis flos appellatur in
farinam mollis ac quædam perinde efficax. (pro ap-
pellatur, legerem præparatus.) Est autem similis
Pumici rufo. Admixtus æri Cyprio mammarum vi-
tia emendat; pici autem resinæve strumas, & pa-
nos discutit. Prodest & phthificis linctu, cum melle
vetera ulcera ad cicatricem perducit, excrescentias
erodit, & ad bestiarum morsus utilis. Repugnans
curationi suppurata siccat, fit & cataplasma ex eo
podagris, misto fabæ lomento. Hactenus Plinius.
b Galenus Assium lapidem ait esse non durum, sed
laxum, friabilem consistentia, & colore quasi To-
phi. Innutriri ei quiddam farinæ tenuissimæ adsi-
mile, qualis in pistrinorum parietibus adhærere vi-
situr, quod petrae Asiae florem vocant. Esse vero sub-
tilium partium, ut sine morfu carnes nimis molles
& fluidas eliquet. Petram vero in qua nascitur si-
milem, sed infirmiore vim habere: falsediner
quandam in gustu florem participare. *c* Dioscori-
des Assium inquit seligendum colore Pumici
levem, fungosum, friabilem, habentem venas lu-
teas ad imum actas. Eius flos falsugo subflava est
summo lapidi insidens, tenuis nunc alba, nunc
instar pumicis ad luteum vergens, linguam ali-
quantulum mordens. Authorum præcedentium
testi

*Chernites.
Porus la-
pis.
Ad poda-
gram.*

*Ad mam-
mas &
strumas
panosque.
Phthisis.*

Electio.

testimonio Assius lapis detergentem, exiccantem, leviter exedentem, & discutientem habet facultatem, proculdubio propter nitri, & salis, aluminifque mixturam qua constat.

Hodie vix dignoscitur Assius lapis. Mathiolus *Vbi reperiat.* circa Tridentum in Vitrioli minis prope montem Liveginem reperiri existimat: propterea quod notæ convenient. Reperitur enim ibidem lapis levis Pumicis instar spongiosus, frangibilis, venisque luteis. Alii Germanorum Tophum, aut illi admodum similem, eum qui reperitur in Ilva, & ubi alumen fossile, & calchanti vena foditur, colore candido instar sacchari, venis, vel maculis luteis, gustu subastringente, & linguam modice mordente, iterum eum qui ibidem sine maculis luteis, Pumici similis, fungosus, cum superficie sali simili, sed lapidosa, & insipida invenitur, esse existimant. Vel etiam eum, qui durior est, venis se interfecantibus in profundum, quique exterius in tenuem farinam candidam solvitur, modice mordentem, qui eius flos est. Non emanat autem flos luteus, nisi ex habente maculas luteas, cuius sapor etiam est efficacior. Hi profecto lapides omnes, qui alumen nitrum, & sal in se continent, ac leves, & spongiosi non inepte pro Assio lapide haberi possunt, præsertim quod propter prædicta mineralia iis contenta, easdem facultates, quæ Assio ab authoribus tribuuntur, habeant.

- a *Hoc lapide, quod carnes absumat, utebatur antiquitas, ad defunctorum sepulchra, ut absumptis ab eo carnibus, corpora non computrescerent, ob idque Græci appellavere sarcophagum. Quod manifeste declarat Dioscorides, cum inquit, ἡ σοφοὶ σαρκόφαλοι γινόνται, id est, loculi defunctorum carnes absumen-*

406 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
*tes ex eo fiunt; omnes interpretes male σοποῑ pulve-
 rem interpretati sunt, excepto Plinio loco ab Auctore
 iam tradito, qui mentem Dioscoridis probe affecutus
 videtur. Quod idem nobiscum sentit V. Cl. Claudius
 Salmasius libro (cap. 62. huius libri) citato fol. 1204.
 littera c, cuius hæc sunt verba. Græci σοποῑs vocant
 arcas mortuales. Eæ ex sarcophago lapide etiam fie-
 bant, quas appellat σοποῑs σαρκοθάσις Dioscorides.
 Sic tamen vulgo hæc vertunt: Fit ex eodem etiam
 farina modo pulvis minuendis carnibus uti-
 lis. Quæ nihili sunt, modumque quo hæc legenda,
 ac distinguenda sint, ibidem tradit, multaque de
 Affio.*

b *Libro IX. de simplicium medicamentorum facultatibus.*

c *Libro V. de re medica cap. 99.*

C A P. CCXXI.

De Phrygio lapide.

Phrygius lapis, a Plinio teste, gentis nomen habet, estque gleba pumicosa, uritur ante vino perfusus, flaturque follibus, donec rufescat, ac rursus dulci vino extinguitur, & hoc trinis vicibus, tingendis vestibus tantum utilis. *b* Dioscorides in Cappadocia inveniri tradit, eumque qui pallefcit, pondusque mediocre absque solida compage, ac lineis albis cadmiæ instar distinctus est, cæteris præfert. Vim habere ait astringendi, expurgandi, & crustas inducendi, lavarique ut cadmia, usumque eius esse sive crudus sive combustus sit. *c* Galenus oculis utilem facit, item ad ulcera & scabritias. Hodie ignotus est hic lapis, quia tamen tingendis vestibus utilis fuit olim, aliqui chalchanti glebam, quæ ad tingendum utilis est Phrygium esse lapidem opinan-

opinantur, huiusmodi glebæ pallent, candicant, virescunt, aut cinereæ sunt, pallescentem habeo quæ astringit & mordicat ut chalchantum, ac propterea iisdem viribus prædita est.

- a *Libro 36. Naturalis historiae cap. 19. littera k.*
 b *Libro v. de re medica cap. 89. Huius etiam meminere Galenus lib. 9. de simplic. medic. facultat. Paulus Ægineta lib. VIII. littera λ. Aërius lib. 2. Terrabibl. cap. 21. Inter Neotericos Andreas Cæsalius lib. 2. de Metallicis cap. 52.*
 c *Galenus lib. 9. de simpl. medicam. facultat.*

C A P. CCXXII.

De Agerato.

PHrigo lapidi non dissimilis videtur Ageratus, quo a Galenus coriarios usos fuisse testatur, cumque digerentis, & astringentis facultatis esse asserit, quamvis gustu evidentem astrictionem, aut acrimoniam habere non videatur. Ad columellæ inflammationes utilissimus est, ut hinc colligi possit, non tam acrem esse, quam Phrygium lapidem. Prædicatur etiam hic lapis ad nitorem calceis conciliandum.

- a *Libro IX. de simplicium medicamentorum facultatibus.*

C A P. CCXXIII.

Lapis Spongiæ.

SPongiæ, lapides in se continent candidos, friabiles, qui in succum lacteum solvuntur, facultate extenuandi absque insigni caliditate, ad calculos
Ad calculum.
 renum,

*Cysteoly-
thus.*

408 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
renum, & vesicæ frangendos utiles, quique ob il-
lam facultatem Cysteolythi vocantur, propinantur
autem ex vino.

C A P. CCXXIV.

De lapide Rhenali.

AD Ostracitis, aut Geodis species lapis hic refer-
ri posse videtur: regitur enim crusta ferrea satis
dura, sub qua latitat lapis rotundus Rhenis figura.
Invenitur prope Pragam, colore est terreo subru-
bro, cortex terreo tantum: nullas hæctenus ipsius
facultates expertus sum.

C A P. CCXXV.

De Hysterapetra.

*Hysteroly-
thus.*

Agricola *a* narrat in Diœcesi Trevirensi cum
fundamenta arcis Erebrenstemenfis erueren-
tur, inventos fuisse lapides nigricantes, & duros,
qui muliebre pudendum exprimerent, hos *b* Car-
danus ob similitudinem Hysterapetras vocat, re-
ctius Hysterolythi dicerentur. Addit Agricola
etiam Mariæburgi inveniri. Nullius sunt usus
quod sciam.

a Libro v. de Natura Fossilium cap. 14.

b Libro VII. de subtilitate.

C A P. CCXXVI.

De lapide Iudaico.

Iudaicus lapis olivæ specie subrotundus, tener,
& friabilis est, striis secundum longitudinem
discur-

discurrentibus , & æquidistantibus , ac si arte factæ essent.

Colore est albo, aut subcinereo. Ab Aëtio lapis Syriacus, ab aliis Phenicitæ, Pyrene, vel Eurrheus, à a Plinio Tecolythos vocatur, quasi lapidem frangens aut liquefaciens. Tritus enim aut aqua calida exhibitus difficultati urinæ medetur, ac calculos vesicæ & renum rumpit. Aliqui sexum distinguunt, & minores fœminas, ad vesicæ lapidem fundendum utiles, maiores masculos, inter quos aliqui sunt longiores minimi digiti quantitate ad renum lapidem expellendum commodi, arbitrantur.

Phenicitæ.
Pyrene,
Eurrheus,
Tecolythus.
Ad calculum.

c Reperitur in Judæa, & Silesia.

a Libro 2. Tetrabibl. cap. 19.

b Libro 37. Naturalis historiæ cap. x. littera c c c.

c Plura qui de lapide Iudaico scire desideret Consulat. Dioscorid. & Petrum Andream Matthiolum lib. v. cap. v. Item Andrea Casalpini lib. 2. de Metallicis cap. 45. Aëtius lib. 2. tetrabibl. cap. 19. Iudaici lapidis meminit. Cuius hæc sunt verba : est & alius facultate insignis à Syria Palestinæ delatus, forma conspicuus, lineis tanquam tornatilibus intersectus, Iudaicus, vel Tecolythos appellatus, ad calculum renum efficax tritus, & è calida potus : nec segnior

410 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
*est ad vesicæ calculos. Tradit Nechepson Tecolythum
cum aqua subactum ad glutinis consistentiam, ut
abrasis pilis sumini, ac pubi applicatum vesicæ cal-
culos frangere, ut merito canatur:*

Salve Arabum mare, Tecolythum mortali-
bus ægris

Largitum ad morbos nobile præsidium.

Ex oleo etiam myrthino illitum podragricis confert.

C A P. CCXXVII.

De Trochite, & Entrochio.

CUM Judaico lapide cognationem habet Trochites, Germanice *Spangestein*, aut *rederstein*, quia rotæ, aut tympani refert figuram, appellatus. Pars eius rotunda lævis est, utraque vero plana habet modiolum, à quo, ut in rotis fieri solet, radii eminentes ad extimam orbis partem ita procedunt, ut inter illos striæ fiant. Fractus lapis Judaici instar nitet, & lævis est. Frangitur autem, ut ille in obliquum, longum, & latum. Ex Trochitis nondum separatis constat Entrochos, ita ut plurimorum Trochitorum sit coniunctio. Coniunguntur autem invicem suprapositi tam eleganter, ut arte videatur coniunctio facta. Nam radii unius alterius striis inseruntur, quemadmodum in commissuris cranii humani videre licet. Interdum viginti hoc modo committuntur. Dum æqualiter teres est Entrochos radios eminentes habet, & cingulum, dum inæqualiter, mediaque pars tumet, & extrema strictiora sunt, similes habet radios, vel nullos, & tum cingulo plerunque caret. Differt colore Trochites unus ab alio. Nam reperiuntur albi, cinerei, ac lutei. Differunt etiam magnitudine. Maximus latus est digitum transversum, crassus tertiam eius partem,

tem, aut amplius. Reperitur in Saxonia ad Hildeshemium ultra montem Mauricii in commissuris Marmoris, in cinereo candidi, & in terra glutinosa, item in Italia, & prope arcem Spangenberg in monte eiusdem nominis, à quo credibile est lapidi nomen datum esse.

C A P. CCXXVIII.

De Morochtho lapide.

Mollis est hic lapis, alias Leucophragis, Galaxias, aut Graphida, quia usum calami scriptorii præstat, appellatur. a Georgio Agricola teste nascitur in Saxonia, & prope Hildeshemium ubi *Milchstein* vocatur. Dioscorides in Ægypto reperiri asserit, itaque ad lineas vestes dealbandas, quia tener est, facileque in liquorem solvitur utilem esse scribit. Ac præterea poros corporis referare, ac imprimis conferre sanguinem expuentibus, cæliacis, iisque quibus vesica dolet, si ex aqua propinetur. *Ad san.^s guinis spu- ta.*

Ad fluxus matricis cum lana pessi forma imponitur. *Ad fluxus matricis.*

Commiscetur etiam collyriis ad cavitates oculi explendas, lachrymasque sistendas, cerato admixtus cicatricem promovet, exiccantem enim, sed vix adstringentem habet sine morfu facultatem. Reperiuntur in Saxonia Morochthi duri, & in fossa arenaria Hildeshemiana qui nigri sunt, & lacteum succum emittunt. Hi Germanice *ein Schvartzermilchstein* vocantur. Variat enim colore hic lapis, nam aliqui

Vbi reperiuntur.

*Differen-
tia à Ga-
lactite &
Melite.*

aliqui subvirides, nigri, & mellei sunt coloris. Si differentia statuenda sit inter Morochthum, Galactiten, & Melititen. Morochthus lacteum succum edit absque mellis dulcedine, deinde neque albus, neque cinereus est. Galactites vel albus, vel cinereus, lacteum succum absque mellis sapore emit. Melitites vario colore lacteum succum, sed melleo sapore promit. Reperiuntur etiam Morochthi in Apennino, Lunensi regione, & Æthruia, ubi pictores, & mathematici ad lineas ducendas eo utuntur. Nitet dum durior est saponis, aut gemmæ instar, lineasque notat siccus non madefactus.

a *Libro v. de Natura Fossilium cap. v 1.*

b *Libro v. de re medica cap. 109. Plura Petrus Andreas Matthiolus in idem caput, Aëtius lib. 2. Tetrabibl. cap. 16, & Andreas Casalpinus lib. 2. de Metallicis cap. 60. tradunt.*

C A P. CCXXIX.

De Galactite.

*Ad oculo-
rum vitia.*

*Ad lactis
ubertatē.*

Galactites lapis à Morochtho parum differt, ob quam causam itidem Leucas, Leucogea, Leucophragis, & Synephtes vocatur. Germanice *Milchstein*, lacteum enim succum, licet cinereus sit, emit, & dulcis est. a Dioscoride teste, laudatur ad oculorum fluxiones, & ulcera. Custoditur aqua tritus in plumbea pixide ob vim glutinis, quæ in eo continetur. Temperatas habet primas qualitates ob dulcedinem, b Galeno authore. Nam lactis succum, & saporem omnino refert. Nutricum lac auget, infantiumque alligatus collo salivam facere dicitur, ac in ore liquefcere, memoriæ tamen plurimum nocere. Invenitur in Saxonia, Apennino monte, Lunensi

nenfi regione, ac Æthruia, & prope Hildesheimium.

Ad Galactiten videtur lapis ille posse referri, quem ita describit Gesnerus. Est & quod lac Lunare à nostris appellatur, quod in altissimorum quorundam montium Helueticorum speluncis reperitur, ut Stocchornii in ditone Bernensium, & Fracti, sive Palatini Lucernensium, De quo repetam hic ea vere verba quæ in Fractimontis descriptione nostra, ante annos sedecim posui, mutatis nonnullis, & additis: in spelunca quadam per summum montem fornici adhærens nascitur substantia quædam fungosa, friabilis alba, levissima: quam Fungum petreum dixeris, vel agaricum saxatile: tam similis huius est facies. Incolæ Germanice *Monmilch* appellant, id est, lac Lunæ, à substantia alba, & spumosa, ex qua concretus videtur hic lapis, si lapidis nomen meretur. Aquæ mixtus, albo lactis colore eam inficit. Insipidum est, siccat sine morfu. Nulla in ea asperitas: & totum cum saliva mandentis liquefcit, præsertim quod melius fuerit. Nam & crassius, asperiusque reperitur, immaturius nimirum & crudius: quod odore etiam caret. Concoctum autem, & perfectum ut asperitatem amittit, ita albius colore, & pondere levius, & suaviter odoratum redditur. Videtur autem naturam

Lac Luna.

Holoosteis.

Cydonites.

Ad lactis ubertatē.

huius

414 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
huius dragmam exhibeant, è iure, ni fallor: potest
autem commodius ex lacte amigdalarum, cui im-
mixtus hic pollen aliquot horis fuerit, colato pro-
pinari, cum pauco saccharo, & aqua fœniculi. Aiunt
autem mammillas evidenter hoc auxilio turgere, &
repleri lacte. Præterea à docto quodam viro, nu-
per proditum inuenio lac Lunæ in profluvio san-
guinis utiliter dari tanquam somniferum, idque si-
bi experimento constare. Quod ad nomen pri-
scum, ego aut ipsum Morochthum veterum esse
aliquando putavi, aut easdem certe illi facultates ef-
se. Sed amicus quidam rerum fossilium omnium
cognitione clarus *d* margæ friabilis genus esse vult.
Hactenus Gesnerus. Meo iudicio, quia agarici co-
lorem habet, ut narrat Gesnerus, easque omnes fa-
cultates quæ Galactiti tribuuntur, potius Galactites
veterum dum lapideam habet duritiem videtur.
Nam si mollior sit recte ad margæ species referrem.
Non puto enim Morochthum, Galactiten, & Me-
lititen lapidem, aliud esse quam margam indura-
tam, ac lapidis speciem præ se ferentem. Verum aliis
hac de re, si sit aliud iudicium, non repugno.

*Narcoti-
cum.*

Marga.

a *Libro v. de re medica cap. 107.*

b *Libro ix. de simplicium medicam. facultat.*

c *Conradus Gesnerus libro de Fossilibus &c. (ut cap. 52.
huius libri monuimus) fol. 49. verso.*

d *Georgius Agricola lib. 2. de Natura Fossilium cap. 9.
de marga hæc scribit. Marga nihil aliud est, quam
terra pinguis, & spissa. Parui vero refert, utrum
fuerit dura, an mediocris, an mollis. Quin ea sive
exiccata vertitur in arenam, vel Tophum, vel lapi-
dem duriozem: sive humore madefacta mutatur in
quendam quasi succum, idem optinet nomen. Pau-
lo post tradit margæ verbo significari medullam,*

quam

quam interdum ita fluidam & albam esse scribit, instar medullæ ossium animantis &c. Qui plura ad margam pertinentia scire desideret, consulat eundem Agricola in capite iam citato.

CAP. CCXXX.

De Thyite.

Thyites, a Dioscoridæ teste, in Æthiopia gignitur, colore subviridi, similitudine Jaspidis, ac dilutum succum lacteum reddit, qui vehementer mordet, ob quam rem tenebras pupillis obversantes expurgat. *b* Galenus inquit quia acrem habet facultatem tantum adhiberi ad purgandum, & abstergendum quæ pupillam offuscant absque phlegmone. Ex quibus sunt cicatrices recentes, quas attenuare potest, sed & oculorum ungues, pterygia utique si non admodum duri fuerint. Hermolaus Thyiten à τῆζα quod mortarium significat deduci putat; & ab Hypocrate Acone, quia cotes ex eo fiebant dictum aliqui opinantur. Dubitant etiam aliqui num hic sit lapis quem Itali *verdello* vocant, & quo aurum affricu examinant. Inveniuntur in fluminibus quibusdam lapides virides succum lacteum remittentes, quos quis verum Dioscoridis Thyiten vocare possit.

a Libro v. de re medica cap. cxi. & plura Petrus Andreas Matthiolus in eundem de eadem materia tractat.

b Libro ix. de simplic. medicam. facultat.

C A P. CCXXXI.

De Melitite.

Melitites à Galactite tantum colore, & dulcedine differt, habet enim mellis dulcedinem, unde etiam nomen, virtutes, & facultates etiam easdem quas Galactites, habet. Abstergere paulo magis, ac paulo calidior a Galeno Galactite videtur. Tufus, ceræque mixtus eruptionibus pituitæ, maculisque corporis medetur, vulvarumque dolores velleri impositus compescit. Varium habet colorem, proprium illi ut melleum habeat sapor. Germanicæ *Honigstein* appellari potest.

a *Libro IX. de simplic. medicam. facultat.*

C A P. CCXXXII.

De Steatite.

Prioribus tribus similis est Steatites, cuius mollior substantia, quia sevo similis inde nomen habet. Duriusculus hic lapis fusci in rubro coloris, ligno tamen si affricetur in eo albas relinquit lineas. Ad hoc lapidis genus referri potest terra Saponis Germanicæ *Fulberde*, vel *feifeerde* si durior sit, & lapidi similis.

C A P. CCXXXIII.

De Ossifrago lapide.

Lapis Ossifragus albo, vel cinereo colore ossis figuram refert. Concavus enim est ac medullam habet friabilem linguæ adhærentem, ac facile in liquorem solubilem. Osteites, Ammosteus, Osteo-

Osteocolla, Osteolythus, Holosteus ac Stelechites appellatur Germani *Beinbruch*, *Bruchstein*, *Beinvvol*, *VValstein*, *Sandstein*, vel *Steinbein* vocant.

C A P. CCXXXIV.

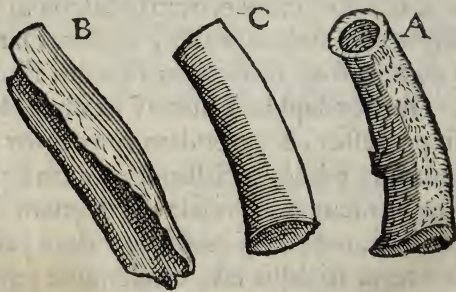
Differentia Ossifragi, loci natales, & facultates admirandæ.

TRes huius lapidis observatæ sunt differentia. Prima littera B notata continetur is qui ossi usto similis, paruisque foraminibus in superficie plenus est, ac intus ossium spungiosam compagem habere videtur, non secus ac si os in lapidem verum esset, quod fortassis verum est. Hic attritus, vel ustus lotii veteris, aut ossis usti instar olet, nec eas facultates habere creditur quas sequens species. Secunda differentia notata littera A is continetur, qui truncorum forma cum rudimentis ramorum, videtur arboris truncus in lapidem ossi similem, & concavum commutatus, hic proprie Stelechitis nomen meretur à forma. Nascitur in Palatinatu locis arenosis non procul à Spira. Item prope Heidelbergam, ac Ienam Saxoniam, item in Silesia in fonte limpidissimo pagi Schonwalda, & circa Darmstadium in *der Bergstras*, ut Germani locum illum appellant. De hoc lapide Thomas Erastus Heidelbergensis professor, & quondam præceptor meus commentarium edidit doctissimum, eum lapidem Sabulosum nuncupat. Crescit per arenam forma Coralli, interdum brachii crassitie, ac dum primum erumpit è terra friabilis est, tandemque paulatim magis indurescit. Huic lapidi similem mihi dono dedit Generosus, & nobilis Vir Christophorus Udalricus à Burchsdorp. Sac. Cæsa. Maiestatis Rudolphi II. Imp. & Domini mei clementissimi dapi-

Locus ubi nascatur.

Lapis Sabulosus.

418 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 fer, quem in patria sua Marchionatu Brandebur-
 genſi plantæ inſtar excreſcere mirabili modo aie-
 bat, ac à conſolidandis offibus *bainbruch* vocari. Pri-
 mum aiebat initio veris pullulare è terra quaſi exi-
 guam braſſicam capitata, foliis cinereis, & ſubni-
 gris, deinde expansis quaſi foliolis ad terram (nam
 vix caput hoc è terra prorumpit) reperiri in medi-
 tullio medullam, ſeu pulverem quendam facile in
 liquorem ſolubilem. Tum effodi plantam, eiſque
 ramos reperiri oſſeos pulvere iſto ad oſſa paucis die-
 bus glutinanda fœcundos. Inveniuntur etiam odo-
 rati Oſſifragi in ditione Comitæ à Solms non pro-
 cul à Iena in monte Arenoso, femoris quando-
 que figura, & magnitudine. Tertia porro diffe-
 rentia notata litera C ſubſtantia à prioribus dif-
 fert, nam neque arenosus lapis, neque terreus, aut
 friabilis eſt, ſed tenax, oſſique ſimilis, & ſolidus
 odorem, ac ſaporem Cornu Monocerotis vulgo
 dicti, gultu ſubſtringente referens. Hanc ſpeciem
 Oſſifragi quis Enoſteum vocare optime poſſet, ſed
 alium eo nomine deſcribam.

CAP. CCXXXV.

Offisragi lapidis facultates.

Secundi generis, & tertii imprimis ad ossa glutinanda celebrantur, quæ multorum testimonio cito ferruminant. Cum enim natura 40. dies requirat antequam callum osseum ex alimento gignere possit. Lapis iste in liquorem solutus, & potentia proxima os, facultati alteratrici laborem nullum parit, ac assimilatrici materiam idoneam citissime suppeditat. *a* Matthiolo enim teste trium & quatuor dierum spatio multorum ossa huius lapidis potu rite conglutinata fuerunt. Hoc tamen necessario requiritur ut ossa fracta diligentissime primum componantur & ligentur assulis, aut alia ratione, ne loco moveantur. Deinde ut æger se quietum & diætam seruet, ac locus affectus unguento Geranii ungetur. Fit autem unguentum hac ratione. Radices Geranei cæruleum florem gerentis in pulverem rediguntur; deinde cum axungia suis lactantis in mortario fit unguentum. Id supra lintheum cera odorata imbutum extenditur, ac fracto loco adalligatur. Interea medullæ lapidis sesquidragma ex ruro vino meraco mane, & vesperi propinatur per quatrimum. De huius lapidis admiranda facultate scribit Josephus *b* Quercetanus doctissimus nostri temporis medicus sequentia. Memini me Reystalii non procul à Rheno didicisse loci eius incolam uti lapide quodam, qui in illa vicinia nascitur, & ab affectis *Beimbruch* appellatur, unam enim illius dramam in vino rubro exhibent, in quo prius vinca per vinca madefacta fuerit per noctem, idque mane per dies quatuor, aut quinque, atque hac ratione dolores eximunt, graviaque symptomata, fractura-

*Ad ossa
fracta.*

*Josephus
Quercita-
nus.*

rafque intra quatuor, aut quinque dies fanant, magna cum omnium admiratione; cuius rei ocularis ipse sum testis, eiusque rei Mathiolus in commentariis suis mentionem facit. Eodemque lapide uti præterea solent in formam cataplasmati redacto, cum Geranio contuso, & oleo olivarum, vel rosato, tam fœlici successu, ut sine ullo dolore, ac inflammatione partis ossa coagmententur. Quod incredibile videri posset, nisi præter me innumerabiles alii oculati, & idonei testes extarent. Quamobrem coniecturam facio, genus illud medicamenti ad sclopetaria vulnera fracturis ossium complicata esse accommodatissimum. Magna enim iam operis pars effecta est, cum ossa confracta tam facile, & tam brevi tempore sanantur sine ullo symptomate quodam; præsertim cum id non prohibeat nos vulnus tanquam contusum, & quemadmodum decet tractare. Quinetiam viam nobis compendiarium ad brevem curationem patefacit, & ad fauciatum sublevandum accommodatissimum. Hactenus Quercetanus. Utuntur etiam hodie Ossifragi pulvere ad dentes dealbandos plures. Proculdubio ille qui odoratus est, & margam in se continet ad venena utilissimus est, si propinetur ad sudores movendos, nec minus ad pestem, febresque malignas. Suavissimus enim ille odor qui Cydonii mali & lactis, saccharique halitum præ se fert cordi, & spiritibus nostris amicus est, & cum illis ^{et} ~~et~~ ^{omnia} ~~omnia~~ quaedam conspirans, illos roborat, firmat, ac à contagio, non minus, quam putatum vulgo Monocerotis cornu, tuetur. Ad hunc scopum in pastillos prius ablutus pulvis, ut arenosa subsideant, redigi potest, ac terræ sigillatæ instar servari.

Ad venena.

a In Comment. lib. v. Dioscorid. cap. 109.

b Ossifragi.

b *Ossifragi lapidis etiam mentionem facit Guilhelmus Fabricius Hildanus observat. Chirurg. centuria 3. observat. 90. in qua circa finem hæc scribit. Ego, & si ipsum in fracturis ossium præstantissimum esse, in controversiam vocare, minime contendam, attamen intra tam paucos dies, ut scribunt Mathiolus, & Quercetanus, ossa fracta, sanare posse, non facile mihi persuadere possum.*

CAP. CCXXXVI.

De Encofti.

ENcoftis à tertio genere Ossifragorum tantum odore differre videtur, Germanice ab *a* Agricola *Knochenstein* vocatur. Hic neque suavem odorem neque tetrum habet, sed qualem arena, invenitur nigri, candidi, mixtique coloris.

a *In Libello, annexo libro de Fossilibus, cui titulus, de rerum metallicarum interpretatione.*

CAP. CCXXXVII.

De aliis lapidibus qui ad Ossifragi genera referuntur, & primum de Stalactite, seu Stillatitio lapide.

EX aquis lapidificam vim habentibus, aut si mavis in se resolutos lapides continentibus, aut potius materiam terrestrem subtilissimam ex cuius coalitu lapides fiunt, concrefcit stillatitius lapis Germanice *VValstein*, seu *Tropffstein* appellatus. Cum enim aqua per terræ canales effluit, & ex alto decidit, extremitati canalıs pyramidis forma paulatim coalescit, & augetur terrestri aquæ portio, ac induratur prorsus eodem modo, eademque forma,

qua à canalibus defluens aqua in glaciem ex ore canalibus dependens, hyeme à frigore mutatur. Et ut glacies inæqualis est propter fluentis aquæ motum, sic & hic bullas, seu eminentias habere videtur. Ex fluente aqua, in canalibus crustaceam formam adipiscitur, sicut in balneorum vasis, & Thermarum canalibus fit, in quibus aqua calida coquitur, aut fervatur. Ad parietes antri si decidat aqua, aliâ formam lapidibus præbet, & variam. Omnes albi, graves, duri, intus splendentes, Talci instar inveniuntur in variis Germaniæ locis, in Moravia prope Brinam in ditione Abbatis Ostriwicensis. Ad sanctum Iuanum in Bohemia, ad thermas Carolinas, & in antro *Baumansholtz*, laudatur à chyrurgis ad ossa fracta ferruminanda, unde Osteocollæ nomen obtinuit; ac inter species Ossifragi referri potest, quia ossa glutinat. Si pulvis bibatur, drag. unius pondere sudores potenter movet.

Ad ossa fracta.

C A P. CCXXXVIII.

De Stalagmite.

STalagmites è guttis rotundis in lapidem gypseæ substantiæ converfis, totus coagmentatur in terra arenosa, qui pro terræ, & aquæ fluentis qualitate, modo fuscus, candidus, aut griseus fabarum, pisorum, vel coriandri refert magnitudinem. Reperiuntur in una massa plurimi quasi favis inclusi. Copiose isti in Thermis Carolinis. Nam aqua ibidem tantam in se lapidescendi facultatem habet, ut lignum per noctem impositum lapidea crusta tegatur, quæ calcis naturam colore & substantia præ se fert.

CAP. CCXXXIX.

De Hammite, seu Ammonite.

Ammites, vel Ammonites ex arenis ita componitur, ut ovis piscium similis videatur, nucis iuglandis est magnitudine, aliquando maior, Germanice *Rogenstein* vocatur, invenitur prope Alfeldam, & Hildeshemium. Huius generis reperiuntur qui ex lapillis pisi, aut orobi magnitudine constant, quos Ammites maiores, aut Pisolythos recte vocare possis. Item qui ex arenulis milii, aut feminis papaveris magnitudine coaluerunt, illos Cenchritis, istos Meconitis nomine non male appellaveris.

pisolythus.
Cenchritis.
Meconitis.

Pisi magnitudine Ammites, notatur litera A

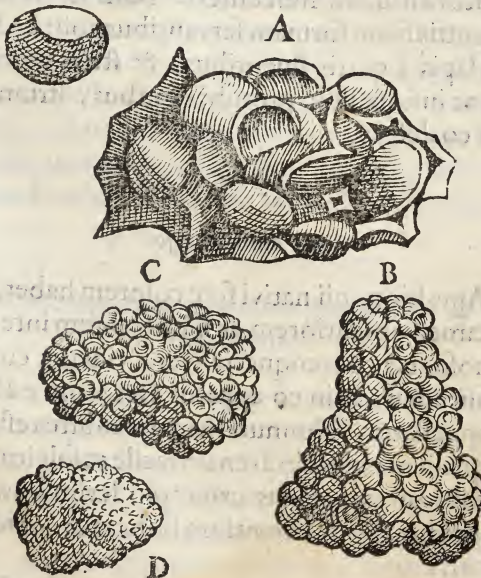

Figura Ammitis.

424 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
hunc vere quis posset Bezoar minerale appellare,
squammis enim, seu cuticulis constat ut Bezoar, de-
deinde subiacens cutis splendet, color etiam simi-
lis, aut paulo plus rufescit.

Orobi magnitudine litera B notatur.

Cenchrites litera C.

Meconites litera D.

Reperiuntur in Iura monte, & prope Bernam
Helvetiæ, facile isti lapides in arenulas, ex quibus
constant, resolvuntur. Quæ tamen duræ, insipi-
dæ, & inodoræ sunt. Distat à Stalagmite Ammites,
quod Stalagmites è guttis rotundis in lapidem gy-
psæe substantiæ converfis totus coagmentetur. Am-
mites tantum ex arenis. Stillatitius lapis à nonnul-
lis Ammites vocatur, sed aptius, ut supra, præce-
dentes à se invicem distinguuntur. Substantia Sta-
lagmites à stillatio non differt. Nam ut Stalagmi-
tes à guttis suam formam servantibus coit: ita Still-
titius lapis à guttis fluentibus, & strias efficienti-
bus, ac inæqualiter protuberantibus, strumarum
instar coalescit.

*Differen-
tia Stala-
gmites ab
Ammite.*

C A P. CCXL.

De Ammochryso.

Lapis hic minii nativi fere colorem habet, paulo
tamen obscuriorem, ac flavescentem interdum.
Arenosus est, aureoque pulvere videtur consper-
sus, aurum quod in eo apparet Germanice *Katzen-
gold* appellatur. Nonnunquam satis durus est, non-
nunquam manibus in arenam facile resolvitur. Usui
est scribis ad exiccandas extemplo scripturas. Prope
oppidum Horasdiovitium Bohemiæ copiose re-
peritur.

CAP. CCXLI.

*De Cornu Fossili, quod vulgo Monocerotis Cornu
appellant, & an verum Monoceros
inveniatur.*

ETiam si vix ad lapides referri posse Cornu Fossile videatur, tamen quia ab Osteocollis non longe recedit, ac lapidescit, operæpretium existimavi, huius historiam non præterire, præsertim quod magni pretii, authoritatis, & dignitatis sit, dum multi Principes id pro vero Cornu Monocerotis emant. Cornu Fossile lapis Ceratites dici potest, *Ceratites.* colore, & lævore Cornu refert, forma etiam interdum: nam sæpius tam crassum, ac magnum reperitur ut à nullo unquam animali produci potuerit. Substantia lapidea semper, & vel dura, vel mollis illi est. Exterius ut plurimum dura intrinsecus plerumque mollis alba, levis, friabilis, compacta absque poris, adstringens, exiccans, linguæ firmiter adhærens, odoreque gratissimo non secus, ac si quis lac cum amygdalis miscuisset. Cortex exterior interdum flavescit, cinereus, albus, vel subniger est.

CAP. CCXLII.

*Vbi inveniuntur, quomodo generentur, ac
eorum species.*

INveniuntur hæc cornua in variis locis Germaniæ nempe in specu subterraneo, quem *Baumansholtz* vulgo vocant, prope Elbingerodam sylvæ *Hercyniæ*, sive *Cherusæ* sub ditione comitum *Stolbergensium*. Item prope *Heidelbergam*, *Hildesheimium*, item in *Moravia*, *Silesia*, *Saxonia*, multaque aliis locis. Materiam proximam generationis

horum cornuum a margam, vel margæ specië esse existimo, quæ dum lapidescente, & subterranea aqua fluente irrigatur, vel solvitur, lactis instar fluit per terræ cavitates: in quibus si à terra adstante aquæ serosior pars absorbetur, aut imbibitur, vel præterfluit, tum crassior pars cavitates implendo sistitur, & absumpto humore omni coalescit, lapidisque formam & cornuum præ se fert, aut margæ tantum, si aqua exiguam vim lapidificandi habuerit. Hæc causa est quod interdum huiusmodi frusta crassa, interdum exigua, & tenuia conspiciantur. Verum si lacteus hic humor non in cavitatem, sed in lignum aliquod iam vetustate arefactum incidat, illiusque corpus iam leve, & porosum subeat, tandemque vel exhalata aquæ tenuioris portione crassior remaneat, tandem coagulata lignum transmutat eiusque partes sibi assimilat, ita tamen ut species ligni nosci, & interdum odor deprehendi possit. Quod ligno contingit, id etiam cornubus ceruinis, dentique elephantis, aliisque quadrupedum partibus si in huiusmodi loca decidant contingere potest. Hinc fit cornua ista fossilia inter se multum interdum differre, & pauca eandem faciem ostendere, imo aliqua dentes, tibias, maxillas, aliasve corporis partes referre. Habeo ego domi plures quam viginti differentias, cum tamen omnes mihi pro Cornu Monocerotis datæ fuerint, una manifeste exteriori cortice fraxini lignum ostendit. Alia differentia prope Brinam Moraviæ urbem inventa ita exacte figuram trunci iuglandis intrinsecus, & extrinsecus refert, ut nemo nisi cæcus animadvertere non possit, truncum illius arboris fuisse, ac in terra transmutationem accepisse. Odor etiam exacte nucis arboris odorem reddit. Donatum mihi fuit etiam frustum illius trunci Monocerotis

*Lignum
quomodo
in lapidem
mutetur.*

rotis titulo. Eodem in loco trunci, & caudicis maioris portio pro capite animalis distracta fuit. Sili- ces adjacentes truncis suis cavitatibus eandem ma- teriam, sed longe molliorem, magisque friabilem, neque nucis odore præditam continebant, ita ut nemo de generatione horum cornuum dubitare debeat.

a *Quid marga sit vide post caput 229. huius libri.*

C A P. CCXLIII.

Facultates Cornuum Fossilium, quæ vulgo pro Monocerotis Cornu distrahuntur.

CORNUA ista Fossilium non omnia habent eandem facultatem, aut æque validam, ut enim forma, origine, & substantia inter se differunt, ita etiam qualitatibus, & facultate. Quæcunque lapidum instar dura sunt, inodora, neque medullam habent vix alia, quam exsiccante pollent vi. Quæ vero facile in pulverem rediguntur, linguæ adhærent, molliaque sunt, maximas habent vires. Imprimis enim *Exsiccant,* exsiccant, adstringunt, ulcera ad cicatrices perdu- *astrin-* cunt absque morfu, alvi profluvia, gonorrhææ, al- *gunt.* borumque menstruorum effluvium, sanguinem è *Fluxus* naribus, hæmorrhoidibus, vulneribus aut è thorace *sistunt.* erumpentem sistunt. Oculorum etiam lachrymas *Oculorum* effluere non sinunt, si cum lacte in pollinem tenuis- *lachrymis.* simum redactæ oculis instillentur. Quod si præte- *Ad cordis* rea his medullis odor gratus accedat, cordi imprimis *robur.* gratæ sunt, idque roborant, & confirmant, boli armeni, aut terræ lemnix instar, ut non facile ab affecto aëre, aut à veneno assumpto opprimi possit. *Ad vene-* Quinetiam si substantia medullæ ante transmuta- *na.* tionem fuerit à cervo; elephante, fraxino, nuce, ar- bore,

bore, aut ab alia re, quæ venenis adversatur, maximam ad expellenda, & superanda venena habebit energiam, eoque maiorem si odor ipsius arboris, vel prioris substantiæ adhuc deprehendi possit. Tum enim certum est qualitates adhuc in transmutato corpore aliquas remansisse, ac vires quæ in subtiliori materia hærent, nondum periisse: sed accedente nova, & subterranea materia auctas esse.

*Ad pestem,
& febres
pestilentes.*

Ad venena itaque omnia, febresque pestilentes, & pestem ipsam abigendam huiusmodi Cornu præstantissima est antidotus, si cum aqua aliqua appropriata, aut vino oligophoro absente vehemente febrî, ægro propinetur dragma una, aut scrupula quatuor, isque sumpto pharmaco sese ad sudandum componat. Sudoribus enim venenum omne etiam si ad venas, habitumque corporis deductum sit facile expelletur, & cor, ne eius noxam suscipiat, munietur. Quod certe plurimis exemplis expertus ipse sum, & ab aliis quibus particulam Fossilis Cornu (quod prius fraxini lignum fuisse notavi) dono dedi, expertum audivi.

Puer quidam deglutita plumbea pila, quæ multos ante annos sub aranearum telis latuerat, extemplo ventre ita intumuerat, ut crepaturæ periculum adstantibus videretur adesse. Hic ebibito scrupulo medullæ omnibus admirantibus statim conualuit. Alia mulier intoxicata, ventreque utri modo inflato ut morti proxima videretur, subito hausto pulvere præter omnium expectationem conualuit. Facit ad epilepsiam, syncopen, cardiacam passionem, cordis tremorem, aliosque cordis affectus, si cum aqua appropriata scrupuli pondere ægro offeratur. Sudores egregie movet, ob id febribus malignis, & pestilentibus conducit, ac venenum omne foras ad cutim pellit.

*Ad cordis
affectus, &
epilepsiam.*

CAP. CCXLIV.

De vero Cornu Menocerotis, & an id reperiatur.

A Multis annis in tanta dignitate, & existimatione apud Gemmarios, & Principes Monocerotis Cornu, tanquam nihil præstantius ad cognoscenda, præcavenda, & superanda omnia veneni genera sit, habetur: ut auri pretium longe superet. Quia vero à multis dubitatur num animal id, cuius Cornu tam admirandas facultates habere debet in rerum natura sit, nec ne, aliis id affirmantibus, & describentibus, aliis negantibus, operæpretium puto, quandoquidem plura animalia sunt, quæ unum cornu in fronte gerunt, & proinde generaliter illis Monocerotis nomen convenit, illa omnia obiter, illorumque cornuum formam describere, ac deinde examinare quodnam illud sit, quod tantæ facultatis cornu gestet. Nam negare tale animal quale à Plinio, Æliano & Vartomanno pro Monocerote describitur, in rerum natura esse, mihi prorsus ineptum videtur. Etsi enim hoc tempore complures orbis partes navigantium industria detectæ sint, quis tamen omnes Asiæ, Chynæ, Cathaiæ, Tartariæ, Africæ, Americæ angulos perlustravit, & investigavit num tale animal præ manibus sit. Affirmantibus itaque sese, & animal vidisse, ac cornu facultates experientia didicisse, tamdiu credi potest, donec exploratis omnibus mundi angulis constet, ab illis descriptum animal nullibi reperiri. Verum, ut dixi, plura sunt, quæ unum cornu gerunt, ac fortassis uni ex illis etiamsi aliud nomen habeat, (ut tempore rerum nomina sæpe mutantur) contingit ut verum, & decantatum illud cornu gestet, alteri
vero

430 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
vero et si nomen Monocerotis fervet, & cornu ha-
beat, tamen viribus illis careat. Plinius libro VIII.
cap. XXI. scribit in India boves solidis unguis, &
unicornes reperiri. Deinde paulo post. Asperri-
mam feram Monoceroten esse, reliquo corpore
equo similem, capite cervo, pedibus elephanto,
cauda apro, mugitu gravi, uno cornu nigro, media
fronte cubitorum duum eminente. a Garsias ab
Horto proregis Indiae medicus Rhinoceroten qui
unum cornu gestat in fronte breve, nigrum brachii
ad conum crassitie, colore pellis asinini, & fibro-
sum, ab Indis pro Monocerote haberi scribit eius-
que cornu ab iis ad venena usurpari, verum ipse pe-
culiare hoc animal quod proprie ab authoribus
Monoceros appellatur, Rhinoceroten esse nequa-
quam arbitratur, verumque Monoceroten ab au-
thoribus, à quibus describitur non visum existimat,
quæque de eo audierit, hoc modo enarrat. Refe-
ram quæ à viris fide dignis accepi. Inter promon-
torium Bonæ spei & aliud promontorium de cur-
rentes nuncupatum vidisse se affirmabant terrestre
quoddam animalis genus, licet mari etiam delecta-
retur, quod caput, & iubam equi haberet (minime
tamen equum esse) cornu præditum, duos palmos
oblongo, mobili, quodque nunc in dextram, nunc
in sinistram obverteret, modo illud attolleret, mo-
do dimitteret. Id animal cum Elephante ferociter
præliari, eiusque cornu adversus venena laudari.
Eius experimentum factum propinato duobus ca-
nibus veneno: alterum enim canem cui dupla
quantitate propinatum esset venenum, sumpto hu-
ius cornu pulvere ex aqua convaluisset: alium vero
cui exigua quantitate venenum esset datum, nec ex-
hibitum hoc cornu, statim mortuum corruisset. Ha-
tenus Garsias. Aliud præterea animal est quod
unum

*Boves
unicornes.
Monoceros.*

Rhinoceros.

De Monoceros.

unum tantum cornu gestat in fronte quod Plinius Asinum Indicum vocat libro XI. cap. XXXVII. nat. Histor. & capite XI. VI. ait unicornem Asinus tantum Indicus: unicornem & bisulcum Oryx. Talos asinus Indicus unus solidipedum habet. De asino Indico, & Orige unicornibus mentionem fecit etiam Aristot. lib. 2. de Histor. animal. cap. VIII. & III. de part. animal. cap. 2. ac asserit Asinum Indicum cornu gerere in fronte, pedesque solidos, & talos habere. Orygem etiam in fronte unicornem, sed scissis esse pedibus. Quinque itaque animalia reperiuntur diversa, quæ unum cornu gerunt. Bos Indicus, Rhinoceros, Monoceros, Asinus Indicus, & Oryx. Quod autem Monocerotis nomen peculiari animali ab antiquis datum fuerit, à bove Indico, Rhinocerate, & Oryge differente Æliani testimonio clare docetur, is enim lib. 2. de animalibus, ait se audisse (nam ocularis testis non est.) Monocerotem, quem vocant cartarõnum magnitudine ad confirmatæ ætatis equum accedere, iubaque, & pilis fulvum esse, pedum, & totius corporis bonitate excellere, atque similiter ut elephas pedum digitis indivisis esse, apri caudam habere, inter supercilia cornu uno, eodemque nigro non levi quidem, sed versuras quasdam naturales habente, atque in acutissimum mucronem desinente ornatum existere, omniumque maxime animalium absonam vocem, & contemptam mittere, & ad alias quidè bestias ad se accedentes mansuescere, cum gregalibus vero suis pugnare, neque modo cum maribus naturali quadam contentione dissidere, sed contra etiam fæminas certare, pugnamque usque ad mortem ingravescere. Nam & maximo robore præditus, & expugnabili cornu armatus est, desertissimas regiones persequitur, simul, & errat. Notandum hic

Asinus Indicus unicornis.

Oryx unicornis.

Quinque animalia uno cornu.

Monoceros habet nigrum cornu.

Ælia-

Ælianum nullas facultates Cornu Monocerotis describere. De Asino porro Indico Ælianus lib. 5. sequentia scribit. Sylvestres Asinos equis magnitudine non inferiores, apud Indos nasci accepi, eosque reliquo corpore albos, capite vero purpureo, oculisque nigris esse, cornuque in fronte gerere, cuius superius puniceum, inferius autem album, medium vero nigrum sit. Atque non omnes quidem Indos, sed potentiores cum tanquam armillis quibusdam brachia, sic Cornua certis spatiis auro ornarunt, ex ipsis bibere solere. Ex hoc Cornu bibentem ab insanabilibus morbis tutum fieri, neque eum ipsum convulsionibus corripitur, neque sacro morbo, neque venenis ullis ferunt. Quinetiam si quid prius pestilens biberit, tum id vomere tum ad sanitatem redire. Ex quibus duobus Æliani locis facile colligi potest Asini Indici Cornu id esse, quod ab omnibus expetitur ad venena, & nequaquam Monocerotis Cornu quod uno tantum, eoque nigro colore præditum est, & versuras habet, ac passim à Principibus pro vero Monocerotis Cornu ostenditur, omni facultate adversus venena carens. Causa cur facultates quas Cornu Asini Indici habet, attributæ fuerint Monocerotis Cornui, nomen Monocerotis, quod ut ante dixi, Asino Indico tribui potest, fortassis fuit. Unicornu enim est animal Asinus Indicus, non minus quam proprie dictum Monoceros. An autem hoc animal quod à Garsia ab Horto describitur Monocerotis nomine, & prope caput bonæ spei reperitur idem sit cum Asino Indico ex signis, & notis non satis deprehendi potest. Vartomannus se duos vidisse Monocerotas testatur, traditque unicuque Cornu, equi magnitudinem habere, crura, pedes.

Vires ad omnes morbos, & venena.

des, & caput cervi, pili colorem balium, equi iu-
bam rariorem, coxas villosas, & mansuetum esse
animal. Hæc descriptio cum Æliani descriptione
satis convenit ita ut idem animal describi videatur.
Quod ad Orygem attinet, nunc incertum est quod-
nam animal fuerit. Certum tamen est capræ sylve-
stris speciem fuisse, quæ unicum cornu gestat.
Nunc aliqui mosci capreolum, vel gasellam, aut
pygargum esse autumant, quibus tamen animalibus
aliqui unum tantum cornu, aliqui duo tri-
buunt.

Reperiuntur apud Principes, & Magnates variæ
particulæ Cornuum, nomine Cornuum Monoce-
rotis. Sed hæcenus (etiãsi plures quam viginti
differentias collegerim) nunquam particulam Asini
Indici Cornui similem deprehendi. Quotquot ha-
beo omnes nigrescunt, pallefcunt vel albicant, ita
ut ebur, cervinum cornu, aut *b* Rosmari dentem re-
ferant, aut si è terra erutæ fuerint, ibi ætate exesas,
mollioresque redditas quis iudicare possit. Habuit
mater fratriæ meæ particulam à cornu satis magno,
quod multis millibus venditum fuerat, abscissam,
qua mira præstitisse matrem affirmabat. Erat illa
particula eboris instar albissima, intrinsecus conca-
va, ut cornua esse solent. Exterior pars crassitie pel-
lis porcinae fere pellucida, ac ad flavedinem tendens
conspiciebatur, exacte lardum porcinum cum sua
pelle in cornu transmutatum dixisses. Ab interiori
enim, & albissima parte ad amussim lineola distin-
guebatur id quod cutim porcinae referebat. Du-
cissimum fuerat hoc cornu, vixque lima superari po-
terat, odorem etiam qualem cornua omnia dum li-
ma fricantur edere solent, emittebat. Sed neque
hoc Cornu Monocerotis, aut Asini Indici fuit. Nec
refert cum natura etiam aliorum animalium cornu,

De Oryge.

*Rosmari
dens pro
Monocero-
te.*

434 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
viribus, & facultatibus dicare possit. Cornu pro-
fecto Cervinum multorum experientia non exiguas
adversus venena habet vires, ita ut recte deficiente
Asini Indici Cornu in illius locum substitui possit.
Dum Venetiis essem ante annos viginti quinque
duo Cornua mihi ostensa fuerunt à quodam sim-
plicita rerum exoticarum studiosissimo, unum
quatuor pedum ad minus longitudine, ovi gallina-
cei maioris circa basin crassitie, quod paulatim de-
finebat in mucronem obtusum, color externus
erat eburneus, internus albissimus; à basi ad mu-
cronem fere strias habebat, dicebat ille cornu esse
Hyppopotami animalis, ac verum Unicornu, facul-
tatibusque Unicornui attributis præditum. Hyppo-
potamum sæpe depictum vidi, & antiqui Roma-
norum Imperatores illius effigiem tum in nummis
tum symbolis exhibuerunt; verum absque cornu,
cuius autem animalis hoc cornu fuerit hæctenus sci-
re non potui. Visum tamen mihi fuit Rosmari den-
tem esse. Alterum cornu sex pedes longum fuit,
ad basin ovi columbini maioris, aut ovi gallinacei
minoris crassitie, paulatim in acutum mucronem
desinens, intus ad pedum duorum longitudinem à
basi concavum. Color externus fere niger fuit, ut
ligni guaiaci nucleus interior etiam niger esse solet.
Tanto lævore præditum erat, ac à basi versuras
paulatim ad mucronem tam eleganter æqualique
distantia procedentes habebat, ut arte elaboratum
fuisse videretur. Id non Monocerotis Cornu, sed
Gazellæ esse, (quam aliqui musci capreolum vo-
cant & Unicornem faciunt, sed errore, ut Gesnerus
notavit) dicebat. Nam Gasella aliis aliud animal
est, & à musci capreolo diversum, fortassis Pygar-
gus, quem aliqui etiam Unicornem faciunt, capræ-
que sylvestris speciem. Verum gemmarius, aut sim-
plicita

plicita ille qui hoc cornu habebat, Gazellam duo huiusmodi cornua proferre, sed curua asserebat, curvaturam vero tolli aqua calida, mollescere in illa cornu, ac postea manu in rectitudinem cogi. Id profecto Cornu vero Monocerotis animalis cornui omnibus notis respondebat, atque pro eius cornu habui, licet ille aliter senserit. Nam huiusmodi viris parum exercitatis à mercatoribus quibus credunt, facile imponitur: fortassis, quia ad venena expellenda, & arcenda vires non habuit, pro Monocerotis Cornu habere noluit, cum tamen, ut dixi, Monocerotis Cornu viribus illis careat. Simile plane Cornu vidi apud Philibertum. De Bois mercatorem Pragensem, qui id à legato Ducis Moscoviæ Pragæ degente pignoris loco ad se pro mille ducatis receperat. Sed cum nullæ ipsius ad venena vires deprehensæ fuissent: iudicatum fuit à gemmariis Monocerotis Cornu non esse, licet omnibus notis attestantibus fuerit.

Qui itaque cum effectu verum Unicornu cupit, is sibi vel Asini Indici Cornu, vel Rhynocerotis, vel *Electio.* illud quod lardi porcini faciem repræsentat, vel etiam Fossile, quod prius ebur, cornu cervinum, lignum iuglandis, aut fraxini, vel etiam alterius materiæ ad venena commendatæ, fuerat, & medullam linguæ adhærentem, albam odoratam in vino bullientem continet, sibi procuret. Ita enim voti compos fiet, nec exigui momenti ad venena quævis habebit medicamentum.

a Libro 1. Aromatum, & simplicium historia cap. 14.

b Rosmari dentem pro Unicornu venditum fuisse testatur Petrus Bellonius observationum suarum lib. 1. cap. 14. Cuius hæc sunt verba. Quisnam obsecro è veteribus tum Græcis, tum Latinis fidem facit, rei

436 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
*incognita portiunculam, quam tamen plerumque
scimus esse dentis illius, quem Galli Rohart, septen-
trionalis maris accole (ut & Olaus Magnus) Morfs
appellant, trecentis ducatis aestimari debere? Ete-
nim data nobis sunt fragmenta inspicienda, an
agnosceremus, que pro Unicornu trecentis ducatis
empta fuerant, quum tamen orbiculi essent è dente
piscis Rohart, & plura ad Unicornu pertinentia, ibi
tractat.*

C A P. CCXLV.

De lapide Crucifero.

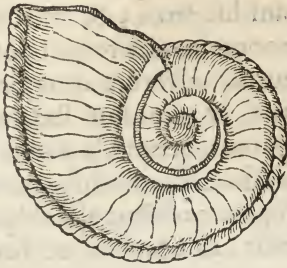
AD Cornuum Fossiliū genera non inepte refer-
ri potest lapis Crucifer bubuli cornu magnitu-
dine, & facie, qui dum transversim scinditur in pla-
nos orbiculos crucem nigro colore refert. Reliqua
superficiēi pars cineritium habet colorem, cui in-
terdum ruber intermixtus videtur. Extrinsecus ex
cinereo nigrescit, maculisque interdum nigris di-
stinguitur, ac tactu inæqualibus. Tam mollis est,
ut cultro facile ab eo pulvis albus abradi possit. In-
venitur viginti milliaribus à fano Divi Iacobi in
Compostella Hispaniæ. Fertur gestatus ut carnem
tangat, sistere sanguinem undecunque fluentem,
præterea lactis ubertatem efficere, ac dæmonia ar-
cere, febres etiam omnes curare collo appensus di-
citur,

C A P. CCXLVI.

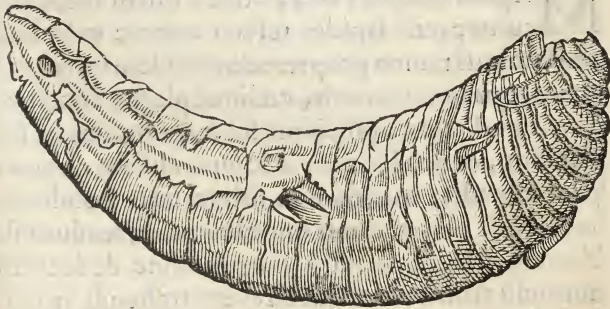
De Cornu Ammonis.

AMmonis Cornu speciem Cornu arietini in se
revoluti refert, ac aurei coloris armatura, ob-
ductum

ductum esse videtur. a Plinius lib. 31. cap. 10. inter gemmas refert, ac sequentia scribit.

Hammonis Cornu inter sacratissimas Æthiopiæ gemmas aureo colore arietini Cornu effigiem reddens. Promittitur prædivina somnia repræsentare. Solet ferreo armari hoc Cornu colore, qui aluminis succo accedente, in æreum, vel aureum facile mutatur; quemadmodum ferro ipso facile contingit.

Ad Hoplitis species reduci potest, quia armatu-*Hoplitis.*
ra constat. Interdum tamen armatura caret, ac cinerei est coloris, & nodosus quasi iuncturis cohæreat, Germanice vocatur *ein Scherhorn*. Reperitur *Locus.*
prope Hildeshemium, ac in aliis Germaniæ locis. Sæpe octo digitos latum est, ac aliquando pondere

438 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tres libras superat. Nonnunquam ita exiguum est,
ut nucis magnitudinem non excedat. Ab hoc dif-
fert anguis putrefactus, qui in saxum commutatus,
reperitur, nam hic striis, & armatura caret. Ad
Cornu Hammonis species referri potest lapis novæ
lunæ figura, aurea, vel ferrea armatura vestitus me-
diocriter durus, & interdum striatus, modo ma-
gnus, modo parvus, quem Cardanus Seleniten vo-
cat. Item alius simili figura absque armatura à cine-
reo colore Tephrites dictus, alias Menois ab eadem
Lunæ crescentis, & corniculatæ forma quam re-
præsentat.

Selenites.

Tephrites.

Menois.

a *Hic locus Plinii non habetur lib. 31. cap. x. sed lib. 37.
Naturalis historie cap. x. littera m m.*

C A P. CCXLVII.

De Magnete.

MAgnes etsi inter saxa potius, quam inter ali-
cuius pretii lapides referri debere videatur,
nihilominus tamen propter admirabilem ipsius na-
turam, qua se animatum, cœlique plagas discerne-
re, ac conditoris, opificisque sui magnitudinem, sa-
pientiam, & prudentiam incomparabilem cogno-
scere ostendit: merito non solum saxis nobiliori-
bus, sed & aliis gemmis omnibus præferendus est.
Nomen Magnetis illi à magnitudine deductum
nonnulli arbitrantur, quod revera trahendi vi ma-
gnus sit, ac non nisi cœlum ipsum, quod omnium
rerum maximum est, cognoscat, & respiciat. Alii à
Magnete armentario cum a Plinio nomen illi da-
tum existimant. Is enim cum armenta in Ida pasce-
ret, ac baculos humi posuisset illorum cuspides fer-
reos lapidi fixius adhærere primum observasse, aliis-
que

*Nominis
ratio.*

que significasse dicitur. Lucretius à Magnesia regione, ubi reperitur, nomen deducit.

*Quem Magneta vocant patrio de nomine Graii
Magnetum quoniam patris in finibus ortus.*

Plato ab Empedocle Magnetem vocatum in Ione scribit, eumque à nonnullis Heraclion vocari. Theophrasto authore Heraclion dicitur, quod circa civitatem Heracleam inveniatur. A multis Herculeus appellatur, quia ferro, quod omnia domat, & cui omnia cedere coguntur, imperet, id ad se trahat, ac ad nutum obsequi faciat. A ferro etiam Sideritis dicitur, nam ferrum Græce σίδηρος vocatur.

Magnes proprie dicitur lapis qui ferrum, vel alium Magnetem ad se trahit, vel à se reiicit, ac plagas mundi ostendit. Qui ferrum reiicit Theamedes à veteribus dictus fuit. Verum hic omni Magneti infidet, ac altera ipsius pars est, tractoriæ parti opposita. Qui carnem, aurum, vel argentum ad se trahunt lapides, inter Magnetis species minime referendos arbitror. Magnes colore plerunque est ferrugineo ad cæruleum tendente: aliquando exterius subrufo, ac intus nigricante. Cæruleus etiam, b Dioscoride teste, cæteris præstantior est.

a Libro 36. Naturalis historiae cap. XVI. littera a.

b Libro V. de re medica cap. 105.

C A P. CCXLVIII.

Genera, & loci natales Magnetis.

Plinius sequentibus verbis Magnetis genera ita describit. Quinque genera Sotacus demonstrat. Æthiopicum, Magnesiacum è Magnesia Macedoniae. Tertium in Echio Beotiae. Quartum circa

440 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
Alexandriam, & Troadem. Quintum in Magnesia
Asia. Differentia prima mas sit, an fœmina, proxi-
ma in colore. Nam qui in Macedonia, & Magnesia
reperiuntur, rufi, nigrique sunt. Beotius vero rufi
coloris plus habet, quam nigri. Is qui in Troade
invenitur niger est, & fœminei sexus, ideoque sine
viribus. Deterrimus autem in Magnesia Asia can-
didus, neque attrahens ferrum, similisque Pumici,
compertum tanto meliores, quanto sunt magis cæ-
rulei. Æthiopico laus summa datur, pondusque ar-
gento rependitur. Invenitur hic in Æthiopiæ Smi-
ri, ita vocatur regio arenosa. Ibi & Hæmatites Ma-
gnes sanguinei coloris. Sanguinemque reddens si
teratur, sed & crocum. In attrahendo ferro non ea-
dem, quæ Magneti, Hæmatite natura, Æthiopici
argumentum est quod Magnetem alium ad se trahit.
Ex his Plinii verbis constat Magnetem Hæmatiten
qui ferrum non attrahit, nunc inter Magnetis gene-
ra non referri, ut nec quintum genus hodie pro Ma-
gnete habetur: nisi forte ille lapis sit, quem Itali *Ca-
lamita bianca* vocant, quique linguæ admotus illi
adhæret. Commodius meo iudicio ab effectu tria
Magnetum genera statuuntur. Ut primo genere
contineantur qui ferrum trahunt. Secundo qui pla-
gas mundi tantum ostendunt, nec ferrum trahunt.
Tertio vero qui alium Magnetem ad se alliciunt.
Quicumque ferrum trahunt illi omnes plagas mun-
di monstrant. Id enim proprium omni, & soli Ma-
gneti videtur. Qui vero plagas tantum mundi
ostendunt vi trahendi carere possunt. Tales habui
ex monte S. Georgii, qui tribus Praga distat milia-
ribus, in planitie agri Leutmericensis solitarie con-
stitutus. Tertium genus quod Magnetem trahit
nondum vidi, id si olim fuerit, ut Plinius testatur,
verisimile est, & nunc esse. Scio Magnetis partem
borea-

Optimi
nota.

Tria Ma-
gnetis ge-
nera.

borealem, borealem alterius respuere, ut alterius australem ad se trahit. Verum id omni Magneti plagas mundi ostendenti proprium est, & necessario, ut uniti, plagæ, plagis respondeant, ac natus plagarum situs conservetur, boreales boream, australes austrum respiciant. Si Magnes multum ferri in se contineat facile ab alio Magnete trahi potest. Verum non lapidis, sed ferri ratione attrahitur. Quod ad Theameden, quem vetustas ferrum abigere tradidit, attinet, nec ille diversum genus statuit, cum & illius facultas omni Magneti, qui ferrum allicit, plagasque mundi demonstrat insit. Affrictum enim ferrum Magneti, si ad æquilibrium ponatur, ab adversa Magnetis parte, ferri contacta pars, aut ab eadem Magnetis parte, quæ ferrum tetigit, ferri adversa pars abigitur. Vocatur Theamedes, Germanice *ein blefer*.

Theamedes ferrum reiicit.

Reperitur Magnes circa ferri fodinas in Germania prope vallem Ioachimicum, Swartzburgum, Schneburgum in Misnia, item ad fontes albis, & rivulum *den Hirsbrunnen*, ac prope Cupfferbergam Silesiæ. In Italia in montibus Viterbii, & in Ilua, qui exterius subruffus est, intus in fracturis nigricans, & parum tendens ad cæruleum obscurum, atque admodum efficax in attractione, quique dum percutitur, inhorrescit, lanugine quadam oborta, quæ transmigrat ad ferrum si admoveatur. Nasctur Magnes plerunque in ferri fodinis, aut in vicinis locis, interdum Magnetes visuntur in quibus plus ferri, quam lapidis sit. In Germania ex Magnete optimum ferrum elicitur, ac is qui circa ferri fodinas eruitur, eiusque colorem habet, plerunque vegetior esse cæteris solet.

Locus natalis.

De natura, facultatibus, & viribus Magnetis.

Magnes id admirabile, & quod nunquam humana consequi potest ratio, habet, quod ferrum, aut eius meliorem partem chalybem appetat, illique uniri cupiat: quemadmodum ferrum ipsius complexum exoptat. Nam si Magnes magnis viribus sit, ac ferrum liberum, id ad Magnetem prope- rat. E contra si Magnes exiguus sit, ac liber, fer- rum vero grave, aut alicui rei affixum, Magnes ad ferrum ut illi coniungatur se movet. Ita ut non tam Magnes ferrum, quam ferrum Magnetem trahere videatur. Si Magnes ad se trahendi ferrum faculta- tem tantum haberet, nunquam, se ultro ad ferrum moveret, & conferret. Videtur itaque & ferrum trahendi Magnetem vim habere. Verum verifimi- lius est Magnetem ferrum trahere; quam ferrum Magnetem, quia sepultus in scobe ferri Magnes vi- res suas conservat, & auget. Ferrum vero rubigi- nem contrahit, & perit. Quod fieri non potest, nisi puriorem, & subtiliorem ferri substantiam ad se tra- xerit. Deinde actionem, ac vim trahendi commu- nicat ferro, quam si non haberet alteri dare non posset. Quod itaque Magnes ad ferrum se moveat, hoc fit, quia ipsius concupiscit amplexum, quo po- tiri aliter non potest. Resistit enim cupienti ferri pondus, quod à leviori moveri non potest. Id si unius uncia sit, non potest trahi nisi à Magnete cuius corpus gravius sit uncia, & cuius facultas etiam unciam trahere possit, utrumque enim necessa- rium, si liber sit Magnes. Nam si ab aliquo deti- neatur, aut alicui rei affixus sit, non est necesse ut gravior sit ferro. Sufficit enim vires ipsius tractrices
fortio-

fortiores esse, quam ferri pondus. Potest enim hoc modo unam unciam pendens Magnes libram ferri attrahere; imo plus. Audivi enim ab amico meo se vidisse exiguum Magnetem tres libras traxisse, ac ita firmiter retinuisse ut non nisi vi avelli à Magne- te potuerit, Vix ille pendeat duas uncias. Si quis dixerit & Magnetem ad ferri, & ferrum ad Magne- tis amplexum properare, fortassis non aberrabit. Parum tamen refert si quis hunc motum tractio- nem vocet. Vis hæc attractrix quæ est in Magnete nullo obice impediri potest, trahit enim per li- gnum, per lapidem, imo per vitrum. Unde colligi potest incorporeum esse quid, quod ad ferrum per vitrum transmittitur. Si enim substantia esset cor- poreæ dum vitrum transiret, duo essent in eodem loco corpora, quod physicis absurdum est. An au- tem substantia sit incorporea, aut qualitas aliqua, difficile est coniectu. Qualitas sane videtur, eaque, quæ cum luce, vel sono comparari possit. Ut enim lux vitrum transit momento temporis, & sonus per opaca corpora, & solidissima defertur ad aures, & agnoscitur: ita etiam facultas Magnetis per quævis corpora ad ferrum, quod cum illo sympathiam ha- bens ipsius motum sequitur & cum ipso tanquam amico consentit, idque non secus contingit quam fidibus, quæ dum ita extensæ sunt, ut si pulsentur à se distent diapason, id est, octava, una contacta alte- ra intacta movebitur, & consonabit, cæteris fidibus interiacentibus, aut intermediis immotis; quod profecto non nisi soni qualitate ad aliam fidem transmissa fieri potest.

*Trahit per
vitrum
Magnes.*

*Sympa-
thia.*

*Harmo-
nia.*

Causa cur mutuo amplexu gaudeant, aut Ma- gnes ferrum trahat, inventu non solum meo iudi- cio difficillima est, sed omnino impossibilis. Multi existimarunt ideo appeti à Magnete ferrum, quod illo

*Cur appe-
tat Ma-
gnes fer-
rum.*

444 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
illo nutriatur, conservetur, & sustentetur, appro-
bante, ut illis videtur, id experientia dum in scobe
ferri sepultus vegetior redditur, ferro paulatim in
rubiginem mutato. Verum ex sequentibus hanc
causam non sufficere illi, qui veram causam scire
cupit, facile qui pollet ingenio perspiciet. Omni-
tamen dubio procul consensus iste intimus à simili-
tudine essentiae, quam habet Magnes cum ferro
proficisci debet, quæ ut nobis ignota est, ita & cau-
sa, quæ ab illa dimanat. Videtur quidem spiritum
quendam in se habere Magnes, qui ut se, suamque
actionem conservet, puriorem ferri partem sibi ad-
di desiderat, non secus quam ignis pabulum, sine
quo mox evanescit, ac extinguitur. Sed si spiritus
Magnetis, aut aliud quid in Magnete ex ferro quid
desiderat, cur interdum, ut postea explicabo, fer-
rum reiicit, & eiusdem massæ ferreæ alteram par-
tem? an non una pars alteri parti similis est sub-
stantia, essentia, & qualitatibus? si una idonea fuit
alendo, vel conservando Magneti, aut similitudi-
nem cum illo habet, cur altera non est? imo non
solum non est, sed plane reiicitur.

Aliud itaque hic latet, quam quod humana con-
sequi possit mens, id naturæ relinquimus, quæ mul-
ta in sinu suo recondita habet, ac admirari sæpius,
quam intelligi vult. Dubitari posset num ferrum
Magnetem appetet, ut illius facultatibus potiatur,
quæ sunt ferrum aliud trahere, & plagas mundi, seu
universi constitutionem ostendere. Quarum sane
facultatum postrema eximia, & admiranda est, cum
eius beneficio Oceanus noctu, obscuro, aut nubilo
cælo navigari, & ad omnes orbis partes, etiam ad
antipodas absque errore viæ & itinera institui
possint. Magnes enim vias, tanquam digito, dum
plagas mundi indicat, ostendit, eamque facultatem
ferrum

ferrum illi appositum adipiscitur. Sed nihil hic desinio, ut aliis quod rimentur relinquam. Solent imperfecta quævis perfectionem sui appetere, ut materia formam, sed ferrum perfectum sine hac facultate videtur. Perfectius tamen censeretur si illi nobilis hæc, & admirabilis facultas, (qua quasi animatum redditur) accedat.

CAP. CCL.

Quomodo Magnes plagas mundi ostendat, ac ferrum eadem facultate exornet.

DUbitavi in fine præcedentis capitis num ferrum, quia materia constat, quæ apta, & idonea est ad suscipiendam formam, animam, seu facultates Magnetis, ut perfectius sit, propterea Magnetem à quo prædicta facile consequi potest, ambiat. Præterea præcipuam, & nobiliores facultates Magnetis eam dixi, qua plagas mundi ostendit. Ea nunc explicanda est; multa enim observatu digna, & admiranda habet. Magnes dum in scutella lignea ponitur, eaque aquæ quiescenti immittitur, voluitur scutella donec sponte quiescat. Quem situm quiescens habet, eundem etiam si millies moveatur, scutella perpetuo habebit, eaque pars lapidis, quæ boream respiciet, semper respiciat, quæ austrum, etiam austrum, neque aliter quiescere poterit. Pars quæ boream respicit borealis vocatur, opposita australis. Idem continget, si ex filo suspendatur Magnes. Nam perpetuo pars borealis boream respicere solet, Orientalis orientalem, & sic de cæteris, unde autem id habeat, quod plagas mundi observet, difficile est divinare. Arbitror Magnetem, quem situm habuit in solo natali, eum perpetuo, ni impediatur, exoptare. Ac propterea quæ

pars

*Quare
plagas
ostendat
mundi.*

pars tunc boream respiciebat, semper respicere vel-
 le, ac dum libera est borealem plagam quærere, qua
 inventa, nativi soli situ congruit, quiescere. Hinc
 facile colligi potest quemvis Magnetem in extre-
 mitate sua punctum habere boreale. Quo cognito
 etiam australe, Orientale, Occidentale, & quodvis
 aliud, aliquot gradibus ab illo declinans, facile in-
 veniri, & haberi potest. Invenitur autem punctum
 boreale modis prædictis, nam quæ pars boream re-
 spiciet, ubi quieverit Magnes borealis erit, & ad-
 versa australis. Ducitur enim vis hæc per centrum
 corporis recta linea. Si fregeris Magnetem in plu-
 res partes, singulæ lineas suas meridianas per cor-
 poris centrum transeuntes habebunt; à centro
 enim corporis ut à centro mundi plagarum distin-
 ctio oritur. Polaris punctus non plaga solummodo
 sequenti ratione certius reperitur. Iube Magnetem
 in sphericam figuram redigi, & expoliri, ac ferrum
 gracile concinnari æquale sphæræ diametro, idque
 supra lapidem sphericum colloca, nam vertet se do-
 nec supra meridianam lineam per borealem, & au-
 stralem punctum transeuntem quiescet. Ubi quie-
 verit, signato lineam, ac transfer ferrum in alteram
 lapidis partem: cum resederit, & quieverit, ite-
 rum signato, idque tertio, & quarto repete. Dein-
 de ubi lineæ se decussabunt, erunt puncta borealia,
 vel australia. Aliter eadem puncta reperies. Fran-
 ge acum tenuem, partemque minorein supra lapi-
 dem sphericum ponito, eamque moveto. Nam
 dum in borealem punctum inciderit erigetur ad
 perpendicularum; movere itaque donec id fieri vide-
 ris, ne pertædescat.

*Punctum
 boreale in-
 venire.*

CAP. CCLI.

Ferrum Magnetis vires, & puncta suscipit.

Magnes non solum ipse ferrum attrahit, & plagas mundi ostendit, ac instar maioris mundi centrum suum habet, & utrumque polum arcticum, ac antarcticum; sed eandem vim contactu, vel ferro tribuit, vel ferrum ab ipso extorquet. Quinimo etiam si Magnetem non attingat ferrum, modo tamen intra circulum virtutis Magnetis constituatur, ac ibidem parumper moretur, vires easdem nanciscitur. Circulus virtutis vocatur distantia illa, ad quam vis Magnetis extenditur: quæ à ferro acquisita, aut illi tradita tam efficax est, ut plagas mundi ostendere, & aliud ferrum attrahere sibi que affigere possit. Hoc modo complures annuli separati sibi invicem invisibili spiritu Magnetis connexi, & adhærentes catenæ instar ostendi possunt. Quorum postremi, & à Magnete remotiores, si extra circulum virtutis, aut ad extremam illius circumferentiam sint, à catena decidunt, aliis & vicinioribus adhærentibus non sine spectantium admiratione.

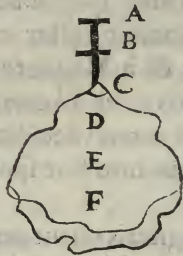
*Annulorū
catena.*

Ferrum quod Magnetis virtutem non accepit, ab omni parte Magnetis trahitur, etiam quævis ipsius pars si ad æquilibrium constituatur. Ubi attigerit Magnetem, aut ut dixi, paululum in circulo virtutis illius hæserit, iam virtutem Magnetis adipiscitur, & trahendi aliud ferrum, & ostendendi plagas. Fit enim simile Magneti, ac ut ille maiorem mundum refert centro, & polis, ita & ferrum. Recipit autem ferrum plagas, & polos in se prorsus eosdem, quos habuit dum Magneti astaret, vel admoveretur, eosque perpetuo postea conservat. Exempli

*Ferrum ab
omni parte
Magnetis
trahitur.*

causa,

448 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 causa, fit ferrum A B C, ac pars ipsius C attingat
 Magnetis D E F partem, videlicet D, hoc contactu,
 quia utriusque corpus unum quodammodo effici-
 tur, & virtus per utrumque corpus diffusa unitur
 (ita ut A sit una extremitas, F altera, & medietas
 inter A & F centrum) fit, ut si F extremitas fuerit
 pars borealis ipsius Magnetis, & altera A australis,
 semoto ferro à Magnete (quasi corpore uno diviso
 in duas partes, ferri extremitas A quæ fuerat au-
 stralis, maneat australis, altera vero opposita C,
 quæ dum Magnetem attingeret, & vires susciperet
 extremitas non erat, nunc vero ab unione separata
 extremitas est: necessario borealem partem faciat.
 Nam inter duas extremitates centrum est, quod au-
 stralem plagam à boreali discriminat, deinde au-
 strali opponitur semper borealis.

Ferrum his viribus dotatum non ingratum est
 suo benefactori, pars enim ea, quæ vires accepit,
 perpetuo complexum illius, quæ dedit beneficium
 ambit, cupit, ac ad se trahit, adversam vero respuit.
 Quia itaque ferri borealis pars ab australi D virtu-
 tem recepit, illam tantum nequaquam borealem
 ambiet, & vice versa ferri pars, quæ tetigit borea-
 lem Magnetis partem, non borealem plagam, sed
 austra-

*Similes
 partes se
 adversantur.*

australem ostendet, appetet tamen illam partem Magnetis, quam tetigit, quia attactu facta fuit non borealis, sed australis; ac non solum ita erga illum Magnetem quem tetigit, sed erga omnem alium, aut ferrum illius virtute imbutum se geret. Nam partem similem respuet borealis nempe borealem, contrariam vero amplectetur, borealis australem. Cupit enim perpetuo eundem statum, quem habuit, dum vires nancisceretur. Non potuit autem borealis pars Magnetis borealem plagam alteri dare (cum situs det plagas) magis quam fieri potest, ut duæ lineæ (dum se mutuo attingunt) aut duæ superficies ligneæ (dum coniunguntur) eandem plagam mundi ostendant. Una si Orientem respexerit, altera huic annexa necessaria Occidentem respiciet. Quicumque quæ prædicta sunt recte intellexerit, in Magnete etiam aliter fieri non posse facile percipiet. Nam dum ferrum contingit Magnetem, Magnes qua parte attingit ferrum aliam plagam, & ferrum oppositam respicit. Hunc respectum ab utroque seruari, natura cupit. Hoc bene intellecto multorum effectuum Magnetis & ferri, ratio dari commode potest: nec mirum erit amplius respui à Magnete ferrum. Respuitur enim à boreali Magnetis, borealis ferri, & ab australi, australis ferri pars. Quæ porro ferro ex contactu Magnetis contingere dixi, eadem ferro contingunt, si intra circulum virtutis Magnetis moretur. Nam etsi non attingat Magnetem, tamen quia Magnetis facultas per totum circulum extensa est, quicquid in eo constitutum est, quasi illi unitum sit haberi debet.

Id mirum videri potest, quod si ferrum Magnetis vi imbutum ad æquilibrium ponatur, ac ipsius extremitati boreali, Magnes supra teneatur, attrahatur ea pars; si vero subtus teneatur, repellatur. Con-

Egregia similitudo.

Supra & infra contraria.

450 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
trarii effectus fiunt, quia partes lapidis contrariæ
ferrum respiciunt. Nam superior pars lapidis, dum
supponitur ferro alia est, quam inferior, quæ supra
ferrum tenetur, imo profus opposita. Si eadem
facies opponeretur infra, vel supra, eadem attractio
fieret; vicinior itaque operatur in Magnetem, si sit
australis, vel borealis. Perpetuum enim est, simi-
lem similem abigere, & dissimilem appetere. An
non contrarias partes ostendo ferro si supra id vo-
lam manus detineam, infra vero subducta manu ex-
terioriorem manus partem ferrum versus habeam. Fa-
cierum itaque, & partium diversitatem agnoscit, &
percipit Magnes.

Theamedes.

Quod vero à Plinio, aliisque nonnullis auctori-
bus Magnetis genus statuatur quod ferrum abigat,
Theamedis nomine insignitum; id hæctenus ut vi-
dere nunquam potui, ita neque eum vidi, qui asse-
reret se talem vidisse, qui ab omni sua parte ferrum
abigeret. Proinde si quidam Magnetem ferrum
abigere animadverterunt, eos deceptos fuisse, quod
à plagarum distinctione id fieri ignorarent, arbi-
tror. Quilibet enim Magnes ferrum ipsius viribus
imbutum ab aliqua sui parte repellit.

*Punctum
tractionis.*

Inter Magnetis admiranda id etiam notandum
est, quod ea pars, quæ in æquilibrio ferrum posi-
tum, respuit, nihilominus ubi attigerit id retineat.
Nec minus mirum est quod etiam si à quavis parte
ferrum virtute sua nondum imbutum trahat, id ex
uno puncto efficacius faciat. Quod deprehendi-
tur si Magnes supra ferrum asseri plano superposi-
tum detineatur, & manibus volutetur, donec fer-
rum tremat, & ad contactum currat. Ubi enim
tetigerit ibi punctum tractionis est à quo, tanquam
centro, radii virtutis Magnetis in ambitum spar-
guntur.

Sed

Sed supra hæc omnia nihil mirabilius in Magnete, & quod magis ingenia acutiora torqueat mihi videtur, quam quod ferrum illius virtute imbutum, & ad æquilibrium positum, ut ad omnes plagas verti possit non præcise polare punctum ubique terrarum ostendat. Nam hic in Germania octo, aut plures gradus Orientem versus ferrum à polo declinat. Videtur vel in firmamento, vel in aliis orbibus cælestibus, vel supra firmamentum, vel in terra fixum aliquod punctum esse, ad quod Magnes ducitur, vel à quo trahitur. In firmamento, vel orbibus inferioribus hoc esse non potest; quia id, dum cum illis quotidie circuit globum terrestrem una moveretur, eiusque motum necessario ferrum ab illo tractum sequeretur: verum id quia non fit (ferro tota die immoto idem punctum ostendente) sequitur in firmamento, vel inferioribus orbibus hoc esse non posse. Supra firmamentum aliquid immobile esse, quod istam vim trahendi habeat, licet statui possit, nihilominus variæ mutationes Magnetis, aut acus ferreæ id etiam esse non posse facile ostendunt. Temerarium etiam videtur ibi tale quid esse posse statuere, ubi forte Dei sedes absque loco est. Restat itaque ut in terra, vel supra terram id punctum sit. Si supra terram sit, ut neoterici nautæ affirmant, facile, quo in loco sit, investigari potest. Nam notate declinatione hic Pragæ alia observanda est vel in Goa Indiæ, vel in Mexico, aut alio loco Orientem, vel Occidentem versus multum à Praga distante, quæ translata in mappam, aut globum terrestrem, ductisque lineis à locis illis duobus per puncta declinationis, ubi lineæ se decussarint, ibi punctum est Magnetis, aut ferri Magnetis vi imbuti. Id nostris seculis à nonnullis inventum putatur, & ab Hollandorum ob-

*Cur non
præcise
ostendat
polos.*

452 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
servatione confirmatum. Qui se invenisse putant,
intra Americæ, & Asiæ partem septentrionalem in
freto Anian montem Magneticum, quem statuunt
17. gradibus à polo arctico distantem, atque ab
Islandiæ medio seu ab insulis capitæ viridis, quæ sub
eodem meridiano sunt gradibus longitudinis 180.
ita ut hac ratione necesse sit in Islandia, & prædictis
insulis necessario Magnetem à polo non declinare,
ut nec in Assoribus Orientalioribus videlicet S. Ma-
riæ, & quas *las borgas* vocant insulis, quæ sub eodem
meridiano sunt. An autem vere in prædicto freto
Magneticus mons sit, incertum adhuc est, cum
fretum hoc nondum exploratum fatis sit. Si esset,
mirum esset in tam longinqua loca virtutem suam
iacere, ac ferrum non quodlibet, sed tantum id
quod Magnetis vi imbutum est, ad sui obsequium
trahere. Sed quid miramur, cum omnia miraculis
plena sint, & quidvis in hoc orbe sui Creatoris lau-
des hoc modo celebret. An non Sol lucem, & ca-
lorem nobis à longe maiori distantia momento
temporis communicat, & luna aëris motu impedi-
ta absque contactu, ac sine constanti & quieto me-
dio mare universum ad se trahit. Desinamus itaque
mirari, aut miremur omnia, cum nihil altero sit mi-
rabilius, & quicquid est mirabile sit in oculis no-
stris. Authorem, & opificem colamus, celebremus,
& adoremus, qui admiranda ista efficit, ut
opera sua, si non hic, in alia vita intelligamus.

Sed hic aliud mirabile occurrit à nautis nonnul-
lis observatum, quod videlicet pixis nautica, quan-
do æquinoctialem lineam pertransit, & polo antar-
ctico vicinior est, non amplius septentrionem, sed
austrum ostendat. An quia non tam plagas, quam
polum ostendit? eumque semper qui illi vicinior
est? sed putatum fuit Magneticum montem respi-
cere,

*Magnes
Austrum
ostendit.*

cere, quem certe quocunque in loco sit observare deberet, nisi forte alius apud antarcticum illi directe oppositus, eandem vim habeat, ac ad similia officia, tanquam vicinior, cogat. Sed talem ibi esse incompertum est, quinetiam multi non verti borealem plagam ad austrum asserunt.

Non video itaque ubi polus Magnetis, ac illi oppositus commode statui possit, nisi supra firmamentum statuatur duo, unus borealis, alter austrinus, ac eiusdem facultatis, ut vicinior Magneti imperet potius, quam remotior. Sed hic nihil solide definiri potest, præsertim cum ut dixi antea, quid supra firmamentum sit ne coniectura assequi humanum ingenium valeat, ac præter Beatorum sedes divinæ literæ nihil ibi aliud esse testentur. Deinde etiam quod nondum exploratum habeam, an Magnes in longam formam pennæ scriptoriæ instar aptatus, & ad æquilibrium positus, polum ipsum, aut idem punctum à polo distans, quod acus nautica demonstrat, ostendat, nec ne. Præterea dubitatum Magnes punctum, aut axem ambiat: ac verisimilius videtur axem ambire propter varias declinationes, quæ ad nullum certum punctum dirigi possunt. Si axim ambit, ad terræ viciniorem partem se parum inclinabit, ut à terra, quæ firma iacet, vim axis ipsius, quæ ad omnes extremitates mittitur, in se recipiat, quam sane per maria, & aquas hinc inde fluctuantes nequaquam tam commode suscipere potest. Hinc fortassis fit dum navigatur in mari prope Americam Magneticam cuspidem aliquot gradibus ad Occidentem, dum vero inter insulam S. Helenæ, & Africam ad Orientem declinare, ac forte propterea in Bohemia ad Orientem aliquot gradibus declinare, quia septentrionem versus occurrit mare Balticum, meridiem

Declinationis Magnetis causa.

454 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
versus mediterraneum, quæ vim axis nonnihil in-
fringere possunt, quam sane vim declinationis li-
nea, quæ à Bohemia duci potest, usque ad mare gla-
ciale, per Moscoviam, & Poloniam, ubi continua-
tio terræ est, servare, & communicare Magneti po-
test. Sed alii diligentius ista rimentur.

a Quoniam autor montis Magnetici hic meminit, non
absolum erit errorem quorundam enotare, qui na-
ves in quibusdam regionibus (nempe in India &
circa mare rubrum) ferreis clavis non compingi, ob
Magnetis metum, existiment: nam licet Magnes
ferri ad se trahendi facultatem habeat, minime ta-
men credendum est, eum tanta vi pollere, ut navem
ferreis clavis coniunctam, vel è longinquo pertrabe-
re possit. Huiusmodi vero naves fabricant Incolæ,
quod magnis arboribus, quarum asseres ferreos claves
ferre queant, reliquaque materia necessaria desti-
tuantur, adeoque egeni sint, ut aliunde comparare
non possint, cumque præterea ferro, aut ære veterum
more coniungere usus apud eos iam desierit, funibus
cymbas consuentes, levibus expensis eas construunt.
Huc accedit quod magnis navigiis opus non habent;
exigua enim illis sufficiunt cum ad piscationem tum
ad merces hinc inde per canale, & æstate per ma-
re rubrum transvehendas. Verum quidem est ma-
gnas onerarias naves, triremes, aliaque varii gene-
ris navigia istic conspici, sed aliunde advecta.

C A P. CCLII.

De abolendis, restituendis, & augendis viri-
bus Magnetis.

HActenus miras Magnetis facultates explicavi,
nec omnibus cognitas. Restat ut explicem,
quo

quo pacto illius vires augeri, & restitui possint, si illas amiserit. Amittere enim potest contactu alterius Magnetis, dum nempe similem faciem attigerit, nempe borealis unius borealem alterius. Id cum factum fuerit fortiori affrictu utriusque facultas perit, & neuter officium facit, aut saltem errore è, quasi ebrius esset. Restituitur autem in integrum si in chalybis limatura per aliquot dies sepe liatur, cuius etiam beneficio, si imbecillis sit Magnes, vegetior redditur, ut aliqui asserunt. Magnetis vires in immensum augeri posse tradit Theophrastus Paracelsus, ita ut etiam ex pariete clavum extrahere possit: si igniatur, deinde in oleum Martis multoties extinguitur. Sed discipulos suos decipit, cum Magnes igne vires omnes amittat, ac spiritus ille vivificus, tanquam anima Magnetis, & cui vires omnes inhærent, ignis iniurias non ferat, & à corpore suo colore subcæruleo expellatur, ac tantum cadaver, quod nunquam ad vitam redigi potest, post se relinquat. Magnes ut igne vires omnes amittit, ita à nonnullis putatur cæparum, alliique odore effætus reddi, sed falsum id esse neotericorum declarat experientia, qui allii succo inunctum nihil virium amisisse testantur, ut & nautarum qui dum quotidie allium, cæpasque vorantes acui Magnetico adstant, nihil illi iniuriæ inferri, sed suo officio strenue fungi, observant. Sunt alii qui Adamantem Magnetis vires impedire scribant, ut Plinius his verbis, Adamas diffidet cum Magnete lapide in tantum ut iuxta positus, ferrum non patiatur abstrahi: aut si admotus Magnes apprehenderit, rapiat, atque auferat, & Mardobeus his verbis,

Omnibus æqua tamen vis est adducere ferrum

Quod facit & Magnes absente potens Adamante,

Sed Ioan. Bapt. à Porta negat se experientia id verum deprehendisse. Interim tamen ipse docet ferrum Adamante tactum volvi ad septentrionem, ac obversam partem (ut in Magnete ad meridiem ferrum abigere.) Id si verum est, quod nondum probavi, verisimile est Adamantis borealem partem, borealem Magnetis abigere, ac propterea vim ipsius trahendi impedire, quod forte veteres voluerunt.

C A P. CCLIII.

De qualitatibus, & viribus medicis Magnetis.

a Galeno teste Magnes Hæmatitis vires habet. *b* Dioscorides cum aqua mulsa trium obolorum pondere ad crassos humores, & melancholicos educendos propinari tradit, ac uri, & vendi pro Hæmatite, cuius vires, ustus proculdubio adstringendo, sanguinemque sistendo æmulatur. Nonnulli cum mulsa exhibitum hydropicos sanare referunt. Paracelsus quia ferrum ad se trahit emplastris non solum ad sagittæ ferrum è corpore humano extrahendum: sed omnem aliam saburram vulneribus inhærentem, adhibet, & non inutiles conatu. Inter alia autem emplastra sequens celeberrimum est, & admirandæ facultatis quod à multis hæctenus celatum, & in secretis habitum fuit. Curat omnia vulnera punctim, vel cæsum inflictæ subito, ac symptomata, quæ vulneribus supervenire solent, impedit. Quicquid malignum in vulnere est, aut inutile separat ab utili, ac sanam carnem generat, à me emplastrum Magneticum vocatur, à Paracelfo Opodeldoch barbaro vocabulo. Recip. ceræ virginæ lib. duas, terebinthinæ vulgaris turbulæ,

Magnes purgat melancholicam.

Emplastrum Magneticum.

lentæ, (non vero claræ ex picea arbore, quam impostores claram efficiunt) lib. unam, olei olivarum unc. iij. funde omnia simul, addendo succi chelidoniæ, succi fol. querci, succi alchimillæ, succi veronicæ ana unciam unam cum semisse, coque omnia simul ad succorum consumptionem, postea adde ammoniaci, galbani, ac oppopanacis aceto expurgati ana dragm. sex, colophonix unc. unam cum semisse, succini uncix semissem, masticis, myrrhæ, thuris, sarcocollæ ana drag. tres, immisce omnia emplastro. Dum parum refrigerit immisce Magnetis contusi, ac præparati unciam unam cum semisse, croci martis uncias duas, croci veneris unciam unam, tutiæ præparatæ drag. sex, lapidis Calaminaris præparati uncias decem. Hæc omnia postea immisce emplastro, ac cum iam fere refrigerit, adde terræ dulcis vitrioli tantum ut emplastrum subrubrum fiat bene miscendo, postea extrahe, malaxa manibus, ac in baculorum formam redige, ac supra tabulam ligneam oleo rosarum inunctam in tabulas forma thaleri crassitie, ac ad usum serva. Ita excoqui debet, ut cum calefit bene mollescat, & dum refrigeratur, non flectatur, sed vitri instar frangatur. Prædicta nonnulla ingredientia hac ratione præparantur. Magnes hac ratione præparatur. Primum in pulverem contundatur; is tigillo impositus igniatur, ac in oleum martis dulcificatum eiusdem ponderis, iniiciatur, deinde ad ignem temperatum exsiccetur, ita Magnes præparatus est. Oleum vero martis hac ratione concinnatur, Rec. aluminis lib. j. salis communis uncias quatuor, ex his distilla aquam, cum aqua limaturam ferri aliquoties in die humecta, ita brevi ferruginem habebis, quam ablue aqua, eamque inde evapora ad olei consistentiam. Quod iterum una distillatione

*Magnetis
præparatio.*

*Oleum
martis.*

458 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
dulcificabis , sequenti modo , Affunde iterum
aquam, ac sine evaporet, ut prius , ita præparatum
erit oleum. Lapis vero Calaminaris hac ratione
præparandus est : Redige in pulverem tenuissi-
mum, ac igniatur , ignitum conice in ollam , ace-
tum fortissimum continentem , ac subito ollam te-
ge, donec pulvis extinctus fuerit , postea acetum
quiete effunde. Pulverem iterum ignias, ac in idem
acetum extingue , postremo iterum pulvis ignia-
tur, ac refrigerari sinas. Tutia præparatur ut lapis
calaminaris, nisi quod loco aceti utendum sit aqua
feniculi, aut chelidoniæ. Crocus Veneris ita præ-
paratur. Recip. tenues cupri laminas , imponas
ollæ, sepeliantur laminæ in sale communi, ac ollam
igni impositam sine excandescere , postea effunde
laminas cum sale in frigidam , ac laminas ablue ab
omni nigredine, iterum adde salem , ac ollæ impo-
ne ut antea, ignias iterum, ac in frigidam conice, &
ablue, id opus repete, quamdiu placuerit, aquæ ve-
ro in qua extinxisti laminas , affunde aquam cali-
dam, postea paulatim effunde aquam , ita in fundo
habebis crocum Veneris sanguinis instar rubrum,
hunc lava, & munda optime, donec nihil falsuginis
habeat, exicca illum optime tela linea , ac serva ad
usum dictum. Crocus martis hoc modo fit: Recip.
limaturam ferri mundam absque rubigine, rever-
beretur in furno longo fortissimo igne quarti gra-
dus, donec purpureum colorem habeat, tum exi-
me, & cum refrixerit, in vas aqua plenum conice,
move optime, ac subito in aliud vas decapula, ita re-
linquetur in primo vase ferrum quod calcinatum
nondum est. In altero vero crocus, quem ut habeas
ad ignem aquam exhalare omnem finito, & etiam si
resideat, aquam ne effundas , continet enim subti-
liorem croci partem vix conspicuam. Restat terra
vitrioli:

*Calami-
naris præ-
paratio.*

*Tutia
præpara-
tio.*

*Crocus Ve-
neris præ-
paratio.*

*Crocimar-
tis præpa-
ratio.*

vitrioli : hanc ita concinnabis. Recip. quantum *Terra vi-*
 voles vitrioli, id ollæ imponas, eamque in igne cir- *trioli præ-*
 culari colloca, ut in rubedinem optime calcinetur. *paratio.*
 Dum intrinsecus, & extrinsecus rubuerit, contun-
 de, eique aquam affunde, ac per diem, & noctem
 ita relinque, aquam postea claram effunde, aliam-
 que affunde, iterum illa clarescat, ac postmodum
 effundatur. Id opus toties repete, donec aqua non
 amplius acris fuerit, sed dulcis, tum exiccari finito,
 ita habebis terram subrubram, & squammis æris si-
 milem, cuius colorem Germani vocant *kessellbraun*,
 longe aptiorem ad vulnera, & ulcera bolo armeno.
 Hoc emplastro medicus, & chyrurgus mira præsta-
 bit, & quævis vulnera cito sanabit absque omni
 symptomate.

Ex collo gestatus Magnes spasimum sanare, ac ner-
 vorum dolores compescere, manuque detentus
 partum accelerare perhibetur. Supra vulnera ve-
 nenata positus vim veneni extinguere dicitur, capi-
 tique admotus omnem eius dolorem auferre; Ab
 altero coniugum portatus alterius gratiam concili-
 are, timores arcere, & eloquentiam augere credi-
 tur. Nugatur Marbodeus, Veneris intellectum ha-
 bere Magnetem, & viri erga uxorem amorem con-
 ciliare, ac adulteria prodere his versiculis.

*Conciliare potest uxoribus ipsa maritus,
 Et vice conversa nuptas revocare maritis:
 Num qui scire cupit sua non sit adultera coniunx,
 Suppositum capite lapidem stertentis adaptet,
 Mox quæ casta manet, petit amplexura maritum,
 Non tamen evigilans, cadit omnis adultera lecto
 Tanquam pulsa manu, subito fœtore coacta,
 Quem lapis emittit celati criminis index.*

Credit etiam Marbodeus furum esse fautorem,
 ac sus-

460 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ac suffitu domesticos abigere, ut furibus furandi
occafio fit commodior.

*Si fur claustra domus spoliis, gazisque referta
Ingrediens prunas ardentis per loca ponat,
Et supra ponat Magnetis fragmina prunis,
Ut per tetragonum fumi vapor alta vaporet
Mentibus eversis veluti impendente ruina,
Diffugiunt omnes in ea quicunque manebunt,
Et fur securus rapiet quacunque libebit.*

Fœtidum, & exitialem, ut carbones, habere auram, seu vaporem Magnetem, & qui ad cerebrum delatus illud conturbet, ac dormientibus terribilia, & melancholica phantasmata, aut vertiginem, epilepsiam, vel apoplexiam inducat, multi produnt authores. Quinimo nonnulli ore detentum lunaticos, & melancholicos homines efficere tradunt, ac pulverem ipsius pondere sex granorum cum seruo serpentis, & succo urticæ alicui in potu oblaturum, eum ita dementare, ut ex patria sua, vel habitatione fugere cogatur. Ita ut si hæc vera sint, non mirum sit suffitum fœtore, & maligna qualitate caput turbando homines ex ædibus propriis abigere.

a *Libro IX. de simplici. medic. facult.*

b *Libro V. de re medica cap. 105. Multa plura ad Magnetem pertinentia tradidi in Comm. à me editis in praxin auream Ioannis Stockeri (ut cap. 216. huius libri monuimus) Comperimus insuper eum, qui primus huius lapidis usum invenerit, Flavium fuisse nuncupatum. At Albertus Magnus primus omnium eius facultates scriptis tradidit: quem cum suo tempore in usu iam esse animadverteret, veteribus non ignoratum fuisse credidit, atque Aristoteli eius facultates fuisse perspectas. Attamen & ipse Aristoteles, & qui*

& qui aliquot sæculis eum subsequuti sunt, plane ignorarunt hunc lapidem talibus facultatibus esse præditum, ut altera eius pars ferrum de septentrionem convertere faciat, altera ad Meridiem. Aristoteles quidem non ignoravit ferri attrahendi facultatem habere: at quod navigationibus utilis esset, plane nescivit. Nunc autem cum Magnetis facultates omnibus sint perspectæ, navigatio adeo facilis reddita est, ut bini viri cum levi navicula, omni momento, omnibus periculis, vehementissimisque ventis sese committere, & mare traicere non vereantur: quod veteres ipsa meridie tentare non fuissent ausi, cum nauticam pyxidem non haberent, cuius acus Magneti adfricata esset. Itali hunc lapidem Calamita, Galli Aimant vocant, huius lapidis Gallicæ appellationis affinitas ansam præbuit nonnullis Chymicis imposturas excogitandi de ipsius efficacia in rebus amatoris, ut etiam polliceri, atque persuadere ausi sint, non minus hominum amorem pellicere, quam ferrum attrahat, quod tamen falsum est, atque ad eam rem candidum Magnetem longe prætulerunt, non ignorantes difficilium, & rarius inveniri, quam eum, qui ferruginei coloris sit.

Per Magnetem hoc modo quis Oraculum fingere potest, mensa in cubiculo sit parata, non admodum crassa, undique rite clausa, & convenias cum aliquo, qui per aliud cubiculum propinquum intret mensam, qui de omnibus sit instructus, quid agendum tibi sit, nemine conscio nisi tibi, in qua mensa supra, & infra scriptæ sint Alphabeti litteræ in circulo rotundo, nempe ubi littera A in superiori parte mensæ sit scripta, sic eadem in inferiori parte scribatur, in superiori parte in medio circuli finge diabolium ex charta, vel alia levi materia, cuius pedibus insigantur acus, & in manibus habeat stramen, quod arcte

conti-

462 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
contineat, & cum vis fingere Oraculum, intret
iam nominatus mensam, qui sciat movere Magnete-
tem, secum habeat candelam, ut secundum ordi-
nem Alphabeti moveat Magnetem, secundum quod
queratur, & diabolus movebit se secundum motum
Magnetis, & notet, qui querit responsum omnes lit-
teras, & ubi diabolus quiescit, & non movetur,
habebit verbum totum, & sic de cæteris, donec totus
sensus appareat.

Eodem modo poteris efficere ut charta vel homuncio per
mensam ambulet, supposito sub mensa Magnete,
eoque huc illuc ducto.

Simili modo si chalybis pulverem super chartam, vel as-
serculum ponas, supposito Magnete, assurgent in
cuspidem pulveres isti, & ducto Magnete huc illuc,
eam pulveres isti sequuntur, magna astantium ad-
miratione.

Eodem quoque modo poteris efficere ut navicula sponte
adnaviget lembo circulari, in quo Alphabeti lit-
teræ sint descriptæ, ut ita etiam oraculum effingere
possis.

C A P. CCLIV.

De usu Magnetis.

Maximus usus Magnetis est ad navigationes, &
itinera etiam terrestria instituenda. Sine hoc
enim certa nulla institui, aut scopuli evitari possunt:
præsertim cælo nubilo, noctu, & in Oceano dum
præter undas nihil conspicitur, quemadmodum
nec in sylvis amplissimis, dum præter cælum, arbo-
resque nihil sese oculis offerat. Ut autem certiora
omnia fiant acus ferrea, aut potius chalybeata Ma-
gnetis virtute imbuenda est, ac prius ita concinne
fabricanda, ut supra cupri, aut argenti cuspidem, ad
æqui-

æquilibrium sustentetur, & in orbem verti possit. Quod ut commodè fieri possit pyramidale concavum in medio acus fabricatur, à cuius basi reliquæ partes sibi averso oppositæ, illiusque cacumini inferiores, procedunt. Hoc modo dum cuspis concavum excipit, sustentatur acus, ac in omnem partem versatur. Communicatur autem acui ferreæ *Modus tangendi ferrum.* Magnetis virtus hoc modo. Primum punctum Boreale, vel australe in Magnete modo à me supra tradito, quæritur, inventum levi mallei ictu percutitur, ut à sordibus liberetur. Illi puncto adfricatur acus altera pars, quæ latiuscula, ut melius virtutem Magnetis suscipere possit, esse debet. Si punctum fuerit boreale, pars acus quæ tetigit austrum ostendet. Si velis ut non austrum, sed boream ostendat, australi Magnetis puncto affricare debes. Si utraque acus extremitas idem punctum tetigerit, vel nullam plagam ostendere acus, vel ab utraque plaga deflectet, vel Orientem, aut Occidentem monstrabit. Sed ut eximias vires suscipiat acus, ac probe munere suo fungatur, consultum est ut altera ipsius pars boreali puncto, altera australi affricetur, ita enim quodammodo duplicatus suscipiet vires, & borealis contactus ad austrum, Australis ad boream se convertet. Cum acus ferrea Magnetem tetigerit, sedulo custodienda est, ne aliud ferrum, aliumve Magnetem attingat, aut in circulo virtutis illorum detineatur. Nam illorum contactu, & præsentia inebriatur, nec exacte cæli partes amplius ostendit. Ita ut denuo igniendum sit, ut omni facultate privatum, novo affricu possit novas vires recipere. Bene custodita acus ad centum annos vires suas retinere potest.

Itinerum Dux est Magnes, aut acus Magnetica quia septentrionale punctum ostendit, quo ostenso *Itinera in vestigare.*

etiam

464 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
etiam omnia alia, & minutissima cognoscuntur. Ut
autem facilius oculis reliqua essent perspicua, pro-
pterea orbi versatili in cuius margine triginta duo
venti, seu plagæ potius describuntur, acum Magne-
ticam nautæ affigunt. Hac enim ratione si ab itine-
ris linea deflectatur, facile quod gradibus (si orbis in
360. partes divisus sit) id fiat, cognoscitur. Sed pos-
sunt nautæ gubernaculo navim ita dirigere, ut à
puncto ad quod dirigunt iter, acus nunquam defle-
ctat. Si per silvas terrestre iter instituendum sit, ne
quis multum aberret à via, acus Magnetica illa, quæ
horologiis sciotericis inclusa est, inservit. Maiori
tamen cautione propter itinerum anfractus opus
est, quam in mari ubi omnia pervia sunt. Nam pri-
mum constituta acu Magnetica supra lineam meri-
dianam, observanda est in loco, unde quis profici-
scitur linea, aut hora quæ itineris scopum respicit,
ac perpetuo iter ad illam horam instituendum est.
Si deflectat ad aliam horam ad sinistram, certum est
ad dextram iterum ut ad veram itineris lineam per-
veniatur, deflectendum, & proportione, & longi-
tudine deflectionis plus, vel minus ad dextram iter
instituendum esse.

*An Ma-
gnete quis
sua arcana
patetfacere
possit.*

Putant aliqui Magnetem, aut acum Magneticam
usui esse ad animi secreta patefacienda amico à no-
bis centum, a aut ducentis miliaribus distante, sed
vehementer errant. Causam errori præbuit virtus
Magnetis, quæ acum ferream etiam per tabulatum
moyet, ac deinde facultas poli arctici, vel montis
Magnetici in freto Anian à Cosmographis constitu-
ti, qui ad multa centena miliaria in acum Magneti-
cam, ut illi arbitrantur, agere potest. Existimant
enim Magnetem qui tetigit acum, ac illi virtutem
suam communicavit, similem habere, & talem cum
illa consensum: ut si moveatur, exempli causa de-
cem

cem gradibus orientem versus, etiam tot gradibus acum moveri, etiam si centum miliaribus ab illo distet. Sed ut dixi falluntur: quia certissimum est Magnetem, qui ferream acum tetigit, tantum intra certum spatium, & exiguum, forte trium, aut quatuor pedum illud movere. Deinde etiam experiēti constat, acum Magneticam extra circulum virtutis Magnetis positam, non mutare situm, mutato situ Magnetis. Si magnes tam procul in acum à se tactam ageret, facillime quis animi sententiam amico centum miliaribus distante (eo modo quo id per tabulatum fieri potest) significaret. Per tabulatum autem ita id fit. Acus Magnetica longiuscula, ut distinctius suo fungatur officio, accipitur, ac pixidi imponitur ut verti in omnem partem commode possit. Margo deinde pixidis in viginti quatuor æquales partes dividitur, ac in illis viginti quatuor literæ alphabeti pinguntur. Similis pixis, sed maior, ac cum acu Magnetica longe maiori, & addito alphabeto etiam construitur, ac supra tabulatum ligneum superioris cubiculi collocatur. In inferiori vero cubiculo supra mensam minor collocatur pixis, hoc modo ut centrum pixidis superioris & inferioris, ad perpendiculum respondeant, ac pars utriusque borealis litteram A respiciat. His ita rite collocatis: si acus pars borealis digito versus litteram D superioris pixidis moveatur, etiam acus pars altera inferioris pixidis eandem litteram D in inferiori cubiculo ostendet: modo tamen virtus Magnetica tam procul vires suas extendat, id enim necessarium est, ut dixi. Si id acus beneficio fieri non posse credatur, ex centro maioris pixidis supra tabulatum circulus cuius diameter duorum sit pedum describendus est. Isque in viginti quatuor partes secandus, ac in singulis alphabeti literæ notandæ

466 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 sunt, ita tamen ut A litera boreali puncto respon-
 deat. Deinde literis, quæ vocabula faciunt, appo-
 nendus Magnes satis vegetus, & qui inferioris cubi-
 culi pixidem intra circulum suæ virtutis habeat.
 Tum enim trahet acum inferioris cubiculi ad se,
 quæ easdem literas ostendet, quas adstans colligere
 debet, ut vocabula habeat, sensum alterius qui Ma-
 gnetem movet explicantia. Istud experimentum il-
 los fefellit, qui idem ad 100. miliaria Magnetem ef-
 ficere arbitrati sunt. Ex prædicto experimento ele-
 gans modus colligitur faciendi statuâ ligneâ palmæ
 longitudine, quæ cuspidi ex ære infideat, ita ut
 verti commode sedens possit. Pes alter extendatur
 parumpèr, ac in eo globulus chalybeus occultetur:
 manu teneat statua virgulam tenuem ligneam, vel
 argenteam. Sedeat autem in medio pixidis latiuscu-
 læ, in cuius margine sint alphabeti literæ omnes no-
 tata. Quisquis itaque responsum dari petenti cu-
 pit, teneat sceptrum ligneum manu, in cuius extre-
 mitate sit Magnes. Id sub mensa detineat, & ad li-
 teras dirigat. Nam hoc modo statuam supra men-
 sam collocatam, eas literas quas volet, ostendere,
 non sine adstantis admiratione, faciet, quæ post-
 modum collectæ, statuæ responsum declarabunt.
 Possunt alia multa admiranda Magnetis occultati
 beneficio fieri, quæ si quis scire velit, alios authores
 legat, nos hic ludicra tractare nolumus, cum quili-
 bet sibi, si ingenio valeat, varia invenire facile pos-
 sit. Unum superest quod an à Magnete fieri possit
 dubitatur. Num videlicet ferrum in aëre ita su-
 spensum tenere duo, vel plures Magnetes possint,
 ut id utroque trahente neutri adhæreat. Hac ratio-
 ne ferreum Mahometis sepulchrum in aëre hære-
 re traditur, & Plinius b scribit Dinocratem archite-
 ctum Arsinoës templum concamerare inchoasse ex
 Magne-

*An Ma-
 gnes fer-
 rum in aë-
 re possit
 sustinere.*

Magnete, ut in eo simulachrum eius è ferro pendere in aëre videretur, sed intercessisse mortem ipsius, & Ptolomæi, qui id sorori suæ iusserat fieri, unde quod inchoaverat non perfecisse. Ego etsi concedam paribus viribus Magnetes ita constitui posse, ut æque vehementer uterque trahat, tamen propter aëris continuum motum, non magis subsistere posse existimo, quam sphaera metallica supra cuspidem acus perpendicularè collocata. Licet enim Sphaera ita exacte poni possit ut pondus illius ab omni parte cuspidis equaliter promineat: nunquam tamè consistere poterit, quin ad latera decidat. Idè ferro futurū puto, ut vel delabatur ad inferiorem Magnetem, vel attrahatur à superiore. Si ferrū tenui filo, vel capillo muliebri alligetur, proculdubio in aëre à superiori Magnete ita trahi poterit ut in aëre suspensū videatur, filo prohibète ne ulterius à Magnete trahi possit.

Magnetis usus etiam ad vitra conficienda ut olim celebris fuit, ita & nunc est. De eo c Plinius his verbis: Post vitri originem ut est astuta, & ingeniosa solertia, non fuit contenta vitrum miscuisse, cœptus addi & Magnes lapis, quoniam in se liquorem vitri quoque in ferrum trahere creditur. Et Agricola sequentibus: Si materiæ unde vitrum conflatur, adiiciatur minuta Magnetis particula, ita in se liquorè vitri trahere videtur, ut ad se ferrum allicit, tractum autem purgat, & ex viridi, vel luteo candidum facit. Sed Magnetem postea ignis consumit.

Ad vitra.

Utilis etiam Magnes ad ferri venas, num divites, vel pauperes sint, examinandas. Eius usus docetur is verbis ab Agricola: Venam ferri experimur in lamino fabri ferrarii, eadem uritur, comminuitur, lavatur, siccatur, Magnes in ramentum lotura collectum imponitur, qui scobem ferream ad se trahit, pennis deterfa catino excipitur, atque Magnes

Magnes ferri venas ostendit.

468. DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
usque eo in ramentum lotura collectum imponi-
tur, & scobs detergitur, dum restet quam ad se alli-
ciat. Ea autem simul cum sale nitro coquitur in ca-
tino, donec lique scat, & ex ea terrea massula con-
fletur. Quod si Magnes cito, facileque scobem ad
se traxerit, venam ferri divitem esse coniiicimus: si
tarde, pauperem. Si prorsus eam respuere visus fue-
rit, ferri paululum, aut nihil in se continere. Quem-
admodum ferri scobs à sordibus separatur Magneti-
tis opera, ita auri, vel argenti pulvis à ferri scobe.
Admotus enim Magnes scobem ad se trahit, ac au-
rifabris compendium præstat.

*Ichnogra-
phiarum
beneficio
Magnetis
descriptio.*

Sed dum hic celebres Magnetis usus explico,
præcipuus, nobilissimus, neque satis admirandus, ac
paucissimis notus fere animo exciderat, & à me
prætermisus fuit. Nempe quod eius beneficio
ichnographiæ describantur, & instrumentum ali-
quod confici possit, in quo Magnes ipse ichnogra-
phias, & anfractus itineris, ac distantias locorum in
charta, absque hominis opera, ad amissim notet.
Prior ratio vulgo omnibus geographis nota est. Im-
ponitur enim acus Magnetica circulo, in plano de-
scripto, ac in illius centro dioptra versatilis accom-
modatur, ut per illius extrema anguli (virgulis, alio-
ve signo notati) vel turres, aut domus, si civitatis
ichnographiâ describenda est, conspici possint.
Deinde dum ichnographia notanda est, instrumen-
tum hinc inde vertitur, donec acus Magnetica in-
cumbat lineæ meridianæ, ut moris est, dum horæ
diei explorantur. Dum recte incubuerit, versatur
dioptra, donec per ipsius extrema utraque, vel tur-
ris, vel arbor, vel signum videatur, atque tum no-
tatur ubi dioptra secet circuli circumferentiam. Si-
mili modo omnia loca circumquaque conspiciun-
tur, & notantur. Quibus notatis ex alio loco vi-
cissim

cissim eodem prorsus modo eadem loca conspiciuntur, & notantur, & si quis velit, ex tertio.

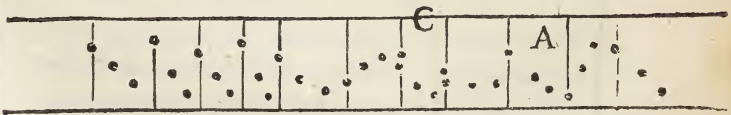
His absolutis Geographus in chartam describit circulum æqualé, si velit, circulo instrumenti (nam potest maiorem, vel minorem facere, sed minori labore voti compos fit, si æqualem acceperit) ac in descriptum circulum transfert puncta visionis. Deinde ex centro circuli per eadem puncta ducit lineas, usque ad extremum chartæ, loca enim quæ sita in lineam incident. Sed quam procul à centro nondum scitur, id enim secundus ostendet circulus: qui in chartam transferendus est, ea distantia ab altero circulo, qua quis velit. Si magnam distantiam fecerit, magna erit ichnographia: si parvam, parva,

Postea in ipsius circumferentiam transferenda sunt puncta visionis secundi circuli, sed hac ratione, ut punctum visionis, quod ostendit prioris circuli centrum, primo notetur, & incidat in lineam, quæ ducitur à centro prioris circuli ad stationem, seu centrum secundi circuli. Id ubi factum fuerit, alia puncta omnia secundi circuli transferantur in secundum circulum, qui in charta descriptus est. Deinde ex centro circuli per sectionis puncta usque ad extremum chartæ ducantur lineæ. Nam ubi eiusdem loci notati lineæ se mutuo secabunt, ibi locus locari debet. Quia vero anguli interdum nimis acuti fiunt; propterea tertius circulus adhibetur, prorsus eodem modo, ut secundus. Notandum hoc modo, etiam absque Magnetica acu, describi posse situs locorum. Sed multis placet Magnetis adhibitio. Posterior modus quem nobilissimum, paucisque notum dixi, profecto admirandus est. Eo enim vel iter faciens Geographus, vel civitatem, aut locum circumiens, instrumentum apud se habet, quod iter, locum, & distantias in charta

470 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
absque ope gestantis notat. Fit notatio ab acu Magn
netica, quæ supra caput quod insidet cuspidi, tri
dentem habet, cuius tres dentes lineæ meridianæ
respondent, id est, longitudini acus: dens septen
trionalis plus distat à medio dente, quam australis,
id ideo ut cum cuspis acum excipiens sursum pelli
tur in chartam (fere tridentem attingentem) scia
tur, quæ pars borealis, quæ australis sit. Charta
digiti est latitudine ut dixi, ac tridentem Magneti
affixum fere attingit. Deinde post singulos attactus
supra rotulam tantum voluitur, ut sequentem ta
ctû, integra sui parte excipere possit. Nam & char
tula ipsa supra rotulam voluta est, à qua devolvitur,
ut acus ictus, & notas excipiat. Ferit tridens non
ante, quam centum passus fecerit homo. Instru
mentum zonæ alligatur, ac cochlearis maioris for
mam cum manubrio imitatur, nisi quod non con
cavum, sed planum sit. Circa manubrium quod in
ferior illius pars est, prominet lamina cum annulo,
cui funis una pars alligatur. Nam altera sub genu
hominis vincitur, ut dum it, & passum progressus
est, trahatur lamina, & rota quædam, quæ centum
habet dentes moveatur, qua circumacta sursum tru
ditur acus, & chartam ferit tridens, eamque tribus
foraminibus perforat, Acus Magnetica tridentata
in superiori parte instrumenti, & quæ à manubrio
longissime distat, consistit. Rota quæ absolutis cen
tum passibus circumvoluitur, circumspici per fo
ramen satis amplum exterius potest: illa consistit
in manubrio instrumenti clavum habentis in plana
sua superficie, & pennam, quæ dentibus opponi
tur, ne dum mota est, rota iterum retrocedat. Cla
vus affigitur rotæ, ut dum rota circumvoluta est ele
vet lamellam quandam æream, habentem in supe
riori extremitate filum æreum, quod pellit Magn
eticam

ticam acum in chartam. Cuspis autem cui Magnética acus incumbit falci innititur, aut æreo semicirculo. Instrumentum quod supra manubrium est tres rotas in se habet: minor 48. habet dentes, alia 30. & tertia etiam 30. quæ absolutis passibus 3000. hoc est miliari (nam 3000. passuum pro miliari computantur) circumvoluitur. Secunda rota absolutis tribus miliaribus, & prima, seu minima absolutis 12. miliaribus semel circumvoluta est. Nec ulterius quid amplius notari potest, nisi nova aptetur chartula, & supra suam rotam voluatur. Absoluto itinere chartula foraminata ex instrumento accipitur, & alio tridente ferreo, cuius dens alter à medio plus distet, quam tertius, foramina chartulæ in mappam transferuntur. Sit chartula notata sequenti modo A litera, & litera C limbus, in qua

S E P .

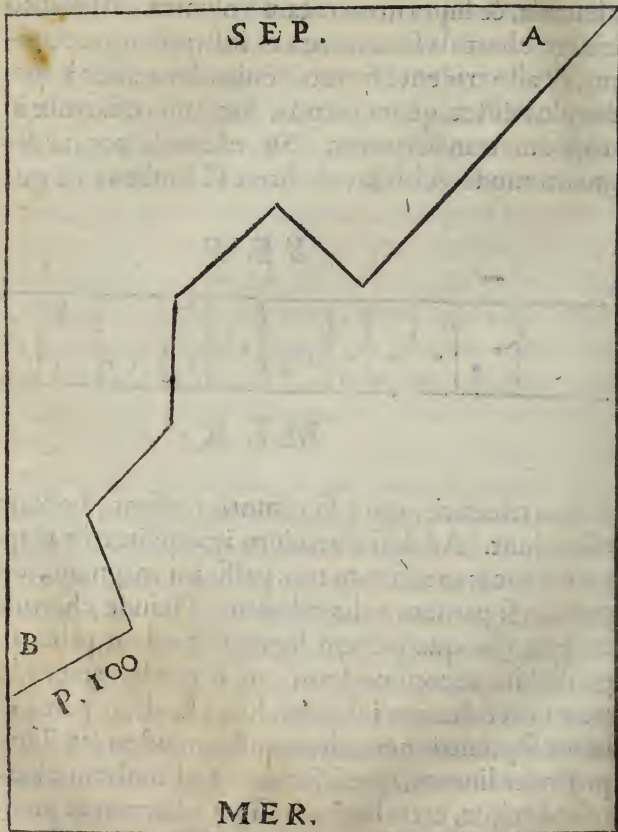

M E R .

dentes tridentis, qui à se remotiores sunt, boream ostendunt. Ad describendum itaque iter in mappam habeas mensuram 100. passuum magnam, vel parvam si parvam velis tabulam. Deinde chartula mappæ (in qua partem septentrionalem prius signasti) ita accommodetur, ut foramina tria in lineam meridianam incidant, hoc est, altera pars, & latior septentrionem, altera austrum ostendat. Tum protrahe lineam, quæ à foramine ad limbum chartulæ ducitur, extra limbum supra chartam ad men-

472 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
 furam centum passuum. Deinde ad finem horum
 passuum sequentia tria foramina iterum supra li-
 neam meridianam ita constitue, ut linea quæ ad
 limbum ducitur, finem lineæ ante descriptæ in map-
 pa attingat, tum lineam limbi protrahe ad centum
 passuum mensuram. Id opus perfequendum est, do-
 nec omnia puncta chartulæ in mappam transtuleris,
 Translata anfractus omnes itineris ostendent, at-
 que supradictæ chartulæ iter hoc modo reperietur.

Initium itineris est ad literam A. finis ad literã B.

Clarius hæc describi non possunt: qui valet ingenio, facile id, quod tradidi, affequetur. Aliud instrumentum isto elegantius, & commodius ab Imperatore Rudolpho II. Domino meo gloriosissimo, & invictissimo inventum est. Nam id translatione nulla opus habet, quia mappam ipsam in plano chartaceo aspiciente eo, qui iter pedes facit, describit. In superiori enim sui parte vitrum est sub quo tota mappa solitariis punctis notatur, quæ non ab acu Magnetica perforantur, sed ab orbiculo sub charta latitante, quem cum alio illi adiuncto agitatur in hanc, vel illam partem Magnes. Id instrumentum, quia difficillimum est, à me nunc non describitur: nam reservatur pro volumine, & teatro instrumentorum mechanicorum.

Usus Magnetis ad horas in horologiis solaribus ostendendas, à me non explicatur, quod lippis, & tonforibus notissimus sit.

a *Sunt quidam (quod credo impossibile) qui cum remotissimis loqui se posse existimant, permutatione partis carnis suæ ex misculo bicipiti brachii, eaq; rotunda, ut in ea circumcirca scribi possit alphabetum. Hoc facto statuto tempore, die, ac hora, si unus eorum pungat se in A verbi gratia, alter etiamsi decesserit in Indiam, sentiet se quoque vellicari in A. Quomodo autem permutatio carnis fiat, consule Chirurghiam novam curtorum Taliacotii.*

b *Libro 34. Naturalis historie cap. xiv. littera g.*

c *Libro 36. cap. 26. littera a.*

CAP. CCLV.

*De Magnete carneo, quam Calamitam albam
vocant.*

Calamita alba ab Italis dicta, lapis est albus, ac
lineis nigris inscriptus, qui linguæ admotus il-
li firmiter adhæret, ego ad Osteocollas aut porosos
lapides, & qui inter terras, & lapides medii sunt,
nec admodum duri, referrem.

Adhæsiō enim firma fit, quia humor linguæ se
immittit intra poros lapidis, ac mollior lapidis pars,
intra poros linguæ. Hunc a Cardanus inter Magneti-
tis genera recenset, ac ut ille ferrum, ita istum car-
nem ad se trahere recenset, ac istius facultatis esse,
ut si stili ferri mucro eo fricetur, ac in muscoli car-
nem agatur, extracto ferro subito vulnus coeat qua-
si nullum inflitum fuisset. Reperitur in Elba He-
trusci maris insula, verum ille miracula dicta non
præstat. Refert Cardanus se vidisse, qui præstaret,
sed dubitat num magica ars adhibita fuerit, nec ne.

a *Libro VII. de subtilitate.*

CAP. CCLVI.

De Pantarbe, seu Magnete aureo.

Plures authores neoterici Pantarben aurum, ut
Magnes ferrum, attrahere scribunt. Sed nemo
se huiusmodi lapidem vidisse, qui id præstaret, asse-
rit. Si in rerum natura esset, profecto utilissimus
esset ad venas auri, & thesauros inveniendos. Nam
monstrante lapide ex diversis partibus locum, in li-
nearum decussatione invenirentur. Num itaque
sit, nec ne, disputari non potest: si sit, suo tempore
cum

eum in lucem promet natura, quæ multa adhuc ignota in sinu suo continet. *a* Plinius lib. 39. cap. 10. aureum Magnetem his verbis videtur describere: Amphilane alio nomine appellatur Chryfocolla in *Amphila-*
 Indiæ parte, ubi formicæ eruunt aurum, in qua *ne.*
 venit auro similis quadrata figura, affirmaturque natura eius, quæ Magnetis, nisi quod trahere quoque aurum traditur, forte marchasitæ aureæ species, quæ facie quadrata, & quasi auro tincta apparet.

a *Hic locus non habetur lib. 39. cap. x, sed lib. 37. Naturalis historiae cap. x. littera g.*

C A P. CCLVII.

De Magnete argenteo.

Scribunt nonnulli Magnetis genus esse quod argentum trahat, ut vulgaris Magnes ferrum, quos Cardanus falli putat. Quia si argentum trahitur a Magnete, id propter ferrum, quod in se continet, fieri arbitratur. Ego Hactenus lapidem non vidi, neque quispiam est, qui se vidisse scribat. Cur autem natura æque bene, qui argentum trahat, quam qui ferrum, habere non possit, non video, cum rerum varietate ludat, & se exornet. Argentum vivum ad se trahere aurum, & argentum, Spagyricis & Pyrotechnis iam diu notum est. Imo impostores chymici, huius rei notitia, multos defraudant. Dum enim Cynabrii partes se in argentum transmutare posse asserunt, id cum argenti laminis urunt, vocant id cæmentare. Tum argentum vivum quod latitat in Cynabrio, ad se aliquam argenti portionem allicit, qua absoluto opere reddita, putant se aliquam, ut dixi, Cynabrii partem transmutasse.

476 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
mutasse. Sed falluntur cum id argenteis laminis
decesserit, & sæpe plus (igne aliquid consumente)
quam extraxerint. Simili fūco multos decipiunt,
dum mercurium præcipitatum aureæ patinæ impo-
nunt, illumque spiritu vini perfundunt. Quo ac-
censo, & extincto, præcipitatus mercurius excale-
factus nonnihil auri ex patina ad se nulla visibili in
patina nota, aut macula relicta fugit: qui postea ea-
dem forma, qua antea fuit, exemptus, quantum at-
traxit auri tantum reddit. Quod tamen ex auro at-
tractum esse negant chymici, asserentes ex mercurii
aliqua portione, à vi auri in illum agentis, genera-
tum. Sed id falsum est, cum tantum auro decesserit,
quantum mercurius attraxerit. Ut ergo argen-
tum vivū metalla attrahit, ita lapides esse posse qui
idem efficiant, nemo negare in tanta naturæ uber-
tate debet.

C A P. CCLVIII.

De Belemnite officinarum, Lyncurio, & Dactilo Ideo.

Belemnites lapis, seu Dactilus Ideus sagittæ
(quæ Græce *Βέλεμων* dicitur) effigiem ita exacte
refert, ut videatur ferrea, aurea, argentea, aut lignea
cuspis sagittæ in lapidem versæ, habet enim inter-
dum armaturam ferrei, aurei, aut argentei coloris,
ac intus quid ligno non absimile, nunc plenus, nunc
concavus, ut ligna esse solent, & lineas à medulla ad
extremitates procedentes, ut in rotis fieri solet. Si
concavus sit, intus habet terram, arenam, vel lapi-
dem in conum acutum, turbinatum, etiam conca-
vum, nec minus terra, vel arena repletum. Lapis
quem continet Belemnites aurei coloris armatura
tectus plerunque constat ex crustis tanquam mem-
branis quibusdam, primo latis, mox magis, ac magis
stri-

strictis. Raro etiam pollicis, aut digiti longitudinē, & communium sagittarum crassitiem excedit. Inventæ tamen sunt tibiæ, humanæ tibiæ crassitudine, ita ut quis balistarum, & machinarum bellicarum sagittas veterum in lapides commutatas non inepte existimare possit. In officinis horum lapidum nonnulli Lyncurii vocantur, præsertim illi qui Succini Falerni colorem habent, & pellucet, aut paleas aliasque res minutas tanquam Succinum ad se trahunt. Omnibus à natura inest quædam quasi rima, qua fit ut facilius in longitudinem diffindantur; sed ea pellucidis quam cæteris magis est conspicua, Germanice vocatur *Alpfesscht albschos*, id est incubi sagitta, *Schostein, Luchstein, Rappenstein*. Ustus hic lapis grave olet, videlicet cornua, vel ossa usta, vel felium urinam, & ne ustus quidem odorem deponit. Dum niger est Coracias, aut corvinius lapis dicitur Germanice *Rappenstein*. Maximi interdum Ceraunitis, proprie Belemnitis nomine appellantur. Qui humani digiti magnitudinem habent proprie Idei Dactili vocantur à digiti similitudine, & ab Ida Cretæ monte. Olim Corybantes vocabantur. Omnes usti, vel candidi, vel cinerei efficiuntur. Ac si confricentur non usti, cornu bovis lima-

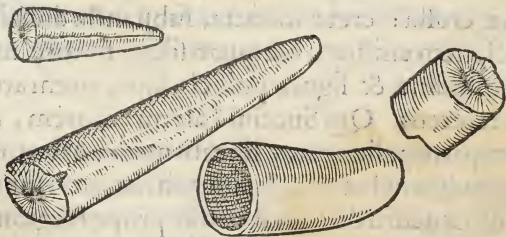
Lyncurii.

Coracias.

Ceraunitis.

Ideus Dactilus.

Corybantes.

tum, vel ustum olent, Omnes isti lapides ex ampla radice deficiunt in tenuissimam aciem, ac inest
quæ-

478 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
quædam quasi rima ; qua fit ut si malleo percutian-
tur facilius in longitudinem diffindantur, ea in pel-
lucidis magis est conspicua, & interdum aurea ar-
matura vestitur. Substantia omnium fere friabi-
lis est, ac plerunque constant cortice, & parte inte-
riore carnis instar ; nonnullis etiam medulla inest
mollior.

C A P. CCLIX.

Differentiæ, & loci natales.

Differentiæ eius plures sunt, inveniuntur enim
albi, nigri, cinerei, pellucidique vini Falerni
instar, & semipellucidi linea per medium divisa è
fusco candicantes, vel subruffæ obscurius radiatæ,
nec adeo fœtentes, quam pharmacopæi pro lapide
Lyncis, vel Lyncurio venditant : deinde alii arma-
tura aurea, vel argentea ornati, alii ossa, vel cornua
usta, vel felium urinam olent, alii nihil. bene olent
candidi Hildeshemii, qui in se lapidem durum, &
nigrum continent Succini odore. Alii intus pleni,
alii concavi, alii intus alium lapidem, alii arenam,
vel terram continent, alii paleas trahunt, ut Lyn-
curii dicti, alii non. Una invenitur species intus
atra, & lenissima, nullis radiis, foris albicans, tan-
quam crusta è creta inducta, substantia durissima,
ut & ignem emittat, tanquam silex, fœtore nullo,
magnitudine & figura pollicis superiorem articu-
lum referens. Qui Succini Falerni colorem, & ex
altera partè pellucens, lineam mediam secundum
longitudinem habent, & subruffi, ac parvi sunt, of-
ficinis Lyncurii dicti, in Borussia prope Regiomon-
tem magna copia ex monte effodiuntur, ut etiam in
Pomerania. Cinerei, & candicantes inter urbem
Hildeshemium, & arcem Mariæburgum in Mar-
moreo

*Lyncu-
rius.*

moreo antro, quod à nanis appellatur, ad sinistram
 inveniuntur. In fossa etiam meniorum Hildeshe-
 mii generatur lapis hic aurea armatura extrinsece
 ad radicem convestitus, quæ sine arte mirifice nitet,
 atque imaginem speculi instar reddit. In fossa vero
 meniorum, quæ spectat septentrionem, reperitur
 Belemnites sesqui pedis longitudine, ac brachii
 crassitudine, à pluribus Ceraunites appellatus. Re- *Cerauni-*
 peritur Belemnites non solum in prædictis, sed va- *tes.*
 riis Germaniæ locis, ut circa Siblingam pagum,
 qui Schafusia Heluetiæ itinere duarum horarum
 distat, & in vicinia supra Halloniam, & iuxta Æzin-
 gam, in agris asperis, & lapidosis iuncti aliquando
 reperiuntur basibus. a Plinius in Creta ferreo co-
 lore pollicem humanum exprimere asserit, ac in-
 veniri in monte Ida, unde nomen Daçtili Idei pro-
 culdubio obtinuit. Petrus Bellonius singularium
 suorum lib. 1. cap. 15. tradit Daçtilum Ideum, seu Be-
 lemniten, in monte Divi Ioannis dicto prope Lu- *Locus.*
 cemburgum oppidum nasci tanta copia, ut cum
 Gallorum Rex Franciscus munimentum eo in
 monte extrui iussisset, fossores cum ad profundita-
 tem trium passuum fodissent, nihil uberius inve-
 nerint, eosdemque falso lapidum Lyncis nomine
 pharmacopæis vendiderint. Gippingæ in ducatu
 Wirtembergensi quatuor miliaribus à Tubinga in
 magna copia ex agris inter arandum hi lapides eru-
 untur.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera mm,
 Lyncurij etiam meminit Petrus Andreas Matthio-
 lus in Dioscorid. lib. 2. cap. 74. qui ibidem plura
 tradit.

C A P. CCLX.

*Facultates, natura, & dignitas.**Ad calculum.*

Diximus supra Belemnitem ab Ephialte, & sagitta Germanice dici *Alpschos*, putant enim Germani potum contra huiusmodi suppressiones, noctisque ludibria valere, ac fascinationibus occurrere. Boruscicis, & pomeranicis chirurgi curant vulnera, ac medici Saxones, & Hispani calculos non aliter, quam lapide Judaico frangunt. Putatur etiam ad pleuritidem, quia mucronem habet, valere, & ad dentes expurgandos, si ustus fuerit. Sunt qui oculis equorum ad exterendas cicatrices, ustum inflent. A pharmacopæis pro lyncurio lapide expetitur, præsertim minor, qui semipellucidus est, subruffi coloris, ac cum media linea secundum longitudinem.

C A P. CCLXI.

De Ceraunia.

Ceraunias (inquit a Georgius Agricola) ex eo nomen invenit, quod cum fulmine, ut vulgus credit, decidat. Caret striis, & lineis, atque in hoc differt à Brontia. Lævis est, nunc rotunda, nunc oblonga. Eius genera coloribus distinguuntur, Germanice *Straalhamer*, *Donnerstein*, *Schlegel*, *Donnerkeil*, *Stralkeil*, *Stralpfeil*, & *Stralstein* appellant, imo aliqui *gros krottenstein* vocant. Itali *sagetta*, quo nomine etiam Glossopetram appellant. Longi sunt sæpe digitos quinque, lati tres in ea parte qua latissimi sunt. Cuneum plane referunt. Crassitudo eis pollicaris. Interdum in medio corporis gravissimi, & durissimi sunt, silici vulgari, ex quo ignis excuti-

cutitur, substantia similes, interdum tam duri sunt, ut limam non sentiant. Carent omnes striis, & lineis, atque in hoc differunt à Brontiis, quos aliqui fulmine deiici putant. Plerunque omnes ea in parte, in qua æquilibrium lapidis consistit, foramen pollicis, aut maiori crassitudine si magnus sit lapis, habent; idque exacte rotundum est, eaque constitutione, ut una pars foraminis latior sit altera parte, non secus quam in malleis arte factum foramen conspicitur. Ea enim pars, quæ manui percutientis proximior est, & per quam lignum intromittitur alteri foraminis parti, latior visitur. Quia autem omnes isti lapides, vel malleum, vel cuneum, vel securim, vel vomerem, vel similia instrumenta foramina habentia pro immittendo manubrio, forma simillima sunt, nonnulli non fulminis esse sagittas, sed ferrea instrumenta, in lapides longo tempore mutata, existimarunt. Illorum profecto opinionem probarem, nisi multi fide digni viri reclamarent, qui postquam à fulmine ictæ domus, aut arbores sunt, se tales lapides in ictus loco reperisse asserunt. *b* Kentmannus Cerauniam lapidem per molam venti Torgæ anno 1561. Maii 17. fulmine proiectum narrat, qui è terra erutus, latitudinis fuit trium digitorum, longitudinis quinque, Bisalte lapide, quo in Germania in locis ubi effoditur incudis loco utuntur, durior. Idem author prope arcem Juliam alium lapidem per ingentem quercum deiectum, & effossum, atque in pago Siplirtz eodem modo per quercum traiectum effossum, & quæstorii Torgenti dono datum refert. *c* Gesnerus lapidem è cælo delapsum anno salutis 1492. Enfishemii in templo suspensum servari pondere trecentarum librarum scribit. Audivi etiam à multis se præsentis fuisse, cum post fulminum ictus huiusmodi lapides

482 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
effoderentur, penes quos omnes fides maneat. Ex-
tant de hoc lapide versiculi sequentes, prioris ævi
barbariem olentes,

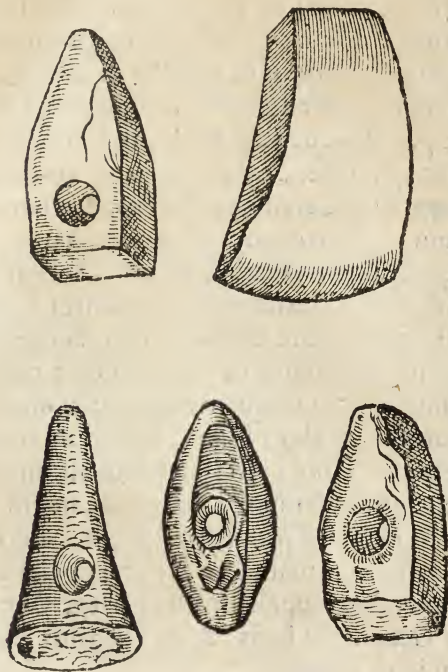
*Cum tonat horrendum, cum fulminat igneus ather,
Nubibus illæsus cælo cadit iste lapillus,
Qui caste gerit hunc, à fulmine non ferietur,
Nec domus, nec villa, quibus adfuerit lapis ille.*

*In nubi-
bus lapides
generari.*

Tam constans est fama fulminis esse sagittam, ut
si quis hanc vulgi opinionem refellere velit, insi-
piens videatur. Sed quo pacto in nubibus huius-
modi lapis, & tam gravis generari possit, multi mi-
rantur. Physici hunc modum tradunt. Exhalatio
fulgurea, & fulminea, cum metallica quadam ma-
teria mista, in nube plerunque viridi, aut nigrican-
te conglobatur ab humore circumfuso, & conglu-
tinatur, sicut farina conglutinatur in massam ab in-
fusa aqua. Deinde vero superveniente intensissimo
calore, partim ex Sole, & stellis, partim ex antiperi-
stasi, illa fulminea massa subacta quasi excoquitur,
& ab igne fulgureo in solidissimum corpus lapi-
deum induratur, sicut lateres ex luto humectato
compacti, coquuntur, & in lapideam formam ab
igne in lateritia fornace ardente indurantur. Ful-
minis autem telum acuminatur eo, quod humidum
admixtum, à sicco effugere nitens, ad inferiora ten-
dat, ibiq; reprimatur: superiore vero parte densius
redditur, quia siccum ibi conglobatur. Lapis ita-
que Ceraunias cum adiuncta exhalatione in nube
ab humido frigido circumstante ita pressus, ut in
tam parvo loco amplius consistere non possit, nu-
bem in qua tanquam in ovo conclusus est, rumpit,
tonitrum, & fulgur efficit, ac in obvia quævis celer-
rimo motu fertur, quæ scindit, dissipat, inflammat,
atque prosternit. Sed si hic verus modus est quo
lapis ille generari inter nubes potest, mirum est
quod

quod rotundus non sit ex omni parte, & quod foramen habeat circa mediam partem, idque non æquale, sed altera parte latius. Lapides tam subito nasci tali duritie, tantoque pondere in nubibus un-

*Ceraunia
figura.*

dique perviis vix credibile est. Tempestatum vi ex rupibus ad nubes tolli, ac deinde in terram proiici æque difficulter admittit ratio.

a *Libro v. de Natura Fossilium cap. 13.*

b *Hec verba habentur in Conrado Gesnero de Fossilibus (edit. ut cap. 52. huius libri monuimus) fol. 62. verso.*

c *Libro de Fossilibus fol. 66.*

C A P. CCLXII.

De Ceraunia differentiis, & loco natali.

CErauniæ genera coloribus distinguuntur. Nam alii sunt candidi, & pellucetes: alii fusci, nigri, vel rubei. Plinius post Cerauniæ gemmæ mentionem, inquit: Sotacus & alia duo genera fecit Cerauniæ, nigras, rubentesque, ac similes eas esse securibus: per illas quæ nigræ sunt, & rotundæ, urbes expugnari, & classes, easque betulos vocari; quæ vero longæ sunt Ceraunias. Faciunt & aliam raram admodum, & Parthorum Magis quæsitam, quoniam non aliubi inveniatur, quam in loco fulmine ictō. Ad Albim Germaniæ inveniuntur Crystallo similes infecti colore cæruleo, diversaque forma, nonnunquã pyramidis, ut repræsentent turbinem saccharinum, nonnunquam cunei, disci, mallei, securis, vomeris, & clavæ instar. Interdum cuneiformis Ceraunias colore viridi repertus est. Inveniuntur etiam qui Belemniten referunt, quem aliqui si maior sit, utpote si proprie Belemnites dici debet, tonitru deiici autumant, ac propterea Germanice etiam *Donnerstein* appellant. Reperitur Ceraunias in variis Germaniæ locis, & in Hispania candenti colore ut ignis ferme.

C A P. CCLXIII.

De natura, & facultatibus Cerauniæ.

HOc proprium, ac admiratione dignum (si verum sit) Cerauniæ tribuitur: quod filum illi ita applicatum, ut nusquam duplicatum omnes eius partes tegat, si prunis ardentibus imponatur, uri non possit, sed madescat, atque ea ratione deprehenda-

hendatur num genuinus sit, necne. Existimant Germani lactentes pueros si herniis corripiantur, lapide cunis imposito restitui, aut si vitium hoc nondum susceperint, ab eo præservari. Marbodeus eum, qui caste hunc lapidem gerit præcedenti versiculo indicat, neque ipsum, neque domum in qua est, à fulmine feriri. Fertur etiam somnum provocare, & valere ad prælia, causasque vincendas.

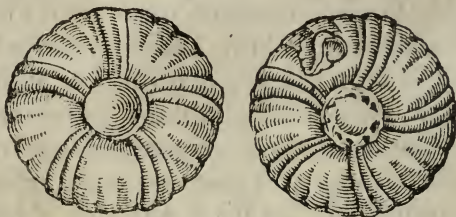
C A P. CCLXIV.

De Chelonitide, Brontia, & Ombria.

Chelonitis, Brontias, seu Ombrias, Germanice *gros krottenstein* vocantur, alias *donnerstein*, vel *Wetterstein*. Putant enim aliquando tonitru, aliquando tempestate, & pluviis absque tonitru, deiici hunc lapidem. Qui tonitru deiicitur Brontiam, qui imbre Ombriam vocant, quasi diversæ sint species, cum tamen non sint. Differunt tamen hi lapides inter se sæpe colore, & forma, ut multis aliis contingit. Nam alii sunt sublutei, subvirides, subfusci, aut alterius coloris. Figura ipsius hemisphærica, raro oblonga, interdum ovi magnitudine, sed sæpius minor est. De his a Agricola. Nonnullis bini sunt circuli instar modioli quod supra axim rotarum movetur, & radios rotæ sustinet; à quorum modiolorum superiori parte, quinæ lineæ eminentes æqualibus inter se spatiis divisæ procedunt ad inferiorem, quarum singulæ utrinque striam habent. Totidem rursus lineæ eminentes à superiore circulo per media spatia discedunt ad inferiorem, è quarum singulis utrinque multæ lineæ transversæ pertinent ad strias proximas. Inter eas autem semper sunt humilia spatia quadrata. Aliqui vero tantummodo habent has postremas quinæ lineas de-

486 DE LAPID, AC GEMM. IN SPECIE
 scendentes cum multis transversis, & spatiiis non
 admodum longis: reliqua autem media spatia to-
 ta eminent, carentque & lineis, & striis. Nonnulli
 eodem modo se habent, nisi quod linearum loco
 habeant strias, & quod spatia transversa emineant.
 Scribit *b* Plinius Brontiam capiti testudinum esse
 similem, sed mihi testudinis corpus potius referre
 videtur: ut quis existimare non inepte possit, esse
 nuper ex ovis exclusas testudines in lapidem con-
 versas. Sunt enim hemisphærica figura testudines,
 & convexum operimentum variis quadrangulis di-
 stinctum habent, quod in minoribus strias referre
 potest. Deinde eum habent plerunque colorem,
 quem testudinum chelis, ut & à forma non inepte
 Chelonitidis nomen habeant. Ab hoc lapide Ce-
 raunias, si simili forma hemisphærica sit, differt,

*Cheloni-
 tio.*

quod lævis sit, & nullas eminentias habeat. Om-
 briam volunt quidam à Brontia distinguere. Quod
 hic magnas eminentias habeat, ille exiguas. Ab Ovo
 Anguino Brontias differt, quod Ovum caudas ser-
 pentum in unum punctum concurrentes videatur
 habere, Brontias vero lineas tantum. Ut tamen di-
 cam quod sentiam, puto ovum anguinum à Bron-
 tia tantum exteriori forma distingui.

*Ovum
 Anguinū.*

a Libro v. de Natura Fossilium cap. 13.

b Libro

CAP. CCLXV.

Vires & facultates.

PRædicatur Brontias, vel Ombrias, omnes eas habere facultates, quas lapis Bufonius, Belemnites, & quas Ovum Anguinum, fortassis quod aliqui à Bufone generari, alii à fulmine deiici, alii ab Anguium sufflatu generari opinentur. Id si verum sit prohibebit ne quis à fulmine lædatur, aut à veneno intoxicari possit. Veneno enim præsentè Bufonis lapis sudare, ac prodere venenum, nec non Belemnites somnum, victoriamque conciliare gestanti dicitur. Virtutes sane non contemnendæ si illas habeant, sed fides sæpe veritate maior.

CAP. CCLXVI.

De Marmoribus.

Marmor lapis est insigniter durus, ac ad splendorem suscipiendum si poliatur ita aptus, ut statuæ, vel columnæ egregie nitentes inde sculpi possint: Græce *μάρμαρ* & *πᾶσα τὸ μαρμάρεον*, id est, à splendore sic vocatus. Germanice *ein marmelstein*, dicitur, idque nomen omni fere in lingua servat. Duritiem habet marmor propter optimam concretionem, ac nitorem propter materiæ æquabilitatem, & puritatem. Concrefcit autem beneficio exhalationum, & aquarum, quæ subtilissimam terram subingrediuntur. Exhalatio colores suppeditat calore agens in materiam, & aqua partes unit, & coniungit: qua expressa elapsa, vel exsiccata, indurescit lapis. Aqua huiusmodi raro simplex est, sæpe enim nitro, Sale, aliove metallico liquore imbuta

est, ut terras partes minuere, & melius coniungere possit. Ad promovendam autem Marmoris generationem non solum calor, sed interdum frigus subterraneum, aut remissus caloris gradus, ut melius compingi materia possit, necessarius est, exicat enim sæpe frigus, & humorem superfluum cogendo è materia exprimit. Pro exhalationum, & materiæ accurrentis diversitate, varia Marmorum genera fiunt. Si materiæ non unius generis sint, ac lapilli molliores, vel duriores, terreis particulis miscantur, Marmora fiunt ignobiliora, ac quodammodo scabiosa, non æqualiter cohærentibus partibus. Ista commode sculpi non possunt, quod silicis instar dissiliant, & recte Granulata vocari possunt. Omne fere Marmorum genus cum primum eruitur è fodinis mollius est, ac tempore postea adeo indurescit, ut vix sculpi possit, idque omnibus lapidibus commune, ut ætate magis indurescant. Quædam tamen Marmora citius, quædam tardius indurantur, ac longo ævo iterum emollescunt, exeduntur, tandemque in terram resoluuntur. Marmoris omnes partes non eodem tempore semper generantur, sed interdum successive: Sæpe enim Marmoris particulæ variis coloribus ab exhalationibus tinctæ, primum indurantur: deinde accedente nova exhalatione, & materia tanquam calce, particulæ illæ ferruminantur, ac tota massa in unum lapidem distinctis maculis, & coloribus, coit. Si exhalatio tenuis, & subtilis fuerit, ac intimas partes penetraverit, optimus, æqualis, & exactus lapidis fiet coactus. Coloris varietas in Marmore, exhalationis varietatem ostendit. Deinde facile quis notare poterit, in eodem Marmore, quæ simul ascenderit, & concreverit, quæque posterius advenerit, ac quæ corpus ferruminarit. Sed, ut dixi paulo ante, exhalatio

Granulata Marmora.

latio sola, absque minerali succo, cuius vehiculum aqua est, id vix præstare potest, exemplo calcis, & arenæ. Ferruminatur enim arena cum calce simplici quidem aqua: verum dum iis commiscetur, sale & nitro calcis prægnans fit, ac utriusque substantiam in aquam soluit, atque in se recipit. Deinde utramque materiam humectans subit, complectitur, iungit, & unit. Quo facto in auram ipsa aqua evanescit relicto nitro, & sale, diffusis per calcis & arenæ omnes partes, à quibus illæ tandem omni humido privatae firmiter connectuntur, & lapidescunt. Marmorum genera multa sunt, cum nulla certa illis figura, neque color sit. Aliqua alba sunt ut Parius lapis, & Alabastrites. Alia nigra ut Basaltes, & Lydius lapis, alia variis coloribus, ut Porphyrites, Ophites, & cæteri de quibus sequentibus capitulis agam.

CAP. CCLXVII.

De Pario marmore.

Marmoris eximii species est Parius lapis ab Insula Paro, vel sculptore Agoracrito Pario nominatus, qui Venerem ex eo lapide primus sculpsit. Hodie *VVeissermarmelstein* vocatur, ac à nonnullis ei Alabastris nomen tribuitur: cum tamen Alabastrum varios colores habeat, & longe mollius Pario sit. A veteribus etiam *Lychnitis* appellabatur, *Lychnitis.* quod, Varrone teste, ad lucernas in cuniculis cæderetur. a Cardanus omne Marmoris genus fere Parium vocat; sed candidissimum, durissimum, & quod politum egregie splendet, Parium solum vocari debet, similitudine veri Parii Marmoris, quod solum in Paro insula reperiabatur, ac vix unquam humanam magnitudinem mole sua superabat. Re-

peritur nunc in variis Italiæ locis. Parii lapidis duo sunt genera. Alterum translucens, alterum non. *Phengites.* Prius, *Phengites b* Plinii, est in Cappadocia reperi- tum, ex quo Nero ædem fortunæ, quam Seiam, à Servio rege sacratam appellant, construxit. In ædi- bus illis interdum claritas ibi diurna fuit, tanquam inclusa luce non transmissa: prorsus eodem modo, quo per chartam simplicem non transparentem, nec oleo inunctam, lux transmittitur. Ab Alaba- stro vulgari tantum duritie distat, & splendore cum politus est. Nam vulgare Alabastrum etiam lucem transmittit. Effoditur candidissimum Marmor in agro Lunensi Hetruriæ, quod Carrariense vocatur ab oppido vicino. Ex eo Pisis in templo D. Ioannis Baptistæ spectatur pulpitem variis statuis inscul- ptum nitore eximio, ad Alabastritis genera refe- rendum si molle sit.

a *Libro VII. de subtilitate.*

b *Libro 36. Naturalis historie cap. 22. littera d.*

C A P. CCLXVIII.

De Alabastrite, & Alabastro vulgari.

Alabastrites, seu Alabastrum veterum, olim in- ter Marmoris species referebatur, meo tamen iudicio ab illis, si non colore, duritie distingui po- test. Mollior enim est, ac ita ut vascula ad unguenta servanda inde fieri possint; unde nomen obtinuit. Si tam mollis sit, ut cultro scindi possit, etsi vulgo Alabastri nomine appelletur (quod nomen omni- bus fere linguis servat) tamen Gypsi potius species est. Videtur dum ita molle est Alabastrum, inco- ctus esse Alabastrites, & ille incoctum, & imperfe- ctum Marmor. Omni enim dubio procul dum in-
cipit

cipit Marmoris generatio, primo ipsius substantia lutosa est, ac paulatim per gradus magis, magisque indies indurescit, donec in solidissimum Marmor evadat. Alabastrum vulgare ab Agricola interdum Germanice *spat*, vel *gyps* appellatur. Cum egregium est, & pulchrum, Alabastri nomen retinet.

C A P. CCLXIX.

Differentiæ Alabastritidis, locus ubi invenitur, & usus.

OMni genere colorum invenitur Alabastrites. Circa Thebas, Ægyptias, & Damascum Syriæ candidissimus invenitur. Præstantissimus in Carmania, India, & Asia. Probantur a Plinio maxime mellei coloris in vertice maculosi, atque non translucenti, vituperantur, quæ corneum habent colorem, aut vitro similes sunt. Eximii candoris sunt Lydini vocati in Tauro reperti, amplitudine, quæ lances, craterasque non excedant: antea ex Arabia tantum advehi soliti. Coralicius in Asia repertus, candorem eboris habet, eiusque similitudinem. Alius ab unguis humani colore, Onyx dictus est, qui à gemma illius nominis, magnitudine, mollitie, & uestione differt. Uritur enim Alabastrites, nequaquam Onyx gemma. Inter Arabiæ montes primum inventus fuit, postea tempore Plinii in Italia, ubi ex eo fiebant vasa potoria, pedes lectorum, fellæ, amphoræ, urcei, & similia. Ex hac specie etiam columnæ inventæ fuerunt. Ad Alabastriten referri potest Alabandicus niger Miletu nascens, ad purpuram aspectu declinans, quia igni liquatur, ac funditur ad usum vitri. Alabastrites Thebaicus dictus intertinctus aureis guttis invenitur in Africæ parte Ægypto ascriptæ, coticulis ad terenda collyria

Onyx.

492 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
ria quadam utilitate naturali conveniens. Circa
Syenem vero Thebaidis adhuc alius reperitur Syc-
nites, alias Pyrrho pœcilon dictus, ex quo trabes fe-
cere reges, obeliscos vocatos Solis numini sacratos.
Hoc tempore candidum Alabastriten fert ager Lu-
nensis in Hetruria, is Marmor Carrariense vocatur
à vicino oppido. Ex eo constitutum pulpitum, va-
riis figuris insculptum nitore eximio Pisis in templo
D. Ioannis Baptistæ. Fert etiam candidum ager Pa-
tavinus, sed omnibus aliis præferendus Ratisbo-
nensis, è quo tabulæ mensarum fiunt, & ex quo ara
Anabergica constructa est, eximia pulchritudine la-
pis. Candidissimus etiam in Thermis Carolinis re-
peritur, ac Ebori similis Hildeshemii cinerei colo-
ris, & subviridis Zeblicium Marmor vocatum, Ger-
manice *Serpentinstein*, quod in Misnia invenitur, &
ex quo pocula, & cochlearia fiunt. Ego id Alaba-
strum Ophites vocarem. Varii coloris variis in locis
Germaniæ, Italiæ, & Hispaniæ inveniuntur ad va-
scula formanda. Ut Alabastritidis, ita Alabastrum va-
ria sunt genera, quod tanto mollius est Alabastrite
quanto ille mollior Marmor. Hoc videtur pro-
prium Alabaastro præsertim candido, quod uri, ac in
Gypsi locum (cuius species à nonnullis statuitur)
succedere possit, ob quam causam etiam Germanice,
ut ante admonui, à nonnullis *Gyps*, vel *spat* voca-
tur. Mihi tamen magis probatur (cum & Alaba-
strites uri possit) si tantum mollitie differre ab Ala-
bastrite statuatur, ut videlicet Alabastrum cultro
scindi, Alabastrites non possit, aut si mavis Alaba-
strites imposita unguenta, vel humorem in se non
trahat. Alabastrum vero plane in se sorbeat, ut in-
terdum per corpus ipsius transfudet. In Volaterra-
no, sicut in Misnia, in Burgundia, ad S. Claudium,
multisque aliis Europæ locis Alabastrum effoditur
pul-

Marmor
Carrariense.

Zeblicium.

Ophites.

Locus.

pulcherrimum, & candidissimum. Volateranum facillime uritur, nec ingenti mole reperitur. Id aliquando Onychis instar pellucet, fragile admodum, ac aspectu, quia varium, gratissimum. Variis præterea coloribus, Jaspidis instar, prope Moguntiam invenitur, ex quo monumenta, & Epitaphia fiunt visu iucundissima. Molle est admodum, ac potius nondum perfectus Jaspis, quam imperfectum Marmor videtur. Vividos enim habet colores, ac frustulis non magnis (ut in Marmore) sed exiguis interiectis etiam venis subtilioribus, distinguitur.

a Libro 36. Naturalis historia cap. 22. littera d.

C A P. CCLXX.

De Alabastritis, & Alabastri viribus.

Alabastrites lapis in vascula aptatus, optime imposita unguenta, ne corrumpantur, conservat. Qui Onychis colorem habet, ustus, ac resina commixtus, a Dioscoride teste, durities resolvit, ac cum cera mixtus dolores stomachi compescit, gingivas adhibitus constringit. b Galenus etiam ad ventriculi dolores propinari asserit.

Alabastrum candidum in pulverem redactum, ac cum lacte ebibitum scrupuli pondere, dysenterias, alvi fluxus certo experimento sanat, vehementer enim constringit. Si magna copia sumatur, Gypsi instar, nocere potest. Ustum quia humore quovis concrescit, intrinsicus sumi non potest, strangulat enim, vel gravi dolore ventriculum premit. Aqua in qua solutum est Alabastrum ustum, oculorum lachrymis exiccandis non parum prodest, omnesque alias, quas Gypsum, obtinet facultates.

a Libro

a *Libro v. de re medica cap. 110.*b *Galenus lib. IX. de simplicium medicament. facultat. Notandum ex hoc lapide sumpsisse nomen, Unguentum Alabastrinum Benedicti Victorii Faventini, descriptum in Empirica sua cap. I. de dolore capitis, quod iam in frequenti usu est, prodestque in omni dolore capitis, sive per essentiam, sive per consensum, sive febris adsit, sive non: ac in omni tempore paroxysmi, excepto principio.*

C A P. CCLXXI.

De cinereis Marmoribus.

IN Germania, & Italia cinerei coloris variæ Marmoris, Alabastritidis, & Alabastri species reperiuntur. Hildeshemii effoditur quod cornu ustum oleat, aliud quod incolæ serpentinum vocant venis, punctisque candidis, flavis, & nigris distinctum, id *Zeblicium* ab oppido Misenæ in Saxonia ab Agricola vocatur. De quo plura, quia plerunque viride est, scribam in cap. de viridibus Marmoribus, ubi etiam *Tiberium*, & *Augustum* Marmor describam, quæ videntur cinerea fuisse. Reperitur aliud *Rochlicianum* interdum maculis luteis ornatum, interdum nigris, quæ sunt cornicum ungulis similes. In Italia aliud est nigris maculis, quæ serpentibus similes sunt.

C A P. CCLXXII.

De nigris, fuscis, ac lividis Marmoris speciebus.

Chrysitis. **I**Nter nigra Marmora narratur Basaltes, seu Basanites, lapis Lydius, seu *Chrysitis Alabandinus*, de quo in capite de Alabastrite egi, *Obsidianus* lapis, *Buga Hispanorum*, & veterum Marmor Numidicum

cum quod interdum livescit, interdum flavescit. Lividum eximie splendet: tale Pisis in templo cathedrali conspicitur. Nam ex eo Herculis statua à Pisanis ex Numidia translata, Marmorei suggesti fulcrum, vice columnæ est. De eo a Plinius ita scribit: M. Lepidus Catulli in senatu collega, primus omnium limina ex Numidico Marmore in domo posuit magna reprehensione. Hoc primum inventi Numidici Marmoris vestigium invenio, non in columnis tantum, crustive, ut Mamurra Carystium Marmor posuit, sed in massa, ac vilissimo liminum usu. Ex Numidico flavescente multæ columnæ Romæ extant. Nigrum Marmor est Luculleum à Lucullo consule dictum, qui primus id Romam invexit ex Nili insula, ubi reperitur. Obsidianus lapis nigerrimi coloris, ab Obsidio primum inventus in Æthiopia, Marmoris genus est. Hic aliquando translucet, crassiore visu, atque in speculis parietum pro imagine umbras reddit. Gemmas multi ex eo faciunt, teste Plinio, qui sic inquit lib. 36. cap. 26. Videmus (supple ex Obsidiano) solidas imagines D. Augusti, capti materia huius crassitudinis: dicavitque ipse pro imiraculo in templo Concordiæ Obsidianos quatuor elephantos. Remisit & Tiberius Cæsar Heliopolitarum ceremoniis reperam ibi in hæreditate eius, qui præfuerat Ægypto, Obsidianam imaginem Menelai. Ex quo apparet, antiquior materiæ origo, nunc vitri similitudine interpolata. Xenocrates Obsidianum lapidem in India, & in Samnio Italiæ, & ad Oceanum in Hispania nasci tradit. Huic non dissimile Marmor effoditur Seravitiæ, & Carrariæ in Hetruria, adeo nigrum, ut cum perpolitum est speculi instar sinceræ imagines reddat. Huiusmodi Pisis ad valvas Ecclesiæ cathedralis conspicitur. In Seravitia fodina ex-

Lucul-
leum.

Obsidia-
nus.

tant

tant atra Marmora, distincta venis candidis, & aureis. Ex priore Marmore quod venas albas habet, duæ columnæ positæ in campo sancto Pisano ad monumentum, quod Gregorius 13. Pont. Max. fratri posuit, extant. Vocant Itali hoc Marmoris atri genus *Paragone*, quia eo lapidis Lydii vice utuntur ad aurum examinandũ. Reperitur huiusmodi nigri Marmoris genus etiam in Belgio, quod à Belgis *Toutstein*, à Gallis *Pierre de touche*, à Germanis *probierstein* vocatur, quia examinando auro & argento, quorum signum ad se rapit, utile est. Ex hoc Marmore monumenta aliquot, & sedes tres egregie elaborate, splendentes, & nigerrimæ, in choro templi cathedralis in urbe celeberrima Brugensi spectantur. Ex eodem lapide Tumba illustrissimi ducis Mauritii electoris dicitur constructa, & tabulæ nonnullæ in quibus epitaphia inscribuntur. Invenitur etiam atrum Marmor in Belgio, quod sulphur, & aliud, quod cornu ustum olet. Atra Marmora Annabergæ, Ratisbonæ, & prope Galliæ Andegavum, aliisque multis in locis inveniuntur.

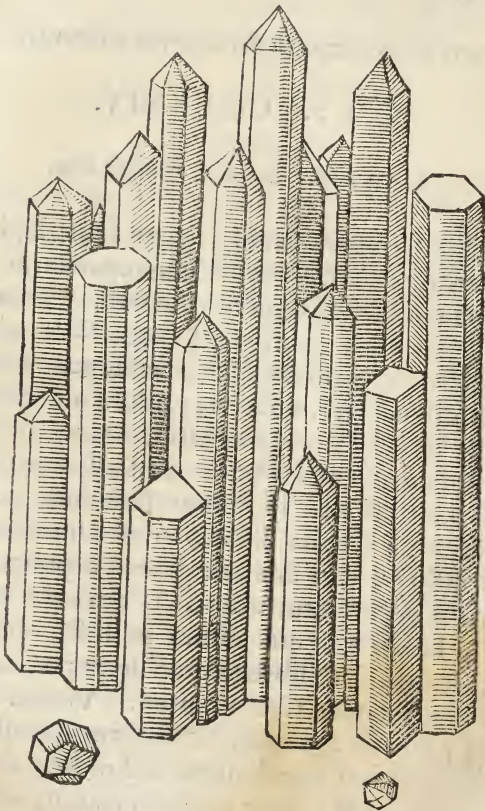
a Libro 36. Naturalis historiae cap. VI. littera b.

C A P. CCLXXIII.

De Basalte, aut Basano atri Marmoris genere.

BAsaltes à a Plinio ad Marmora refertur, quia exactissime poliri potest. Marmoris itaque genus est durissimum, limis resistens, ferrei coloris, à basal, quod Æthiopice ferrum significat, sic dictum. Appellatur etiam Basanus à βασιλιζω, id est diligenter examino, quia eo argentum, & aurum examinatur, & probatur, non minus, quam Lydio lapide, Germanice vocatur *ein meisner probierstein*, aut *ein meisni-*

meisnischer harter eysenfarbner marmer. Crescit forma, & crassitudine ligni mediocris, singularis quidem, verum copiosus, atque ita iunctus, coaptatusque, veluti si à fabro lignario commissus esset, septem, sex, quinque; nonnunquam, sed rarius quatuor habet angulos, figura, & trabis erectæ, foris lævis & tactu minime asper, ferrugineus, ponderosus, duritie Adamantina. De Basalte Plinius hoc modo:

Invenit Ægyptus in Æthiopia, quem vocant Basalten,

498 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ten, ferreo colore, atque duritie, unde & nomen ei
dedit. Nunquam hic maior repertus est, quam in
templo Pacis ab Imp. Vespasiano Augusto dicatus:
Argumento Nili xvi. liberis circa ludentibus, per
quos totidem cubiti summi incrementi augentis se
amnis intelliguntur. Non absimilis illi narratur in
Thebis delubro Serapis, ut purant, Memnonis sta-
tua dicatus: quem quotidiano Solis ortu contactum
radiis, crepare dicunt.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. VII. littera f.

C A P. CCLXXIV.

Vbi reperiatur Basaltis, eiusque usus.

SCRIBIT Plinius in Æthiopia gigni hunc lapidem.
Nunc in variis Germaniæ locis reperitur, in Sile-
sia extra Laubam ad Quissum fluvium, *im Steinbruch
vorm Brüder thorn*, quinetiam in pago Wise ad Gry-
phimontium, nam *Gryffenstein* arx super eiusmodi
faxum extructa est, quamvis paululum degeneret.
Basaltis lapidibus coagmentatis, è terra ulnas de-
cem & septem exstantibus, arx Stolpa (quæ Ele-
ctoris Saxoniae est, in finibus Bohemiae, tribus
milliaribus à Dresda distans) cum adiunctis ædi-
ficiis infistit, aëri undique libere exposita. In-
de frustra decutiuntur magna vi, quibus fabri fer-
rarii, bractearii (qui aurum in folia verberan-
do extenuant) & librorum colligatores, ad arti-
ficia sua incudis vice utuntur. Verum ea ad
usum prius sic aptantur. Postquam decussa fue-
rint, ferra aenea non dentata, sed obtusa, scindun-
tur, aut secantur: inter ferrandum arena continuo
interferitur, ac aqua affunditur: ita æs durum re-
manet,

*Bractea-
rius quid
sit.*

*Modus se-
candi Ba-
saltis.*

manet, quod absque aqua, continuo affricu incalesceret, & emollesceret, & arena ab ære duriore pressa lapidem fecat. Sed aliquot diebus opus est antequam hujusmodi lenta sectio perficiatur. Redigitur hic lapis in coticulas, auri & argenti examinandi gratia, tum Basani nomen ab officio, non minus quam Lydius lapis, qui solus huic muneri olim dicatus videbatur, meretur. Observavi omne nigri Marmoris genus ad examinanda metalla usui esse posse, facile enim metallorum signa ad se rapit, ut in capite de nigris Marmoribus ostendi.

C A P. CCLXXV.

De Lydio lapide.

LYDIUS lapis, Germanice *ein probierstein*, Gallice *une pierre de touche*, à Lydia regione unde adferbatur, Basanus ab officio, quod eo metalla examinarentur, Chrysitis quia auro probando inserviebat, & Coticula, quia tali forma in usum aptabatur, olim appellatus fuit. Atrum, & ferreum habet hic lapis colorem, interdum rufum; ad polituram aptus, quamobrem inter Marmoris species etsi numeretur, non peccatur. De eo a Plinius ita: Lapis quem Coticulam appellant, quondã non solum inveniri, nisi in flumine Tmolo, ut author est *b* Theophrastus: nunc vero passim, quem alii Heraclion, alii Lydium vocant, quaternas uncias longitudinis, binasque latitudinis non excedit. Quod à Sole fuit in eo melius, quam quod à terra.

Hac Coticula periti, cum è vena ut lima rapuerint experimentum, protinus dicunt quantum auri sit in ea, quantum argenti, vel æris, scrupulari differentia, mirabili ratione non fallente. Probatur lapis hic si politus, in halitu hominis sudet proti-

*Coticula.**Heraclion.**Probalapidis.*

500. DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
nus, nubemque discutiat. Hodie ad auri explora-
tionem nigro Marmore, vel Basalte, ut dixi, utun-
tur. Item in Italia subviridi quodam lapide quem
Verdello. *verdello* vocant. Inveniuntur passim in variis Ger-
maniae locis circa flumina Cotes nigerrimæ, quæ
expolitæ, lapidis Lydii vices suppleant, ac pro iis ha-
beri possunt.

a *Libro 33. Naturalis historia cap. 8. littera b.*

b *Libro ωε' λίθων.*

C A P. CCLXXVI.

De Marmoribus viridibus, & cinereis.

INter viridia Marmora a Plinio authore, pretio-
sissimi generis Lacedæmonium viride, cunctisque
hilarius, sic & Augustum, ac deinde Tiberium, in Æ-
gypto, Augusti, ac Tyberii primum principatu re-
perta. Differentiaque eorum est ab Ophite lapide,
qui serpentium maculis similis est, unde & nomen
accepit, illa vero maculas diverso modo colligant.
Augustum enim undatim crispum in vortices, Ti-
berium sparsim convoluta canitie, utrumque enim
cinereum non minus, quam Tephria Ophitis spe-
cies. Præterea ex Ophite columnæ non nisi parvæ
admodum inveniuntur, ex prædictis maximæ. La-
cedæmonio insunt in viriditate maculæ parvæ, &
frequentes clariores similitudine Ophitis, ob id ex
Alberto Serpentinum Marmor vocatum fuit, sed
falso, cum Serpentinum Marmor, aut Ophites tum
solum vocari debeat, cum maculæ serpentium ma-
culis, situ, & forma similes fuerint, ut ex paulo ante
Plinii verbis colligi potest. Huius Lacedæmonii
Marmoris, quod à nonnullis Laconium vocatur,
non nisi parva fragmenta reperiri dicuntur. Ex iis

Tephria.

*Serpenti-
num Mar-
mor.*

Laconiū.

Pifis

Pifis pavementum Cathedralis ecclesiæ ornatum est, uti & parietes opere Mosaico : alibi quoque incrustationes ex eo habentur. Aliud genus est ex atro obscure viride, quod crucibus dilutæ viriditatis ita eleganter depictum est, ut quis in ipso Marmore non natus, sed depictas arbitretur. Id in Musæo ducis Saxonix mihi ostensum fuit. Frustra ibidem capitis humani magnitudine conspexi. Dicebatur in Mysnia effodi, ac pro Ophitis specie habebatur. Inveniuntur varia macularum compositione ornata Marmora, huiusmodi sunt duæ crustæ quadratæ amplitudine cubitali ad monumentum Gregorianum in campo S. Pifano, ac duæ columnæ ad sacellum S. Reinerii in templo : omnes hilari viriditate splendentes. Ex hoc genere putatur Thyites *b* Dioscoridis, quem in Æthiopia gigni colore subviridi similitudine Jaspidis asserit. Verum quia mollis est, ad Alabastri species potius referrem, vel potius ad Galactitis genera, quia lacteum succum reddit. Aliqui hunc verdellum Italorum, quo aurum probant, arbitrantur. De Thyite capite 230. huius libri egi.

Thyites.

a Libro 36. *Naturalis historiae cap. VII. littera b.*

b Libro V. *de re medica cap. III.*

C A P. CCLXXVII.

De Ophite veterum, & recentiorum Serpentina.

VETERIBUS Ophites dicebatur Marmor, vel Alabastrum, quod serpentis forma maculas distinctas, & dispositas, etiam cuiuscunque coloris habebat. Non enim color lapidi nomen Ophitis tribuebat, sed linearum, & macularum constitutio similis ea quæ in serpentibus spectatur. Nunc vel cinereum

Marmor durissimum Serpentinum appellatum, vel ex viridi album Marmor, aut Alabastrum nigriusculis maculis, aut punctulis maculatum, pro Ophite Europæo habetur. Tale & Zeblicium, Germanice *Serpentinstein*, vocatur, in Mysnia repertum, ac molle, & Lacedæmonium Marmor, ac ei simile quod ex Asia maiori adfertur pro Orientali.

Zeblicium.

C A P. CCLXXVIII.

Ophitis genera, & loci natales.

Dioscorides multa a Ophitis genera esse scribit, forte propter colorum varietatem, quæ tamen ad tres differentias reducit, unum ponderosum, & nigrum, alterum cinereo colore punctis distinctum, tertium lineis albis. *b* Plinius duo tantum Ophitis genera facit, unum molle candidum ex quo vasa, & cadi olim fiebant, alterum nigrum, durumque. Postea tamen tertium genus videtur addere, quod à colore cinereo Tephria vocatur, & ab Augusto, & Tiberio differt nisi maculorum positione, & magnitudine. Ex Ophite enim veterum non nisi parvæ columnæ haberi potuerunt, hodie cinereum Marmor durissimum, & è quo magnæ columnæ construi possunt, Serpentinum vocatur. Id Seravitiæ, aliisque multis locis Italiæ, & Germaniæ effoditur. Aliud genus, à Germanis multum laudatum, sed sæpe molle, ut Alabastris, aut Alabastri species potius, quam Marmoris esse debeat, effoditur in Misnia Zeblicium vocatum. Cinereum, subnigrum, vel subviride id est, maculis albis viridibus vel nigris egregie variegatum, interdum etiam lineas nunc nigras, nunc albas habet. Solent cochlearia, & pocula inde conficere. Verum quia plerunque admodum mollis est lapis, sæpe hu-

morem

Tephria.

Serpentinum.

Zeblicium.

morem combibit. Id ut impediatur, multi poculum oleo nucis moscatae inungunt. Dum Marmoream duritiem habet, id necessarium non est. Ex Ophite nigro hodie visitur parva columna inter alias, quae sustinent suggestum in templo D. Ioannis Baptistae Pisis, hanc vulgus vocant viperam Aegypti. Constat punctis nigris in livido corpore. In eodem loco quatuor aliae eiusdem magnitudinis ex Ophite cinereo, quem Granitum Syriae vocant, spectantur. Habet is puncta nigra in corpore candicante, unde cinereus apparet. Ophites candidis lineis in nigro corpore, etiam foditur Seravitiae, cum aliis multis.

a *Libro v. de re medica cap. 119.*

b *Libro 36. Naturalis historiae cap. 7. littera c.*

C A P. CCLXXIX.

De facultatibus, & usu Ophitis.

Ophitis veterum omnis alligatus, teste Dioscoride, ad serpentium ictus, ac capitis dolores prodest. Tephria, Plinii testimonio, ad serpentes praecipue laudatur: & qui lineas habet candicantes phreniticis, & lethargicis gestatus auxiliatur, propter frigiditatem forte capiti, & praecordiis communicatam. Arcere putatur pestilentiam in qua apparent exanthemata, ac serpentium omne virus. Gal. lib. 9. de simpl. med. facultat. Ophiten lapidem extergendi, confringendique vim possidere, ceu vitrum asserit, ac propterea ex vino albo, & tenui potum, lapides vesicae conterere, ac confringere. Ex Seravitiense Ophite globuli conficiuntur parvi, ut manibus detineantur ab iis, qui febre ardente aestuant. His enim non parum recreari videntur.

Ad calculum.

504 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tur. Zeblicius Ophites Germanorum ad multa
prædicatur. Scribam quid illi Typographicis typis
de illius facultatibus ediderint. Vereor ne illo di-
vendito, aurum aucupentur, plura promittant,
quam præstare possit.

*Ad vme-
na.*

Ad colicam.

Pleuritin.

*Ventricu-
lum.*

Ad febres.

*Ad podag-
ram.*

Lapis Serpentinus nullum patitur venenum, ubi
poculum è lapide factum venenum susceperit, id
sudore prodit. Conducit etiam colicæ, pleuritidi,
torminibus, ac ventriculo refrigerato. Præterea
iis qui haustum nocivum, aut cibum ad concoquen-
dum ineptum sumpserunt. Quotidianis, tertianis,
aut quartanis febribus vexatis opitulatur. Dolores
etiam nephriticos, & Podagricos mitigat. Ad præ-
dictos affectus calefieri lapis, aut aqua calida, aut
igne debet, ac involvi linteo: deinde loco affecto
applicari. Quo sapius ex hoc, vel de hoc lapide bi-
bitur, eo maius auxilium percipitur. Fæminæ si
quotidie ex hoc, vel de hoc lapide biberint, eum-
que aliquoties in die calefactum sinu exceperint,
matricem refrigeratam excalfaciunt, partu instante,
aut post partum pectori, aut lumbis applicatus la-
pis, utilis est. Phtificis etiam conducit, quia si quis
vel eum, vel ex eo bibat, pulmonem & hepar con-
fortat.

Ex Ophite Zeblicio Germani pocula, cochlea-
ria, variaque conficiunt, sed Alabastris vulgaris instar
mollia sunt, facileque franguntur. Qui hilarem ha-
bent viriditatem, cæteris præferuntur, qui cinerei
sunt, apud illos non tanti fiunt. Inveni in campis
circa Getfinum Bohemiæ cinereum frustum macu-
lis nigris, Jaspidis instar durum: Marmoris cinerei
species proculdubio est, ac id quod ab Italis Mar-
mor Serpentinum vocatur.

CAP. CCLXXX.

De flavis Marmoribus.

Marmor Phengites, de quo ante egi, interdum *Phengites.*
 venis flavescit, & transparet ut apud *a* Plinium
 legitur, qui in Cappadocia reperiri, ac ex eo Ædem
 fortunæ ita constructam scribit, ut foribus opertis
 per id lux transmissa diurnam efficiat in templo
 claritatem. Romæ in templo S. Mariæ in porticu
 ex hoc Marmoris genere columna dimidiata, colo-
 re flavo, parietis rimam obstruens, ac externam lu-
 cem Solari fulgore intromittens, spectatur. Alaba-
 stritis veterum præstantior qui (*b* Plinio teste) mel-
 lei coloris est, & recentiorum lapidariorum. Si du-
 ritiam habeat Marmoream, & politus splendeat,
 iam in Marmoris flavi genus abiit. Dicuntur Sera-
 vitia in Italia tum mellei, tum Terebinthinæ colo-
 re Marmora effodi, ac Pisis in cathedrali ecclesia
 conspici. In Germania etiam flava, tum Marmora,
 tum Alabastri species inveniuntur. Si mollia sint
gelber spat vocant. In Belgio Sardæ non pellucidæ
 genus quoddam invenitur simile.

a Libro 36. *Naturalis historia cap. 22. littera d.*

b Libro 36. *cap. 8. littera a.*

CAP. CCLXXXI.

De rubri Marmoribus,

Inter rubra Marmora principatum obtinet Por- *Porphyri-*
 phyrites Ægyptius, propter duritiam, & splendo- *tes.*
 rem. Si candidi interveniant puncti, Leucostictos
 Plinio teste dicitur. Utroque genere utuntur pi-
 ctiores ad levigandos colores, & medici ad fragmen-

508 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ta gemmarum atterenda, attritione enim nihil à se
remitit. E priori, quem Itali *Porfido* appellant, duæ
extant columnæ maximæ ante fores S. Ioan. Baptiste
Florentiæ. Huic simile genus est Ratisponense ru-
brum, & rutilans Marmor, & Bohemicum ex ru-
bro nigrum, aliudque prope Carlostainium inven-
tum, maculis lineisque albis variegatum, Leucofti-
ctos veterum : nec minus Belgicum variis maculis
distinctum. Præterea Anabergicum, ac in candido
rubrum, quod in metallis passim invenitur. Prope
Dolam Burgundiæ, ut & in aliis locis Galliæ, Ger-
maniæ, & Italiæ, varia Marmorum genera inve-
niuntur. Foditur quoddam genus Seravitiæ, & in
monte Pisano, maculis vario modo agglomeratis, ut
in templo D. Ioannis Pisis videre licet. Quod mi-
nus maculosum est, vocatur *Porfido di Liguria*. Alte-
rum quod ex monte Pisano effoditur, magis va-
rium est. Ad Porphyritiden reducitur, qui colore
constat violaceo, cuiusmodi visitur in campo San-
cto Pisano ad monumentum Gregorianum. Hic
interdum albo interstinctus est colore, ac effoditur
Seravitiæ. Rubet Thebaicum Marmor aureis gut-
tis distinctum, ex quo coticulæ ad collyria terenda
olim fiebant, Itali *Brocatello* vocant, ob similitudi-
nem telæ, ex auro & serico contextæ, quod broca-
tum dicitur. Ex hoc lapide dicuntur Pisis extare
parvæ columnæ, sustinentes suggestum in templo
episcopali, & in templo S. Ioannis. Sanguineis ma-
culis est candidum Marmor Lunense, quod Flo-
rentiæ in templo S. Reparatæ conspicitur. Subru-
bet præterea Syenites circa Syenem Thebaidis, vel
ut alii legunt apud b Plinium, Stignites. Nam pun-
ctis nigris interstinctum est. Italice *Granito rosso* vo-
catur, olim Pyrrhopæcilon dicebatur, quasi fulvo
colore variatum; de hoc Plinius his verbis : Trabes

*Leucofti-
ctos vete-
rum.*

*Thebai-
cum.
Brocatello.*

*Marmor
Lunense.
Syenites.
Stignites.
Pyrrhopæ-
cilon.*

ex eo fecere reges, quodam certamine, Obeliscos vocantes, Solis numini sacros. Radiorum eius argumentum in effigie est, & ita significatur nomine Ægyptio. Primus omnium id instituit Mitres, qui in Solis urbe regnabat, somnio iussus, & hoc ipsum inscriptum est in eo. Etenim sculpturæ illæ, effigiesque quas videmus, Ægyptiæ sunt literæ. Postea & alii regū in supra dicta urbe; Sochis quatuor numero quadragenū octonum cubitorum longitudine. Ramises autem is, quo regnante Ilium captum est, quadraginta cubitorum. Idem digressus inde, ubi fuit Mnevidis regia, posuit alium longitudine undecenis pedibus, per latera cubitis quatuor. Ex his Plinii verbis constat Romæ suo tempore fuisse, ac ex eorum numero esse maximum illum Obeliscum à Circo maximo erutum, & ad templum Lateranense erectum, & alterum in Vaticano, qui ex latere templi S. Petri translatus est in Plateam Sixto V. regnante, & nunc ante Ædes sacras eminenti in loco constitutus conspicitur.

Hos immensæ molis lapides, multi artificio singulari fusos ex Marmorum frustulis, arbitrantur, ob id, quod in Italia fodinæ nullæ, quæ tam ingenia frustra ferant, reperiantur. Deinde quod aliunde per mare vehi non possint. Verum ex Plinio luce clarius est antiquos per mare transtulisse. Is lib. 6. cap. 9. inter cætera ita ait. Alexandria statuit unum octoginta cubitorum Ptolomæus Philadelphus, quem exciderat Nectabis Rex purum: manusque opus fuit in devehendo, statuendove multo, quam in excidendo. A Satyro architecto aliqui levectum tradunt rate: Callixenus à Phænice fossa perducta usque ad iacentem Obeliscum à Nilo: viæque duas in latitudinem patulas pedalibus ex eodem lapide ad rationem geminati per duplicem

*Quo pacto
olim pyra-
mides
translatæ
fuerint.*

508 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
mensuram ponderis oneratas; ita ut subirent obeliscum pendentem extremitatibus suis in ripis utrinque: postea egestis laterculis allevatas naves excepisse onus statutum. Excisos autem sex tales in monte eodem, & artificem donatum talentis 50. Hic autem obeliscus fuit in Arsinoe positus à rege supra dicto, munus amoris in coniuge, eademque sorore Arsinoe. Inde eum navalibus incommodum, Maximus quidam præfectus Ægypti transtulit in forum, reciso cacumine, dum vult fastigium addere auratum, quod postea omisit. Et alii duo sunt Alexandriae in portu ad Cæsaris templum, quos excidit Mesphees Rex quadragenum binum cubitorum. Super omnia accessit difficultas mari Romam devehendi spectatis admodum navibus. Divus Augustus priorem advexerat, miraculique gratia Puteolis navalibus perpetuis dicaverat: sed incendio consumpta est. Divus Claudius aliquot per annos asservatam, qua Caius Cæsar importaverat, omnibus quæ unquam in mari visæ sunt mirabiliorem, turribus puteolano ex pulvere exædificatis, perductam Ostiam portus gratia merfit: alia ex hoc cura navium, quæ Tiberi subvehant. Quo experimento patuit, non minus aquarum huic anni esse, quam Nilo. Is autem obeliscus quem D. Augustus in circo magno statuit, excisus est à rege Semneserteo, quo regnante Pythagoras in Ægypto fuit, centum viginti quinque pedum, & dodrantis, præter basin eiusdem lapidis: is vero qui est in campo Martio, novem pedibus minor, à Sesostride. Inscripti ambo, rerum naturæ interpretationem Ægyptiorum opera Philosophiæ continent. Ex his Plinii verbis tantæ molis ex lapidicina excisos, & per mare translatos fuisse Porphyritides, aliaque Marmorum genera, quæ pene infinita sunt, nemo dubitare debet.

a *Libro 36. Naturalis historiae cap. IX. littera d.*

b *Libro 36. cap. VIII. littera d.*

c *Apud Heliopolin Mnevis bos, non aliter colebatur, quam apud Memphytas Apis, testibus Strabone lib.17. & Diodoro Siculo lib.2.*

C A P. CCLXXXII.

De Marmorum imitatione.

Marmor omne colore, & splendore, multi imitari hoc seculo possunt, sed duritie, & pondere pauci. Fuit satelles quidam Pragæ Imperatoris Augusti Domini mei clementissimi, qui satis egregie id ementiri, & ponderosum reddere potuit. Verum Alabastri instar molle fuit. Mensas, & sphaeras fundebat pulchras, quas exiccatas politura splendidas reddebat. Materia fuit ut opinor Gypsum, & pulvis aliorum lapidum, cui ad pondus augendum forte cineres plumbi addebat. Liquor, quo materiam solvebat, ut ex odore coniicere potui, vel acetum in quo caseus solutus fuit, vel lac, vel serum lactis fuit. Acetum ut eius penetratione partes melius coniungerentur, & caseus ut glutinis vires subiret. Alii ut audio bubulum sanguinem dum rubrum lapidem cupiunt, addunt, indurescit enim annis, ac optime glutinat: alii glutine utuntur, ut factitium Marmor firmiter cohæreat, & excavari, ac iterum partes illi forinsecus misceri possint. Dum sero utuntur materiam commiscent, ut pultis instar sit. Deinde quos volunt colores, aut diversas massas coloratas fundunt in planitiem: si mensas velint, fufas bacillo, prout venas & gyros cupiunt, hinc inde circumagitant, exiccatum postea lapidem æquant, ac deinde smegmate poliunt. Satelles ille cuius mentionem feci, excavare lapidem ubi volebat,

bat, alioque colore massam, in locum evacuatum infundere, hoc ita potuit, ut tam firma fieret infusæ massæ cū excipiente lapide connexio, ut innata vel adnata, cum exiccata esset, videretur. Hac ratione gentilitia insignia, lineas, & literas ita exacte inferre, ut lignarii fabri asseres coloratos solent, non sine multorum admiratione potuit. Cardanus Marmorum, vel aliorum lapidum diversi coloris frusta, iungi pulvere Marmoris, & ovi candido, aut pice, vel etiam glutino tenaci docet, eaque ratione Lithostrata Constantinopoli in æde Sapientiæ, Venetiis in æde S. Marci, Florentiæ in æde S. Ioannis Baptistæ, & Mediolani in æde S. Laurentii esse constructa affirmat. Nonnulli filices, lapidum variorum fragmenta, sanguinem hirci, aut bovis, vinum ardens, & fel bovinum commiscent, ac in formas premunt, ut Marmoris formam æmulentur. Sunt qui aqua calida caseum contundunt, addendo calcem vivam, & quosvis colores. Ad id apti sunt, qui corpus habent, ut cinnabrium, chrysocolla, ochra, Hæmatitis, sandaracha, auripigmentum, viride æris, Cæruleum, cerussa, & similes. Loco aquæ aliqui oleo lini utuntur, ne factitia Marmora ab humido dissolvantur. Vidi Italum in Bohemia, qui Alabastrum pulchre imitari poterat. Is filices fluviatiles in pulverem redigebat addita calce viva, ac aqua glutinis, deinde ex ea pasta formabat imagines, quæ politæ elegantissime erant. Ut autem vera Marmora factitia imitentur, meo iudicio, falsæ aquæ adhibendæ sunt, & acutæ, quæ penetrare possint, partesque iungere. Deinde ubi induruerint, fervens lini oleum instillandum, ut superficiem permeet, eamque solidam faciat, & ne aquam combibat, prohibeat. Has omnes facultates in se bubullus sanguis calidus, & recenter effusus habere videtur,

tur, spiritus enim salis in se habet, ut omnis sanguis, deinde glutini quiddam simile, & pinguedinem. Hinc lapidis instar indurescit, si calci admisceatur, nec ulla aqua unquam dissolvitur. Sed propter colorem uniformem, quem factitio Marmoribus tribuit, non facile in usum admittitur.

CAP. CCLXXXIII.

De variis Saxorum generibus.

MArmora omnia materiæ æquabilitate, & puritate, Saxa antecedunt. Hæc enim ex crassiore, & impuriore materia generantur, nec alio modo à Marmoribus differe videntur. Ut enim maxima mole concresecunt Marmora, ita Saxa, ex quibus integri montes, & maris scopuli interdum constant. Et ut Marmora coloribus variant, ita Saxa. Colores tamen Saxorum obscuriores, & fædiore sunt. Interdum etiam conchis, silicibus, Crystallis, pectinibus, vel aliis rebus gravia sunt.

Saxorum genera partim à consistentia, partim à qualitatibus, partim ab usu distinguuntur. A consistentia aliud arenarium, crustosum. A qualitatibus aliud leve, ut tophus, aliud liquabile, ut silicis quoddam genus, aliud olidum, ut lapis Aldenburchicus, aliud ustibile, ut calcarium. Ab usu aliud Cos, aliud calcarium, quia calx inde fit, aliud quadratum, quia ædificiis inservit dum in quadratam figuram redigitur. Aliud molare, quia eo moliuntur frumenta, dicitur.

C A P. CCLXXXIV.

De Saxo arenario.

SAxa arenaria triplicia à me observata sunt. **S**Unum quod asperum est, ex arenis crassioribus satis firmiter compactum, ob quam causam lævorem non suscipit, utile ædificiis, quia calcem bibit. Alterum ex arenis tenuissimis, sed mixtis argenteis intersplendentibus, sed adeo molle, ut digitis atteri fere possit. Id prope Pragam invenitur ubi ad ædificia expetitur, & à scribis ad atramenti humiditatem absorbendam. Levi enim affrictu in arenam convertitur albam, & subtilissimam. Variat arenarium colore, Fribergi enim arenaria lutea, Rochlicii rubra, Querfordiæ cinerea, Eitbeccæ in Saxonia in rubro subnigra. Prope Horasdiovitium Bohemiæ rubra aureis micis splendentia, inveniuntur. Variant etiam diversis rebus gravida. Nam in nonnullis silices, conchæ, pectines, aut alia corpuscula nascuntur.

C A P. CCLXXXV.

De Saxo crustoso, & scissili.

CRustosum est quod finditur in crustas, utiles stratis, ac tectis, Germanice *Schiferstein*, Belgice *shailgen*, Gallice *escailles* dicitur, variæ enim sunt differentiæ. Aliud enim tam molle, ut ex eo nihil fieri possit. Tale est Pragense apud arcem S. Viti regiam quod interdum micis argenteis splendet subnigrum. Aliud durum quod nonnisi ferra artificis findi potest.

Rursus colorum in iis magna varietas. Nam aliud cinereum, è cinereo candidum, in cinereo viride,

cæruleum, rubrum, subluteum, nigrum ut Andegavense, & Rhenanum è quo templorum tecta conspiciuntur, vel cæruleum ut Namurcense, quo similiter ædes teguntur. Formæ etiam varietas apparet in crustoso Saxo. Nam reperiuntur in quibus arborum rami cum foliis, quasi arte depicti essent, conspiciuntur. Item alia cinerea in quibus tam exacte ex erica herba sylvulæ depictæ fusco colore apparent, ut nullus pictor neque melius, neque elegantius eas exprimere penicillo posset. Id genus Saxi ad flumen non procul Florentia invenitur, ut mihi retulit amicus meus Frisler Rudolphi II. Imp. Gloriosissimi, & D. mei clementissimi pictor, qui mihi frustum lapidis ibidem inventum ostendit.

Prope Wirzburgum Franconiæ ad Pagum Somberg similes prorsus lapides ericeti, quos incolæ *Wassersteinen* (quia sub aquis nascuntur) vocant, reperiuntur. Ex his lapidibus formas faciunt, ut iis infundant plumbum pro globulis tormentariis. Læves, & pingues sunt hi lapides saponis instar, cuius colorem referunt.

In comitatu Mansfeldiæ, Islebiæ, scissile Saxum aliud nigrum reperitur cui piscium imagines variæ nigræ, flavæ, vel orichalceæ innascuntur, cæque tam egregie elaboratæ sunt, ut squammæ singulæ appareant. Habeo apud me frustum quod percæ imaginem refert, sed orichalci colore etiamsi reliquum lapidis nigrum sit. Existimo eo in loco quondam Piscinam fuisse, eamque postea tenui terra obrutam, ac ab exhalationibus metallicis subterraneis condensatam, in Saxum abiisse, ac piscium corpora, quia terram non susceperint, exhalationem metallarem, terra subtiliorem, magisque penetrantem facile in se recepisse, ac cum ea æris non solum colorem, sed etiam substantiam. Conflatur enim ex

*Pisces in
Saxis.*

514 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
eo Saxo quod ab Agricola lapis Iflebianus vocatur
æs optimū. Pisces qui in eo lapide apparent sunt
Lucii, Percæ, vel passerres marini, raro aliorum
animalium in eo lapide imagines spectantur. Putat
a Agricola à priscis hunc lapidem Spinum vocatum
fuisse.

Spinus.

a Libro v. de Natura Fossilium cap. xv.

C A P. CCLXXXVI.

De Saxo limoso.

Limosum dicitur, quod in limum ab humido facile solvitur: videtur initium futuri Saxi esse, huiusmodi prope Lovanium, & Viluordam inveniuntur alba quibus agri fœcundi redduntur. Dum enim ad aliquot menses sub dio iacent à pluviis in limum calci concolorem solvuntur, suaque pinguedine, stercorationis vices supplent. Videntur ad margæ genera referri posse. Reperiuntur etiam alterius coloris.

C A P. CCLXXXVII.

De Tophaceo Saxo.

TOphacea Saxa à Græcis Pori dicuntur, Pario Marmor candore, & duritie. Theophrasto teste, similia. Verum levitas eis est pumicis. Reperiuntur tamen nigra, rubentia, ac colore terreo. Dum caduntur è subterraneis sæpe tam mollia sunt, ut præcidi ligni modo, ferraque secari possint. Nam postea aëri exposita indurescunt. Artifices dum ad opus præparant, ea quæ extuberant non malleo, aut scalpello, sed securi auferunt. Commodissima sunt ad rimas parietum collabentium replen-

replendas. Nam ob levitatem non premunt, & quia porosa, facile calcem bibunt, & extrema parietum sibi agglutinant.

CAP. CCLXXXVIII.

De Silice.

Silex durissimum genus Saxi est, durius Marmore ad scalpendum, & ad ædificia, murosque construendos ineptum, quia calcem non bibit; extrinsecus enim læve absque poris, & angulis est. Variis coloribus, sed obscuris à natura tinguntur Silices: inveniuntur enim nigri ut lapidis Lydii vices supplere possint, rubri, albi, flavi, virides, fusci, mixtisque coloribus. Differentiæ illius plurimæ sunt. Nam aliqui liquabiles sunt, qui plerunque foris albi sunt, & translucidi, hos Aristoteles *Pyrimachos* *Pyrimachos.* vocat. Germani vocant *Flussteinen*, aut *VVeisserkiesling*. Metallarii metallis fuis super iniiciunt, ut iis supernatent, & nimium liquati metalli evolet in auras prohibeant. Vitriarii ex illis vitra, & chymici factitios lapides conficiunt. Aliqui prorsus diaphani sunt, qui in gemmarum formam à gemmariis sculpuntur, ac pro Adamantibus Bohemicis divenduntur. Aliqui ita duri sunt ut ex iis ignis excutiat: Hi *Feversteinen* à Germanis vocantur. Aliqui prorsus opaci sunt, Belgis *Keyen* vocantur. Qui molliores sunt Marmore, non Silices, sed lapides simpliciter appellandi sunt. Tales sunt ii qui pro plateis sternendis in usu sunt. Inter Silices nonnulli ab igni patiuntur ut calcinari, & calcis, sed improbi vices subire possint, nonnulli igni resistunt, & contra vetustatem incorrupti permanere possunt, ex quibus formæ fiunt, in quas æs funditur, & mortaria ad gemmas terendas. Verum si non scalpello, sed are-

516 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
na, aut Smiris lapidis pulvere, magno labore, longoque tempore addita aqua excavantur. Græci olim è lapide duro, ac silice construebant veluti lateritios parietes: Ifodomas vocabatur hoc structuræ genus. Plerunque prope aquas, vel in aquis, duriores etiam in Marmoribus reperiuntur, qui ferrea non denticulata, adiecta aqua, & arena, ut priores secari debent, cum scalpellum non admittant.

Ifodomes.

C A P. CCLXXXIX.

De Pyrite, Silicis specie.

PYrites, alias Pyrimachus proprie vocatur, quia plurimus illi ignis, sed est alius etiamnum Pyrites similitudine æris. In Cypro eum reperiri volunt, & in metallis, quæ sunt circa Acarnaniam, unum argenteo colore, alterum aureo, coquantur varie, ab aliis iterum, tertioque in melle, donec consumatur liquor, ab aliis pruna prius, dein melle, & postea lavantur ut æs, ususque eorum in medicina excalfacere, siccare, discutere, humorem extenuare, & duritias nimias mollire. Utuntur & crudis, rursusque ad strumas, atque furunculos. Pyritum etiamnum aliqui genus unum faciunt, plurimum habens ignis quos vivos appellamus, & ponderosissimi sunt. Hi exploratoribus castrorum maxime necessarii, qui clavo, vel altero lapide percussis scintillas edunt, quæ exceptæ sulphuratis, aut fungis aridis, vel foliis, dicto celerius ignem præbent a Plin. lib. 35. cap. 19.

a *Hic locus Plinii non habetur lib. 35. cap. 16. Sed libri 36. Naturalis historia cap. 19. littera b.*

CAP. CCXC.

Pyritum genera.

PYritum Germanice *Kiefen* tam varia genera inveniuntur, ut mirum sit. Illi hoc nomen vere merentur, è quibus ignis excutitur. Aliqui argento polito similes, vel è tenuibus crustis sunt, vel quadratis tessèris similes, vel è Marmore rubro metallico splendentes, vel ornati fluoribus purpureis, Amethistinis, quadrangulis, & pellucidis, vel spongiosi, & micantes, vel Pumicosi, vel ex Marmore minus argenteis splendentes. ^a Aliqui angulis octo, vel duodecim excrescunt, aliqui Bismuto similes sunt. Aliqui aureo colore tincti sunt, unde *mar-chasitæ* nomen habent. Alii rubro colore, aut aurichalci quos *Kupferkies* Germani vocant. Aliqui variis coloribus, & formis componuntur, aliisque lapidibus miscentur. Inter hos aliqui in igne fluunt, quos *Flissigekies* vocant. Hi metallis loco plumbi adduntur, ut liquidiora in excoquendo fiant, aliqui vocant *Flussteinen*, ac fracti saccharum candidum splendore referunt. Pyritis quod metallum minerale, terram, fluorem, gemmam, vel lapidem secum vehere, vel habere potest. Hinc fit tot diversa genera haberi. Multi sunt lapides Pyriti similes qui ignem non dant concussi, quas ad Pyritis genera referri non debere arbitror, quod Pyritis ab igne, qui ab illo excutitur, nomen habeat.

^a Libro IX. de simplic. medicam. facultat.

Pyritis facultates ex a Galeno.

PYritis validam possidet facultatem, eoque utimur digerenti emplastro admisto, adiicitur etiam ei, & Schistos. Ab hoc medicamine & pus sæpenumero, & consistentia grumosa in spatiis intermediis musculorum nata per halitum sunt digesta. Nisi autem dum in usum veniunt, pollinis instar, comminuantur omnes hi lapides, ut profundum corporum, quibus applicantur subeant, assimiles manent istis marinis fluviatilibus arenis, quæ & ipsæ communem omnium lapidum vim possident, siquidem exiccant tumentem, ab aqua intercutem, carnem, si in ipsis excafactis decumbat æger. Non tamen ad aliud quippiam eis utimur.

a *Libro v. de re medica cap. 100.*

Ex Dioscoride.

PYritis, aut Marchasita, ex qua æs conflatur, ea optima est, quæ æri similis est, ac quæ facile scintillas emittit. Uritur hac ratione. Dum melle aspersa est igni exiguo committitur, ac ignis paulatim inflatur, donec rubescat. Alii dum in magna mellis quantitate humectata est, ignem amplum carbonum iniiciunt, ac dum rubere incipit, extrahunt. Postea cineribus adhærentibus flatu amotis, iterum melle inungunt, ac urunt, donec exiccata, friabilis fiat. Nam interdum superior pars tantum friabilis fit. Si opus est uti usta, & lota, lavanda ut Cadmia. Tum cruda tum lota, excalfacit, mundificat, ac oculorum offuscationes, duraque quævis emollit, ac matura resolvit. Mixta cum resina carnis

nis excrescentias prohibet. Verum parum exalfacit, & astringit, uſtam aliqui Diphrigem appellant. Haſtenus Dioſcorides.

Cur autem ferrum ignem è Pyrite excutiat, reliqua metalla non? ſolam ferri duritiem in cauſa eſſe arbitror. Nam & abſque ferro Pyrites in Pyritem actus ignem excutit. Cauſa cur Pyrites ignem reddat, partim motus eſt uelox, tanquam cauſa efficiens, partim ſulphur, ſeu inflammabilis quædam materia ipſi Pyriti inhærens, cum quo concurrit tanquam cauſa materialis, potentia ignis exiſtens, ac propterea facile in ignem faceſcens. Hoc modo omnia inflammabilia, & quæ pingue oleoſum in ſe habent facillime affricſtu, uel celeri motu, ſi modo dura ſint ignem produciunt: ut rotarum axes dum celerrime rotantur, & ligna dum ſibi mutuo affricantur docent, facile enim hæc ignem ex motu celeritate ſuſcipiunt. Cur autem corporum durorum affricſtus calorem, & ignem pariat non facile eſt aſſequi. Nam ſi quis id contingere, quia celerrime hac ratione mixtum ad corruptionem, uel interitum deducitur, arbitretur; ac quæcunque paulatim ad interitum per putrefactionem uergunt, paulatim caleſcieri (cum nihil partes hæterogeneas ſeparare, quam calor poſſit) aſſerat, ac proinde motum, quia cito id præſtat magnum calorem inducere; unde tandem ignis generatur, qui omnium citiſſime heterogenea mixti ad ſua elementa reducit: nunquam omnino ſibi ſatiſfaciet. Tam itaque difficile eſt ueram cauſam cur durorum, & inflammabilium corporum affricſtus ignem creet inueſtigare, quam cur ignis lucem ſibi agnatam habeat.

Materiam uero inflammabilem, ſeu ſulphur habere, & continere in ſe Pyritin docet ars Spagyrica, quæ eius ſeparationem à Pyrite non difficilem

520 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
in lucem prodit. Hanc descriptionem eliciendi sulphur, ab amico consecutus sum.

Recipe Pyritin, seu marchasitam auream, tere in pulverem, affunde aquam tartari, ut tres digitos emineat aqua. Coque in cucurbita terrea bene obturata sex dies: cum refrigerata fuerit effunde in vitrum, ac iterum aliam aquam tartari affunde, & coque ut prius, opusque quater repete. Deinde construe duos furnellos sinistram, & dextrum invicem iunctos. In sinistro furnello imponas bociam B cum suo alembico rostrato, in dextro vero furnello imponas bociam A, cum alembico sine rostro. Bocia vero A non procul à suo alembico habeat duos canaliculos, seu duo rostra, unum, ut excipiat rostrum alembici B, alterum, ut ingrediatur recipientem retortam, quæ ad latus dextri furni posita est. His ita paratis, infunde bociaæ A aquam tartari, ac vasi seu bociaæ B aquam fluviatilem, ac sub Bocia B, & A fac ignem, ita aqua tartari pelletur in retortam, & sulphur manebit in bocia A eiusque alembico. Sed ex B & A non debes extillare omnem humiditatem.

C A P. CCXCI.

De lapidibus proprie dictis.

L Apides proprie dicuntur Saxa illa minora, quæ lævem habent superficiem, quam Silices, & Marmora, sed scabram, ac porosam: quæque Silicum duritie, ac rotunditate propter angulos, nisi vi aquæ fluentis in rotundiorem figuram paulatim redacti fuerint, carent. Hi plerunque fusci coloris in agris, & fluminum ripis reperiuntur, omne tamen coloris genus habere possunt, & Marmora imitari, ac etiam

Ophi-

Ophiten; tales Pragæ in flumine nigris punctis, & lucentibus antimonii instar reperiuntur, inferviunt lapides ad ædificia, quia calcem imbibunt, & ad planetarum pavimenta. Et qui molliores igni liquefcunt, ad fundenda metalla.

C A P. CCXCII.

De olentibus Saxis.

SAXA quædam bene, quædam male olent. Violam olent Lavenstainia, Aldenbergica, quæ vel rubei, vel cinerei coloris sunt. Mariæbergica in vena D. Fabiani, & Sebastiani inventa malleo percussa, interdum muscum olent. Thuringica, qui è cuniculo aquæductus in arcem Berchlinum ducti effossi sunt, serpillum olent. Hildeshemii sunt, qui cornu ustum, si percutiantur malleo, olent. Habui qui violas olebant, & albos, & cinereos, sed deprehendi è lapide illum odorem non prodire, sed è mucò quodam ex luteo viridi, qui tanquam pellis affixus erat. Pars enim lapidis obversa nullo mucò recta, nihil prorsus odoris habebat. Suspiciabam Iridis odoriferæ radices his Saxis forte institisse: nisi hoc mucì genus à natura ita oleat. Hoc peculiare ista Saxa habuerunt, ut, dum mucus aqua tepida conspergeretur, odore Iridis Florentinæ potius, quam violarum totum hypocautum repleretur. Sed Germani Iridis radicem *Violyvurtzel* vocant, forte inde odori huic violaceum nomen tributum est. Ablato mucò non olet amplius Saxum. Num in cæteris olentibus idem contingat hæctenus expertus non sum.

C A P. CCXCIII.

De Saxo Calcario.

SAXUM unde calx fit, Calcarium dicitur, passim Sobvium, ac interdum Marmoris simile, quale est Pragense, nigrum, venis Alabastrinis, albisque refertum. Nam & plane album, & fuscum reperitur. *a* Plinio referente Cato Censorius calcem è vario lapide improbat. Ex albo melior, quam ex puro, & structuræ utilior, quæ ex fistuloso tectoriis, ad utrumque damnatur ex Silice, candidissima ex fistuloso qualis è Saxo Tiburtino, ex quo Romæ ædes Divi Petri in Vaticano constructæ sunt.

Trevertinum Saxum ad dealbandos parietes commodissimum est. Calcarium Saxum ut calcem præbeat, uri debet, ustum ignem potentia in se continet, qui aquæ affusione in actum prorumpit, eamque calidissimam, ac ferventem efficit. Calor ille in sale calcis calidissimo, & siccissimo consistit, cui cum aqua frigidissima, & humidissima miscetur, ob subitum contrariorum motum in actum caliditas calcis deducitur, eadem prorsus ratione, qua oleum sulphuris verum, si aquæ misceatur frigidæ, tum calidum in vitro redditur, ut id manu vix teneri possit. Potentia huiusmodi oleum siccissimum, & calidissimum est, ut cauterii instar cuti ad motum urat.

Putant alii propter obstructionem in calce viva caliditatem fieri, sed errant, oleo enim calx melius obstrui potest, nulla tamen ab eo in calce caliditas excitatur. Causa itaque potius motus subitus contrariorum, & eorum quorum intima misceri possunt.

Calcarii Saxi calx in medicina usui est. *b* Plinio enim

*Cur calx
incalescat
aqua.*

*Vires cal-
cis.*

enim teste, urit, discutit, extrahit, incipientesque serpere ulcerum impetus coërcet. Aceto & rosaceo temperata perducit ad cicatricem, luxatis quoque cum adipe suillo aut liquida resina ex melle medetur, eadem compositione & strumis. *c* Maltha è calce fit recenti, Gleba vino restinguitur, mox tunditur cum adipe suillo, & ficu, duplici linimento, quæ res omnium tenacissima, & duritiem lapidis antecedens. Quod malthatur oleo perfricatur ante. Hactenus Plinius. De calce Gal. 9. Simp. sequentia scribit: calx viva quidem, quæ ἄρβις Græce dicitur, vehementer urit, adeo ut crustas efficiat: extincta vero protinus etiam crustam molitur & ipsa: at post diem unum, aut alterum minus urit, minusque inducere crustam potest. At vero temporis progressu prorsum nec crustam quidem gignere queat, tametsi etiamnum calfaciat, carnemque liquet. Porro si lavetur in aqua, suam mordacitatem exuit, efficitque nuncupatam Græce κοπίον Latine lixivium. At ipsa absque morsu resiccatur, ac si bis, terque aut amplius abluta fuerit, plane mordacitatis expers constituitur, ac strenue absque mordacitate exiccat. Hæc Galenus de calce. Hodie quia lota valenter exiccat, cum oleo, & cera mixta ad cicatrices obducendas utilis est. Si cum aceto extinguitur ter lavetur, ac cum oleo rosaceo ad linimenti formam redacta fuerit combusta absque cicatricis vestigio sanat, nec bullas elevari permittit. Si non extincta cuti applicetur urit, ac cum sapone mixta cauterium potentiale, ut vocant, constituit. Quod urit in calce nitrum est, id ablutione tollitur. E calce viva paratur aqua mirificæ virtutis ad ambustionem, fistulas, cancrum, maculas, & rubedinem oculorum, ac ad vestium biffinorum maculas auferendas, hoc modo. Recipe

*Ad ulcera.
Maltha.*

*Ad ambu.
sta.*

*Potentiale
cauteriū.
Aqua ad
fistulas,
cancrum,
oculos,
maculas
vestium.*

calcis

524 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
calcis vivæ uncias tres aq. pluviae lib. unam cum semisse misceantur, & stent triduo in vase. Postea agita, agitata quiescat per 24. horas in vase obturato. Deinde coletur per linteum materia, & adde falis ammoniaci albissimi drag. decem bene triti, misce optime, postea distilletur aqua per filtrum, oculis instilla quotidie tres guttas, pro vestibis utere ea calida, & ad reliqua. Aliqui aquam relinquunt in vase æneo, ut cælestem colorem acquirat, neque tam facile dignosci possit. Circumforanei ad oculorum fluxus, & vitia, pro Saphyri aqua eam venditant.

a *Libro 36. Naturalis historiae cap. 23. littera a.*

b *Libro 36. cap. 24. littera a.*

c *Maltha vetus dictio, mollem significat, Lucullius 28. Satyr.*

Infantum vocant, quem fæminam, & Maltham dici volunt.

C A P. CCXCIV.

De Saxis molaribus.

MOlares lapides à Saxis rumpuntur, ac plerunque parvis Silicibus constant, cum quibus arena subtilior videtur iuncta. Passim in variis regionibus inveniuntur, ac ab usu nomen, quod iis fragmenta moliantur, obtinent.

C A P. CCXCV.

De Cotibus.

COtes ab usu dicuntur. Nam ex lapidibus à nobis ante descriptis, vel è Saxis ad ferra acuenda lapides, gemmas, aut Marmora sculpenda, atque liman-

limanda oblonga, aut rotunda forma aptantur. Olim à loco ubi reperiebantur nomina obtinebant. Multa, inquit a Plinius, earum sunt genera. Creticæ diu maximam laudem habuere, secundam Laconicæ, ex Taygeto monte, uti æque oleo indigentes. Inter aquarias Naxiæ laus maxima fuit, mox Armeniacæ de quibus diximus. Ex aqua, & oleo Ciliciæ pollent, ex aqua Arsinoeticæ. Repertæ sunt & in Italia aquæ trahentes aciem acerrimo affectu. Nec non & trans Alpes, quas Passernices vocant. Quarta ratio est saliva hominis proficientium in tonstrinarum officinis, inutili fragili mollitia, flammitanæ ex Hispania citeriore in eo genere præcipuæ. Ex his Plinii verbis cotes alias oleo, alias utroque humore, alias vero saliva ad terendum indiguissè constat. Nunc in Germania & Oleares, & Aquariæ reperiuntur. Zeblitiana cos aquaria est, eaque pocula, quæ ex Ophite fiunt lævigantur. Reperiuntur duræ, & molles, albæ, & nigræ passim in Germania. Oleariæ etiam subviridis coloris inveniuntur. Deinde & aliæ è ligno querno in lapidem mutato, ac nonnullæ è fago in lapidem mutato. Nam in Germania sæpe ligna in lapides versa deprehenduntur. In valle Ioachimica ante aliquot annos fagus cum trunco, ramis, foliis, altitudine 170. ulnarum in Saxo cinereo durissimo sub terra reperta fuit. In Italia etiam varia genera Cotium tum Aquaticarum, tum Oleariarum habentur. Oleariæ nigræ, & perpolitæ sunt, barbitonsoribus utiles ad cultri aciem lævigandam. Aquaticæ ex lapide constant arenoso, molli, & æquali, colore cinereo, qui in orbem rediguntur, ut motu circulari acti, atque aquam cadentem excipientes, adhibitum ferrum terere possint. Oleares plerunque oblongam figuram, & planam habent, ut placidiori motu lævigentur

526 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tur potius, quam teratur ferri acies. Cotes illæ quæ
ad aurum, & argentum explorandum fiunt, è Mar-
morum genere sunt, ac probatoriæ vocantur: de iis
actum in capite de Lydio lapide.

a *Libro 36. Naturalis historiae cap. 22. littera f.*

C A P. CCXCVI.

Vsus Cotium in medicina.

a **D**ioscorides Naxiæ ramentum ferro attri-
tum Alopecias pilis explere, mammas pro-
hibere ne intumescant, lienem extenuare cum ace-
to potum, & comitialibus prodesse scribit. Verum
hanc facultatem Cotes nancisci à ferro existimo, id
enim lienem potum absument.

a *Libro v. de re medica cap. 125.*

C A P. CCXCVII.

De Hæphestite.

Hæphestiten in Coryco natum, dicit a Plinius
speculi habere naturam in reddendis imagini-
bus, quanquam rutilum, nomen ex eo invenisse
quod in Solem positus aridam materiam accendat,
non aliter ac speculum concavum sulphurata stra-
mina, & stramenta. Id genus lapides in rubro nigri
coloris reperiuntur Hildeshemii in fossâ mœnio-
rum quæ spectat septentriones. In modum vero
patinæ excavati sunt, & aurea armatura rutilant,
quare & reddunt imaginem, & ob Solis radios ob-
versi aridam materiam accendunt.

a *Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.*

C A P.

CAP. CCXCVIII.

De lapide Fungifero.

Lapis Fungifer, teste Gesnero, apud Romanos magno in pretio est, invenitur in regno Neapolitano, crusta est crassa, ea terræ dodrante operta, aspersaque tepida irrotatione, quarto post die fungos edit. De hoc Gesnerus in lupi Cervarii historia.

CAP. CCXCIX.

De variis lapidibus qui nomen à similitudine rerum quas referunt, aut è rebus ipsis in lapides mutatis habent.

A Forma mathematica nomina habent, Quadratum Saxum quod in quadratam figuram ad ædificia extruenda facile redigi possit: Pentagonus; quod quinque, Hexagonus quod sex, & Pangonius quod multos angulos habeat.

A similitudine figuræ nomen habent. Enhorchis testium figuram referens. Panis dæmonum, qui prope Rotwilam Sueviæ, invenitur, ac panem refert.

Pentexoché, seu Mespilæus, mespili figuram habens. Crystallus glaciæ formam, Astroites stellarum, Ophites serpentum, Meconites feminum papaveris, Cenchrites sem. milii, Narcissites narcissi floris, Trochites rotæ, Belemnites sagittæ, Ceraunites testæ, & Calamites calami figuram exhibet, & inde nomen ut & cæteri, habet. Præterea ab adipis forma Steatites: ab oculorum figura Triophthalmus quasi tribus oculis signatus, A lupi oculo Lycophthalmus, à Caprino oculo Ægophthalmus, & ab

*Pentagonus.**Hexagonus.**Pangonius.**Panis dæmonum.**Pentexoché.**Meconites.**Narcissites.**Calamites.**Steatites.*

ab oculo humano Beli Oculus, & Leucophthalmus, Agruis oculo Geranites, ab accipitris oculo Hieracites, nomen obtinuerunt.

Geranites.

Hieracites.

Myrmecites.

Cantharias.

Polytrix.

Sycites.

Bostrychites.

Hienia.

Myrmecias.

Sarcites.

Dryites.

Cissites.

Pyrene.

Chalaxias.

Polyzonos.

Anthracitis.

Botrytis.

Lepidotes.

Phanicitis.

Phycites.

Spongites.

Muytes.

Conchites.

Tillinites.

Ctenites.

Strombites.

Echinites.

Scolopendrites.

Myrmecites à formicæ innata forma, Cantharias à scarabei, Polytrix à capillorum similitudine, Sycites à fici, Batrachias à ranarum, Bostrychites à crinium muliebrium forma, Bucardia in Babylonia nascens à bubuli cordis figura, Glossopetra à linguæ, Hammonis Cornu, à Cornu arietini, Hienia ab oculorum Gyenæ, Myrmecias à verrucæ, Sarcites à carnis, Telicardios à cordis similitudine nuncupantur. Dryites à truncis arborum, quæ ligni modo ardet, Cissites ab hædere folio, Cyamea à fabæ similitudine, Pyrene ab olivæ nucleo cui piscium spinæ interdum inhærent. Chalaxias à grandinum colore, & figura, Polyzonos à zonarum candicantium in nigro corpore multitudine, Anthracitis à scintillarum ignearum copia. Botrytis ab incipientis uvæ similitudine. Lepidotes à piscium squammis, Ostracias à testæ, Phænicitis à balani, Phycites ab algæ forma, Spongites à spongiæ, Tecolithos ab oleæ nuclei nomen obtinuerunt.

Ab animalibus ipsis nomina dantur lapidibus à gallo Alectorius, quia in ipsius ventriculo reperitur, Chelonitis à testudine, Draconites à dracone, Chelidonia ab hyrundinibus nomen habet, Muytes à mure, Conchites à concha; Tillinites à tillinis, Ostreites ab ostrea, Ctenites à pettine, Strombites à cochleis aquaticis nuncupantur, Echinites ab Echino marino, Scolopendrites à vermescolopendra, Lyncurius à lynce, ita dicitur.

A figura confectas vocant Itali lapillos albos crispas qui femina incrustata saccharo referunt, tales iuxta

iuxta balneum Bulicame, vel oche in agro Viterbienfi reperiuntur. Syringites stipulæ internodio similis, perpetua fistula cavatur inde nomen consequutus. *Syringites.*

Corallina à coralli forma. *Corallina.*

Pisolithus à piso propter similitudinem in thermis Carolinis Bohemiæ invenitur. *Pisolithus.*

Cicerum ager in Iudæa est in monte quodam ex quo Ierusalem, & Bethleem spectari potest, hi colore, forma, & magnitudine cicer Arietinum ita exacte referunt ut quis vix à vero discernere possit. *Rhodites.*

A forma dantur etiam nomina sequentibus lapidibus, Rhodites à Rosæ, Melitites à mali, Dendrites ab arboris, Stelechites à stipitis, vel trunci, Elatites ab abietis, Clethrites ab alni Amigdaloides ab amigдали ossè, Daphnia à lauri, Cydonites à mali cotoanei, Dryites à quercus, Onyx ab unguis, Dactilus ideus à pollicis, Hystera petra ab uteri, Enosteos ab ossium, Cardisce à cordis figura. *Melitites.*
Dendrites.
Stelechites.
Elatites.
Clethrites.
Amigdaloides.
Daphnia.
Cardisce.

Ut à forma, similitudine, & figura, ita etiam à colore nomina dantur. Ab auri colore Chrystitis, Chrysolampis, Chrysolithus, Chrysophis, Chryselectron, Chrysoprasus, Chrysoberillus, Ammochrysus, Leucochrysis dicuntur. Ab argenti colore Argyrites, Argyrodamas. A ferri Syderitis, à plumbi colore Molybdos, ab æris Chalcitis, ab armaturæ colore Hoplites. *Chrysolampis.*
Chrysophis.
Syderites.
Molybdos.
Hoplites.
Hepatitis.
Carcinas.

Ab Hepatis colore Hepatitis, A cancri marini colore Carcinas. A viperæ colore Echites. A Scari piscis colore Scarites à nulli piscis colore Triglites. A pavonis colore Taos. A leonis pellis & Pantheræ colore Leontios & Pardalios. A flavo, & melleo colore Melychlorum, à croci colore crocian. A canitiei colore Polia, vel Spartoplios. A fumi colore Capnites. A ceræ Cerites. *Echites.*
Scarites.
Triglites.
Taos.
Leontios.
Pardalios.
Crocian.
Polia.
Spartoplios.
Capnites.

A lactis Galactites, vel Galaxias, à sanguinis Hæmatites, A myrthi Myrthites, & carnis Sarcites. A cineris colore Tephritis nomen habet.

Coracias.
Cepites.
Cepoides.
Catoprites.
Perdicites.

Lychnites etiam à lucernarum accensarum colore, vel similitudine, Coracias à corvi colore, Cepites, vel Cepoides ab hortis ob colorum varietatem, & Catoprites à speculo, quia imagines reddit, Myrthites à myrrhæ colore, Sarda à carnis colore, aut potius Sarcites, Perdicites à perdicum colore nomina obtinuerunt.

A contentis nomen habet Enhydro quod aquam in se contineat.

Ab effectu lapis Nephriticus quia nephritidem curat, & Asbestos, quia igne non consumitur, deinde Heliotropion quod Solis radios girat, nomina habent.

Myrsinites.
Calcophanos.

Ab odore Myrsinites, & Aromatites myrrham olens vocatur, à sonitu Calcophonos lapis ille dicitur niger, in quo æris tinnitus percipitur.

A patria, & loco ubi inveniuntur multæ gemmæ, multique lapides nomen habent.

Hoc notandum veteres, eisdem generis, vel speciei gemmis, vel lapidibus propter formam, vel colorem, vel effectum, aut ob aliam causam ut ex prædictis apparet, alia nomina dedisse. Deinde etiam quia nihil fere est in rerum natura (nisi lapide durius sit) quod succo lapidescente accedente, non possit in lapidem converti, non mirum est (arboribus, floribus, ramis, foliis, fruticibus, herbis, fructibus, seminibus, animalibus eorumque partibus, & artificialibus rebus variis in lapidem versis) tot genera lapidum inveniri, & ab iis nomina habere.

De locis ubi variæ res in lapides mutantur.

AQuæ quæ vegetabilia, aut artificialia in lapides
vertunt in variis locis reperiuntur.

Strabo lib. 3. scribit contra Laodiceam Hierapolis ubi calidæ aquæ scaturiunt, & ubi Plutonicum est aquam in tophum ita indurescere, ut qui aquæductus deducunt integra septa ex eo aquis conficiant.

F. Leander Albertus Bononiensis in descriptione Italiæ narrat, ad Senam torrentem è Saxo fontem prorumpere cuius aqua 15. dierum spatio quicquid immerferis in lapidem convertit, vel lapideo cortice tegit. Deinde idem paulo post Taliamentum maius, de quo nunc agimus, ex monte Mauro nascitur, supra vicum Phornium ubi fons mirabilis, in quo lignum deiectum lapideo cortice obducitur, & virgulta, & folia immersa lapidescunt. In agro Pisano, & antris quibusdam montis sancti Iuliani prælongæ concreta aqua striæ, ut in Lucensi iuxta convallem dictum pagum prægrandes columnæ ex aquis paulatim concrefcunt.

Prope Avernorum Hergobiam fons limpidissimus est, qui succi lapidescentis tantam copiam evehit, ut accolæ pontem ex eo substructum, & aquæ cursum impredientem, ligonibus quotannis diruere cogantur. Non procul Vienna Allobrogum in vico Hiuret fons limpidissimus, & potu salubris, & suavis, suo succo lapides gignit, duréscentibus silicea soliditate, quæcunque in eius alvum proiciuntur.

Anienis fluvijs quacunque pertingit lapideam facit terram, & ligna, & cortices, & tamen Tybure

532. DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
toto fere anno turbida bibitur, nec aliquem calculi
vitio afficit.

In Cappadocia, authore Cœlio, inter Mazac-
cam, & Tuanam lacus est in quem Harundinis pars
immissa altero die spectatur in lapidem versa.

In Elbogano tractu iuxta oppidum Falkenaw in-
tegræ abietes in lapides vertuntur. Et Domitius
Brufonius in Silare amne, qui radices montis eius,
qui est in agro urbis Ursentinorum olim, nunc Con-
tursii, lambit, folia & arborum ramos in lapides
transire, non fide aliorum, sed propria, ut qui inco-
la sit regionis, narrat. Cortices autem lapidum an-
nos numero ostendere.

In Zepusio Ungariæ aquæ multæ sunt lapide-
scentes. Est enim fons eximius ad pagum cui apud
Zepusienses Germanos à rivi murmure nomen est,
qui instar Piscinæ stagnat, & plurimam aquam red-
dit, in quam item ligna iniecta lapide seu cortice
obducuntur. Alter ad pagum qui vocatur Ioannis.
Nam qui angustius scatent, statim atque paululum
profluxerint lapidescunt, & ita in tumulos exur-
gunt, cuiusmodi videtur unus ad pagum D. Andreæ
nomine, alter cæteris insignior prope arcem Ze-
pusiensem ad ædem D. Martini, quæ sacrarum æ-
dium præcipua est in Zepusio. Ex hoc fonte scatu-
riens aqua, quacunque vadit, lapis fit, sed eius ge-
neris lapides subterranei pluviis expositi tandem
iterum dissoluuntur, & cementi vices explent. Qui
sub dio lapidescunt, topi sunt levitatè, & raritate
pumicibus similes. Ex his construunt ædes incolæ,
ac se ex aqua domus ædificatas habere ænigmatice
iactitant. Ad arcem Fileg in comitatu Neogra-
diensi specus est, in quo superne destillans aqua,
continuo durescit. Ibi vero videas cœu hominum
statuas, consistere Saxa ex hac destillatione con-
creta.

creta. Alba hæc sunt colore, ac trita pictoribus usui sunt.

Prope oppiduli Veronei in Gallia mænia fons perennis scaturiginis, aspectu iucundissimus, lympa lympidissima, colore, & odore insipida. Sed sapore non ita commendabili, incolis tamen non ingrata extat. Erumpit aqua ex altissimis subterraneis cuniculis, labroque, vel potius cratere excipitur ita affabre in orbem circumducto ut nescias illamne peripheriam natura dederit, an vero ars Euclidis exquisitissimum istum circulum elaboraverit: sic autem ad labri margines exundat aqua, ut statim & brevissimo aquæductu decurrat in rota, quæ molam frumentariam circumagit, indeque cum glareâ, quam currente alveo secum abradit, guttatim in substratum lutum, & proximam ulneam decidit, quæ omnia sua frigiditate ita subigit, fermentat, & cogit, ut tandem in lapides induret, leves quidem illos, & foraminulentos, quorumque unam aliquando partem videas iam petrefactam, alteram vero adhuc agnoscas musco herbaceo virentem & cœnosam quæ tantum lapidescere incipiat. Coguntur vero illi lapides tanto aggere, ut nisi ex intervallis molitor eos ferreo malleolo conterat, & subtrahat impedimento sint ipsi moletrinae, quo minus libere circumvolvatur.

Narrat Thomas Moresinus in Moravia Scotiae aquam esse, in qua neque materia aliqua crassa, neque viscositas apparet, aut deprehenditur ulla, quæ tamen in saxum concresecat, quod iterum igne queruo dissolvi possit in liquorem, similemque aquam se vidisse ait in Gallia Occitanica, apud Sevenos, & alibi.

In Baldensibus fistulis, & tubis æquæductuum, ut Bechlingi ex eo fonte qui in arcem derivatus est,

Tophi solidiores instar botri in superficie, coloris spadicei durissimi fiunt. Ex scaturigine thermarum Carolinarum (in quibus folia quercus, & alni impressa, in calidarum canalibus striarum figura pendent) ligna, stramina & quævis res iniectæ lapidescunt: fabæ item, & pisa ibidem lapidea nascuntur. Prope Beffordiam in Alsatiæ finibus, item in ditio-
ne Iestemiana, non longe à Scaffhusia agri legumini-
nosi, & quasi fabis, orobis, & pisis lapidosis instrati, & consiti reperiuntur, an sponte ita nata sint legumina, an in lapidem versa, incertum est.

In piscina prope Schellebergam arcem in Misnia rami folia, cortices, ligna, manicæ, chyrothecæ in saxa mutantur.

Prope Torgam in Albi trabes molares mutatæ in saxa reperiuntur.

Tribus miliaribus à Francofurto ad Oderam fons est, qui folia, & arborum ramos in lapides transformat.

In Britannia magna spelunca est, ad Devernam sita, in quam quicquid aquarum influit in lapidem coagulatur.

Iuxta Carthusiam Francofurti ad Oderam aqua præterlabitur, quæ ligna, cochleas, & nucum putamina in lapides mutat, etiamsi in ea vivæ Ranæ degant sine noxa.

In lacu Hyberniæ omne quod iniicitur, vel in ferum convertitur, vel si fundum petit in lapidem transit.

Similiter in Ungaria in comitatu Barsiæ invenitur ingens fluvius, qui quamprimum ex scaturigine erumpit, in substantiam saxeam non aliter, quam tempore hyemis, aqua frigore congelascit.

Aqua Berilli, & Adamantis omne vegetabile in lapidem transmutat si Paracelso credendum est.

Est fons apud Ginetri castrum , sexto à Vienna lapide semotus, qui à culina ad moletriam currit, per ligneos canales, in quibus si quid imprimas, vel sculpes, altero die lapidem invenias cum impressa concretum effigie.

Aquæ Tophaceæ visuntur non procul à Leffingen Bollam versus , ubi balneum innotuit paucis aliquot hinc ab annis, apud Wutt dictum flumen. Ubi aqua ex tubo effluens subiectum monoxycon, totum incrustavit poroso lapide. Ita circum Badenæ Helveticas, Tigurum, Egglison, Engen, aliaque vicina loca visuntur aquæ, quæ omnia vel in lapides convertunt, vel saltem foris porosa substantia incrustant, obducuntque. Andernaci etiam ista observantur.

In Thermis Carolinis Bohemiæ quævis aquis quibusdam impositis una nocte crusta lapidea obducuntur.

In Veronensi agro lapideæ tabellæ inveniuntur, quales Islebianæ sunt (de quibus in capite de Saxo Scissili egi) quæ pisces in se habeant, quasi insculptos, mutati enim sunt in lapides.

In quibusdam Ponti locis, Theophrasto authore, pisces etiam fossiles reperiuntur.

In agro Luneburgensi ossa belluarum in lapides versa inveniuntur, & prope Heidelbergam circa Hildeshemium Cornua, vel Cornu Ammonis.

Ut in variis terræ locis varia lapidum genera reperiuntur, & crescunt, ita etiam in variis animalibus, variisque animalium partibus. Nam in conchis Margaritæ, in Bufone Bufonius lapis, in cervi capra Bezoar, in gallo gallinaceo Alektorius, in hyrundine Chelidonium, ac in aliis alii nascuntur, & reperiuntur qui omnes ab animalibus nomen obtinent. Solus homo qui in quavis corporis parte

536 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
lapides gignit illis nullum peculiare nomen dedit.

In capite, pulmonibus, stomacho, hepate, vesicula fellis, renibus, vesica, articulis, & intestinis hominis sæpissime deprehensos fuisse maximos calculos medicis omnibus luce meridiana clarius est. Habui hic Pragæ nobilem quendam in cura qui cum diu colica laborasset, eaque in paralyfin desisset, calculum per intestina ovi gallinacei magnitudine subruffum, nec adeo durum per alvum eiecit. In hepate fabæ maioris magnitudine, & qui colore lapidem Bezoar referebat, habuit aurifaber quidam senex Pragensis; Eundem adhuc servat senis filia Sonteri aurifabri uxor.

Narrat Ægineta lib. 3. cap. 31. quendam qui diu sanguinem eiecerat quatuor calculos asperos tribulorum modo ad magnitudinem siliquarum tussi eiecit.

Benivenius Henricum quendam Alemannum cum diu tussi inani laborasset, tandem calculum avellanæ magnitudine egressisse tussi scribit.

Fernelius itidem se quendam Alemannum cum diu tussi inani laborasset tandem calculum avellanæ magnitudine egressisse tussi scribit.

Fernelius itidem se quendam novisse qui sæpe duos hordei, & pisi magnitudine calculos tussi expelleret affirmat. Gesnerus recenset in Bodehorni Iurisconsulti fellis vesicula 22. calculos fuisse inventos, & Fallopius similiter in vesicula fellis se a 123. calculos reperisse narrat.

In vesica, & renibus calculos reperiri tam vulgare est ut superfluum sit ideo exempla in medium adducere.

a *Simili modo, hic Leida, Cl. V. Henricum Florentium
Medicinæ Doctorem apud Lugd-Bat. peritissimum,
mulie-*

*muliebri corpore (cuius nomen erat Catharina
Hamburgensis, Amstelredami patibulo affixa) pu-
blice in loco Anatomico dissecto Anno M. DC. XVIII.
è vesicula fellis 124. calculos, quadratos omnes eius-
dem ferme magnitudinis, & crassitie, cinerei colo-
ris, extraxisse vidimus.*

CAP. CCC.I

*De modo quomodo, & cur variæ res in lapi-
dem mutantur.*

QUo pacto variæ res in lapides mutantur à mul-
tis traditum est. Fallopius in libro de metallis,
& fossilibus succum lapidescentem, id est, humo-
rem quendam optime elaboratum, & coctum, ac
genitum ex materia lapidosa cum aqua commix-
tum, causam præcipuam docet, eundemque succum
si cum aqua tantum confusus sit, & non commix-
tus, non transmutare res, sed saxeo cortice obduce-
re. Idemque fieri si ramenta lapidum, ac exigua
illius portiones aquæ commisceantur. Efficientem
causam mixtionis calorem ponit non frigiditatem:
ac herbas quasdam ut Corallium, aut corallinam
nutriri succo lapideo, & allicere quem aliæ vicinæ
respuunt; non tamen prius lapidescere, quam hu-
midum aqueum, quod succus lapidescens pro vehi-
culo habuit, semotum fuerit. Succum præterea la-
pidescentem Fallopius statuit triplicem, unum non
purum, alterum purum, clarum, limpidum, & gem-
meum, qui exhalationem siccam pro materia in suo
humore habet, & cum corpus aliquod imbibit in
nobiliorem lapidem, aut gemmam transformat.
Hoc modo ligna in Jaspides vel Achates transmuta-
ri existimat. Tertium eum, qui alimenti causa à
plantis appetitur, ut à Corallio, & in nonnullis par-

538 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
tibus marinis tantum reperitur. Impurum succum
in quavis terra reperiri tradit, ac propterea litho-
spermum lapidea semina quæ nec urantur, nec
emollescant, nec eliquentur in quavis terra produ-
cere.

Mauritius Cordæus Corallium non solum ab
ambiente frigore indurari putat, sed quod abscon-
ditam habeat in se suæ duritiei energiam, quæ à cir-
cunstante aëre affecta illam produxit.

Mathiolus materiam quæ quævis in lapi-
dem transmutat dicit esse lutum, in quo mul-
to plus sit tenacis terræ, quam aquæ, præterea ra-
menta saxorum quæ aquarum decursus abradit.
Deinde succum lapidescentem, qui cum in cavi-
tates corporis irreperit quiescens frigore concre-
scit.

Paracelsus coagulationem per spiritum salis, qui
omnia salis corpora coagulat fieri existimat, ac
aquam qui hunc spiritum cum subtilissimis lapi-
dum partibus fert corporum vacuas partes, per-
meare, opplere, ac penetrare sicuti tinctura pan-
num in quo permanet, & tandem similiter in iis
manere, ac lapidescere. Alibi mucum in torren-
tibus adhærere lapidibus, qui tandem lapide-
scat, vel exiccatus in vitro in lapidem commu-
tetur, docet. Alii alio modo, aliisque efficienti-
bus causis transmutationem fieri autumant. Ego
ut quid in lapidem transmutetur & patientis, id
est, rei transmutandæ, & agentis, id est, efficien-
tis causæ cum sua materia, qua tanquam proxi-
mo instrumento utitur, dispositionem aptam re-
quiri, & præ manibus esse debere autumo. Rei
enim transmutandæ, seu patientis dispositio ta-
lis esse debet, ut corpus habeat porosum, vel pe-
netrabile, ut hoc modo omnes, & minutissi-
mæ,

mæ, intimæque illius partes proprio, vel agentis humido humectari possint. Deinde ut humiditas propria, vel adventitia ab eo facile secedere possit. Agens, sive calor intensus, sive remissus sit etiam humidum actu, vel potentia patienti, vel sibi adiunctum habere debet, idque aquosum, vaporosum, oleosum, vel combustibile. Deinde agentis materia aqua, vel spiritus vel aliud quiddam acutum ad intima penetranda, & partes patientis alterandas, & disseccandas esse debet. Præterea agentis materia partes terrestres ita subtiles, & in minima resolutas contineat oportet, ut in aquam iniectæ, aut exhalationibus commixtæ diaphanitatem non impediunt, aut conspici non possit, id est, per tota humido commixtæ sint: quemadmodum vinum cum aqua miscetur commixtum est, aut tartarus vini in purissimo vino resolutus consistit. His omnibus adiungi vis quædam assimilatrix materiæ agenti insidens, quam aliqui virtutem lapidificandi vocant, debet. Huius essentia, ut formarum omnium effectrices causæ, & essentiæ ignotæ sunt, ita hominis ingenium, & investigandi industriam illudit, & superat. Dixi agentem humidum debere habere aquosum, ut nempe vehiculi loco sit terrestri materiæ quam in se continet, & rem transmutandam (si pinguis, & oleosa non sit) subire possit. Dixi vaporosum, ut si sub materia transmutanda positum sit, in illam deferri, & sublimari possit. Dixi oleosum, ut si res transmutanda pinguis, & oleosa sit illam penetrare, illique commisceri possit. Dixi combustibile propter exhalationes, aut spiritus sulphureos mineralium, qui ignis naturam referunt, & materia lapidifica gravidæ non solum lapides in meteoris generare, sed longe facilius corpus porosum subeuntes in lapidem (humido proprio, vel patientis exspirato)

540 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
commutare possunt. Deinde dixi agentis materiam, vel spiritum debere esse acutum, quia sine acumine non fit penetratio, & vera commixtio, sed tantum confusio. Hanc ad rem idonea sunt salium mineralium corpora, eorumque spiritus quorum proprium est corpora solvere, & spiritus coagulare, testante Chymicorum experientia. Vidi enim multoties salis spiritu, spiritum Corallorum, Margaritarum, Oculorum Cancris, & aliorum mineralium etiamsi vini essentia solutus esset, paucis guttulis iterum coagulari, & in corpus redigi. Et licet huiusmodi salia, vel eorum spiritus non cuius statim appareant, tamen sciendum nullam fere esse terram, quæ huiusmodi sal non ferat, nisi prorsus sterilis sit. Nam quæcunque herbarum, & fruticum ferax est, plurimum salis continet, quod in herbarum, & fruticum alimentum cedit, à quibus iterum arte chymica separari non difficulter potest.

C A P. CCCII.

Quomodo in corpore humano lapides generentur.

Medici fere omnes materialem calculi causam statuunt lentam, & viscidam materiam quæ à calore renum, (ut lutum in fornace ab igne) coquitur, & induratur, sed decipiuntur. Nam veras, & proximas calculi causas omittunt, remotioribus tantum intenti. Si enim roges unde lentor ille materiæ manet, quibus partibus constat, & an quis lentor, & quare in lapidem mutetur? apte respondere non possunt. Si iterum cur cum lenta materia in intestinis, & naribus copiosa sit ibidem calculus non generetur, nihil aptius respondent. Nam nec caloré in naribus deesse, nec in intestinis (ubi non minor quam in renibus est) obiicere possunt. Si iu-
venes,

venes, adolescentes, & pueros huiusmodi abundare, & scatere viscida materia, & cruda, ac renes senibus calculosis calidiores habere quis illis obiiciat: respondent senum calorem esse præternaturalem, iuvenum naturalem. Sed frivola est hæc responsio, quod iuvenes multique alii sæpe renum calida intemperie laborent, non tamen propterea calculum generent. Deinde quod lotia excepta, & in frigido loco servata lapidescant citius, quam quæ in calido servantur. Si enim calor calculi generationem efficeret in vesica, calculus non minus quam in matula concreceret: præsertim illis quibus statim emicta concrescit. Si nempe illam tanto tempore in vesica post eiiciendi appetitum retinerent, quanto ut matula concrescat, opus est. Deinde etiam quævis materia viscida ab illo in lapidem concreceret. Verum cum utrumque experientia falsum ostendat, nequaquam calor intensior indurationis materiæ calculosæ causâ erit; sed potius ipsa materiæ apta dispositio, non dissimilis ab ea, quam requiri dixi, ut lapidis fiat generatio in terra. Materia itaque ex qua calculus in homine generatur humor est superfluus separatus ab alimento. Constat is ex aqua simplici elementalî, & terrestri materia. Terrestris materia pro alimenti natura varia est. Nam vel est crassa, & difficulter liquabilis vel est tenuis, & facile liquabilis. Crassa luti, vel boli instar ex terrestribus alimenti portionibus à natura in minimas particulas resoluta est. Liquabilis est quæ salis communis instar, diaphana, clarissima, & limpidissima, in aqua dissolui potest. Hæc ut salium multæ differentiæ sunt, ita multiplex est. Nam vel aluminis salis communis, nitri, vitrioli, armeniâci, tartari, vel aliorum naturam refert. Humor itaque hic ex terra, aqua, & sale constans dum à natura per ordinaria emuncto-

542 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
ria non expellitur, sed in visceribus hæret varia ob-
structionum genera, variosque morbos generat, &
si humidum aqueum ab ipso, vel totum vel ex parte
decedat, in lapidem coagulatur, & fatiscit. Lutum
enim bolus aut terra illa in minimas partes soluta la-
pidescit propter remanens sal, quod illi adiungitur,
& insita proprietate nisi nimia aquei humoris co-
pia diluatur, aut ei nimius humor adsit, in ipsa aqua
indurescit, & congelascit ut vitri confectio osten-
dit. Non enim necesse est omni humore destitui ut
lapis generetur, sufficit enim præcipuam partem
decedere. Terrestris hæc materia, & sal hoc non
generatur in homine, sed ex alimentis manat, quæ
sine his neque sustentari, neque conservari pote-
rant. Ut illa his indigebant, ita & homo cuius soli-
dæ partes, ut ossa, caro, dentes, & cæteræ, terra, sed
multas alterationes passæ opus habent; Ad huius,
& illorum connexionem promovendam, & corru-
ptionem impediendam non levis momenti est sal,
naturæ quasi balsamum: quod prius ipsi alimento,
& postea humori qui ex alimento provenit, insidet,
& sanguini commiscetur, ac postea si superfluum sit,
recte valente excretrice facultate à natura secerni-
tur, & per urinam, & sudores expellitur, ut & ter-
reus, feculentusque sanguinis humor, qui in urina
hypostasim facit, & calculo materiam præbet: qui
facile in renibus (si illorum calor imbecillus sit) ut
in senibus, aut morbo afflictis contingit, concre-
scit. Calor enim renum magnus, non solum non
iuvat calculi coagulationem, sed potius impedit: ut
iuventus quæ raro calculis propter caloris abun-
dantiam obnoxia est, & excreta urina, approbat.
Nam si calida fervetur, ut ante notavi, non tam cito
calculos ponit quam si refrigerari sinatur, idque
omni salis generi proprium est. Dum enim in li-
quore

quore Cryſtalli formam accepit, eo iterum calefacto, ſolvitur. Id itaque ut extra corpus humanum faciunt ſalia, ita multo citius in corpore. Concurrere itaque debent ad calculi generationem in corpore humano concoctricis & expultricis facultatis imbecillitas, renum frigida intemperies, & copia terreſtris materiæ, & ſalis in humido ſoluti. Hæc enim duo iuncta humidi beneficio tanquam medio partes partibus apponendo facile glutinantur, ac glutinata tartari nomen chymicis à vini lapillo ſimili fere modo generato, obtinent. Hic tartarus ſi multum terræ habeat lapidis vulgaris formam refert, ac pro quantitate ſalis adiuncti durior, vel mollior eſt. Quo enim plus ſalis habet eo magis compingitur, & induratur terreſtris materia. Non tamen maxima ſalis quantitas minimam terreſtrem in lapidem cogere poteſt. Quia proportio quædam certa utriuſque requiritur. Terreſtris portionis quantitas tanta eſſe debet ut impedire poſſit ne ſal illi unitum ſolvi poſſit, ſaliſque tanta ne terra fatiſcat, ac pulveris inſtar diffluat. Hanc proportionem natura ipſa obſervat, & experientia chymicorum deprehendere poteſt. Viſcida materia hic nulla glutinis inſtar ad glutinandum, ut vulgares medici ſomniant, requiritur. Si enim talis adeſſet me iudice calculi generationem impediret. Viſcidum enim aquæ mixtum calculum efficere nemo ne in rebus quidem exteris unquam vidit, ſed potius contrarium, cum mollius ab aqua, & citius ſi calida ſit reddatur. Vulgare enim gluten aqua diſſolvitur, non lapideſcit. In renibus vero, vel veſica, aliifve corporis partibus cum nunquam deſit humor calidus quo pacto viſcida materia cuius proprium eſt ab humido calido diſſolvi, lapideſcere poterit? Glutinis vices in calculi generatione præſtat ſal, quod ut

544 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
dixi in proportionata quantitate humoris congelatur, & indurefcit. Id fi lutofæ terreſtri materiæ optime commixtum beneficio aquei humoris fuerat, eo diminuto, ac ad requiſitam quantitatem reducto ſibi adiunctas terreſtres portiones indurat, & in lapidem ſecum cogit: proriſus eodem modo quo ſi lutum aquæ communi optime commiſceas, & frigori exponas aqua congelatur, ac luto conſiſtentia firmæ cauſa eſt, non quidem Cryſtalli, aut glaciæ, ſed lapidis forma. Si parum aquæ luto adiunctum fuerit, neque plus quam ipſius humectationi ſufficiebat lapidem plane refert. Ut in luto frigus, abſque glutine, duritiem, conſiſtentiam, & cohærentiam efficit, ita in lapidibus ſal, quod in glaciæ, vel Cryſtalli ſpeciẽ in humore apto congelatur, & induratur ut ſpagyricis notiſſimum eſt. Si quis obii-
ciat caſeum qui lentus, & viſcidus eſt experientia certiffima calculoſis nocere, ac calculi generationem promovere. Utrumque concedo, nempe & viſcidum eſſe, & lentum, & calculo materiam præbere. Verum viſciditatem, ſeu lentorem ipſius in cauſa eſſe nego. Imo opinor caſeum nocere non poſſe quamdiu viſciditas, ipſius ſubſtantia iam ad alimentum paratæ, adhæret: idque propter rationes ſupra allatas. Nocet itaque propter aliam cauſam, quia videlicet multum terreſtris materiæ ex qua oſſa, & ſolidiores partes fœtus ali debent continet. Hæc dum propter acrimoniam ſalis adiuncti in minimas partes reſolvitur, viſciditas illi prius annexa ab acrimonia, & tenuitate falſi humoris exeditur, & conſumitur, ut totus humor tenuis, & detergens reddatur, quemadmodum in vino contingit. Id enim recens expreſſum, ac in dolium immiſſum primum viſcidum eſt, & lentum diluti glutinis inſtar, poſtmodum tamen tempore tam tenue
reddi-

redditur ut in vitra effusum propter partium tenuitatem atomorum similitudine exiliat. Eo cum redactum est tum primum calculos, seu tartarum ad vasis latera se ponere deprehenditur. Sed obiici potest iterum exemplum luti, aut argillæ, quæ aqua imbuta tam viscida est, ac tam firmiter equorum pedibus adhæret, ut sæpe ferreos calceos in illa relinquere, prius quam pedem eximere possint, debeant: quæ etiam solo ignis calore tanquam præcipua efficiente causa in lapidem testaceum abit. Respondeo absque aqua argillam viscidam non esse, cum visciditas, absque humido esse non possit, aquam vero consumi igne, nec prius argillam lapidescere, ignem præterea esse quidem causam, sed non propter solum calorem id facere, sed propter materiam quam exurit, & cætera quæ cum flamma, & fumo secum fert, ac ut lutum, vel argilla lapidescat sunt necessaria. Deinde quia ea aufert, quæ impediunt ne argilla lapidescat: aqueam enim humiditatem quæ argillam viscidam facit tollit, à corpore separat, & in auras resolvit. Fert autem secum ignis, humiditatem oleosam, quæ eius pabulum est, præterea falsos, ac sulphureos spiritus, ac exhalationes siccas cum terrestribus portionibus in minima resolutis; quæ omnia materiæ combustibili insunt; ut fuligo à fumi copia in massam redacta clare, & perspicue docet. Terra enim inde elici, & sal deinde humiditas inflammabilis, & spiritus possunt, ita ut ignis noster non simplex quiddam & elementum, sed mixtum dici possit. Nisi quis calorem summum ignem esse velit, & à reliquis quibus inest secernat. Sed ita qualitatem non substantiam inde efficiet, utpote quæ subiecto insit, & sine ipso, ac per se subsistere non possit, quod omnibus qualitatibus proprium est. Ignis itaque pabulum suum

546 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
hoc est terram, sale, spiritus, ac exhalationes, quæ
in materia, quam comburit continentur in argillæ,
vel luti corpus (expulsa prius ipsius viscosa humidi-
tate) deferens, facile illam in lapideam formam ver-
tere potest. Nam & sine his argilla, vel lutum pro-
prij salis beneficio quod quævis terra in se continet,
iuvante intenso calore, tanquam externo efficiente,
partesque suo motu coniungente, lapidis formam
accipere potest. Calor itaque intentus, seu ignis
noster tanquam causa quædam communis efficiens,
& sine qua nihil fieret, dum ad lapidis formam in-
ducendam aptam materiam, & quæ externam ha-
bet causam efficientem sibi annexam nanciscitur,
lapidem facere potest. qui putat ignis subiectum,
seu materiam combustibilem nihil ad terræ coagu-
lationem facere, accipiat cineres, ac à sale abluat:
Deinde eos adiecta aqua, cucurbitæ vitreæ indat,
ac igni committat, videbit nunquam lapidescere
posse, primum quod nullum sal proprium habeant:
præterea quod per vitrum, ignis ex materia combu-
stibili cui inhæret illis neque spiritum, exhalatio-
nem, sale, neque aliud quicquam communicare
possit. Si vero sale à cineribus non auferat, mox
lapidescere proprio sale in cucurbita vitrea depre-
hendet. Est itaque vera interna efficiens lapidis
causa tum in materia ipsa, quæ lapidescere debet,
tum in ea materia, quæ ut aliquid lapidescat accede-
re debet. Ac calor tantum externus efficiens, quia
principium motus est: quem ego verum non ap-
pello, sed cum tantum quo præsentis effectus fit, &
absente non fit. Sed etiamsi verum esset lutum à
calore tanquam efficiente causa lapidescere, non
tamen ideo sequitur in corpore humano simili mo-
do calculum fieri. Quia ut ex præcedentibus colli-
gi potest: lutum quamdiu humidum manet in lapi-
dem

dem abire non potest; Sed tum primum cum ab igne hoc depulsum, aut absumptum est. In corpore humano vero cum lutosa materia nunquam absque copioso humore præsertim in vesica, renibus, & ureteribus sit, quo pacto à calore non potente depellere humidum indurari poterit? Aliud itaque quippiam quam calor esse debet quod coagulet, & vere efficiat lapidem, vel calculum. Causa formalis lapidis est occulta quædam in renibus, aut aliis partibus dispositio ad lapidem generandum.

C A P. CCCIII.

Sequuntur nonnullorum Lapidum, & Gemmarum ex variis Authoribus secundum alphabeti ordinem descriptiones, num autem lapides isti omnes, aut gemmæ in rerum natura sint non satis constat, quod ignotæ sint.

Plinio, Alberto Magno, Evace, Bartholomæo Anglico, Ludovico Dulci, variisque authoribus, qui de gemmis scripserunt, aliquæ gemmæ, vel lapides tam paucis notis describuntur, ut

nemo quinam sint discernere possit. Aliquorum etiam nomina à Barbaris authoribus ita corrupta sunt, ut quis dubitet, num veterum lapides sint, ad quorum nomina accedunt, num vero alii. Ne itaque à nonnullis authoribus tractati lapides à me videantur omitti, placuit secundum alphabeti ordinem illos hic describere.

A.

ABSinthus Alberto Magno lapis est niger rubeis virgulis, vel guttulis, dicitur permanere calidus per septem dies si semel calefiat, videtur esse Aſyctos Plinii corrupto vocabulo.

Acopis nitro similis est pumicoſa aureis guttis ſtellata. Cum hac oleum ſubfervefactum perunctis laſſitudinem, (ſi credimus) ſolvit. Plin. lib. 37. cap. 10.

Agapis lapis eſt, colore pellis leoninae ab *ἀγάπη*, id eſt, dilectione ſic dictus, quod ab omnibus diligatur. Facultatem admirandam contra ſcorpionum iſtus, ac viperarum morſus habet. Alligatus vulneribus, aqua prius madefactus, extemplo dolorem mitigat, & ſedat. Ludovico Dulci authore.

Amatides eſt lapis, vel gemma à qua ſi veſtis fuerit contacta, igni reſiſtit, & ſi illi imponatur non ardet, ſed potius ſplendore nitidior apparet ſimilisque eſt alumini ſciſſili, omnibus magorum maleficiis obvians, & reſiſtens. Bartholomæus Anglicus ex Iſidoro. Videtur eſſe amianthus corrupto vocabulo.

*Chryſocol-
la.*

Amphitane alio nomine appellatur Chryſocol-
la in Indiæ parte, ubi formicæ eruunt aurum, in qua invenitur auro ſimilis, quadrata figura, affirmaruntque naturam eius quæ Magnetis, niſi quod trahere quoque aurum traditur. Plin. lib. 37. cap. 10. Videtur hic lapis fictitiuſ, cum nunquam inventuſ ſit qui aurum trahat.

Anachites gemma dicitur qua in hydromantia dicuntur evocari imagines deorum. Plin. lib. 37. cap. 11. Plinio putatur eadem quæ Adamas.

Andromadas argenti nitorem habet, ut Adamas quadrata, ſemperque teſſulis ſimilis. Magi pu-
tant

tant nomen impositum ab eo quod impetus hominum, & iracundias domet. Eadem sit an alia Argyrodamas authores non explicant. Plin. lib. 37. cap. 10.

Androas à nonnullis vocatur Androdamas.

Antachates Acharis species est, cum uritur myrrham redolet. Plin. lib. 37. cap. 10.

Anterotes Opali, vel Pederotidis species, Plin. teste.

Antipates quam aliqui Corallium nigrum putant, nigra non translucet. Experimentum eius si coquatur in lacte, facit enim hoc myrrhæ simile immissa, eamque contra effascinationes auxiliari Magi volunt. Arabica ebori simillima est, & hoc videretur nisi abnueret duritia. Putant contra dolores nervorum prodesse habentibus. Plin. lib. 37. cap. 10.

Aphrodisiace ex candida rufa est. Plin. lib. 37. cap. 10.

Aquileus est Ætites.

Apistos non est alia quam Plinii Asyctos.

Ægyptillam Iacchus intelligit per album Sarda nigraque vena transeunte, vulgus autem in nigra radice Cæruleam facit. Plin. lib. 37. cap. 10. Videtur esse Camea recentiorum. Tritam in aqua colorem, & saporem vini reddere neoterici scribunt.

Argiritis gemma est argento similis, habens stigmata aurea, similis Androdamanti. Barth. Angl. lib. 15. cap. 16.

Asbestos in Arcadiæ montibus nascitur coloris ferri. Plin. lib. 37. cap. 10. Albertus Magnus vocabulum corrumpit, & abeston inde facit. Ignotus lapis nisi amianthus sit.

Aspilaten Democritus in Arabia gigni tradit, ignei coloris, eam oportere cameli pilo spleneticis

alligari, inveniri que in nido Arabicarum alitum, & aliam eodem nomine ibi in Leucopetra nasci argentei coloris radiantem, contra lymphatum habendam. Plin.

Asinius, aut Asininus lapis ab asino nomen habet, quia ab asino sylvestri eruitur, colore albo est ad citrinum tendente, ac figura plerunque ovali, magnitudine nucis iuglandis minoris, mollis, atque aperturas habens, quæ non penetrant. Dum finditur lucido smalto subcitrino similis est. Duo eius sunt genera, Maxillaris, & Cephalicus. Cephalicus capiti impositus eius dolorem sedat, ac epilepsiam sanat. Maxillaris quia in maxilla reperitur gestatus lassitudinem prohibet, & victoriam pugnantibus dat, ac hostes lassos superat, venenatisque animalibus resistit. Cum vino ebibitus febres quartanas pellit, ac ad vermes necandos mirabilis efficaciam est. Venenum ebibitum ne noceat prohibet. Ad anguim morsus valet, parturientibus subvenit, ac fœtum mortuum eiicit. Lud. Dulcis. Forte Ludovicus Bezoar lapidem describere voluit.

Asiictos septenis diebus calorem tenet excalfacta igni nigra, ac ponderosa, distinguuntibus eam venis rubentibus. Putant prodesse contra frigora. Plin. lib. 37. cap. 10.

Altizoen in India & in Perfide ac Ida monte nasci tradunt, argenteo nitore fulgentem magnitudine trium digitorum ad lenticulæ figuram, odoris iucundi, necessariam Magis regem constituentibus. Plin. lib. 37. cap. 10.

Augiris nonnullis non alia videtur esse quam quæ Callais.

Autoglyphus lapis in Sagari fluvio Phrygiæ reperitur ab eo quod nativa matris deorum imago illi

go illi infit sic dictus. Plutarchus de fluviis.

a *Hic locus male est citatus, nam habetur in Plinio Libro 37. Naturalis historiae cap. 1 v. littera g.*

B.

B Alanitæ genera duo habent, subvirides, & corinthii æris similitudine, illa à Copto, hæc ex Trogloditica veniens, medias secante flammea venas. Plin. lib. 37. cap. 10.

Baptes mollis, alioquin odore excellit. a Plin. lib. 37.

Baroptenus, sive Baroptis nigra sanguineis, & albis nodis alligata dicitur velut portentosa. b Plin. lib. 37.

Boleniæ nimbo inveniuntur glebæ similitudine. c Plin. lib. 37.

Borsycites in nigro ramosa candidis, aut sanguineis frondibus in ea ratio nominis non est. d Plin. lib. 37.

a *Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera l.*

b *Ibidem littera m.*

c *Ibidem littera p.*

d *Libro 37. cap. xi. littera l.*

C.

C Actonites nonnullis Sarda putatur, verum falso scribit Solinus in corsica reperiri. Facultatem habet victoriam tribuendi, illi à quo attingitur. Si quis eius scrupulum capiat, resistit maleficiis magicis. Lud. Dulcis.

Cadmitis eadem esset quam Ostracitin vocant, nisi quod hanc cæruleæ interdum cingunt bullæ. Plin. lib. 37. cap. 10.

Callais Saphirum imitatur candidior, & littoroso mari similis, in rupibus inviis, ac gelidis oculi figura extuberat, leviterque adhæret. Plin. lib. 37. cap. 10. videtur aqua marina recentiorum.

Callainas ferunt plures coniunctos semper inveniri. Plin. lib. 37. cap. 10.

Calondronius si corpori applicetur gestanti victoriam præbet, melancholiam, fascinationes, malosque spiritus arcet. Birellus.

Camaseus factitius est lapis.

Cambnites lapis est colore Crystalli obscuro, quem qui gestat, omnibus gratus, affabilis, & amabilis fit, alligatus sinistro brachio hydropem sanat. Lud. Dulcis.

Capnites quibusdam videtur suum genus habere pluribus spiris fumida in Cappadocia, & in Phrygia nascitur ebori similis. Plin. lib. 37. cap. 10.

Caratobates factitius ex auro est.

Cardisce, vide Encardia.

Caristeus viridis est, grato colore, unde nomen habet. Lud. Dul.

Catochites, Corsicæ lapis est, cæteris maior mirabilis, si vera traduntur, impositam manum veluti gummi retinens. Plin. lib. 37. cap. 10.

Cegolites Alberti magni, est Techolithus Plinii.

Cælicolor est opalus.

Cepocapites id est Cepites.

Ceramites testæ colorem habet. *a* Plin. lib. 37.

Cepionides in Æolidis atarne, nunc pago, quondam oppido nascuntur, multis coloribus translucens, alias vitreæ, alias Crystillinæ, alias Jaspideæ. Sed & sordidis tantus est nitor ut imagines reddant, ceu specula. *b* Plin. lib. 37.

Chabrate est lapis translucidus Crystallo similis, qui creditur dare eloquentiam, honorem, & gratiam,

tiam, defenditque gestantem à noxiis, ac venenosis, curatque tumorem hepatis, & splenis. Barth. Anglicus.

Chelonia oculus est Indicæ testudinis vel portentissima magorum mendaciis, melle enim colluto ore impositam linguæ futurorum divinationem præstare promittunt, quindecima Luna; & silente tota die, decrescente vero ante Solis ortum, cæteris diebus à prima in sextam horam. Plin. lib. 37. cap. 10.

Chlorites herbacei coloris est, quam dicunt magi inveniri in motacillæ avis ventre congenitam ei, ferroque includi iubent ad quædam prodigiosa moris sui. Plin. lib. 37. cap. 10.

Choaspites à flumine dicta est, viridis, fulgoris aurei. c Plin.

Chrysopterus Topasii species est similis Chrysoprasio, eius enim tota similitudo ad porri succum dirigitur. d Plin.

Chrysanterinus frangibilis est, collo alligatus phthificos curat, & pueros à dentium dolore in dentitione liberat. Lud. Dulc.

Chrysofopion Berilli species est, teste Lud. Dulc.

Chrysofopion Albertus Mag. ab Æthiopia adferri, in tenebris lucere, ac in luce colorem amittere scribit. Ignota gemma est, nisi Chrysofopion corrupto vocabulo putet, sed notæ illi datæ non conveniunt.

Chalazias grandinum & colorem, & figuram habet Adamantinæ duritiei. Narrant enim in ignem additæ manere suum frigus. Plin. lib. 37. cap. 11. Barbari authores Gelosiam vocant.

Cholo Smaragdi genus, quod in Arabia ædificiorum ornamentis olim includebatur. Plin. lib. 37. cap. 5. A nonnullis Cola vocatur.

Chalcosmaragdus in Cypro habetur turbida æris venis. Plin. lib. 37. cap. 5.

Cisteolithus lapis est albus ad flavedinem tendens in spongia marina repertus, calculum pellens cum vino sumptus. Suspensus ex puerorum collo illos à tussi liberat. Lud. Dulc.

Cimilianthus Marmoris colore in medio habet pupillam auream, aut flavam, ac in littore Euphratis reperitur. Lud. Dulc.

Cissites circa Capton nascitur candida, & videtur intus habere partum, qui sentiatur intus strepitu. e Plin. Ætitis puto esse speciem.

Clites factitius est lapis ex auro, argento, & ferro.

Coaspis, id est, Choaspites.

Colontes Alberti est Cheltonitis.

Cornelius Alberti est Corneolus.

Corfoides canitiem hominis refert, unde nomen habet, puto Achatis, vel Jaspidis speciem esse.

Corvinus lapis à Belemnite diversus à Lud. Dulci describitur, ac in capite corvi piscis cum socio reperiri colore albo, obscuro, forma ovali, ab una parte concava, ab altera conexa, in cuius medio tuberculum sit, ac è pisce excavari crescente Luna Maio mense dum adhuc palpitat. Dolores intestinorum depellere si carnem attingat, aut bibatur, traditur. Corvinum lapidem alium describit idem Ludovicus colore flavo. Sed non nisi hac industria habere posse. Prima Aprilis corvi ova coquantur ad duritiem, refrigerata nido imponantur, ita corvus ovorum iacturam percipiens, hunc lapidem quærit, ac inventum nidoque impositum ova in pristinum statum restituuntur, prolesque inde suscitantur. Verum lapis cito auferendus est, ut gestatus divi-

divitias augeat, honores conciliet, ac futurorum eventum prædicere faciat. Sed vana hæc sunt, ac pura, putaque mendacia.

Coravus Marmoris species est.

Craterites inter Chrysolithon, & electrum colorem habet præduræ naturæ. *f* Plin.

Crocallis cerasum repræsentat. *g* Plin.

Cyffites ab hedera nomen habet.

Cynedia invenitur in cerebro piscis eiusdem nominis candida, & oblonga, eventuque miranda, si modo est fides prælagire eam habitum maris nubile colore, aut tranquillitate. *h* Plin.

Cyamea nigra est, sed fracta ex se fabæ similitudinem parit. *i* Plin. forte est neotericorum Camehuia.

a Libro 37. Naturalis historia cap. x. littera *f*.

b Ibidem littera *d d*.

c Ibidem littera *a a*.

d Libro 37. cap. 8. littera *a. & b*.

e Libro 37. cap. x. littera *y*.

f Ibidem littera *x*.

g Ibidem.

h Ibidem littera *t*.

i Ibidem littera *g*.

D.

DAphnia à lauri figura dicta comitiales demonstrat *a* Plin.

Demonius duobus coloribus mixtus est iridis instar, valet ad febres, ac venena pellit, gestantemque securum, & victoriosum reddit. Lud. Dulc.

Dendrites ab arbore dicta, & alba defossa sub arbore, quæ cædatur, securis aciem non hebetat. *b* Plin.

Diadochus pallidus est lapis similis Berillo, dæmones apparere facit, præsertim si certis carminibus in aquam proiciatur, in qua diversas species dæmonum ostendit, quæ interroganti respondent. Ori detentus quem quis dæmonem ex inferno velit ad se venire compellit, ac ad interrogata, desideratum responsum consequitur. Cadavera adversatur, quia cum corpus mortuum attingit omnes vires amittit. Lud. Dulc.

Diacodus idem *c* qui diadochus.

Dionifias nigra, ac dura mistis rubentibus maculis, ex aqua trita saporem vini facit, & ebrietati resistere putatur. *d* Plin. Hanc Ludovicus dulcis narrat ferruginei esse coloris, ac aspersam maculis albis, inveniri que in Oriente.

Diphris duplex, candida, ac nigra, mas, ac fæmina genitale utriusque sexus distinguente linea. *e* Plin.

Doriantides dicitur reperiri in capite mucilaginis animalis, quando acervo formicarum imponitur lucidus fit. *f* Aliqui ex capite galli sumi putant, ac eam facultatem habere ut quis quæcunque desiderare possit consequatur. Lud. Dulc.

Dotto lapis est viridis, aliquomodo transparens, Lud. Dulcis ait Chrysolithi esse speciem.

Drosolithus varii coloris est, igni appositus sudare videtur. Lud. Dulc.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera e e.

b Libro 37. cap. xi. littera m.

c Libro 37. cap. x. littera e e.

d Ibidem.

e Ibidem.

f Libro v. de Natura Fossilium cap. 14.

E.

EChidna à serpente dicta Ophites est.

Echistis est Ætites.

Egittilia est Ægyptilla.

Elossites pulcher lapis non est, facultatem habet gestatus sanare capitis dolores. Lud. Dulc.

Electrum, id est, Succinum.

Emites lapis est colore eboris, albo Marmoris similis, verum eo mollior est, ex eo Darii sepulchrum fuisse narratur. Credo Alabastri genus esse.

Emetres vide eumetres.

Encrinos lilia repræsentat, cum enim angulata pars una ab altera separatur, utraque quina lilia ostendit. Nam alterius eminentiæ ingrediuntur in alterius strias. Quælibet vero talis pars quinos habet angulos latera totidem utrinque quina lilia, unde pentacrinos græce potest dici. Constat autem ex pluribus interdum coniunctis. Adnascitur lapidibus in rubro nigri coloris ipse rufus, fractis singulis inest lapidis Judaici color, lævor, ac splendor. Quare obtinet eandem vim medendi. Reperitur in fossa mœniorum urbis Hildeshemiæ in Germania a Agricola teste. Germanice vocatur *Lilienstein*, mihi nondum visus est.

Encardia cognominatur, & Cardisce, una in qua nigra effigies cordis eminent, altera eodem nomine viridi colore cordis speciem repræsentat, tertia nigrum cor ostendit, reliqua sui parte candida.

b Plin.

Epistites, aut Hephistriles rubet, & splendens est lapis qui certis carminibus cordi admotus gestantem ab omni periculo securum reddit, arcet etiam locustas, aliaque insecta nociva, ac nubes turbu-

558 DE LAPID. ET GEMM. IN SPECIE
turbulentas discutit ab ea terra in qua locatur. Lud.
Dulc.

Eristalis cum sit candida ad inclinationes rube-
scere videtur. *c* Plin.

Erotylos eadem Amphicome & Hieromnenon,
à Democrito laudatur in argumentis divinationum.
d Plin.

Eumeces in Bactris nascitur silici similis & capi-
ti supposita visa nocturna oraculi modo reddit.
e Plin.

Eumetren Beli gemmam sanctissimi deorum sibi
Assirii appellant, porracei coloris; superstitionibus
gratam *f* Plin.

Eureos nucleo olivæ similis est, striata concha-
rum modo non adeo candida. *g* Plin. Videtur esse
neotericorum lapis Judaicus.

Eurotias situ videtur operire nigritiam. *h* Plin.

Etindros Alberto est lapis Crystallo similis qui
guttas aqueas perpetuo extillat, ob frigus aërem
circumstantem resolventem in aquam.

Eusebes lapis est, ex quo Tyri in Herculis tem-
plo facta sedes traditur, ex qua dii facile surgebant.
i Plin.

Eunofius Ætitis putatur species.

Eupetalor quatuor colores habet, cæruleum,
igneum minii mali. *k* Plin. videtur Opalus.

Exhebenum zoroastres speciosam, & candidam
trahit qua aurifices aurum poliunt.

Execantholithus vide Hexecantholithus.

Estimione est Harmesion.

Exolictus lapis est sic dictus eo quod qua-
draginta coloribus est distinctus, & est parvus
valde, & efficit oculos intuentis hominis tre-
mulos. In Lybia apud Troglodytas invenitur.
Bartholomeus Anglicus. Est Hexecantholithus

l Pli-

l Plinii Barbaris scriptoribus nomina corrumpentibus.

a *Libro v. de Natura Fossilium cap. v.*

b *Libro 37. Natur alis historiae cap. x. littera f f.*

c *Ibidem.*

d *Ibidem.*

e *Ibidem.*

f *Ibidem.*

g *Ibidem littera g g.*

h *Ibidem littera h h.*

i *Ibidem.*

k *Ibidem littera g g.*

l *Ibidem littera m m.*

F.

Fingites, vide Phengites.

Fongites lapis est diversi coloris. Aliqui flammeum colorem, aliqui Crystallinum habere putant, ac in Perside reperiri tradunt. Euax tradit gestatum manu sinistra Fongitem rubri coloris solvere corporis dolores, & iram compescere. Lud. Dulc.

Filaterius lapis Chrysolithi colorem habet, pellit timores, ac passiones melancholicas, hilaritatem inducit, & cor confortat. Lud. Dulc.

G.

Gagatronica Alberti est Garatronius.

Galaxiam aliqui Galactiten vocant intercurrentibus sanguineis, aut candidis venis. a Plin.

Galaicos Argyrodamanti similis est paulo fordior. Plin. lib. 37. cap. 10.

Galaricides, vel Galarictis cinereo colore invenitur in Nilo. Tritus lactis saporem edit, oreque retenti-

560 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
retentus mentem turbat, collo appensus lac auget,
femorique alligatus partum facilem reddit, cum sa-
le, & aqua pulvis mixtus, ac ovili inspersus oves lacte
privat, ac scabiem curat. Albertus.

Gallerica lapis est ex virore pallescens, satis ma-
gnus, aspectu iucundus. Lud. Dul. forte Smaraldo-
prassius est recentiorum.

Gemites, vel potius Gamites teste Plinio lib. 37.
cap. 10. alba gemma est, manus utriusque se mutuo
complectentis speciem edens, A nuptiis quas Græ-
ci *γάμων* vocant, in quibus sponsi, & sponsæ ma-
nus tanquam fidem invicem dantium copulantur.
Gesner.

Gelosia vide chalafias.

Galachides, aut Garatides, Bartholomeo Angli-
co Ceramites, & Alberto Gerachides, subnigro co-
lore est, gestantem amabilem, omnibusque gra-
tum reddit. Ore detentus homini iudicium re-
ctum de omnibus rebus tribuit, ac cogitationes
aliorum gestanti aperit. Ut autem quis dignoscat
hunc lapidem, corpus humanum melle inungitur,
ac manui imponitur lapis. Statuto autem homine
in loco ubi muscarum copia est ille à muscis, aut fu-
cis non attingitur, si verus sit Geratides. Lud. Dul. &
Albert. Fabulosus est hic lapis, aut magicus, qui ta-
men cardiognomos esse non potest, nec id habere
quod soli Deo competit.

Gecolitus corrupte scribitur pro techolito.

Genianes inimicorum pœnas efficit *b* Plin.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera *h* *b*.

b Ibidem littera *m* *m*.

H.

HExecantholitus in parva magnitudine multicolor, hoc sibi nomen adoptavit, reperitur in Troglodityca regione *a* Plin.

Hormezion inter gratissimas aspicitur ex igneo colore radians auro, portante secum in extremitatibus candidam lucem. Plin. ibidem.

Horminodes ex argumento viriditatis in candida gemma, vel nigra, & aliquando pallida, ambiente circulo aurei coloris appellatur. Plin. ibidem.

Horcus lapis ab Alexandrinis Catemia dictus niger est tritu facilis, utilis ad argenti glutinationem. Lud. Dulc.

Hydrinus ab aliquibus Serpentina vocatur, sanat catarrhos, ac corpus humanum ab omni aquosa humiditate liberat, ac hydropicorum corpus pristinae valetudini restituit, si cum eo Soli per tres horas exponatur. Sudore enim elicit humiditatem. Verum cautione opus est, ne utilis humiditas etiam evacuetur. Vermes venenatos, eorumque morsus sanat. Sumptus etiam hic lapis, lapidem vesicæ comminuit. Lud. Dulc.

Hyeniæ ex oculis hyæne, & ob id in vase inveni-ri dicuntur, & si credimus linguæ hominis subditæ futura prædicere. *b* Plin.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.

b Ibidem.

I.

ICterias aliti lurido similis, ideo existimatur contra regios morbos. Est & alia eodem nomine liquidior. Tertia folio viridi similis latior prioribus,

562 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
pene sine pondere venis luridis. Quartum genus in
eodem colore nigris venis descendentibus. Plin.
lib. 37. cap. 10.

Intrita est maltha qua pavimenta parantur.

Iscustos Alberti ignota gemma, nisi Asbestos
corrupto vocabulo sit.

Indica gemma gentium suarum habet nomen
subrufo colore, in attritu sudorem purpureum ema-
nat, alia eodem nomine candida pulvereo aspectu
a Plinius.

Ion apud Indos violacea est, sed raro saturo colo-
re lucet. Plin. ibidem.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.

K.

K Akabre, Karate, aut karadre, colore est Crystal-
li cum fusca albedine. Hominem eloquentem,
& iucundum facit, honores dat, gestantem amabi-
lem facit, ac à rebus nocentibus tuetur, atque hy-
dropem curat. Lud. Dulc. & Albert.

Kalkabre est Gagates. Albert.

Kaman, aut Kakaman lapis albus est variis colo-
ribus distinctus, dictus à Kaumate quod incendium
denotat. In locis sulphureis, & calidis invenitur.
Non habet singularem vim, nisi eam à sculpturis
nanciscatur. Lud. Dulc.

Kenne est lapis qui in oculi cervi generatur ad
venena valens ut Bezoar. Lud. Dulc.

Kimedinus id est Cynedia. idem.

Kinocetus daemones fugare creditur. Lud. Dulc.

L.

L Actea lapis est coloris flavi, qui alicui liquori
impositus colorem lacteum efficit ac oculis
adhibi-

adhibitus lachrymantibus fluxum sistit. Ludov. Dulc.

Lauraces lapis est qui capitis dolores sanat, aliosque morbos aufert. idem.

Lapis fabalis niger (ut Stobeus ait) fabæ similis in Nilo nascitur, quo viso canes non latrant. Idem optime facit ad vexatos Dæmonio, Aiunt enim quamprimum naribus appositus fuerit dæmonium egredi. Trasylus apud Stobeum sermone 98. & Plutarch. de fluviis, recensente Gesnero, Leucopetalos candorem nivis ex auro distinguit. a Plin.

Leucostitus est Porphyrius.

Lythodæmon Silvatico est lapis dæmonum, alias Gagates.

Lynurgus in Acheloo fluvio nascitur, lapis lineus dictus ab eventu. Linteolo enim si imponas *σι ἔρωτες ἔνωσον τὸ σχῆμα λαμβάνει καὶ ἀερίον γίνεσθαι*. Plutarchus de fluviis. Videtur autem locus depravatus. Forte homines superstitiose creduli, lapidem in linteolo ligabant, cuius colorem (*χρῶμα non σχῆμα*) ἀερίον vel ἀερόδον, id est, candidum, si acciperet lapis livore deposito, bene ominabantur, & sperabant de suis amoribus b Gesn.

Lignites colore vitri, è collo pueri gestata eum uetur contra fascinationes, fronti alligatus hæmorrhagiam sistit, mentisque alienationes aufert, ac futura prædicere facit. Lud. Dulc. Describit hic author multos lapides quos nunquam vidit, & qui in rerum natura non sunt.

Lichinus, id est, lychnites.

Lince est lapis ab urina lincis generatus, verum à Lincurio, vel lapide Lincis differt. Nam cum terra absconditur; mollis est. Sed cum in loco arido ponitur indurescit. Colorem album nigro commixtum habet. In terra detentus, aut loco humido,

564 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
fungos producit, Lud. Dulc. forte fungifer lapis est
de quo supra peculiare caput est.

Limoniates eadem videtur quæ Smaragdus.
e Plin.

Linficus lapis bibitus caducum sanat, ac à do-
loribus, & incommodis hominem liberat. Lud.
Dulc.

Lithus, id est, Magnes.

Liparis lapis est cuius suffitu omnes bestiaë evo-
cantur. d Plin.

Libanochros thuris similitudinem ostendit, sed
succum mellis. e Plin. ibid.

Lunaria, id est, Selenites.

Lychnites appellata à lucernarum accensarum
præcipua gratia, nascitur circa Orthosiam, totaque
Caria, ac vicinis locis, sed probatissima in Indis,
quam quidam remissioem Carbunculum esse di-
xerunt. Secunda bonitate similis est Ionis appella-
ta à prælatis floribus, & alias invenio differentias,
unam quæ purpura radiet, alteram quæ cocco à
Sole excalfacta, aut digitorum attritu paleas &
chartarum fila ad se rapere dicitur. Plin. lib. 37.
cap. 7.

Lyfimachus Rhodio Marmoris similis est aureis
venis politur: ex Marmore, amplitudine in angu-
stias coëunte ut inutilia exterantur. f Plin.

a Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera m m.

b Libro de Fossilibus, &c. (ut post caput 52. monui-
mus) fol. 120.

c Libro 37. cap. x. littera m m.

d Ibidem.

e Ibidem.

f Ibidem.

M.

MAchera lapis reperitur in Berecintho monte Phrygiæ ferro similis, quem si quis invenerit, quo tempore mysteria matris deorum peraguntur, in furorem incidere fertur. Plutarch. in libro de fluviis.

Magnesia est Alabandicus.

Medea nigra est à Medea illa fabulosa inventa, habet venas aurei coloris, sudorem reddit croci, saporem autem vini. *a* Plin.

Medus à Media regione nomen habet, alius niger, alius viridis. Etiam Medinus vocatur. Niger si cum lacte cutem mulieris attingat partum masculinum efficit, visumque amissum restituit. Cum lacte ovis quæ semel agnum peperit mixtus sanat podagram. Per os sumptus præsens venenum est. Viridis lapis cum felle bovino, ac lapidi Calaminari mixtus septem diebus collyrii loco usurpatus, visum mirum in modum acuit Lud. Dulc. & Albert. Ignotus est lapis.

Melochites, id est, Malachites.

Meroctes porracea, lacte sudat. *b* Plin.

Memphites à Memphi civitate dicta est, Bibita, aut cum aceto macerata stuporem inducit membris, ut absque dolore amputari possint. Ludov. Dulc.

Morion Indica, quæ nigerrimo colore translucet vocatur Pramnion, in qua miscetur & Carbunculi colos Alexandrinum, ubi Sardæ Cyprium. Nascitur & in Tyro, & in Galatia. Xenocrates & sub alpibus nasci tradit. Hæ sunt gemmæ quæ ad ectypas sculpturas aptantur. *c* Plin. videtur Bohemorum Topasius qui nigredine exusta aureus apparet, alias ex nigredine transparente ignis scintillat.

Mythridates in Persia reperitur, quæ excipiens Solis radios, resplendet variis coloribus. Lud. Dulc.

a *Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera o o.*

b *Ibidem.*

c *Ibidem.*

N.

NArcissites venis hederæ distincta est. a Plin.

Nasamonites est sanguinea nigris venis b Plin.

Nebrites libero patri sacra nomen traxit à Nebrium similitudine. Sunt & aliæ nigræ generis eiusdem c Plin.

Nemesites. Hanc Athenienses se ab altari deæ Nemesis elevare tradunt. Lud. Dulc.

Nofus, vel Nifus est Alabastrum.

Nympharena urbis, & gentis Persicæ nomen habet similis Hyppopotami dentibus. d Plin.

a *Libro 37. Naturalis historiae cap. x. littera g.*

b *Ibidem littera p p.*

c *Ibidem littera q q.*

d *Ibidem.*

O.

Olea est coloris flavi, nigri, albi, & viridis. Lud. Oritorius lapis minor Ætite intus resonat, exteriori superficie lævis, & fragilis, liquefactus succo ocymi cum sanguine ocheritis, & capite omidis adiecta aqua, ac impositus vitreo vasi vires ostendit. Quia si quis digitum imponat unguento, eoque attingat lignum, metallum, aut lapidem durissimum statim rumpet. Lud. Dulc. Quis non miretur stultitiam huius authoris?

Ornicus, id est, Saphirus.

Orca barbari nominis è nigro, fulvoque, ac viridi, & candido placet. *a* Plinius.

Ophicardelon barbari vocant nigrum colorem binis albis includentibus. *b* Plin.

Onagrus, id est, asininus lapis de quo supra.

Orites globosa specie à quibusdam, & Siderites vocatur, ignem non sentiens. *c* Plin. Orites est trium generum. Una nigra rotunda, quæ trita, & uncta oleo rosato, sanat vulnera animalium sylvestrium, & morsus venenatos, relinquens qui eam portat saluum inter reliqua animalia. Alia species viridis est maculis albis, quæ portata adversis casibus resistit. Tertia subtilis est laminis ferreis instar, quæ portata conceptionem impedit, conceptumque partum expellit. Lud. Dulc. & Albert.

Ophthalmius ad oculorum morbos valere traditur, ac gestantem invisibilem facere. Alber. fictitius est lapis.

Orphanus est ignobilioris Opali species, seu Pseudopalus, vini colore, & lactescens. Tales Opali in Hungaria inveniuntur, sed Alberto pretiosus Opalus videtur, quia Imperatoriam gemmam facit. Orphani nomen illi dat, quia Germanica lingua à pupillo, seu orphano nomen habet, vulgo *ein VVeisse*.

Othonna lapis in Ægypto exigua magnitudine æreo colore Piritis, vel Marchasitæ species.

a Libro 37. *Naturalis historia cap. x. littera r r.*

b *Ibidem littera t t.*

c *Ibidem littera ss.*

P.

PAlmati lapides circa Mundam in Hispania ubi Cæsar dictator Pompeium vicit reperiuntur, id-

568 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
que quoties fregēris. Sunt & nigri, quorum authoritas venit in Marmora sicut Tænarius. Varro nigros ex Africa firmiores esse tradit quam in Italia. E diverso albos tornis duriores quam Pario. Plin. lib. 36. cap. 18.

Panthera alias Euanto habet diversos colores in uno corpore mixtos instar Pantheræ, unde illi nomen est. Habet signa in se nigra, rubra, pallida, viridia, rosea, & purpurea, invenitur in Media. Si aliquis hunc lapidem intuetur dum Sol oritur victor erit eo die in omnibus artibus suis, fertur tot facultates habere quot colores. Albert. Jaspidis speciem putarem quia coloribus variis ludit.

Pausebastos, id est, Paneros.

Pagurus est lapis figuram habens cancri marini.

Pallacius, vide Rubinus Ballacius.

Panchrus fere ex omnibus coloribus constat.

a Plin.

Paneros qualis sit à Methrodoro non dicitur. Sed carmen Timaridis reginæ in eadem dicatum Veneri non inelegans ponit ex quo intelligitur additam ei fecunditatem. Plin. lib. 37. cap. 10.

Peantides quas quidam Gemonides vocant prægnantes fieri, & parere dicuntur, mederique parturientibus. Nam tales in Macedonia iuxta monumentum Tiresiæ inveniuntur specie aquæ glaciata. *b* Plin.

Peonitis, id est, peantides.

Peranites lapis est generatus de mecheton faminei sexus. Nam certo tempore dicitur concipere, & parere similem lapidem. Valere dicitur prægnantibus. Albert. Videtur corrupto vocabulo describi Peantides.

Pentaurea ab Apollonio Tyaneo inventa, omnes alios lapides Magnetis instar ad se trahit, gestantem
contra

contra venena tuetur. Omnium aliorum lapidum virtutes habet. Birellus.

Perithe five Peridonius fulvi coloris, valet contra arthritidem. Si fortius constringatur manu, eam adurit; eius alia species Chrysolitho similis, sed viridior. Albertus cum Pyrite confundit, ut ex capite de Pyrite facile colligi potest. Sed nec Pyrites, nec alius lapis manum adurit.

Ploginos quem, & Chrysitin vocant ostrea Atticæ assimilata invenitur in Ægypto. *c* Plin.

Phycites algæ similitudinem habet. *d* Plin.

Ponticæ gemmæ sunt diversorum generum, est stellata, nunc sanguineis, nunc atris guttis, quæ inter sacras habetur. Alia pro stellis eiusdem coloris lineas habet, alia montium convalliumque effigies. Plin. lib. 37. cap. 10. Forte Jaspidis, vel Stellaris lapidis species est. Ludovicus tres species facit, eiusque beneficio, & ope, cum dæmonibus colloqui, & ad responsa cogi posse, ac deinde fugari, asserit, sed ab eo nunquam visam existimo.

Portus gemma alba est, quæ solo candore ab unione superatur. Ludovicus Dulcis.

Præconissus Saphiri colore ad Calcedonium accedit. Lud. Dulc. Forte Luco Saphirus, aut Camea.

Punicus, huius lapidis duo sunt genera, invenitur in insulis Æoliæ. Lavatus & siccatus, oculorum vitia curat, ulcera purgat, & cicatrice explet, bibitus ebrietatem arcet. Lud. Dulc.

Pavonius lapis cum sudore propinatus, cum amore incendit, cuius sudor lapidi admixtus fuit. Lud. Dulc.

Pheonicites glandis habet similitudinem. Lud. Dulc.

Pyrobolus est Pyritis species.

Pronteia similis est capiti testudinis, contra toni-

570 DE LAPID. AC GEMM. IN SPECIE
trua utilis, quia eius ardorem extinguit, ac in terra
reperitur. Birellus. Forte Brontiam putat corrupto
vocabulo.

a *Libro 37. Naturalis historie cap. x. littera t t.*

b *Ibidem littera x x.*

c *Ibidem littera u u.*

d *Ibidem.*

Q.

Quandros est lapis colore quidem vilis, sed exi-
miæ virtutis, & invenitur in capite vulturis,
valet contra quaslibet causas nocivas, & ubera lacte
replet. Barth. Ang. & Lud. Dulc.

Quiris, Quirinus, vel Quiricia Alberti est lapis
qui in upuparum nidulis invenitur. Hic secreto-
rum proditor est in somno. Capiti enim dor-
mientis suppositus facit hominem loqui omnia
quæ somniat dormiendo, augetque mirabiliter
phantasias, vnde & magi hunc lapidem diligunt,
nam per eum maleficia operantur. Barth. Ang. &
Alber.

R.

Rabri, Ranio, Ramai est Bolus Armenus.
Rosten sive Reiben sec. Avicennam est la-
pillus qui invenitur in capite cancri, & est aliquan-
do albus aliquando vergens in flavum colorem. Est
autem quo ad substantiam mollis, parum durior
quam pupillo oculi piscis. Quo ad formam vero est
exterius rotundus, & planus, interius vero parum
concauus; quo ad virtutem autem est naturaliter
frigidus & humidus. Valet contra morsus scorio-
num, & mustelæ si contritus more emplastri suppo-
natur. Dicitur etiam quod valet contra morsus can-
nis

nis rabiosi, si pulvis eius in potu assumatur. Si comburatur pulvis eius, mundificat dentes, & desiccatur vulnera, & confert scabiei, & prohibet lachrymas Barth. Ang. fortassis sunt Oculi Cancrici qui hic describuntur.

Radainus, seu Radain est nigra gemma, & translucens quæ in capite galli reperitur, aut ut aliqui volunt in capite cati marini. Dum caput animalis abscissum est, ac id in acervo formicarum ponitur depasta à formicis carne, facile gemma apparet Gestanti honorem conquirat, ac ad mandandum idoneum reddit. Lud. Dulc. & Albert.

S.

S Arciten in ventre lacerti harundine dissecti tradunt inveniri. a Plin. lib. 37. cap. 10.

Sarmenius à Sarmia insula in qua invenitur nomen habet, inservit auro poliendo. Portatus vertiginem sedare dicitur, ac manu parturientis alligatus partum impedire. Albertus.

Sallius lapis est ab insula eiusdem nominis dictus cum quo aurum politur, albus est, gravis, & frangibilis, solvit vertiginem, si bibatur abortum prohibet, oculorum vitia curat, præsertim si lacte teratur, & oculis supraponatur. Lud. Dulc.

Sinochites, id est, Galatites.

Sedhego, id est, Hæmatites.

Spartepolios, id est, Polia.

Syrus est à Syria dictus qui integer natat, & minutus fluctuat. Albert.

Strafitos lapis est non admodum pulcher, sed magnarum virium, tritus, & propinatus cum satyrionis radice venerem auget. E collo suspensus digestionem auget ac venerem accendit. Ludov. Dulc.

Synodontides è cerebro piscium est, qui Synodontes vocatur. *b* Plin.

Syderopœcillus in Æthiopia nascitur ea fit variantibus guttis. *c* Plin.

Syrites nonnullis est Saphirus. Sed Plin. lib. II. cap. 37. in vesica lupi nasci scribit.

Syfinus colore est cinereo non durus, Oleo inunctus in igne induratur, & nigrescit. Lud. Dulc.

Syringites stipulæ internodio similis, perpetua fistula cavatur. *d* Plin. forte recentiorum Ossifragus.

a Plinius lib. 37. Naturalis historie cap. x. littera z z. non Sarciten in ventre lacerti reperiri scribit, sed Sauriten, nam teste eodem Sarcites bubulas Carnes representat.

b Ibidem littera b b b.

c Ibidem littera a a a.

d Ibidem littera c c c.

T.

TArac lapis est irreparabilis, omnem fluxum sistit, in eius loco supponitur à medicis Sanguis Draconis. Lud. Dulc.

Trapendano est Pyritis species. Lud. Dulc.

Tarti lapis est pulcherrimi coloris, pavoni similis visui grata, & magnis facultatibus. Ludov. Dulc.

Trachinus duorum generum est, alter niger, alter ad viriditatem tendens non translucens. Lud. Dulc. forte Nephritici Lapidis species.

Thracia trium generum est viridis, aut pallidior, tertia sanguineis guttis. *a* Plin.

Thyrifites Corallo similis est.

Thyrreus lapis quamvis grandis aquæ innatat,

com-

comminutus mergitur. *b* Plinius lib. 2. cap. 103.

Trichrus ex Africa niger est, sed tres succos reddit à radice nigrum, media sanguineum, summo candidum. *c* Plin. 37. cap. 10.

Telirrhizos cinerei coloris aut rufi candidis radicibus spectatur. Plin. *ibid.*

Telicardios colore cordis Persas apud quos gignitur magnopere delectat, maculamque appellant. *d* Plin.

a Libro 37. *Naturalis historia cap. x. littera c c c.*

b Littera *f.*

c Littera *c c c.*

d *Ibidem.*

V.

Veientana Italica gemma est Veis reperta nigram materiam distinguente limite albo *a* Plinius.

Virites, id est, Pyrites.

Vulturius, vel Vulturinus, id est. Quandros.

a Libro 37. *Naturalis historia cap. x. littera c c c.*

X.

Xanthos ab Indis Henui vocata, Hæmaticis est species, è fulvo candicat. *a* Plinius lib. 37. cap. 10.

Xifinus, id est, Saphirus.

a Littera *m m.*

Y.

Yettus sanguinei coloris est durus, & obscurus, vices lapidis Lydii subit. Lud. Dulc.

Ydri-

Z.

ZAnthenen in Media nasci Democritus tradit electri colore, & si quis terat in vino Palmeo, & croco, ceræ modo lentescere, odore magnæ suavitatis. *a* Plin. lib. 37. cap. 10.

Zamech est lapis lazuli.

Zmilaces in Euftrate nascitur Proconnesio Marmoris similis, medio colore glauco. *b* Plin.

Zingnites alias zingrites secundum Albertum lapis est vitrei coloris, qui gestatus in collo valet contra nyctalopam, & sanguinem sistit, & mentis alienationem repellit, & si teneatur ad lignum accensum extinguitur flamma eius. Barthol. Anglicus. A Ludov. Dulci Zirites vocatur. Ego hunc lapidem fabulosum autumo.

Ziazaa à loco natali nomen habet, è tot coloribus miscetur ut nullus verus appareat. Gestantem litigiosum facit, ac in somno videre terribilia. Ludovicus Dulcis.

Zozonifios in Indo fluvio nascitur. Magorum gemma esse narratur, neque aliud amplius de ea *c* Plin. cap. 10. lib. 37.

a Littera c c c.

b Ibidem.

c Ibidem.

C A P. CCCIV.

De fluoribus.

INter gemmas, & lapides medium locum videntur obtinere fluores, qui nihil aliud sunt, quam gemmæ legitima, & requisita duritia destitutæ, & imper-

imperfectæ. Tantam enim mollitiem habent ut cultro scindi, & interdum humanis unguibus rumpi possint. Pellucidæ tamen, & transparentes sunt, ac variarum gemmarum similitudinem referunt.

Ab his distant fluores lapidei, (quos ad pyritum, aut silicum genera retuli) qui ideo tantum fluores appellantur quod igni impositi fluant aquæ instar, ac metallorum liquefactorum exhalationes superinieci, ac liquefacti prohibeant. Priores fluores tam varie, & tam multipliciter distinguuntur quam gemmæ ipsæ. Alii candidi, & pellucidi sexanguli, quadranguli, pentagoni, pagonii Crystallo similes, alii non pellucidi quavis forma, & variis lapidibus metallicis innascentes. Alii rursus rubri Granatis, vel Rubinis similes, varieque formati. Alii nigri multorum etiam angulorum ex quibus interdum stannum excoquitur, quinetiam & nigri sunt Gagati similes. Alii flavi lapidem Specularem, Chrysolitum, Topasion, Crocum, Succinum, aut Hyacinthum referunt. Alii virides Prassium, Smaragdum, aliasque gemmas imitantur. Alii cærulei Saphiro, Berillo, aliisque gemmis non sunt dissimiles. Alii purpurei Amethysti gratiam habent. Alii phenicei coloris, seu castanei, alii cinerei coloris sunt, ita ut vix aliquem colorem esse putem quem non habeant fluores, eumque non simplicem, sed commixtum interdum aut confusum, & aliquando in uno corpore à se invicem distinctum. Nam ut natura in gemmis, ita in fluoribus, variis ludit coloribus. In Germaniæ, aliarumque regionum metallicis fodinis reperiuntur, ac lapidibus metallicis plerunque adnascuntur, ac ex eadem materia ex qua gemmæ generantur oriri, vix dubium

Gemmarum quarum referunt formas,
vires habere verifimile
est.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM MEMORABILIU M.

A Aronis Adamas. 95 & 216.	Adamantem frangere. 138.
Abortui impediendo remedia. 253.	Adamanti proprium. <i>ibid.</i>
Absinthus. 548.	Adamantis aciem plumbum non obrundit. 123.
Achatum genera. 244.	Adamantis amulatio cum aliis gemmis. 117.
Achatis descriptio. 243. & seq.	Adamantis emendatio. 122.
Achatis differentia ab Onyche. 245.	Adamantis fraus. 116.
Achates Pyrrhi. 246.	Adamantis imperfecti pretium. 136.
Achatis mira forma. <i>ibid.</i>	Adamantis locus natalis. 120.
Achatis valor & adulterium. 148.	Adamantis pretium absque tabella venari. 133.
Achatis à Iaspide differentia. 244.	Adamantis sculptura. 127.
Achatis proprietates, & facultates. 246.	Adamantis significatio. 138.
Accidentia gemmarum. 62.	Adamantis tinctura. 115.
Acopis. 198. & 402.	Adamantis usus. 137.
Adamas Aaronis. 95. & 126.	Adamantum genera. 119.
Adamas ad Venena. 125.	Adamantum magnitudo. 121.
Adamas alium gignit. 121.	Adarce. 321.
Adamas an Venenum sit. 124.	Adarces. 402.
Adamas arma penetrat. 138.	Adulteria margaritarum. 118.
Adamas paleas trahit. 123.	Aër cur diaphanus. 47.
Adamas Bohemicus. 219.	Aër cur induret. 62.
Adamas Clabequius. <i>ibid.</i>	Ægyptilla. 549.
Adamas cur aliis durior, 59.	Ætitis descriptio. 375. & seq.
Adamas cur tincturam capiat. 116.	Ætites furem prodit. 378.
Adamas fidelitatem an prodat. 123.	Ætitis genera. 376.
Adamas Hungaricus. 120.	Ætitis natura, usus, & facultas. 378.
Adamas in symbolis quid designet. 138.	Ætitis valor, dignitas, & pretium. 379.
Adamas magnetis vires non tollit. 122.	Ætitis figura diversa. 376.
Adamas malleum non fert. 122.	Agapis. 548.
Adamas paleas trahit. 123.	Agentia duplicia. 98.
Adamas plagas ostendit. 123.	Ageratus. 407.
Adamas quomodo sculpatur. 139.	Alabandinus. 494.
Adamas recõtiliationis gemma. 125.	

I N D E X.

<i>Alabastrum.</i>	490.	<i>Andreas.</i>	549.
<i>Alabastrum onyx Diosc.</i>	239.	<i>Anguimum lapis.</i>	346.
<i>Alabastritis & Alabastritidis locus natalis.</i>	490. & seq.	<i>Antachates.</i>	244. & 549.
<i>Alabastritis genera.</i>	491.	<i>Anterotes.</i>	549.
<i>Alabastrivires.</i>	493.	<i>Anthracitis.</i>	528.
<i>Albedinis materia diaphana.</i>	56.	<i>Antipates.</i>	549.
<i>Albis menstruis remed.</i>	385.	<i>Antipathia quid.</i>	112.
<i>Album & nigrum diaphana non sunt.</i>	56.	<i>Antipathia rerum.</i>	369.
<i>Alcheron Lapis in felle boum.</i>	373.	<i>Aphrosidiace.</i>	549.
<i>Alcionium.</i>	402.	<i>Apistos.</i>	549.
<i>Alectorius lapis. 342. eius varietas & vires ibidem.</i>		<i>Apoplexia remedium.</i>	332.
<i>Aliofar.</i>	167.	<i>Aqua ad fistulas, cancrum, oculos, maculas vestium.</i>	523.
<i>Altizoen.</i>	550.	<i>Aqua argentea quomodo fiat.</i>	181.
<i>Almandini.</i>	159.	<i>Aqua causa adiuvans.</i>	28.
<i>Alumen scaiola.</i>	397.	<i>Aqua necessaria ad lapidum generationem.</i>	26.
<i>Alvi fluori remed.</i>	223. 313. 493.	<i>Aqua marina.</i>	214.
<i>Amandini.</i>	155.	<i>Aqua Perlata.</i>	173.
<i>Ambusta curans.</i>	523.	<i>Aquileus & tites.</i>	549.
<i>Amatides.</i>	548.	<i>Argiritis.</i>	549.
<i>Amethisti fucus.</i>	166.	<i>Argyrodamas.</i>	394.
<i>Amethisti pretium.</i>	163.	<i>Armenii lapidis descriptio. 292. & seq. eius facultates.</i>	294.
<i>Amethisti vires.</i>	166.	<i>Armenii lapidis color quomodo extrahatur.</i>	296.
<i>Amethisti tabula.</i>	164.	<i>Arthritidis remedium.</i>	328.
<i>Amethisti ustinitor & pulch.</i>	164.	<i>Asbestina mappa.</i>	382.
<i>Amethistus.</i>	162.	<i>Asbestos.</i>	549.
<i>Amethistizontas.</i>	141.	<i>Asbesti texendi modus.</i>	384.
<i>Amianthus. 382. eius figura & miraculosum linimentum 384. & seq.</i>		<i>Asyctos.</i>	550.
<i>Amici homini qui lapides sint.</i>	19.	<i>Asius lapis. 403. & seq. eius electio. ibid. ubi reperiatur.</i>	405.
<i>Amicitia causa.</i>	88.	<i>Asinus Indicus Vnicornis.</i>	431.
<i>Ammochrysus.</i>	424.	<i>Asinius.</i>	550.
<i>Ammonites 423. eius differentia à Stalagmite.</i>	424.	<i>Assilates.</i>	549.
<i>Amori reconciliando.</i>	353.	<i>Asteria.</i>	226.
<i>Amphitane.</i>	548.	<i>Asteria Historia.</i>	300.
<i>Amigdaloides.</i>	529.	<i>Asteria vires, & pretium.</i>	228.
<i>Anachites.</i>	548.	<i>Asthmati conducens.</i>	328.
<i>Androdamas.</i>	ibid.	<i>Astrios.</i>	227.
		<i>Astrobolus.</i>	226.

Astroites.

<i>Astroites.</i>	192.
<i>Astroitis genera.</i> 298. <i>eius proprietates, facultates, & valor.</i> <i>ibid.</i>	
<i>Astroitis Historia.</i>	297. & seq.
<i>Atomi cur in occluso cubiculo videantur.</i>	48.
<i>Augitis.</i>	550.
<i>Augustum marmor.</i>	494.
<i>Aurum è lapide lazuli separare.</i>	
290.	
<i>Aurum non facile solvitur.</i>	27.
<i>Auripigmentum coctum rubinum imitatur.</i>	149.
<i>Autoglyphus.</i>	550.

B.

B <i>Alanita.</i>	550.
<i>Balatii imitatio.</i> 149. & seq.	
<i>eius pretium.</i> <i>ibid.</i> & <i>virtus.</i>	
<i>ibid. est mater rubini.</i>	145.
<i>Baptēs.</i>	550.
<i>Baroptenus.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Baroptis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Basanus.</i>	496. & seq.
<i>Basaltes.</i> 496. <i>ubi reperiatur, eiusque usus.</i> 498. <i>eius secandi modus</i>	<i>ibid.</i>
<i>Batrachites.</i>	301.
<i>Belemnites.</i> 474. <i>eius differentia, & locus natalis.</i> 478. <i>eius facultates.</i>	480.
<i>Beli oculus.</i> 226. 249. <i>differt à pseudopalo.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Berilliaroides.</i>	114.
<i>Berillicerini.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Berilli hiacinthizontes.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Berilli oleaginei.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Berilli valor, & adulterium.</i>	216.
<i>Berilli vires.</i>	214.
<i>Berillus.</i> 214. 219. <i>ubi nascatur.</i>	
214.	

<i>Berillus veterum multas gemmas comprehendit.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Bezoar descriptio.</i>	361. & seq.
<i>Bezoar genera.</i>	364.
<i>Bezoar in qua parte animalis generetur.</i>	366.
<i>Bezoar lapidis etymologia, & ad Bezoar pertinentia ex Iac. Bon- tuo.</i>	362.
<i>Bezoar proba.</i>	372.
<i>Bezoar pulvis insignis cum aliis ad vermes.</i>	369.
<i>Bezoar valet ad medicamenta maligna.</i>	370.
<i>Bezoar valet ad omnes morbos diuturnos.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Bezoar valor.</i>	371.
<i>Bezoartici lapidis electio.</i>	371.
<i>Bolenia.</i>	551.
<i>Boves unicornes.</i>	430.
<i>Borea.</i>	251.
<i>Boreas.</i>	265.
<i>Borsycites.</i>	551.
<i>Bostricites.</i>	528.
<i>Botrytis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Bracteas pro gemmis facere.</i>	75.
<i>Bractearius quid.</i>	498.
<i>Brocatella.</i>	247.
<i>Brocatello.</i>	506.
<i>Brontias.</i>	301. 348. 485.
<i>Brontia facultates.</i>	487.
<i>Busonius lapis.</i> 301. <i>eius genera, & vires.</i>	302. & seq.
<i>Buga.</i>	494.
<i>Bulgolda lapis.</i>	357.

C.

C <i>Astonites.</i>	551.
<i>Cadmitis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Cæli color.</i>	552.
O O 2	
Cayma-	

I N D E X.

<i>Caymanum lapis.</i>	353.	<i>Carcinas.</i>	529.
<i>Calaminaris lapidis preparatio.</i>	458.	<i>Cardialgia remedium.</i>	264.
<i>Calamites.</i>	527.	<i>Cardisce.</i>	529.552.
<i>Calcedonius.</i>	238.	<i>Caristeus.</i>	552.
<i>Calcedonii genera.</i>	239.	<i>Carpionum lapis.</i>	349.
<i>Calcedonii locus natalis.</i>	ibid.	<i>Castitatem prodit Smaragdus.</i>	199.
<i>Calcedonii, sardonichis & onychis</i>		<i>Castitatem an prodat Adamas.</i>	123.
<i>differentia.</i>	239.	<i>Casu remedia.</i>	266.
<i>Calcedonii pretium.</i>	240.	<i>Catochites.</i>	552.
<i>Calcedonii præstantiores qui.</i>	239.	<i>Catoptrites.</i>	530.
<i>Calcophanos.</i>	530.	<i>Causa efficiens duplex.</i>	94.
<i>Calculi remedia. 206.223.253.303.</i>		<i>Causa naturalis tantum naturales</i>	
<i>310.350.407.409.503. remediũ</i>		<i>effectus producit.</i>	94.
<i>mirum.</i>	354.	<i>Causa efficiens lapidum.</i>	22.
<i>Callais.</i>	552.	<i>Causa materialis gemmarum.</i>	25.
<i>Callainas.</i>	ibid.	<i>Causa materialis vera gemmarum.</i>	28.
<i>Callimus lapis.</i>	380.	<i>Causa formalis lapidum.</i>	29.
<i>Calondronius.</i>	552.	<i>Causa supernaturalis gemmarum</i>	
<i>Calor universi communis causa.</i>	25.	<i>quæ.</i>	87.
<i>Calx ex lapidibus cur.</i>	62.	<i>Causa libera.</i>	94.
<i>Calx cur incalescat aqua.</i>	522.	<i>Causa quatuor.</i>	ibid.
<i>Calcis vires.</i>	ibid.	<i>Causarum distinctio.</i>	103.
<i>Camascus.</i>	552.	<i>Cauterium ex crystallo.</i>	225.
<i>Cambnites.</i>	ibid.	<i>Cauterium potestiale.</i>	523.
<i>Camchua vel Camea.</i>	239.	<i>Cegolites.</i>	552.
<i>Cameus.</i>	233.	<i>Cenar lapis.</i>	355.
<i>Camei.</i>	244.	<i>Cenchritis.</i>	423.
<i>Camei imitatio.</i>	245.	<i>Cepionides.</i>	552.
<i>Cantharias.</i>	528.	<i>Cepites.</i>	230.
<i>Capitis doloribus remedium.</i>	270.	<i>Ceratites lapis.</i>	425.
344.		<i>Cepocapites.</i>	552.
<i>Capnites.</i>	529.552.	<i>Cepoides.</i>	530.
<i>Caratobates.</i>	552.	<i>Ceramites.</i>	552.
<i>Carbunculus an habeatur incer-</i>		<i>Ceraunia: 226. & seq. 341.479:</i>	
<i>tum.</i>	141.	<i>Ceraunia figura.</i>	341.483.
<i>Carbunculi descriptio.</i>	140.	<i>Ceraunia vires.</i>	484. & seq.
<i>Carbunculi genera.</i>	ibid.	<i>Ceraunia differentia, & loci nata-</i>	
<i>Carbunculus est magnus rubinus.</i>		<i>les:</i>	ibid.
144.		<i>Ceraunites:</i>	477.479.
<i>Carbunculi pestilentes Ætites di-</i>		<i>Ceramites.</i>	552.
<i>scutit.</i>	378.	<i>Cerachates.</i>	247.
		<i>Cerebri</i>	

I N D E X.

<i>Cerebri vitis utile.</i>	327. & seq.	<i>Cogitationum tumultus prohibere.</i>	
<i>Cerites.</i>	529.	253.	
<i>Chabrate.</i>	553.	<i>Colica remed.</i>	264. 338.
<i>Chalaxias.</i>	528.	<i>Colantes.</i>	554.
<i>Chalaxias.</i>	553.	<i>Coloratio gemmarum.</i>	67.
<i>Chalcosmaragdus.</i>	554.	<i>Color sensu invisibilis.</i>	50.
<i>Chanquo.</i>	169.	<i>Color duplex.</i>	52.
<i>Charcedonius.</i>	120.	<i>Color niger diaphanum impedit.</i>	57.
<i>Chelidonium.</i>	343.	<i>Colores gemmarum unde, Auctoris</i>	
<i>Chelidonii vires.</i>	344. & seq.	<i>opinio.</i>	153.
<i>Chelonia.</i>	553.	<i>Color statuit gemmis pretium.</i>	158.
<i>Chelonitis.</i>	302. 486.	<i>Coloribus siccis pingere quid sit.</i>	
<i>Chernites.</i>	402.	399.	
<i>Cheripo.</i>	169.	<i>Colorum materia.</i>	52.
<i>Chlorites.</i>	553.	<i>Colorum causa salis species.</i>	ibid.
<i>Choaspites.</i>	553.	<i>Colorum mixtiones.</i>	55.
<i>Cholo.</i>	ibid.	<i>Colores diversi cur in gemmis.</i>	39.
<i>Chrysele&aron.</i>	210.	<i>Columnarum pasta.</i>	72.
<i>Chrystitis.</i>	494.	<i>Comitali morbo remed.</i>	212. 224.
<i>Chrysanterinus.</i>	553.	312. 344.	
<i>Chrysoberillus.</i>	214. & seq.	<i>Conceptioni impedienda.</i>	393.
<i>Chryfocolla.</i>	548.	<i>Concha cur cutem habeant.</i>	168.
<i>Chrysolampis.</i>	207. 529.	<i>Conchites.</i>	528.
<i>Chrysoprasius.</i>	103.	<i>Conditiones naturalis effectus,</i>	98.
<i>Chrysoprasus.</i>	205.	<i>Contagionis remedia.</i>	309.
<i>Chrysophis.</i>	529.	<i>Contagiis remedium Bezoar.</i>	369.
<i>Chrysolitus.</i>	207.	<i>Contagii remedium Achatidis.</i>	248.
<i>Chrysolitus veterum. ibid. eius va-</i>		<i>Contusionibus Saphirus medetur.</i>	
<i>lor.</i>	210.	186.	
<i>Chrysopterus.</i>	207. & seq.	<i>Coracias.</i>	477. 530.
<i>Chrysopteris.</i>	553.	<i>Corallachates.</i>	247.
<i>Chrysoption.</i>	ibid.	<i>Corallium ut crescat.</i>	306.
<i>Chrysoption.</i>	ibid.	<i>Corallii historia.</i>	303. & seq.
<i>Chymia prodit principia rerum.</i>	28.	<i>Coralliorum genera.</i>	305.
<i>Chymica gemma falsa.</i>	40.	<i>Corallii tinctura historia authoris</i>	
<i>Cimilianthus.</i>	554.	<i>notatu digna.</i>	312.
<i>Cisteolithus.</i>	ibid.	<i>Corallii vires.</i>	308. & seq.
<i>Cistites.</i>	528. 554.	<i>Coralliorum tinctura.</i>	311. & seq.
<i>Citrinus.</i>	219. 226.	<i>Coralliorum liquor.</i>	313.
<i>Cletrites.</i>	529.	<i>Corallii Sal.</i>	311.
<i>Clites.</i>	554.	<i>Coralliorum essentia.</i>	314.
<i>Coaspis.</i>	ibid.	<i>Corallium racemosum.</i>	316.

I N D E X.

Corallii valor.	315.	Crystalli materia an sit aqua.	219.
Corallii imitatio.	316. & seq.	& seq.	
Corallium ad damonia & fascina.		Crystalli tinctura.	68.
315.		Crystallorum oleum.	223.
Corallium à viro gestum elegantius fit.	308.	Crystalli diversa figura.	219.
Corallium colores mutat ibid. & seq.		Crystallorum sal.	224.
Corallium morbos ostendit.	ibid.	Crystalli valor, & adulterium.	225.
Corallii amissus color quomodo restituitur.	ibid.	Crystalli vires.	222. & seq.
Corallium est amuletum.	ibid.	Crystalli vitia.	221.
Corallium album quid possit.	ibid.	Crystallo gemmas imitari.	225.
Corallina.	321. 529.	Crystallinum cauterium.	ibid.
Coranus.	554.	Crocallis.	555.
Cordis affectibus utilis Saphirus.	185.	Crocian.	529.
& seq.		Croci veneris preparatio.	ibid.
Cordis affectibus Bezoar conducit, & palpitationi.	368. & seq.	Croci Martis preparatio.	458.
Cordis robur augens.	427.	Crucifer lapis.	436.
Cordis roboratio à margaritis.	172.	Ctenites.	528.
Corneolus.	230.	Cur varia res in lapidem mutentur.	537.
Cornelius.	554.	Cyanus.	273.
Cornu Ammonis.	436. & seq.	Cyanei mater.	293.
Cornu fossile.	427. astringit, & exsiccat. ibid. eius facultates. ibid.	Cyamea.	555.
Corsoides.	554.	Cydonites.	413.
Corvinus.	ibid.	Cynedia.	555.
Corybantes.	477.	Cyssites vel Cissites.	554.
Cotes.	524.	Cysteolithi vel Cisteolithi.	ibid.
Cotium usus.	526.		
Cotricula.	499.	D.	
Craterites.	555.	Dactylus ideus.	476. & seq.
Crystallus.	218.	Daphnia.	529. 555.
Crystallus cur sex angulos habeat.	41.	Dæmonius,	555.
Crystallus cur hexagonus nascatur Autoris sententia.	44. & 220.	Dæmones fugat Smaragdus.	199.
Crystallus ubi inveniatur.	221.	Deerinck.	322.
Crystalli facultates.	222. & seq.	Dendrites.	529. 555.
Crystalli genera.	221.	Densitas in gemmis.	61.
		Dentium dolori remedium.	328.
		Dentitioni promovenda remed.	310.
		Deus quando causa.	95.
		Deum gemma an reddant proprium.	106.
		Diabo-	

I N D E X.

<i>Diabolus quando causa.</i>	96.	<i>Duri lapides qui.</i>	13.
<i>Diabolus ad magiam trahit.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Durities lapidum.</i>	58.
<i>Diabolus efficiens quando.</i>	97	<i>Duritie causa non est aqua.</i>	59.
<i>Diaboli fraus.</i>	96.	<i>Durities quid faciat in gemmis.</i>	60.
<i>Diacodus.</i>	556.	<i>Duritie tres gradus in lapidibus</i>	
<i>Diadochus.</i>	<i>ibid.</i>		14.
<i>Diamarg. calidi vires.</i>	172.	<i>Dysenteria remedium.</i>	199. 112.
<i>Didmarg. frigid. vires,</i>	<i>ibid.</i>		493.
<i>Diaphanitatis causa.</i>	25.	E.	
<i>Diaphanitatem iuvat sal.</i>	49.	E Benum fossile.	321.
<i>Diaphanum duplex.</i>	50.	<i>Echidna.</i>	557.
<i>Diaphanum perfectum.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Echinites.</i>	528.
<i>Diaphanum imperfectum.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Echistis.</i>	557.
<i>Diaphani causa continuitas.</i>	47.	<i>Echites.</i>	529.
<i>Diaphanum non impedit aër.</i>	50.	<i>Effectus genera 4. in mundo.</i>	92.
<i>Diaphani causa non est aqua.</i>	47.	<i>Effectus proprie duplex.</i>	101.
<i>Diaphanum potest esse coloratum.</i>		<i>Effectus proprie qui.</i>	<i>ibid.</i>
	51.	<i>Effectus qui à gemmis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Diaphana colore carent.</i>	57.	<i>Effectus naturalis duplex.</i>	102.
<i>Differentia lapidum in genere.</i>	15.	<i>Elatites.</i>	529.
<i>Differentia lapidum ab actione &</i>		<i>Electrum,</i>	557.
<i>passione.</i>	18.	<i>Elementorum mixtio simplex nil</i>	
<i>Differentia lapidum à qualitati-</i>		<i>producit.</i>	24.
<i>bus.</i>	20.	<i>Elofites.</i>	557.
<i>Differentia lapidum à loco & ortu.</i>		<i>Emetres.</i>	<i>ibid.</i>
	16.	<i>Emites.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Differentia lapidum à substantia.</i>		<i>Encardia.</i>	<i>ibid.</i>
	17.	<i>Eneostis.</i>	421.
<i>Dignitas adamantis.</i>	128.	<i>Enhydros.</i>	381.
<i>Diphris.</i>	556.	<i>Enorchis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Divisio lapidum.</i>	22.	<i>Entrochos.</i>	410.
<i>Divitiarum causa.</i>	88.	<i>Epilepsia Bezoar medetur.</i>	368.
<i>Diuturnis morbis remedium.</i>	370.	<i>Epilepsia remedia.</i>	199. 264. 310.
<i>Domitianus.</i>	195.		378. 428.
<i>Doriantides.</i>	556.	<i>Epilepsia summmum remedium.</i>	374.
<i>Dotto.</i>	<i>ibid.</i>		378.
<i>Dracontia,</i>	345.	<i>Epilepsia & mania remedium.</i>	295.
<i>Drosolithus.</i>	556.	<i>Epilepsia precautio.</i>	310.
<i>Dryites.</i>	528.	<i>Epilepticorum cura & probatio.</i>	337.
<i>Duchanek.</i>	347.	<i>Epistites.</i>	557.
<i>Duplicate, aut duplicata gemma</i>			<i>Epita-</i>
<i>quomodo noscantur.</i>	63. 149.		

I N D E X.

<i>Epitahia facere.</i>	72.	<i>Ferrum ab omni parte Magnetis trahitur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Erispelatis remedium.</i>	352.	<i>Figura multiplex.</i>	107.
<i>Eristalis.</i>	558.	<i>Figura gemmarum an operentur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Erctylos.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Filaterius.</i>	559.
<i>Essentia lapidum.</i>	31.	<i>Fingites.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Estimione.</i>	558.	<i>Fluxui alvi medetur Smaragdus.</i>	199.
<i>Etindros.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fluxui matricis utile.</i>	411.
<i>Encrinos.</i>	557.	<i>Fluxui oculorum remedium.</i>	172.
<i>Eumeces.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fluxui sanguinis remedium.</i>	232.
<i>Fumetren.</i>	<i>ibid.</i>		328.
<i>Eunofius.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Fongites.</i>	559.
<i>Euperalos.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Forma gemmarum.</i>	37.
<i>Eurrheus.</i>	409.	<i>Friabilitas in gemmis.</i>	60.
<i>Eureos.</i>	558.	<i>Fungifer lapis.</i>	527.
<i>Eurotias.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Furus proditio.</i>	378.
<i>Eusebes.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Futura scire contra naturam,</i>	88.
<i>Exagonus.</i>	527.		
<i>Execantholithus.</i>	558.	G.	
<i>Exhebenum.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Gagates diureticum.</i>	337.
<i>Exolicetus.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Gagatis genera,</i>	236.
<i>Experientia quid.</i>	88.	<i>Gagatis historia.</i>	335.
<i>Extrinfeca à gemmis non sunt.</i>	105.	<i>Gagatis olei vires.</i>	338.
		<i>Gagatis pretium.</i>	339.
F.		<i>Gagatis natura.</i>	337.
<i>Fabalis lapis.</i>	563.	<i>Gagatronica.</i>	557.
<i>Factitia gemma graves.</i>	65.	<i>Galactites,</i>	412.
<i>Factitia gemmalimã nõ ferunt.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Galaicos,</i>	559.
<i>Factitia gemma quomodo nascentur.</i>	63.	<i>Galaicon.</i>	359.
<i>Factitia gemma quomodo fiant.</i>	66.	<i>Galaricides.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Factitiarum pasta.</i>	69.	<i>Galaxia.</i>	559.
<i>Falsa gemma.</i>	219.	<i>Gallerica.</i>	560.
<i>Falsa gemma tribus modis.</i>	64.	<i>Garatronius.</i>	297.
<i>Fascina.</i>	315.	<i>Gecolitus.</i>	560.
<i>Fascinis adversans.</i>	341. & seq.	<i>Gelachides.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Febrim remedium.</i>	172.	<i>Gelofia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Febribus Saphirus utilis.</i>	186.	<i>Gemma an Deum propitium reddant? 106. An habeant vires supernaturales? 86. An præter imaginatio-</i>	
<i>Fellis lapis.</i>	373.		
<i>Feruzegi.</i>	265.		
<i>Ferrum magnetis vires & puncta suscipit.</i>	447.		

I N D E X.

ginationem gestantis agant? 209.
An sympathiam habeant? III.
*Gemma Bohemæ fere omnes Crystal-
 li sunt.* 108.
Gemma Chymicæ, falsa sunt. 40.
*Gemma cur diversos colores ha-
 beant.* 39. *cur fiant rotunda.* 40.
*cur interdum supernaturalia
 operentur.* 127. *cur vitium ha-
 beant.* 38.
Gemma definitio. 13.
*Gemma duplata, & falsa, quomodo
 dignoscantur.* 63.
Gemma falsa qua dicantur. 108.
Gemma in qua materia nascantur.
 36.
Gemma naturaliter operantur. 87.
Gemma noctu possunt lucere. 141.
Gemma præcipua qua. 167.
Gemma pulchritudo quid possit.
 126.
Gemma quando perfectæ fiant. 38.
quomodo generentur. 29. *quomo-
 do puræ reddantur.* 67. *quomodo
 quid faciant.* 107. *quot modis
 adulterentur.* 64.
Gemma vera splendent. 65.
*Gemma unde colores habeant Au-
 thoris opinio.* 54. *unde vires tra-
 hant.* 86.
Gemmarum figura an operentur.
 107.
*Gemmarum forma accidentalis un-
 de constituantur.* 38.
Gemmarum principia 28. *earum-
 que proxima causa* *ibid.* *quæ qui-
 dem elementa statuuntur.* *ibid.*
earumque materia *ibid.* *vires, ac
 forma.* 32.
Gemmis quæ insculpi debeant. 127.
Gemites. 560.
Generatio lapidum quomodo fiat. 29.

Genianes. 560.
Geodes. 380.
Geranites. 528.
Girasole. 191. & seq.
Glossopetra. 340. & seq.
Gonorrhæa remedium. 310. 328.
Gradus ad magiam. 97.
Grammatias. 254.
Granatus. 152.
*Granatus Bohemicus in igne ser-
 vat colorem.* 62.
Granati Bohemici dignitas. 154.
Granati Bohemici puratas. 153.
Granati genera. 152.
Granatorum pretium. 155.
Granati cur rotundi. 41.
Granati magnitudo. 152.
Granati proprietates. 154.
Granatorum preparatio. *ibid.*
Granatorum tabula. 158.
Gravitas gemmarum. 61.
Gypsi historia. 399.
Gypso utuntur pictores. *ibid.*
Gypsum coralloides. 321.
Gypsum ad statuas. *ibid.*
Gypsum strangulat. *ibid.*

H.

H *Alofachne.* 402.
H *Hammites.* 423. & seq.
Hammitis figura. *ibid.*
Hamachatis. 247.
*Hamatite utimur ad loricas mun-
 dandas.* 391.
Hamatites spurius. 390.
Hamatitidis adulterium. 389.
Hamatitidis descriptio. 386.
Hamatitidis figura. 386.
Hamatitidis genera. *ibid.*
Hamatitidis locus natalis. 387.
Hamatitidis vires. 388.

I N D E X.

Hamorrhagiam sistit Smaragdus.
 199.
Hepatitis. 529.
Hephestitis historia. 526.
Heliotropii genera. 257.
Heliotropii historia. *ibid.*
Heliotropii magnitudo. 257.
Heliotropii valor. 258.
Heliotropii vires. *ibid.*
Heliotropius Iaspidis genus. 255.
Heraclion, 499.
Hexagonus. 527.
Hexagoni causa in Crystallis. 44.
& seq.
Hexecantolithus. 561.
Hernia cura. 485.
Hænia. 528.
Hieracites. *ibid.*
Hystericus lapis. 358.
Holosteis. 413.
Homo mira facit. 95.
*Homini quæ extrinsecus accidunt à
 gemmis non fiunt.* 105.
Hoplites. 437. 529.
Horcus. 561.
Hormezion. *ibid.*
Horminodes. *ibid.*
Hyacinthus. 159.
Hyacinthus Plinii. 161.
Hyacinthorum genera. 160.
Hyacinthorum locus & virtus. 161.
Hydrinus. *ibid.*
Hydropis cura succinum. 328.
Hyænia. 561.
Hysterapetra. 408.
Hysterolithus. *ibid.*

I.

I *Acintheta Bella.* 153.
Iaspis. 250.
Iaspides crucifera. 254.

Iaspidis experientia Autoris. 252.
Iaspidis facultates. 251. & seq.
Iaspidis genera. 250. & seq.
Iaspidis imitatio. 256.
Iaspidis valor. 255.
Icterias. 561.
Igni cur resistant gemma. 62.
Ileo remedium lapis. 243.
Imaginatio an operetur. 109.
*Imaginatio an agat in corpus alte-
 rius,* 110.
Indica. 562.
India gemmarum fertilis. 33.
India cur gemmas ferat. 34.
India cur gemmas meliores habeat.
 35.
*Intellectus habitus à gemmis non
 fiunt.* 105.
Instrumenta ad sculpendum. 57.
Intrita. 562.
Ion. *ibid.*
Iris. 219. & seq. 221.
Isustos. 562.
Isodomos. 516.
Judaicus lapis. 408.

C.

K *Akabre.* 562.
Kalkabre est Agates. *ibid.*
Kaman. *ibid.*
Karadre. *ibid.*
Karate. *ibid.*
Kimedinus. *ibid.*
Kenne. *ibid.*
Kinocetus. *ibid.*

L.

L *Aconium marmor.* 500.
Lac luna. 413.
Lactea. 562.
Lactis

I N D E X.

<i>Lactis abundantia remedium.</i>	223.	<i>tia à loco natali & modo ortus.</i>	
<i>Lactis ubertatem concilians.</i>	413.	16.	
<i>Lapis ad Ileum.</i>	243.	<i>Lapidum & gemmarum divisio per</i>	
<i>Lapis fabalis.</i>	563.	<i>tabulum.</i>	22.
<i>Lapis fungifer.</i>	527.	<i>Lapidum & gemmarum durities</i>	
<i>Lapis perca piscis.</i>	359.	<i>quid præstet.</i>	60.
<i>Lapides cur ab aëre indurentur</i>	62.	<i>Lapidum & gemmarum forma sub-</i>	
<i>cur facile corrumpantur ibid. cur</i>		<i>stantialis.</i>	31.
<i>in calcem abeant.</i>	ibid.	<i>Lapidum & gemmarum mollities</i>	
<i>Lapides duri qui.</i>	13	<i>unde.</i>	59.
<i>Lapides ex aquis metallicis fiunt.</i>		<i>Lapidum, gemmarum, & mixto-</i>	
37.		<i>rum causa efficiens.</i>	22.
<i>Lapides in animalibus generantur.</i>		<i>Lapidum & gemmarum raritas &</i>	
36.		<i>friabilitas unde.</i>	60.
<i>Lapides in nubibus generantur.</i>		<i>Lapidum sculptura.</i>	74.
482.		<i>Lauraces.</i>	563.
<i>Lapides proprie dicti.</i>	520.	<i>Lazuli ab Armeno lapide differen-</i>	
<i>Lapides pulchri qui.</i>	14.	<i>tia.</i>	274.
<i>Lapides quidam homini amici.</i>	19.	<i>Lazuli aurum separandi modus à</i>	
<i>Lapides quidam igni resistunt.</i>	62.	<i>lapide.</i>	ibid.
<i>Lapides quinam parvi.</i>	13.	<i>Lazuli examinatio.</i>	278.
<i>Lapides quidam rari.</i>	ibid.	<i>Lazuli Facultates mirabiles ad</i>	
<i>Lapides quomodo in homine gene-</i>		<i>quartanam.</i>	277.
<i>rentur.</i>	540. & seq.	<i>Lazuli genera.</i>	274.
<i>Lapidescens succus.</i>	29.	<i>Lazuli lapis.</i>	273. & seq.
<i>Lapidifica virtus.</i>	ibid.	<i>Lazuli preparatio.</i>	279.
<i>Lapidis duritiei tres gradus.</i>	14.	<i>Lazuli pretium, & colorum extra-</i>	
<i>Lapidis & gemmarum duritiei cau-</i>		<i>ctorum.</i>	290.
<i>sa non est aqua.</i>	59.	<i>Lazuli vires.</i>	278. & seq.
<i>Lapidum crassiorum generatio.</i>	30.	<i>Leonina.</i>	247.
<i>Lapidum differentia à qualitati-</i>		<i>Leontios.</i>	529.
<i>bus, & 5. sensibus, 20. ab actione</i>		<i>Lepidotes.</i>	528.
<i>& passione 18. à substantia.</i>	17.	<i>Leucachates.</i>	247.
<i>Lapidum differentia in genere</i>		<i>Leucophthalmus.</i>	249.
15.		<i>Leucostictos veterum.</i>	506.
<i>Lapidum & gemmarum causa</i>	26.	<i>Leucostitus.</i>	563.
<i>& quidem materialis secundum</i>		<i>Libanochros.</i>	564.
<i>Paracelsum. ibid. materialis ve-</i>		<i>Lichnitis.</i>	489.
<i>ra.</i>	25.	<i>Lichinus.</i>	563.
<i>Lapidum & gemmarum densitas</i>		<i>Lignites.</i>	ibid.
<i>sub duritie continetur.</i>	61.	<i>Lignum in lapidem quomodo mute-</i>	
<i>Lapidum & gemmarum differen-</i>		<i>tur.</i>	426.

<i>Limacis lapis.</i>	359.	<i>Magnes carneus.</i>	474.
<i>Limoniates.</i>	564.	<i>Magnes cur declinet 453. cur prae-</i>	
<i>Lince.</i>	563.	<i>se non ostendat polos 451. & cur</i>	
<i>Linficus.</i>	564.	<i>ferrum attrahat.</i>	443.
<i>Linurgus.</i>	563.	<i>Magnes quare caeli plagas ostendat.</i>	
<i>Liparis.</i>	564.		445.
<i>Literas lapidibus inscribere.</i>	74.	<i>Magnes trahit per vitrum.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Lithus.</i>	564.	<i>Magnete an quis arcana sua patefa-</i>	
<i>Locus in quo lapides nascuntur.</i>	32.	<i>cere possit.</i>	464.
<i>Loca in quibus res varia in lapides</i>		<i>Magnete Ichnographia describitur</i>	
<i>mutantur.</i>	531.	<i>468. punctumque boreale inve-</i>	
<i>Loricis mundandis.</i>	391.	<i>nitur.</i>	446.
<i>Luculleum Marmor.</i>	495.	<i>Magnetis descriptio 438. & seq. eius</i>	
<i>Lucosaphirus.</i>	184.	<i>genera, & loci natales 439. &</i>	
<i>Lulu.</i>	167.	<i>seq.</i>	
<i>Lunaria.</i>	564.	<i>Magnetis nominis ratio 438. & pun-</i>	
<i>Lychnites.</i>	<i>ibid</i>	<i>ctum tractionis.</i>	450.
<i>Lychnitis.</i>	489.	<i>Magnetis optimi nota qua.</i>	441.
<i>Lycophthalmus.</i>	250.	<i>Magnetis preparatio.</i>	437.
<i>Lydius lapis.</i>	499.	<i>Magnetis spiritu annulorum cate-</i>	
<i>Lydii lapidis proba.</i>	<i>ibid.</i>	<i>na sibi invicem adharet.</i>	447.
<i>Lyncurius.</i>	477. & seq.	<i>Magnetis vires amissa quomodo re-</i>	
<i>Lysimachus.</i>	564.	<i>stituenda 454. & seq.</i>	
<i>Lythodamum.</i>	563.	<i>Magnetis usus ad vitra conficienda.</i>	
<i>Lythantrax.</i>	339.		467.
		<i>Magnetis usus generalis descriptio</i>	
		<i>464. & seq. etiam in re medica.</i>	
		<i>456. & seq.</i>	
		<i>Magnesia.</i>	565.
		<i>Magneticum emplastrum.</i>	456.
		<i>Magorum superstitio.</i>	264.
		<i>Malacensis lapis.</i>	355.
		<i>Malacensis facultates ex Bontio in</i>	
		<i>Annot.</i>	356.
		<i>Malachitis genera.</i>	263.
		<i>Malachitis Historia.</i>	<i>ibid. & seq.</i>
		<i>Malachitis valor.</i>	264.
		<i>Maltha compositio.</i>	523.
		<i>Mammaram vitis utile.</i>	404.
		<i>Mania quid proffit.</i>	344.
		<i>Manualis lapis.</i>	358.
		<i>Manati lapis.</i>	<i>ibid. & seq.</i>
			<i>Mare</i>

M.

M <i>Achera.</i>	565.
<i>Magia gradus.</i>	97.
<i>Magnes acui ferrea quomodo vir-</i>	
<i>tutem communicet 463. An fer-</i>	
<i>rum in aëre possit sustinere.</i>	
	466.
<i>Magnes argenteus.</i>	474.
<i>Magnes aureus.</i>	475.
<i>Magnes Austrum ostendit 452. fer-</i>	
<i>rique venas divites vel pauperes</i>	
<i>467. ferro vires tribuit ut muni-</i>	
<i>di plagas ostendat 447. itinerum</i>	
<i>dux est 463. omni parte ferrum</i>	
<i>trahit.</i>	447.

I N D E X.

<i>Mare ubi olim fuit nunc ibi est terra.</i>	322.	<i>Melancholia purgat magnes.</i>	456.
<i>Marga.</i>	414.	<i>Melancholicis morbis remedium.</i>	294.
<i>Margarita an sint lapides Selenitides.</i>	396.	<i>Melichryson.</i>	210.
<i>Margarita Bohemia.</i>	170.	<i>Melitites.</i>	416.529.
<i>Margarita quomodo perforantur</i>		<i>Melochites.</i>	565.
180. & ubi inveniuntur	169.	<i>Memphites.</i>	242.565.
quomodo pulchriores fiant.	181.	<i>Menois.</i>	438.
<i>Margarita senescunt.</i>	171.	<i>Mensa Iaspidea Rudolphi.</i>	255. &
<i>Margaritarum adulterium.</i>	181.	seq.	
<i>Margaritarum descriptio</i>	167.	<i>Menses ciet Succinum.</i>	328.
genera ibid. locus	169.	<i>Mensium fluori conducens.</i>	393.
preparatio	172.	<i>Menstruorum fluxui nimio conducens.</i>	353.
rotunditas earum unde	41.	<i>Menstruis albis utile.</i>	328.
valor & pretium	175.	<i>Meroctes.</i>	565.
virtus & usus earum in medicina	172. &	<i>Minii color ex Hamatite.</i>	388.
seq.		<i>Mitrax.</i>	228. & seq.
<i>Margaritis senecta flavescens, quomodo pristinus nitor restituitur.</i>	171.	<i>Mollities lapidum.</i>	59.
<i>Marmor Augustum.</i>	494.	<i>Mollitiei causa.</i>	ibid.
<i>Marmor Carrariense</i>	492.	<i>Melochitis mater.</i>	293.
<i>Laconium</i>	500.	<i>Molybdos.</i>	529.
<i>Lunense</i>	506.	<i>Monoceros an sit.</i>	425.427.429. &
<i>Parium.</i>	489.	seq.	
<i>Serpentinum</i>	500.	<i>Monoceros habet nigrum Cornu.</i>	431. & seq.
<i>502. Thebaicum</i>	506.	<i>Monocerotis electio.</i>	435.
<i>Tiberium</i>	494.	<i>Monocerotis facultates.</i>	427.
<i>Zeblicium</i>	492.494.502.	<i>Morion.</i>	242.565.
<i>Marmor nigrum, fuscum, lividum.</i>	494. & seq.	<i>Morochthi à Galactite differentia.</i>	411. & seq.
<i>Marmora.</i>	487.	<i>Morochthus.</i>	ibid.
<i>Marmora flava.</i>	505.	<i>Morochthi facultates.</i>	ibid.
<i>Marmora granulata.</i>	487.	<i>Morsui animalium remedium.</i>	197.
<i>Marmora rubra.</i>	505.	<i>Mutu.</i>	167.
<i>Marmora viridia, & cinerea.</i>	500.	<i>Muytes.</i>	528.
<i>Marmorum imitatio.</i>	509.	<i>Myrrhina vasa que.</i>	243.
<i>Maris Ficini error.</i>	345.	<i>Myrrhina vasa ex Sardonyche</i>	235.
<i>Materia gemmarum secundum Paracelsum.</i>	26.	<i>Myrmecias.</i>	528.
<i>Meconites.</i>	527.	<i>Myrmecites.</i>	ibid.
<i>Medea.</i>	565.	<i>Myrsinites.</i>	530.
<i>Medus.</i>	ibid.	<i>Mythridates.</i>	566.
<i>Melancholia Bezoar.</i>	368.		
<i>Melancholia remedia.</i>	211.275.333.		

<i>Myhridatis pocula.</i>	240.	<i>Oculorum vitiis conducens.</i>	219
		314.412.	
N.		<i>Oculorum vitiis & ulceribus aqua</i>	
		<i>Saphirea.</i>	188.
N <i>Arciffites,</i>	527.566.	<i>Ollares lapides.</i>	393.
<i>Narcoticum.</i>	414.	<i>Olea.</i>	566.
<i>Nasomanites.</i>	566.	<i>Olei Martis compositio.</i>	457.
<i>Naturaliter gemma operantur.</i>	87.	<i>Oleum Saphiri.</i>	187.
<i>Nebrites.</i>	566.	<i>Ombrias.</i> 301. & seq. 348.485. eius	
<i>Nemesis.</i>	ibid.	<i>facultates.</i> 487.	
<i>Nemefites.</i>	ibid.	<i>Onagrus.</i>	567.
<i>Nephriticus lapis.</i>	206.259.	<i>Onychis ab Achate differentia.</i>	245.
<i>Nephritici genera.</i>	260.	& seq.	
<i>Nephritici locus natalis.</i>	ibid.	<i>Onychis ab aliis differentia.</i>	241.
<i>Nephritici natura.</i>	ibid.	<i>Onychis genera.</i>	242.
<i>Nephritidis remedia.</i>	261.360.	<i>Onychis imitatio.</i>	245.
<i>Neronianus.</i>	195.	<i>Onychis vires.</i>	244.
<i>Nicolus.</i>	234.	<i>Onychis valor, usus.</i>	243.
<i>Nigredo proprie color.</i>	58.	<i>Onyx, eiusque descriptio.</i>	241.491.
<i>Nisus.</i>	566.	<i>Onyx in Hispania.</i>	242.
<i>Nofus.</i>	ibid.	<i>Onyx Iudeorum.</i>	244.
<i>Nympharena.</i>	ibid.	<i>Opacitas gemmarum.</i>	47.
		<i>Opali adulterium.</i>	194.
O.		<i>Opali descriptio.</i>	190.
		<i>Opali genera.</i>	191.
O <i>Bsidia us lapis.</i>	242.336.495.	<i>Opalus ubi nascatur.</i>	193.
<i>Oculus cati.</i>	192.229.249.	<i>Opali magnitudo.</i>	ibid.
<i>Oculi cati vires, pretium.</i>	229.	<i>Opali natalis locus.</i>	191.
<i>Oculi cancri.</i>	349. & seq.	<i>Opali proprietates, & virtutes.</i>	193.
<i>Oculorum cancri essentia.</i>	350.	<i>Opali valor.</i>	194.
<i>Oculorum cancrorum arcanum ad</i>		<i>Opalus niger.</i>	192.
<i>vulnera & ulcera.</i>	351.	<i>Opalus Nonii.</i>	193.
<i>Oculorum doloribus utile.</i>	343.	<i>Opalus omnium gemmarum vires</i>	
<i>Oculorum fluxui remedium.</i>	172.	<i>habet,</i>	ibid.
<i>Oculorum lachrymis remediū.</i>	310.	<i>Opalus varios colores habet.</i>	190.
327.		<i>Opalus variis coloribus.</i>	192.
<i>Oculus felis.</i>	226.	<i>Ophicardelon.</i>	567.
<i>Oculus marinus.</i>	352.	<i>Ophites.</i>	502.
<i>Oculus solis.</i>	192.229.	<i>Ophitis genera, & loci natales.</i>	
<i>Oculus veneris.</i>	353.	ibid.	
<i>Oculorum vitiis utilis Saphirus.</i>		<i>Ophites marmor.</i>	492.

I N D E X.

<i>Ophitis facultates & usus.</i>	503.
<i>Ophitis veterum descriptio.</i>	501.
<i>Ophitis zeblicii vires.</i>	502.
<i>Ophthalmius.</i>	567.
<i>Orca.</i>	ibid.
<i>Orexis remedia.</i>	349.
<i>Ornicus.</i>	566.
<i>Orphanus.</i>	567.
<i>Oripendulus.</i>	262.
<i>Orites.</i>	567.
<i>Oritorius.</i>	566.
<i>Ornicus.</i>	566.
<i>Oryx unicornis.</i>	431.
<i>Ossibus fractis utile.</i>	221. & seq.
<i>Ossifragus.</i>	416.
<i>Ossifragi locus natalis.</i>	417.
<i>Ossifragi vires.</i>	419. & seq.
<i>Ossifragi differentia.</i>	417.
<i>Ostracites.</i>	393.
<i>Ostrea margaritifera.</i>	170.
<i>Othonna.</i>	567.
<i>Ovum anguinum.</i>	302. 486.
<i>Ovi anguini figura & descriptio</i>	347.

P.

P <i>Agurus.</i>	568.
<i>Pallacius.</i>	ibid.
<i>Palmati lapides.</i>	567.
<i>Palumbellarum lapis.</i>	354.
<i>Panchrus.</i>	568.
<i>Pangonius.</i>	527.
<i>Paneros.</i>	568.
<i>Panis demonum.</i>	527.
<i>Pansebastos.</i>	568.
<i>Panthera.</i>	ibid.
<i>Panterbes.</i>	474.
<i>Paragone.</i>	496.
<i>Pardalios.</i>	529.
<i>Paretonium.</i>	402.
<i>Parma.</i>	321.

<i>Partum accelerat Smaragdus.</i>	199.
<i>Partum retinere.</i>	328.
<i>Partui retinendo, promovendo.</i>	378.
<i>Parvi lapides qui.</i>	13.
<i>Pasta pro columnis.</i>	72.
<i>Pasta pro factitiis gemmis Alexii.</i>	69.
<i>Pavonius.</i>	569.
<i>Peantides.</i>	568.
<i>Peonitis.</i>	ibid.
<i>Pentaurea.</i>	ibid.
<i>Pentagonus.</i>	ibid.
<i>Pentexoche.</i>	527.
<i>Pentaurea.</i>	568.
<i>Perca piscis lapis.</i>	359.
<i>Perdicites.</i>	530.
<i>Perfecta quando fiant gemma.</i>	38.
<i>Phœnicites.</i>	528.
<i>Phengites.</i>	490. 505.
<i>Peranites.</i>	568.
<i>Perdicites.</i>	530.
<i>Perileucos.</i>	247.
<i>Perithe.</i>	596.
<i>Perlarum minorum pretium.</i>	177.
<i>Perlarum quinta essentia.</i>	174.
<i>Perlarum rotunditas unde.</i>	40.
<i>Perlata aqua.</i>	173.
<i>Perlata tabella.</i>	174.
<i>Perla hemispherica.</i>	177.
<i>Perspicuitas gemmarum.</i>	47.
<i>Pestis remedia.</i>	309. 313. 330. 378.
	428.
<i>Phasachates.</i>	247.
<i>Phenicites.</i>	409. 528.
<i>Pheonicites.</i>	569.
<i>Phycites.</i>	528.
<i>Phrenitidis remediū Topasius.</i>	206.
<i>Phrygius lapis.</i>	406.
<i>Phycites.</i>	569.
<i>Pillula ad morbos matricis, sto-</i>	
<i>machi, &c. singulares.</i>	328. &
<i>seq.</i>	

I N D E X.

<i>Pillula de lapide Armeno.</i>	264.	<i>Pseudoadamantes.</i>	120.
<i>Pillula de lapide Lazuli.</i>	276.	<i>Pseudoadamantes sub Arctico polo</i>	
<i>Pisces saxei.</i>	515.	<i>inveniuntur.</i>	33.
<i>Pisolithus.</i>	423. 529.	<i>Pseudocorallium.</i>	320.
<i>Plinii error circa generationē mar-</i>		<i>Pseudopalus.</i>	192.
<i>garitarum.</i>	167.	<i>Pseudopali differentia à Beli oculo.</i>	
<i>Ploginos.</i>	569.	249.	
<i>Podagra remedium.</i>	224. 404.	<i>Phthisis remedium.</i>	172. 404.
504.		<i>Pulchri lapides qui.</i>	14.
<i>Podagram mitigans.</i>	277.	<i>Pulchritudo gemma quid possit.</i>	126.
<i>Pæderos.</i>	191. 227.	<i>Pulvis ad fluxum catarrhi sisten-</i>	
<i>Peonitis.</i>	568.	<i>dum.</i>	329.
<i>Polia.</i>	529.	<i>Pulvis ad omnes cordis affectus.</i>	128.
<i>Polo.</i>	307.	<i>Pumex.</i>	400.
<i>Polyzonos.</i>	528.	<i>Pumicis electio.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Polytrix.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Pumicis genera.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pondus gemmarum.</i>	61.	<i>Pumicis locus natalis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Pontica gemma.</i>	569.	<i>Pumicis usus pro pectoribus.</i>	401.
<i>Porcellana uasa.</i>	235. & seq.	<i>Pulvis mirabilis ad epilepsiam.</i>	328.
<i>Porcinus lapis.</i>	354.	<i>Pulveris ad omnia venena descri-</i>	
<i>Porphirites.</i>	505.	<i>ptio.</i>	173.
<i>Porrus.</i>	569.	<i>Purgans Armenium.</i>	294.
<i>Porus.</i>	404.	<i>Purgat Molochitis.</i>	264.
<i>Pramnioꝝ.</i>	242.	<i>Puerorum terroribus remedium.</i>	
<i>Prasinus.</i>	195.	277.	
<i>Prasius 203. & eius proprietates.</i>		<i>Puerorum vermibus remed.</i>	299.
205.		<i>Pyramidum translatio.</i>	507.
<i>Prasii valor.</i>	204.	<i>Pyrene.</i>	409. 528.
<i>Praconissus.</i>	569.	<i>Pyrrhopacilon.</i>	506.
<i>Pretii Adamantum regula.</i>	129.	<i>Pyrimachus.</i>	288.
<i>Pretii Adamantum tabula.</i>	131.	<i>Pyrites.</i>	516.
<i>Pretii regula compendiosa.</i>	135.	<i>Pyritis facultates.</i>	518.
<i>Pretium margaritarum.</i>	175. &	<i>Pyritis historia.</i>	<i>ibid.</i>
<i>seq.</i>		<i>Pyritum genera.</i>	517.
<i>Pretium lapidū inveniendi modus</i>		<i>Pyrobolus.</i>	569.
<i>absque tabula.</i>	133. & seq.		
<i>Principia lapidum.</i>	28.		
<i>Principia Paracelsica composita.</i>			
27.			
<i>Pruntea.</i>	169. & seq.		
<i>Pseudoadamas.</i>	219.		
<i>Pseudoadamas Arnehmins.</i>	<i>ibid.</i>		

Q.

<i>QVandros.</i>	570.
<i>Quartana Bezoar.</i>	368.
<i>Quartana remedia,</i>	277. 354.
<i>Quiricia.</i>	570.
<i>Quiris.</i>	<i>ibid.</i>

R.

S.

R Abri.	570.
Radain.	571.
Radainus.	ibid.
Ramai.	ibid.
Ranio.	570.
Rari lapides qui.	13.
Raritas in gemmis.	60.
Regula causarum.	100.
Regula intendendi pretii adaman- tum.	129.
Regula pretii compendiosa.	135.
Reiben.	570.
Rhenalis lapis.	408.
Rhinoceros.	430.
Rhodites.	529.
Rosmari dens pro Unicornu.	433.
Rosten.	570.
Rotunda cur fiant gemma.	40.
Rotunditas perlarum unde.	ibid.
Rubicellus.	151.
Rubinus ad Venena.	146.
Rubinus balassius.	149.
Rubinus spinellus.	151.
Rubini della rocha.	159.
Rubini descriptio.	143.
Rubini veri descriptio.	144.
Rubinatorum genera.	143.
Rubini generatio.	144.
Rubini imitatio.	148.
Rubini magnitudo.	144.
Rubini mater balassius.	145.
Rubinatorum matronalium pretium.	
147. & seq.	
Rubini proprietates.	146.
Rubini valor.	147.
Rubino saphirum facere.	68.
Rubinus Cabaris.	145.
Rubinus magnus est Carbunculus.	
144.	

S Abulosus lapis.	198. 205. 402.
417.	
Sal armoniac. natura.	53.
Sal corallorum.	311.
Sal iuvat ad diaphanitatem.	49.
Sal saphiri.	185.
Salis species colorum causa.	52.
Salamandra.	383.
Salegra.	402.
Sallius.	571.
Samius lapis.	394.
Samothracia.	336.
Sanguinis fluxui remedium.	199.
209. 212. 251. & seq. 328. 353. 388.	
390.	
Sanguinalis lapis.	357.
Sanguinis sputis utile.	389.
Sanguinis sputo quid iuuet.	353.
Saphirus.	183, 273.
Saphiri ubi inveniuntur.	183.
Saphiri adulterium.	190.
Saphiri essentia, tinctura.	185.
Saphiri oleum.	187.
Saphiri proprietates & facultates.	
184.	
Saphiri sal.	185.
Saphiri valor.	189.
Saphirus adhibetur ad venerem & venena.	185.
Saphirea aqua oculis utilis.	188.
Sarcophagus.	403.
Sarcites.	530. 571.
Sardachates.	247.
Sarda.	231.
Sarda Serapionis.	230. & seq.
Sardius.	ibid.
Sardii facultates.	232.
Sardii genera.	231.
Sardii usus, valor, & dignitas.	233.
Sardonichis adulterium.	237.
Sardo-	

I N D E X.

<i>Sardonichis dignitas, pretium.</i>	235.	<i>Smaragdi vires.</i>	198.
<i>Sardonichis genera.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Smaragdites.</i>	203.206.
<i>Sardonix.</i>	<i>ibid.</i>	<i>Smaragdoprasius.</i>	205.
<i>Sarmenius.</i>	551.	<i>Smaragdoprasiii vires, valor.</i>	206.
<i>Savalia.</i>	307.320.	<i>Smaragdoprasius ab Indis gestatur.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Scarites.</i>	529.	<i>Smiris.</i>	391.
<i>Saxum arenarium.</i>	512.	<i>Solis gemma.</i>	226.
<i>Saxum crustosum.</i>	<i>ibid. & seq.</i>	<i>Somnum provocans.</i>	277.
<i>Saxum limosum.</i>	514.	<i>Soriana.</i>	153.
<i>Saxa, eorumque genera.</i>	511.	<i>Spartepolos.</i>	571.
<i>Saxa ubique reperiuntur.</i>	37.	<i>Spartoplos.</i>	529.
<i>Saxa calcaria.</i>	522.	<i>Spasnum curat molochites.</i>	264.
<i>Saxa molaria.</i>	524.	<i>Specularem lapidem recentiores</i>	
<i>Saxa olentia.</i>	521.	<i>statuunt selenitem.</i>	397.
<i>Scambia.</i>	191.	<i>Specularis lapidis locus natalis.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Schistus.</i>	392.	<i>Speculares lapides colore sunt di-</i>	
<i>Scolopendrites.</i>	528.	<i>verso.</i>	<i>ibid.</i>
<i>Sedehego.</i>	571.	<i>Spinus lapis.</i>	255.
<i>Selenites.</i>	216.	<i>Spiritus lapidificus.</i>	24.
<i>Selenitidis historia.</i>	369. & seq. 438.	<i>Spiritus mundi architectus mirabi-</i>	
<i>Seminarium rerum.</i>	31.	<i>lis.</i>	<i>ibid. & seq.</i>
<i>Seminarium gemmarum occultum.</i>	32.	<i>Spiritus mundi igneus & aereus</i>	
<i>Siderites.</i>	529.		23.
<i>Situs an operetur in gemmis.</i>	109.	<i>Spiritus mundi lucis, & caloris fa-</i>	
<i>Siliis historia.</i>	515.	<i>cultas.</i>	23.
<i>Similes partes se aduersantur.</i>	448.	<i>Spiritus per gemmas metaphorice</i>	
<i>Similitudo egregia.</i>	449.	<i>operantur.</i>	126.
<i>Sinochites.</i>	571.	<i>Spongia lapis.</i>	407.
<i>Smaragdus ubi nascatur, incertum.</i>		<i>Spongites.</i>	523.
197.		<i>Sputo sanguinis quid profit.</i>	411.
<i>Smaragdi adulterium.</i>	203.	<i>Stalactites.</i>	421.
<i>Smaragdi descriptio.</i>	195.	<i>Stalagmites.</i>	422.
<i>Smaragdi debilitas.</i>	200.	<i>Statuas facere.</i>	72.
<i>Smaragdi genera.</i>	12. 196.	<i>Steatites.</i>	416. 527.
<i>Smaragdi magnitudo.</i>	198.	<i>Stelechites.</i>	529.
<i>Smaragdi occidentales duplices.</i>		<i>Stella terra.</i>	394.
196.		<i>Stellaris lapis.</i>	292. 345.
<i>Smaragdi orientales & occidenta-</i>		<i>Stellaris lapidis facultates.</i>	299.
<i>les.</i>	197.	<i>Stignites.</i>	506.
<i>Smaragdi orientalis pretium.</i>	202.	<i>Strafites.</i>	571.
<i>Smaragdi tinctura.</i>	200.	<i>Strombites.</i>	528.
<i>Smaragdi valor.</i>	201.		<i>Strumis</i>

<i>Strumis conducens.</i>	404.
<i>Sublimati remedium.</i>	223.
<i>Succus lapidescens.</i>	52.
<i>Succinum Serapionis.</i>	230.
<i>Succinum quid.</i>	321.
<i>Succinum ut colligatur.</i>	324.
<i>Succini fumus quid curet.</i>	330.
<i>Succini genera.</i>	323. & seq.
<i>Succini historia.</i>	321. & seq.
<i>Succini imitatio.</i>	334.
<i>Succini magisterium.</i>	331.
<i>Succini natura.</i>	327.
<i>Succini fabula.</i>	325.
<i>Succini olei vires.</i>	330.
<i>Succini locus natalis veterum.</i>	326.
<i>Succini authoris opinio.</i>	325.
<i>Succini tabella.</i>	331.
<i>Succini valor.</i>	333.
<i>Succini mons.</i>	324.
<i>Succini locus ubi inveniat, veteribus ignotum.</i>	324.
<i>Suffocationi uteri conducens.</i>	338.
<i>Supranaturales vires an habeant gemma.</i>	86.
<i>Superstitio.</i>	96.
<i>Sycites.</i>	528.
<i>Syderitis.</i>	529.
<i>Syderopocillus.</i>	572.
<i>Syenites.</i>	506.
<i>Syfinus.</i>	572.
<i>Sylva subterranea.</i>	322.
<i>Sympathiam an habeant gemma.</i>	
III.	
<i>Sympathia quid.</i>	ibid.
<i>Synopes remedium.</i>	224. 264.
<i>Synodontides.</i>	572.
<i>Syringites.</i>	529. 572.
<i>Syrites.</i>	ibid.
<i>Syrus.</i>	571.

T <i>Abula pretii adamantum.</i>	131.
& seq.	
<i>Tabula sectionum lapidum.</i>	78.
<i>Talcum.</i>	394. & seq.
<i>Talci liquor.</i>	395.
<i>Taos.</i>	529.
<i>Taphiusius lapis.</i>	186.
<i>Tarak.</i>	572.
<i>Tarti.</i>	ibid.
<i>Tecolithus.</i>	409.
<i>Telirrhifos.</i>	573.
<i>Telocardios.</i>	ibid.
<i>Tephrites.</i>	438.
<i>Tephria.</i>	500. 502.
<i>Terra vitrioli preparatio.</i>	459.
<i>Terra simplex nulla.</i>	24.
<i>Theamedes ferrum reiicit.</i>	441.
	450.
<i>Thyrisites.</i>	578.
<i>Thracia.</i>	ibid.
<i>Thracius lapis.</i>	336. 340.
<i>Thyites.</i>	415. 501.
<i>Thyrreus.</i>	572.
<i>Tiberium marmor.</i>	494.
<i>Tillinites.</i>	528.
<i>Tinctura adamantis.</i>	115. & seq.
<i>Tinea remedium.</i>	384.
<i>Topasius veterum.</i>	207.
<i>Topasii adulterium.</i>	213.
<i>Topasii vires.</i>	211. & seq.
<i>Topasii vulgaris valor.</i>	212.
<i>Tophaceum saxum.</i>	414.
<i>Tophus.</i>	402.
<i>Trachinus.</i>	572.
<i>Trapendani.</i>	ibid.
<i>Trichrus.</i>	573.
<i>Trochites.</i>	410.
<i>Triophthalmos.</i>	250.
<i>Tuberorum lapis.</i>	360.
<i>Turcois.</i>	265.

I N D E X.

Turcoidis emendatio. 272. & seq.
Turcoidis genera. 265.
Turcoidis historia. *ibid.* & seq.
Turcoidis imitatio. 272.
Turcoidis proprietates. 266. &
 seqq.
Turcois an horas signet. 269. &
 seqq.
Tutia preparatio. 458.
Tympanitis remedium. 313.

V.

V *Alor lazuli.* 278.
Valor adamantis. 128.
Valor, fictio, usus achatis. 248.
Valor lapid. armeni. 296.
Valor saphiri. 189.
Valor turcoidis. 271.
Veneri remedia. 254. 303. 349.
 373.
Veneri remedium porcinus. 354.
Venena pellit bezoar. 368.
Veiientana. 573.
Venenorum remedia. 427.
Venenorum remedium smaragdus.
 199.
Venenis adversans. 432.
Venenis contrarium. 205. 341. 378.
 420. 504.
Venenis contrarius pulvis. 173.
Venenis resistit rubinus. 146.
Venenis saphirus adversus. 185. &
 seqq.
Veneri amuletum. *ibid.*
Veneris oculus. 353.
Ventriculi vitii utile, 329.
Ventriculum roborat molochites.
 264.
Verdello. 500.

Vermibus bezoar utilis. 369.
Vermibus vinearum adversans.
 340.
Virginitatis exploratio. 337.
Vires chelonitidis. 487.
Vires gemmarum à forma. 32.
Vires onychis. 244.
Vires succini. 327. & seqq.
Virites. 573.
Virtus occulta in lapidibus. 103.
Vitrioli remedium. 309.
Vitrum plumbi. 162.
Vitium cur habeant gemma. 38.
Vlceribus remedium. 385. 523.
Vltramarini coloris confectio. 278.
 & seqq. 290. & seqq.
Vmbilicus marinus. 352.
Vnicornu. 229. 230. & seqq.
Vnicornu quinque animalia. 431.
Vnio Cleopatra. 170.
Vniones magni ubi. *ibid.*
Vnionis nomen. *ibid.*
Vnionis origo. 168.
Vniones Rudolphi Imp. 170.
Vniones qui. 167.
Vnionis nomina varia. *ibid.*
Vteri fluxui remedium. 223. 313.
Vulneribus utile. 351. 352.
Vulturius. 573.

X.

X *Anthos.* 573.
Xisfinus. *ibid.*

Y.

Y *Drinus.* 574.
Yettus. 573.

I N D E X.

Z.

Zeblicium marmor. 492, 494.
 502. eius vires, 504.
 Zanthemus. 574.

Zamech.
 Zmilaces.
 Zingintes.
 Ziazaa.
 Zozonitios.

ibid.
ibid.
ibid.
ibid.
ibid.

Gemmarum & Lapidum Indicis F I N I S.

1840
1841
1842
1843
1844

1845
1846
1847
1848
1849

General and Special Instructions

1850
1851
1852
1853
1854

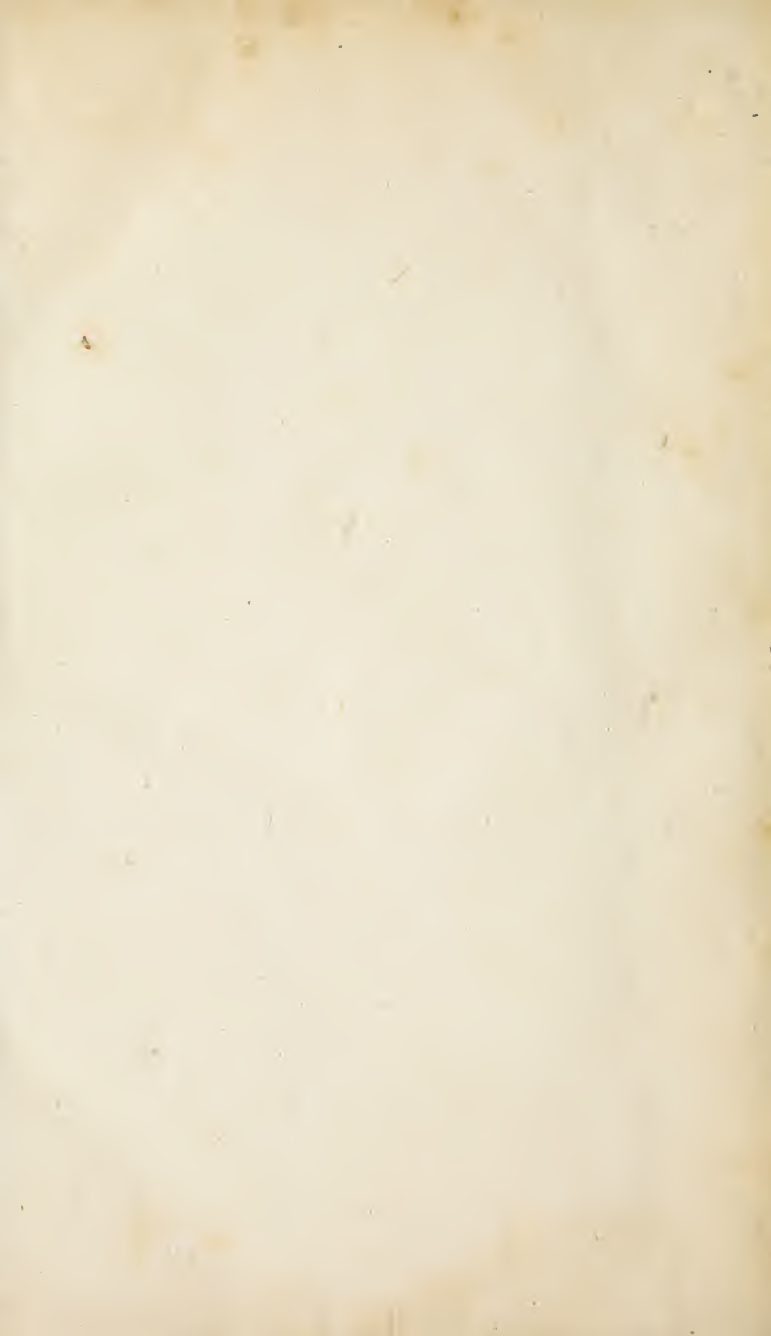

1855
1856
1857
1858
1859

1860

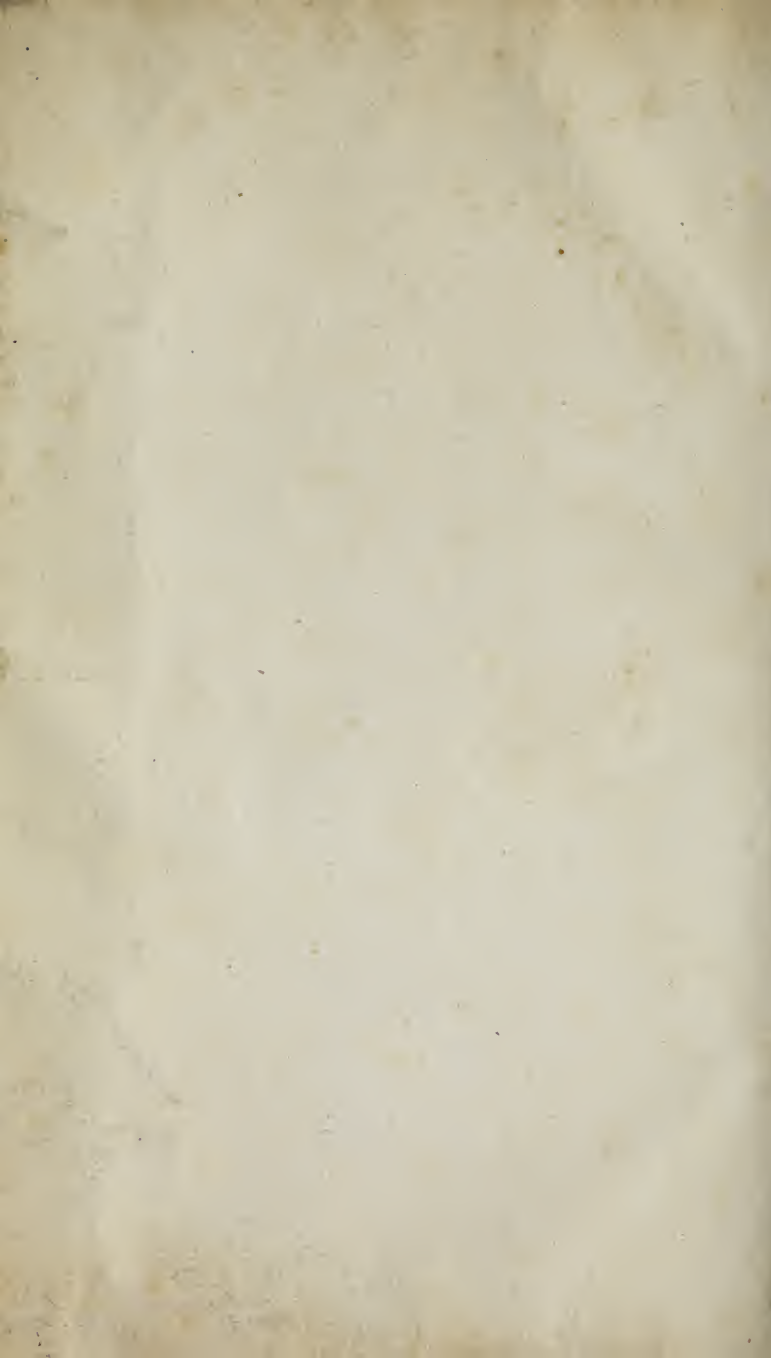
1861

1862

SPECIAL 85-B
26933

